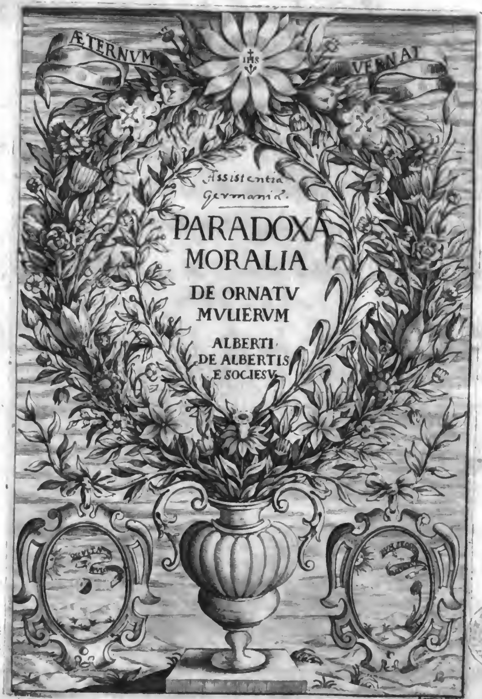

ÆTERNUM
VERNAT
Assistentia
Germaniae
PARADOXA
MORALIA
DE ORNATU
MULIERUM
ALBERTI
DE ALBERTIS
E SOC. IESU

PARADOXA MORALIA
DE ORNATV MVLIERVM

Communia, & explorata,

AB ALBERTO DE ALBERTIS

TRIDENTINO, E SOCIETATE IESV.

In Mediolanensi Collegio Sacrarum Literarum Professore;

Pro Confessarijs, & Concionatoribus præcipuè elucubrata.

AD MARIAM ANNAM
AVSTRIACAM

AVGVSTISSIMAM, ET POTENTISSIMAM HISPANIENSIS MONARCHIÆ REGINAM.

MEDIOLANI, ANNO CIↃ IↃC L.

Formis Ludouici Montiæ,
Sumptibus autem Francisci Mognagæ.

MARIÆ ANNÆ AVSTRIACÆ,

AVGVSTISSIMÆ, ET POTENTISSIMÆ HISPANIENSIS MONARCHIÆ VTRIVSQVE ORBIS, MAXIMARVM PROVINCIARVM, ET INSVBRVM

REGINÆ,

AC DOMINÆ CLEMENTISSIMÆ.

VM hæc mea de ornatu mulierum Paradoxa I.
moralia, AVGVSTISSIMA REGINA, TIBI venerabundus porrigo, facilè dispicio, quàm nouo, ridendoq; paradoxo eadem ista Paradoxa cumulare videar, quòd tantillus homo, ignotus prorsus, nulliusq; auctor nominis, MAIESTATI Tuæ, tam sublimi, ac tantæ hæc nuncupare minimè dubito, ideoq; à plerisque non leuiter etiam arguar. At contra ego omnino existimo, huiusmodi Paradoxa adeo Tibi deberi, & Tua esse, suaque sponte ad Te præpetibus conuolare alis, vt paradoxum potiùs multò magis præposterum; insolensq; nisi hæc Tibi deuoueam, iure optimo censeam. Quum enim ex vniuerso feminarum mundo, cultuq; nihil magis alie-

Hom. 8. in 1. Timot. 2.

næ pudicitiæ, quàm purpurissum, & fucati medicamenta candoris, vt Sanctus Chrysostomus animaduertit, & cotidiana experimenta testantur, incommodet, atque insidietur; Tu sanè Reginam non cæterorum dumtaxat, sed multo etiam excelsius Tuimet Te Ipsam præstans, atque ostendens, id genus vnguentis fucisq; omnibus Tuo Vultui, virili planè, atque Imperatoria Fortitudine interdixisti; quamq; insaniam aliæ mulieres penè innumeræ, rubrica, pigmentisq; illitæ, formam mentientes, insaniunt maximè, Tu sapientissimè iuxta, & seuerissimè procul arces, eaque specie ac venustate omnino Regia, quæ diuinitus Tibi largita feliciter potiris, abunde contenta, & læta, oris vultusq; cerussata ista adulteria, quæ sancti Patres tantopere detestantur, longè validiore exempli, quàm vocis, eloquentia damnas, cunctisq; sontibus indesinenter exprobras. Vnde ego Vultum Tuæ MAIESTATIS, REGINA SPECIOSISSIMA, sine vllo assentationis periculo, nullaque Religiosi officij fraude, documentum honestatis, insigne modestiæ, censuram pudoris, quæ alijs adhibitæ rubricæ ruborem meritò incutiat, & securè pronuntio, & iure prædico. Sed Tu etiam hinc de subito agnoscis, quàm properanter hæc mea Paradoxa, quibus ego pudicitiæ summo studio consultum eo, Tibi, quæ pudicitiam, & pudorem Regio sancis exemplo, deferre, atque in clientelam commendare, necesse habeam.

II. *Neque verò facie Tua dumtaxat de pudore, sed Tuo etiam Regio pectore egregiè mereris. Nam praua feminei pectoris nudandi corruptela, quæ paucis ante annis in hanc etiam Mediolani Urbem irrepsit, nonnullasq; corripuit, etsi & municipali lege proscripta, & Patrum scitis euerberata, & sanctionibus S. Caroli speciatim vetita, magnis Concionatorum clamoribus continenter pulsabatur, singulariq; studio, & contentione Eminentissimi Cardinalis Montij Archiepiscopi coercebatur; adhuc tamen serpebat, fœdeq; grassabatur; quum ecce Tu MODESTISSIMA REGINA, pectore probè tecto Tuam hanc Vrbem ingressa, laboranti honestati suppetias tempestiuè aduenisti. Quanquam enim neque dum operæ pretium arbitraris, reliquas secus incedentes pro imperio ad pectus operiendum compellere*

pellere

pellere (compulsura tamen deinde præcisè sine dubio, vt probi omnes de eximia Tua virtute sibi certò pollicentur, quàm primùm expedire iudicaueris) nihilominùs apertè præ Te tulisti, pergratum Tibi fore, vt cæteræ omnes honestæ feminæ, nobiles præsertim, Tuum sequantur exemplum, nominatimq; negotium dedisti in hac eadem Urbe tum Excellentissimo Duci de Macueda, tum Confessario Tuo, P. Euerrardo Nidhardo e Societate Iesu, vt edicerent, diuulgarentq;, a Tua Maiestate maximè probari, expetiq;, vt cuncta Tua insistentes vestigia, non solùm vbera, sed pectus etiam penitùs contegant. Qua sanè denuntiatione sicut Potentissimum Hispaniarum Regem, PHILIPPUM IV. Sponsum Tuum, a quo nulla prorsus, quæ nudum pectus ostendat, sua in aula, vt idem Dux de Macueda fidem locupletem fecit, toleratur, præclarè admodum vel præuertisti, vel certè es æmulata; ita domesticum Tuum Gynecæum omne ad normam Regiæ Tuæ Honestatis pulcherrimè composuisti; reliquas autem immodestè cultas, Tuiq; longè dissimiles, vtcunque verbis peperceris, ac tacita dissimulaueris, tanto nihilominùs pudore affecisti, vt permultæ tandem erubuerint à Tuæ modestiæ præscripto diutius aberrare, licentiæq; indulgere: quin Regali Tuo exemplo cunctas etiam, quæ dum gratiam captant ex nudo pectore, in petulantiæ luto adhuc hærent, adeo elatè, exerteq; percellis, carpis, traducis, omniumq;, qui verè sapiunt, ludibrijs, ac sannis obiectas, vt longè plus momenti ad hanc contagionem comprimendam Tu sola faciendo, quàm cæteri dicendo, attuleris; neque vllus dubito, quin eam vel nutu Tuo multo efficaciùs, quàm meus hic codex, aut quicunque alius calami conatus, sis penitùs extinctura.

Quo circa, dum totum Mediolanum, Tuarum Urbium amplissima, nobilissima, ac fidelissima Aduentum Tuum Regio paratu, pompaq;, tum liberalissima etiam munificentia excipit, festisq; acclamationibus Tui vbiq; personat; nec non Collegium nostrum Braydense gratulabundum, ouansque gaudio, Austriacis Cæsaribus, P. Hortensio Pallauicino præcone, adornatis, Tibi, quàm potest maxima, & secundissima admurmuratione, adstrepit; non potes me profectò, REGINA III.

CLE-

CLEMENTISSIMA, iure prohibere, quin inter cæteros plaudentes quum ciues omnes, tum collegas meos ego quoque exultabundus exclamem: Io triumphe: MARIA ANNA, ASYLUM PUDICITIÆ, DECUS HONESTATIS, PUDORIS PRÆSIDIUM, sospes, & felix æternùm viue. Qua vna acclamatione adeo Regia, adeo palmari, adeo Tibi debita ausim ego reliquos cunctos conclamantes ad certamen de exuperantia lacessere, neque ambigo, quin victoria facile penes me futura sit. Ex omnibus quippe Cæsaribus Austriacis, quos Regali Tuo in censu numeras, nemo Tui laudem gloriamq; luculentiorem potest exprimere, quàm, quòd pudoris, modestiæ, pudicitiæ, atque honestatis honestamentum sis, tutamen, & propugnaculum: nullus arcus magis triumphalis Tibi dicari, quàm, quòd continentiæ, moderationis, & castimoniæ exemplum, normam, arcemq; Te præbes, ac prodis. Nam quicquid splendoris, atque eminentiæ e Tuis CÆSARIBUS in Te deriuas, id totum Tibi illi nempe largiuntur, & Tu aliunde accipis. At pudicitiæ, continentiæ, ac honestatis prærogatiua Tuo e pectore emicat, tota Tua est, a te sata, a Te orta, a Te culta, & conseruata.

IV. *Quum autem Pudicitiam Tuam appello, atq; in cælum tollo, nimirum & reliquarum Virtutum tuarum, sine quibus ea nequit consistere, confertum agmen, & comitatum non obscurè designo, Tuamque diuini cultus Religionem, Pietatem, precandi Numinis studium, Sacramentorum frequentiam, Temperantiam, Benignitatem, Clementiam, Liberalitatem, cæterasque Tuas Dotes, Regales planè, atque Augustissimas summis laudibus effero. Tu quippe cunctos Mundi huius flores, velut ab ipsomet ortu paulò post inarescentes, breuiq; morituros prudenter contemnens, Sanctissimum IESU Nomen, quod inter occidua ornamenta, nunquam occidit, sed perpetuò vernat, ceu æternitatis lilium eximiè legisti, Tuoque Pectori medullitus insculpsisti. Tu, Lunæ instar, quæ vbi Soli proxima, lucis omnis expers nobis videtur, tum maxime supernè splendet, vniuersam Tua fortunæ externam istam pompam tanto interiorum Tuarum virtutum lumine*

vincis,

vincis, vt ea ferè obſcura præ his cenſeatur; hæ verò, quæ in mortales oculos non incurrunt, longè pulchriùs in Tui Animi penetrali intrinſecus clareſcant. Tu arcana, ac diuinæ ſapientiæ effata adeo prima habes, cunctiſq; hominum ſcitis præfers, vt ſicut eliotropium Solis veſtigia fideli inſiſtens obſequio, inter flores Sol euadit; haud ſecus cæleſtem afflatum, ductumq; gratiarum ſic aſſectaris, vt feliciter etiam conſequaris: atque ita, quod ego triplici inſigni in ipſa Paradoxorum fronte deſigno, Tu, dum affatim imples, ſimul etiam luculenter explicas. Quare, quum mea hæc Paradoxa hinc laſciuiam, luxumq; tanto niſu caſtigent, illinc pudicitiam, modeſtiamq; tueantur; ac proinde ingenti inuidiæ, inſectationiq; oſorum honeſtatis, patronorumq; licentiæ expoſita ſint; coguntur omnino in Tuum iſtud eiuſdem pudicitiæ præſidium, arcem, & propugnaculum, tanquam in portum omnis immunem periculi, confugere, quò videlicet, quæ ipſa ſolis verbis ſuadent, Tu exemplis multo robuſtiùs perſuadeas.

Verùm alio inſuper nomine iſta ipſa Paradoxa Tuæ MAIESTATI planè obſtricta iam eſſe, diffiteri equidem non poſſum. Quum enim FERDINANDO III. IMPERATORI PARENTI TVO AVGVSTISSIMO, tanquam CATHOLICÆ FIDEI, ET RELIGIONVM FORTISSIMO VINDICI, duos ego libros meos, Lydium *nimirum* lapidem, & Vindicias generales Societatis Ieſu, *eidem Catholicæ Fidei, ac Religioſis Ordinibus patrocinantes inſcripſerim, ac dedicarim, quos CÆSAREA IPSA MAIESTAS Benignitate planè Auſtriaca, hoc eſt, humaniſſima, & ſumma excepit; quo pacto hæc mea Paradoxa, puras putas pudicitiæ, atque honeſtatis vindicias TIBI, Tanti IMPERATORIS FILIÆ GLORIOSISSIMÆ, PVDICITIÆQVE, AC HONESTATIS VINDICI INVICTISSIMÆ iamdudum oppignerata non reputem; ac proinde niſi ea Tibi nuncupem, in Te iniurioſus meritò iudicer?* V.

Quanto minùs verò ego de facie, ac de nomine Tibi notus ſum, tanto magis Tu innoteſcis omnibus, pertinetq; ad Tuæ magnitudi- VI.

nem

nem amplitudininis, Te a nemine ignorari. Alienigenas gentes Tui Nominis splendore, ac fama suis e sedibus excitasti, concursus ingentes populorum ad Te visendam fecisti, notos, atque ignotos ad Tuam Maiestatem suspiciendam, venerandamq; traxisti. Unde mirari iure non potes, si ego incognitus Tibi, Maiestati Tuæ hæc Paradoxa offero, quum hoc ipso Tuam Gloriam tam amplam, lateq; peruagatam testificer, vt ad Te colendam, celebrandamq; etiam ignotissimos prouoces. Quare, quum istæc de ornatu mulierum Paradoxa moralia tam multas ob caussas Tua sint, Tibi debita, atque obligata, paradoxum vtique, vt initio disertè caui, valde exoticum, inurbanum, præposterumq; ni ea Tibi consecrarem, meritò censeretur.

Reliquum nunc est, vt, quemadmodum FERDINANDUS IMPERATOR AUGUSTISSIMUS PARENS TUUS duos libros Sibi a me dicatos ineffabili humanitate dignatus est, ita Tu quoque REGINA CLEMENTISSIMA hæc Paradoxa tam multiplici nomine iam Tua benigno vultu aspicere, Regioque Tuo patrocinio protegere non asperneris: quod ego sicut Tuam MAIESTATEM demissè, fragranterq; vt id mihi indulgere velis, oro; ita minimè dubito, quin pro inexplicabili Tua bonitate facilè passura sis Te exorari. Mediolani Anno CIↃ IↃC XLIX. *Idibus Iulij.*

AUGUSTISSIMÆ MAIESTATI TUÆ

Deuotissimus

Albertus de Albertis e Societate Iesu Sacerdos.

VIN-

VINCENTIVS CARRAFA
SOCIETATIS IESV
PRÆPOSITVS GENERALIS.

Vm moralia paradoxa de ornatu mulierum, opus P. Alberti de Albertis nostræ Societatis, aliquot eiusdem Societatis Theologi recognouerint, & in lucem edi posse probauerint, facultatem facimus, vt typis mandentur, si ita ijs, ad quos pertinet, videbitur, cuius rei gratiâ has litteras manu nostra subscriptas, sigilloq; nostro munitas dedimus. Romæ 31. Iulij 1648.

Vincentius Carrafa.

IMPRIMATVR.

Fr. Basilius Commiss. S. Officij Mediol.

Io: Paulus Mazuchellus pro Eminentiss. D. Cardinali Archiep.

Comes Maioragius pro Excellentissimo Senatu.

CHRI-

CHRISTIANO LECTORI.

I. *Paradoxa haud valde paradoxa.*

ON dubito, quin hæc meorum Paradoxorum inſcriptio Lectorum non paucis rurſum nouum Paradoxum, ipsâ communium, & exploratorum adiectâ nomenclatione, longè magis exoticum primo ſtatim aſpectu, nec ſine meæ imperitiæ, vel incogitantiæ notâ, ingeſtura ſit. Nam quum Paradoxa dicantur illa, quæ ſunt planè inaudita, ac præter aliorum opinionem a ſingularibus Auctoribus eduntur: quî tandem hæc de mulierum ornatu Paradoxa, quum a me communia, atque explorata, hoc eſt, communi, exploratæque ſententiæ conſentanea proſcribantur, aptè appellari poſſunt? Rurſum verò ſi communia ſunt, atq; explorata, quo demum pacto in Paradoxa migrare queunt? Scopulus enim verò vtrinque minax, penè ineluctabilis.

II. *At iure optimo ita inſcripta.* Quid ſi ego iam, Lector, inſolentem hunc Paradoxorum, & communium, atque exploratorum nexum, qui inconcinnitatis arguitur, meæque incogitantiæ tribuitur, vltro profiteor, atque ab omni labe vindico? quid ſi maximè concinnum oſtendo? quid ſi nouam hanc nomenclaturam, & copulationem a me de induſtria quæſitam, ad nouum Paradoxi genus, nempe tum re, tum etiam nomine indicandum, non ſanè vt inani oſtentationi velificem, ſed quò accommodatè, atque ad plenum, quod opere ipſo præſto, titulo etiam exprimam, palàm enuntio? Equidem iure, ni fallor, optimo hæc mea de mulierum ornatu meditamenta, ac ſcita, quia ab inueteratis aliorum opinationibus primâ ſpecie quàm longiſſimè peregrinari, ac penitùs abhorrere videntur, Paradoxa voco: eadem verò, quia reapſe communibus, exploratiſque Doctorum ſuffragijs, & calculis obſignata demonſtro, communia ſimul, atque explorata meritò nuncupo. Quid quod, etſi aſſertiones ipſas, quas tueor, Doctorum patrocinio munitas depromo; firmamenta tamen, quibus eaſdem fulcio, non pauca noua prorſus, tum multa alia documenta, quibus pleroſque alios nodos enodo, nec non complures alias quæſtiones illuſtro, aut recèns profero, aut ab antiquitate repeto, aut huic materiæ primus adapto? Nemo quippe alius, quod ſciam, hanc Spartam hactenus ita ex profeſſo, vt ego, ſibi adornandam putauit, nemo huiuſmodi argumentum ita medullitus, quemadmodum molior ego, operæque pretium eſt, emedullauit. Interim verò mulierum innata vanitas, formæq; venuſtandę infinita cupido cotidie in immenſum creſcit, in dies pudore nullo, ac ſine vllo modo noua, ac monſtroſa ornamentorũ genera excogitat, coloris, & cutis adulterandi medicamenta omnia, ceruſſæ, minij, ac ſtibij artificia omnia effræni licentiâ magis magiſque ſemper periclitatur. Quocirca ex vſu planè publicæ honeſtatis, tum morum pudicitiæ haud parum

con-

conducibile sum arbitratus, hanc tantam immodici cultus insaniam elaborato opere, destrictâque censurâ tempestiuè coercere. At dum mulicbris leuitas, atque ambitio noua luxus portenta in dies parit, aliaque obscœniora semper parturit; quid ijs comprimendis, elidendisque opportunius, quàm nouus sacrarum Scripturarum, veterum Patrum, insignium Theologorum, grauium Doctorum, rationum, exemplorum, & firmamentorū apparatus? Vnde dilucet perspicuè, haud absurdè hoc etiam nomine huiusmodi documenta a me Paradoxa, quòd nouum istum apparatum exhibeant, appellari; nec temerè commuia, atque explorata, quòd cunctis probari probem, indigitari, quò videlicet ipsa mulicbrium honestamentorum paradoxa identidem pullulantia styli quoque, atque inscriptionis Paradoxis congruentiùs vapulent, ac percellantur.

Verùm duos his in Paradoxis edisserendis infestos scopulos, quos diligenter cuique Scriptorum vitandos censeo, alterum seruilis adulationis, immoderati zeli alterum obseruo. Nonnulli quippe ex hominum iudicijs, & rumusculis toti pendentes, populique fauorem, & gratiam anxiè aucupantes, in sententijs dimetiendis, adeo cupiditatibus quorumcunque laxant habenas, vt pœnitentium vulnera non tam sanare, quàm exulcerare videantur; Iaheli omnino suppares, ac similes, qui dulcem quidem lactis cyathum Sisaræ propinauit; at, vbi illum ita potionatum dormientem vidit, *posuit supra tempus capitis eius clauum, percussumque malleo defixit in cerebrum vsq; ad terram*, vt narrat sacer Historicus *Iudic.* 4. Haud secus etiam qui conscientijs blandiri potiùs student, quàm mederi, lac quæsitæ, expetitaque licentiæ ijs præbent, sed vnà adulatorijs verbis tanquam clauo trabali easdem in terrâ, in terrenis videlicet voluptatibus, ac delictis defigunt. Vnde meritò S. Prosper *in libro sent. August. sent.* 137. animaduertit, *adulantium linguis animas alligari*; propterea quòd *in peccatis delectat ea facere, in quibus non solùm non metuitur reprehensor, sed etiam laudator auditur*, quemadmodum a Regio Vate iam olim pronuntiatum constat *Psal. 9. Laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur*. A quibusnam verò peccator in cupiditatibus suis laudatur, & iniquus benedicitur? nempe ab assentatoribus, non tā veritatis doctoribus, quàm decoctoribus, sibi geminis. At infelix, dum hoc pacto laudatur, clauo assentationis miserè transuerberatus, flagitijs multo magis affigitur, quod à plerisque factitatū, iure luget Propheta Osee *cap. 9. in malitia sua lætificauerunt Regem, & in mendacijs suis Principes*. Cauendum igitur etiam atque etiam cuiuis Doctori est, ne, dum indulgentiæ velificat, adulationis Fauonio auferri se sinat. E regione verò alij nimio spiritus feruore abrepti, actiones complures peccati lethalis nimis facilè, nec tam properanter, quàm præcipitanter, damnant, viamque salutis, cæteroqui perangustam, multo adhuc magis incon-

III. In quibus cauenda adulatio.

Et nimius feruor.

fultò arctant: quos profectò meminisse par est, ipsos quidem *æmulationem Dei habere*, vt monet Apostolus *Roman.* 10. *sed non secundùm scientiam*: nec non sibi ita moderari debere, ne *in feruore*, vt cauet S. Petrus *Ep.* 1. *cap.* 4. *peregrinentur:* alioqui periculum non leue adeunt, ne dum vnà cum Iacobo, & Ioanne Apostolis Eliæ spiritum nimiæ seueritatis instaurare contendunt, ab ipsomet Christo Domino audiant, *Nescitis cuius spiritus estis*. Lucæ 9.

IV. Videndumq; ne veritas a blandimentis mulierum peruertatur.

Verùm in hisce Paradoxis, in quibus de feminarum cultu differitur, longè maius periculum ingruit, ne humani respectus veritatem ipsam non solùm dissimulent, sed planè etiam opprimant. Notum enim illud Sapientis est *Eclesci* 19. *Mulieres apostatare faciunt sapientes:* neq; dubium, plerasque hæreses mulierum potissimùm operâ, quemadmodum S. Hieronymus in Epistolâ ad Ctesiphontem aduersùs Pelagianos spissâ exemplorum appositione cõfirmat, satas esse, & propagatas. At si mulieres tantùm valent, vt in Catholicæ religionis certum naufragium sapientes etiam subinde pertrahant; quanto salebrosius, præsentiùsque discrimen, vbi non de orthodoxâ fide, sed de moribus tantùm, vt in his quæstionibus, lis est, cuiuis imminet; ne eædem mulieres suis blandimentis, atque artibus syceræ Theologiæ normam instar regulæ Lesbiæ inflectant, apertæque veritatis fixam censuram refigant, ac molliant?

V. Qui scopuli deinceps vitabũtur.

Porrò quum ancipitem huiusmodi aleam ego quoque pro diuinâ dumtaxat gloriâ, animarumque profectu subire decreuerim, tollo iam in Cælum mentem meam, totisque animæ præcordijs clamo: *Deus meus, illuminatio mea. Psal.* 17. Equidem a studio vtriusque partis ita sum alienus, vt diuinâ fretus gratiâ, neque immodico zelo abduci me patiar, nec *in Sermone adulationis*, quem maximè detestatur Apostolus 1. *Thessal.* 2. ab vllo deprehendar. *Fidele* nimirum *est testimonium, quod non habet caussas mentiendi*, vt sapienter S. Hieronimus *Epis.* 9. *ad Saluiam* decernit. Quæ verò tandem caussæ, quæso, hîc me ad mentiendum cuiusquam gratiâ solicitare queant? nullæ profectò, vt non tam verbis, quàm factis deinceps patefaciam. Nam solidæ, compertæque rationes, ac firmamenta in medium a me paulò post afferenda liquidò, ni fallor, commonstrabunt, quinam in huiusmodi controuersijs enodandis nimio zelo, vel adulatione, aut aliâ incõpositâ appetitione auferri se finat, syncerâque intentione puram veritatem, maius Dei obsequium, animarum solidum remedium, potioremque fructũ, etiam *secundùm scientiam*, quærat. Cæterùm sicut meæ tenuitatem facultatis probè noui, ita candoris mei fidele testimonium non minùs cumulatè præstabo, quàm sanctè modò polliceor.

VI. Quis verò ho-

Ad stylum autem quod attinet, iure meo postulo, vt is sine vlla cura mihi curæ sit, talisque, qualem primus scribendi impetus, verborum nihil prorsus

sus solicitus, loquendique morem quum Philosophorum, tum Theologorum, non Ciceronis, aut Latinorum plerumque, secutus, properante calamo fundet. Errata verò seu verborum, seu rerum, quæ imprudenti, vt faci è mihi persuadeo, in hac lucubratione excident, prudens Lector æqui bonique consulet, eo quidem proniùs, ac benigniùs, nisi allucinor, quò huiusmodi Paradoxa quadrimestri dumtaxat labore, non ampliùs, horis subsecivis a me concinnata sunt, vt mirum nequaquam sit, si quando tam breui angustatus spatio, ego, non bonus alioqui Homerus, dormito, mirumque potiùs meritò videri debeat, me multo sæpius non dormitare.

rū Paradoxorū styl°, & qua crudititō sit.

VII. Eorundem diuisio.

Iam cuncta Paradoxa in tres disputationes vniuersè diuido, in quarum prima de mulierum ornatu generatim; in alterâ de eodem speciatim; in tertiâ de nonnullis eiusdem materiæ corollarijs discepto, vt subiectus Index sigillatim prodet. Verùm quia delicta, quæ ex immodico cultu manant, atque a me hîc in crimen potissimè vocantur, ad scandali malitiam præcipuè spectant; integram idcirco, copiosamque de scandalo disceptationem adieci, præmisique, duplici maximè de caussa, tum vt doctrinam de scandalo a nonnullis Doctorum malè perturbatam in ordinem referrem, opinionumque factionibus subinde obscuratam claro in lumine apud omnes collocarem, tum vt quæstiones hinc maximè pendentes certiùs, ac solidiùs profligarem.

VIII. Confessarijs, et Concionatoribus præcipuè hoc op° dicatur.

Cæterùm istæc Paradoxa sicut ad vulgatam luxuriantium ornamentorum intemperantiam compescendam deditâ operâ coagmentaui; ita, quò quæsito, optatoque huiusmodi fructu pleniùs fruar, Confessarijs maximè, & Concionatoribus ea ego destino, ac venerabundus offero. Nam si ij diuinitus inito fœdere ad immodicum cultum euertendum seriò conspirauerint, nullus equidem dubito, quin propediem victoriâ sint potituri. Vt verò strenui hi Christi Domini bellatores collatis pedibus, consertisq; manibus quà in sacro suggestu, quà in arcanæ Confessionis foro feliciùs, ac lætiùs prælia conficiant, arma ego præualida, ac præferrata vtrisque tempestiuè suppedito.

IX. Cur auctorum Auctorum verba ipsa frequenter a me referantur.

Neque tamen ignoro, vt sunt varia Lectorum ingenia, ita non ab omnibus probatum iri, recentiorum Auctorum non tantùm nomina a me appellari, sed verba ipsa quoque frequenter referri, describique, quasi inopię meę argumentum apertum sit, tam sępe aliena obtrudere; neque obscura fatiscentis intelligentiæ confessio, tam crebrò stipem ab alijs emendicare. Verùm ego, sicut facilè indulgeo, vt suum cuique pulchrum videatur, & quisque opinione imbutus est semel, hanc constanter tueatur; ita clarè denuntio, me in contrariam prorsus abire sententiam. Quum enim cernam Doctores sæpenumero inter se acriter certare, mutuoque sese inuadentes expostulare, quòd sua ipsorum opinio non fideliter exposita sit, sed variata, aucta, vel imminuta; amplificata, aut truncata; multisq; centonibus in me-

dium

dium allatis ex proprijs vtrinque monumentis complures paginas operosè infarcire, frustraque occupare; neque vllo alio, quàm laboris, ac temporis inaniter consumpti, operæ pretio, quò tandem scilicet Lectori persuadeant, sibi factam iniuriam: ego sanè, vt omnes has contendendi litigandique ansas, quoties aliquod controuersandi periculum imminet, omnino præcidam, soleo ipsissima Auctorum verba fide germanissimâ de industriâ repræsentare, oculisque Lectoris subijcere: vbi verò nihil talis discriminis ingruere videtur; quoniam nonnullas quæstiones ab alijs præclarè enodatas animaduerto, quas etsi ego, ne bene actum otiosè agerem, minimè attingerem, neq; earũ tantùm gratia calamum tererem; tamen necesse prorsus habeo easdem vsurpare, tum ne qua pars integræ tractationi a me susceptæ desit; tum vt illæ ab alijs iam probè exploratæ operi, quod ego molior, famulentur, viamque sternant; alienis identidem verbis iure optimo vti malo, quàm meis. Vnde nullo etiam negotio Lectori constat, quid alij ædificare cœperint, & quousque processerint; quid autem a me insuper extructum, additumque sit. Neque ego profectò lauream vllam hoc in mustaceo mihi quærendam duco, vt Auctorum sententias alijs reddam verbis, quasi curtæ alioqui, & perangustæ Latinitatis suspicione, nisi totidem alia meo de penu vocabula appendam, extemplo laboraturus. Habeat enim sibi quicunque vult, hanc palmam, & gloriam: ego certè nec ambio, nec inuideo, facileque, vt reor, ab humano Lectore impetrabo, ne putet tam malignam styli facultatem mihi suppetere, vt nequeam, si coner, eâdem orationem aliâ verborum specie conformare. Cæterùm si quæstio ab alijs commodè, si distinctè, si accuratè explanata est; quid, rogo, attinet eam alijs verbis aut ieiuniùs, quàm par est; aut copiosiùs, quàm opus sit; aut secus, vel deteriùs, quàm res ferat, ac postulet, vertere? quid quòd sæpenumero verba ipsa Doctorum, vt de genuino eorum sensu nullus sit altercandi locus, singulatim repetere necesse est?

X. *Absolutis Paradoxis opusculum Iacobi Lainij adiectum.*

Verùm quum hæc mea Paradoxa a Typographo iam penè essent emissa, eorumque folia postrema ferè iam edita, ecce primùm meas in manus venit Iacobi Lainij Præpositi Generalis nostræ Societatis IESV lucubratiuncula scripto exarata *de ornatu, & fuco mulierum*, ab amico hîc Mediolani in nostra Domo professa S. Fidelis reperta, mihique confestim tradita; quam minimè esse supposititiam, sed legitimam eiusdẽ Lainij prolem ex locuplete Auctore Philippo Alegambe in sua de Scriptoribus Societatis IESV Bibliotheca extemplo comperi, in qua cõplura opera, ac monumenta ab eodẽ Lainio elucubrata, ac posteritati relicta, quæ viuens ipse publicis muneribus, & curis distentus, peruulgare nõ potuit, enumerans, inter cætera, & hoc ipsum *de ornatu, & fuco mulierum* opusculum disertè recenset. De cuius Auctore ego iam certus, grauissimi viri anticipatâ existimatione illico per

motus,

motus,impatiente auiditate illud lustro, potissimasque assertiones eâdem de re, quas ego tûeor, a Doctore longè sapientissimo iam pridem ad Theologicam trutinam fuisse reuocatas, probatas, atque inculcatas in sinu gaudēs deprehendo. At Paradoxis hisce meis propè iam absolutis, quum mihi tanti hominis suffragio,atque doctrinâ meas conclusiones suis fulcire locis fas amplius nō esset; quod reliquum certè fuit,curaui saltē, vt meditamenta, ac testimonia, quæ ad eas illustrandas pertinent;inde a me excerpta, ad calcem tertiæ,vltimæque disputationis vnà cum nonnullis alijs auctarijs adijcerentur,vbi quiuis facilè illa offendet.

Sed ne quis nimium a me Lainio,& plus,quàm mereatur,tribui opinetur, ex vsu futurum autumo,quid de ipso Historicorum annales loquantur,animaduertere. Consummatæ sapientiæ famâ inclytus, a Paulo III. Pontifice Maximo Theologus vnà cum Alphonso Salmerone deligitur, atque ad Tridentinum Concilium semel,iterumque, nec non a Pio IV. tertiùm destinatur: in quo quàm abunde cunctis Patribus eximia ipsius doctrina probata sit,incredibile penè dictu est. Sententiam priore loco dicere iussus est, dixitque nonnunquam ita copiosè,vt tres horas integras in institutâ disputatione vnum,eundemque locum semper vrgeret: nec dubitauit aliquando enucleatè denuntiare,ac profiteri, neminem ex Patribus, Doctoribusue a se appellandum, quem non a capite ad calcem peruolutârit, ex illoque locos communes ea de re,quæ in controuersiam caderet,collegisset; quumque de Eucharistiæ Sacramento postea disceptaret, sex circiter & triginta Patres tanti mysterij suffragatores, atque in ijs Alphonsum Tostatum, cuius tam multa,& iusta volumina omnia vorauerat,atque in summam redegerat,partitè testatus est. Quamobrem quà ingenij fœcunditate,quà memoriæ prodigio,qua singulari doctrinæ vbertate vniuersis Patribus,vt refert Nicolaus Orlandinus,miraculo propè erat. loc.cit.

XI. Cuius viri eximia fuit sapientia.

Nicolaus Orlandinus lib. 5. Annal. n. 21. & lib. 11. nu. 11. & 36. Ibid. n. 36.

Nihilo tamen minorem sui admirationem Lainius in eodem Concilio fecit,quum aliàs de sacrificio Missæ,de quo diu multumque disputatum fuerat,postea superueniens disseruit,vt Franciscus Sacchinus luculenter totidē hisce verbis denarrat. *In pomeridiano conuentu diei septimi ante Kalendas Septembris iussus est dicere: verùm eo die, quum alij quidam verba fecissent, quo commodiùs ille perque otium audiretur,in diem posterum dictione dilata, totum matutini conuentus ad dicendum ei vni tempus attribuunt. Nemo erat quem non audiendi hominis mira cupido teneret: hos, qui vel Romæ,alibique concionantem,vel in eodem Concilio Pauli, Iulijque temporibus disputantem audierant,quod nôrant,quid dicendo posset: illos, vt experimento suo sententiam ferrent, verene tandem in angusto illo pectore tantum literarum esset reconditum,tantùm eloquentiæ,quantum adeo magnificè fama celebraret. Memorabantur quæ modo egisset in Gallia,quàm constanter,ac sapienter Hæretico-* lib.6.n.80

XII. Vt amplius doceatur.

rum

rum retudisset audaciam: postremò destinatum illi præter consuetudinem ad dicendum spatium expectationem omnium erexit. Itaque postero die, quanta rarò frequentia Concilium fit, nullus e Cardinalibus Legatis, nullus, e Principum oratoribus, nullus omnino ex Episcopis; alijsque Præsulibus desideratus est. Lainius e loco sibi constituto dicere exorditur; sed quum paulo remotior ab Legatis esset, hi, quo clariùs exaudirent, ad se accersitum, apud se locant. Verùm inde quàm a Legatis commodè, tam difficilè ab imis Episcoporum audiebatur: qui quum aures ipsi quoque sitientes haberent, nec viam promptiorem vllam, qua desiderium earum explerent, dispicerent, suis relictis sedibus, accedere propiùs cœperunt. Iamque alij super alios plurimi commouebant se, & magna subselliorum remotiorum pars vacua relinquebatur. Tum demum Legati afferri suggestum iubent, interque se, & Episcopos collocari, ex eoq; fari Lainiũ.

nu. 82 XIII. *Dum hæc fiunt; dum ita interrumpitur dictio, tantoque motu ad audiendum certatur: dum a viatoribus fertur, statuiturque suggestum: noti Lainij, amicique animo trepidabant, verentes, vt parem expectationi exitum res sortiretur. Ex alijs hæ voces passim audiebantur, fieri non potest, vt hic fauori, quem habet, expectationique, quæ de eo est, respondeat. At ille conscenso suggesto, diuinoque afflante spiritu, ita sensim ingressus in caussam est; tam clarè facileque res abditissimas enucleare; nubes ex opinionum varietate auditarum obortas disijcere, resque, quas ingenij humani acies vix consequitur, quasi ante oculos ponere cœpit; vt, quum duas ipsas horas, ac dimidiam perpetua oratione dixisset, honestissimus ille ex flore, & apice gentis humanæ consessus propè attonitus hæserit: omnes profiterentur & fauorem auditorum, & expectationem longo interuallo superatã.* Hactenus Sacchinus. Quæ omnia fidem faciunt sine dubio maximam, quàm sublime, perspicaxq; fuerit Lainij ingenium, quàm cumulata doctrina, quàm excocta sapiẽtia, quàm grauis, & excellensq; auctoritas.

XIV. Eiusdẽ mira auctoritas. At hæ ipsæ prærogatiuę omnes multo adhuc magis in cõfesso apud cunctos fuerunt, quum quartanâ correptus Lainius in eodem Concilio Tridentino, facultatem paulisper secedendi, quò valetudinem curaret, impetrare minimè potuit. *Nec enim Apostolicis Legatis,* inquit Orlandinus, *est visum, frequentissimum illud Concilium, et Orbis Terræ theatrum eius sententiæ luce priuare, quæ quum ex omnibus esset princeps, dux etiam quædam ad disceptandum omnibus esse posset. Verùm vt ægrotanti consulerent, nec morbo vires adderẽt, communi consilio, ac prouidentia cauerunt, ne quo die febris accederet, in eum ipsi diem publicos suos conuentus indicerent. Ac ne tum quidem, quum vel priuati haberentur extra Concilium conuentus scribendorum Canonum gratia, vel Theologorum item priuati cœtus fierent, in quibus multa statuebantur. vtilia, ac salutaria, carere Lainio potuerunt. His ille cœtibus cum Salmerone semper interfuit: & vtrique grauissimũ quodque imponebatur onus. Quibus etiam auctoribus plurimis de rebus ad Concilium referebatur, a quo multa, &* lib. 11. Annal. nu. 38.

præclara

præclara in rem Ecclesiæ sancita, & constituta sunt. Ex quibus de acerrimo Lainij ingenio, præstantissimaque sapientia sat superque liquet. Vnde mirum non est, eundem Lainium a S. Ignatio Parente nostro iussum fuisse, vt idem Orlandinus tradit, Theologicę doctrinæ Summam in vsum Societatis nostræ conficere. lib. 13. nu. 17.

Quid dicam porrò de concionandi prouinciâ ab eodē tā strenuè, tam egregiè, ac fortiter, tantoque cum fœnore animarum obitâ? Dissimulo reliqua, tantumque innuo Genuæ in Quadragesimâ quum Dei verbum prædicaret, semel aureos CIↃ, deinde CIↃ CCC. tertiò CIↃ CIↃ. in opera pia, & pauperes erogandos ab eo fuisse collectos. De inculpatis verò moribus, vitæq; probitate insigni nil opus est addere, quum publicis monumentis iā sint ea cuncta mandata: ex quibus hæc solùm Lectori in memoriā reuoco, quum æger Lainius iter faceret, nihilominùs cilicio vexare, & fodicare corpusculū imbecillū, fractumq; perrexisse: deinde Romam nudis pedibus prę pietate ingressum: tum Episcopatum Labacensem a se abegisse, quin etiā Cardinalatū cōstāter refugisse. At quo magis ipse præ Religiosâ animi demissione ab honoribus, & magistratibus abhorrebat, tanto contentiùs alij ad summos etiam eundem impellere studuerunt. Certè quidem a duodecim Cardinalibus, quum Paulus IV. decessisset, seriò actum esse de eo Pontifice Maximo creando, perspectum est; eum quippe aiebant, vt scribit Sacchinus, *ad promouendam, quam Paulus IV. instituerat, publicorum correctionem morum*, eum *ad hæreses iugulandas ingenio, & sapientia quàm aptissimum fore*.

XV. *Aliaq; dotes, ac laudes.*

Orlandinus lib. 1. n. 87. Idem lib. 2. n. 8. Idem lib. 5. n. 16. Idem lib. 16. nu. 7. lib. 3. n. 43.

Ex his satis cuiuis, vt reor, manifestum est, quàm rectè a me Lainius magni, nihiloque pluris, quàm dignus sit, fiat; quantiq; istorum Paradoxorum intersit, tam eximij etiam Doctoris iudicio, suffragio, atque auctoritate eadem muniri, & confirmari. Sicut autem non ambigo, quin tanti viri nomen apud quoscunque doctos ingentis ponderis futurum sit, ita certissimè etiam iudico in his Paradoxorum controuersijs a cunctis e nostra Societate præcipuè, vtcunque sapientibus etiam, & magnis summam reuerentiam iudicio eiusdem Lainij non solùm vt Præposit nostri Generalis, sed vt maximi etiam Theologi habendam fore.

XVI. *Vnde meritò plurimi æstimatur.*

IN-

INDEX
DISPVTATIONVM, ET CAPITVM
PARADOXORVM.

DISPVTATIO PRIMA

 2 §. XI.

valde

§. XIX.

DISPVTATIO SECVNDA

DE ORNATV MVLIERVM SPECIATIM.

esse

DISPVTATIO TERTIA
DE NONNVLLIS HVIVS MATERIÆ COROLLARIIS.

sacra

MORA-

MORALIVM PARADOXORVM DE ORNATV MVLIERVM

PRÆLVDIVM

DE VETERVM PATRVM AVCTORITATE,

ET RATIONE IN OPINIONIBVS FVNDANDIS VENERATIONI VT PAR EST, VALDE HABENDA.

Nte quàm, in horum Paradoxorum explicationem ingredior, necesse planè habeo in eorum vestibulo, nonnihil subsistere, deque ratione disserendi in opinionibus sententijsq; sciscendis, ac recipiendis sartâ tectâ conseruandâ pauca generatim delibare.

I. *Sacrarũ Scripturarum, ac Patrum auctoritas à nonnullis DD. perperã neglecta.* Non pauci, qui moralium quæstionum arbitros sese constituunt, atq; inter Theologos irrepere,& censeri, cupiunt, sæpenumero, quamuis diuinarum literarum, priscorumq; Patrum sententia perspicua in controuersia aliqua exaduersum obluctetur, nihilominùs, vt nescio quibus suis placitis, nullo fundamento etiam innixis, seruiliter ancillentur,suaq; dogmata,quæ semel imbiberunt, præfractè tueantur, vim planè apertam tam Sacris Codicibus, quàm Patrum monumentis inferre, vtrosq; torquere, eludere, inflectere, luxare, ac traducere, minimè dubitant. Si quam enim Mundi corruptelam, valde vsitatam Scriptura Sacrosancta, & Patres improbant, damnantq;, ij omnem operam, studiumq; ,quò hominum gratiam aucupentur, eiusdem corruptelæ patrocinio suscipiendo impendunt; atq; vt impendant, eandem Scripturam, & Patres ludibrio, quàm religioni, habere malunt, ne dicam, prodere. In quos sanè, ac pariles, stomachum meritò erumpens S. Hieronymus *Epist.* 103. *ad Paulinum*, sapienter ita expostulat. *Taceo de mei similibus, qui si fortè ad Scripturas Sanctas post seculares literas venerint, & sermone composito aurem populi mulserint, hoc legem Dei putant, nec scire dignantur, quid Prophetæ, quid Apostoli senserint; sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia, quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus, deprauare sententias, & ad voluntatem suam scripturam trahere repugnantem.*

II. *Qui non ratione, sed placito tãtùm ducuntur.* Ab his verò si quis fortè rationem, cur alicui opinioni adhæreant, postulet, indignantur; si auctoritatem, rident; si Doctores, fremunt, suum ipsorum solum iudicium pro ratione, pro auctoritate, pro Doctoribus abundè sufficere arbitrantes. In quos, malè ego metuo, ne effatum illud, quod Circumcellionibus, hominibus planè opiniosissimis,olim solemne erat,primumq; habebatur, vt memorat S. Augustinus *Epist.* 48. *Quod volumus, San-*

 ctum

Etum est, quadret ad amussim, honestumq; iustum, ac sanctum, simulac iucundum, aut condncibile illis videtur, illico ab ijsdem decernatur. At diuina Scriptura aliter dilucidè statuit. nil refert, figuratè loquitur. At Patres agminatim secus palàm docent, nihil obest. exaggerationi libenter indulgent. At locus tergiuersationi non est, enucleatè Scriptura, & Patres contra censent. Quid tum postea? non propriè, sed per metaphoram ita concionantur. At quorsum hæc ludificatio? Nimirum, vbi quid frequenti in more positum est, si Scriptura, si Patres id vituperant, si carpunt, si vetant; carpi, vituperari, vetari inficiantur; illamq; ac illos per tropum, & schema aliò spectare contendunt: vbi autem quidpiam a Scriptura, & Patribus reprehenditur, quod ab hominum consuetudine longè alienum est, tum facilè annuunt, tum nullo negotio dant manus, tum candidè, ac seuerè vtrosq; interpretantur. At si edita ab alterutris interdicta, a populorum moribus, atq; vsu paulùm abhorrent, illa in vulgatæ licentiæ seruitutem trahunt, illa delumbant, illa mangonizant, illa eneruant, illa peruertunt simul, atq; euertunt, quò videlicet corruptelarum, & flagitiorum regnum, suo Marte, ac patrocinio defensum, securè perennet. Quæ profectò lues hodie quoq; tam magna in dies capit incrementa, vt ad illud extremum, quod magnus Augustinus seriò *in Epist. ad Galatas*, quondã deplorauit, iam passim quàm concitatissimè decurratur: *Væ peccatis hominum, quæ sola, inusitata horrescimus!*

III. *Quos idcirco reprobat S. Augustinus* Sed multo luculentiùs idem S. Augustinus *lib. 3. de doctrina Christiana*, cap. 10. hanc ipsam insaniam, quæ tum etiam a plerisq; insaniebatur, nobis ob oculos hisce coloribus ponit: *Quoniam procliue est humanum genus, non ex momentis ipsius libidinis, sed potiùs suæ consuetudinis æstimare peccata, fit plerumq; vt quisquis hominum ea tantùm culpanda arbitretur, quæ suæ regionis, & temporis homines vituperare, atq; damnare consueuerunt; & ea tantùm probanda atq; laudanda, quæ consuetudo eorum, cum quibus viuit, admittit; eóque contingit, vt si quid Scriptura vel præceperit, quod abhorret a consuetudine audientium; vel quod non abhorret, culpauerit; si animum eorum iam verbi vinxit auctoritas, figuratam locutionem putent:* pauloq; post: *si animum præoccupauerit alicuius erroris opinio, quicquid aliter asseruerit Scriptura, figuratum homines arbitrantur.* Hæc inclytus Ecclesiæ Doctor. At huiusmodi quoq; ludo non Scripturam diuinam tantùm, sed priscos etiam Patres esse obnoxios, crebro experimento planè compertum est; quod ego, vt verum fatear, & indignissimè fero, & nullo modo tolerandum existimo. Quid enim? Pugnant interdum inter se iudicia hinc vnius è Patribus Sanctissimi, grauissimiq;, vel plurium, etiam ex eodem ordine, illinc recentioris Auctoris aut Doctoris, mutuoq; in contentionem veniunt: affirmant illi disertissimè, negat iste rotundissimè: tametsi autem nouus Auctor, sæpe etiam non optimæ notæ, sed proletarius, suam opinionem neq; vlla insuper ratione, neq; vllo documento, aut testimonio fulcit; nihilominùs huic ita simpliciter inficianti, indulgentiq; plus fidei, quàm Sancto Patri exertè reclamanti asseuerantiq; a nonnullis tribuitur; quo quid peruersius, rogo, aut iniquius esse queat?

IV. *A quibus veritas hominum gratia post habetur.* Quid quòd aliquammulti morales cõtrouersias ita subinde definiunt, vt nõ tam veritati, quàm personarum gratiæ venaliter ancillari videantur,

non

non secus ac Iurisconsulti pleriq; auro conducti, iura legum non iustitiæ, vel æquitati, sed clientum cupiditati, & lubentiæ attemperantes? Nam qui nō rationis defæcatæ præscripto ducuntur, sed cæcæ appetitionis impetu abducuntur, non solùm veritatem ipsam e tenebris minimè eruunt, sed in meridie quoq; licèt clarè micantem multâ politicorum fucorum, vulpinorumque respectuum caligine obuoluere, ac de Terrarū Orbe in Cimmeria antra detrudere mirè satagunt, quorum ingeniū Sapientiæ coryphæus Salomon *Prouer.* 28. ad viuum hisce verbis expingit: *Qui cognoscit in iudicio faciem, non bene facit: iste & pro buccellâ panis deserit veritatem.* Qui enim terrena lucra, vel commoda sectantur, spe cuiuslibet, quanquam exiguę, stipis, qualis sine dubio *buccella panis* est, eblandiendæ, veritati ipsi mox terga vertunt, eāq; technis, mæandris, spiris, ac laruis abdere, tum insanis etiā clamoribus obruere penitùs adoriuntur.

V. *Per carnis sæpe prudentiam.* Hinc complures quoq; viri, qui suismet dumtaxat oculis se ipsos contemplantes, magni etiam ac nimio plus se æstimant; quoniam ea, quæ sunt hominum, & non Dei, tantummodo sapiunt, doctrinam omnem, quam tenent, humanis respectibus fœdè mancipant; damna animarum non intelligunt, occasiones peccatorum non percipiunt, corruptelas morum nihili pendunt; vel certè cathedris speculatricibus antea assueti, puluerisq; qui e conscientijs in sacra delictorum Confessione excutitur, prorsus ignari, fallaci deluduntur specie, aliosq; pariter deludunt, ac fallunt. Quid mirum? *Qui secundùm carnem sunt,* nempe *quæ carnis sunt sapiunt*, vt ex Apostoli oraculo *Rom.* 8. perspectum est: *Qui verò secundùm Spiritū sunt, quæ sunt Spiritus sentiunt. Nam prudentia carnis mors est; prudentia autem spiritus vita & pax; quoniā sapientia carnis inimica est Deo.*

Hęc videlicet carnis prudentia ipsissima illa est, quæ in conscientiæ controuersijs examinandis, in animarum iudicio ferendo, in foro Poli gubernando faciem cognoscit; hæc, quæ personas hominum intuetur; hæc, quæ pro panis buccella veritatem deserit; hæc illa, quæ multas opiniones veræ probabilitatis expertes, veluti probabiles, ac tutas venditat; hæc illa, quæ communibus, & certis Doctorum sententijs sola auctoritate sine ratione inueteratam auctoritatem rationum pondere subnixam detrahere conatur; hæc illa, quæ regiam viam exploratæ doctrinæ relinquens, per auia, & præcipitia lenissimę subtilitatis incedit; hæc illa, quæ vires omnes sollertiæ, eruditionis, industriæ, ac studij ad opiniones carni, & sanguini fauorabiles inuehendas, muniendasque; ad oppositas verò animæ, ac spiritui salutares conuellendas & labefactandas expromit. In Schola quippe carnis prudentia carnis, magistra & patrona carnis, quid, obsecro, nisi carnem doceat? At enim hæc & inimica Deo, & mors est, vt paulò ante ex Apostolo retuli, cunctisq; illis, qui huiusmodi prudentiā carnis res animarū metiuntur, ab ipsomet Christo Domino iure exprobratur *Matth.* 16. Vadite post me Satanæ; scandala estis mihi, quia non sapitis ea, quæ Dei sunt, sed ea, quę hominum. VI. *Quæ sanas doctrinas refugit, peruertit, prauas autem opiniones fouet, ac tuetur.*

Quamobrem vt hæc tàm grauia piacula a meis illis Paradoxis moralibus arceam quàm maximè, conitar equidem omnibus neruis, & facultatibus, quoad potero, ne vnquam a veterum Patrum scitis desciscam, sed vt eorum auctoritatem quàm antiquissimam habeam, & cuncta ad rationis libellam, Doctorumque suffragia quàm accuratissimè exigam. VII.

MORALIVM PARADOXORVM DISPVTATIO PRIMA

De mulierum Ornatu generatim.

Ornatus quid sit. *Rnatus in genere humano,* inquit Silnester in *Summâ, Verbo, Ornatus*, initio, *est adiectio siue applicatio ornamenti ad humanam personam. Ornamentum autem est res extrinsecus adiecta naturalem gratiam augens, vel ingratiam*, seu deformitatem *minuens*.

Ego plura in pauca conferens, docebo. Primò, ornatum mulierum moderatum esse licitum. Secundò, immoderatum esse illicitum. Tertiò, illicitum persæpe intra venialis culpæ ambitum consistere. Quartò, illicitũ non raro quoq; mortiferum euadere.

Moderatum ornatum feminis esse licitum. Cap. I.

I. *Moderatus ornatus licitus est.* NON est, cur mulieres, aut mulierum patroni vereantur, ne moderatum ego ornatum ipsis inuideam, aut ereptum eam. Quin vltro iisdem hunc ego indulgeo, & grauibus quoq; Sacrarum Scripturarum testimonijs munitum, stipatumque exhibeo.

II. *Vt liquet ex Scripturæ exẽplis.* Video enim in primis mulieres, armillas, inaures, annulos, & dextralia ad cultum tabernaculi, vt *Exodi* 35. refertur, contulisse, quorum ornamentorum vsum quum diuinus Scriptor minimè improbet, argumento comperto est, eum licuisse. Video inaures, armillas, monilia argentea, atq; aurea, vestesq; pretiosas à proco missas, vt *Genesis* 24. traditur, a Rebecca femina sancta acceptas. Video Noemi sanctam mulierem, dum Ruth indicaret, quo pacto ipsa sibi maritum Booz compararet, ita ab hac institutam, *Lauare, & vngere, & induere cultioribus vestimentis*, vt scribitur *Ruth.* 3. Video nobilem illam matronam, quæ *Prou.* 31. tam eximijs laudibus celebratur, suo mundo non caruisse: *Stragulatam* enim *vestem fecit sibi: byssus & purpura indumentum eius.* Video Canticorum Sponsum *cap.* 1. hoc pacto ad sponsam verba facientem: *Murænulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento.* Video Estherem Sanctimonia insignem vnguentis, pigmentis, & aromatibus, vt *Est.* 2. narratur, vsam fuisse. Video aliam feminam *Ezech.* 16. hæc ab ipsomet Deo verba haurientem: *Vnxi te oleo, & vestiui te discoloribus, & calceaui te hyacintho, & cinxi te bysso, & indui te subtilibus, & ornaui te ornamento, & dedi armillas in manibus tuis &c.* Nam tametsi huiusmodi ornamenta hoc loco metaphoricè ponantur, nihilominùs ex vsu communi, & e medio, vt rectè Gabriel Aluarez in Isaiam *cap.* 3. *vers.* 26. *num.* 89. obseruat, sumpta sunt. Qui quidem vsus si foret illicitus, minimè idoneus rebus diuinis significandis fuisset. Video quoq; *Sanctam Ciuitatem Ierusalem nouam descendentem de Cælo a Deo paratam: sicut sponsam ornatam viro suo*, vt Ioannes *Apocal.* 21. commemorat. Video deniq; Iudith viduam Sanctissimam, quæ *abstulit a se Cilicium, & exuit se vestimentis viduitatis suæ, & lauit corpus suum, & vnxit se myrto optimo, & discriminauit crinem capitis sui, & imposuit*

mitram

mitram super caput suum, & induit se vestimentis iucunditatis suæ, induitq; Sandalia pedibus suis, aßumpsitq; dextrariola, & lilia, inaures, & annulos, & omnibus ornamentis suis ornauit se. Cui etiam Dominus contulit splendorem: quoniam omnis ista compositio non ex libidine, sed ex virtute pendebat; & ideo Dominus in illam hanc pulchritudinem ampliauit, vt incomparabili decore omnium oculis appareret, vt Iudith 10. scribitur.

III. Et tradit Apostolus, & DD. 1. Tim. 2.

Sed quid opus pluribus exemplis sacris, quum ipsemet Gentium Apostolus explicatè auctor sit, vt mulieres honestè se ornent? *Volo*, inquit, *viros orare in omni loco, leuantes puras manus, sine ira & disceptatione: Similiter, & mulieres in habitu ornato: cum verecundia, & sobrietate ornantes se*. Vbi manifestò moderatum ornatum mulieribus concedit. Quam Apostoli sanctionem amplectuntur sine vlla controuersia omnes Theologi, S. Thomas 2. 2. *q. 169. art. 2.* Caietanus cum omnibus Thomistis *ibidem*, S. Antoninus in *Summa par. 2. tit. 4. cap. 5. §. 7 vers. Demum si intendit.* Siluester in *Summa, verbo, ornatus, quæst. 2.* Angelus in *Summa, eodem verbo. num. 1.* Tabiena. in *Summa, ibid. quæst. 3. num 4.* Rosella, *eod. verbo, num. 5.* Pisanella *ibidem, vers. vtrum mulieres*, Astensis *prima part. lib. 2. tit. 54. q. 1.* Ioannes de Friburgo *lib. 3. Summæ, tit. 34. q. 288.* Baptista de Salis *in Summa, verbo ornatus, conclus. 5.* Ioannes Viguerius in *Institutionibus, de virtute temperantiæ cap. 7. § 5. vers. 13.* Iacobus de Graffijs. *lib. 2. Decisionum aurearum, cap. 76. num. 6.* Nicolaus Aurificus in *Summa, tit. 3. cap. 14. art. 11. vers. Quinta, se la donna*. Ioannes Azor *par. 3. Instit. lib. 3. cap. 30. q. 1. vers. Respondeo in primis.* Leonardus Lessius *lib. 4. de Iust. cap. 4. dub. 14. num. 107. & 108.* Vincentius Filliucius *Tract. 30. cap. 10. num. 221. vers. Quintus, ornare se.* Martinus Bonacina, de *Matrimonio, quæst. 4. punct. 9. nu. 25.* Martinus Nauarrus in *Summa Latina, cap. 23. num. 18.* Emmanuel Sà in *Aphorismis, vers. Ornatus, num. 2. fin.* Gabriel Aluarez in Isaiam *cap. 3. vers. 26. num. 89.* Molfesius in *Summa tract. 8. cap. 8. num. 219.* Franciscus Ghetius in *Teologia morali, verbo ornatus nu. 2. & 4.* Paulus Layman *lib. 3. Theol. moral. tract. 3. cap. 13. num. 10. in fine, vers. Simile exemplum*, & cæteri ad vnum omnes, sed copiosissimè, & eruditissimè præ reliquis Andreas Tiraquellus in *legem tertiam Connubialem, Glos. 1. p. 3. num. 16. vsq; ad 45.* necnon recentissimè omnium Hieronymus Sopranis in Dauid tota digressione prima.

IV. Et ratio persuadet.

Tam multis verò Sacrarum Scripturarum exemplis, ac scitis, conspirantibusq; Doctorum omnium suffragijs apertæ, ac validæ quoq; rationes adstipulantur. Nam ornatus mulie-bris per se res indifferens est, ac proinde bono fine honestari potest. Quare vbi ille moderatus est, feminæ licitè eo vtuntur, tum vt vnaquæq; decus sui status tueatur: tum vt nuptæ placeant viris suis, tum, vt, quæ viro carent, virorum etiam aspectibus placeant, quò aliquem eorum sibi maritum lucrentur per legitimas, & commodas nuptias. Vbi animaduertendum ex S. Thoma *loc. cit.* ad 4. Caiet. *ibi* Nauar. l. c. Lessio l. c. & alijs passim est, præter ornatum ad decorum status retinendum necessarium, permitti etiam aliquid amplius ornatus mulieribus ob solam pulchritudinem, maritorum gratiâ, quos nempe aut iam habent, aut certè quærunt: qui tamen ornatus, licèt maior simpliciter necessario, adhuc tamen intra moderatio-

nis

nis limites consistit, adeoq; & licitus meritò existimatur.

V. *Præcipuũ ornamentum feminarũ virtus est.* At hîc minimè prætereundum, præcipuum fœminarum ornamentum, vt non solùm veteres Patres, Sed etiam Sapientes quiq; tradunt, esse virtutem. Ex Patribus vnum affero Tertullianum, qui *lib. de cultu feminarum* ita egregiè pronuntiat: ***Tempora Christianorum semper, & nunc vel maximè, non auro, sed ferro transfiguntur, stolæ Martyrum præparantur, Angeli baiulis sustinentur. Prodite iam vos mulieres ornamentis instructæ Apostolorum, sumentes de simplicitate candorem, de pudicitia ruborem, depictæ oculos verecundiâ, & spiritus taciturnitate, inserentes in aures sermonem Dei, annectentes ceruicibus iugum Christi; caput maritis subijcite, & satis ornatæ eritis: manus lanis occupate, pedes domi figite, & plus, quàm in auro placebitis: vestite vos serico probitatis, byssino sanctitatis, purpurâ pudicitiæ: taliter pigmentatæ Deum habebitis amatorem.*** Hæc Tertullianus. Ex Ethnicis vnus instar omnium sit Crates, qui Christianis feminis secus opinantibus ruborem hoc pacto iure sanè incutiat: *Apud Cornelium à Lapide in Isaiâ c.3. vers. 36.* ***Ornat mulierem quod honestiorem facit; talem verò præstat non aurum, non smaragdus, non coccus; sed quæcunque grauitatis, moderationis, & pudoris specimen habent.***

Immoderatum ornatũ feminarum illicitum esse. Cap. II.

I. *Immoderatus ornatus illicitus est.* NON loquor de praua intentione, quæ vbi ab honestate deflectit, etsi exterior ornatus honestissimus sit, dum hunc tamen ad finem improbum refert, ipsum quoq; extrinsecus inficit, ac flagitiosum reddit; sed de ipsomet externo ornatu immodico dumtaxat, qui tametsi modum excedere probè animaduertitur, tamen voluntariè, ac liberè adhibetur: aioq; articulatè, & rotundè hunc esse planè illicitum. Pro qua certa explorataque veritate pugnant perspicua Sacrarum Scripturarum monumenta, pugnant priscorum Patrum chirographa, pugnant Doctorum omnium decreta, pugnant pugnacissima, atq; ineluctabilia argumenta.

II. *Vt constat ex scripturis veteris testamẽti.* Nam primò idem Spiritus Sanctus, qui in Scripturis sanctis moderatum ornatum probat, ac laudat, vt superiore capite vidimus; in ijsdem immoderatum improbat, ac vituperat; quamque non solam animi iniquam affectionem, sed ipsum etiam externum feminarum cultum redarguat, fatendum necessariò est, immodicum quoq; earumdem ornatum ab eodem Spiritu Sancto palàm damnari: seu illum ornatum, qui ab ipsomet ibidem damnatur, & non ob solam prauam intentionem, esse immoderatum, adeoq; etiam illicitum: Isaias in primis *cap. 3.* luculentissimè immodicum ipsum ornatum describit, atq; in pœnam delicti auferendum, sordibusq; & fœtore commutandum, ita vaticinatur: ***In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murenulas, & olfactoriola, & inaures, & annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & specula, & sindones, & vittas, & theristra. Et erit pro suaui odore fætor, & pro zona funiculus, & pro crispante crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. Pulcherrimi quoq; viri tui gladio cadent, & fortes tui in prælio.*** Non est porrò dubium, reprehendi hic a Deo potissimum prauam mulierum affectionem, quæ ornamen-

tis

tis ad fastum, ad superbiam, & alia peccata abutuntur; sed ipsum quoq; ornatum vtpotè immoderatum in crimen vocari ex eo vincitur, quòd vbi vulgata habet: *Pulcherrimi quoq; viri tui gladio cadent*; in Hebræo textu est: *quia pro pulchritudine*, quod Chaldæus hac ratione exponit: *Hæc pœna pendetur ab eis, quia errauerunt in pulchritudine sua.* In quem locum Gabriel Aluarez insignis diuinorum voluminum Interpres, ita præclarissimè: *Peccârunt nimirum, quam a Deo non acceperant, pulchritudinem quærentes, aut, quam acceperant, augere studentes rationibus, & artibus contra naturæ præscriptum, & diuinam voluntatem: quæ quidem omnibus in commune feminis moderatum, & honestum cultum præscribit.* Idem Isaias *cap.* 57. Vrbi Ierosolymitanæ in idololatriam lapsæ velut meretrici atq; adulteræ immodicum ornatum exprobrat: *Et ornasti te regio vnguento, & multiplicasti pigmenta tua.*

Num. 91. fin.

III. Salomon quoq; sapientum omniū sapientissimus *Prou.* 7. eâdem notā immoderatum ornatum aspergit. *Et ecce occurrit*, inquit, *illi ornatu meretricio, præparata ad decipiendas animas garrula, & vaga.* Quam sententiam & verba Theologi, & Summistæ capite præcedenti *num.* 3. relati ad immodicum cultum reprobandum nominatim, ac ferè omnes commemorant.

IV. Libro item 4. *Regum, cap.* 9. de Iezabele muliere pessima diuinus Historicus ita scribit: *Porrò Iezabel introitu eius audito, depinxit oculos suos stibio, & ornauit caput suum.* Quin etiam Iudas *Genes.* 38. Thamarem immodicè ornatam contemplatus ex eo ornatu meretricem esse suspicatus est. Nec vacat mysterio, quod Ecclesiasticus *cap.* 9. comptam mulierem cauendam his verbis monet; *Auerte faciem tuam à muliere compta, & ne circumspicias faciem alienam.* Haud secus etiam Osee propheta *cap.* 2. de meretrice sic loquitur: *Ornabatur inaure sua, & monili suo, & ibat post amatores suos.*

Sanctus pariter Dauid *psalm.* 143. manifestò nimium mulierum ornatū perstringit, quum eum cum templi pretiosis ornamentis contendere non obscurè innuit. *Filiæ eorum compositæ*, inquit, *circumornatæ, vt similitudo templi.* Est verò immodicus ornatus nobile superbiæ insigne, & genuina tessera, si quidem & ab illa oritur, & eandem fouet, augetq; Quocirca modestissima Regina Esther *cap.* 14. huiusmodi superuacaneum ornatum hoc ipso singillatim nomine Deum alloquens hoc pacto detestatur: *Tu scis necessitatem meam, quod abominer signum superbiæ, & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detestor illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentij mei.* Concinit quoq; Ezechiel *cap.* 7. *Ornamentum monilium suorum in superbiam posuerunt.* Addo & illud ex eodem Propheta *cap* 23. *Circumlinisti stibio oculos tuos, & ornata es mundo muliebri.* Est autem stibium, vt notat Tiraquellus in *legem III. Connubial. Glos.* 1. *par.* 3. *num.* 1, quod hodie officinæ *Antimonium* vocant, quo mulieres ad curam formæ, & decoris, præsertim oculorum vtebantur, quemadmodum ante Tiraquellum Plinius *lib.* 33. *cap.* 6. & Galenus *lib.* 6. *de Sanitate tuenda* docent, quos idem Tiraquellus *ibid.* laudat. Hæc ex veteri Testamento. *V.*

Ex nouo autem Princeps Apostolorum 1. *Petr.* 3. immodicum ornatum a mulieribus hoc modo remouet: *Quarum non sit extrinsecus capillatura,* *VI. Et docent Petrus, ac Paulus qui etiā*

ideo præcipiunt eum caueri. *aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus.* In quem locum Glossa ex Cypriano: *Serico, & purpura indutæ, Christum sincerè induere non possunt: auro, & margaritis adornatæ, & monilibus, ornamenta mentis, & corporis perdiderunt.* Consentit Doctor Gentium Paulus 1. *Tim.* 2. ita sanciens: *Volo similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia, & sobrietate ornantes se: non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa: sed quod decet mulieres promittentes pietatem per bona opera.* Vbi Apostolus expressè sicut ornatum moderatum, qui est cum verecundia, & sobrietate, mulieribus concedit; ita immoderatum, qui est sine verecundia, & sobrietate, nempe in tortis crinibus, in auro, in margaritis, in veste pretiosa, vt mox ipsemet explicat, disertè vetat. Quamobrem S. Thomas 2. 2. q. 169. *art.* 2. ad 1. fatetur per huiusmodi verba superfluum ornatum mulieribus ab Apostolo esse prohibitum, idemq; sentiunt sine dubio Thomistæ magistrum secuti. Sed ante hos omnes idipsum S. Hieronymus *Epist.* 14. *ad Celantiam*, his verbis docuit: *Apostolus non eas iubet squalore, sordibus, & horrentibus pannorum assumentis tegi, sed immoderato, cultui, & nimis exquisito interdicit ornatui, simplicemq; commendat ornatum, atq; habitum.* Neq; secus S. Chrysostomus allato hoc Apostoli loco 1. Tim. 2. Sic *hom.* 17. in *Matth.* disputat: *Audi cum eo* (Isaia scilicet) *etiam beatum Paulum, multa illis præcepta ponentem, tum de auri, ac vestis ornatu, tum de intortis arte crinibus, tum de ipsis quoque delicijs, alijsq; huiusce-modi eas vehementiùs increpantem.* Eodem modo & S. Cyprianus *de disciplina, & habitu Virginum* præceptum iisdem verbis contentum agnoscit: *Diuitijs tuis*, inquit, *Paulus occurrit, & ad cultum, atque ornatum tuum iusto fine moderandum sua voce præscribit: Sint*, inquit, *mulieres cum verecundia, & pudicitia componentes se*; & postea, *Item Petrus ad hæc eadem præcepta consentit.*

VII. Subscribit quoq; S. Gregorius Romanus, Summus Pontifex, cuius in *homil.* in *Matth. cap.* 11. censura exertissima hæc planè est: *Nemo existimet in luxu, atq; studio pretiosarum vestium peccatum deesse: quia si hoc culpa non esset: nequaquam Petrus* (Paulus, voluit dicere) *a pretiosarum vestium appetitu compesceret dicens*: Non in veste pretiosa. *Pensate ergo, quæ culpa sit, hoc etiam viros appetere, quo curauit Pastor Ecclesiæ & feminas prohibere.* Idem ferè alia homilia, nempe 40. *in Euangel.* ita repetit: *Sunt nonnulli, qui cultum subtilium, pretiosarumq; vestium non putant esse peccatum. Quod videlicet si culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quòd Diues, qui torquebatur apud Inferos, bysso & purpura indutus fuisset.* Et paulò post: *Quod pro sola inani gloria vestimentum pretiosius quæritur, res ipsa testatur, quia nemo vult ibi pretiosis vestibus indui, vbi ab alijs non possit videri.* Diuus quoq; Chrysostomus eodem planè it verba Pauli 1. *Tim.* 2. iam citata hom. 8. hoc pacto rursum commentans: In habitu ornato. *Habitum profectò tunicam vndiq; honestam, compositam significari voluit. Ornatum non exquisitum intelligas, sed moderatum: hic enim ornatus habitus est; ille autem fœdus.*

VIII. *Immoderatus ornatus damnatur à Tertulliano,* Nunc si à diuinis Scripturis, veterum Patrum explicatione etiam illustratis, ad ipsosmet Patres agminatim instructos, & suopte nutu quoq; præliantes gradum faciamus, incredibile dictu est, quanta ijs seueritate, quanta acri-

acrimonia, quanto spiritus impetu, in superfluum feminarum cultum tonent, ex candescant, inuehantur, fulmina iaciant. Vnus Tertullianus duos integros hac de re libros, alterum *de Habitu mulierum*, alterum *de cultu feminarum* inscriptos, summæ indignationis plenissimos conscripsit, e quibus pauca dumtaxat libo, atq; hîc sisto. In priore libro: *Aiunt*, inquit, *de frontibus draconum gemmas erui. Hoc quoque deerit Christianæ, vt de Serpente cultior fiat: sic calcabit diaboli caput, dum de capite eius suis ceruicibus ornamenta struit.* In eodem libro: *Quis est vestium honor iustus de adulterio colorum iniustorum? non placet Deo, quod non ipse produxit, nisi si non potuit purpureas, & hyacinthinas oues nasci iubere.* In posteriore autem de cultu feminarum nihilo lenius: *Indignum est christiano faciem fictam gestare, cui simplicitas indicitur; effigiẽ mentiri, cui linguã non licet: appetere q datũ non sit, cui studium pudicitiæ est: quomodo præcepta Dei custodietis, lineamẽta Dei non custodientes?* Rursum idẽ Auctor luxum ornamentorum in feminis adeo execratur, vt ab ipsis Dæmonibus excogitatum, iisdemque adscitum velit. Nam Dæmones (inquit *cap. 2. de habitu mulierum*) *propriè, & quasi peculiariter feminis instrumẽtum muliebris gloriæ contulerunt*. & *cap. 5. de cultu feminarum*, adhuc vehementius: *Diabolus huiusmodi ingenia concinnauit, vt in nobis quodammodo manus Deo inferret. Quod nascitur, opus Dei est, Ergo quod fingitur, Diaboli negotium est.*

IX. *Tum à S. Cypriano quoq;* Tertullianum S. Cyprianus in libro de *disciplina, & habitu virginum* palàm ac strennè imitatus, eandem corruptelam sic execratur: *Angeli Apostatæ oculos circumducto nigrore fucare, & genas mendacio ruboris inficere, & mutare adulterinis coloribus crinem, & expugnare omnem oris & capitis veritatem, corruptelæ suæ impugnatione docuerunt.* Deinde ostendẽs per hoc Deo fieri iniuriam, subdit: *Feminæ manus Deo inferunt, quando id, quod ille formauit; reformare & transfigurare contendunt, nescientes, quia Dei opus est, omne quod nascitur; Diaboli quodcunq; mutatur.* Mox id declarat exemplo periti pictoris, qui iure indignatur, si quis imperitus opus eius iã perfectum emendare velit: *Tu te existimas*, deinde addit, *impune laturam tam improbæ temeritatis audaciam, Dei artificis offensam? Vt enim impudica circa homines, & incasta fucis lenocinantibus non sis; corruptis violatisque quæ Dei sunt, peior adultera detineris.* & infra. *Dominus tuus dicit, Non potes facere capillum vnum albũ, aut nigrum: & tu ad vincendum Domini tui vocem vis te esse potiorem? Audaci conatu, & sacrilego contemptu crines tuos inficis, malo præsagio futurorum capillos tibi flammeos auspicaris.* Et paulò post: *Non metuis, oro, quæ talis es, ne, quum resurrectionis dies venerit, artifex tuus te non recognoscat, & ad sua præmia, & promissa venientem remoueat, & excludat? increpans vigore censoris, & Iudicis dicat: Opus hoc meum non est, nec imago hæc nostra est: cutem falso medicamine polluisti, crinem adultero colore mutasti: expugnata est mendacio facies: figura corrupta est; vultus alienus est: Deum videre non poteris: quãdo oculi tui non sunt, quos Deus fecit, sed quos Diabolus infecit. Illum tu sectata es, rutilos, atq; depictos oculos serpentis imitata es, de inimico tuo compta, cum illo pariter & arsura.*

X. *Nec non à Nazianzeno, & Crysostomo.* Iisdẽ prorsus vestigiis insistit quoq; S. Gregorius Nazianzenus in exhortatione ad Virginem, sic disserens: *Alii*

Alij quidem fucis, & colorum nitoribus imaginem diuinam adulterant, viua tabula fœdi indices interiorum animi affectuum. Eodem pariter, & S. Chrysostomus *hom.* 4. ad *cap.* 1. *Epist. ad Timot.* tendit: *Quid artem*, inquit, *consummato a Deo opificio admouere præsumis? Non tibi sufficit diuina formatio? An verò velut excellentior opifex diuinum opificium corrigere impia moliris audacia? atq; ad auctoris iniuriam ornaris, vt post te greges iuuenum trahas?*

XI. *Tum etiam a S. Augustino.* Insignitè etiam D. Augustin᷒ *Epist.* 73. Possidio, hac de re ipsa consulenti ad hunc modum respondet, totamq; rem breuiter, & doctè definit: *Nolo tamen de ornamentis auri, vel vestis præproperam habeas in prohibendo sententiam, nisi in eos, qui neq; coniugati, neq; coniugari cupientes, cogitare debeant, quomodo placeant Deo. Illi autem cogitant, quæ sunt mundi, quomodo placeant, vel viri vxoribus, vel mulieres maritis, nisi quòd capillos nudare feminas, quas etiam velare caput Apostolus iubet, nec maritatas decet. Fucari autem pigmentis, quo vel rubicundior, vel candidior appareat, adulterina fallacia est; qua non dubito etiã ipsos maritos se nolle decipi, quibus solis permittendæ sunt feminæ ornari, secundùm veniam, non secundùm imperium.*

XII. *Nec non a Petro Eremita.* Eodem quoq; tenore S. Petrus Eremita ad matrem B. Theodoreti elegantiùs comptam *in Religiosa Patrum historia cap.* 9. ait: *Si pictor egregius pinxisset imaginem, & alius plebeius ei alios colores iniiceret, pictor sanè excandesceret: ita & Deus naturæ nostræ opifex & pictor iure irascitur, quòd eius naturam & sapientiam accusetis inscitiæ, ipsumq; creatorem damnetis imbecillitatis. Nolite ergo Dei corrumpere imaginem, neque tentetis ea addere, quæ sapienter non dedit,*

XIII. *Et ab alijs PP.* Huc etiam trahit S. Cyrillus Alexãdrinus, quod Isaias *cap.* 3. *vers.* 16. refert: *Prò eo, quòd eleuatæ sunt filiæ Sion.* ita hunc locum enucleans: *Altum sibi, atq. se magnificè, sentire videbantur, propter opulentiam, gloriam, externamq; pulchritudinem, quam ex lapidibus, & auro, & veste varia conciliârunt. Etenim in his describit nobis sermo Propheticus ingenium, & habitũ mulieris voluptariæ, leuis, ornatuq; splendido decoratæ, vt ex quibusdam, omnium demonstraret superbiam. Incedebant enim*, inquit, *extento collo.* &c.

XIV. Eandem immodici ornatus muliebrem vitiositatem accerrimè exagitat S. Ambrosius *lib.* 1. *de Virgin.* S. Basilius in *cap.* 3. *Isaiæ*, & *homilia* in *psalm.* 45. S. Cyprianus, *lib. de bono pudicitiæ*, S. Hieronymus in *vita S. Pauli Eremitæ*, in *Epistolis* ad Eustochium, ad Rusticum, ad Heliodorum, ad Marcellam, ad Nepotianum, & *Dialog.* 1 *contra Pelagianos*, S. Bernardus *lib.* 3. *de considerat.* S. Chrysostomus *hom.* 11. & 36. & 41. in Genesim, *hom.* 50. in *Matth.* 31. 60. & 68. in *Ioan.* 7. in *Epist. ad Coloss.* 7. in eam ad *Philipp.* & 39. *ad Populum.* Itẽ *hom.* 21. *ad Populũ* pariter, 8. in *Matth.* 28. ad *Hebræos*, & reliqui patres, quos infra *cap.* 6. §. 2. in medium adducam.

XV. *Et a cũctis DD* Sacrarum scripturarum, priscorumque Patrum testatam sententiã Theologi omnes ac Doctores priore capite enumerati venerantur ac tuentur, præterque eos Didacus Baeza insuper *lib.* 3. *in Euang. cap.* 4. §. 19. Cosmas Magalianes in 1. *Tim.* 2. *sect.* 4. *Ann.* 7. Didacus Celada in *Iudith. cap.* 10. §. 3. Aloysius Nouarinus vir doctissimus nostriq; seculi decus in *Adag;* *excurs.* 143. & in *Aquis, excurs.* 32. Andreas Tiraquellus in 3. *leg. connub. gloss.* 1. *part.* 3. *nu.* 1. vsq; ad 16. Ioannes

nes Busæus in *Atca Medica, verbo, vestium luxus*. Gabriel Auarez in Isaiam *cap. 3. Vers. 26. nu. 91. & seq.* Theophilus Raynaudus *de virtutibus, & vitijs, lib. 6. sect. 2. cap. 18. n. 280. & seqq* Andreas Gelsominius *in Thesauro cœlesti, cap. 12.* Benedictus Fernandius in *Genesim cap. 2. sect. 17. nu. 4. & cap. 3. sect. 19. num. 2.* cuncti etiã Scripturarũ interpretes ea diuini voluminis loca superiùs cõmemorata pensiculatè edisserentes, qui omnes superfluum immodicumq; muliebrũ ornatum tanquam vitiosum atq; illicitũ agnoscunt, carpunt, condemnant.

XVI. *Quemadmodum ratio id euincit.* Ratio item euidens idem planè cõuincit, quia quidquid virtuti opponitur, vitiosum est, vt patet, & fatentur omnes. At superfluus vel immodicus mulierum ornatus virtuti temperantiæ opponitur, vt cuncti pariter Doctores, nullo discrepante, decernunt. ergo vitiosus est, ac proinde etiam illicitus. Et confirmatur I. quia si non est vitiosus, neq; illicitus; ergo neque immodicus cõtra suppositionẽ, quod est ridiculum. Cõfirmatur II. quia sicut ornatus moderatus est rationi cõsẽtaneus, ac propterea honest', ita immoderatus eidem rationi dissonus, ac proinde inhonestus, vitiosus, atq; illicitus. Vnde necessariò euidenterq; colligitur, immoderatũ mulierum ornatũ peccatum esse, quantum est ex ipsa rei natura, ad minimum semper veniale. Quum enim quicquid illicitum est, peccatum sit actuale; hoc autem duplex sit, mortale, aut veniale; fieri nõ potest, quin ornatus immodicus, qui illicitus est, vt iam probaui; peccatum sit, si non mortale, saltem veniale.

XVII. *Frustra autem Diana dissentit.* At huic veritati tam planæ, ac certæ obluctatur apertè Diana vir sanè doctissimus, iuxtàq; humanissimus *par. 2. tract. 15. resolut. 30. Vers. Adde*, vbi relata opinione Suarij censentis esse peccatum, si ornatus sit superfluus & maximus; mox subdit: *Sed ego puto non peccare, etiamsi esset superfluus & maximus, dummodo sit secundùm morem patriæ.*

XVIII. At frustra, & sine vlla prorsus probabilitate Diana ab alijs cunctis dissentit. I. quia nullam prorsus rationem tolerabilem, cur à ceteris discrepet, singularemq; opinionem oppositam primus inuehat, in medium affert.

XIX. II. quia perspicuis Scripturæ sacræ testimonijs, quæ ornatum muliebrem immoderatum omnem, vtcunq; etiam vsitatum, palàm damnant, aduersatur. Certum enim est, sicut nihil potest inferior in legem Superioris, ita nullam consuetudinem, vel præscriptionem contra ius diuinum, quale est, quod sacris Scripturis continetur, & ab istis explicatur, aut dicitur, quicquam virium habere, vt tradunt Suarez, Reginaldus, Salas, Becanus, Rebellus, & cæteri communiter apud Bonacinam *disput. 1. de legib quæst. 1. punct. vlt. §. 3. nu. 8.* Quamobrem Ioannes Viguerius *cap. 7. institution. §. 5. ver. 13.* quum loca Petri, & Pauli supra exposita in medium attulisset, deinde subdit: *Per quæ secundùm D. Thomam datur intelligi, quòd sobrius, & moderatus ornatus non prohibetur mulieribus, sed superfluus, inuerecundus, & impudicus. Nec videntur excusari consuetudine, ex quo tam diligenter Apostoli probibuerunt.*

XX. III. quia veteribus Patribus vnanimi consensu immoderatum ornatum, etiam maximè consuetum vituperantibus, & exturbare conantibus manifestò repugnat. Perspectissimum quippe est, immodicum ornatum ab ijsdem Patribus vehementissimè reprehendi; non solùm eum, qui recenter in aliquam regionem induceretur, sed multo magis illum quoq; qui ijs in locis,

locis, in quibus versabantur, tum maximè percrebuerat, longaq; consuetudine, etsi praua, confirmatus, altas radices iam egerat: quem nihilominùs tanquam grauem correptelam tam senerè criminabantur, & euellere penitùs summopere nitebantur, vt ex eorundem monumentis cuiuis compertum est. Quis igitur immodicum ornatum quantumcunq; vsitatum, quem Scriptura, & Patres damnant, omni culpa audeat absoluere? Nemo, opinor, nemo id probabiliter tentauerit. Itane enim Scriptura, & Patres tam seriò, tam contentiosè, tam vehementer reprehendunt, quod ne veniale quidem peccatum est? Hoc verò falsum, nec minùs absonum omninò est. An effrænes hominum cupiditates tantùm possunt, vt consuetudine roboratæ, quomodocunque tandem exorbitent, seipsas vel a leuissimo etiã peccato, contra manifestas etiam, durasq; Scripturarum, Patrumq; increpationes, quæ tales consuetudines, vel potiùs corruptelas maximè detestantur, valeant eximere? Hoc verò iterũ falsum, & ex æquo absurdum est.

XXI. IV. quia euidentẽ rationẽ propositã nullo modo soluit. Si enim ornatus est immoderatus, vt supponitur, & ipsemet Diana, dum superfluum, & maximum culpæ omnis immunem, si sit secundùm morem patriæ, arbitratur, concedere cogitur; quomodo is temperantiæ non opponitur, ac propterea etiam vitiosus, illicitus, & peccati saltem venialis manifestus non est?

XXII. V. quia Turrianũ 2.2.*tom.* 1.*disput.* 96. *dub.* 2. *Ver. Ex traditis* aientem, eum ornatum, qui illustris sit, non habere speciem mali, si sit iuxta consuetudinem patriæ; frustra tanquam suæ patronum opinionis appellat. Is namq; tantùm vult, si ornatus a feminis illustribus pro conditione status earum gestetur de more, non esse immoderatum, ac proinde nec habere speciem mali. Nullo igitur modo audiendus Diana hoc loco est, qui à sententia aperta Scripturarum, Patrum, ac Doctorum omnium, nec non ab explorata ratione, sine vlla probabilitate discedit, eiusdemq; opinio tanquã improbabilis omninò, ac falsa iure optimo reijcienda. Illa namq; opinio, quæ sine ratione firma communi sententiæ opponitur, est planè improbabilis, vt constat, & doceo pręualidè in mea *Trutina opinionum moralium par.* 1. *cap.* 6 *& seqq.*

XVIII. *Cuius effugiũ etiam intercluditur.* Dices, ornatum, licèt superfluum, & maximum, eo ipso quòd vsitatus est, desinere esse immoderatum, ac proinde licitum euadere. Sed cõtra est, quia repugnat ex terminis, esse vsitatum, simulq; superfluum, & maximum: & tamen non esse immodicum. Vnde enim in tali regione dicitur superfluus & maximus, nisi respectu aliarum feminarum, quæ ibi vtuntur ornatu decenti, & moderato? alioqui si omnes superfluum & maximũ in tali regione adhibẽt, superflu⁹, & maxim⁹ respectu eiusdẽ regionis dici nõ potest, quũ superflu⁹, & maxim⁹ supponat necessariò aliquẽ in eadẽ regione moderatũ & decentẽ, respectu cui⁹ superfluus, & maximus dicatur. At per te omnis ornatus vsitatus fit illico moderatus, & in tali regione omnes mulieres talẽ ornatum vsurpant. Ergo is superfluus & maximus dici non potest, quum desit ibi alius ornatus minoris elegantiæ ac pretij, vt supponitur. Eademque ratio est, si omnes matronæ nobiles maximum ornatum induant, quo cæteræ abstinent: adhuc enim respectu nobiliũ maximus dici nequit, quũ nulla ex nobilib⁹ minùs elegantem ferat. Ergo a contrario vbi reuera pleræque mulieres moderato ornatu contentæ

in-

incedunt, superfluus & maximus respectu talis moderationis ab alijs vsurpatus, quanquam vsitatus, adhuc temperantiæ aduersatur, adeoq; & immoderatus est, nec culpa vacat, saltem veniali. Deinde vel Diana vult dissentire a communissima reliquorum Doctorum sententia superfluum ornatum culpæ venialis damnante; vel nõ vult dissentire. Si secundum, ergo frustra tanquam quid nouum a se probari, improbatum ab alijs cunctis præ sefert. Si primum, necesse est, vt superfluum & maximum ornatum ab omni culpa, vbi vsitatus est, liberet, vt planum est. At enim si ornatus hoc ipso, quòd vsitatus est, euadit illico moderatus, ac proinde etiã licitus, vt statuit Diana; iam non dissẽtit is Auctor ab alijs cunctis Doctoribus, qui etiam omnem moderatum ornatum culpæ omnis expertem pronuntiant. Ergo Diana ab alijs Doctoribus minimè dissẽtit, vtcunq; dissentire conetur, aut videatur. Quanquam in eo planè discrepat, quòd omnem ornatum etsi maximum, & superfluum valde, dummodo sit vsitatus, illico moderatum fieri, videtur censere, at sine vlla probabilitate, vt iam ostendi.

In quibus casibus ornatus immodicus mulierum sit venialis. Cap. III.

I. Culpa venialis ex immodico ornatu contingit.

NON est animus persequi cunctos, qui accidere possunt, casus in hac materia. Sat erit aliquos minimè controuersos recensere.

II. Ob vanam gloriam

I. quod pleræq; ex immodico ornatu inanem gloriam quærant, nonnisi veniale est, præcisâ aliâ malâ circumstantiâ, quanquam hæc eadem labes, etsi ornatus non sit immoderatus, si qua hinc immodicè efferatur, ac superbiat, etiam contrahitur, vt liquet.

III. Ob nimiam solicitudinem.

II. quòd nimiam solicitudinem ornatui comparando impendunt, dũmodo nullum aliud præceptum negligant, veniale dumtaxat pariter est.

IV. Ob varietatẽ nouitatis.

III. quòd aliquæ præter morem patriæ, nouum ornatus genus immoderatum introducant, aut vsurpent, dummodo id nullam peccandi occasionem cæteris præbeat, si id faciunt ex animi tantùm leuitate, & vanitate ad ostendendam pulchritudinem, & corporis elegantiam, non peccant nisi venialiter, vt docet Nauarrus in *Summa cap. 23. num. 18.* & ex eo Baldellus *tom. 1. lib. 3. disp. 5. num. 19.* & ante hunc Lessius mox citandus *num. 111.*

V. Ob ambitionẽ laudis de pulchritudine.

IV. Mulieres, quæ se se ornant, nõ vt a viris suis concupiscantur; & quæ nuptæ non sunt, non vt aliquem maritum legitimè nanciscantur, sed vt censeantur inter pulchras, & laudentur vt pulchræ tantummodo, peccant venialiter tantùm, vt expresse tradit S. Thomas *2. 2. quæst. 169. art. 2.* Caietanus *ibidem*, Siluester *verbo, ornatus, quæst. 4.* Rosella *num. 12.* Fumus *nu. 1.* Nauarrus, *cap. 23. num. 18.* citato, Lessius *lib. 4. de Iust. cap. 4. dub. 14. num. 109.* qui hos omnes Doctores pariter testatur. Ratio est, quia id per se, vt *ibidem* Lessius rectè philosophatur, idemq; & reliqui necessariò existimant, nõ continet grauem inordinationem, sed solùm iactantiam, & vanam quandam gloriam, quę mortalis non est.

VI. Ob excessum.

V. Excessus in hoc ornatu per se non est peccatum mortale, sed solùm veniale. Ita Doctores paulò ante citati. Quoniam verò Lessius præclarè hanc conclusionem explicauit, libet hîc to idem eiusdem verba repræsentare, quæ sic habent, *nu. 110. & seqq.*

Pro-

VII. *Probatur primò, quia quando aliquid non est per se malum, sed indifferens, excessus in appetitu, vel vsu illius (sepofita omni alia malitia extrinseca) non est nisi peccatum veniale, vt patet in appetitu, & vsu diuitiarum, bonorum, voluptatum. Vnde & excessus in potu non est peccatum mortale, nisi ratione nocumenti, quod infert, priuando vsu rationis &c. Atqui esse pulchrum, lautum, splendidum in cultu corporis per se non est malum, sed indifferens. Ergo inordinatio, quæ est in nudo excessu istorum non est mortifera; sed pertinet ad quotidiana peccata, quæ homines in amandis, vtendisq; temporalibus plerumq; solent committere: difficile enim est in huiusmodi mensuram rationis seruare.*

VIII. *Secundò, quia talis excessus neque est contra caritatem Dei, neq; proximi, neq; ipsius vtentis. Neq; enim honor Dei læditur, nec proximus, nec ipse vtens: & potest quis cum tali excessu seruare præcepta Dei, & Ecclesiæ, & suæ salutis curam gerere. Ergo non est peccatum mortiferum.*

IX. *Nec fucorum vsus per se lethalis est.* *Tertiò. Non refert, quòd adhibeatur fucus, & varia pigmenta, & ita interueniat quædam fictio, qua intuentes decipiuntur; quia fictio, quando in nullius cedit detrimentum, non est mortifera. Deinde, non est propriè fictio, nisi id fiat eo fine, vt intuentes putent hunc colorem esse natiuum. At plerumq; non eo fine id faciunt, sed solùm vt sint, & appareant pulchræ, abstrahendo a causa, vnde id proueniat. Vnde etiam fieri potest, vt sine peccato vtantur. Primò, caussa tegendæ alicuius maculæ. Secundò, si maritus iubeat, nimirum vt vxor inter alias magis decora appareat: etsi enim mariti non cupiant adulterina illa fallacia decipi, vt D. Augustinus loquitur, sæpe tamen vxores suas cupiunt sic ornari. Tertiò, si aliqua alia rationabilis caussa subsit: sicut Iudith, & Esther omni genere ornamentorum sibi pulchritudinem conciliârunt, quam & ipse Dominus adauxit. Et quamuis fortè aliqui decipiantur, putantes illam pulchritudinem adscititiam esse natiuam, parum id refert: tum quia deceptio non est intenta, sed permissa; & vsus istorum est adeo frequens, vt intuentes facilè illud artis mangonium possint suspicari: tum quia etiamsi deceptio esset intenta, parum interesset, quum sit innoxia, nec limites mendacij officiosi excedat.*

Denique pingere faciem, i. q. varios colores inducere non est per se malum, sed indifferens. Similiter per hoc intendere pulchritudinem, & artificio iuuare ac exornare opus naturæ. Ergo nihil hic est mali, nisi ratione excessus in affectu, & vsu rei indifferentis: qua in re non est peccatum mortiferum, vt ostensum est. Idem dicendum de vsu comæ adoptiuæ, futilisque capillamenti, vt Tertullianus loquitur. Sicut enim pellibus & crinibus animantium ad ornatum vti licet; ita etiam capillis humanis arte compositis. X.

De vsu vestis pretiosæ, annulorum, catenarum, & aliorum monilium, horumque multitudine, & varietate eadem ferè est ratio. Excessus enim in his solùm est peccatum ratione profusionis opum, & inordinati affectus erga pulchritudinem. Itaque sicut in his non est per se peccatum mortale; ita nec in illorum vsu. Hactenus Lessius. XI. *Neque vestis pretiosa.*

Quando contingat immoderatū ornatum euadere mortalem.

Cap. IV.

I. *Immodicus ornatus interdum mortalis euadit.*

QVamuis ornatus immodicus per se mortalis non sit, vt paulò ante ex Lessio probatum est; fieri tamen

men potest, ac non rarò accidit, vt ratione alterius prauitatis connexæ, culpæ mortali obnoxius sit, vt cuncti Doctores animaduertunt, notatque idem Lessius *loc. cit. nu.* 112. & 113.

II. *Primò, Ratione mali finis, vt si fiat animo pertrahendi ad libidinem.*

III. *Secundò, Ratione præcepti positiui, vt si talis excessus esset vetitus aliqua lege sub pœna excommunicationis, eaq; seruaretur. Quod si lex non habeat annexam pœnam, vel saltem non grauem, non erit plus quàm veniale. Imò credibile est plerasque leges ciuiles de huiusmodi, quæ passim varijs locis habentur, esse solùm pœnales, & obligare tantùm ad multam.*

IV. *Tertiò, Ratione effectus, vt si ornatus esset illi causa furandi, non soluendi debita, non dandi eleemosynam, quando sub peccato mortali tenetur.*

V. *Quartò, Ratione affectus, si nimirum ita afficiatur ornatu, vt in eo vltimum finem collocet, siue vt paratus sit mortiferè peccare.*

VI. *Quintò, Ratione scandali, vt si quis vteretur veste adeo tenui, vel ita conformata, vt per eam pudenda non satis tegerentur. Idem enim iudicio morali non tam esset pulchritudinem ostentare, quàm homines directè ad libidinem allicere.*

VII. Hæc etiam ex Lessio hausi, quia minimè controuersa, & à cunctis Doctoribus facilè admittuntur, adeoq; ad ea confirmanda nullis alijs rationibus, aut documentis opus existimo.

VIII. Excessus porrò ornamentorum potest esse vel leuis, vel notabilis: & quidem quum leuis est, constat ex superiore capite eum ex se, præcisa alia praua circumstantia, esse duntaxat venialem.

IX. *Excessus ornamẽtorũ in pretio aut mali prouocatione.* Quod si excessus notabilis sit, secernendum est, an is in magno ornatus pretio, veluti in veste aurea, in gemmis, in anulis, & in similibus tantùm consistat; an verò, siue notabilis, siue etiam leuis tantummodo quantum ad pretium sit, nihilominùs ad libidinem valde prouocet, quamuis fortassè minùs pretiosus. Fieri quippe interdum potest, vt vestis pretiosior, v.g. ex holoserico nigro minùs ad malum, quàm alia vilior ex laneo panno, sed coccineo, vel rubro, formâq; ipsa habitus concinniore, lucescat, vt certis experimentis testatum est.

X. *Immoderatus valde ornatus in pretio mortalis censetur a multis DD.* Quum ornamentorũ excessus prioris generis est, ex nimio duntaxat pretio, si valde immoderatus est, mortalis eum culpæ damnat S. Antoninus 2. *par. Summæ Tit. 4 cap. 5. §. 8.* S. Bernardinus Senensis *Tom. 1. de Christiana Religione, Serm 44. art. 1. cap. 2* Angelus *in Summa, verbo, ornatus, num. 6.* Tabiena *ibidem, num 3. § 5.* Siluester *ibid. quæst. 4. circa finem.* Baptista de Salis *in Summa ibidem § quantum verò ad secundum, Suarez de Caritate disp. 10 sect. 3. num* 10. & Filliucius *Tract. 30. cap. 10 num* 221. Quæ sententia est valde probabilis.

XI. *Probabiliter tamen etiam negatur.* At ego in mitiorem partem inclinandi studio, oppositam quoque, quæ, seposita alia prauitate, venialem duntaxat eiusmodi excessum notabilem statuit, esse verè probabilem iudico, quam Caietanus 2. 2. q. 169. art. 2. *ad quartum dubium*, ita tradit. *Licèt superfluitas ornatus in preciosis respectu personæ sit vitiosa, si desit tamen contemptus, & malus mortaliter finis. & lex, hoc est loquendo de ipsa superfluitate secundùm se, nõ est mortale, etiamsi notabilis sit excessus.* Idem sentit Nauarrus *in summa, cap. 23. num. 18.* vbi adducto eodem Caietano *loc. cit.* (quanquam mendosè articulus primus pro secundo editus est) negat eã feminam mortaliter delinquere, quæ modum in se se ornanda notabiliter excedit,

excedit, quia licet sit contra virtutem non est tamen magis contra caritatē Dei, proximi, vel aliorum, vel propriā, quàm prodigalitas, quæ de se non est mortalis, licèt sit contra virturem liberalitatis. Idem etiam apertè docet Iacobus de Graffis *lib. 2. decis. auream cap. 77. nu. 7.* nec non Lessius *lib. 4. de iust. cap. 4. dub. 14. num. 109.* vbi Caietanum, ac Nauarrum huius opinionis patronos ita laudat: *Non peccare mortiferè* (nempe quæ se ornant, vt tanquam pulchræ commendentur) *quamuis in eo notabiliter modum excedant, vt Caietanus, & Nauarrus notant.* Rationes copiosiùs nō affero pro hac sententiâ, quia non hic cardo quęstionis, cuius gratiâ hæc Paradoxa elaborani, est, & facilè tum apud relatos Auctores, tum apud alios videri possunt.

XII. Quid si verò ornamentorum excessus posterioris sit generis, præcisâque etiam mulieris prauâ intentione, alios ad libidinem notabiliter pronocet? peccabitne lethaliter mulier, quæ huiusmodi prouocationis ignara non est? Huic ego quæstioni non possum integrè, ac solidè satisfacere, nisi priùs nonnulla fundamenta, a quibus tota solutio pendet, interiectis paucis lapidibus, iecero.

Præmunitiones de scandalo, & de occasione remota & proxima. Cap. V.

I. Doctrina de scandalo necessariè præmittenda. QVoniam sequētes de ornatu quęstiones cum doctrinâ de scandalo, & de occasionibus tam arcto fœdere coniunctæ sunt, vt nisi huiusmodi doctrina bene sit explorata, semperq; præ oculis habeatur, commodè expediri nequeant; cogor omnino in antecessum eam hoc loco interserere. Quod eo libentius præsto, quo plura documenta ad hanc materiam pertinentia non satis ab alijs Auctoribus explicata, & pleraq; etiam confusa animaduerto.

§. I. *Scandali definitio, & diuisio.*

SCandalum, quod idem sonat, ac offendiculum, definitur communissimè a Doctoribus, *dictum, vel factum minùs rectum præbens occasionem ruinæ,* vt tradit S. Hieronymus *in cap. 15 Matth.* & ex eo reliqui cūcti Theologi hauserunt, Alexander Alensis *in summ. par. 2. quæst. 189. mem 1.* S. Thomas 2 2. *q. 43. ar. 1.* Caietanus *ibid.* Adrianus *quodlib. 1. art. 1.* Ricardus *in 4. dist. 38. art. vlt. q. 1.* Durandus *ibid. quæst. 3.* Maior *ibid. quæst. vlt.* Summistæ *verbo, scandalum,* S. Antoninus *par. 2. sum. Tit. 7. cap. 4. §. 1.* Conarruuias *Relectione, in c. Peccatum de reg. iur. par. 1. num. 5.* Azor *par. 2. lib. 12. cap. 16. q. 1. nu. 1.* Bannez 2. 2. *q. 43. art. 1.* Valentia *tom. 3 disp. 3. quæst. 8. punc. 1.* Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 6. num. 1.* Suarez *de Caritate 2. 2. disp. 10. sect. 1. num. 1.* Molfesius *in summa, tract. 8. cap. 10. nu 35.* Tannerus *tom. 3. disp. 2. quæst. 6. dub. 8. num. 95.* Turrianus 2. 2. *disp. 95. num. 1.* Lorca *ibid. in quæst. 43. n. 2.* Filliucius *tract. 28. cap. 10. nu. 219.* Becanus 2. 2. *cap. 27. q. 1. nu. 1.* Layman *lib. 2. tract. 3. cap. 13. nu. 1.* Basilius Pontius *de Matrimonio lib. 5. cap. 18. num.* Ferdinandus a Castro Palao *tom. 1. tract. 6. disp. 6. punc. 1. nu. 1.* neq; ego vllum legi, qui dissentiat. *II. Scādalū quid sit.*

In quâ definitione sub nomine dicti, factiue comprehenditur quoque quæcunque omissio seu dicti, seu facti, quoties occasionem ruinæ præbet. Dicitur autem *præbens occasionem,* & *III. Definitio scādali expenditur.*

non caussam, vt indicetur, voluntatem a nulla re externa, tanquam a caussa efficaci ad peccatum impelli, sed tantùm velut ab occasione inuitari, si velit, quemadmodum prædicti Auctores notāt. Quanquā fatendū simul est, eū, qui alterum suo prauo consilio ad peccandum mouet, esse caussam moralem peccati ab illo commissi; qui verò id committit, v. g. furatur, furti non tantùm caussam moralem esse, sed etiam physicam.

IV. Actiuū scandalum triplex. Diuiditur verò scandalum generatim in actiuum, & passiuum. Actiuū illud est, quod iam definitum est, nempe *dictum, vel factum minùs rectum prabens occasionem ruinæ*. Quod tripliciter potest contingere. Primò, directè, & formaliter intendendo ruinam spiritualē proximi, hoc est, ex desiderio, vt proximus patiatur damnū illud spirituale; quod est Dæmonum proprium scandalum actiuum, in hominibus autem rarissimum est, vt relati supra Doctores passim obseruant. Secundò, directè, sed non formaliter, quando scilicet volo, quòd proximus violet v. g. castitatem, non quia malū eius est, sed quia inde aliquod lucrum spero, quod persæpe accidit. Tertiò, nec formaliter, nec directè, sed indirectè tantùm, quando v. g. præuideo, quòd ex mea actione proximus facilè occasionem accipiet peccandi; ego tamen id non intendo; sed quia posse, & deberem scandalum illud impedire, pecco peccato scandali siue speciali, vt pleriq; putant, siue generali, vt pleriq; alij censent. Verùm sicut actiuū scandalum triplici hac ratione potest contingere, ita difficultas est, an nomine dicti, factiue minùs recti intelligatur solùm id, quod malum est, vel saltem mali speciem habet; an verò materia quoq;, & actio ex se omnino indifferens, tantumq; ex prauo euentu mala. At quia hæc quæstio, vt probè soluatur, multa alia prærequirit, commodiùs infra §. 6. eam expediemus.

V. Scandalum passiuum quid sit & quale. Passiuum scandalum est peccatum eius, qui in peccatum ex occasione siue datā, siue acceptā labitur, vt tradunt omnes. Et quidem scandalum passiuum aliquando cum actiuo coniungitur, quia nimirum alter occasionem ruinæ, atq; adeo scandalum actiuum dedit; proximusq; hinc in peccatum ruit: aliquando autem, etsi alter scandalum actiuum dedit, & peccauit, proximus tamen in virtute constans, scandalum passus non est, hoc est, passiuum scandalum non admisit, nec peccauit: aliquando denique, quamuis alter nullam ruinæ occasionem, nullūque scandalum dedit, proxim⁹ tamen occasionem ruinæ sumpsit, merumque scandalum passiuum admisit ac deliquit.

VI. Scādalū passiuū vel ex ignorantia, vel ex passione, vel ex malitia. Præterea, scandalum passiuum subdiuitur a cunctis Theologis cum Sancto Thoma 1. 2. *q.* 78. in scandalum ex ignorantia, scandalum ex infirmitate, seu ex passione, quod pusillorum dicitur, & scandalum ex malitia, quod Pharisæorum, seu Pharisaicum nuncupatur. Scandalum passiuum ex ignorantia illud est, quod ex ignoratione rei alicuius, quæ actionem honestat, occasionem cadendi arripit. v. g. aliquis deceptus suā opinione putat hodie esse diem Veneris, quum tamen sit dies Iouis, & quia animaduertit ab alijs comedi carnes, & ipse quoque carnem edit. Vel certè aliquis ex occulto morbo valde graui, etsi extrinsecus sanus, & vegetus videatur, in Quadragesima tamen carnes cum facultate legitimā comedit. Quam legitimam facultatem, & necessitatem aliquis ex domesticis nesciens, inde occasionem accipit comedendi pariter carnes, tametsi absque vlla

C honesta

honesta caussa. Scandalum Passiuum ex passione est, quod *ex impulsu appetitus sensitiui* ab aliquo obiecto, v. g. a mulieris speciosa forma curiosè aspecta irritato contingit, vt ex eodē S. Thoma *quæstione* illa 78. *cit. art* 3. colligitur manifestò, vbi palàm docet, peccatum ex passione, *ex impulsu appetitus sensitiui* existere. Vnde, si quis ex pulchræ mulieris aspectu occasionem ruinæ accipiat, erit peccatum passiuum scandali ex passione.

VII. *Quomodo inter se differant* Differt porrò scandalum passiuū ex passione a scandalo passiuo ex ignorātia, quòd scandalum ex ignorantia, statim atque rei veritas detegitur, manifestaturq; ignorāti, euanescit, neque culpæ tribuitur iuxta veritatem operanti; secus verò scandalum ex passione. Nam vbi de errore monetur, qui diem Iouis credit diem Veneris, aut putat alterum sine necessitate carnes in Quadragesima comedere, extra culpam sunt, qui eo die edunt carnes, & qui ex morbo in Quadragesima comedit, etiamsi ille perseueret credendo diem esse Veneris, illumq; nullo morbo laborare, adeoq; nec carnibus indigere: vnde ipse quoq; carnes edit, quia ab alijs edi cernit: soliq́ue huic peccatum imputatur. At verò quum quis ex passione ob occasionem aspectæ mulieris delinquit, non semper immunis est culpæ mulier, quę se ei' aspectui sponte exponit, teneturq; nonnunquā scandalū alterius ex passione passiuum, subtrahendo illi occasionē, vitare, vt paulò post dilucidiùs ostendam.

VIII. Rursū, scandalū ex ignorantia, depulso errore, frequenter omnino cessat, vt quando locuples fides facta est, Petrū ob grauē morbum cū legitima facultate in Quadragesima carnes comedere; nemo plerūq; inde monetur ad vllū peccatum patrandum; vel si quis nihilominùs moueri se sinat, scandalum quod priùs erat pusillorum ex ignorantia, vertitur in Pharisaicum ex mera malitia, quod spernendum est, vt deinde constabit. Scandalum verò ex passione, etiamsi qui feminæ pulchræ aspectu ad peccatum solicitatur, certò cognoscat ipsam feminam ab omni praua intentione abesse, iustaq; caussa manendi in eâdem domo niti, non propterea desinit, sed magis, magisq́ue sæuit. Quod sanè pusillorum scandalum ex ignorantia, & passione, vel infirmitate quomodo, & quando sit declinandum, ex subiectis infrà regulis facilè liquebit. Reliquum iam est scandalum ex malitia, cuius nomine multi Doctores abutuntur, peperàq; cum scandalo ex infirmitate, vel passione confundunt, atque hinc magna æquiuocatione decepti, varias obligationes vitandi scandali passiui pusillorum immeritò eliminant. Idcirco accuratè, & pensiculatè scandalum ex malitia propriè dictum explicandum est, atq; a scandalo ex passione secernendum.

IX. *Peccatū ex malitia multiplex.* In primis, scandalum ex malitia tam multiplex esse potest, quàm peccatum ex malitia. S. Thomas 1. 2. q. 78. cit. ad 3. peccatum malitiæ sic enucleat. *Dicendum, quòd malitia, ex qua aliquis dicitur peccare, potest intelligi malitia habitualis, secundùm quod habitus malus a Philosopho* (lib. 5. Ethic. cap. 1.) *nominatur malitia, sicut habitus bonus nominatur virtus: & secundùm hoc aliquis dicitur ex malitia peccare, quia peccat ex inclinatione habitus. Potest etiam intelligi malitia actualis, siue ipsa mali electio malitia nominetur: & sic dicitur aliquis ex malitia peccare, in quantum ex mali electione peccat; siue etiam malitia dicatur aliqua præcedens culpa, ex qua oritur subsequens culpa, sicut quum aliquis impugnat fraternam gratiam ex inuidia: & tunc idem non est caussa sui ipsius, sed actus interior est causa actus*

exte-

exterioris. In quem locum Caietanus: *oportet ipsum peccare ex ipsa electione mali, non ex ignorantia, nec ex infirmitate, sed ex ipsa voluntaria electione mali scienter præponendo bonum sibi coniunctum bono coniuncto illius præ amati boni absentiá. Præponit enim malitiosè iniustus bonum lucri iunctum malo iniustitiæ bono iustitiæ iuncto absentiæ lucri: ita quòd electio mali non ex ignorantia aut passione est malitia, qua peccatur ex industria: electio autem quomodolibet mala communis est omni peccato perfecto, vt clarè habes inferiùs, art. 4. in responsione ad vltimum.*

X. *Vt quã do sciẽter peccatur.* Vazquez in eundem articulum S. Thomæ, declarat, ac notat *peccatum ex malitia communiter dici peccatum ex certa scientia, vt quum quis scienter peccat, non quia voluntate directè feratur in peccatum, quatenus peccatum est, sed quia peccat sciens aliquid esse peccatum. Ita definiunt peccatum ex malitia cum S. Thoma in hoc articulo* Caietanus, Conradus, *& recentiores* Thomistæ, Alexander 2. p. q. 145. m. 1. Bonauentura in 2. d. 43. a. 3. q. 2. Scotus q. 2. Ricardus a. 1. q. 1. Durandus q. 1. n. 7. & *ad* 2. q. 2. n. 5. Gabriel q. 1. a. 1. *not.* 2. Adrianus *quodl.* 4. a. 1. *non longè à principio*, Corduba *lib.* 2. q. 8. *Addunt tamen huic definitioni* Bonauentura, Ricardus, Durandus, *& Gabriel tunc esse peccatum ex malitia, quando quis scienter, nec ab aliqua passione motus peccat* &c. atq; adeo *quum propria voluntate, nec a passione allectus, nec ab externo aliquo motus scienter peccat.* Quanquam autem aliqua *peculiaria peccata dici soleant peccata ex malitia, vt desperatio, impugnatio veritatis: tamen, vt optimè admonent* Bonauentura, & Ricardus, *hæc peccata non sunt dicenda ex malitia, si passione aliqua instigante fiant.*

Nulla passione incitante.

Ad hæc S. Thomas eadem *quæst.* 78. a. 2. docet *posse contingere, quòd aliquis habens habitum vitiosum, interdum non ex habitu operetur, sed ex passione insurgente, vel etiam ex ignorantia; sed quandocunq; vtitur habitu vitioso, necesse est, quòd ex certa malitia peccet: quia vnicuiq; habenti habitum est per se diligibile id, quod est ei conueniens secundùm proprium habitum: quia sic fit ei quodammodo connaturale secundùm quod consuetudo, & habitus vertitur in naturam: hoc autem, quod est alicui conueniens secundùm habitum vitiosum, est id, quod excludit bonum spirituale: ex quo sequitur, quòd homo eligat malum spirituale, vt adipiscatur bonum, quod est ei secundùm habitum conueniens: & hoc est ex certa malitia peccare. Vnde manifestum est, quòd quicunq; peccat ex habitu, peccet ex certa malitia.* Vazquez in hanc *quæst. art.* 1. animaduertit S. Thomam rectè in *art.* 2. colligere, *peccatum ex habitu dici peccatum ex malitia,* idq; *vt aduertit Conradus, tam verum esse, si habitus fuerit in voluntate, quàm si fuerit in appetitu; quoniam habitus non est naturalis, sicut passio, sed voluntariè comparatus.*

XI. *Peccatum ex habitu est peccatum ex malitia.*

XII. *Peccatum ex malitia est, quũ volũtas ex se mouetur ad malum*

Præterea S. Thomas *ibid. art.* 3. tradit. I. *tunc solùm aliquem ex certa malitia peccare, quando ipsa voluntas ex seipsa mouetur ad malum,* vt etiam docuerat *art.* 1. II. dupliciter id contingere, vno modo ex dispositione corrupta, quæ vel est prauus aliquis habitus acquisitus ex consuetudine versa in naturam; *vel aliqua ægritudinalis habitudo ex parte corporis; sicut aliquis habens quasdam naturales inclinationes ad aliqua peccata propter corruptionem naturæ in ipso*: alio autem modo *ex voluntate per se tendente in aliquod malum per remotionem alicuius prohibentis*, vt quum quis, spe vitæ æternæ, quæ peccatum prohibeat, per desperationem remota, vel timore Gehennæ, qui pariter peccatum coercebat, per præsumptionem expulso, *ex*

certa malitia, quasi absq; freno peccat.

XIII. *Peccatum ex malitia grauius, quàm ex passione.* Postremò S. Thomas *ibid. art.* 4. docet peccatum ex certa malitia esse grauius peccato ex passione. I. *quia quum ex certa malitia peccatur, motus peccati est magis proprius voluntati, quæ ex se ipsa in malum mouetur, quàm quando ex passione peccatur, quasi ex quodam extrinseco impulsu ad peccandum.* II. *quia passio, quæ inclinat voluntatem ad peccandum citò transit,* &c. *Sed habitus, quo homo ex malitia peccat, est qualitas permanens, & ideo qui ex malitia peccat, diuturnius peccat.* III. *quia ille, qui peccat ex certa malitia, est malè dispositus quantum ad ipsum finem, qui est principium in operabilibus, & sic eius defectus est periculosior, quàm eius, qui ex passione peccat, cuius propositum tendit in bonum finem, licèt hoc propositum interrumpatur ad horam propter passionem; semper autem defectus principij est pessimus* Subdit deniq; S. Doctor in responsione ad 3. *quòd ille, qui peccat ex passione, peccat quidem eligēs, non tamen ex electione, quia electio non est in eo primum peccati principium, sed inducitur ex passione ad eligendum id, quod extra passionem existens non eligeret; sed ille, qui peccat ex certa malitia, secundùm se eligit malum eo modo, quo dictum est* (nempe art. 1. & 2.) *& ideo electio, quæ est in ipso, est principium peccati: & propter hoc dicitur ex electione peccare.*

XIV. *Peccatum ex ægritudinali habitudine corporis nō videtur esse ex malitia* Verùm difficile explicatu est, quomodo, quod ait S. Doctor. *art.* 3. supra relato ille, qui peccat *ex aliqua ægritudinali habitudine ex parte corporis,* verè dicit possit ex malitia peccare, quum talis ægritudinalis habitudo ex parte corporis, seu naturalis inclinatio ad peccata sit eadem prorsus, ac passio. Neq; enim exponi probabiliter potest, S. Thomam loqui de ægritudine animi, quæ ex longa consuetudine, & habitu contracta est, quũ loquatur apertissimè de ægritudine corporis, vt bene ibi Vazquez contra nonnullos aduertit, preterquam quòd etiam S. Thomas non existimat in hoc articulo esse idem peccare ex habitu, & ex hac naturali ægritudine. Nec satisfaciunt Caietanus *ibi*, & Corduba *lib.* 2. *q.* 8. intelligentes S. Thomam de eo, qui peccat ex constitutione naturali corrupta; hæc enim eadem est, ac infirmitas, & passio, vt rectè idem Vazquez *loc. cit.* etiamsi hæc quoq; non sit vehemens. Nam *ego nō satis intelligo*, subdit idem Vazquez, *quomodo hæc naturalis constitutio non sit caussa alicuius passionis excitantis ad peccatum, vt licèt non sit vehemens, tamen is, qui ex illa peccat, ex infirmitate, & non ex malitia peccare dicatur; sic enim voluntas non a seipsa tantùm, sed à passione mouetur. Quare sententia S. Thomæ difficilis mihi est.*

XV. *Peccatum ex malitia diuersimodè sumitur* Ex his manifestò liquet, peccatum ex malitia diuersimodè sumi. I. pro peccato ex malo habitu, seu ex inclinatione vitiosi habitus, vt tradit S. Thomas *art.* 1. *ad* 3. *art.* 2. *&* 3. vt supra *num.* 9. 11. 12. *&* 13. retuli. II. pro peccato ex electione mali, vt docet idem S. Doctor *art.* 1. *ad* 3. & Caietanus *ibi* & *art.* 3. & 4. seu pro peccato ex certa scientia, absq; passione, & sine motione externa, vt bene explanant Caietan. supra *n.* 9. adductus, Bonauentura; Ricardus, Durandus, Gabriel Biel, & Gabriel Vazquez *nu.* 10. recensiti: alioqui non potest explicari, quomodo peccatum ex passione a peccato ex malitia distinguatur. III. pro peccato, quod ex alio peccato oritur, aut potiùs pro eo, ex quo oritur, vt inuidia, ob quam gratia fraterna impugnatur, vt docet *art.* 1. *ad* 3. IV. pro desperatione, vel impugnatione veritatis, aut præsumptione, vel similibus delictis, vt sancit *art.* 3. quã-

uis

nis ista, quoties ex aliqua passione instigante fiunt, non sint dicenda peccata ex malitia, vt supra *num.* 10. ex Bonauentura, Ricardo, & Vazquez notaui. V. pro naturali inclinatione ad nonnulla peccata, vt eodem *art.* 3 statuit. Sed tale peccatum ex malitia non distinguitur a peccato ex passione, seu ex infirmitate, vt *num.* 14. ex Vazquez obseruaui. Vnde constat, peccatum ex malitia, vt a peccato ex ignorantia, vel ex passione secernitur, nihil aliud esse, quàm peccatum, quod aliquis non ab vlla passione allectus, neq; ab aliqua re externa motus, scienter ex propria voluntate perpetrat: quod etsi plerunq; ex prauo, ac diuturno habitu contingit, potest tamen etiam sine habitu accidere. Vnde fit, vt quot modis peccatum ex malitia dicitur, totidem etiam scandalum ex malitia appelletur: propriè tamen scandalum ex malitia illud est, quod neq; ab ignorantia, neq; ab infirmitate, neq; ab vlla passione, neq; ab aliqua occasione externa data nascitur, sed a propriæ voluntatis peruersitate, ac nequitia dumtaxat ex certa scientia gignitur, vocaturq; a Doctoribus scandalum Pharisaicum, aut scandalū acceptum, etsi non datum.

Propriè quid sit

Scādalum ex malitia propriè quid sit

XVI. *Ampliè sumitur pro peccato, & scandalo et ex passione.*

Nihilominùs Doctores passim peccatum ex malitia in ampliore significatione, non prout a peccato ex passione distinguitur, sed prout ad peccatum etiam ex passione extenditur, frequenter vsurpant. Aiunt enim pleriq; vt §. 3. videbimus, formosam puellam pergentem, ad templum, vt Missæ sacrificio die festo intersit, consciamq; se a nonnullis, vel multis ex plurimis, in quorum oculos incurret, libidinosè appetendam, tametsi ipsa omni praua intentione careat, posse licitè se conferre ad sacrum Missæ, neq; tale scandalum libidinosæ cupiditatis ei esse imputandum, sed malitiæ tantùm eam prauè appetentium, quum ipsa iustam caussam habeat audiendæ Missæ ex præcepto, atq; ob hanc contemnendi scandali passiui ex aliena malitia profecti. Atqui certissimum planè est, non omnes, qui puellam speciosam nequiter concupiscunt, sine vlla passione, ex meta malitia peccare, sed permultos ex sola quoq; passione; qui ita a malitiosis differunt, quòd qui sola passione instigante delinquunt, extra tentationem passionis positi, castitatem v. g. amant, tueriq; volunt, quanquam deinde ab ebulliente passione oppugnati, ac perturbati, tale propositum ad horam interrumpunt, vt loquitur S. Thomas *art.* 4. supra *citat*, qui certa ex malitia peccant, ***malè sunt dispositi quantum ad ipsum finem;*** vt ait idem S. Doctor *ibidem*, ideoq; etiam sine impulsu passionis, ex praua voluntate luxuriari cupiunt. Iam qui formosam puellam aspiciunt, & concupiscunt obscœnè, non omnes equidem ex sola malitia, sed multi quoque ex mera passione in huiusmodi flagitium labuntur. Et tamen Doctores passim mulierem ex iusta caussa egredientem domo, euntemq; ad templū, vt præceptum audiendi sacri die festo impleat, a culpa liberant, scandalumq; eam nequiter appetentium malitiæ dumtaxat eam intuentium, atq; appetentium adscribunt, etiamsi ex appetentibus prauè pleriq; sola passione solicitante in transuersum agantur, ac peccent. Ergo tales Doctores nomine peccati, & scandali ex malitia non complectuntur solùm illud peccatum, & scandalum, quod sine passione, ex mera malitia, & praua voluntate fit, vt complectitur S. Thomas 1. 2. q. 78. & 2. 2. q. 43. & Theologi eius asseclæ, sed illud quoq;, quod ex passione oritur; adeoq; peccatum, & scandalum

ex

In quo magna æquiuocatio fit a plerisq; DD.

ex malitia propriè sumptum, hoc est, Pharisaicum, cum peccato, & scandalo ex passione, hoc est, pusillorum manifestè confundunt. In quo sanè palpabilem æquiuocationem committunt complures, dum sine vllo discrimine vtriusq; scandali, plerasq; occasiones peccandi absque vlla legitima caussa suppeditatas, licitas semper pronuntiant. Quam æquiuocationē optimè animaduertit Becanus 2. 2. *cap.* 27. *q.* 1. *nu.* 3. notans, malitiam, quæ positâ iustâ caussâ tollitur, esse diuersam a malitia Pharisaica, quæ scilicet ex praua tantùm voluntate, sine passione, vt ex boni operis inuidia, vel ex odio alterius, vel ex vitioso habitu manat: illam autem, quæ ob iustam caussam operis alteri non imputatur, ex passione quoq; frequenter existere.

Iusta caussa tollit scandalum, vel peccatū ex malitia latè sūptū; secus, si desit.

XVII. Sed quamuis pleriq; Auctores æquiuocationē cōmittant non distinguentes scandalum Pharisæorum a scandalo pusillorum, nec peccatum ex malitia sola a peccato ex passione, vt ostēdi; sumendo tamen peccatum malitiæ in ampliori significatione, vt extenditur quoq; ad peccatum ex passione; manifestum est, vbi iusta causa alicuius actionis, vel materiæ indifferentis suppeditandæ præsto est, culpam ipsi suppeditanti minimè adscribi, sed malitiæ tantùm re suppeditata abutentis, tametsi is ex passione dumtaxat peccet: contra autem, si iusta caussa desit, culpam suppeditanti etiā tribui. Si enim puella manum viri sua manu leuitatis duntaxat, & ioci gratiâ tangat, gnara tamen eo tactu illum adulterij crimine flagraturum, peccat sine dubio lethaliter peccato scandali dati; & vir ille non ex malitia, sed ex occasione sibi data, quandoquidem non ex prauo habitu, sed ex passione labitur, peccare dicitur. At si hæc eadem puella in flumen lapsa, periclitatur valde, ne summergatur, nisi manum eidem viro, quò se extrahat, porrigat: etiamsi certum habeat eundem illum desiderio adulterij ob talem tactum arsurum; potest nihilominùs licitè eandem manum eidem viro præbere, nec dicetur propterea scandalum dare, aut moraliter cooperari peccato illius, sed vir ipse ex propria malitia accipere occasionem, & peccare; etiamsi ex passione tantùm peccet; quia nimirū puella iustam caussam habet declinandi grauis periculi mortis, quod magnum incommodum est, permittendiq; peccati alieni. En igitur, quomodo eadem actio physica indifferens, tactio nempe virilis manus, positâ iustâ caussâ, ab omni scandalo dato, & culpa vindicatur; sublatâ autem, actiui scandali, & delicti lethalis rea illico euadit, vt infra §. 3. latiùs monstrabo.

§. II. *Scandalum indirectum ex re indifferente quando oriatur, & quando cesset.*

XVIII. QVum quidpiam per se malum est, constat, si coram alijs fiat, inde scandalum actiuum emergere, etsi directè ruina proximi minimè intendatur. Difficultas est, quum opus, vel materia per se indifferens est, qua alter abusurus prospicitur. Pro qua enodandâ nonnulla fundamenta sunt stabilienda.

Præbens materiā indifferētē, & nō intendēs peccatum, non cooperatur directè ad malum.

XIX. Certum in primis est, quum quis materiam proximam peccandi ex se indifferentem alteri præbet, non intendendo eius peccatum, sed aliud spectando, non esse id directè ad malū cooperari. Nemo quippe est caussa moralis eius, quod neq; mandat, neq; consulit, neq; intendit, neq; reipsa efficit. At hic neq; mandat, neq; consulit, neq; intendit, neq; cum altero

actionem

actionem efficit, in qua peccatum alterius consistit, sed solam materiam abusus exhibet, vt supponitur: in qua sanè exhibitione peccatum alterius nequaquam situm est, sed in actione, qua ipse materia sibi exhibita abutitur, vt fusè ac eruditè alijs expromptis rationibus probat Valentia 2. 2. *disp.* 5. q. 21. *pun 4 vers. Nihilominùs statuendum est*, subscribitq; Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 7. num.* 8. nec quisquam iure discrepare potest. Quocirca si qua cooperatio intercedat, ex qua culpa aliqua suppeditantis materiam hanc consurgat, ea non directa, sed indirecta tantùm esse potest.

XX. *Indirecta cooperatio ad malũ censetur, quã quis potest, & debet peccatũ alterius vitare.* Tunc verò indirecta cooperatio alteri abutenti materiâ indifferenti suppeditatâ reperitur, quando quis potest, & tenetur abutentis peccatum vitare. Nam voluntarium indirectum, vt ex 1. 2. Sancti Thomæ exploratum est, vtramq; conditionem requirit. Hîc autem subministratio horum indifferentium non intrinsecè per se, & ex suo obiecto est mala, quum ab tali actione, & subministratione per se, vt ab hoc fit, malitia separari possit: sed ex sola praua abutentis intentione tota malitia illi adiungitur: neq; abutens ipse ex vi eiusmodi subministrationis ad peccandum inducitur, sed subministrans permittit tantùm illud malum, quod alter ex praua sua intentione actioni per se non malæ admissurus est. Tunc igitur suppeditatio hæc, vel subministratio tribuetur culpæ, quãdo suppeditans, vel subministrans potest, & tenetur vitare hanc occasionem ruinæ spiritualis proximi, non suppeditando, vel subministrando illam materiam, vt pote qui eius abusum indirectè vult, atq; ei indirectè cooperatur. Ita Thomas Sanchez *loc. cit. n.* 9. totidem ferè verbis, Suarez *disp.* 10. *de Caritate*, sect. 2. *num.* 9. Cardinalis de Lugo *de Pœnit. disp.* 16. *sect.* 4. *num.* 157. *& seqq.* cæteriq; passim ex communi Theologorum sententia 1. 2. quæst. 6.

XXI. Qui sanè abusus indirectè volitus, & indirecta cooperatio scandalũ quidem actiuum est, sed num generale tantùm sit, an verò etiam speciale, valde controuersum. *Dicitur que a nonnullis scandalum actiuũ speciale; ab alijs verò generale tantùm.* Quanquam enim Doctores vniuersi actiuum scandalum aliud esse generale, aliud speciale fatentur; quid tamen, vel quale vtrumq; sit, discrepant. Siluester, Petrus Soto, Nauarrus, Valentia, & alij adducti a Thoma Sanchez *lib. 1. in Decal. cap.* 6. *num.* 2. speciale existimant, quoties probabiliter putandum est, fore vt dictum vel factum vnius occasionem ruinæ alteri præbeat, quamuis præter scandalizantis intentionem id accidat. Contra autem Caietanus, Bannez, Enriquez, & alij *ibidem* recensiti, decernunt, si opere malo occasio peccati præter scandalizantis intentionẽ detur, non esse speciale scandali peccatum; Secus verò, si opere bono habente mali speciem. Deniq; S. Thomas, Vazquez, Azor, Thomas Sanchez, & alij eo *num* 2. & 3. citati statuunt peculiare, seu speciale scandali peccatum tunc dumtaxat contingere, quando occasionem ruinæ quis eo affectu animoq; prębet, vt alter in peccatum incidat. Cæterùm etsi Doctores in definiendo, assignandoq; scandalo generali, & speciali inter se discrepant: in eo tamen vniuersi consentiunt, incitantem suo prauo exemplo, præbitaq; occasione v. g. ad furandum, quanquam non eo animo, vt alter incitatus iacturam boni spiritualis patiatur, reum esse duplicis peccati, tum proprij furti, si furando prauum exemplum, & occasionem ruinæ dedit, tum alieni, ad quod furando incitat: Solumq; discordia in eo est, quòd aliqui *Necessariò tamen apertendum in confessione ex consensu DD. omniũ.*

hîc

hîc scandalũ generale dumtaxat agnoscunt, alij verò etiam speciale: cuncti tamen vno ore pronuntiant, etiamsi generale tantummodo ponatur, nihilominùs in confessione necessariò aperiendum esse non solùm proprium peccatum furti, sed etiam datam caussam peccato alterius, etsi forte species peccati alieni, nempe furti non sit necessariò exprimenda; de quo paulò post. Quam Doctorum consensionem in generali scandalo omnino confitendo disertè notant Bannez 2. 2. q. 43. a. 4. *dub.* 1. *concl.* 1. Petrus de Ledesma 2. *Tom. Summ. Tract.* 4. c. 5. *fol.* 303. Azor *par.* 2. *lib.* 12. *cap.* 6. q. 2. 3. & 4. Vazquez 1. 2. *q.* 73. a. 8. *disp.* 102. *cap.* 3. *n.* 5. Nauarrus *in summa, capit.* 6. *num.* 19. & *capit.* 14. *num.* 28. & 29. & *cap. consideret*, §. *Animaduertere, num.* 9. *de pœnit. dist.* 5. Thomas Sanchez *lib.* 1. *in Decal cap.* 6. *num.* 4 & 6. Cardinalis de Lugo *de Pœnit. disp.* 16. *sect.* 4. *nu.* 157. Omnes quippe Doctores, præbere alteri occasionem ruinæ, etsi hæc non intendatur, siue id speciale scandali peccatum, siue generale dumtaxat censeatur, circumstantiam scandali esse in confessione detegendam tradunt.

XXII. Obligatio vitandi scandali indirecti cessat ob iustam caussã; vrget verò, quũ hæc deest. Iam verò obligatio prædictæ occasionis vitandæ tota pendet ex sufficienti, & legitima caussa. Si enim non sit caussa sufficiens, ac legitima reddens iustam ministrationem, peccatum erit; secus, si talis caussa adsit. Ratio est, quia quum hæ res non sint ex se malæ, sed indifferentes, & sola circumstantia scandali generalis præbendo occasionem ruinæ spiritualis proximo, vitiet illarum ministrationem, tunc dumtaxat erit mala, quum ministrans tenetur id scandalum vitare. At hoc pendet ex casu cogenti, aut nõ cogenti. Non enim tenetur quispiã cum graui suo detrimento eam occasionem vitare: Siquidem tum moralis impotentia vitandi reputatur: tenetur autem, quando potest absq; graui detrimento. Ergo quoties iusta caussa detrimenti proprij vitandi subest, licebit eam occasionem ruinæ permittere, ministrando res indifferentes abusuro; ea autem deficiente, nunquã licebit. Et confirmatur, quia quum ministratio hæc indifferentium non sit cooperatio directa, sed si qua est, hæc indirecta tantummodo erit, vt supra *num.* 19. probaui; tunc solùm culpæ tribuenda erit, quando ministrans potest commodè eam vitare, vt *num.* 20. planum feci. At nequit cõmodè, quando necessitate grauis damni vitandi cogitur ministrare: potest autem commodè, quando ea necessitã nõ vrget. Ergo tota hæc obligatio vitandi, aut excusatio prædictæ occasionis permittendæ ad iustæ legitimæque caussæ defectum, vel præsidium referri debet. Porrò commodum ipsum, atq; incommodum vitandæ occasionis, graue ne sit, an leue, ex omnibus circumstantijs rite pensatis iudicio prudentis æstimandum est. Quę sanè doctrina, vt minimè dubia est, ita dilucidè approbatur a Siluestro *in summa, Verbo, Infidelitas, quæst.* 4. a Valentia *tom.* 3. *disp.* 1. *q.* 10. *punct.* 5. *in fine* a Suarez *de caritate, disp.* 10. *sect.* 3. *num.* 3. & *disp.* 9. *sect.* 2. *nu.* 5. a Tannero *tom.* 3 *disp.* 2. *q.* 6. *nu.* 105. & 108. a Coninch *de caritate, disp.* 32. *num.* 64. a Lorca 2. 2. *sect.* 3. *disp.* 45. *num.* 6. a Ioanne Sanchez *in selectis, disp.* 46. *num.* 17. *Vers. Nec obstat*, a Layman *lib.* 2. *Theolog. tract.* 3. *cap.* 13. *Vers. Quamobrem in hac scandali materia*, & ab alijs communiter.

Vnde fit, vt si quis iubeatur ab alio scalam applicare fenestræ, per quam illum ad furandum assensurum nouit, etiamsi talis applicatio scalæ sit per se XXIII. *Applicans scalæ caussa sussi-*

materia

ciente ascendēti furi &c peccat lethiferè, & tenetur restituere.

materia indifferens, quia tamen cum iniusta alterius actione coniungitur, neq; qui illam applicat, vllam iustam caussam eius in tali circumstantia applicandæ habet, vt suppono, peccat mortaliter, diciturque furto alterius indirectè cooperari; & eodem modo homicidio, si ad occidendum alterum ascensurum sciebat, vt constat apud cunctos Doctores, nemine refragante, teneturq; ad damni compensationem in solidum, vt ex æquo certum etiam est, docetque ex communi sententia Theologorum Thomas Sanchez *lib. 1. in Decalogum cap. 7. num. 18. & 19.* Quam veritatem si quis fortè in dubium reuocare ausit, næ is pœnas temerariæ opinionis ab ipsis secularibus iudicibus, vbi in horū manus ob simile facinus inciderit, dare cogetur, vel fustuario, vel exilio, vel laqueo punitus, frustraq; inani prætextu defēsus. Quod si ipse scalam applicare noluit, sed grauibus verberibus, intentatisq; gutturi gladijs, nec non certæ mortis repetita comminatione ad illam applicandam compulsus est, non dicitur cooperari moraliter furto, vel homicidio alterius, ne quidem indirectè, neque ad compensationem vllius damni tenetur, quia nimirum habuit iustam caussam, quò scilicet grauia vulnera, ac mortem vitaret, eiusdem scalæ applicandæ, talisque materiæ ex se indifferentis suppeditandæ, furtique, vel homicidij ex circumstātia coniuncti permittendi, quod ipse tanto suo cum incommodo declinare nō tenebatur, vt tradunt ijdem Doctores apud eundem Sanchez eo *num. 18. cit.* Neque ambigendum est, quin in foro etiam externo, si probet se grauibus verberibus, & præsentaneo mortis periculo ad applicādam scalam fuisse adactum, pœnæ omnis immunis sit euasurus.

Secus si ob grauē caussam applicat.

XXIV. Ex quibus manifestè sequitur, ad culpam scandali dati, vel indirectæ cooperationis peccato alterius diluendam, non satis esse indifferentis actionis clypeo se munire. Nam eodem modo, & prætextu innumeræ aliæ actiones a peccato eximerentur, quæ etsi naturâ suâ indifferentes sint, vbi tamen caussa præponderante sunt destitutæ, ab vniuersis Theologis, vt apud Thomam Sanchez *lib. 1. in Decal c. 6.* & 7. Ferdinādum a Castro Palao *tom. 1. tract. 6. disp. 6.* nec non apud alios passim videre est, iure damnantur vel actiui scandali, vel illicitæ contra caritatem cooperationis: liquetque vel solo applicatæ scalæ, qua quis, tametsi ea indifferēs ex sua natura sit, ad furtum, vel homicidiū abutitur, allato exemplo. Ergo non a sola actione indifferenti, sed a caussa iusta, vel iniusta; a graui, vel leui commodo, aut incōmodo culpa scandali, vel cooperationis peccaminosæ, aut innocentia, atque excusatio pensanda est.

Solus rei indifferētis prætextus non diluit culpã scandali.

§. III. Scandalum ex actione, vel materia indifferenti emergens, quum persona particularis ea actione, vel materia abusura speciatim animaduertitur.

XXV. ETSI ex dictis facile id, quod hîc expendendum propono, colligitur, tamen operæ pretium est, separatim ex destinato huiusmodi controuersiam pertractare, de qua per celebre apud Doctores exemplum extat mulieris, quæ domo egrediens, & conscia se a determinato viro, puta, a Titio fœdè amandam, desiderandamq; etsi ei non consentit, illius tamen scandalum passiuum, & peccatum nequaquam vitat, quum possit. Quod enim in hoc casu statuitur, idem & in cæte-

ris similibus decernendum. Quando autem indeterminata est persona casura infrà §. 4. edisseram.

Puella conscia, se pranè appetēdam a Titio, nō peccat grauiter, si se vidēdā exponēs, etsi necesse non habeat, vt tradunt aliqui.

Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 6. num. 17.* Bonacina *de Legibus, disp. 2. quæst. 4. punc. 2 num. 27. & de Matrimonio, quæst. 4. punc. 9. num. 17. &* Diana *part. 2. Tract. 15. Resol. 30. §. Tertia opinio.* censent feminam conspectui certi viri se offerentem, a quo turpiter se appeti nouit; etiamsi nulla necessitate, sed vt suæ tantùm voluntati satisfaciat, liberè exeat, atque huc, & illuc discurrat; dummodo tamen eum ad sui amorem prouocare non intendat, neque illius flagitioso amori consensum præbeat, non peccare mortaliter. Dicuntur, quòd ea occasio potiùs ex propria amantis malitia sit accepta, quàm a muliere data, quæ iure suo, & libertate sibi cōcessa vtitur; neque commodè illa priuari potest, quin mille scrupulis aditum circa egressum e domo, sitne necessarius, an non, illico patefaciat.

Pro qua opinione idem Sāchez citat. ibi Caietanum 2. 2. *quæst. 154. art. 4. fine, & quæst. 169. art. 2. ad quintum dubium,* Armillam *in summa, verbo, ornatus, num. 3.* & *verbo, scandalum, num. 3.* nec non Palacios *eodem verbo.*

XXVI. *Pro qua tamen opinione non stat Caietanus, neq; Armilla.*

Sed contra est I. quia Caietanus in locis hîc citatis non loquitur de muliere, quæ a determinato viro obseruato concupisci se nouit, sed de ea, quæ ab aliquo tantùm indeterminatè amari se illicitè compertum habet; neque aliter Armilla ibidem decernit. At magnum discrimen est, quum aliquis in particulari peccaturus præuidetur, ac quum generatim tantùm, indefiniteq; lapsurus prospicitur. Nam, vt idem Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 7. num. 12.* cuius ipsa verba dabo infra §. 4. *num. 35.* optimè philosophatur, nō eadem semper caussa ad rerum indifferentium administrationem abusuro excusandam sufficit, sed quo hæc magis ad malum abusum accedit, illa tanto grauior requiritur, & quo hæc minùs, illa tanto leuior sat est. Atqui quum quis generatim tantùm abusurus metuitur, minùs ad abusum determinatus respectu cognoscentis est, quàm quum Petrus certò abusurus noscitur, vt constat. II. Nec Caietanus, nec Armilla eo fundamento Sanchez, & aliorum nituntur, sed longè diuerso. Neque enim indicant, ad vitandum graue incommodum, ne mille alioqui scrupulis femina obnoxia sit, posse exire, quasi hæc sat iusta exeundi, eo scandalo passiuo non obstante, caussa sit. Quare in dicto casu ex vi talis rationis, quum ipsi de aliquo turpiter amante non determinato, sed indefinito agant, contrarium potiùs arbitrabuntur. Certè quidem Armilla *loc. cit. verbo, scandalum, num. 3.* ita scribit: *Mulier se amari credens turpiter ab aliquo, non curans de eius ruina, si sine caussa offerat se aspectibus eius, licet non intendat eius ruinam, mortaliter peccat.* citatque ibi Siluestrum, & Arch. Flor. quos Sanchez sibi aduersari fatetur, imò & Caietanum. III. Si de re ipsa disputemus; quum iusta caussa ad scādali culpam declinandam, ipso quoq; Sanchez iudice, vt supra *num.* 17. & 22. vidimus, iudice, requiratur, ægrè idem Sanchez, Bonacina, Diana, & alij persuadebunt, esse iustam & legitimā illum vitandorū scrupulorum prætextum. Nam quū femina egredi domo possit duplici titulo vel necessitatis, vel vtilitatis, vt infra ex Auctorib⁹ oppositæ opinionis patebit, vel vt eat ad ecclesiā, vel vt inuisat vicinas, ne inurbana videatur, vel vt consulat valetudini: Quę rogo, hîc scrupulorum perplexitas, honestum quencumque finē eligendo,

Palāq; ea reijcitur.

eligendo, qui in tali actione, ne sit vitiosa (quicquid sit, an detur actus indifferens in indiuiduo) querendus est, locum habet? Nulla prorsus. Quod verò hîc malitiam tantùm amasij criminantur, frustra sunt, vt *num.* 9. 10. 11. 15. & 16. ostendi. Hæc quippe culpari non potest, vbi sine legitima caussa occasio ei ablata non est. Caussa autem scrupulorum allata legitima non est, vt iam innui: ergo &c. Adde quod amasius ex passione sæpe, non ex malitia delinquit.

XXVII. *Sicut etiā qui culpam totā tribuunt malitiæ spectantis.* Turrianus 2. 2. *Tom.* 1. *disp.* 96. *dub.* 2. *vers. Ex traditis*, Becanus 2. 2. *cap.* 27. *q.* 6. *num.* 4. Vasquez *in opusculis de Scandalo q.* 43. *art.* 8. *dub.* 2. *num.* 27. & Megala 1. *par. lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 9. loquentes apertè de aliquo determinato amante puta de Petro vel Paulo, docent, vbi ex alterius malitia scandalum sequitur, non teneri mulierem ad id vitandum manere domi, sed egredi posse vel sacri audiendi, vel sui recreandi gratiâ; vbi autem ex proximi fragilitate, vel ignorantia euenit, debere domi se continere. At, vt dignoscatur, an scandalum ex malitia, vel ex infirmitate oriatur; adhuc ad caussam iustam, vel iniustam necessariò recurrendum est, vt supra *loc. cit.* latè probaui. Quamobrem.

XXVIII *Puella in dicto casu exponēs se videndā sine iusta caussa peccat mortiferè.* Multo probabiliùs S. Antoninus in *Summ.* 2. *par. tit.* 7. *cap.* 4. §. 4. *Vers. Scandalum occasionatiuum*, Siluester *verbo, scandalum q.* 2. §. 3. Nauarrus *in Manuali, cap.* 14. *num.* 30. Filliucius *tract.* 28. *cap.* 6. *num.* 232. Baldellus *tom.* 1. *lib.* 3. *disp.* 16. *num.* 12. Zunnel 1. 2. *q.* 74. *art.* 8. *disp.* 4. Azor *par.* 2. *lib.* 12. *cap.* 18. *q.* 12. vbi Maiorem quoque, Tabienam, & Medinam citat, nec non triginta alij Doctores, quos affert, & sequitur Ioannes Sanchez in *selectis disput.* 37. *num.* 2. tradunt, feminam, quæ credit se turpiter ab aliquò appetendam, si domo exiens cōspiciendā se præbeat, & tamen sine iusta caussa necessitatis, vel vtilitatis, vt suæ volūtati satisfaciat, egreditur, libereq; vagatur, peccare mortaliter, quia tenetur quilibet spirituali proximi saluti consulere, nisi ex aliqua caussa excusetur. Et hi Auctores ferè omnes, Nauarro, & Azor exceptis, videntur loqui de eo etiam casu, in quo turpiter amās mulierem non determinatè ei notus, sed indefinitus est. Accedunt Lessius *lib.* 4. *de iust. cap.* 4. *dub.* 14. *nu.* 113. & Layman *lib.* 2. *Theol. tract.* 3. *cap.* 13. *n.* 10. qui idem sentiunt, nisi quòd casum de amasio determinato turpiter diligente explicant, quem feminæ declinandum, nisi caussâ legitimâ nitatur, manifestò volunt; secus verò, vbi generatim tantùm, ac indefinitè aliquis, aut plures e communitate lapsuri creduntur: atque hoc pacto intelligendos Armillam, Vazquez, Lessiū & Becanū idē Layman *loc. cit.* contendit. At Castro Palao *tom.* 1. *trac.* 6. *disp.* 6. *punct.* 7. *nu.* 4. Hurtado 2. 2. *disp.* 173. *sect.* 31. § 404. & Vazquez *loc. cit* talem distinctionem non indicant, etsi in hanc sententiam veniunt.

XXIX. *Vt omnes consentiunt.* Verùm in hac sententiarum varietate sapientissimè Ferdinandus a Castro Palao *punct.* 7. *cit. num.* 3 *Si res*, inquit, *exactè consideretur, existimo Authores dissentire non posse. Omnes enim ad liberandam puellam a peccato scandali rationem honestam excogitare debent, & illa interueniente, eam a mortali excusant; cessante verò caussa, eam condemnare debent*. Mox autem sequenti *num.* 4. ita disserit. *Si nulla necessitate, vel vtilitate, sed solùm ducta vanitate, aspectui viri eam turpiter adamantis se offerat, peccat mortaliter. Ita expressè* Sanchez *lib.* 1. *Decal. cap.* 6. *n.* 17. Vazquez *quæst.* 43. *art.* 8. *dub.* 2. *nu.* 27. (quibus addo ego Bonacinam, &

Dianam *locis citatis*) *& conuenire debent omnes Doctores. Probo, quia ex obligatione caritatis quilibet tenetur vitare ruinam proximi, si commodè possit. Potest autem commodè, quando absque iactura alicuius rei necessariæ, vel vtilis potest. Ergo tenetur.*

XXX. Vnde patet, mulierem conscium se ab aliquo determinato viro, vt a Titio, turpiter amari, quando sponte huius oculis aspiciendam se præbet, quanuis illius obscœnæ cupiditati non assentiatur, neque assentiendi probabile periculum in se agnoscat, nihilominùs, quum sine suo graui incommodo aspectum einsmodi, & peccatum lethale proximi vitare queat, mortaliter delinquere, & quidem ex consensu Doctorum omniũ, vt bene Castro Palao paulò ante adduct' animaduertit. Cæterùm si puella iustam caussã necessitatis, vel vtilitatis præsto habet, vt Titium alloquatur, vel ab eo aspici se sinat, etsi flagitiosè se appetendam ab illo non ignoret, immunis culpæ est, liciteque potest se eius oculis intuendam exponere, ipsiusque scandalum passiuum, etsi ex passione tantùm sit, & pusillorum, permittere, vt Doctores supra relati communiter tradunt. Vsque adeo verum indubitatumque est, quod antea *num.* 22. & *seqq.* constitui, a caussa iusta, & sufficiente, vel iniusta, ac insufficiente pendere, an actio, vel materia indifferens ex sua natura, sed cum peccato mortali ipsâmet abntentis coniuncta, liberanda sit a lethali scandalo, an verò damnanda.

§. IV. *An occasio ruina spiritualis alicui persona generatim & indefinitè sumpta, aut pluribus indeterminatè acceptis prabita, rea sit, vel expers culpa scandali actiui, & mortalis.*

EGI superiore §. de puella, quæ compertum habet, se a determinato, & particulari viro, si oculis eius videndam se præbeat, turpiter appetendam. Nunc de eadem disputo, quę, etsi nesciat, se ab vllo nominatim ac singulariter designato illicitè desiderari, certò tamen nouit se a nonnullis, vel ab aliquo saltem in genere & in confuso, vbi in publicum oculis intuẽtium apparebit, libidinosè concupiscendam, quanuis quisnam ille, vel quinam illi in indiuiduo sint, penitùs ignoret. Quod porrò de priori casu iam docui, ac de posteriore iam docebo; idem & de similibus, in quibus eædem conditiones adsunt eædemq; rationes idcirco militant, statuendum omnino, hîc ante denuntio, vt facilè cuiuis, etsi non doctissimo, perspectum est. XXXI. *Puella sciens ab aliquo in genere se pravè appetendã.*

Segmentum I.
Negans opinio, & pranotiones.

NOnnulli graues Auctores sentiũt feminam, quæ se turpiter appetendam ab aliquo, vel a pluribus etiã indefinitè, & vagè acceptis, si domo exeat, atque ab illis aspiciatur, pro certo habet, non peccare mortaliter, dummodo illius cupiditati prauæ non assentiatur, vt apertè tradunt Caietanus 2. 2. *q.* 154. *a.* 4. *fine* & *quæst.* 169. *a.* 2. *ad quintum dubium*, Armilla *in* XXXII *Nõ peccat, modò id nõ intẽdat, etsi alia caussa careat, vt multi docẽt.*

Summ.

Summ. verbo, ornatus, num. 3. & verbo scandalum, num. 3. Lorca 1. 2. *tom.* 2. *q.* 73. *a.* 8. Nauarrus *in Manuali cap.* 14. *n.* 31. *lit. D.* § 7. Azor *par.* 2. *lib.* 12. *cap.* 18. *q.* 12. Lessius *lib.* 4. *de iust. cap.* 4. *dub.* 14. *nu.* 113. Coninch. *de Actibus, supernaturalib. disp.* 18. *n.* 68. Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 13. *num.* 10. §. *resoluitur tertiò* Diana *par.* 6. *tract.* 7. *resol.* 31. *Vers. Sed ego.* Videturque etiam in simillimo casu consentire omnino Franciscus Suarez *de penit. disp* 35. *sect.* 3. *num.* 10. & Filliucius *tract.* 7. *num.* 40. Fauet etiam Becanus 2. 2. *cap.* 27. *q.* 6. *nu.* 4. Idem a fortiori sine dubio existimant Thomas Sanchez, Bonacina, & Diana rursum §. præcedenti *num.* 25. relati, talem mulierem delicti mortalis, etiā si cōscia sit, se ab aliquo particulari, & certo viro flagitiosè concupiscendā, minimè damnantes. Quod fortassè etiam volunt Turrianus, Vazquez, & Megala supra *num.* 27. adducti, dum aiunt, tum feminam grauiter peccare, quum suo egressu dat occasionem delinquendi ex ignorantia, vel ex fragilitate alicui determinato, & noto viro: quasi secus iudicantes, si scandalū aliquorū in confuso tantùm & vagè prospiciat. Adstipulatur quoq; disertè Basilius Pontius *lib.* 5. *de matr. cap.* 18. *n* 14. vbi ait, non timeri posse scandalum ex ignorantia, aut infirmitate, quando præsumitur scandalum dumtaxat in vniuersum, scilicet in aliquo homine vagè. Sed hic postremus Auctor, quum cæteri omnes recensiti de peculiari, & singulari casu mulieris loquantur, doctrinam generalem de quolibet scandalo ex ignorantia, vel ex infirmitate indefinitè solùm præuiso securè spernendo proponit, ac tuetur. Quod discrimen, ad vitandas æquiuocationes sedulò notandum.

XXXIII. Verùm etsi pleriq; ex Auctoribus quæstionem huiusmodi attigerunt, iudicaruntq; , a nullo tamen ex professo tractatam, aut solidè probatam, vel satis explicatam reperire hactenus potui; quam proinde accuratè excutere, matureq; expendere, vt pote ad multa dubia hinc pullulantia in pluribus materijs, quemadmodum etiam in hac de ornatu mulierum, dissoluenda planè necessariam, ne dum vtilem, pro viribus conabor. Cum eo tamen, vt non tam de particulari casu mulieris ante commemorato, quàm generatim de quouis scandalo indeterminatè solùm, ac vagè cognito, sicut ipsomet in titulo de industria proposui, rem totam expediam. Quod vt faciliùs præstem, aliqua priùs, quæ minimè discriminata, & malè perturbata, errandi ansam præbent, & confusionem pariunt, obseruare necesse habeo.

Sed hæc quæstio non bene haste nus a multis examinata est.

XXXIV. In primis, quando mulier v. g. iustā ex causā necessitatis, vel vtilitatis domo egreditur, etiamsi aliquos indefinitè sumptos ex suo aspectu in fœda desideria lapsuros putat, vacare culpa lethali arbitror, idq; absq; controuersia a cunctis Doctoribus admitti censeo. Probo efficaciter, quia cuncti Doctores puellam a peccato mortali scandali, quando nouit etiam se a determinato, & certo viro, vt a Titio malè concupiscendam, si domo exeat, excusant, quoties iustā causā necessitatis, vel vtilitatis ad exeundum ducitur, vt §. 3. *num.* 29. & 30. vidimus. Ergo, interueniente eadē iusta caussa, eandem puellam omnes pariter Doctores excusare coguntur, quando domo egreditur, sibiq; persuadet aliquē ex multis indefinitè, quem in indiuiduo ignorat, ex suo aspectu lethiferè peccaturum; quum in vtroque casu eadem ratio eximendi illam a graui culpa adsit, vt euidens est. Idemque statuendum, quando non vnus tantùm,

Certum est non peccare feminā exeuntē ex causa iusta, licèt sciat ab aliquibus indefinitè malè cōcupiscēdam.

sed plures peccaturi siue in indiuiduo, siue in genere solùm, & vagè, a puella, eadem iusta caussa vtrumque casum honestante, præuidentur, ob eandem rationem, vt constat.

XXXV. *Non eadē caussa sufficit excusādæ cuicūq; subministrationi verū indifferentium abusuro.*

Deinde animaduertendum ex Thoma Sanchez est, *lib. 1. in Decal. cap. 7. num. 12.* non eandem caussam semper sufficere ad rerum indifferentium abusuro subministrationem excusandam. *Nam quum obligatio illam vitandi consurgat ex obligatione virtutis, cui peccatum illud proximi, cui ea occasio datur, opponitur* (vt infra ostendam) *& obligatio omnium virtutum, non sit æqualis, sed quædam aliâ magis obliget* (idemq; ferè accidit, si obligatio vitādæ occasionis peccandi non a virtute particulari oppositâ tali peccato, sed a generali caritate solùm deriuetur, vt opinantur nonnulli: nam etiam caritas non æqualem obligationem vitandæ occasionis imponit, sed diuersam, maiorem, vel minorem, prout variæ circumstantiæ occurrunt) *nec occasiones sint pares, quia quædā sunt magis indifferentes, et remotiùs se habent ad malū abusum; quædā autem proximiùs ad illum accedūt, & maiorem in se malitiā continent. Insuper nec præparatio abusuri ad malū vsum est semper æqualis, sed aliquando magis, aliquando minùs paratus est. Nec spes fore, vt ipse desistat a prauo abusu, est semper æqualis, me non ministrante; ideo non semper æqualis caussa erit proportionata ad hanc ministrationem excusandam; Sed quandoq; maior, quandoque verò minor necessaria erit. Quare nulla certa quantitatis huius caussæ regula præscribi potest; sed ea prudentis arbitrio remittenda est. Quò autem id arbitrium prudens sit, debet attendere tanto maiorem caussam requiri, quanto peccatum, ad quod illa ministratio occasionem dat, est grauius, & quanto proximiùs attingit illud, seu de se est magis ad malum determinata, & quanto certior est effectus peccati, & quando probabilius est, fore vt id peccatum impediatur, hoc non ministrante. Idq; summopere obseruandum est, vrgentiorem caussam desiderari, quæ suppeditantem hæc indifferentia excuset, quando abusus est contra iustitiam, & talem, quæ meritò præferri possit damno alterius. Et ratio est, quia maiori vinculo tenetur quis peccata alterius, quæ sunt contra iustitiam, vitare, quàm, quæ contra solam caritatem. Quippe in illis innocens inuitus damnum patitur: in his autem solus peccans detrimentum spirituale patitur, idq; propriâ voluntate. Quod idem spirituale detrimentum subit, quando peccat contra iustitiam.* Hactenus Thomas Sanchez. Quæ sunt ita perspicua, vt a nullo in dubium iure reuocari queant. Quibus etiam consentaneum omnino est, si periculum abusûs in aliquo indiuiduo, vt in Titio, sit prorsus certum, at respectu alicuius in confuso, & indifinitè dubium, atque incertum, non eandem caussam ad occasionem in vtroq; casu excusandam requiri, sed minorem in posteriore satis esse, quàm in priore.

XXXVI. *Occasio peccādi data alicui indefinite varia esse potest.*

Præterea, vt obligatio subdtrahendi occasionem delinquendi proximo, grauiter adstringat, necesse est, talem occasionem grauem, moralem, & proximam esse, ac iudicari, vt infra §. 10. & 11. patebit. Iam verò quòd abusus, & peccatum aliquod proximi ex occurrente occasione indeterminatè tātùm prospiciatur, potest multipliciter contingere. I. Puella valde formosa potest prudenter, existimare, se ab vno, vel pluribus malè concupiscendam, generalissimè sine vlla determinatione loci, temporis, vel personarum; rata nimirum fore, vt in decursu totius vitæ ab aliquibus, etsi nescit, a quibus, quando, vel vbi, turpiter appetatur. II. Potest eadem puella prudenter

denter quoq; iudicare, se ab aliquo, certo, a Titio videlicet, quem probè nouit, aliquando illicitè desiderandam, quanquam ignorat, num hodie, vel post mensem, aut annum, vel quo loco. III. Potest eadem puella prudenter etiam reputare, se a Titio in particulari, & determinata occasione personæ, loci, & temporis, vt in hodierno conuiuio in tali domo fœdè concupiscendam. Quibus obseruatis.

Segmentum II.
Duplex Assertio.

XXXVII *Quando occasio peccādi non prævidetur hic & nūc determinata, & proxima, nemo tenetur eam declinare.*

ASsero I. Si periculum delinquendi primo, vel secundo modo præuideatur in proximo ex occasione suppeditatâ, quòd aliqui nempe, vel Titius aliquando ex ea peccabunt, sed nescitur quando, & quinam illi sint; licèt autem Titius cognoscatur lapsurus, ignoratur tamen quonam tempore &c. quoties puella in singularibus occasionibus hìc, & nunc tale periculum imminere, vt Titius, vel aliqui indefinitè, delinquant hìc, & nunc, minimè animaduertit, immunem esse eandem puellam culpæ lethalis, se voluntariè eiusmodi occasionibus exponendo. Ratio clara est, quia tales occasiones non sunt proximæ, sed remotæ, quas nemo tenetur vitare, vt notum est, & infra liquebit. Non esse autem proximas, sed remotas, euidens est, quia peccatum, quod futurum prævidetur, non cernitur vllo modo coniunctum cum hodierna occasione, v.g. conuiuij, vel confabulationis, sed remotum supponitur. Ergo hodierna occasio respectu illius non potest esse proxima, sed remota dumtaxat, vt planum est. Ergo puella non peccat lethaliter similem occasionem non declinando. De quo duplici casu in hac assertione explicato loquuntur sine dubio Auctores *num.* 32. allati, liberantes puellam a mortali delicto, quando se a nonnullis indeterminatè tantùm desiderandam turpiter nouit, quia nimirum tales occasiones non censētur proximæ, nec peccatū hìc, & nunc ex hac, vel illa singulari occasione pullulaturum timetur, sed remotū creditur: in quo sensu rectè sanè opinantur, eosq; ego quoq; laudo, ac sequor: non possunt verò rationabiliter idem docere, quando peccatum mortale ex hac vel illa singulari occasione hìc, & nunc cum determinatione temporis, etsi persona peccatura determinatè ignoretur, ac indeterminatè solùm prænoscatur, certò, vel probabiliter emersurum prospicitur, vt paulò post reuincam.

Assero II. Si periculum delinquendi tertio modo supra indicato præuideatur in proximo, quòd aliquis vagè sumptus, vel plures indefinitè accepti ex occasione suppeditata hìc & nunc determinatè tali tempore, & loco grauiter peccabunt, ream lethalis culpæ fore puellam, v.g. si absq; graui incommodo eam occasionem possit subducere, nisi subducat: ac proinde, si æquè exploratum illi sit, in hodierno conuiuio, a quo facilè abesse potest, & sine vlla nota inurbanitatis illud recusare, laudabiliusq; domi suæ in gynæceo se continere, ex sui aspectu, & colloquio se turpiter appetendam tam certè a noto sibi Titio in indiuiduo, quàm ab aliquo alio ex conuiuis ignoto sibi in singulari, & indeterminatè tantùm comperto; ex æquo ipsam delinquere in vtroq; casu; vt autem a peccato immunis euadat, iustam caussam necessitatis, vel vtilitatis illi opus esse non minùs in posteriore, quàm in priore casu. Hanc conclusionem ita circumscriptam, & marginatam, vt sic dicam, a nullo Doctorum ratio-

XXXVIII *Quum quis indefinitus peccaturus in occasione determinata, & proxima prævidetur, occasio sine graui incommodo ei subtrahenda est. Et quā æquè certo præscitur peccaturus finitè, sicut indefinitè, æqualis obligatio vrget vi-*

tandi scãdali. rationabiliter negari posse, non solùm arbitror, sed argumentis quoque, ac Doctorum omnium auctoritate, & suffragijs palàm euinco.

XXXIX. *Tum quia aquè sic exponitur proximus graui periculo delinquendi.* Probo I. Qui seipsum periculo proximo lethiferè delinquendi, puta furandi, vel fornicandi sine legitima caussa exponit, peccat mortaliter, vt sine controuersia Doctores cuncti decernunt, S. Bonauentura, Ioannes Medina, Caietanus, Armilla, Alphonsus a Castro, Nanarrus, Corduba, Alcozer, & Suarez adducti, atq; approbati à Thoma Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 8. num. 1.* vbi ait id esse certissimum; nec vllus dissentit. Sed quilibet tenetur sub mortali abstinere periculo proximo non solùm certi peccati grauis in particulari, sed cuiuslibet etiam mortalis in genere tantùm committendi, nisi iustâ caussâ excusetur. Ergo qui sine iusta caussa occasionem delinquendi lethiferè alicui in genere solùm, ne dum in singulari præbet, idque ex æquo nouit, mortaliter peccat. Maior est indubitata; Minorem probo I. quia certum est eum, qui statuit, se aliquod peccatum mortale in genere tantùm patrare, mortaliter delinquere iuxta omnes Theologos. Ergo eodem modo etiam delinquit sine iusta caussa exponens se proximo periculo peccandi lethaliter, quamuis in genere dumtaxat. II. quando conscientia dictat confusè aliquid esse peccatum, non determinatâ materia peculiari, nec vnde deduci possit, an mortale, vel veniale sit; quanuis nonnulli existiment esse tantùm veniale, si illud agat; alij verò mortale esse velint, vt videre est apud eundem Thomam Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 11. num. 6.* nemo tamen dubitat, quin mortaliter delinquat, qui aliquid agit, conscientia proponente id esse mortale indefinitè, aut saltem cum periculo proximo lethiferè in genere peccandi coniunctum, sine vllo motiuo venialis dumtaxat culpæ. Nunc primam consequentiam ostendo, eodem modo grauiter peccare puellam v. g., quæ sine iusta caussa exponit proximo periculo delinquendi mortaliter seu Petrum in indiuiduo, seu aliquem indefinitè e multis, dummodo periculum æquale, & æquè certum hinc, atq; illinc agnoscatur; tum ex principio lumine naturæ noto. *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*; tum ex diuino præcepto fraternę caritatis: *Diliges proximum tuum, sicut teipsum:* quod de occasione peccandi subtrahenda proximo, sine graui incommodo saltem, intelligitur, vt explicat Ioannes Sanchez *in selectis, disp. 43. nu. 27. vers. decipiuntur,* & ego pluribus in meo *Chorearum Speculo lib. 1.* edissero: obligatq; ad subtrahendã nõ solùm eam occasionẽ, quæ peccati in indiuiduo, sed in genere etiam dumtaxat ansam præbet; tum quia prædicta puella ex parte sua est sufficienter determinata ad porrigendam sine iusta caussa proximo occasionem propinquam delinquendi in genere, vt supponitur.

Probo II. Cuncti Doctores, vt supra *num. 29.* notaui, non eximunt a mortali feminam, quæ nulla necessitate, vel vtilitate ducta, sed vanitate tantùm impulsa, aspectu certi viri, v. g. Titij eam turpiter amantis, talis amoris non ignara quidem, sed tamen ei non assentiens, se se offert, quia commodè sine iactura rei necessariæ, vel vtilis potest se huiusmodi aspectui subducere. Ergo eadem peccabit quoq; lethiferè nõ se subtrahe..s oculis quàm plurimorum iuuenum, quæ illam iam viro nuptam, ac de fenestra suæ domus despectantem respiciunt, ex quibus vnum, aut plures indefinitè solùm, XL. *Tũ quia aquè cõmodè caueri potest in vtroque casu peccatum proximi*

quan-

quanquam æquè certò in sui libidinem arsuros, exploratè nouit. Consequentia est euidens, quia æquè commodè sine iactura vllius rei necessariæ, vel vtilis potest se subtrahere de fenestra, ne videatur a multis, quàm, ne videatur a Titio, vt suppono. Ergo ex caritate sub mortali tenetur vtramq; ruinam proximi tàm in genere, quàm in singulari subducere.

XLI. *Tū quia id euincunt exēpla diuersa.* Probo III. Qui in numeroso conuiuio alios ad bibendum inuitat, præuidens, aliquem conuiuatum indeterminatè inebriandum, peccat mortaliter, vt tradunt Lessius *lib. 4. de iust. cap. 3. dub. 4. num.* 32. Valentia *2. 2. disp. 9. quæst. 3. punc. 2. concl. 4.* Reginaldus *lib. 22. cap. vltimo, sect. 4. num.* 58. & Baldellus *tom. 1. lib. 3. disp. 30. num.* 22. qui nullius Auctoris dissentientis mentionem faciunt, nec legi ego, qui discordet. Rursum concionator, qui in concione ait, se in tali loco audisse in confessione tale peccatum, quanuis nullum periculū adsit fractionis sigilli, ne quis in suspicionem delinquentis venire queat, tamen peccat mortaliter ob datum scandalum etiam, quia plerique imperiti ex auditoribus putant ita violari sigillum, & ita ipsamet confessio odiosa redditur, & ipsimet peccato confessoris, & concionatoris inuitari se tacitè ad peccandum alias, sibi persuadent, vt docent Malderus *tract. de sigillo, cap.* 14. Beia *par. 3. casu* 15. *&* Diana *part. 5. resol. 36. trat.* 11. qui nullum etiam Doctorem contra opinantem commemorant, neq; ego vidi. At vtrumque hoc scandalum mortale datum proximo plerunque non est respectu vllius personæ particularis, sed alicuius, aut plurium indefinitè tantùm. Ergo &c.

XLII. *Praesertim quis* Probo IV. Qui publicè coram alijs multis peccat mortaliter, non curans, an dictum, factumue suum afferat alicui eorum periculum probabile grauis ruinæ, tenetur hanc circumstantiam scandali ratione periculi, cui se incitandi alios suo prauo exemplo exposuit, aperire in confessione, vt explicatè affirmant Bannez *2. 2. q. 43. a. 4. fine*, Azor *par. 2. lib. 12. cap. 16. quæst. 3.* Petrus de Ledesma *tom. 2. summ. tract. 4. cap. 5. dub. 3.* Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 6. nu. 7. & 20.* Bonacina *de peccatis, disp. 2 quæst. 4. punc. 2. §. vnico, num.* 42. Molfesius *in summa, tom. 1. tract. 8. cap. 10. num. 1.* Siluius *2. 2. q. 43. a. 3. conclus. 3.* Alphonsus de Leone *de offic. Confessor. tract. 1. recollect. 14. num. 9. & 10.* Filliucius *tract. 28. cap. 6. num. 226.* Diana *par. 5. tract. 7. resol. 3.* Ferdinandus a Castro Palao *tom. 1. tract. 6. disp. 6. punc. 4. num. 2.* vbi ait peccantem publicè contrahere malitiam scandali generalis, quia ad malum incitat, quamuis per accidens nemo fortè mouebitur. At periculum huiusmodi malo exemplo creatum alijs, non solùm personas certas, sed etiam indefinitas respicit, vt manifestum est. Vnde illico subdit idem Palao: *Quod autem in particulari nescias, ad quod peccatum videntes mouendi sint, & qui sint mouendi; non obstat quo minùs determinatam malitiam scandali contrahas, sicuti contraheres, si aliquos absque vlla determinatione persuaderes, vt peccatum mortale committerent, talis persuasio & vna est, & vnam malitiam habet, etsi obiectum videatur esse nimis commune, & confusum.* Ergo etiam scandali mortalem culpam incurret, qui dicto, vel facto indifferenti alijs indefinitè, ac generatim occasionem grauis ruinæ sine iusta suppeditat. Consequentiam euinco perspicuè, quia qui blasphemat coram Titio, gnarus & ipsum

quis peccat corā multis, nesciens quis sit idcirco ob malū exemplū lapsurus.

sum

sum idcirco ex suo prauo exemplo blasphematurum, peccat peccato scãdali generalis quoque in sententia Doctorum omnium, nisi quòd aliqui scandalum etiam speciale esse contendũt, quod ad præsentẽ assertionẽ nihil refert. Nec a tali scandalo liberatur, si blasphemat coram alijs, prævidens aliquẽ hinc in aliquod peccatũ mortale lapsurum, etiamsi ignoret, quodnam illud, & quisnam ille sit, vt docui ex consensu pariter omnium, quum nullũ dissentientem viderim. At certum quoque est ex consensu cunctorum Doctorum, vt *nu.* 29. ostendi, si puella sine iactura necessitatis, vel vtilitatis potest vitare aspectum, & colloquium Titij, a quo turpiter se appetendam scit, peccare mortaliter, nisi vitet, tametsi tam colloquium, quàm aspectus ex parte puellæ sit omnino indifferens naturâ suâ. Ergo si ex æquo certum puellæ est, aliquem in genere ex conuiuis, ob sui aspectum & colloquium indifferens, libidine flagraturum, exploratum etiam est, ipsam quum facilè, & sine vllo incommodo possit vitare idem conuiuium, colloquium, & aspectum, tam quum ab aliquo particulari noto, quàm ab aliquo indeterminato ignoto malè se desiderandam æqualiter certò nouit, si tale conuiuium non vitet; talemque occasionem non subtrahat, lethaliter delinquere, quum nulla prorsus disparitas assignari queat. Sicut enim, etsi colloquium, & conuiuium sit indifferens, non excusat tamen puellam, si nouit se in particulari a Titio fœdè concupiscendam, quum possit commodè talem occasionem subducere: quanquam autem blasphemia de se mala sit, & ad malum inductiua, non autem eiusmodi colloquium, tamen peccatum scandali mortalis existit nõ solùm in vno, sed etiam in altero casu, & ne fiat quæstio de nomine, si in blasphemia coram Titio est scandalum mortale, in colloquio cum Titio pariter in fœda desideria hinc lapsuro & præuiso est culpa lethalis saltem contra caritatem: ita etiam, si puella æquè certa, idem periculum libidinosi desiderij in aliquo indeterminato ex suo colloquio indifferenti imminere, quod æquè facilè declinare potest, parem culpam mortalem contrahit ex sententia omnium, nisi illud declinet.

Probo V. Qui nudam Venerem, aut similem obscœnam imaginem pingunt, atque exponunt, etiamsi talis imago sit de rebus naturalibus, atq; ex se indifferentibus, nihilominùs mortaliter delinquunt, quia alijs, indefinitè licèt acceptis, luxuriæ occasionem præbent, vt docent Thomas Sanchez *lib. 9. de matrimonio, disp. 46. num. 44.* Filliucius *tract. 30. cap. 10 q. 5. num. 211.* & Baldellus *tom. 1 lib. 3. disp. 17. num.* 10. nec scio, qui aliter censeat. Haud secus peccant etiam lethiferè ob eandem rationem, qui lasciuos libros scribunt, publicantque, vt asserunt idem Thomas Sanchez *ibid. num. 43.* Alphonsus a Castro *lib. 2. de iusta hæretic. pœna, cap. 15.* Filliucius *loc. cit.* & Baldellus *loc. cit. num. 9.* At isti rei fiunt culpæ mortalis, etsi alijs indeterminatè solùm acceptis occasionem ruinæ præbeant, vt perspectum est. Ergo eiusdem delicti particeps quoque est, qui dicto, vel facto vtcunq; indifferenti occasionem grauis ruinæ proximo etiam indefinitè sumpto absque iusta caussa suppeditat. Quæ consequentia *nu.* 42. præcedenti satis probata est. XLIII *Alia exempla idem cõuincunt.*

Probo VI. Generaliter, & a priori efficaciter. Puella conscia æquè certò, aliquem ex multis in hodierno conuiuio ex sui aspectu, & colloquio lapsurum in lethale crimen, licèt igno- XLIV. *Tum quia physicè in vtroque casu æquè*

ret

alieno peccato indirectè cooperatur, qui scādalum dat.

ret, quisnam sit, & in crastino conuiuio ex sui aspectu, & colloquio Titium peccaturum mortaliter, vt bene nouit: in vtroque casu materiam indifferentem abusuro subministrat, eodemque modo physicè alieno peccato, & scandalo passiuo alterius indirectè cooperatur. Ergo ad eam excusandam in vtroque casu iusta caussa necessaria est. Ergo si iusta caussa in vtroque illi desit, in vtroque peccat mortaliter. Consequentia est aperta. Antecedens demonstro, quia quòd Lucretia puella ignoret, vnum ex multis indefinitum, cui occasionem mali a se præberi colloquio, & aspectu indifferenti probè scit, esse Semproniū, nihil prorsus impedit, quin eodem modo periculum grauis ruinæ tam Sempronio ignorato, quàm Titio agnito, physicè asferat. Nam Lucretiæ notitia interna de Titio in scandalum passiuum eiusdem Titij nihil penitùs influit, sed dicta, & facta externa eiusdem Lucretiæ, nec non pulchritudo, ornatus, verba, gratia, & aliæ circumstantiæ exteriores, quibus Titius captus in peccatum labitur; isque eodem planè modo labitur, siue Lucretia sciat eum labi, aut periclitari, siue nesciat: & siue etiam directè intendat eum in peccatum impellere, quatenus hoc ipsius quoque malum spirituale est (quod est scandalum actiuum formalissimum omnium tæterrimum, vt patet) dummodo hanc intentionem pessimam exteriùs non prodat, quia prodita mali non parum operaretur: siue tali intentione prorsus careat, nec de Titij periculo quicquam suspicetur. Adhuc enim cum tota hac Lucretiæ inscientia, vel malitia tam Sempronius ignoratus, quàm Titius cognitus, eodem modo succumbunt, quia Lucretiæ iisdem blandimentis externis pulchritudinis, ornatus, verborum, eádemque pellaciā titillantur, illaqueantur, ac pereunt.

In scandalo enī non attēditur cogitatio interna, sed occasio mali externa data.

XLV. *Vt apertè colligitur ex DD.*

Vnde sapienter S. Thomas 2.2.q.43 a.1. ad 1. communiter receptus, explicans, cur in scandali definitione nulla mentio cogitationum, vel desideriorum fiat, rationem ita reddit: *Dicendum, quòd cogitatio, vel concupiscentia mali latet in corde: vnde non proponitur alteri vt obex disponens ad ruinam; & propter hoc non potest habere scandali rationem.* Egregiè quoque Iacobus Vngarellus in hanc ipsam sententiam, ad Summam Angeli, *verbo, ornatus, num. 1. litera C. Vers. Quæ sit mortalis*, sic scribit: *Licèt intentio sit indifferens, tamen adhuc talia ornamenta sunt illicita. Dicit S. Thomas super Epistolam Pauli ad Timotheum.* Ornatus enim prouocat non intentio. *Et Lactantius 3. diuin. institut. cap. 5. inquit:* nihil interest, quo animo facias, quod fecisse vitiosum est, quia facta cernuntur, animus non videtur: *hæc igitur, vnde aspicitur ornamentum, & non intentio; & per exteriora cognoscuntur interiora: & si vestimenta sint inhonesta, & vana: quomodo lingua pudicitiam proferre potest?* Hoc ipsum confirmo ex doctissimo Basilio Pontio *lib. 5. de matrimonio, cap. 18. num. 5.* vbi præclarè ita philosophatur: *Si opus aliàs ex obiecto, & circumstantijs non sit malum, neq; habeat speciem mali, sed tantùm reddatur malum ex prauo fine operantis, perinde iudicandum de illo est, ac si non esset malum ex fine. Ratio verò est, quia qui sumit occasionem scandali, non sumit ex prauo fine, qui manet in mente operantis, sed sumit ex ipso opere cum alijs circumstantijs, ex quibus non habet rationem, aut speciem mali.* Ex quibus omnibus antecedens illud *num.* 44. propositum, abunde probatum est. Ergo, quum Lucretia peccato tam Sempronij ignorati in indiui-

E 2 duo,

duo, etsi indefinitè comperti, quàm Titij in singulari cogniti, physicè, indirectè, & æqualiter cooperetur, æqualiterq; iusta caussa in vtraq; cooperatione careat, & æquè etiam certa sit scandali passiui vtriusq; in vtroq; casu, vt suppono, ex æquo etiam in vtroq; peccat lethiferè. Quæ sanè ratio videtur mihi conuincens, minimeq; expensa ab ijs, qui ab hac assertione dissentiunt; si qui tamen ab ea ita explicata, & limitata dissentiunt reuera, quod vix existimo.

Segmentum III.
Secundæ Assertionis Patroni.

XLVI. *Nullo prorsus discrepante.* PRobo VII. ac postremò auctoritate, & suffragijs Doctorum, vt puto, omnium, qui rationabiliter discordare, aut repugnare non possint. Nam I. Ex cunctis Auctoribus *num.* 32. recensitis, qui obstare videntur, nemo prorsus hanc meam secundam assertionem negat, aut in controuersiam vocat, neque vllus a mortali culpa eximit feminam, quæ æquè certò scit v.g. aliquem indefinitè, in hodierna occasione oblata, sui gratiâ mortaliter peccaturum; ac Titium in simili occasione hodierna, sui etiam gratiâ pari culpa obstringendum, quum æquè cõmodè sine vlla iactura necessitatis, vel vtilitatis vtramq; occasionem subtrahere possit, nisi eâ subtrahat. Quum autem ijdem Auctores feminam excusant, loquuntur palàm de illa, quæ non apprehendit vllam a se occasionem proximam cuiquam etiam indeterminato suppeditari, sed remotam tantùm iuxta primam assertionem; atque adeo secundæ assertioni nõ aduersantur, nec aduersari possunt. Neque enim sunt ita imprudentes (quod nemo sine ingenti temeritate, magnâq; tantorum virorum iniuriâ dixerit) vt somnient, ne dum putent, si Lucretia solicitetur a lena, vt dormiat cum Titio, sibi indiuiduo manifestato, peccare ipsam mortaliter, simul ac liberè, ac plenè consentit: non autem, si lena nullum in singulari ipsi nominauit, sed iuuenem quendam nobilem in cõmuni solùm, ac vagè: ac proinde, quum omnes consentiant, si Lucretia ex fida relatione probi viri, aut honestæ mulieris, de cuius fide minimè dubitat, nouit se prauè desiderandam a Titio, vbi se illi de fenestra visendam obtulerit; & nihilominùs absque iusta caussa necessitatis, vel vtilitatis se ei offert, lethiferè sine dubio delinquere: non possunt prudenter negare, quin paris criminis sit rea, si cum ijsdem circumstantijs se visendam offerat, cõscia se appetendam fœdè ab aliquo, vt ex certa admonitione probi viri, de cuius veritate ambigere nequit, cognouit, etsi is personam in particulari noluit ipsi detegere, & ipsa sine suo incommodo potest se se subducere.

XLVII. II. Iidem Doctores *num.* 32. relati inficiari nequeunt, quin coram alijs peccans lethiferè, hanc circumstantiam scandali, respectu etiam plurium, vel vnius tantùm indefinitè sumpti necessariò aperire debeat in confessione, vt *nu.* 42. planum feci, idque ex illis Auctoribus eo *num.* 32. adductis plerique, vt Thomas Sanchez, Bonacina, & Diana enucleatè decernunt, vt eo *num.* 42. docui: ac propterea idem etiam fateri coguntur, quoties aliquis coram alijs quidpiã ait, aut agit, etsi indifferens, vnde præuidet aliquẽ indeterminatè acceptũ grauiter scandalizandum, nec vllam iustam caussam scandali passiui permittendi habet, vt eodem *num.* 42. probaui; adeoque & ipsi secundæ meæ assertioni patrocinantur.

XLVIII. III. Ex illis ipsis Auctoribus eo *nu.*

32.

32. citatis nonnulli, vt Vazquez, Turrianus, & Megala clarè sanciunt, feminam, si scandalum est futurum ex infirmitate, vel ignorantia, exire domo non debere, secus, si ex malitia, nec excipiunt, aut discriminant, quum scandalum est respectu singularis, vel indeterminati indiuidui, adeoque palàm pro mea secunda conclusione stant in acie. Thomas autem Sanchez, Bonacina, & Diana *ibidem*, *& num.* 25. relati non distinguunt inter scandalum indiuidui singularis, vel indefiniti, sed in vtroque peccatum imputandum esse malitię concupiscentium aiunt: rationemque excusandæ mulieris, non ab aliquo indeterminato lapsuro, sed aliunde petunt, vt *num.* 25. notaui; qui tamen, quum iustam necessitatis, vel vtilitatis caussam, quo eam legitimè excusent, assignare debeant, vt *num.* 29. obseruaui, non possunt huic assertioni repugnare, vt satis ex dictis patescit.

IV. S. Antoninus, Siluester, & alij *num.* 28. enumerati, damnantes mortalis delicti mulierem, sine iusta caussa necessitatis, vel vtilitatis, domo egredientem, etsi consciam sibi, se ab aliquo indefinitè accepto, vel a pluribus turpiter appetendam; perspicuè hanc assertionem sustinent.

XLIX. V. Pro eadem assertione pugnant etiam triginta insuper Doctores, quos affert Ioannes Sanchez *in selectis, disp.* 37. *nu.* 2. vbi disertè pronuntiat, *mulierem obligari ad non exeundum domo caussâ audiendi Missam in die haud festiuo, si timuerit aliquem eius concupiscentiâ exarsurum*; *quum tunc audire Missam sit opus consilij, & non præcepti*; nec discriminat scandalum, aut peccatum proximi respectu indiuidui singularis, aut indeterminati; sed eo præcisè mortalis culpæ ream mulierem indicat, quòd sine graui incommodo ab opere consilij tantùm ad cauendum proximi delictum abstinere potuit; quæ ratio in vtroque casu ex ęquo militat, vt antea ponderaui. Mox verò idem Ioannes Sanchez in huius doctrinæ confirmationem profert, & citat S. Thomam, Ricardum, Paludanum, Adrianum, Durandum, Almainum, Angelum, Alexandrum, Castro. Supplementum Gabrielis, Vazquez, Cordubam, Torres, Salas, Becanum, Vegam, Rodriquez, Lopez, Medinā, Marquez, Zumel, Sa, Grassium, Rosellam, Hostiensem, Raymundum, Tabienam, Suarez, Basilium de Leon, Maldonatum, Valentiam, & alios iam priùs relatos.

VI. Pro hac ipsa assertione necessariò quoque manifestè dimicant cōplures Doctores, qui feminam præ valde immoderato ornatu dante occasionem grauis ruinæ proximo, mortaliter delinquere asseuerant, nec obscurè innuunt idem sentiēdum, etiamsi occasio ruinæ alicui, vel pluribus vagè solùm, & in genere ab illa præbeatur, vt nominatim docent Alensis, Nicolaus de Ausmo, Baptista de Salis, Baptista Trouamala, S. Antoninus, Siluester, Angelus, Iacobus Vngarellus, Tabiensis, Alexander Anglus, Nicolaus Aurificus, Ioannes Herolt, Suarez, Gordonius, Granadus, Mazzinus, Dionisius Carthusianus, S. Bernardinus, S. Carolus, S. Thomas, Attesanus, Ioannes de Friburgo, Vlricus, Lessius, Fillincius, Baldellus, Tiraquellus cum multis Iurisconsultis, quos ego omnes infra *cap.* 7. §. 4. & 5. singillatim accurateque citabo, quin plerūque syllabatim etiam recitabo. Pro hac etiam conclusione manifestissimè est Cardinalis de Lugo *disp.* 14. *de pœnit. sect.* 10. *num.* 162. vbi nonnullas quoque alias rationes, atque instantias affert, quas infra §. 13. producam: nec dissentiunt

sentiunt Suarez, & Filliucius, vt *ibidē* ostendam.

LI. *Maior caussa requiritur, vt excusetur qui certus est de scandalo indefinito alterius, quàm qui dubius tãtùm est de singulari.*

Ex quibus infero, si e contrario supponamus Lucretiam esse omnino certam de probabili periculo a se præbendo alicui indeterminato, puta Titio ignorato, deq; huius peccato ob tale periculum omnino secuturo; dubiam autem dumtaxat de Sempronio determinatè noto, an lapsurus sit; maiorem caussam requiri, vt sine peccato possit se exponere multitudini virorum, in qua vnum suo aspectu casurum certò scit, etsi quis iste sit, nesciat, quàm, vt se a Sempronio conspici patiatur. Nam supposito, quòd æquè commodè vtrumq; conspectum declinare possit, lege caritatis magis tenetur eum vitare, qui ad peccatum proximè magis accedit, vt supra *num.* 35. animaduerti, & per se liquet. At hîc magis accedit Lucretia in primo casu, in quo de peccato proximi, quãquam indeterminati, certa est, quàm in secundo, in quo est tantùm dubia. Ergo maiore caussa excusante in eo, quàm in isto, indiget. Sin autem Lucretia certa sit de ruina Sempronij, personæ determinatæ, sibiq; notæ; incerta autem, ac dubia tantùm de ruina alicuius indeterminati a se in indiuiduo ignorati, minor caussa sufficit, vt possit se sine peccato tam oculis huius, quàm illius exponere, vt ex dictis clarè sequitur. Quare, si iuxta Doctores supra *num.* 28. quando Sempronia nouit certò, Titium ob suum aspectum, quum ipsa ad viridarium pergit recreationis tantùm gratiâ, qua sine graui incommodo carere potest, lethaliter peccaturum; non est tum iusta caussa exeundi domo, præferendaq; est salus proximi aliàs certò lapsuri eiusmodi recreationi; fortasse iuxta eosdem Doctores erit sufficiens ad eandem excusandam, quando solùm dubia est de scandalo passiuo alicuius indefiniti, si tali recreatione sine aliquo incommodo, quanquam non graui, sed leui dumtaxat respectu grauioris, quod requiritur, vt certum alterius delictum possit permittere, tametsi in ordine ad excusandam permissionem ruinæ alterius indeterminati etiam, pensatis omnibus, grauis quoque, abstinere nequit.

Contra autem quum quis certus est de singulari, dubius autē de indefinito.

LII. *Vtcunq; physicè minùs certa dicatur cognitio de aliquo indefinito.*

Vbi animaduerto, quanuis nonnemo, si ponamus a viro fide dignissimo monitam Lucretiam, quando domo exit, ipsam turpiter appeti a Titio noto, aut, quum is deest, ab aliquo alio in genere, ignorato in singulari, eandemque de peccato vtriusque esse æquè certam; contendet fortasse cognitionem Lucretiæ de peccato proximi non esse physicè æquè certam in vtroque casu, sed in priore magis distinctam, in posteriore autem confusã magis; moraliter in ordine ad obligationē subtrahendæ occasionis ęquè certam esse in vtroque casu, quicquid sit, an etiam physicè æquè certa sit.

LIII. *Scandalum vitãdum est, etiã quum probabiliter solùm timetur.*

Animaduerto præterea, obligationem vitandi scandali passiui pusillorum, subtracta grauis ruinę occasione, non solùm vrgere, quando scandalum, & abusus lethalis rei indifferentis suppeditatæ certò præuidetur; sed etiam quando probabiliter dumtaxat timetur, seu positiuo dubio, hoc est, opinatiuo prospicitur; quanquam tum minor caussa requiritur, vt licitè permittatur, quàm, quum abusus est certus; secus autem, vbi dubium de abusu est merè negatiuum, idest, ignorantia mali abusus alterius, licitum est ministrare indifferentia absque alia caussa concurrente, quum in tali casu nulla ratio sufficiens, quæ prudenter malum suspicari suadeat, aut rationabiliter dubitare cogat, appareat, vt tanquam rem exploratam, minime-

que

que controuersam in triplici casu certitudinis, opinionis, seu dubij positiui, & dubij negatiui de abusu rei indifferentis tradit Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 7. num. 17.* sine mentione vllius discrepantis.

LIV. Regula generalis permittendi scandali ex graui incommodo, pensatis omnibus.

Demum animaduerto, varias regulas, quæ de scandalo vitando præscribuntur a Doctoribus, ad hanc omnes reuocari, vt maturè perpendatur, simulque comparetur hinc grauitas damni, quod ex omissione rei indifferentis emergit, cum grauitate peccati, vel scandali, quod ex eius occasione ab alio admittitur; quumque damnum imminens, nisi alienum delictum permittatur, graue prudenter reputatur, licitè permitti possit: Sin autem peccatum a proximo ex rei indifferentis abusu patrandum notabiliter suo in genere excedit quantitatem damni, ex lege caritatis prætermittatur opus, propriumque damnum temporale maiori damno spirituali proximi postponatur; dummodo scandalum ex mera malitia non oriatur. In quo accuratè ponderandum est, num damnum nostrum temporale, quod subeundum est ad peccatum alterius cauendum, tale sit, vt prudentis iudicio, pensatis omnibus, notabile, & obligationi peccati alieni vitandi meritò anteponendum existimetur. Tum enim, quum erit huiusmodi, scandalum alterius tutâ conscientiâ permitti poterit. Quæ regula verissima, vniuersalissima, & certissima est apud omnes Theologos, præscribiturque nominatim à Valentia *Tom. 3. 2.2. disp. 3. q. 18. punc. 4. §. Tertia regula vers. Tum quia sequeretur*, a Suarez *disp. 10. de Caritate sect. 3. num. 9. & disp. 9. sect. 2. num. 5.* a Tannero *tom. 3. disp. 2. q. 6. dub. 8. num. 105. & dub. 9. num. 108.* a Coninch *de actibus supernat. disp. 32. dub. 4. num. 64.* a Layman *lib. 2. tract. 3. cap. 13. num. 8. vers. Quamobrem in hac scandali materia*, & a Lorca *2.2. sect. 3. disp. 45. num. 6.* vbi ait, semper extremam animæ necessitatem alterius, grauem, aut leuem, extremæ necessitati, graui, vel leui proprij corporis, vel alterius iacturæ temporalis esse preferendam.

§. V. Difficultates Opposita Diluuntur.

LV. Obligatio subtrahenda rei indifferentis abusuro per scandalum non tollitur, licet exhibeatur pluribus nō periclitantibus.

Dices I. nunquam dari, aut esse parem obligationem vitandi periculi proximi particularis, & proximi indeterminati; quia quando aduertitur periculum proximum Titij, vna tantùm, & determinata persona est, quæ periclitatur, & propterea huic periculum subtrahendum est. At quando periculum proximum respectu alicuius indefiniti duntaxat est, per explicatam doctrinam actio indifferens v.g. inuitandi ad potum non solùm à persona, quæ verè periculum proximum subit ebrietatis; sed etiam a cunctis alijs, quæ minimè periclitantur, abstinenda est, vt patet. Sed id nimis lædit, & grauat libertatem, nimisq; idcirco onerosum incommodum est. Ergo nemo ad id sub lethali culpa obligatur. Respondeo, quamuis reuera in periculo indefinito actio vel materia indifferens subducenda sit etiam ijs, qui periculo proximo eâ abutendi expositi non sunt, hoc tamen qualecunque incommodum, nisi quid aliud addatur, nequaquam graue a Doctoribus reputari, neque tale, vt ab obligatione sub mortali talis periculi etiam indefiniti declinandi quêquam cõmuniter eximat, quemadmodum ex allatis supra exemplis, atq; ex alijs æquè perspectis facilè ostenditur. Nemo enim ex Doctoribus num.

41. adductis a mortali excusat, qui proximum ebrietatis periculum in certo conuiuio alicui indefinito imminens prospicit, & nihilominùs cunctos indiscriminatim ad potandum inuitat; etsi in tali casu ab inuitandis illis etiam, qui extra periculum sunt, abstinere teneatur, vt constat. Rursum cócionator tenetur sub mortali in concione abstinere a relatione auditi peccati in Confessione in tali loco, ob periculum graue, ne imperiti plerique putent violari sigillum, etsi reuera violandi nullum sit periculum: vnde id graue scandalum censent Doctores eodem num. 41. relati. Atqui tale periculum, & scandalum respicit quoque omnes imperitos non solùm definitè singulos, sed etiam indefinitè cunctos, teneturq; concionator talem relationē supprimere, & subtrahere etiam omnibus, qui minimè eâ auditâ periclitantur, vt extra controuersiam est. Tertiò, qui publicè coram aliis delinquit lethiferè, v. g. blasphemat, non curans, an graue periculum ita alicui ex presētibus afferat blasphemandi, peccato blasphemiæ superaddit malitiam mortalem scandali, teneturque hanc cauere, & subducere cunctis etiam indefinitè, etsi fortè nemo in graue periculum incidet, vt ex Doctoribus supra num. 42. recensitis testatum est. Quartò, qui in venatione, vel aucupio explodens longam fistulam, præuidet proximum periculum, ne grauiter lædat aliquem indefinitè ex multis messoribus, vel agricolis ibi versantibus, peccat omnino mortaliter, teneturque talem explosionem omittere sub mortali, etiamsi ea vni tantùm indeterminato periculum afferat, reliquis autem cunctis nullum prorsus. Quintò, eâdem ratione qui obligatus v. g. est nonnullis viris epulum, vel prandium præbere, si verè dubius est tantummodo, nedum probabile putat, aut certò scit in aliquo ciborum indefinitè latere venenum, etsi in quo determinatè lateat, ignorat penitùs, tenetur sub mortali nullum ex cibis, de quibus dubitat, an aliquis eorum sit venenatus, illi exhibere, vt certum est; etsi reipsa vnus tantùm ipsorum sit venenatus, & cæteri innoxij. Parque ratio est in aliis sexcentis casibus. Ergo falsum penitùs est, vtcunque in his lædatur libertas, dum obligatur ad cauendum periculum, eorum etiam, qui extra periculum planè sunt; huiusmodi qualecunque incommodum censeri graue, & sufficiens abrogandæ obligationi illius vitandi.

LVI. *In scandalo attenditur externa occasio data, nō interna intētio.* Ratio autem genuina est, quia sicut qui sine iusta caussa proximo delinquendi grauiter periculo alterum exponit, quem nouit in particulari, & determinatè periclitaturum, peccat mortaliter, quia eius spiritualem salutem contemnere conuincitur, huius amittendæ probabili periculo ipsum obijciendo, vt perspicuum est ex communi Doctorum sententia, quos infra §. 11. enumerabo: ita non secus, qui eundem ipsum v. g. Titium pari periculo proximo sine iusta caussa exponit, sic exponendo, eius salutem spiritualem contemnit, etiamsi ipsum periclitari explicitè, & determinatè nesciat, sed indeterminatè tantùm, & confusè. Eodem enim modo periclitatur Titius amasius, & in libidinem valde propensus aspectu Lydiæ; vel certè in ebreitatem incidit a Sempronio prouocatus ad potum; siue tale periculum Lydia, ac Sempronius animaduertant, siue omnino nesciant. Cognitio quippe Lydiæ, & Sempronij de periculo Titij, seu determinata, & particularis; seu indeterminata, & generalis nihil prorsus in ipsum eiusdem peri-

periculum influit; id verò, quod simile periculum creat, est tantùm ipsa inuitatio externa, vel Lydiæ pulchritudo; creat porrò idem periculum eadem inuitatio, vel pulchritudo, etsi Sempronius vel Lydia nesciant, imò etiamsi nolint, vt patet. Ergo idem accidit contemptus salutis spiritualis alienæ tam in periculo indeterminatæ personæ, quàm in periculo certæ, & determinatæ. Ergo & eadem mortalis scandali culpa. Vltima consequentia probatur, quia pari facilitate, & commodo vitari potest periculum Titij lethaliter peccandi morale, & proximum, siue id determinatè, siue indeterminatè cognoscatur, si nihil grauaminis præterea adiungatur, vt manifestum est. Ergo par in vtroque casu culpa mortalis, si eiusmodi periculum seu definitè, seu indefinitè notum, dummodo pari certitudine cognitum non vitetur.

LVII. Tam in peccatis contra caritatem, quàm contra iustitiã. Neque obstat, allata exempla de veneno in cibis indefinitè latente, & de explosione fistulæ cum graui periculo lædendi alicuius indeterminati opponi iustitiæ; actiones autem scandalosas caritati. Nam etsi hinc sequitur, longè maiorem & vrgentiorem caussam requiri ad actiones indifferẽtes, ex quibus damnum proximi contra iustitiam oritur, excusandas; quàm quum abusus est solùm contra caritatem, vt vnà cũ Azor bene notat Thomas Sanchez *lib. 1. Decalogi, cap. 7. num. 12.* quem supra *num. 35.* retuli; id tamen discrimen totum nihil prorsus impedit, quin reuera periculum proximum grauis damni contra iustitiam actione per se indifferenti explodendæ fistulæ v. g. alteri creetur ex æquo, siue definitè, siue indefinitè persona lędenda cognoscatur, ac creatur proximum periculum lethalis delicti alteri contra caritatem, siue talis persona periclitans determinatè pariter, vel indeterminatè sit nota, vt planum est, adeoque producta exempla adhuc vrgent. Fit enim comparatio non sanè abusus contra iustitiam cum abusu contra caritatem, in quo est aperta disparitas; sed notitiæ particularis, atque expressæ cum notitia generali & confusa, & huiusmodi duplex notitia eiusdem prorsus rationis est tã in abusu contra iustitiam, quàm in abusu contra caritatem, vt perspicuum est.

LVIII. Cessatio perpetua ab actione aliàs indifferẽti ob lethalem abusum alterius indefinitè solùm noti non est graue incõmodum excusãs permissionem scandali. Dices II. quamuis cessare vna vice ab actione indifferenti ob lethalem abusum alicuius, indeterminatè tantùm noti, non graue incommodum videri possit, tamen cessare perpetuò a simili actione ob indefinitum alicuius abusum, videtur semper graue omnino incommodum, quia quoties grauamen omittendæ actionis indifferentis non magis vni actioni, quàm alteri, sed vniuersalitati actionum omniũ imponitur, semper graui incommodo est; ac proinde nemo ad id subeundũ tenetur ex caritate, ne vna quidem vice. Respondeo talem regulam, & exceptionem non minùs esse falsam, quàm improbabilem, & a nullo Doctorum probatam. I. quia ex ea sequitur, neminem obligari ad vllam legem merè humanam obseruandam. *Alioqui aboleretur omnis obligatio legũ humanarum.* Hoc est autem delirium omnino Hæreticum, vt liquet. Ergo & id, vnde oritur. Sequelam demonstro, quia nullus cum graui suo incommodo tenetur ad leges etiam Ecclesiasticas, quæ humanę dumtaxat sunt, obseruandas, vt patet in lege ieiunij, officij diuini, non loquendi cum excommunicatis vitandis &c. quas nemo cum graui incommodo tenetur obseruare, vt compertum est. At quælibet lex purè humana seu iubens, seu vetans actioni indifferenti vel cessationi pariter

ter indifferenti grauamen imponit, & non magis vni, quàm alteri, sed vniuersalitati actionum, vel cessationum omnium, vt patet. Ergo iuxta dictam regulam, id incommodum graue est. quumque non magis vni actioni, quàm alteri sit adiunctum, in singulis actionibus, vel cessationibus vrget. Ergo nemo tenetur ad vllam talem actionem, vel cessationem a lege præceptam, cui graue incommodum semper annexum est. Quę sequela sicuti ostẽsa satis est, ita longè absurdissima etiam est.

LIX. *Et tolleretur obligatio subducẽda occasionis mali particulari etiam persona.*

II. Quia hinc etiam sequitur, ob eundem prætextum eximi omnes non solùm ab obligatione subtrahendæ actionis indifferentis alicui abusuro indefinitè dumtaxat cognito, sed etiã ab onere eiusdem actionis subducendæ Titio singulari, vel alijs certis personis nunquam defuturis, semperque periclitaturis, tum particulariter etiã semper ac determinatè notis; ac proinde, quanuis Titius nôrit Sempronium, quo cum prandet, vel cœnat cotidie, quoties illum ad potandum inuitat, singulis vicibus, semperque inebriari; nec ipse Titius habeat vllam aliam iustam causam illum sic inuitandi, nunquam tamen eum peccare mortaliter peccato scandali generalis; at hoc est falsum omnino, & contra communem sententiam sine vllo fundamento rationabili ex voluntaria tantùm imaginatione fictum. Ergo & illud, vnde deducitur. Sequelam, quia cætera plana sunt, probo, quia grauamen non inuitandi Sempronij ad potum non magis imponitur hodiernæ, cœnę v. g. quã crastinæ, aut alijs cũ eodem, atque adeo vniuersalitati omnium cœnarum cum eodem pariter Sempronio. Ergo hinc iuxta traditã regulã emergit graue incommodũ, & nõ magis pro vna, quàm ꝓ alia cœna. Ergo Titius ad id vel in vna tolerandum non tenetur. Ergo etsi quotidie Sempronium ad bibendum cum proximo ebrietatis periculo præuiso inuitet, nunquam delinquit mortaliter, quod absonum æquè, ac falsum est. Ergo e contrario sicut non obstante tali somniato incommodo, sub mortali tenetur Titius in singulis vicibus, in quibus notat periculum proximum ebrietatis in Sempronio, ab hoc inuitando ad potum semper desistere ex communi, & non controuersa sententia, quia id graue incommodum æstimatione Sapientum Doctorum minimè censetur; ita sub eadem culpa lethali tenetur quoque Titius abstinere ab inuitatione potatoria in singulis, & omnibus conuiuijs, vel in alijs occasionibus determinatis, & certis, in quibus periculum proximum peccandi lethaliter ex sua inuitatione in aliquo indeterminatè etiam dumtaxat cognito animaduertit, quia ex prudentum iudicio huiusmodi incommodum pariter graue non est, vt supra probatum est: qui enim in conuiuio conuiuas omnes ad potum inuitat, tam facilè potest omittere penitùs omnem inuitationem, si noscat aliquem indefinitè solùm inebriandum; ac si determinatè sciat Sempronium lapsurum in tale peccatum. Adde etiam faciliùs omitti omnem inuitationem, quàm aliquem certum tantummodo, vt Sempronium, excludi; siquidem huiusmodi manifesta exclusio valde foret odiosa, adeoque graui admodum incommodo obnoxia.

LX. *Tum etiam vitanda omnis occasionis proxima peccandi grauiter,*

III. Quia ex eadem regula vel prętextu sequitur quoque, si Titius experimento didicit, se, quoties oculos liberè in femina qualiscunque pulchritudinis figit, incidere semper in lethalem eius concupiscentiam, vel certè adeo frequenter, vt vix immunis elabatur;

elabatur; ac propterea exponere se proximæ occasioni, & periculo delinquendi lethaliter iuxta receptissimam huius definitionem infra §. 10. ex professo examinandam; nihilominùs nunquam peccare mortaliter, etiamsi pergat eodem modo exponere se tali occasioni proximæ, fixo obtutu mulieres aspiciendo voluntariè, ac liberè: sed tum solùm, atque eo dumtaxat, quum turpiter eas concupiscit. Id verò falsū, & temerariū est. Ergo & antecedens. Sequelā euinco, quia ex vna parte fas est, proximæ lethaliter peccandi occasioni, ac periculo, ex caussa graui, seu ex graui incōmodo se exponere, vt docent S. Thomas, Sotus, Nauarrus, Corduba, Caietanus, Armilla, Castro, Enriquez, Suarez citati, & probati a Thoma Sanchez *lib. 1. Decal. c. 8. n. 3.* cæteriq; Doctores cōmuniter; vt infra §. 11. liquebit; ex alia verò parte iuxta prædictam regulam graue admodum incommodum est abstinere semper ab obtutu fixo mulierum formosarum, quia tale grauamen non imponitur magis vni aspectui fixo, quàm alteri, sed toti vniuersalitati aspectuum fixorum in formosarum vultibus; ideoque nimis graue incommodum est, quod nemo tenetur subire, ne vna quidem vice. Minorem iam patefacio, quia iuxta talem regulam nullus vnquam peccaret mortaliter proximo lethiferè delinquendi periculo, & occasioni sine vlla alia vrgente caussa se exponendo, quia semper idem prætextus grauis incommodi, quòd obligatio abstinendi imponitur vniuersalitati occasionum proximarum, & non vni magis, quàm alteri, &c. semper excusaret, quod esse contra manifestas Scripturas sacras, & Doctores Catholicos omnes erroneū, & temerarium nemo Theologia vel leuiter tinctus ignorat.

IV. Quia inde sequitur pariter eū, qui fistulam venando explodit cum animaduerso proximo periculo grauiter lædendi aliquem ibi agentem, siue indeterminatè tantummodo cognitum, siue determinatè etiam, minimè peccare mortiferè, si tale periculum notet singulis diebus, ac vicibus, quibus in tali loco venatur, & explodit; quia hìc etiam grauamen imponitur vniuersalitati explosionum in tali loco, & non vni magis, quàm alteri, adeoque graue incommodum hinc nascitur, quod ab obligatione eximit: nisi fortè negetur, huiusmodi incommodum, quia damnum contra iustitiam in alterum inde redundat, ad excusandam explosionem sufficere; etsi sufficere concedatur ad excusanda illa, vnde abusus contra caritatem dumtaxat emanat. Sed quanquam id discrimen ego quoque agnosco, proboque, voluntariè tamen & frustra doctrina prædictæ Regulæ solis contra caritatem corruptelis mancipatur, cæteris contra iustitiam adimitur. LXI.

V. Denique plerique Doctores ex citatis supra *num. 28.* vt Lessius, & Layman, opinantur feminam, quæ nouit, se a Titio v.g. malè concupisci, etsi non teneatur semper a sacro, quo eius peccatum vitet, abstinere, quia id foret nimis graue incommodum: teneri tamen vna, vel altera vice, quia id leue incommodum sit. Ergo prædicta regula repugnat his quoque Auctoribus, qui volunt peccari grauiter a femina saltem aliquando, si non declinet peccatum proximi determinatè noti; licèt semper peccari negent, & meritò, quia nimis graue ei onus esset, si exire domo ad suas honestas actiones peragendas perpetuò prohiberetur. At secus est de alijs casibus, in quibus nullæ honestæ actiones impediuntur, sed immodica valde ornamenta, planè illicita, LXII.

cita, multorumque scelerum illicia, ac fomenta sine incommodo auferuntur, vt deincens meliùs elucescet.

LXIII. Dices III. cum Basilio Pontio *lib. 5. de Matrimonio, cap. 18. num. 14. quando scandalum præsumitur oriundū in aliquo homine particulari, tunc inspiciendum esse, an oriatur ex ignorantia, fragilitate, aut malitia, & habet in eo casu locum ea consideratio diuisionis scandali. At quando tantùm præsumitur scandalum in vniuersum, scilicet in aliquo homine vagè, vt solet accidere in publicis conuentibus, non potest timeri scandalum ex ignorantia, aut fragilitate, sed ex malitia. Ideo autem timeri non potest ex ignorantia, aut infirmitate, quia vt hoc timeatur, cognosci debet qualitas, et conditio personæ: vt autem timeatur peccatum ex malitia non est necesse cognosci personam aliquam in particulari, sed satis probabiliter timeri potest in publico cōuentu hominum, & mulierum futura aliqua peccata ex prauo habitu, qui est in pluribus hominibus, & hoc est peccatum ex malitia.*

LXIIII *Scandalum ex ignorantia quoque vel ex passione in aliquo homine indefinito præsumi iure potest, nedum ex malitia* At huiusmodi sententia negans scādalum ex ignorantia, aut infirmitate in aliquo homine vagè præsumi posse, vt noua mihi omnino est, neque apud vllum Doctorem obseruata, vnde à Pontio ipso sine alio etiam Auctore profertur; ita sine fundamento probabili asseritur, manifesteque, vt palā falsa, refellitur. Nam Pontium ego interrogo, quando Titius qualitatem, & conditionem personæ particularis, nempe Lucretiæ, vel Lucretia Titij cognoscit, animaduertitque scandalo passiuo ex infirmitate, aut ex ignorantia ipsam, vel ipsum esse obnoxiū; tale scandalum, vel scandali periculum gigniturne a cognitione Titij, aut Lucretiæ de eo? vel absque illa aliunde existit? Non primum, vt euidens est, quia scandalum ex infirmitate, non a cognitione, sed a passione nascitur, vt cum S. Thoma vniuersi Theologi sanciunt, ac supra §. 3. notaui, nec ipsemet Pontius eodem illo *cap.* 18. dissentit: passio autem ex aspectu Lucretiæ speciosissimæ puellæ eodem modo solicitat Titium ad libidinem, siue hoc Lucretia sciat, aut Titij qualitatem, & conditionem noscat, siue ignoret; vt clarum est. Ergo scandalum passiuum ex infirmitate in publico conuentu, in quo adest etiam Titius, & Lucretia, adest in eodem Titio, etiamsi id nesciat Lucretia, & eius qualitatem, & conditionem ignoret. Confirmoque ad hominem demonstratiuè, quia ipsemet Pontius *ibidem nu.* 5. vt iam supra *num.* 45. retuli, optimè vna cum omnibus Doctoribus negat, opus, aliàs indifferens, atq; ex prauo tantùm fine operantis redditum malum, censendum esse malum, docetq; *perinde iudicandum de illo esse, ac si non esset malum ex fine; quia qui sumit occasionem scandali, non sumit ex prauo fine, qui manet in mente operantis, sed sumit ex ipso opere cum alijs circumstantijs, ex quibus non habet rationem, aut speciem mali.* Egregiè. Sicut igitur scandalum passiuum Titij sumptum ex aspectu Lucretiæ non sumitur ex prauo Lucretiæ aspicientis fine, sed ex eius pulchritudine, & alijs circumstantijs externis, quibus passio, & infirmitas Titij ad libidinem incitatur, & perit: sic etiam idem scandalum passiuum Titij non paritur à notitia Lucretiæ de conditione, & qualitate Titij, sed a passione Titij per aspectum Lucretiæ incitata, vt notum, atq; indubitatum est. Ergo tale scandalum ex infirmitate adest in Titio concurrente ad publicum conuentum, etsi Lucretia, eidem præsens, id nescit. Scandalum quoque ex ignorantia, v.g.

Semproniј putantis Episcopatum Simoniacè comparatum a Caio, quem tamen iustissimè obtinuit, eodem modo in Sempronio, & in aliâ turbâ ignarâ veritatis, remanet, siue id Caius sciat, siue nesciat; siue conditionē etiā Semproniј compertā, siue incompertam habeat, vt planum est. Ergo, quum tam scandalum passiuum ex passione, seu infirmitate, vel ex ignorantia in multitudine virorum, & mulierum confluentium, quàm scandalum passiuum ex malitia non a cognitione alterius de qualitate & conditione scandalizati deriuetur, independenter a tali cognitione existit vtrumque in ipsamet multitudine, ac proinde aliūde, quàm ab huiusmodi cognitione gignitur, nempe ex opere ipso externo, tum ex passione, ignorantia, & malitia. Vnde vtraque pars interrogationis supra obiectæ liquet.

LXV. Imò iure timeri in numeroso concursu virorum, ac mulierum & debet. Ex qua infero, ergo, quum tam scandalum ex infirmitate, vel ex ignorantia, quàm scandalum ex malitia præexistat in publicis conuentibus independenter a notitia ipsius, prudenter omnino, ac meritò non solùm id, sed illud quoque in concursu numeroso virorum, & mulierum timeri frequenter etiam debet, nedum potest. Consequentia hæc vltima probatur. I. quia nulla ratio, cur non possit, aut non debeat, assignari potest; frustraq; omnino Pontius, fine vlla probatione, ac merè voluntariè assumit id, quod in quæstione est, peccatum ex infirmitate, vel ex ignorantia non posse absq; cognitione personæ particularis scandalizandæ, & eius conditionis, timeri; posse autem peccatum ex malitia. II. quia sicut plerique ex viris, ac feminis delinquunt ex prauo habitu, adeoque ex malitia; ita etiam complures peccant vel ex ignorantia, vel ex infirmitate; præsertim qui aliquoties in anno Sacramenta frequentant; vt experimentis non dubijs extra controuersiam est. Ergo sicut scandalum ex malitia in publicis illis conuentibus iure timetur, ita etiam scandalum, seu peccatum ex infirmitate, vel ex ignorantia in ijsdem meritò timeri potest, ac debet. III. quia nemo repente, & primo veluti saltu fit pessimus, neque prima vice statim euadit malitiosus, sed paulatim, donec sæpenumero lapsus, de passione, & infirmitate degenerat in malitiam, vt perspectum est. Ergo in publicis illis conuentibus scandalum quoque ex passione, vel ex infirmitate iure timetur. IV. quia scandalum, aut peccatum ex ignorantia, vel ex passione, aut ex infirmitate respectu alicuius indefiniti ex ingenti virorum ac mulierum turba eiusdem conditionis, faciliùs, ac certiùs ex natura rei, cæteris paribus, præsumitur, quàm respectu Titij determinati eiusdem etiam qualitatis; quandoquidem longè pronius, ac certius est, aliquem indeterminatum ex centum iuuenibus æquè ad Venerem propensis, ex aspectu Lucretiæ præ infirmitate, & passione hîc, & nunc libidinis flammis corripi, quàm Titium vnum ex illis, personam particularem paris conditionis, vt constat.

LXVI. Pontius autem falsò, & improbabiliter sibique contrarius dissentit. Vnde liquet disparitatem a Pontio allatam esse euidenter falsam, ipsumq; Pontium; hinc rectè cum omnibus Doctoribus sancientem, scandali occasionem non sumi ex prauo fine, qui manet in mente; illinc perperam aientem ex singulari sua opinione sine alio Auctore, non posse timeri scandalum ex ignorantia, vel ex infirmitate in aliquo indiuiduo vago, cuius cōditio singularis ignoratur; in his dictis sibimet, mediatè saltem aduersari, vt supra ostendi: ac proinde in quo sibimet non constat, sed obluctatur, non

posse

posse eundem Pontium auctoritatem ad probabilitatem suæ opinioni huic singulari conciliandam potiri, vt palàm est: & consequenter non posse etiam probabiliter inficiari, quominùs peccatum, scandalumue ex ignorantia, vel ex infirmitate, quanuis indeterminatè solùm, ac vagè, in publicis conuentibus prudenter timendū

Doctores verò, qui discrepant, quum sibi non constent, probabilitate carent.

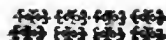
sit, & ex graui etiam obligatione, quoties legitima caussa, quæ eius permissionem excuset, deest, necessariò vitandum. Idemque planè & de alijs Auctoribus, si qui fortè assertioni secundæ supra probatæ repugnant, statuendum existimo; quum ijdem alijs doctrinis communibus scandalum indefinitum, & vagum apertè admittentibus subscribant; si negent feminam æquè certam ob sui aspectum de lapsu alicuius indefiniti, ac de ruina Titij ob eandem occasionem, in priore casu ream esse lethalis criminis, etsi concedant esse in posteriore; eos sibimet in huiusmodi pronuntiatis non consentire, sed aduersari; ac propterea in quo sibimet aduersantur, non posse fundare probabilem opinionem de femina culpæ grauis experte in priore casu, vt perspicuum est, & iam §. IV. abundè patefeci.

LXVII. Sed tamen re vera nō discrepant.

At nego eos dissentire, nego eos sibimet aduersari, aioque illos, quum feminam consciam de lapsu Titij damnant mortalis delicti, absoluunt verò prospicientem peccatum alicuius indefiniti, necessariò supponere, non esse parem in vtroque casu occasionem, sed in priore proximam, in posteriore remotam; vel notitiam de scandalo proximi passiuo esse inæqualem nempe in primo certam, in secundo incertam, dubiamque; aut in illo caussam sufficientem permittendi alieni peccati adesse, in illo autem nequaquam; atque in hoc sensu eosdem meæ assertioni primæ, vt iam §. 4. notaui, velificare. Neque verò temerè Doctores illos hoc pacto exponendos ego iudico, sed meritissimò; quandoquidem, vbi verba alicuius Auctoris ad sensum legitimum, commodumque reuocari possunt, neque circumstantiæ adiectæ aliud indicant, recta ratio, & iura omnia iubent in eo sensu apto esse intelligenda, non autem in absurdo, multoque magis hac etiam ratione præsumendum esse, viros illos doctissimos, quum feminam indefiniti scandali consciam a graui culpa eximunt, de remota duntaxat occasione, aut de cognitione talis scandali minùs comperta, vel de iusta caussa eius permittendi loqui, vt in prima mea assertione illos interpretatus sū; ne alioqui secummet manifestè digladientur, quod minimè profectò de tot, ac tantis viris censendum est.

LXVIII. Occasio proxima peccandi potest esse præsens, & futura.

Monuerim tamen, etsi, quando tēpus futuri scandali passiui omnino indeterminatum est, respectu eius iam occasio proxima nequaquam sit; vbi tamen tempus, & cætera adiuncta, quanquam diu post futura, determinata præuidentur, secus posse contingere. Nam si prospicio aliquem siue determinatum, vt Titium, siue indeterminatum, in conuiuio post biennium futuro, tali die, ac loco, mea inuitatione ad bibendum, tunc inebriandum; sicut in vtroq; casu, si iusta caussa carebo, eiusmodi inuitatione abstinere tenebor; sic nunc quoque consensu in illam inuitationem tum futuram, quia ea reputatur prudenter occasio proxima alienæ ebrietatis, abstinere teneor, vt planum est.

§. VI.

§. VI. *Quid sit scandalum actiuũ, datum, & acceptum.*

LXIX. *Varia de scandalo actiuo, dato, & accepto aquiuocationes explicãda.* Etiamsi ex hactenus disputatis, quid sint hæc, quæ iam excutienda propono, satis dilucescat: tamen quia non pauci Doctorum huiusmodi nomina non sine magna æquiuocatione vsurpant, atq; hinc ansam varias obligationes in materia scandali eludendi atripiunt; neque talem æquiuocationem, atque elusionem obseruatam explicatamque ab vllo cerno; ista omnia diligentiùs hoc loco discriminanda, atque ex destinato explananda, ne qua deinceps ambiguitas sequentes quæstiones remoretur, existimo.

Segmentum I.
Diuersa Auctorum sententia.

LXX. *Scandalum actiuum est id, quod vel malum est, vel mali speciẽ habet.* Scandalum actiuum esse, ac definiri: *Dictum vel factum minùs rectum præbens occasionem ruinæ*; iam supra *num. 2. & seqq.* animaduerti. At quidnam sit ipsum dictum, factumue minùs rectum, diuersimodè Auctores edifferunt. S. Thomas 2. 2. q. 43. a. 1. ad 2 interpretatur id esse, *quod habet aliquem rectitudinis defectum, vel quia est secundùm se malum, sicut peccatum; vel quia habet speciem mali; sicut quum aliquis recumbit in Idolo. Quamuis enim hoc secundùm se non sit peccatum, si aliquis hoc non corrupta intentione faciat, tamen, quia habet quandam speciem mali, vel similitudinem venerationis Idoli, potest alteri præbere occasionem ruinæ.* Quã S. Doctoris interpretationem sequuntur Caietanus *ibi*, S. Antoninus *par. 2. Summæ, tit. 7. cap. 4. §. 1.* Siluester *in Summa, verbo, scandalum, initio.* Armilla, *eodem verbo, num. 1.* Bannez 2. 2. q. 43. a. 1. cæterique Thomistæ, quibus quoque consentiunt Becanus 2. 2. *cap. 27. q. 1. nu. 1.* Layman *lib. 2. tract. 3. cap. 13. num. 1.* Basilius Pontius *lib. 5. de Matrimonio, cap. 18. num. 3. & 4.* Ferdinandus a Castro Palao *tom. 1. tract. 6. disp. 6. punc. 1. num. 1.* Thomas Tamburinus *in methodo expeditæ confessionis, lib. 2. cap. 1. §. 7. nu. 101.* Emmanuel Sa, *verbo, scandalum, num. 1.* & alij. Becanus *loc. cit.* aliud exemplum scandali habentis speciem mali affert, eius nimirum, qui ex iusta caussa, vel dispensatione carnem in die prohibito comedit, vel quidpiam aliud licitum coram alijs id esse licitum ipsi ignorantibus facit. Layman *loc. cit.* tale etiam scandalum esse ait, quum Sacerdos, aut Clericus feminam populo suspectam domi suæ retinet, quamuis neque cum ea peccet, neque adsit peccandi periculum, quam proinde sub mortali tenetur amandare, vt colligitur ex Concilio Tridentino *Sess. 25. cap. 14. de reformat.* docetque Petrus Sotus *de vita Sacerdotum, lect. 4.* Sa, *verbo, Clericus, nu. 27.* & alij. Quocirca Auctores huiusmodi, si dictum, vel factum non est per se malum, neque speciem mali habet, negant rotundè esse scandalum actiuum.

Contra verò alij scandalum actiuum censent dictum, vel factum, non solùm, quod per se malum est, aut mali speciem præfert; sed etiam quod, etsi naturâ suâ omnino indifferens est, tamen ratione praui effectus, ruinæ scilicet proximi, malum redditur, vt disertè tradit Valentia 2. 2. *disp. 3. q. 8. pun. 1.* Ioannes Salas 1. 2. *tom. 2. tract. 13 disp. 5. sect. 15. n. 135.* Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 6. n. 1* Suarez *disp. 10. de Caritate, sect. 3, num. 8.* Filliucius *tract. 28. cap. 10. num. 219.* Bonacina *de legibus, disp. 2. q. 4. punc. 2. §. vnico, num. 17.* Turrianus 2. 2. LXXI. *Imò id etiam, quod licitè fit, & indifferens, ratione tamen mali effectus malum est.*

disp.

sentiunt Suarez, & Filliucius, vt *ibidē* ostendam.

LI. *Maior caussa requiritur, vt excusetur qui certus est de scandalo indefinito alterius, quàm qui dubius tātùm est de singulari.* Ex quibus infero, si e contrario supponamus Lucretiam esse omnino certam de probabili periculo a se præbendo alicui indeterminato, puta Titio ignorato, deq; huius peccato ob tale periculum omnino secuturo; dubiam autem dumtaxat de Sempronio determinatè noto, an lapsurus sit; maiorem caussam requiri, vt sine peccato possit se exponere multitudini virorum, in qua vnum suo aspectu casurum certò scit, etsi quis iste sit, nesciat, quàm, vt se a Sempronio conspici patiatur. Nam supposito, quòd æquè commodè vtrumq; conspectum declinare possit, lege caritatis magis tenetur eum vitare, qui ad peccatum proximè magis accedit, vt supra *num.* 35. animadnerti, & per se liquet. At hîc magis accedit Lucretia in primo casu, in quo de peccato proximi, quāquam indeterminati, certa est, quàm in secundo, in quo est tantùm dubia. Ergo maiore caussa excusante in eo, quàm in isto, indiget. Sin autem Lucretia certa sit de ruina Sempronij, *Contra autem quum quis certus est de singulari, dubius autē de indefinito.* personæ determinatæ, sibiq; notæ; incerta autem, ac dubia tantùm de ruina alicuius indeterminati a se in indiuiduo ignorati, minor caussa sufficit, vt possit se sine peccato tam oculis huius, quàm illius exponere, vt ex dictis clarè sequitur. Quare, si iuxta Doctores supra *num.* 28. quandò Sempronia nouit certò, Titium ob suum aspectum, quum ipsa ad viridarium pergit recreationis tantùm gratiâ, qua sine graui incommodo carere potest, lethaliter peccaturum; non est tum iusta caussa exeundi domo, præferendaq; est salus proximi aliàs certò lapsuri eiusmodi recreationi; fortasse iuxta eosdem Doctores erit sufficiens ad eandem excusandam, quando solùm dubia est de scandalo passiuo alicuius indefiniti, si tali recreatione sine aliquo incommodo, quanquam non graui, sed leui dumtaxat respectu grauioris, quod requiritur, vt certum alterius delictum possit permittere, tametsi in ordine ad excusandam permissionem ruinæ alterius indeterminati etiam, pensatis omnibus, grauis quoque, abstinere nequit.

LII. *Vtcunq; physicè minùs certa dicatur cognitio de aliquo indefinito.* Vbi animaduerto, quanuis nonnemo, si ponamus a viro fide dignissimo monitam Lucretiam, quando domo exit, ipsam turpiter appeti a Titio noto, aut, quum is deest, ab aliquo alio in genere, ignorato in singulari, candemque de peccato vtriusque esse æquè certam; contendet fortasse cognitionem Lucretiæ de peccato proximi non esse physicè æquè certam in vtroque casu, sed in priore magis distinctam, in posteriore autem confusā magis; moraliter in ordine ad obligationē subtrahendæ occasionis ęquè certam esse in vtroque casu, quicquid sit, an etiam physicè æquè certa sit.

LIII. *Scandalum vitādum est, etiā quum probabiliter solùm timetur.* Animaduerto præterea, obligationem vitandi scandali passiui pusillorum, subtracta grauis ruinę occasione, non solùm vrgere, quando scandalum, & abusus lethalis rei indifferentis suppeditatæ certò præuidetur; sed etiam quando probabiliter dumtaxat timetur, seu positiuo dubio, hoc est, opinatiuo prospicitur; quanquam tum minor caussa requiritur, vt licitè permittatur, quàm, quum abusus est certus; secus autem, vbi dubium de abusu est merè negatiuum, idest, ignorantia mali abusus alterius, licitum est ministrare indifferentia absque alia caussa concurrente, quum in tali casu nulla ratio sufficiens, quæ prudenter malum suspicari suadeat, aut rationabiliter dubitare cogat, appareat, vt tanquam rem exploratam, minime-

que

que controuersam in triplici casu certitudinis, opinionis, seu dubij positiui, & dubij negatiui de abusu rei indifferentis tradit Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 7. num. 17.* sine mentione vllius discrepantis.

LIV. Regula generalis permittendi scandali ex graui incommodo, pensatis omnibus.

Demum animaduerto, varias regulas, quæ de scandalo vitando præscribuntur a Doctoribus, ad hanc omnes reuocari, vt maturè perpendatur, simulque comparetur hinc grauitas damni, quod ex omissione rei indifferentis emergit, cum grauitate peccati, vel scandali, quod ex eius occasione ab alio admittitur; quumque damnum imminens, nisi alienum delictum permittatur, graue prudenter reputatur, licitè permitti possit: Sin autem peccatum a proximo ex rei indifferentis abusu patrandum notabiliter suo in genere excedit quantitatem damni, ex lege caritatis prætermittatur opus, propriumque damnum temporale maiori damno spirituali proximi postponatur; dummodo scandalum ex mera malitia non oriatur. In quo accuratè ponderandum est, num damnum nostrum temporale, quod subeundum est ad peccatum alterius cauendum, tale sit, vt prudentis iudicio, pensatis omnibus, notabile, & obligationi peccati alieni vitandi meritò anteponendum existimetur. Tum enim, quum erit huiusmodi, scandalum alterius tutâ conscientiâ permitti poterit. Quæ regula verissima, vniuersalissima, & certissima est apud omnes Theologos, præscribiturque nominatim à Valentia *Tom. 3. 2.2. disp. 3. q. 18. punc. 4. §. Tertia regula vers. Tum quia sequeretur*, a Suarez *disp. 10. de Caritate sect. 3. num. 9. & disp. 9. sect. 2. num. 5.* a Tannero *tom. 3. disp. 2. q. 6. dub. 8. num. 105. & dub. 9. num. 108.* a Coninch *de actibus supernat. disp. 32. dub. 4. num. 64.* a Layman *lib. 2. tract. 3. cap. 13. num. 8. vers. Quamobrem in hac scandali materia*, & a Lorca *2.2. sect. 3. disp. 45. num. 6.* vbi ait, semper extremam animæ necessitatem alterius, grauem, aut leuem, extremæ necessitati, graui, vel leui proprij corporis, vel alterius iacturæ temporalis esse preferendam.

§. V. Difficultates Opposita Diluuntur.

LV. Obligatio subtrahenda rei indifferentis abusuro per scandalum, non tollitur, licet exhibeatur pluribus nõ periclitantibus.

Dices I. nunquam dari, aut esse parem obligationem vitandi periculi proximi particularis, & proximi indeterminati; quia quando aduertitur periculum proximum Titij, vna tantùm, & determinata persona est, quæ periclitatur, & propterea huic periculum subtrahendum est. At quando periculum proximum respectu alicuius indefiniti dumtaxat est, per explicatam doctrinam actio indifferens v.g. inuitandi ad potum non solùm à persona, quæ verè periculum proximum subit ebrietatis; sed etiam a cunctis alijs, quæ minimè periclitantur, abstinenda est, vt patet. Sed id nimis lædit, & grauat libertatem, nimisq; idcirco onerosum incommodum est. Ergo nemo ad id sub lethali culpa obligatur. Respondeo, quamuis reuera in periculo indefinito actio vel materia indifferens subducenda sit etiam ijs, qui periculo proximo eâ abutendi expositi non sunt, hoc tamen qualecunque incommodum, nisi quid aliud addatur, nequaquam graue a Doctoribus reputari, neque tale, vt ab obligatione sub mortali talis periculi etiam indefiniti declinandi quẽquam cõmuniter eximat, quemadmodum ex allatis supra exemplis, atq; ex alijs æquè perspectis facilè ostenditur. Nemo enim ex Doctoribus num.

41. adductis a mortali excusat, qui proximum ebrietatis periculum in certo conuiuio alicui indefinito imminens prospicit, & nihilominùs cunctos indiscriminatim ad potandum inuitat; etsi in tali casu ab inuitandis illis etiam, qui extra periculum sunt, abstinere teneatur, vt constat. Rursum cócionator tenetur sub mortali in concione abstinere a relatione auditi peccati in Confessione in tali loco, ob periculum graue, ne imperiti plerique putent violari sigillum, etsi reuera violandi nullum sit periculum: vnde id graue scandalum censent Doctores eodem *num.* 41. relati. Atqui tale periculum, & scandalum respicit quoque omnes imperitos non solùm definitè singulos, sed etiam indefinitè cunctos, teneturq; concionator talem relationē supprimere, & subtrahere etiam omnibus, qui minimè eâ auditâ periclitantur, vt extra controuersiam est. Tertiò, qui publicè coram alijs delinquit lethiferè, v. g. blasphemat, non curans, an graue periculum ita alicui ex presētibus afferat blasphemandi, peccato blasphemiæ superaddit malitiam mortalem scandali, teneturque hanc cauere, & subducere cunctis etiam indefinitè, etsi fortè nemo in graue periculum incidet, vt ex Doctoribus supra *num.* 42. recensitis testatum est. Quartò, qui in venatione, vel aucupio explodens longam fistulam, præuidet proximum periculum, ne grauiter lædat aliquem indefinitè ex multis messoribus, vel agricolis ibi versantibus, peccat omnino mortaliter, teneturque talem explosionem omittere sub mortali, etiamsi ea vni tantùm indeterminato periculum afferat, reliquis autem cunctis nullum prorsus. Quintò, eâdem ratione qui obligatus v. g. est nonnullis viris epulum, vel prandium præbere, si verè dubius est tantummodo, nedum probabile putat, aut certò scit in aliquo ciborum indefinitè latere venenum, etsi in quo determinatè lateat, ignorat penitùs, tenetur sub mortali nullum ex cibis, de quibus dubitat, an aliquis eorum sit venenatus, illi exhibere, vt certum est; etsi reipsa vnus tantùm ipsorum sit venenatus, & cæteri innoxij. Parque ratio est in alijs sexcentis casibus. Ergo falsum penitùs est, vtcunque in his lædatur libertas, dum obligatur ad cauendum periculum, eorum etiam, qui extra periculum planè sunt; huiusmodi qualecunque incommodum censeri graue, & sufficiens abrogandæ obligationi illius vitandi.

Ratio autem genuina est, quia sicut qui sine iusta caussa proximo delinquendi grauiter periculo alterum exponit, quem nouit in particulari, & determinatè periclitaturum, peccat mortaliter, quia eius spiritualem salutem contemnere conuincitur, huius amittendæ probabili periculo ipsum obijciendo, vt perspicuum est ex communi Doctorum sententia, quos infra §. 11. enumerabo: ita non secus, qui eundem ipsum v. g. Titium pari periculo proximo sine iusta caussa exponit, sic exponendo, eius salutem spiritualem contemnit, etiamsi ipsum periclitari explicitè, & determinatè nesciat, sed indeterminatè tantùm, & confusè. Eodem enim modo periclitatur Titius amasius, & in libidinem valde propensus aspectu Lydiæ; vel certè in ebreitatem incidit a Sempronio prouocatus ad potum; siue tale periculum Lydia, ac Sempronius animaduertant, siue omnino nesciant. Cognitio quippe Lydiæ, & Sempronij de periculo Titij, seu determinata, & particularis; seu indeterminata, & generalis nihil prorsus in ipsum eiusdem peri-

LVI. In scandalo attēditur externa occasio data, nō interna intētio.

periculum influit; id verò, quod simile periculum creat, est tantùm ipsa inuitatio externa, vel Lydiæ pulchritudo; creat porrò idem periculum eadem inuitatio, vel pulchritudo, etsi Sempronius vel Lydia nesciant, imò etiamsi nolint, vt patet. Ergo idem accidit contemptus salutis spiritualis alienæ tam in periculo indeterminatæ personæ, quàm in periculo certæ, & determinatæ. Ergo & eadem mortalis scandali culpa. Vltima consequentia probatur, quia pari facilitate, & commodo vitari potest periculum Titij lethaliter peccandi morale, & proximum, siue id determinatè, siue indeterminatè cognoscatur, si nihil grauaminis præterea adiungatur, vt manifestum est. Ergo par in vtroque casu culpa mortalis, si eiusmodi periculum seu definitè, seu indefinitè notum, dummodo pari certitudine cognitum non vitetur.

LVII. Tam in peccatis contra caritatem, quàm contra iustitiã. Neque obstat, allata exempla de veneno in cibis indefinitè latente, & de explosione fistulæ cum graui periculo lædendi alicuius indeterminati opponi iustitiæ; actiones autem scandalosas caritati. Nam etsi hinc sequitur, longè maiorem & vrgentiorem caussam requiri ad actiones indifferẽtes, ex quibus damnum proximi contra iustitiam oritur, excusandas; quàm quum abusus est solùm contra caritatem, vt vnà cũ Azor bene notat Thomas Sanchez *lib. 1. Decalogi, cap. 7. num. 12.* quem supra *num. 35.* retuli; id tamen discrimen totum nihil prorsus impedit, quin reueera periculum proximum grauis damni contra iustitiam actione per se indifferenti explodendæ fistulæ v. g. alteri creetur ex æquo, siue definitè, siue indefinitè persona lędenda cognoscatur, ac creatur proximum periculum lethalis delicti alteri contra caritatem, siue talis persona periclitans determinatè pariter, vel indeterminatè sit nota, vt planum est, adeoque producta exempla adhuc vrgent. Fit enim comparatio non sanè abusus contra iustitiam cum abusu contra caritatem, in quo est aperta disparitas; sed notitiæ particularis, atque expressæ cum notitia generali & confusa, & huiusmodi duplex notitia eiusdem prorsus rationis est tã in abusu contra iustitiam, quàm in abusu contra caritatem, vt perspicuum est.

LVIII. Cessatio perpetua ab actione aliàs indifferẽti ob lethalem abusum alterius indefinitè solũ noti non est graue incõmodum excusãs permissionem scandali. Dices II. quamuis cessare vna vice ab actione indifferenti ob lethalem abusum alicuius, indeterminatè tantùm noti, non graue incommodum videri possit, tamen cessare perpetuò a simili actione ob indefinitum alicuius abusum, videtur semper graue omnino incommodum, quia quoties grauamen omittendæ actionis indifferentis non magis vni actioni, quàm alteri, sed vniuersalitati actionum omniũ imponitur, semper graui incommodo est; ac proinde nemo ad id subeundũ tenetur ex caritate, ne vna quidem vice. Respondeo talem regulam, & exceptionem non minùs esse falsam, quàm improbabilem, & a nullo Doctorum probatam. I. quia ex ea sequitur, neminem obligari ad vllam legem merè humanam obseruandam. *Alioqui aboleretur omnis obligatio legũ humanarum.* Hoc est autem delirium omnino Hæreticum, vt liquet. Ergo & id, vnde oritur. Sequelam demonstro, quia nullus cum graui suo incommodo tenetur ad leges etiam Ecclesiasticas, quæ humanę duntaxat sunt, obseruandas, vt patet in lege ieiunij officij diuini, non loquendi cum excommunicatis vitandis &c. quas nemo cum graui incommodo tenetur obseruare, vt compertum est. At quælibet lex purè humana seu iubens, seu vetans actioni indifferenti vel cessationi pari-

ter indifferenti grauamen imponit, & non magis vni, quàm alteri, sed vniuersalitati actionum, vel cessationum omnium, vt patet. Ergo iuxta dictam regulam, id incommodum graue est. quumque non magis vni actioni, quàm alteri sit adiunctum, in singulis actionibus, vel cessationibus vrget. Ergo nemo tenetur ad vllam talem actionem, vel cessationem a lege præceptam, cui graue incommodum semper annexum est. Quę sequela sicuti ostēsa satis est, ita longè absurdissima etiam est.

LIX. *Et tolleretur obligatio subducēda occasionis mali particulari etiam personæ.*

II. Quia hinc etiam sequitur, ob eundem prætextum eximi omnes non solùm ab obligatione subtrahendæ actionis indifferentis alicui abusuro indefinitè dumtaxat cognito, sed etiā ab onere eiusdem actionis subducendæ Titio singulari, vel alijs certis personis nunquam defuturis, semperque periclitaturis, tum particulariter etiā semper ac determinatè notis; ac proinde, quamuis Titius nôrit Sempronium, quo cum prandet, vel cœnat cotidie, quoties illum ad potandum inuitat, singulis vicibus, semperque inebriari; nec ipse Titius habeat vllam aliam iustam causam illum sic inuitandi, nunquam tamen eum peccare mortaliter peccato scandali generalis; at hoc est falsum omnino, & contra communem sententiam sine vllo fundamento rationabili ex voluntaria tantùm imaginatione fictum. Ergo & illud, vnde deducitur. Sequelam, quia cætera plana sunt, probo, quia grauamen non inuitandi Sempronij ad potum non magis imponitur hodiernæ, cœnę v. g. quā crastinæ, aut alijs cū eodem, atque adeo vniuersalitati omnium cœnarum cum eodem pariter Sempronio. Ergo hinc iuxta traditā regulā emergit graue incommodū, & nō magis pro vna, quàm ꝓ alia cœna. Ergo Titius ad id vel in vna tolerandum non tenetur. Ergo etsi quotidie Sempronium ad bibendum cum proximo ebrietatis periculo præuiso inuitet, nunquam delinquit mortaliter, quod absonum æquè, ac falsum est. Ergo e contrario sicut non obstante tali somniato incommodo, sub mortali tenetur Titius in singulis vicibus, in quibus notat periculum proximum ebrietatis in Sempronio, ab hoc inuitando ad potum semper desistere ex communi, & non controuersa sententia, quia id graue incommodum æstimatione Sapientum Doctorum minimè censetur; ita sub eadem culpa lethali tenetur quoque Titius abstinere ab inuitatione potatoria in singulis, & omnibus conuiuijs, vel in al js occasionibus determinatis, & certis, in quibus periculum proximum peccandi lethaliter ex sua inuitatione in aliquo indeterminatè etiam dumtaxat cognito animaduertit, quia ex prudentum iudicio huiusmodi incommodum pariter graue non est, vt supra probatum est: qui enim in conuiuio conuiuas omnes ad potum inuitat, tam facilè potest omittere penitùs omnem inuitationem, si noscat aliquem indefinitè solùm inebriandum; ac si determinatè sciat Sempronium lapsurum in tale peccatum. Adde etiam faciliùs omitti omnem inuitationem, quàm aliquem certum tantummodo, vt Sempronium, excludi; siquidem huiusmodi manifesta exclusio valde foret odiosa, adeoque graui admodum incommodo obnoxia.

LX. *Tum etiam vitanda omnis occasionis proxima peccandi grauiter,*

III. Quia ex eadem regula vel prętextu sequitur quoque, si Titius experimento didicit, se, qnoties oculos liberè in femina qualiscunque pulchritudinis figit, incidere semper in lethalem eius concupiscentiam, vel certè adeo frequenter, vt vix immunis elabatur;

elabatur; ac propterea exponere se proximæ occasioni, & periculo delinquendi lethaliter iuxta receptissimam huius definitionem infra §. 10. ex professo examinandam; nihilominùs nunquam peccare mortaliter, etiamsi pergat eodem modo exponere se tali occasioni proximæ, fixo obtutu mulieres aspiciendo voluntariè, ac liberè: sed tum solùm, atque eo dumtaxat, quum turpiter eas concupiscit. Id verò falsū, & temerariū est. Ergo & antecedens. Sequelā euinco, quia ex vna parte fas est, proximæ lethaliter peccandi occasioni, ac periculo, ex caussa graui, seu ex graui incōmodo se exponere, vt docent S. Thomas, Sotus, Nauarrus, Corduba, Caietanus, Armilla, Castro, Enriquez, Suarez citati, & probati a Thoma Sanchez *lib. 1. Decal. c. 8. n. 3.* cæteriq; Doctores cōmuniter; vt infra §. 11. liquebit; ex alia verò parte iuxta prædictam regulam graue admodum incommodum est abstinere semper ab obtutu fixo mulierum formosarum, quia tale grauamen non imponitur magis vni aspectui fixo, quàm alteri, sed toti vniuersalitati aspectuum fixorum in formosarum vultibus; ideoque nimis graue incommodum est, quod nemo tenetur subire, ne vna quidem vice. Minorem iam patefacio, quia iuxta talem regulam nullus vnquam peccaret mortaliter proximo lethiferè delinquendi periculo, & occasioni sine vlla alia vrgente caussa se exponendo, quia semper idem prætextus grauis incommodi, quòd obligatio abstinendi imponitur vniuersalitati occasionum proximarum, & non vni magis, quàm alteri, &c. semper excusaret, quod esse contra manifestas Scripturas sacras, & Doctores Catholicos omnes erroneū, & temerarium nemo Theologia vel leuiter tinctus ignorat.

IV. Quia inde sequitur pariter eū, qui fistulam venando explodit cum animaduerso proximo periculo grauiter lædendi aliquem ibi agentem, siue indeterminatè tantummodo cognitum, siue determinatè etiam, minimè peccare morti ferè, si tale periculum notet singulis diebus, ac vicibus, quibus in tali loco venatur, & explodit; quia hîc etiam grauamen imponitur vniuersalitati explosionum in tali loco, & non vni magis, quàm alteri, adeoque graue incommodum hinc nascitur, quod ab obligatione eximit: nisi fortè negetur, huiusmodi incommodum, quia damnum contra iustitiam in alterum inde redundat, ad excusandam explosionem sufficere; etsi sufficere concedatur ad excusanda illa, vnde abusus contra caritatem dumtaxat emanat. Sed quanquam id discrimen ego quoque agnosco, proboque, voluntariè tamen & frustra doctrina prædictæ Regulæ solis contra caritatem corruptelis mancipatur, cæteris contra iustitiam adimitur. LXI.

V. Denique plerique Doctores ex citatis supra *num.* 28. vt Lessius, & Layman, opinantur feminam, quæ nouit, se a Titio v.g. malè concupisci, etsi non teneatur semper a sacro, quo eius peccatum vitet, abstinere, quia id foret nimis graue incommodum: teneri tamen vna, vel altera vice, quia id leue incommodum sit. Ergo prædicta regula repugnat his quoque Auctoribus, qui volunt peccari grauiter a femina saltem aliquando, si non declinet peccatum proximi determinatè noti; licèt semper peccari negent, & meritò, quia nimis graue ei onus esset, si exire domo ad suas honestas actiones peragendas perpetuò prohiberetur. At secus est de alijs casibus, in quibus nullæ honestæ actiones impediuntur, sed immodica valde ornamenta, planè illicita, LXII.

F 2 cita,

cita, multorumque scelerum illicia, ac fomenta sine incommodo auferuntur, vt deincens meliùs elucescet.

LXIII. Dices III. cum Basilio Pontio *lib. 5. de Matrimonio, cap. 18. num. 14. quando scandalum præsumitur oriundũ in aliquo homine particulari, tunc inspiciendum esse, an oriatur ex ignorantia, fragilitate, aut malitia, & habet in eo casu locum ea consideratio diuisionis scandali. At quando tantùm præsumitur scandalum in vniuersum, scilicet in aliquo homine vagè, vt solet accidere in publicis conuentibus, non potest timeri scandalum ex ignorantia, aut fragilitate, sed ex malitia. Ideo autem timeri non potest ex ignorantia, aut infirmitate, quia vt hoc timeatur, cognosci debet qualitas, et conditio personæ: vt autem timeatur peccatum ex malitia non est necesse cognosci personam aliquam in particulari, sed satis probabiliter timeri potest in publico cõuentu hominum, & mulierum futura aliqua peccata ex prauo habitu, qui est in pluribus hominibus, & hoc est peccatum ex malitia.*

LXIIII At huiusmodi sententia negans scandalum ex ignorantia, aut infirmitate in aliquo homine vagè præsumi posse, vt noua mihi omnino est, neque apud vllum Doctorem obseruata, vnde à Pontio ipso sine alio etiam Auctore profertur; ita sine fundamento probabili asseritur, manifesteque, vt palã falsa, refellitur. Nam Pontium ego interrogo, quando Titius qualitatem, & conditionem personæ particularis, nempe Lucretiæ, vel Lucretia Titij cognoscit, animaduertitque scandalo passiuo ex infirmitate, aut ex ignorantia ipsam, vel ipsum esse obnoxiũ; tale scandalum, vel scandali periculum gignitur ne a cognitione Titij, aut Lucretiæ de eo? vel absque illa aliunde existit? Non primum, vt euidens est,

Scandalum ex ignorantia quoque vel ex passione in aliquo homine indefinito præsumi iure potest, nedum ex malitia

quia scandalum ex infirmitate, non a cognitione, sed a passione nascitur, vt cum S. Thoma vniuersi Theologi sanciunt, ac supra §. 3. notaui, nec ipsemet Pontius eodem illo *cap.* 18. dissentit: passio autem ex aspectu Lucretiæ speciosissimæ puellæ eodem modo sollicitat Titium ad libidinem, siue hoc Lucretia sciat, aut Titij qualitatem, & conditionem noscat, sine ignoret, vt clarum est. Ergo scandalum passiuum ex infirmitate in publico conuentu, in quo adest etiam Titius, & Lucretia, adest in eodem Titio, etiamsi id nesciat Lucretia, & eius qualitatem, & conditionem ignoret. Confirmoque ad hominem demonstratiuè, quia ipsemet Pontius *ibidem nu.* 5. vt iam supra *num.* 45. retuli, optimè vna cum omnibus Doctoribus negat, opus, aliàs indifferens, atq; ex prauo tantùm fine operantis redditum malum, censendum esse malum, docetq; *perinde iudicandum de illo esse, ac si non esset malum ex fine; quia qui sumit occasionem scandali, non sumit ex prauo fine, qui manet in mente operantis, sed sumit ex ipso opere cum alijs circumstantijs, ex quibus non habet rationem, aut speciem mali.* Egregiè. Sicut igitur scandalum passiuum Titij sumptum ex aspectu Lucretiæ non sumitur ex prauo Lucretiæ aspicientis fine, sed ex eius pulchritudine, & alijs circumstantijs externis, quibus passio, & infirmitas Titij ad libidinem incitatur, & perit: sic etiam idem scandalum passiuum Titij non paritur à notitia Lucretiæ de conditione, & qualitate Titij, sed a passione Titij per aspectum Lucretiæ incitata, vt notum, atq; indubitatum est. Ergo tale scandalum ex infirmitate adest in Titio concurrente ad publicum conuentum, etsi Lucretia, eidem præsens, id nescit. Scandalum quoque ex ignorantia, v. g.

Sem-

Sempronij putantis Episcopatum Simoniacè comparatum a Caio, quem tamen iustissimè obtinuit, eodem modo in Sempronio, & in aliâ turbâ ignarâ veritatis, remanet, siue id Caius sciat, siue nesciat; siue conditionē etiā Sempronij compertā, siue incompertam habeat, vt planum est. Ergo, quum tam scandalum passiuum ex passione, seu infirmitate, vel ex ignorantia in multitudine virorum, & mulierum confluentium, quàm scandalum passiuum ex malitia non a cognitione alterius de qualitate & conditione scandalizati deriuetur, independenter a tali cognitione existit vtrumque in ipsamet multitudine, ac proinde aliūde, quàm ab huiusmodi cognitione gignitur, nempe ex opere ipso externo, tum ex passione, ignorantia, & malitia. Vnde vtraque pars interrogationis supra obiectæ liquet.

LXV. *Imò iure timeri in numeroso concursu virorum, ac mulierum et debet.* Ex qua infero, ergo, quum tam scandalum ex infirmitate, vel ex ignorantia, quàm scandalum ex malitia præexistat in publicis conuentibus independenter a notitia ipsius, prudenter omnino, ac meritò non solùm id, sed illud quoque in concursu numeroso virorum, & mulierum timeri frequenter etiam debet, nedum potest. Consequentia hæc vltima probatur. I. quia nulla ratio, cur non possit, aut non debeat, assignari potest; frustraq; omnino Pontius, sine vlla probatione, ac merè voluntariè assumit id, quod in quæstione est, peccatum ex infirmitate, vel ex ignorantia non posse absq; cognitione personæ particularis scandalizandæ, & eius conditionis, timeri; posse autem peccatum ex malitia. II. quia sicut plerique ex viris, ac feminis delinquunt ex prauo habitu, adeoque ex malitia; ita etiam complures peccant vel ex ignorantia, vel ex infirmitate; præsertim qui aliquoties in anno Sacramenta frequentant; vt experimentis non dubijs extra controuersiam est. Ergo sicut scandalum ex malitia in publicis illis conuentibus iure timetur, ita etiam scandalum, seu peccatum ex infirmitate, vel ex ignorantia in ijsdem meritò timeri potest, ac debet. III. quia nemo repente, & primo veluti saltu fit pessimus, neque prima vice statim euadit malitiosus, sed paulatim, donec sæpenumero lapsus, de passione, & infirmitate degenerat in malitiam, vt perspectum est. Ergo in publicis illis conuentibus scandalum quoque ex passione, vel ex infirmitate iure timetur. IV. quia scandalum, aut peccatum ex ignorantia, vel ex passione, aut ex infirmitate respectu alicuius indefiniti ex ingenti virorum ac mulierum turba eiusdem conditionis, faciliùs, ac certiùs ex natura rei, cæteris paribus, præsumitur, quàm respectu Titij determinati eiusdem etiam qualitatis; quandoquidem longè pronius, ac certius est, aliquem indeterminatum ex centum iuuenibus æquè ad Venerem propensis, ex aspectu Lucretiæ præ infirmitate, & passione hîc, & nunc libidinis flammis corripi, quàm Titium vnum ex illis, personam particularem paris conditionis, vt constat.

LXVI. *Pontius autem falsò, & improbabiliter sibique cōtrarius dissentit.* Vnde liquet disparitatem a Pontio allatam esse euidenter falsam, ipsumq; Pontium; hinc rectè cum omnibus Doctoribus sancientem, scandali occasionem non sumi ex prauo fine, qui manet in mente; illinc perperam aientem ex singulari sua opinione sine alio Auctore, non posse timeri scandalum ex ignorantia, vel ex infirmitate in aliquo indiuiduo vago, cuius cōditio singularis ignoratur; in his dictis sibimet, mediatè saltem aduersari, vt supra ostendi: ac proinde in quo sibimet non constat, sed obluctatur, non

posse

posse eundem Pontium auctoritate ad probabilitatem suæ opinioni huic singulari conciliandam potiri, vt palàm est; & consequenter non posse etiam probabiliter inficiari, quominùs peccatum, scandalumue ex ignorantia, vel ex infirmitate, quamuis indeterminatè solùm, ac vagè, in publicis conuentibus prudenter timendū sit, & ex graui etiam obligatione, quoties legitima caussa, quæ eius permissionem excuset, deest, necessariò vitandum. Idemque planè & de alijs Auctoribus, si qui fortè assertioni secundæ supra probatæ repugnant, statuendum existimo; quum ijdem alijs doctrinis communibus scandalum indefinitum, & vagum apertè admittentibus subscribant; si negent feminam æquè certam ob sui aspectum de lapsu alicuius indefiniti, ac de ruina Titij ob eandem occasionem, in priore casu ream esse lethalis criminis, etsi concedant esse in posteriore; eos sibimet in huiusmodi pronuntiatis non consentire, sed aduersari; ac propterea in quo sibimet aduersantur, non posse fundare probabilem opinionem de femina culpæ grauis experte in priore casu, vt perspicuum est, & iam §. IV. abundè patefeci.

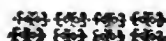
Doctores verò, qui discrepant, quum sibi non consent, probabilitate carent.

LXVII. At nego eos dissentire, nego eos sibimet aduersari, aioque illos, quum feminam consciam de lapsu Titij damnant mortalis delicti, absoluunt verò prospicientem peccatum alicuius indefiniti, necessariò supponere, non esse parem in vtroque casu occasionem, sed in priore proximam, in posteriore remotam; vel notitiam de scandalo proximi passiuo esse inæqualem nempe in primo certam, in secundo incertam, dubiamque; aut in illo caussam sufficientem permittendi alieni peccati adesse, in illo autem nequaquam; atque in hoc sensu eosdem meæ assertioni primæ, vt iam §. 4. notaui, velificare. Neque verò temerè Doctores illos hoc pacto exponendos ego iudico, sed meritissimò; quandoquidem, vbi verba alicuius Auctoris ad sensum legitimum, commodumque reuocari possunt, neque circumstantiæ adiectæ aliud indicant, recta ratio, & iura omnia iubent in eo sensu apto esse intelligenda, non autem in absurdo, multoque magis hac etiam ratione præsumendum esse, viros illos doctissimos, quum feminam indefiniti scandali consciam a graui culpa eximunt, de remota duntaxat occasione, aut de cognitione talis scandali minùs comperta, vel de iusta caussa eius permittendi loqui, vt in prima mea assertione illos interpretatus sū; ne alioqui secummet manifestè digladientur, quod minimè profectò de tot, ac tantis viris censendum est.

Sed tamen reuera nō discrepant.

Monuerim tamen, etsi, quando tēpus futuri scandali passiui omnino indeterminatum est, respectu eius iam occasio proxima nequaquam sit; vbi tamen tempus, & cætera adiuncta, quanquam diu post futura, determinata præuidentur, secus posse contingere. Nam si prospicio aliquem siue determinatum, vt Titium, siue indeterminatum, in conuiuio post biennium futuro, tali die, ac loco, mea inuitatione ad bibendum, tum inebriandum; sicut in vtroq; casu, si iusta caussa carebo, eiusmodi inuitatione abstinere tenebor; sic nunc quoque consensu in illam inuitationem tum futuram, quia ea reputatur prudenter occasio proxima alienæ ebrietatis, abstinere teneor, vt planum est.

LXVIII. *Occasio proxima peccandi potest esse præsens, & futura.*

§. VI.

§. VI. *Quid sit scandalum actiuũ, datum, & acceptum.*

LXIX. *Varia de scandalo actiuo, dato, & accepto æquiuocationes explicãda.*

ETiamsi ex hactenus disputatis, quid sint hæc, quæ iam excutienda propono, satis dilucescat; tamen quia non pauci Doctorum huiusmodi nomina non sine magna æquiuocatione vsurpant, atq; hinc ansam varias obligationes in materia scandali eludendi arripiunt; neque talem æquiuocationem, atque elusionem obseruatam explicatamque ab vllo cerno; ista omnia diligentiùs hoc loco discriminanda, atque ex destinato explananda, ne qua deinceps ambiguitas sequentes quæstiones remoretur, existimo.

Segmentum I.
Diuersæ Auctorum sententiæ.

LXX. *Scandalum actiuum est id, quod vel malum est, vel mali speciẽ habet.*

SCandalum actiuum esse, ac definiri: *Dictum vel factum minùs rectum præbens occasionem ruinæ*; iam supra *num. 2. & seqq.* animaduerti. At quidnam sit ipsum dictum, factumue minùs rectum, diuersimodè Auctores edisserunt. S. Thomas 2. 2. *q.* 43. a. 1. ad 2 interpretatur id esse, *quod habet aliquem rectitudinis defectum, vel quia est secundùm se malum, sicut peccatum; vel quia habet speciem mali; sicut quum aliquis recumbit in Idolo. Quamuis enim hoc secundùm se non sit peccatum, si aliquis hoc non corrupta intentione faciat, tamen, quia habet quandam speciem mali, vel similitudinem venerationis Idoli, potest alteri præbere occasionem ruinæ.* Quã S. Doctoris interpretationem sequuntur Caietanus *ibi*, S. Antoninus *par.* 2. *Summæ, tit.* 7. *cap.* 4. §. 1. Siluester *in Summa, verbo, scandalum, initio*, Armilla, *eodem verbo, num.* 1. Bannez 2. 2. *q.* 43. a. 1. cæterique Thomistæ, quibus quoque consentiunt Becanus 2. 2. *cap.* 27. *q.* 1. *nu.* 1. Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 13. *num.* 1. Basilius Pontius *lib.* 5. *de Matrimonio, cap.* 18. *num.* 3. & 4. Ferdinandus a Castro Palao *tom.* 1. *tract.* 6. *disp.* 6. *punc.* 1. *num.* 1. Thomas Tamburinus *in methodo expeditæ confessionis, lib.* 2. *cap.* 1. §. 7. *nu.* 101. Emmanuel Sa, *verbo, scandalum, num.* 1. & alij. Becanus *loc. cit.* aliud exemplum scandali habentis speciem mali affert, eius nimirum, qui ex iusta caussa, vel dispensatione carnem in die prohibito comedit, vel quidpiam aliud licitum coram alijs id esse licitum ipsi ignorantibus facit. Layman *loc. cit.* tale etiam scandalum esse ait, quum Sacerdos, aut Clericus feminam populo suspectam domi suæ retinet, quamuis neque cum ea peccet, neque adsit peccandi periculum, quam proinde sub mortali tenetur amandare, vt colligitur ex Concilio Tridentino *Sess.* 25. *cap.* 14. *de reformat.* docetque Petrus Sotus *de vita Sacerdotum, lect.* 4. Sa. *verbo, Clericus, nu.* 27. & alij. Quocirca Auctores huiusmodi, si dictum, vel factum non est per se malum, neque speciem mali habet, negant rotundè esse scandalum actiuum.

LXXI. *Imò id etiam, quod licet sit per se indifferens, ratione tamen mali effectus malum est.*

Contrà verò alij scandalum actiuum censent dictum, vel factum, non solùm, quod per se malum est, aut mali speciem præfert; sed etiam quod, etsi natura suâ omnino indifferens est, tamen ratione praui effectus, ruinæ scilicet proximi, malum redditur, vt disertè tradit Valentia 2. 2. *disp.* 3. *q.* 8. *pun.* 1. Ioannes Salas 1. 2. *tom.* 2. *tract.* 13 *disp.* 5. *sect.* 15. *n.* 135. Thomas Sanchez *lib.* 1. *in Decal. cap.* 6. *n.* 1 Suarez *disp.* 10. *de Caritate, sect.* 3. *num.* 8. Filliucius *tract.* 28. *cap.* 10. *num.* 219. Bonacina *de legibus, disp.* 2. *q.* 4. *punc.* 2. §. *vnico, num.* 17. Turrianus 2. 2.

disp.

disp. 95. *dub.* 1. Mendoza *ibidem disp.* 173. *sect.* 8 §. 6. Diana *par.* 5 *tract.* 7. *resol.* 2 nec diffiteri potest Siluester, etsi supra obductus est, quum *ibid. quæst.* 2. *num* 4. §. 3. damnet mortalis mulierem, *quæ credit se turpiter ab aliquo amari, si non curans de eius ruina, sine caussa efferat se eius aspectibus, licèt non intendat eius ruinam*; ac tale peccatum scandalum actiuum per accidens esse decernit. Idemque prorsus sentit etiam Armilla *loc. cit. num.* 3. vnde Valentia *loc cit.* statuit *scandali rationem esse in actu, qui non sit vndequaque prauus, sed tantum habeat speciem mali, aut qui dumtaxat ratione effectus, scilicet ruinæ alterius malus sit, licèt alioqui per se omnino sit bonus*. Verùm dissidium de hac controuersia inter Auctores primæ, & secundæ sententiæ de solo nomine est, quum in re omnino conueniant omnes, nec discrepare possint, vt paulò post reuincam.

LXXII. *Scandalum actiuum datum.* Porrò scandalum, sicut in actiuum, & passiuum diuiditur, quemadmodũ §. 1. notaui; ita & in datum, & acceptum distribuitur. Scandalum actiuum datum aiunt esse, quando dictum, factumue minùs rectum in se malum est, vel mali speciem habet; passiuum autem, acceptumque, quando neque malum in se est, neque mali speciem habet, præterque operantis intentionem sequitur; atque id duplex esse, tum Pharisaicum ex mera malitia, tum pusillorum ex infirmitate, vel ignorantia, vt arbitrantur Turrianus, Becanus, Layman *nu.* 70. & 71. relati, Lorca 2. 2. q. 43. n. 2. & alij. Rursũ, scandalũ passiuũ tam Pharisaicũ, quàm pusillorum, aliud est passiuum merè, quod scilicet nullo modo ex dicto, factoue bono, carenteque omni specie mali oritur: aliud passiuum mixtè, quod nempe ex actiuo habente saltem mali speciem nascitur. Verùm Thomas Sanchez, Valentia, Filliucius, Bonacina *num.* 71. adducti, Azor *par.* 1 *lib.* 12. *cap.* 16 *q.* 1. & alij opinantur, scandalum actiuum datum, datamque occasionem ruinæ esse, non solùm quando dictum, factumue malum est, aut mali speciem præfert, sed etiam, quando minùs illud rectum est ex malo tantùm effectu, qui inde emergit, cui sine iusta caussa occasio præbetur; scandalumq; huiusmodi non esse respectu pusillorũ merè passiuum, sed mixtum, passiuum videlicet ab actiuo deriuatum. Quare iuxta hanc sententiam eadem quæstio est, an scandalum actiuum vitandum sit? ac, an scandalum passiuum pusillorum sit declinandum? quum enim hoc ab illo nascatur, caritas obligat ad illud fugiendum, ne hoc sequatur: quanquam interdum id minimè oriatur præ virtute solida proximi, etsi illud datum reipsa sit.

Scandalum passiuũ pusillorum, vel Pharisaicum.

Segmentum II.
Nullam esse in hac re Auctorum discordiam.

Auctores omnes, etsi verbis hic dissentire videntur, reipsa tamen cõsentiunt.

Nihilominus tota hæc Auctorum dissensio de solo nomine, vt indicaui, ac de modo loquendi est, quando quidem in re ipsa discordare non possunt, prioresq; cum posterioribus connenire necessariò coguntur, vt iam demonstro. Nam

I. S. Thomas, eiusq; asseclæ sub scandalo habente tantùm speciem mali, scandalum quoq; quod ratione mali dumtaxat effectus tale est, necessariò, ac palàm comprehendunt. Quoties enim iusta caussa agendi quidpiã indifferens, vnde peccatum in alio sequi cernitur, deest, iam ipsa actio indifferens, quum commodè omitti possit, ac proinde etiam debeat, speciem mali omnino induit. Sicut enim qui in

Sub scandalo enim habente mali speciem cõtinetur etiam id quod ex malo effectu dumtaxat malum est.

in idolo recumbit (quod eſt S. Doctoris exemplum *loc. cit.* a reliquis probatum) etſi ſecundùm ſe id peccatum non ſit, tamen quia habet ſimilitudinem venerationis Idoli, dicitur ſpeciem mali habere, ac alijs præbere: ita qui ſine neceſſitate v. g. applicans ſcalam aſcenſuro ad furandum, vel occidendum, talium facinorum minimè inſcius, quanquam hæc nequaquam intendit, neq; applicatio ſcalæ ſecundùm ſe peccatum eſt; quia tamen habet ſimilitudinem cooperantis furto, vel homicidio, eodem modo dicitur habere ſpeciem mali, & alijs præbere.

LXXIV Confirmatur I. Scandalum actiuum ob ſolam ſpeciem mali, ſi iuſta cauſſa interuenit, deſinit eſſe ſcandalum, maliq; ſpecies, poſt ſublatam admonitione ignorantiam, omnino ceſſat. Vnde liquet, ex defectu iuſtæ cauſſæ ſcandalum manare, eâq; exiſtente tolli. Ergo non ſecus, quum quid indifferens dicitur, vel fit, vnde proximus grauis ruinæ occaſionem ſumit, deeſtq; iuſta cauſſa illud dicendi, agendiue, quędam mali ſpecies tale dictum, factumue inficit.

LXXV. Confirmatur II. ex S. Thoma 2. 2. *q.* 43. *a.* 1. ad 2. *cit.* vbi ſcandalum duplex, aliud ſecundùm ſe malum, aliud mali ſolùm ſpeciem habens aſſignat; generatim enim ait, ſcandalum actiuum, nempe dictum, vel factum minùs rectum, eſſe id, *quod habet aliquem rectitudinis defectum*. At quum quis aliquid indifferens, vnde proximum lethaliter peccaturum proſpicit, ſine iuſtâ cauſâ huius permittendi dicit, vel facit, nemo ex Doctoribus rationabiliter negare poteſt, quin tale factum, aut dictum, licèt ex ſe indifferens, tamen *aliquem rectitudinis defectum habeat*. Ergo quum ſit in ſe indifferens, adeoque non poſſit ex ſe malum eſſe, in tali caſu habebit ſpeciem mali; ac proinde erit altera ſpecies ſcandali actiui iuxta mentem, & verba S. Thomæ, eiuſque ſectatorum.

Confirmatur III. ex eodem S. Doctore *ibid. art.* 1. ad 4. vbi ſcandalo per ſe, & actiuo, quod eſt, *quum aliquis publicè facit peccatum, vel quod habet ſimilitudinem peccati*; opponit ſcandalum per accidens, affirmatque ſcandalum per accidens eſſe, *quod eſt alterì cauſſa peccandi, quando etiam præter intentionem operantis, & præter conditionem operis aliquis malè diſpoſitus ex huiuſmodi opere inducitur ad peccandum, puta, quum aliquis inuidet bonis aliorum. Et tunc ille, qui facit huiuſmodi actum rectum, non dat occaſionem, quantum in ſe eſt; ſed alius ſumit occaſionem ſecundùm illud ad Rom.* 7. occaſione autem accepta &c. LXXVI Vbi S. Thomas ſcandalum per accidens vocat dumtaxat, agnoſcitque, quod ex prauâ diſpoſitione & malo habitu eſt, nempe ex mera malitia, & Phariſaicum, quod non ex conditione operis, ſed ex malo fine gignitur, vt §. 1. vidimus: ac proinde ſcandalum puſillorum complectitur ſub nomine ſcandali actiui per ſe habentis ſimilitudinem peccati. Quum enim puſillorum ſcandalum ſit iuxta D. Thomã, & cunctos Doctores vel ſcandalum actiuum per ſe, vel ſcandalum per accidens, vt patet: S. Doctor verò ſolùm ſcandalum Phariſaicum ex mera malitia habeat pro ſcandalo per accidens; neceſſe eſt, vt ſcandalum puſillorum reputet ſcandalum per ſe, atq; actiuum. Atqui ſcandalum puſillorum, quod ex infirmitate, & paſſione eſt, non ſolùm ex opere malo, vel habente ſimilitudinem, ſiue ſpeciem mali, ſed etiam ex actione, & materia indifferente oritur, vt compertum eſt. Ergo ſcandalum puſillorũ ex opere indifferente quoque eſt ſcandalum per ſe atque

actiuum iuxta S. Thomam. Sed id nequit cōprehendi sub scandalo actiuo, quod peccatum est. Ergo comprehenditur sub eo, quod peccati habet speciem, siue similitudinem, vt constat.

LXXVII Confirmatur IV. quia quum S. Thomas eo *art. 1. ad 4. cit.* scandalum per accidens vocat illud, quod sequitur *præter intentionem operantis; & præter conditionem operis*, de ea persona loquitur, quæ ex iusta caussa quidpiam vel bonum, vel indifferens dicens, vel faciens, abusum alterius licitè permittit. In quo casu verè, *qui facit huiusmodi actum rectum, non dat occasionem, quantum in se est; sed alius sumit occasionem*. At quando sine iusta caussa aliquid indifferens quidem, sed tamen cum ruina alterius coniunctum præuidens dicit, vel facit, iam tale dictum factumue non amplius manet indifferens, sed mali speciem præ se fert: adeoque scandalum huiusmodi euadit actiuum, continetur que sub scandalo per se, habente dumtaxat speciem mali. Ex quibus clarè efficitur, actionem quoque indifferentem, ratione ruinæ proximi redditam malam, ad scandalum actiuum, quod mali speciem tantùm gerit, ex S. Thoma, & cæteris eius asseclis *nu. 70.* relatis, necessariò, ac apertè pertinere: nec Auctores inter se discordare.

LXXVIII II. principaliter. Idem S. Doctor eâ *quæst. 43. a. 4.* aliter accipiens scādalum actiuum per accidens, nempe quod non est ex directa intentione, tale scandalum actiuum per accidens pronuntiat esse peccatum mortale, *siue quando committit actum peccati mortalis; siue quando contemnit salutem proximi, vt si pro ea conseruanda non prætermittat aliquis facere, quod sibi libuerit*. Eodemque modo S. Antoninus *par. 2. Summ. tit. 7. cap. 4. §. scandalum occasionatiuum.* Siluester *verbo, scandalum, quæst. 2. num. 2.* Armilla *ibid. num. 3.* ac reliqui Thomistæ loquuntur, nec possunt reliqui Doctores prioris sententiæ *num. 70. & 72.* recensiti, iure dissentire. Nam apud cunctos exploratum est, qui aliquid pro conseruanda proximi salute, ne peccet lethaliter, sine vlla iactura necessitatis, vel vtilitatis potest omittere, nec tamen omittit, contemnere grauiter salutē proximi, adeoq; & mortaliter delinquere. At, quod omitti facilè potest, sæpe est res indifferens, nec mala, nec mali speciem habens; & tamen, nisi omittatur, reum mortalis scandali actiui per accidens, quando prædicto modo salus proximi contemnitur, reddit. Ergo iuxta Doctores etiam prioris sententiæ, & cæteros omnes datur scandalum actiuum per accidens ex opere indifferente, neque malo, neque habente speciem mali; ac proinde Auctores cuncti inter se conueniunt.

III. S. Thomas 2. 2. *q. 43. cit. art. 7.* Caietanus *ibidem*, & triginta septē Doctores, quos Ioannes Sanchez *in selectis, disp. 37. num. 2.* enumerat, cum sententia omnino communi, vt testatur Tannerus *tom. 3. disp. 2. q. 6. dub. 8. num. 111.* in quibus nominatim etiam S. Antoninus, Sa, Becanus, Layman, Basilius Pontius, seu de Leon, ab eodem Sanchez recensentur, subscribuntque Siluester *in Summa, verbo, scandalum, quæst. 3. §. 2. &* Armilla *ibid. num. 5.* nec refragari possunt Castro Palao, & Tamburinus, & quoquot pro priore sententia *nu. 70. & 72.* relati sunt, aut referri possunt. Hi, inquam, omnes tradunt, ad pusillorum scandalum ex ignorantia, vel infirmitate vitandum, bona spiritualia ad salutem minimè necessaria quādoque omittenda, vel differenda, nedum actiones merè indifferentes, omnisque LXXIX

nisque speciei, ac similitudinis peccati, aut mali expertes; alioqui talis scandali reatum incurri. Rursum idem S. Thomas *ibid. articulo* 8. Caietanus *ibid.* Valentia *tom. 3. disp. 3. q. 8. punc. 4. regula 3. Vers. Quartò sequitur*, Suarez *de Caritate, disp. 10. sect. 3. n.* 10. Tannerus *loc. cit. n.* 116. Regius *par. 3. Euang. Dilucid. lib. 5. cap. 10. Theor. 3. nu. 5.* Layman *lib. 2. tract. 3. cap. 13. num. 9.* vnà cum S. Antonino, & Paludano, quos adducit, nec non Filliucius *Tract. 28. cap. 10. nu. 236.* Coninch *de Caritate, disp. 32. dubit. 4. num. 67.* Siluester *verbo, scandalum, quaest. 4.* Armilla *ibid. num. 6* Sa *eodem verbo, num. 3.* & absque vlla Doctorum controuersia cæteri omnes decernunt, aliquod dãnum bonorum temporalium ex proprijs ad idem pusillorum scandalum impediendum esse subeundum, & nisi subeatur, culpam scandali huiusmodi ab eo, qui sine iusta caussa recusat id subire, certò contrahi. Siue autem, qui bona temporalia non negligit pro ruina proximi cauendâ, aut bona spiritualia saluti non necessaria minimè dimittit, quũ debet, ad pusillorũ scandalũ declinandũ, dicatur reuera scandalum actiuum dare, siue non; ad rẽ nihil refert, quũ Doctores vniuersi consentiant, peccare eum tũ grauiter contra caritatem. Ergo adhuc in omniũ sententia verissimum est, ministrare rem alioqui indifferentem ad peccatum nefas esse, si iusta caussa desit, quandoquidem etiam peccatum est non dimittere sine legitima etiam caussâ bona spiritualia non necessaria saluti, & temporalia propria, quum quis facilè potest, ac debet. Ergo Auctores primæ sententiæ, qui id negare non possunt; ne sibimet aduersentur, sub nomine dicti, vel facti habentis speciem, vel similitudinem mali necessariò comprehẽdunt id etiam, quod ex prauo tantùm euentu speciem, & similitudinem mali induit, etiamsi ex se indifferens sit; ac proinde cum Doctoribus secundæ sententiæ reipsâ conueniunt.

IV. Præbere alteri occasionem ruinæ, hanc non intendendo, scandali esse circumstantiam in confessione necessariò manifestandam, quoties absque iustâ caussâ occasio præbita est, Doctores omnes affirmant, etsi in eo discrepent, quòd alij scandalum esse generale dumtaxat volunt, alij verò speciale etiam agnoscunt, vt supra §. 2. *num.* 21. obseruaui. Ergo ministrare rem indifferentem citra caussam iustam proximo abusuro, adhuc ex omnium consensu peccatum est in confessione detegendum; siue deinde tale peccatum dicatur scandalum actiuum, & datum, siue non, siue tantùm contra caritatem proximi; seu scandalum per se, seu per accidens; seu actio ex se mala sit, seu mali speciem præferens, seu aliàs indifferens; siue adsit intentio peccati alieni directa, siue tantùm indirecta; siue scandalum generale ponatur, siue speciale; vt ex dictis, & ijs, quæ Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. toto cap. 7.* disputat, planissimum est. Ergo adhuc Auctores primæ sententiæ non dissentiunt in re ab Auctoribus secundæ sententiæ. LXXX.

Confirmatur, & explicatur magis, quia, quicquid sit de modo diuerso loquendi Doctorum, certum apud omnes est, etsi dictum, factumue malum non sit, nec mali speciem gerat; si tamen proximus ex eo lapsurus mortiferè præuidetur, neque caussa vlla iusta permittendi alieni peccati ex illo secuturi adest, peccari lethaliter. *Omnes fatentur*, inquit Coninch *disp. 32. de carit.* dub. 5. num. 45. *qui suo facto, siue aliàs malo, siue indifferenti [illegible]* LXXXI.

 sponte

sponte, siue sciens, sine iusta caussa, alteri occasionem peccandi mortaliter, ex eo contrahere nouam malitiam mortalem in confessione exprimendã. Quod etiam ex eo conuinco, quia alioqui, si opus indifferens absque alia caussa legitima, semper a culpa scandali pusillorum, aut à peccato alieno ex eo orto, quomodocunq; id appelletur, eximeret; sequeretur, si ex meo dicto, factoue indifferenti prospicerem integram prouinciam casuram in hęresim, imò & totum mundum damnandum, me, quamuis nulla iusta caussa tot scelerum permittendorum fulciret, omnis delicti mortalis, eiusmodi dictum, factumue minimè vitando, fore planè immunem; quod nemo sine ingenti temeritate asseuerare potest, vt indubitatum est. At, qui in similibus casibus delinquit lethaliter, idcirco ita delinquit, quia licèt alieno peccato mortali non assentiatur directè, vt suppono; tamen ei aliquatenus moraliter cooperatur ipso dicto, vel facto: aliàs, nisi illi aliquo modo cooperaretur, minimè peccaret: cooperatur autem indirectè tantùm, quia commodè potest, & tenetur illud vitare, vt pariter constat. Sed aliter ei non cooperatur, nisi ei præbendo materiam, vel occasionem peccati, vt liquet ex ipsamet suppositione. Ergo præbet alteri occasionem peccati. Ergo committit scandalum actiuum, & datum, quod in sententia omnium aliud non est, quàm sine iusta caussa præbere alteri occasionem peccati, seu ruinæ. Ergo huiusmodi scandalum dicitur scandalum per se, iuxtaque S. Thomam, & omnes Auctores, in eo, quod mali speciem habet, comprehenditur; Vnde constat, eosdémet Doctores, qui negant factũ dictumue, nisi malum sit, aut mali speciem præ se ferat, esse scandalum actiuum; reipsa deinde sancire peccatum lethale esse, absque legitima caussa necessitatis, vel vtilitatis, suppeditare occasionem, vel materiam indifferentem abusuro &c. atque ita cum aliis, sublatã omni controuersiã, & dissensione, conuenire.

LXXXII *Scãdalum actiuum, & datũ quodnã sit.*

Ex quibus colligitur, scandalum actiuum, & datum esse non solùm opus per se malum, vel mali speciem habens; sed etiam vtcunq; per se indifferens, quando ex eo ruina proximi, etsi non intenta, sequitur; & hæc, sine iusta caussa dicto, factoue indifferente non abstinendo, permittitur: contra autem scandalum passiuum pusillorum esse, acceptum tantùm, & non datum, neq; actiuum, quando ex legitima caussa occasio, vel materia indifferens subministrata est: quum verò hæc eadem sine caussa sufficiente subministrata est, esse non solùm ex parte proximi scandalum passiuum, acceptumq; pusillorum, sed etiam ex parte operantis scandalum actiuum, & datum. In qua significatione, quia Doctores omnes reipsa, vt probaui, conueniunt, ego deinceps nomen scandali actiui, & dati, passiuiq; & accepti, ad omnes æquiuocationes tollendas, iure optimo vsurpabo.

Et scãdalum passiuũ pusillorum acceptum.

Segmentum III.
Soluuntur obiectiones.

LXXXIII *Sine caũsa præbere materiã indifferentem abusuro vetatur a lege saltem caritatis.*

SED obiicies I. Malum, quod tale est ex sola specie mali, solet per se ab aliqua lege semper esse prohibitũ, vt edere carnes die Veneris ex iusta caussa necessitatis coram iis, qui hanc ignorant, quum alioqui sit vetitum, similitudinem peccati ingerit; secus autem esse de dicto, factoue merè indifferenti, & malo ex abusu tantũ proximi. Respondeo subministrare occasionẽ aut materiã indifferentem abusui alterius, quoties iusta caussa deest, etiam pro-

prohiberi a præcepto caritatis, & cuiusque virtutis singularis, & esse illicitum; quamuis ex iusta caussa reddatur licitum, sicut quoq; manducare ex iusta caussa die Veneris carnes euadit licitum.

L XXXIV. Obijcies II. esse magnam inter vtrumq; casum differentiam, quia quum res indifferens, maliq; specie omni carens, mala fit ex malo dumtaxat euentu; qui eâ abutitur ad malum, non solet animaduertere vllam culpã suppeditantis illam sine caussa legitima: at, quum res mali speciem habet; qui hinc in peccatum labitur, animaduertit, malè agere eum, qui cum ea mali specie operatur, putatq; illum quoq; perperam facere. Respondeo scandali actiui formalem rationem sitam esse in occasione ruinæ dicto, factoue, absq; iusta caussa, alteri præbendâ, vt liquet ex eius definitione, cui accidentale omnino est, eum, qui scandalum patitur, nosse, aut ignorare peccari, vel non peccari ab illo, qui eiusmodi scandalum præbet. Nam si quis obscœnè loquens ob malum etiam finẽ (quod est per se malum, ne dum mali specie præditum) animaduertit a se dari occasionem similis flagitij alteri, quanquam is, quum eo fœdo sermone inescatus, in idem crimen ruit, nihil penitùs de culpa eius, qui talem ipsi occasionem præbet, cogitat, non idcirco immunis ille est scandali actiui dati, vt exploratum est. Ergo non secus reus similis actiui scandali dati erit etiam, qui sine legitima caussa occasionem, vel materiam indifferentem, maliq; specie orbatam mortaliter abusuro suppeditat; tametsi abutens ipsâ de suppeditantis scelere nihil secum reputet.

Scandalo actiuo accidentale est sciri, vel ignorari a scandalizato scandalizãtem peccare, vel non peccare.

L XXXV. Quinimò neq; scandali actiui dati expers est, qui id præbet, etiamsi qui scandalum patitur, minimè animaduertat culpam non solùm præbentis, sed neq; suam accipientis, ac patientis, nullamq; prorsus notitiam de alterutrâ, vel vtrâq; habeat. Nam si quis absq; iusta caussa vinum largè alteri subministrans, præuidet ipsum paulatim, atq; inaduertenter, vel ad summum cum semiplena aduertentia inebriandum, atq; in ebrietate blasphematurum, fornicaturum, occisurum; quanuis talis ebrius careat mortali culpa non solùm horum scelerum, sed etiam ipsiusmet ebrietatis non sufficienter animaduersæ; imò si nullam omnino habuit aduertentiam, omni etiam delicto veniali vacet; nihilominùs extra controuersiam est, ac certũ, scandali actiui dati, ebrietatis, & cæterorum peccatorum, quæ in eadem ebrietate secutura fuerint præuisa, aut præuidentur, esse reum illum, qui tale vinum alteri sine iusta causa subministrat.

Imò licit. scandalizatus suã culpam nõ animaduertat, neque scãdalizantis.

L XXXVI. Confirmo I. quia mortiferè pariter delinquit, qui stultum, stultamq; omni vsu rationis destitutos, ac solutos ad mutuam copulam incitat, teneturq; in confessione easdem circumstantias fateri, perinde ac si vterq; incitatus rationis compos fuisset, vt cum Soto, Veracruz, vtroque Ledesma, Ludouico Lopez, & Henriquez docet in terminis Thomas Sanchez *lib. 9. de Matrim. disp 23. num. 6.* probatque, quia *Suadens accessum ad coniugatam ignaro coniugij, reus est adulterij, quia reuera is concubitus eâ affectus est circumstantiâ non ignoratâ a suadente, quanuis accedens ab ea excusetur ratione ignorantiæ*

Inducẽs stultos solutos ad copulã, peccat mortiferè.

Confirmo II. quia eodem modo inducere alium ad iurandum, quod ipse putat verum, sed tamen inducens scit esse falsum, mortale sacrilegium est, tametsi iurans falsum, ob ignorantiam, inaduertentiam, ac bonam fidem immunis sit omnis culpæ, vt idem

Et qui inducit ad periurium, etsi eius ignarot.

idem Thomas Sanchez *lib. 3. in Decal. cap. 8. nu. 10.* censet, ostenditq; simul cum Azor *par. 1. lib. 11. cap. 11. q. 2.* & Suarez *tom. 2. de Relig. tract. de iuramento, lib. 3. cap. 14. num. 8.* quibus adstipulatur etiam Bonacina *de legibus disp. 4 q. 1. pun. 11. num. 3.* In quibus, & paribus casibus ad scandali actiui dati malitiam contrahendam satis est inducere ad peccatum, vel huius occasionem dicto, factoue minùs recto, etsi aliàs indifferente, absq; iusta caussa alteri præbere; quicquid sit de aduertentia, vel ignorantia eius, qui datâ occasione labitur, aut de crimine eā præbentis. Et ratio primaria, & radicalis est, quia in scandalo non spectatur aduertentia scandalizati de culpa scandalizantis; neque ignorantia inuincibilis illius, sed dictum ipsum, factumue minùs rectum sine iusta caussa editum, quod hîc, & nunc ruinæ occasionem præbet.

L XXXVII. *Contradictio Basilij Pontij notatur, & refellitur.* Ex quibus obseruo, ac reijcio manifestam Basilij Pontij contradictionem, qui *lib. 5. de matrimonio, cap. 18. num. 3. & 4.* Sic de scandalo scribit: *Actiuum est dictum, vel factum minùs rectum præbens alteri occasionem ruinæ. Dicitur autem minùs rectum, vel quia in se malum est, vel quia habet speciem mali. Passiuum est peccatum eius, qui scandalizatur. Hoc autem est in duplici differentia. Nam vel oriri potest ex scandalo actiuo, quod est dictum, vel factum minùs rectum in altero, & in hoc casu scandalum passiuum coniungitur cum actiuo, ex eo enim nascitur. Vel potest scandalum passiuum oriri ex opere bono alterius non habente speciem mali, estq; scandalum passiuum tantùm, & non dicitur occasio præberi, sed sumi. Quæ doctrina colligitur ex D. Thoma q. 43. a. 1. & amplectuntur communiter alij. Hoc autem scandalum passiuum tantùm adhuc triplex est; nam vel nascitur ex malitia, vel infirmitate, vel ignorantia.* En hîc perspicuè asserit, quum *scandalum passiuum tantummodo est, ortum ex opere bono alterius non habente speciem mali; non dici occasionem præberi, sed sumi.* At ecce paulò post *ibidem eodem cap. 18. num. 17.* sibimet euidentissimè contradicit, non semel, sed bis hisce totidem verbis, ex S. Gregorio, & Gregorio Valentia sic rectè decernens: *Quotiescunq; scandalum passiuum proximi ortum habet ex ignorantia, vel infirmitate, si opus nostrum non est in præcepto, sed tantùm vtile spiritualiter, vel temporaliter, quod neque est malum, neq; habet speciem mali, omittendum est, aut differendum, aliàs dicetur eo opere præbere occasionem scandali.* Vbi meridiana luce clariùs Pontius concedit, præberi occasionem scandali, quando scandalum passiuum oritur ex ignorantia, vel infirmitate, opusque nostrum neque est malum, neq; speciem mali habet, quod priùs *num. 3.* negauit. Quam contradictionem mox idem Pontius *eodem num. 17.* ita repetit, & confirmat. *Quod si adhuc post admonitionem perseueret scandalum ex passione, vel infirmitate, quod contingere potest; desistendum erit ab opere* (nempe carente etiam mali specie, dè quo nominatim loquitur) *aliàs præbere dicetur occasionem ruinæ, & scandali, & ei imputabitur peccatum.*

Iam verò quoties idem Auctor variius est, secumque pugnat, præferendum esse, quod posteriore loco ex professo non minùs, quàm priore, tradit, communiter sanciunt Doctores, vt bene Pasqualigus *decis. 12.* ex Glossa, Neuizzano, & Riminaldo obseruat. Vnde quod Pontius *num. 17.* affirmat posteriùs, pro legitima ipsius sententia accipiendum, reuocatumq; & improbatum cēsendum, quod exaduersum L XXXVIII *Cuius posteriori dicto standū est, vt pote vero, ac legitimo.*

uersum prius *num.* 3. docuerat. Et quidem quod secundo loco *num.* 17. statuit, verissimum est; quod autem primo *num.* 3. falsum omnino, vt supra demonstraui. Neque Pontius priori suo dicto *num.* 3. vllam probabilitatē ex sua auctoritate constare potest, cui, ipsemet omnium primus paulò post contradicit, & quidem iure optimo, communissimâ Doctorum sententiâ munitus, illud videlicet penitùs euertens. Neque S. Thomas a Pontio eo *num.* 3. appellatus, obstat, quem, & alios nonnullos nomine dicti factiue præferentis speciem mali complecti etiam quicquid malum est ex prauo tantùm abusu alterius, etsi aliàs per se indifferens omnino sit, iam supra abūde planum feci.

L XXXIX. *Tamburini dictū cautè accipiendū.* Hinc cum grano salis legendum, & recipiendum est, quod ait Thomas Tamburinus, *in Methodo expedita confessionis, lib. 2. cap. 1. §. 17. num.* 101. vbi quum dixisset, *Quando quis nec intendit ruinam proximi spiritualem, nec eius lapsum, nec eo fine aliquod malum, seu speciem mali habens patrat, quamuis prauideat, fore vt ex suo facto alij decidant, dicitur scandalum indirectum, & non directè volitum:* continuò subdit: *nam si bonum, seu non malum, nec speciem mali ex se habens facias, ex quo alij caussam peccandi sumant, quamuis tamen id præuideas, non peccas: quum ipsis tunc, ipsorumq; malitia imputetur, si peccent.* Hoc, inquam, cum grano salis, sanoq; modo interpretandum ita est, vt nomine scandali habentis speciem mali tantùm, intelligat quoque Tamburinus, vt complures alij Doctores etiam intelligunt, quemadmodum supra ostendi, dictum factumue, ex se quidem indifferens, sed ratione praui abusus sine caussa sufficiente alteri permissi, inordinatum, & minùs rectum. Quum verò iusta caussa tibi suppetit, tum certè peccatum alterius tibi non imputari. Quæ doctrina proba, atque expedita est, & in hoc sensu Tamburinum, vnà cum plerisque alijs Doctoribus locutum arbitror. Vel Tamburinus negans te peccare, si opus non est malū, nec mali speciem habet, etsi cares caussa, negat solùm te peccare peccato scandali, vt nonnulli loquuntur, etiamsi nō neget te peccare contra caritatē, q. omnes tradunt, neq; ipse probabiliter inficiari potest. Et sic etiā non obstat. Quod si quis eum sine vlla moderatione amplissimè explicaret, quasi vellet; si quis dicat, faciatque quidpiam omnino indifferens, præuideatque proximum inde grauiter peccaturum, immunem esse omnis culpæ, etiamsi nullam caussam iustam necessitatis, vel vtilitatis ad illud dicendum, vel faciēdum habeat, sed commodè vtrumque omittere possit; falleretur omnino, & improbabiliter iudicaret, tum quia sine vllo fundamento probabili cunctis Doctoribus aduersaretur: tum quia in nomine malitiæ æquiuocaret apertè, quum plures non ex malitia, sed ex passione, infirmitate, vel ignorantiâ, ob occasionem peccent: tum quia si nomen malitiæ extendatur etiam ad passionem, quando iusta caussa deest, non imputatur culpa soli passioni, sed etiam operanti, vt §. 2. vidimus: tum quia necessariò liberaret etiam a culpa omni puellam, quæ gnara, se a Titio turpiter appeti, sine vlla necessitate, vel vtilitate eius, oculis se offert, quam tamen, licèt prauæ eius intentioni non assentiatur, mortalis delicti Doctores vniuersi damnant: tùm quia etiam omnis culpæ expertem pronuntiaret necessariò eum, qui suo dicto factoue indifferenti præuidens alios abusuros ad totam prouinciam hæresi inficiendam, etsi facilè potest illo abstinere,

nere, tamen non abstinet. Quæ & alia pleraque huius notæ supra iam satis expensa, ab omni planè probabilitate sunt aliena, vt compertum est. Idcirco vellem ego compendia casuũ conscientiæ non adeo breuia, & ieiuna persæpe, ne imperiti ansam allucinandi ex his arriperent, vt faciunt frequẽtissimè: vnde cuperem etiam, Tamburinus *loc. cit.* illis verbis: *quamuis tamen id præuideas, non peccas*: addidisset necessariam conditionem, dummodo ex iusta caussa id agas; ne alioquin non pauci errandi palàm occasionem hinc sumant.

§. VII. *Generales regulæ de scandalo vitando, aut permittendo assignantur.*

ABsolutis varijs quæstionibus, quæ ad naturam, ac diuisionem scandali edisserendam pertinent; operæ pretium nunc est, regulas de eodem a Doctoribus traditas obseruare, breuiterque explanare; tametsi nonnullas iam non semel vsurpaui: omissis tamen in præsens longis probationibus, indicatisq; breuiter Auctoribus, apud quos eę videri possunt.

XC. *Actiuũ scandalum ex se mortale est.* I. Regula. Quodlibet scandalum actiuum, siue actiuum per se sit cum expressa intentione mala, siue ex opere inductiuo per se ad malum, siue actiuum per accidens, quia etsi quis alterius ruinam explicitè non intendit; neque opus natura sua ordinatum ad talem ruinam agit, tamen potest ac debet eam, abstinendo eiusmodi opere, impedire: ex suo genere semper lethale scelus est: quia nimirum ex suo genere opponitur caritati, cuius præceptum ex natura sua sub mortali obligat, quanquam ex leuitate materiæ violatio euadat venialis. Quæ regula certa est, extraque controuersiam, præscribiturque a S. Thoma 2. 2. q. 43. a. 2. ab Alense *par. 2. q. vlt. mem. 2.* a S. Antonino 2. *p. tit. 7. cap. 4. §. 4.* ab Adriano *in 4. de Confessione q. 4.* a Gabriele *in 4. dist. 38. q. 2. a. 2.* a Maiore *ibid. q. vlt.* a Siluestro, *verbo, scandalum, q. 2.* a Nauarro *in Manuali, cap. 6. num. 19.* a Bannez, & Victoria 2. 2. *q. 43. a. 2.* a Valentia *ibid. dis. 3. q. 18. punc. 2.* a Suarez *de Carit. disp. 10. sect. 1. nu. 4.* a Coninch *ibid. disp. 32. dub. 4. nu. 34.* a Filliucio *tract. 28. cap. 10. num. 221.* & a Tannero *tom. 3. disp. 2. q. 6. dub. 8. num. 96.* Neque vllum vidi, qui repugnet. At multo dilucidiùs hæc ipsa regula a Thoma Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 6. num. 1.* a Coninch *loc. cit.* a Turriano 2. 2. *disp. 95. dub. 5.* a Becano 2. 2. *cap. 27. q. 2. num. 7.* & ab alijs vnà cum S. Thoma ita proponitur. *Quando nempe ad mortale inducit, scelus est veniale.* Scandalum, quando actiuum est, inducitque ad mortale, & sufficiẽs aduertentia habetur, semper mortale est; quando verò ad veniale, aut sufficiens aduertentia deest, veniale duntaxat.

XCI. *Mortale scandalum actiuũ fit, quã sine caussa iusta præbetur occasio probabilis ruinæ.* II. Regula. Tum mortale scandalum actiuum accidit, quum pensatis omnibus circumstantijs tam operantis, quàm adstantium, coram quibus dictum, factumue edendum est, probabiliter iudicari potest illud fore ruinæ lethalis occasionem alicui ex intuentibus, aut audientibus, & tamen absque legitima caussa eiusmodi dictum, factumue editur. Sin autem probabiliter non timetur similis ruina, non est mortale. Ita Vazquez 1. 2. *q. 73. a. 8. disp. 102. cap. 3. num. 5.* Valentia 2. 2. *disp. 3. q. 18. punc. 2. colum. 4. Vers. Quo pacto sine dubit.* Petrus de Ledesma *tom. 2. Summ. tract. 4. cap. 5. dub. 3.* Nauarrus *in cap. consideret, §. Animaduertere, num. 9. de Pœnit. dist. 5.* Bannez 2. 2. *q. 43. art.*

4. Tho-

4. Thomas Sanchez *lib.* 1. *in Decal. c.* 6. *num.* 7. Palao *tom.* 1. *tract.* 6. *disp.* 6. *punc.* 1. *nu.* 3. Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 13. *num.* 6. §. *Non semper*.

XCII. *Ad scandalum pusillorum vitandum prestãda omnia, quæ citra culpam possunt.* III. Regula. Ad scandalum actiuũ, & passiuum pusillorum omnia illa prestanda, vel omittenda sunt, quæ citra culpam præstari, vel omitti possunt. Sancit hanc Regulam S. Gregorius *homil.* 7 in Ezech. hisce verbis; *in quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus*. Idem iisdem verbis repetit S. Beda *in cap.* 9. *Marci*, refertúrque *in cap. qui scandalizauerit. Extra. de reg. iur.* Sequitur Valentia 2. 2. *disp.* 3. *q.* 18. *punc.* 4. §. *tertia regula*, Vincentius Regius *par.* 3. *Euangelic. Dilucidat. lib.* 5. *cap.* 10. *theor.* 3. *num.* 1. Filliucius *tract.* 28. *c.* 10. *num.* 235. tantundemque communiter a Doctoribus asseritur, dum in hac materia sententiam Glossæ *in cap.* 15. *Matthæi* aientis: *dimittendum esse propter scandalum omne, quod potest prætermitti, saluâ triplici veritate, scilicet vitæ, iustitiæ, & doctrinæ*; passim amplectuntur, quæ fugam ab omni peccato in humanis actionibus, vt explicat Valentia *loc. cit.* probatque huiusmodi regulam, præscribit. Dixi *sine peccato*, quia quoties actio, vel omissio in talibus circumstantijs lethaliter praua est, vel intrinsecè mala, neutra licita est, vt adducti Doctores cum S. Thoma *q.* 43. *cit. a.* 7. docent, ac demonstrant. Verùm quia hæc regula nimis ampla videtur, facileque ex ea inferri posset, pro vnius pusilli scandalo culpaque mortali vitando iacturam omnium facultatum, famæ, & vitæ etiam esse faciendam, quum absque peccato fieri potest; quod falsum est, temperanda necessariò est ex sequentibus regulis.

XCIII. IV. Regula. Qui potest non solùm sine peccato, sed etiam absque suo graui incommodo (quod est moraliter posse: Vnde regula prædicta S. Gregorij de scandalo, quando possumus vitando, intelligitur, vt notat Valentia *loc. cit.* §. *est autem aduertendum*, & Regius *loc. cit.* quando moraliter absq; magno incommodo possumus) impedire scandalum actiuum, & passiuum lethale, cui proximus per actiuum exponitur, neque id impedit, mortiferè delinquit. Hæc regula indubitata est, aperteque eruitur ex Suarez de caritate *disp.* 10. *sect.* 4. *num.* 4. vbi afferens S. Thomam, Nauarrum, Siluestrum, Adrianum, & S. Antoninũ, testatur communem esse conclusionem; aitque, scandali culpam ab eo committi, qui donat, aut vendit res indifferentes, quum præuidet aliquem ijs abusurum, quanuis istæ non sint intrinsecè malæ, si absque magno incõmodo materiam peccandi potest illi subducere. Consentiunt quoq; Valentia *tom.* 3. *disp.* 3. *q.* 18. *punc.* 4. *regula* 3. §. *itaque oportet*, Coninch 2. 2. *disp.* 32. *dub.* 4. *n.* 59. Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 13. *n.* 8. § *assertio III.* Nec reperi, qui discordet. Ratio est, vt ijdẽ Doctores statunt, quia vnusquisque ex caritate tenetur, si commodè potest, proximi delictum graue vitare. *Et sine graui incommodo, aliàs peccatur lethiferè.*

XCIV. *Pusillorũ scandalum vitandũ est cum aliquo damno temporali.* V. Regula. Ad scandalum actiuũ, & passiuum pusillorũ vitandũ, aliquod bonorum temporaliũ damnum subeũdum est, vt S. Thomas, Caietanus, Valentia, Suarez, Regius, Coninch, Tannerus, Filliucius, Layman, S. Antoninus, & Paludanus, quos supra §. 6. *num.* 79. citaui, nec non Pontius *lib.* 5. *de matrim. cap.* 18. *num.* 17. tradunt, nec scio, qui repugnet. Dixi tamen *aliquod damnum*, quia nemo tenetur, vt ijdem Doctores obseruant, ad impediendum vnius, vel paucorum scandalum iacturam bonorum omniũ temporalium facere, quia id nimis

H graue

Ecclesia alicubi negligit decimas, vt vitet scandalum pusillorũ.

graue onus foret: Notant tamen iidem Auctores, præsertim Caietanus, & Filliucius *loco cit.* nec non Tannerus *loco cit. num.* 118. & 119. Ecclesiam ad pusillorum damnum cauendum, negligere decimarum exactionem cum graui damno temporali, vbi ea in vsu non est, quemadmodum in Italia.

Imò etiã aliqua etiam iactura bonorum spiritualiũ, quæ saluti necessaria nõ sunt.

XCV. VI. Regula. Ad scandalum actiuum, & passiuum pusillorum auferendum, non solùm aliquod temporale damnũ tolerandum est, sed etiam spirituale, eorum tamen bonorum tãtummodo, quæ saluti æternæ minimè sunt necessaria; vt censet S. Thomas, Tannerus, Layman, compluresq; alij, quos §. *6. num. 79* recensui; tum Pontius quoq; *loco cit.* communisq; apud Doctores sententia est, teste eodem Tannero *loco cit. num.* 111. nec quisquam iure obluctari potest. Vnde animaduertit Valentia *tom. 3. disp 3. q. 18. punc. 4. §. tertio sequitur*, & Layman, *lib. 2. tract. 3. cap. 13. num. 7. § Resoluitur secundò* obligari aliquem ad differendum ingressum in Religionem, quando ipsius opera in seculo ad scandalum, & peccata proximi impedienda est necessaria, quæ ipse suo exemplo, atque auctoritate auertit: non tamen teneri in totum prætermittere Religionis ingressum, quia id in grauissimum spirituale detrimentum ei cederet. Nisi fortè in casu, vt commune, & grauissimum scandalum arceret, quod vel in fide, vel moribus integræ alicuius communitatis immineret; in quo sanè euentu non posset ille seculum deserere, vt *ibid.* probat idem Valentia.

Ingressus in Religionem aliquando differendus.

Quod inductiuum est ad peccatum, etsi per se malũ non est, illicitũ est extra grauissimã necessitatem.

XCVI. VII. Regula. Exceptâ grauissimâ necessitate, nõn licet coram alijs quidpiam agere, quod per se respectu communis imbecillitatis humanæ inductiuum est ad peccatum, quanquam illud alioqui per se malum non sit: quia qui ita operatur, censetur secundùm moralem hominum æstimationem inuitare alios ad peccandum, eiq; horum culpa adscribitur. Quæ regula a Coninch. *2. 2. disp. 32. dub. 4. num. 65.* habetur pro tam explorata, vt nullam insuper probationem eius afferat, neq; vllius controuersię hac de re inter Doctores mentionem injiciat, referensq; pro ea Caietanum 2. 2. q. 89. a. 2. *ad primum dubium*, & Nauarrum *in Manuali cap. 23. num.* 19. hoc duntaxat exemplo ab ipsis mutuato illam illustrat: *Si quis coram alijs ita incedat, vt pudenda appareant:* aut si quis libros notabiliter lasciuos publicaret, quia hi valde ad libidinem incitant. Vbi obseruandum est, nomine librorum lasciuorum hoc loco nequaquam illos intelligi, qui dictis, factisue ad lasciuiam directè incitant, quia hi iam non essent ampliùs per se indifferentes, de quibus tamen solis regula præsens, & eius Doctores loquuntur; sed mali forent intrinsecè, de quibus hîc ijdẽ non agunt; sed illos amatorios libros designari, qui res amatorias pertractantes, etiãsi libidinem directè persuadere non satagant, nihilominùs mollibus illis lubricisq; narrationibus, ac figmentis valde ad illam inflammant, tametsi res, & verba per se, non mala, sed indifferentia videantur. Suarez *disp.* 10. *de Carit. sect. 4. nu. 6.* sic eandem regulam sciscit. *Quando res sunt tales, vt ex institutione sua, vel ex vsu, aut lege sint prohibitæ, vel destinata ad malum finem, in hoc tempore, & loco, ita vt moraliter semper probabiliter timeatur prauus vsus: non licet eas tradere alteri, nisi in particulari constet cessare periculũ praui vsus.* Nulloq; Auctore citato, subdit idem Suarez, huiusmodi conclusionem secundùm omnes partes esse communem, ipsamq; confirmat,

niat, vt Coninch; quia id moraliter sit præbere occasionem peccati, & scandalum cooperationis. Assentitur etiam Diana *par. 2. tract. 15. resol 65. §. His ita*, relato eodem Coninch *disp. 18. dub. 13. num. 217.* Approbat quoque eandem Castro Palao *tom. 1. tract. 6. disp. 6. punc. 8. num. 3.* vnà cum Nauarro *cap. 17. in enchiridio, num. 36.* & Sa *verbo, peccatum, num. 10.* Vnde liquet, nefas esse vendere venenum, nisi ijs, quos præsumitur eo non abusuros, vt docent Salon 2. 2. q. 77. a. 4. *controu. 6. Coroll. 3.* Molina *tom. 2. de iust. disp. 340. & Thomas* Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 1. n. 1*

Non licet vendere venenum abusuris.

XCVII. VIII. Regula. Quando rationabiliter indicaretur, ex aliquo opere, aliàs bono etiam, magnam hominum multitudinem in aliqua communitate vel ex infirmitate, vel ex ignorantia inducendam in grauia peccata, omittendum illud est, etiam cum vitæ iactura, & bonorum spiritualium quoque, quæ ad salutem non sunt necessaria; vt docet Valentia 2. 2. *disp.* 3 *q. 18. punc. 4. §. Nam ad tuendam,* & Coninch *ibid. disp. 32. dub. 4. num. 66.* & quidem sine mentione vllius inter Auctores discrepantiæ: quorum alter autumat etiam statum Religiosum, vt periclitanti communitati succurratur, quando aliud remedium non suppetit, esse ex obligatione relinquendum; quod ipsum sentit quoq; idem Valentia, vt supra *num. 95.* indicaui.

Cũ vita & bonorum spiritualiũ salutis non necessariorum iactura cauẽdũ scandalũ magnæ multitudinis.

XCVIII. IX. Regula. Quando ex opere meo alioqui non malo, nec inductiuo ad peccatum, probabiliter credo vnum, vel duos ad peccandum inducendos, teneor illud prætermittere, cum aliquo meo etiam incommodo spirituali, vel temporali, eo maiore, quo grauius, aut maiore damnationis æternæ periculo alter peccaturus est. Non obligor tamen ad illud omittendum cum vitæ iactura, aut cum graui alio famæ, vel bonorum temporalium detrimento; vt rectè idem Valentia *loc. cit. §. Tertia regula*, & Coninch *ibid. num. 67.* sine vllo dissidij inter Doctores vestigio;

Scandalum verò vnius vel duorum, cũ aliqu. incommodo spirituali, vel temporali.

XCIX. X. Regula. Pro scandalo passiuo ex malitia, seu Pharisaico vitando necesse non est quicquam facere, aut omittere cum aliquo damno spirituali, aut temporali, vt tradit S. Thomas 2. 2. q. 43. a 7. & 8. Caietanus *ibi*, Pontius *lib. 5. de matrimonio cap. 18. num. 15.* vnà cum Vasquez, quem citat, nec non Valentia *loc. cit. §. Quarta regula*, omnesque Theologi, vt notat idem Valentia. At si quis absque vllo damno proprio, vel ferè sine vllo, huiusmodi scandalum ex mera malitia, & Pharisaicum impedire posset, teneretur vtique, vt *ibidem* sancit, Valentia, Suarez, *disp. 10. de carit. sect. 3. num. 9.* Lorca *1. 2. quæst. 49. num. 9.* Regius *par. 3. Euangelic. Dilucid. lib. 5. c. 10. Theor. 3. n. 6.* Tannerus *tom. 3. disp. 2. quæst. 6 dub. 8. num. 110.* Layman *lib. 2. tract. 3. cap. 13. num. 7. Assertio III.*

Pharisaicum scandalum non est cum aliquo incommodo declinandũ; secus autem, si nullum, si incommodum.

C. XI. Regula. Quando præcepta non solùm humana, sed diuina etiam, quin & affirmatiua ipsiusmet legis seu iuris naturalis, sine scandalo pusillorum impleri nequeunt, desinunt interdum obligare. Ita S. Thomas, Ricardus, Adrianus, Couarruuias, Valentia, Angelus, Nauarrus, Enriquez, quos affert, & sequitur Coninch. 2. 2. *disp. 32. dub. 4. num. 62.* Consentiunt Medina, vterq; Sotus, Canus, Maior, & Alexander, quos recenset Turrianus 2. 2. *disp. 96. dub. 1. §. Tertio docet*; quibus addo Bannez 2. 2. *q. 43. a. 8. conclus. 2. 3. & 4.* Suarez *tom. 3. in 3. par. disp. 66. sect. 4. & disp. 68. sect. 5. tum de Caritate, disp. 10. sect. 3.* num.

Præcepta diuina etiam, quin & naturalia affirmatiua aliquãdo, quò scandalum pusillorum vitetur, cessant.

num. 9. Laymán *lib.* 2 *tract.* 3. *cap.* 13. *num.* 9. & 10. nec non Tannerum *tom.* 3. *disp.* 2. *q.* 6. *dub.* 9. *num.* 120. qui fidem facit hanc Regulam esse inter Doctores communem.

CI. Etsi id negent plerique

At non vsque adeo certa est, vt plerique non refragentur. Nam contrariam planè sententiam palàm tuentur Vasquez 1. 2. *disp.* 162. *num.* 17. Becanus 2. 2. *cap.* 27. *q.* 5. *num.* 4. Turrianus *loc. cit. vers. Tertio absolutè dicendum*, Castro Palao *tom.* 1 *tract.* 6. *disp.* 6. *punc.* 12. *num.* 3. vnà cum S. Antonino 3. *par. tit.* 8. *cap.* 4. §. 5. Nauarro *in Summa, cap.* 14. *num.* 44. *vers.* 27. Basilio Pontio *lib.* 5. *de matrimonio, cap.* 18. §. 2. *num.* 7. & *seqq.* & ante hos Siluester, Paludanus, Durandus, & Armilla citati a Coninch *loco cit.* qui omnes negant vllum præceptum diuinum, vel humanum pro scandalo passiuo pusillorum cauendo negligendum esse.

CII. Sed frustra ob meram æquiuocationē.

Verùm posteriores hi Doctores vel frustra a prioribus discedunt, vel ex mera æquiuocatione in contrariam opinionem concedunt. Quam æquiuocationem vt tollam, aio, quando præceptum scandali vitandi, aliudque præceptum diuinum, aut humanum obseruandum simul concurrunt, neq; vtriq; simul satisfieri potest, alterutrum necessariò cessare, atq; adeo esse omittēdum; nec semper alia præcepta in concursu cum præcepto de fugiēdo scandalo præualere, sed interdum desinere, & illud vrgere; interdum verò e contrariò illud cessare, & hæc vigere: atque hanc doctrinam tam esse ratam fixamque, vt in controuersiam ne ab Auctoribus quidem posterioribus reuocari queat. Nam supposita alterius præcepti obligatione perseuerante, quæcunq; ista sit, certum omnino est, nunquam fas esse culpam vllam contra illud, ipsum violando, vt vitetur pusilli scandalum, admittere. At non hæc lis est, neque hoc quæritur; sed petitur, inuestigaturque, an vbi duo præcepta, vnum declinandi scandali pusillorum, aliud iuris diuini, vel humani exequendi confluunt; detur vnquam casus possit, in quo desinat obligatio aliorum præceptorum, ac sola obligatio vitandi scandali locum habeat, vt signanter notauit Suarez *sect. illa* 3. *de carit. num.* 9. Quod certè iure negari nequit; & nullo etiam negotio euincitur.

CIII. Vt euincitur.

I. Quippe affirmatiua præcepta naturalis legis ex S. Thomā 2. 2. q. 33. a. 2. à cunctis recepto non semper omnique tempore obligant, sed existētibus duntaxat quibusdam circumstantijs ad obligationem ex eis contrahendam necessarijs. Quod etiam partim accidit in præceptis humanis negatiuis, quæ communiter minimè obligant, quando sine graui incommodo, & damno obseruari nequeunt, vt passim sanciunt Doctores. Vnde carnes in die aliàs vetito comedere, quando absque graui vitæ periculo abstinere non possum, licitum vtique est: neq; vllus contemptus, vnde reddi queat illicitum, interuenit, vt suppono. Ergo, quando similia præcepta absque graui proximi scandalo impleri nequeunt, desinunt etiam obligare. Consequentia patet, quia vna ex necessarijs conditionibus ad huiusmodi obligationes contrahendas est, ne graue proximi scandalum præponderans adsit. Nam si non teneor illa præcepta cum graui meo incommodo etiam temporali exequi, quia vna ex conditionibus ad obligationem incurrendam est, vt absit tale graue incommodum; multo minùs teneor eadem implere cum graui scandalo passiuo, & ruina multorum, quā alioqui teneor etiam aliquando vita-

re cum graui incommodo proprio, vt differre ingressum Religionis ad arcenda plura peccata in pluribus, vt supra *num. 95.* vidimus, quia vna quoq; ex necessarijs conditionibus ad eorundem præceptorum obligationem est, vt absit graue proximi scandalum, & ruina. Quæ ratio meo intellectui vim infert planè ineluctabilem. Nam Deus vult, obligatq; me, vt præferam salutem proximi meo graui incommodo differendo v. g. ingressũ Religionis; non obligat autem cum graui meo incommodo ad obseruanda semper sua diuina præcepta, vel humana; sed indulget, vt die Dominico in graui necessitate v. g. morbi possim omittere sacrum, vel ob magnam paupertatem ad leuandam famem, seruiles labores obeam: atque adeo vt ita meum graue commodum, vel incommodum executioni præceptorũ, etiam suorum subinde anteponam, vt liquet. Ergo multo magis indulget etiam Deus, vt potiùs vitem graue scandalum proximi aliquando, quàm aliquod eius quoque præceptum impleam, siquidem fugam scandali vult a me præferri interdum magno meo incommodo, quod tamen patitur suis præceptis anteponi; atque adeo multo magis quoque fugam scandali ijsdẽ ante haberi nonnunquam patietur: seu, vt magis propriè loquar, multo magis Deus indulget, vt obligatio legum, & præceptorum, etiam suorum aliquando potiùs cesset, quàm scandali passiui pusillorum vitandi. Idemq; & de naturæ præceptis constat. Prælatus enim, & Superior iure naturali tenetur punire subditos delinquentes; & tamen non tenetur, quando sine graui aliorum perturbatione, & scandalo non potest eos punire, vt S. Thomas 2. 2. *q.* 43. *a.* 7. communiter probatus decernit.

CIV. *Et exẽplis alijs docetur.*

Alij Doctores alia exempla, & instantias ex præceptis diuinis, & naturalibus promunt. Bannez *loc. cit. conclus.* 3. Si quis in domum alterius in extrema necessitate corporali positi ingredi nequit, vt ei largiatur eleemosynam, quin multa scandala inde oriãtur; statuit, posse illam omittere. S. Thomas in 4. *dist.* 17. *quæst.* 3. *a.* 3. & *quæst.* 4 *ad* 5. Coninch *loc. cit. nu.* 71. cum Adriano *in* 4. *de Confess. qæst.* 4. Maiore *in* 4. *dist.* 17. *q.* 5. Nauarro *in Summa. cap.* 7. *nu.* 4. Siluestro, *verbo, Confessio* 1. *q.* 18. Cano *Relect. de Pœnit. par.* 5. Medina *quæst.* 10 *de Confessione*, Suarez *tom.* 4. *in* 3. *part. disp.* 23. *sect.* 2. Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 13. *num.* 10. docent, si qua mulier cõscia, certum confessarium ex tali peccato a se manifestato in cõfessione in mortalis scandali crimen pro sua infirmitate lapsurum, debere eiusmodi peccatum tacere, satisq; tũ esse, vt cætera detegat; etsi ea confessio non ex obligatione, sed supererogatione peragatur, modò alius confessarius tum desit. Quod sanè delictum multo magis illa dissimulare teneretur, si graue periculum, ne ab eodem in ipsamet confessione solicitaretur ad libidinem, imminere prospiceret. Ratio est, inquit Medina, quia lex naturalis caritatis de vitando proximi scandalo præfertur legi diuinæ positiuæ de integritate confessionis, & obligatio huius desinit, ceditque illi. Bannez, & Tannerus *loc. cit.* quod ad humana præcepta attinet, pronuntiãt vxorem non teneri ieiunio, quando ex eo reddita macilenta occasionem scandali præbet.

Vt scandalum pusillorũ vitetur, omittenda aliquãdo eleemosyna.

Et tacendum in confessione graue crimen, vt confessarij ruina caueatur.

CV. *Fundamentũ verò cõtrarium euertitur.*

II. Idem extorqueo conuellendo præcipuum Aduersariorum fundamẽtum iam indicatum. Nam secundùm ipsos, vt ponderat ex Vazquez Pontius *loc. cit. num.* 9. præceptum scandali

dali

dali passiui alterius vitandi quò obliget, requirit, ne tum occurrat etiam aliquod præceptum positiuum implendum. Priùs quippe vnusquisque saluti propriæ, quàm alienæ, debet prospicere. Esset autem peruersus ordo, si aliquis omitteret præceptum sibi primariè impositum, vt exequeretur secundarium dumtaxat cauendo ruinam proximi. At hoc fundamentum nullum est, vt pote apertâ æquiuocatione subnixum; quasi verò præceptum aliquod, subtrahendo occasionem ruinæ proximo, vitandoque ipsius scandalum passiuum ex infirmitate, violaretur, salusq; propria negligeretur, & alienæ posthaberetur. Imò saluti proximi consulendo, quum opus est, cessante alio præcepto, aliàs vrgente, tunc maximè saluti etiam propriæ consulo, nullumq; præceptum frango. Vnde sic instantiam allatam inculco. Per te non ligat præceptum vitandi scandali passiui proximi, nisi adsit hæc circumstantia, ne interim occurrat aliquod præceptũ positiuum obseruandum. At hoc non me obligat, quoties nequeo sine magno incommodo illud exequi, & tamen aliquando teneor pati magnum incommodum, vt vitem alterius scandalum v. g. præuidet aliquis ex opere etiam bono magnam hominum multitudinem ex infirmitate in grauia peccata inducendam, totamque vrbem in hæresim lapsuram, certum est, eum teneri abstinere eiusmodi opere, etiam cum vitæ iactura, & bonorum quoq; spiritualium, quæ saluti non sunt necessaria, vt supra *num.* 97. citra cuiusquam dissentionem animaduerti. Quæ sanè iactura grauissimum vtiq; incommodum est; at comparatione longè grauiorum malorum, quæ eo impediuntur, pensatis omnibus, ne graue quidem existimatur, sed leue, iuxta regulam *num.* 54. supra defixam. Si igitur graue incommodum proprium eximit me a præcepto positiuo v.g. audiendi Sacri, quia in pago vnicum est, & ego debeo domum custodire à furibus, vel ægroto adesse; & non eximit me aliquando ab obligatione vitandi scandali passiui aliorum, euidens est, preceptum scãdali passiui aliorum vitandi strictiùs interdũ obligare, quàm aliquod aliud præceptũ positiuum. Ergo si hoc cum eo concurrat, hoc obligare desinet. Consequentia est perspicua, quia in concursu præceptorum imcompatibilium semper id, quod minùs strictè obligat, desinit obligare.

III. Quando immineret alicui mors corporalis, dimittendum esset præceptum de audienda Missa. Ergo si alicui imminet graue periculum animæ per scandalum passiuum, aliquando dimittẽdum est aliquod aliud preceptum, quod minùs obligat. Respondet I. Pontius *loco cit. num.* 10. esse disparitatem, quia in primo casu inuitus damnum vitæ temporalis patitur, & ideo recta ratio exigit, vt ei succurratur omisso precepto positiuo, in secundo autem casu qui scandalizatur, patitur damnum spirituale sciens, & volens, & ideo recta ratio non postulat, vt eius vitandi gratiâ præceptũ positiuum negligatur. Sed contra est. I. quia etsi damnum spirituale patientis scandalum sit voluntarium, tamen aliquando vitandum adhuc est, etiam cum vitæ iactura, & alijs præceptis minùs vrgentibus præferendum, vt paulò ante probaui. II. Si possum sine graui incommodo impedire alium, ne seipsum ex desperatione interficiat, teneor vtiq; impediendi gratiâ omittere etiã Sacrum in die festiuo, etiamsi mors sit illi voluntaria, vt liquet. Rursum, si quis ex maxima passione totas suas facultates vnâ vice prodigat, ac dilapi-

Ch. 7. Ad vitandum passiuũ scandalũ, desinit aliquando præceptũ audiendæ Missæ.

Etsi scãdalũ alteri sit voluntarium, adhuc tamen vitandũ est omittendo alia præcepta nõ obligantia.

dilapidet, vnde in grauissimam corporis, & animæ necessitatem certò casurus sit; teneor etiam cum Sacri omissione in die præcepti illum impedire, si possum; tametsi sciens, & volens ipse tale damnum sibimet inferat. Ergo allata disparitas nulla est.

CVII. *Obligatio vitandi scandali est etiã primaria.* Respondet II. idem Pontius *ibidem*, in casu primo concurrere duas obligationes primarias, vnam audiendi Missam, aliam subueniendi proximo, & hanc, veluti fortiorem prævalere. at obligationem vitandi alieni peccati esse tantùm secundariam iuxta ea, quę *num.* 4. dixerat. Sed contra est, quia iam ea, quæ illo *num* 9. dixit, supra *num.* 105. euerti. Deinde, frustra ait, obligationem vitandi scandali alterius esse secundariam tantùm, quum sit æquè primaria, ac præceptum audiendæ Missæ; tametsi ob aliquam circumstantiam desinat obligare; quod probo ad hominem apertissimè, quia etsi obligatio audiendæ Missæ cedit fortiori obligationi subueniendi ægrotanti, non idcirco tamen desinit esse primaria, vt idem Pontius fatetur. Ergo quamuis obligatio vitandi alieni peccati aliquando cedat obligationi grauiori strictioris præcepti, non propterea est secundaria, perperamq; & sine fundamento, mereq; voluntariè id fingitur. At aliquando obligatio vitandi grauissimi scandali plurimorum est longè maior, quàm audiendæ Missæ v.g. & cum iactura etiam vitæ interdum exequenda, vt supra ostendi. Ergo hæc erit tum primaria quoq; & alteri, etsi etiam primariæ de audienda Missa, tamen minùs graui, necessariò præferenda. Ergo in concursu præcepti de vitando scandalo aliorum cum alijs præceptis, aliquando alia præcepta cessant obligare.

CVIII. Ex quibus satis prior meæ assertionis pars constat. Nunc posterior, quam Auctores vtriusq; sententię concedunt, facilè explanatur. Nam, vt bene tradit Coninch *loc. cit. num.* 64. vnà cum Couarruuia, quem affert, prædicta Regula non est omnino vniuersalis, neque semper vera. Qui enim nouit suum Parochum in statu peccati mortalis esse, præuidetque, si ab ipso sumat in Paschate Sacramenta, peccaturum illum denuo lethiferè, non ideo, si alio ministro careat, debet abstinere confessione, & communione, ne ei peccandi occasionem præbeat. Subdit deinde prudenter idem Coninch, ad discernendum, quando vnum præceptum cesset obligare, & quando vrgeat, partem vtramq; diligenter expendendam; hinc, quàm grauiter præceptum obliget, quantumq; in talibus circumstãtijs bono communi, vel meę spirituali vtilitati expediat illud exequi; illinc verò, quàm graue sit scandalum imminens; atq; ex duobus malis semper minùs esse eligendum. Vnde nullo negotio diluuntur, quæ contra obducuntur. *Aliquando alia præcepta præualẽt præcepto de cauẽdo scandalo.*

Objicies I. S. Basilium *interrog.* 64. *in Regulis* aientem, *quotiescunque in his, quæ ex mandato vel fiunt, vel dicuntur, homines offensionem incurrunt*; toties scandalum esse negligendum. Respondeo S. Basilium expresè loqui de scandalo Pharisaico tantùm; subdit enim statim in memoriam reuocandum illud Christi Domini responsum *de huiusmodi hominibus*, datum discipulis interrogantibus; *Scis, quòd Pharisæi, audito verbo hoc, scandalizati sunt? Sic enim illis respondit: Sinite illos, cæci sunt &c.* At mea assertio loquitur de scandalo passiuo non Pharisæorum, sed pusillorum, adeoque S. Basilius ei non obluctatur. CIX. *Scandalũ Pharisaicũ negligẽdum.*

Objicies II. ex Pontio *loc. cit. num.* 8. Innocentium III. *in cap. de noui operis nuntiatione*, præcipientem vniuersè, CX. *Nec obstat Innocẽtius III.*

sè, non esse violandum vllum præceptum ob scandalum passiuum aliorum declinandum. Respondeo id esse verissimum. At præceptum positiuum, quando vrget grauior obligatio vitandi scandali passiui non violatur, sed desinit obligare, vt antea explicaui. Neq; responsio Pontificis remanet incerta, aut superuacua, quum rectè doceat generaliter, quæ sine peccato mortali omitti nequeunt; non esse pro vitando scandalo omittenda: at quando obligatio scandali vitandi strictior est, definitque minor alterius præcepti, omissio operis inculpata est. Definire autem in singulis circumstantijs, quandonam vnum præceptum fortius sit altero, non sinebat Pontificem ipsamet materia tam vasta non breui responso expedienda, sed vix longo tractatu.

CXI. *Nec idcò Missa mihi omittenda est, ne ab alio omittenda.* Obijcies III. ex Turriano, & Palao ex dictis sequi, posse me die festo, & debere Sacrum omittere, quando alioqui meus hostis, si ego intersim, illud omittet. Respondeo negando sequelam, quia in tali casu non cessat mea obligatio audiendi Sacri, quãdoquidem, pensatis omnibus, minus inconueniens est pro me, vt meus hostis omittat sacrum, quàm ego: & quoniã vnum duntaxat, idemq; prorsus præceptum obligat me, & proximum ad audiendam Missam, neq; adest vlla ratio, aut malum proximi præponderans, cui vt occurram, cesset in me obligatio eius audiendæ; sicut quando ea omittitur, vt grauissima mala proximi, & peccata caueantur. Vnde nonnulli Doctores ex relatis §. 4. censent eam aliquoties, semel aut bis esse omittendam mulieri, vt vitet nonnullorum hominum lasciua desideria &c. etiam in die festiuo, quia hoc malum præponderat. Hinc idem Castro Palao huc tandem descendit, *loc. cit. nu. 4. vers. Ad secundum fateor*, maiorem obligationẽ esse attendendam; adeoq; docet etiam pro seruanda vita temporali proximi Missam in die præcepti esse negligendam, quia il ius seruandæ obligatio grauior est, quàm huius audiendæ. Frustra tamen, & sine vlla ratione idem Palao negat extare obligationem directam, & primariam conseruandæ vitæ spiritualis proximo subtractâ ei peccandi occasione, vel materia, sicut extat conseruandæ ei vitæ temporalis: quum præceptum caritatis, *Diliges proximum tuum, sicut teipsum*, quando sine graui incommodo possum vitare notabile illius damnum spirituale, quale est peccatum mortale, directè me obliget ad illud vitandum, ne dum ad temporale. *Obligatio conseruãdæ vitæ spiritualis proximo est etiã primaria, & directa.*

§. VIII. An ius, & titulus propriæ libertatis tuendæ absq; alia iusta caussa eximat ab obligatione vitandi scandali passiui pusillorum.

Nonnulli ex Auctoribus solius libertatis conseruandæ prætextu varias obligationes sine alia legitima caussa elidunt; sed planè immeritò, & nulla probabilitatis specie. Contra quos

Assero disertissimè, ius, titulum, vel vsum propriæ libertatis, si nihil aliud addatur, non satis esse, vt aliquem à culpa scandali actiui, & passiui ex infirmitate, vel ignorantia, aut peccaminosæ cooperationis liberet. Ratio primaria, & radicalis est, quia sicut vbi nulla est lex certa, quæ libertatem restringat, ibi semper possessio stat pro libertate: ita, vbi lex clara, & certa in legitima possessione est, ibi obligatio ipsi libertati imponitur, libertatisq; anterior possessio a posteriore, & nouâ talis legis obligatione tam certò euertitur, vt nemo eiusdem libertatis CXII. *Solum ius tuendæ libertatis nõ elidit obligationem vitandi scandali, quia hæc est in possessione, non illa.*

bertatis seruandæ nomine tantùm se a lege exequenda vindicare queat. Atqui naturalis, & diuina lex caritatis de non dando scandalo, deq; peccato proximi ex ignorãtia, vel ex infirmitate, subtractã ei occasione, cauendo, nec non de vitanda cooperatione delictis aliorum, etiam indirectã, omnino certa, & clara est, & possessione minimè controuersã gaudet: Ergo nemo solo libertatis prætextu a tali lege potest se subducere; sed necessaria præterea est grauis caussa, seu graue incommodum, ab incommodo coercitæ libertatis, quæ huiusmodi legis oneri obnoxia est, distinctum, præ quo eadem lex ampliùs non obligare censeatur.

CXIII. *In dubio negatiuo melior est conditio possidentis.* Confirmatur I. quia in dubio proprio, hoc est, negatiuo melior est conditio possidentis, in omni planè materia, sine vlla exceptione, vt Thomas Sanchez *lib. 2. de matr mon. disp. 41. num. 32. & libro 1. in Decal. cap. 10. num. 11.* Ioannes Sanchez *disp. 42. num. 7.* nec non Castro Palao *tom. 1. tract. 1. disp. 3. punc. 6. num. 5.* plurimíque alij Doctores ab ijs relati, multis, ac validis rationibus planum faciunt. Vnde fit, vt *si præceptum est in possessione obligandi, tunc melior sit conditio præcepti, sicque illi fauendum*, quemadmodum idem Ioannes Sanchez *ibid. num. 17.* scribit; & *si præceptum est in possessione obligandi, libertas non erit in possessione:* vt obseruat alter Sanchez *disp 41. de matrim. cit. num. 41.* At exploratum prorsùs est, præceptum caritatis de vitando scandalo passiuo ex infirmitate, vel ignorantia, quando commodè potest, esse in legitima possessione obligandi libertatem. *Etsi hic nullum dubium aduersetur præcepto vitandi scandali.* Quanquam verò nonnulli Doctores conditionem possidentis extra materiam iustitiæ negent in dubio esse meliorem; in præsenti tamen casu nemo est, qui possit rationabiliter discordare, quandoquidem hic aduersùs certam, & iustam obligationem a caritatis præcepto de vitando pusillorum scandalo passiuo impositam nullum adest dubium, neque vlla ratio. Ergo iuxta omnes Doctores conditio præcepti de eodem scandalo pusillorum vitando legitimè possidentis melior est, illudq; exequendum. Ergo solus prætextus libertatis conseruandæ non sufficit ad deobligandum, sed aliqua alia iusta caussa requiritur.

CXIV. *Si ius solum libertatis præualeret, tolleretur obligatio cuiusuis præcepti obseruandi.* Confirmatur II. quia, si solus titulus libertatis propriæ tuendæ ad obligationem præcepti de cauendo pusillorum scandalo abolendam satis esset, hinc omnis obligatio cuiuscunq; præcepti obseruandi penitùs tolleretur, cùm quælibet obligatio præcepti semper libertati sit onerosa, atq; hanc restringat. Tolli autem per hunc prætextum omnem obligationem seruandi cuiusuis præcepti, nemo sine hæresi affirmare potest, vt patet. Ergo idem prætextus libertatis tuendæ non sufficit ad deobligandum ab executione præcepti de vitando scandalo pusillorum, sed aliqua alia iusta caussa est necessaria.

CXV. Hinc I. qui inuitat alios ad bibendum, præuidens aliquem inebriandũ, peccat mortaliter, vt supra *num. 41.* absque Doctorum controuersia notaui; neque a tali peccato eum eximit ius tuendæ libertatis, quæ ab obligatione abstinendi simili inuitatione læditur. *Tabernarij vẽdentes vinũ inebriãdis peccant mortiferè.* Hinc II. Tabernarij vendentes vinum potatoribus, tametsi animadnertunt probabiliter aliquem ex eis inebriandum, delinquunt etiam lethiferè, teneturque perdere illud lucrum vendendi vini immoderati, quanuis inde eorum libertas grauetur, vt cum Caietano, Valentia, Ro-

 driquez,

driquez, Emmanuele Sa, docet Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 7. nu. 33.* Tabiena *in Summa, verbo, ebrietas,* Reginaldus *lib. 22. c. vlt. sect. 4. n. 56.* & Baldellus *lib. 3. de vitijs, & peccatis, tom. 1. disp. 30. num. 21.* Hinc III. Quamuis oscula, & tactus non obscœni inter mares, & feminas, ob consuetudinem regionis liciti dicantur ab Auctoribus plerisque, etsi alter eorum prauâ intentione duci cognoscatur, si fiant in publico; addunt tamen iidem Doctores, quum priuatim fiunt, & commodè vitari possunt, sub mortali ex præcepto caritatis esse vitanda, vt infra *cap. 7. §. 17. n. 198* monstrabo. Nec a tali obligatione liberat, quòd hæc obligatio libertati propriè osculandi, & tangendi incommodet. Hinc IV. Si qua femina formosa vellet noctu sola otiari in domus vestibulo, certa se ab aliquo ex transeuntibus impudicè tangendam, sine periculo tamen proprij consensus, adhuc lethiferè delinqueret, neque excusaretur prætextu libertatis, ne teneatur eiusmodi occasionem proximo subducere.

CXVI. Vnde Lessius *lib. 4. de iust. cap. 3. num. 64.* loquens de tactibus per se licitis, sed ex abusu alterius solùm illicitis, sapienter pronuntiat: *lege caritatis, ne videlicet alter peccet, tenetur huiusmodi contactus, si commodè potest, declinare.* Subscribuntq; cæteri Doctores *cap. 7. §. 17. cit. num. 198.* referendi. Thomas quoque Sancez *lib. 1. in Decal. cap. 6. num. 17.* rectè statuens, si mulier datá operá amasij turpis oculis se aspiciendam absque vlla necessitate offerret, sed quadam vanitate ducta, nec turpis amoris alterius ignara, etsi illum non intenderet; mox subdit; *nescio eam culpâ mortali liberare*: rationemque illico adiungit: *quia aliud est suâ se quocunq; eundi libertate priuare, quod commodè, & absq; anxietate, ac ad scrupulos aditu præstare nequit* (sic ille opinatur, quem supra num. 26. refelli) *aliud autem datâ operâ se eius aspectui offerre, quod facillimo negotio vitare potest, nec in illa oblatione aliquid vtilitatis est.* Idem quoque cum Vazquez *opus. de scandalo, q. 43. a. 8 dub. 2. nu. 27.* asseuerat etiam Castro Palao *tom. 1. tract. 6. disp. 6. punc. 7. num. 4* *quia ex obligatione caritatis quilibet tenetur vitare ruinam proximi, si commodè possit; potest autem commodè, quando absq; iactura alicuius rei necessariæ, vel vtilis potest. Ergo tenetur*, Mox verò *num. 5.* sibi ita obijcit: *Dices, priuari libertate, & iure, quod habet hac, & illac discurrendi. Ergo semper adest iusta caussa excusans:* Respondetque statim, *si in huiusmodi cursu aliquis honestus finis adesset; qui non est solùm exercitium libertatis, vt pote commune actibus bonis, & malis; fateor, non debere ob malitiam adolescentis priuari; quia priuatur aliqua re sibi vtili, & necessaria: at priuari cursu impertinenti, & otioso, non debet femina, vt molestum reputare; & licèt illa reputet molestum, non obinde excusari potest a scandalo, quia non habet honestam caussam excusationis: non enim est honesta caussa, quam ipsa de se vitare tenetur.*

Ex quibus manifestò colligitur, vt quis ab obligatione præcepti de pusillorum cauendo scandalo eximatur, etiam quum dictum, factumue per se indifferens est, non satis esse solum ius, titulumque non amittendæ, aut imminuendæ libertatis, sed aliam caussam a libertatis iure distinctam, ac iustam, nempe aliquod graue incommodũ iudicio prudẽtis æstimatũ, aliòqui subeundũ, esse necessariam. Idcirco debitor quoque, quando in soluendo debito damnum lõgè maius, quàm creditor, dilata solutione, patitur, potest CXVII. *Ad obligationẽ vitandi scandali sollicitudà alia grauis caussa, præter ius libertatis, necessaria est.*

teſt ſolutionem differre, quia ad hanc non tenetur cum tanto ſuo incommodo, vt communiter ſanciunt Doctores apud Leſſium *lib.* 2. *de Iuſt. cap.* 16. *dub* 1. *num.* 15. vſque ad 34. Ac proinde Auctores, quum feminam ſe offerentem aſpectui impuri adoleſcentis, cui tamen non aſſentitur, etſi non ignara ſit eius praui deſiderij, a mortali culpa liberant tuendæ propriæ libertatis prætextu, intelligendi ſunt ſano modo loqui de aliquo alio incommodo notabili diſtincto ab onere, & obligatione implendi alicuius præcepti, aliàs apertè reijciuntur, & conuincuntur ex dictis.

Puella ſolo libertatis prætextu nequit a reatu ſcandali liberari.

CXVIII. *Nec diſſentit Diana.*

Quamobrem benignè interpretandum iudico, quod eruditiſſimus Diana *par.* 2. *tract.* 15 *reſolut.* 30. §. *tertia opinio*, quum prudenter vnà cum Thoma Sanchez *num.* 17. *cit.* Vazquez, Hurtado, Bonacina, & Caſtro Palao ſupra *num.* 28. & 29. recenſitis aſſeueràſſet, mulierem deditâ operâ, aſpectui amaſij, a quo turpiter ſe appeti nouit, etſi id illa non intendat, exponentem abſque vlla neceſſitate, vel vtilitate, peccare mortiferè: confeſtim poſtea ſic excipit: *Secus autem, ſi hoc faciat, vt diximus, non ſolùm propter aliquam neceſſitatem, ſeu vtilitatem, ſed etiam propter hoc ſolùm, ne videlicet ſe priuet ſuâ libertate, & iure exeundi domo.* Hoc, inquam, ſic humaniter accipiendum eſt, mulierem non peccare, quando gnata flagitioſi deſiderij alterius, quod ipſa non intendit, neque ſtudioſè ſe eius oculis videndam præbet, vtitur iure ſuæ libertatis, domo exiens, ne alioqui onere intolerabili remanendi ſemper domi, quaſi domeſtico carceri continenter addicta, grauetur; ac proinde licitè proximi delictum permittit. In quo planè ſenſu Dianam loqui, mihi omnino perſuadeo: neque ego diſſentio. Nam obligatio non exeundi vnquam domo, vel certè per lõgum tempus, graue prorſus incommodum eſt, idque a ſolo libertatis exercitio planè diuerſum, vt conſtat; adeoq; meritò excuſat, & Diana a ſuperiore doctrina omnium Doctorũ minimè diſcrepat.

Quod ſi quis, præter eius mentem, prædicta verba eò etiam extenderet, vt eadem mulier in eodem caſu ex hoc præcisè titulo exercendæ ſuæ libertatis in ſe ſe offerendâ aſpectui impuri hominis, dummodo huius ruinam nõ intendat, delicti mortalis cenſeatur immunis, etſi aliud incommodũ ei nõ immineat, profectò nouam ſine vllo probabili fundamento opinionem extruderet, ipſique etiam Dianæ repugnaret. Et quidem quod ad nouam opinionem attinet ſine fundamento probabilitatis, manifeſtè probatur I. quia eſt contra Doctores omnes, neq; ratione vllâ munita, nec contrariorum argumentorum ſolutione tentatâ, ne dum probabili ſubnixa, ac proinde omnino improbabilis, vt oſtendo in mea *opinionum moralium Trutina, par.* 1. *cap.* 10. 11. & 12. II. quia exercitium merum libertatis cum ruina graui alterius coniunctum, nihil habet vtilitatis, & ſine graui incommodo eiuſdem libertatis in præſenti caſu facillimè, & ſine vllo periculo, vel perplexitate ſcrupulorum omitti poteſt, vt euidens eſt. Ergo præceptum caritatis ex generali regula a cunctis Doctoribus probata obſtringente ſemper ad faciendum, vel abſtinendum, quando ſine graui incommodo fieri, vel abſtineri poteſt, in tali caſu ſub graui culpa obligat ad prętermittendum eiuſmodi exercitium. III. quia poſſeſſio præcepti de puſillorum ſcandalo vitando eſt certa. Ergo obligatio etiam libertatis ad illud exequendum pariter certa, quum hæc ſint correlatiua indubitata:

CXIX. *Perperamque aliter exponeretur.*

dubitata: & eo ipso, quod præceptum in possessione certâ est, compedes obligationis libertati inijcit. IV. quia si is solus libertatis titulus feminam in dicto casu legitimè excusaret, eodem prorsus nomine, ac prætextu obligationes cæterorum omnium præceptorum, sine alia præterea iusta caussa eluderentur, ac delerentur, quod nullo modo dici, nec in Catholica Ecclesia tolerari potest. Quod autem ad Dianam spectat, hæc eadem opinio illi quoq; aduersaretur, quum ibidem statuat, mulierem lethiferè delinquere, quando sine necessitate, ex sola vanitate, deditâ operâ offert se oculis alicuius, a quo fœdè se appeti scit, licèt id non intendat. Nam ad crimen huiusmodi excusandum semper illa titulum honestum iuxta talem sententiam in promptu haberet, præbere nempe se ex industria aspiciendam alteri, vt in hoc suam libertatem exerceat, neque ipsam, subducendo se, lædat, aut imminuat. Atque ita nunquam daretur casus, in quo ea delinqueret, contra quàm idem Diana *ibid.* asserit.

CXX. *Iusta caussa tolli pot peccatum scandali actiui.* Quamobrem in materia scandali omnis dubij resolutio huc demum vltimò reuocatur, vt caussæ æquitas maturè expendatur. Quoties enim iusta caussa aliquid indifferens alteri ministrandi, aut ab eo petendi, mihi suppetit, etsi eũ prospicio tali re indifferenti abusurũ lethaliter; tametsi id ei administro, vel ab illo peto, nequaquã pecco, modò id non intendã; neq; scandalũ do, sed ille accipit, atq; ex sua malitia, vtcunque etiam ex passione succumbat, peccare dicitur: secus verò omnino, vbi sine iusta caussa rem indifferentem abusuro non ignarus suppedito. Quæ sanè doctrina indubitata nisi præ oculis in huiusmodi materia habeatur, atque ad iustam, vel iniustam caussam, tanquam ad anchoram, Polumque confugiatur, sed contra aliquid malitię alterius, vel libertati tribuatur, vel danti occasionem vitio vertatur; semper petetur principium, taliq́ue effugio cuncta actiui scandali dati delicta nullo negotio excusari, alteriusq́ue malitiæ imputari poterunt. Quod sicuti falsissimum est, ita omnibus Doctoribus omnino aduersatur.

Quæ sæpe præ oculis habēda.

§. IX. *Cui virtuti opponatur peccatum scandali, & quomodo in confessione sit aperiendum.*

HAnc ego quæstionem ex parte speculatiuam, qui moralia Paradoxa, quò in vsum reuocentur, adorno, omnino prætermitterem, nisi esset cum praxi etiam coniuncta; ac proinde non leui brachio tractanda.

Segmentum I.
Refertur prima sententia.

CXXI. *Quum proxim' indirectè solũ inducitur ad peccatũ, peccari solùm peccato scandali contra caritatẽ, non verò contra peculiarem aliã virtutẽ.* CArdinalis de Lugo *tomo de pœnit. disp. 16. sect. 4. §. 2. num. 157. & num. 159.* existimat, quum quis directè, & formaliter ruinam proximi intendit, hoc est, ex desiderio, vt proximus patiatur damnum illud spirituale; vel directè, sed non formaliter, vult a proximo peccatum committi, non quia eius malum est, sed ob aliquod lucrum, vel commodum, quod inde sperat, aut quærit; peccatum huiusmodi inductionis esse peccatum scandali, ac tali in scandalo explicandam esse in Confessione speciem peccati, ad quam proximus inducitur (de quo nullum video esse dubium inter Auctores) quum verò quis præuidens ex sua actione proximum facilè accepturum occasionem peccandi, quod etsi non intendat, potest tamen, & debet

debet impedire, & tamen non impedit, tunc satisfieri explicando malitiam scandali, licèt non explicetur species peccati, ad quod proximus induci poterat.

CXXII Ratio est (subdit *ibid. num.* 161. idem Cardinalis) *quia licèt qualibet virtus possit non solùm obligare directè ad eam amplectendam, sed etiam indirectè, ne in aliis eam impediam: non tamen obligat me ad procurandum positiuè, quòd alij eam amplectantur. Iustitia* v.g. *obligat me, ne procurem, quòd alius furetur; tamen non me obligat, vt procurem, ne alij furentur, nisi fortè ex peculiari officio ad id tenear: Castitas obligat me indirectè, ne alios inducam ad luxuriam; non tamen, vt positiuè procurem alios esse castos: nam licèt affectus erga castitatem possit ad id etiam inclinare, non tamen obligare; vt notauit bene* P. Conich. *dictâ disp.* 28. (de caritate) *Quamuis ergo peccet contra obligationem castitatis, qui proximo luxuriam consulit: non tamen peccat vllo modo contra castitatem, qui proximi luxuriam non impedit; & ideo qui lasciuum non corripit, peccat quidem contra caritatem, non verò contra virtutem castitatis. Sic ergo nec peccat contra iustitiam, si præuidens, præter intentionem tuam alium ex tua intemperantia inducendum esse ad furandum, id non impedias: quia iustitia obligat quidem te ne procures alios furari, non tamen vt eorum furta impedias, & ad hunc finem abstineas ab intemperantia.* Ergo tota hæc obligatio erit in te ex sola caritate erga proximum, qua teneris eius malum impedire, non verò ex obligatione talis, vel talis virtutis particularis, vt mox *nu.* 162. infert.

CXXIII Confirmatur I. ex eodem Cardinali *ibid. num.* 153. & 154. quia quum quis non tenetur ex obligatione iustitiæ impedire proximi malum & detrimentum spirituale, tenetur solùm, si commodè potest, ex caritate illud impedire. Ergo si non impediat, peccat solùm contra caritatem, non autem contra aliam particularem virtutem, quam proximus scandalizatus violauit: ac proinde non est necessariò explicanda species peccati, ad quam ille inducitur; quum ea materialiter se habeat ad malitiam scandali, quod est solùm contra caritatem. Consequentia patet, quia alia peccata opposita caritati erga proximum non variantur specie pro varietate specifica illius mali, quod proximo afferunt. Vnde omittens correctionem proximi, ad quam ex caritate præcisè, & non ex officio, tenetur, quando potest, & debet illum corrigere, non tenetur in confessione explicare speciem peccati, quod in proximo vitandum erat per correctionem fraternam; sed sufficit dicere se omisisse correctionem debitam cum graui detrimento spirituali sui proximi: quia ad debitum caritatis, cui soli aduersatur illa omissio correctionis, per accidens & materialiter se habet, quòd detrimentum proximi sit hoc, vel illud peccatum.

Confirmatur II. ex eodem Lugo *ibid. num.* 162. quia ex opposita opinione sequeretur in supradicto casu, quando præuides ex tua intemperantia Petrum præter intentionem tuam inducendum ad furtum: si tunc non solùm peccas contra temperantiã, sed etiam contra iustitiam, fore te obligatum ad restitutionem, si quidem ex iustitia tenebaris abstinere ab illo peccato intemperantiæ. Consequens autem negatur ab Auctoribus illius opinionis. Ergo &c. CXXIV

Refert porrò Cardinalis de Lugo *num.* 159. pro iam exposita sua opinione Nauarrum *in Summa cap.* 6. *nu.* 16. CXXV.

16. aientem, tum explicandam esse speciem peccati, ad quam proximus inducitur, quando directè intenditur peccatum proximi: quando vero non intenditur directè, non apponentem talem obligationem; sed solùm obligationem confitendi peccatum scandali. Deinde *num.* 160. adducit Suarez *disp.* 10. *de carit. sect.* 2. *num.* 9. afferentem duas responsiones obiecto argumento vrgenti duplicem malitiæ speciem, alteram scandali contra caritatem; alteram illius speciei peccati, ad quam proximus inducitur: affirmantemq; priùs, *me teneri ad vitandum opus, ne proximus ad peccandum inducatur, ex obligatione caritatis, non iustitiæ, vel alterius similis virtutis.* Etsi autem Suarez postea *num.* 10. subdit, posse concedi duas illas species malitiæ in peccato scandali, priorem tamen responsionem non reijcit. Denique *num.* 159. infert, hoc ipsum concedi debere a Coninch 2. 2. *disp.* 32. *de carit. dub.* 56. in sententia eorum, qui circumstantias aggrauantes intra eandem speciem negant confitendas, siquidem ibi idcirco ait confitendum peccatum, ad quod proximus inducitur, quia est circumstantia aggrauans intra eandem speciem scandali. Sed præter hos Auctores citatos a Lugo, idem quoque planissimè docet Salas 1. 2. *tom.* 2. *tract.* 13. *disp.* 5. *sect.* 15. *num.* 134. consentitque recentissimè, qui Tomum Cardinalis de Lugo *de pœnitentia* in compendium magna ex parte redegit, Thomas Tamburinus *lib.* 2. *Methodi expeditæ confessionis, cap.* 1. §. 17. *num.* 105. Quanquam is non tam consentit, quàm ait solùm: *Respondent aliqui non esse*, citato in margine de Lugo, nec refellit.

Segmentum II.

Altera sententia opposita, & communis defenditur.

Contrariam tamen sententiam asseuerantem peccare illum, qui suo exemplo alium ad peccandum inducit, etsi indirectè solùm, eâdem specie peccati, quâ peccat is, cui malum exemplum præbetur, tradunt Thomas Sanchez *lib.* 1. *in Decal cap.* 6. *num* 3. & 4. nec non *cap.* 7. *nu.* 10. Vazquez 1. 2 *q.* 73. *disp.* 102. *cap.* 3. *num* 5. & *cap.* 7. *num.* 35. tum *quæst.* 73. *art.* 8. *Vers. Deindè obseruandum est.* Coninch *disp.* 32. *cit. dub.* 5. *num.* 56. quos solos pro huiusmodi sententia producit Cardinalis de Lugo *disp.* 16 *cit. sect.* 4. *n.* 158. Pro eadem tamen a Coninch *ibidem* refertur etiã Lorca 2. 2. *q.* 43. *a.* 8. *disp.* 56. At Cardinalis de Lugo ait ab hoc dici tantùm, confitendam esse circumstantiam scandali, an verò debeat explicari species peccati, ad quod proximus inducitur, nihil dici. Verùm Lorca non obscurè pro hac sententia stare videtur, dum *ibidem*, quum *num.* 6. dixisset, *siue scandalum actiuum indirectè volitum sit circumstantia mutans speciem, siue non, esse in confessione explicandum*, deinde *nu.* 10. subdit esse *verum, & indubitatum, eum, qui inducit mulierem, vel quemcunque alium ad peccandum, reum esse peccati illius, & nocumenti spiritualis, quod incurrit, siue illud sit diuersum peccatum, siue circumstantia eiusdem. Nec refert concedere duo peccata in eo euentu potiùs, quàm peccatum, & circumstantiam; vel duo peccata specie potiùs, quàm duo numero.* Siue autem inductio sit directa, siue indirecta tantùm, certum est eam a Lorca ibi damnari scandali actiui specialis, aperiendamque in Confessione asseri; XXVI. *Qui suo exemplo occasio est alteri peccãdi, peccat eadẽ specie peccati.*

quum-

quumque concedat tum duo peccata specie distincta interuenire, necessariò sentit peccati speciem, ad quam proximus indirectè etiam inducitur, in Confessione esse detegendam.

CXXVII Sed præter hos Doctores ab eodem Cardinali commemoratos, pleriq; alij quoq; hanc ipsam sententiã manifestè tuentur, Azor *par.* 1. *lib.* 4. *cap.* 20. *q.* 6. *fine*, Paludanus *in* 4. *dist.* 38. *q.* 6. *a.* 3. *concl.* 3. supplementum Gabrielis *q.* 2. *a.* 2. *conclus.* 3. 8. & 9. Caietanus 2. 2. *q.* 43. *art.* 1. & quæst. 53. ibid. *a.* 2. *vers. In responsione ad tertium post medium.* Armilla *in Summa. verbo scandalum, num.* 1. Angelus *verbo eodem, num.* 2. quos, præter Azorium, recenset Vazquez eo *cap.* 7. *num.* 23. *cit.* quibus Bonacina quoq; adstipulatur *disp.* 2. *de peccat.* *s.* 7. *q.* 4. *pun.* 2. §. *vnico, num.* 12. Basilius Pontius *lib.* 5. *de matrimonio, cap.* 18. *num.* 11. Ferdinandus a Castro Palao *tom.* 1. *tract.* 6. *disp.* 6. *punc.* 3. *num.* 1. 2. 3. indicat etiam Medina 1. 2. *q.* 72. *a.* 2. & expressiùs Graffis *lib.* 2. *cap* 68. *num.* 7. teste Saias *num* 134. *cit.* qui etsi proposito dubio, *an inducere ad fornicationem, non solùm sit peccatum scandali, sed etiam contra castitatem*, respondet negatiuè, tamen continuò post, quum pro sua responsione negatiua nullum prorsus Auctorem citet (adeo singularis, & solitaria talis eius opinio ne ab ipso quidem potuit vllo alio patrono donari) subdit oppositum eiusdem opinionis teneri a multis recentioribus, quos etiam nominat, & iam supra retuli; additque esse valde probabile, quod etiam multo fusiùs probat, quàm alteram partem; frustra autem refert Vazquez 1. 2. *disp.* 102. *cap.* 7. & 8. quum talis disputatio 102. nonnisi septem capitibus cõstet. Fauet quoque Bannez 2. 2. *q.* 43. *art.* 4. *dub.* 1. quatenus ait, hanc scandali circumstantiam semper esse confitendam. Suarez etiam *loc. cit.* aiēs posse concedi duas malitias specie diuersas in peccato scandali, idque probans, apertè patrocinatur. Ferdinandus autem a Castro Palao *loc. cit.* hanc sententiam tam ratam fixamque esse censet, vt de ea ita disertè pronuntiare non dubitet: *Etiam est certum, si tuo exemplo alium ad peccandum incites, specialem malitiam contrahere necessariò in confessione manifestandam, quia saltem indirectè vis proximi peccatum, illiusque es caussa moralis. Ex quo mihi videtur pro certo habendum te peccare illâ specie peccati, qua peccat is, cui malum exemplum præbes:* Subijcitq; Palao nihil referre, etiamsi Salas *loc. cit.* contra teneat.

Quam adeo communem sententiã ego quoque omnino amplector, eodemque gradu, ac idem Palao, pro certa habendam puto, nec breuiter, vt ab alijs factum cerno, sed fusè, ac copiosè pertractandam mihi existimo. CXXVIII

Nec me fugit, aliquos ex eius patronis litigare, vtrumne, an duo peccata fiat, vnum, ad quod proximus inducitur, vt furtum; alterum caritati, vel correctioni fraternæ oppositum: quicquid enim de hoc sit, satis ad id, quod modò quæro, est, conuenire cunctos huius sententię Doctores speciem peccati, ad quã proximus indirectè quoq; inducitur, in Confessione necessariò exprimendam ab inducente, quoties ad mortale inducit.

Probo I. ex Vazquez 1. 2. *disp.* 102. *cit. cap.* 6. *in fine*, ex quo reliqui hanc eandem rationem desumpserunt; quia vnaquæque virtus non solùm actus sibi contrarios prohibet, sed etiam occasiones omnes peccandi in tali materia; & quidem sub proprio motiuo, vt castitas lectionem turpium librorum, periculosã cum feminis conuersationem, *Quia quæuis virtus vetat præberi etiã alteri occasionē oppositi vitij.*

&c.

&c. quatenus tales occasiones bono, quod in ipso castitatis motiuo situm est, repugnant, nec solùm quælibet virtus vetat, ne quis sponte in similes occasiones actuum oppositorum incurrat; sed etiam, ne quis talem occasionem alteri in eadem materia præbeat. Ergo, qui absque sufficiente caussa eam alteri præbet, peccat contra illam virtutem, quæ talem occasionem prohibet; & consequenter, si materia est grauis, delinquit mortaliter, tenetúrque tale peccatum virtuti particulari, vt castitati, contrarium, in confessione exprimere. Consequentia est clara. Antecedens ostendo, quia etiamsi habitus castitatis, quo volo alteri bonum castitatis, ponatur specie morali distinctus ab habitu, quo volo bonum castitatis mihi, vt latè explicat, & tuetur Cardinalis de Lugo *disp. 3. de pœnit. sect. 2. nu. 28. & seq.* adhuc tamen talis habitus ita distinctus non solùm inclinat, sed etiam obligat ad non præbendam alteri occasionem violãdæ castitatis: quamuis enim nemo ex tali motiuo, præcisâ aliâ obligatione, teneatur ad procurandam positiuè, aut positiuè volendam alteri castitatem; tenetur tamen abstinere ab iniuria, vt ita dicam, alienæ castitatis, subtrahendo illi, quando commodè potest, eius violandæ occasionem. Sicut etiam, licèt non tenear ex iustitia procurare positiuè alteri lucrum iustum in mercatura, teneor tamen ex iustitia negatiuè subducere ei, quando commodè possum, occasionem proximam illius perdendi. Vnde, sicut teneor, subtractâ cõmodè occasione, ex iustitia non lædere ius alterius, quod habet ad iustum lucrum, ne quis non solùm directè, & iniustè illud impediat, sed etiam, ne quis sibi grauem illius amittendi occasionem, quam facilè vitare potest, præbeat; sic etiam ex motiuo castitatis teneor, subtracta commodè occasione alteri huius violandæ, non lædere ius illius, quod habet, non solùm, ne quis directè illam lædat, sed etiam, ne grauem eius lædendæ occasionem ipsi suppeditet. Quæ obligatio vitandæ occasionis ex præcepto cuiusque virtutis, non solùm sibi, sed etiam alteri, deinceps multo magis confirmabitur.

Probo II. quia, quando præuideo aliquem ex occasione mei peccati, v.g. furti peccaturum mortiferè, etsi qua specie peccati sit peccaturus, nescio; teneor ex communi omnium sententia circumstantiam hanc scãdali, qualecunque id sit, aut appelletur, in confessione aperire, vt supra *num. 42.* vidimus. Sufficienter autem talis circumstantia exprimitur dicendo, dedi alteri occasionem peccati mortalis meo peccato mortali furti; vt patet. Ergo si præuideo Titium ex occasione mei furti furaturum, teneor explicare in confessione non solùm meum furtum, sed Titij quoque, cuius fui caussa moralis. Consequentia patet, quia in priore casu licèt non intendam ruinam proximi directè, vt suppono, indirectè tamen pecco grauiter contra solam caritatem, seu correctionem fraternam, quum huius motiuum duntaxat, ita salutem proximi negligendo, violem, nec aliud assignari possit, contra quod peccem, vt liquet, in posteriore autem casu longè aliter, quàm in priore sum caussa moralis alieni peccati, nempe non solùm alicuius indefiniti, sed particularis etiam, nempè furti, quod singulari ter animaduerto ex meo furto secuturum, debuissemque vitare alienum etiam cauendo proprium. Ergo quum diuerso valde modo cooperer indirectè, peccato generali in primo casu, quàm

CXXIX. *Et diuersè occasio mortalis culpæ indefinitæ in scandalo indirecto est voluntaria, ac peccati singularis.*

in

in secundo, furto alterius particulari, non satisfacio in secundo, dicendo tantùm: dedi occasionem meo furto, alteri grauis peccati, sed debeo quoq; exprimere peccatum furti alieni, ad quod indirectè induxi proximum.

CXXX. *Et alieni peccati specialis es caussa moralis indirecta, et voluntaria.* Probo III. quia certum est, quomodocunq; inducas, & pertrahas proximum, etiam indirectè dumtaxat, ad peccandum, siue opere aliàs bono, siue de se malo; te peccati eius, ad quod illum indirectè pertrahis, reum esse, siquidem eiusmodi peccati es caussa moralis, vt solidè probat Valentia 2. 2. *disp.* 3. q. 18. *punc* 2. Vazquez 1. 2. q. 73. *disp.* 102. *cap.* 1. *nu* 1. & 2. Thomas Sanchez *lib.* 1. *in Decal cap.* 6. *num.* 2. Lorca 2. 2. q. 43. a. 8. *disp.* 56. *num.* 6. asserens non posse contrarium sine temeritate affirmari, & Castro Palao *Tom.* 1. *tract* 6. *disp.* 6. *pun.* 3. *num.* 2. annuens esse improbabile. Atqui non potes esse caussa moralis alieni furti, nisi id sit tibi voluntarium, saltem indirectè, vt liquet. Ergo quum tuo opere seu aliàs bono, seu de se malo sis caussa moralis indirecta non tantùm alieni peccati indefiniti, sed etiam furti in specie, id teneris in confessione planè explicare. Consequentia est explorata, quia omnes illas species peccatorum teneris in Confessione exponere, quæ tibi sunt voluntariæ, saltem indirectè, quarumue moralis es caussa, saltem indirecta, vt compertum est. Et confirmo, quia si tuo opere bono, vel malo intendis directè alterum inducere ad furādum, teneris in sententia omnium exprimere in cōfessione inductionem proximi ad furtum. Ergo eandem etiam teneris exprimere, etsi ea sit indirecta tantummodo. Consequentia constat, quia ad contrahendam culpam, extra controuersiam est ex 1. 2. q. 6. satis esse voluntarium, indirectum: Vnde, qui vult vindictam iniuriæ, etsi non velit directè offensam Dei, imò licèt positiuè vellet Deum vindictâ non offendi, nihilominùs Deum ea vindicta indirectè offendit, vt planum est. Ergo, etsi tuo furto indirectè tantùm velis furtum alterius ex tuo ortum; adhuc illius caussa moralis indirecta es, quod sufficit ad eam culpam contrahendam, nec non ad obligationem talis furti indirectè voliti necessariò explicandi subeundam; siue deinde tale scandalum speciale sit, siue generale tantummodo, quod nihil refert ad obligationem confitendi variandam.

CXXXI. *Obligatio leuis tantùm subtrahenda occasionis peccandi alijs cōtra singulares virtutes perperā asseritur.* Dices I. ex Coninch 2. 2. *disp.* 32. *dub.* 5. *nu.* 46. Si peccatum, ad quod quis suo facto præter suam intentionem alterum inducit, *esset præcisè contra castitatem, aut temperantiam, aut similem virtutem, nec vllo modo Deo displiceret, aut proximo peccanti, aut alteri vllum malum inferret: ipse præcisè per hoc, quòd hunc suo facto ad peccatum induceret, aut nullo modo, aut nonnisi leuiter peccaret. nam etsi eiusmodi virtutes grauiter nos obligent, vt vitia ipsis contraria nullo modo committamus, siue per nos, siue per alios, hæc ijs suadendo, aut mandando: tamen vt summum ex aliqua decentia nos obligant, vt ea in alijs impediamus, aut ne simus ijs præter intentionem occasio ea committendi.* Sed contra est I. quia frustra, & sine fundamento asseritur leuis tantùm obligatio subtrahendæ proximo occasionis in dicto casu peccandi contra singulas virtutes. II. quia ratio directè, vel indirectè voliti, non reddit præcisè culpam grauem aut leuem; neq; ex eo quòd quid indirectè solùm sit voluntarium, illico veniale solùm est, vt indubitatum est, nec absq; temeritate negari potest; alioqui nulla esset Dei offensa mortalis in

K pecca-

peccatis, quando ea indirectè tantùm est voluntaria; neque esset delictum lethale præbere sine vlla caussa alteri occasionem indifferentem peccandi mortiferè nõ intendendo directè peccatum alterius:quod ab omnibus Doctoribus velut manifestè falsum, absonumq; exploditur. Ergo sicut quum vis directè, vt alter tuo exemplo furti furetur summam notabilem, reus es furti mortalis, etiam alieni, debesq; id in Cõfessione explicare; ita a tali reatu, & obligatione non eximeris per hoc præcisè, quòd indirectè solùm intendas furtum alienum præbendo tuo facto etiam indifferenti grauem occasionem proximo illius committendi. III. quia in dicto casu, quòd fornicatio Deo non displiceret, nec proximo, aut alteri malum vllum inferret, leniter peccare tantùm meritò dici posset, etiam qui directè alterũ ad peccatum induceret: Posito enim, quòd peccatum ipsum Deo non displiceret; nec proximo, aut alteri malum vllum inferret; non apparet vnde inductio directa foret mortalis, vel certè suppositio ipsa in se repugnat; si namq; fornicatio licèt non displiceret Deo, nec malum vllum cuiquam inferret, adhuc grauiter a castitate foret prohibita; adhuc mala esset etiã subiecto. Ergo perperam supponitur esse innoxia.

C XXXII *Nec tamen qui non corripit furem, peccat contra iustitiã.*

Dices II. cum eodem Coninch *ibid. disp.* 28 *dub.* 2. *nu.* 11. Si vnaquæque virtus nos obligat, vt eius honestatem conseruemus etiam in alijs, & contrarium vitiũ fugiamus; sequeretur eum, qui quum facilè possit, non corripit furem, peccare contra iustitiam, & teneri ad restitutionem. Sed contra est, quia sequela est apertè falsa, & disparitas palpabilis, quia aliud est, quòd teneat positiuè furem corripere; aliud quòd teneat non cooperari indirectè eius furto, nec præbere illi meo facto grauem occasionem furandi. Ad primum nulla virtus præter caritatem, præciso alio debito, vel officio, quenquam obligat. Ad secundum qualibet virtus obligat, etiam iustitia, vt paulò post fusius monstrabo.

C XXXIII. *Si indirecta inductio ad certam peccati speciem nõ esset rea talis speciei, applicans scalam fenestræ ascendenti ad furandũ, non peccaret cõtra iustitiã.*

Probo IV. quia certum ex communi Doctorum consensu est, eum, qui conscius furti, vel homicidij imminentis, quod tamen directè non intendit, absq; caussa legitima scalam applicat fenestræ, per quam fur, vel homicida ascendit, peccare lethiferè contra iustitiam, & teneri ad restitutionem, vt supra *num.* 23. notaui. At si iustitia non vetat grauiter, ne quis alteri occasionem proximam furandi, vel necandi præbeat (siue talis iustitia sit eadem morali specie, ac illa, qua in me actus contrarios ipsi deuito; siue diuersa, nihil prorsus interest) nequit explicari, quomodo in dicto casu applicans scalam fenestræ peccet contra iustitiam. Sicut enim iustitia prohibet præberi alteri occasionem furandi, ita etiam prohibet exhiberi absque graui caussa materiam indifferentem abusuro ad furtum, qualis est applicatio scalæ, de qua eadem ratio est, ac de occasione proxima. Ergo quum per te Iustitia nõ prohibeat præberi alteri occasionem, aut materiam indifferentem furandi, vel certè leuiter tantùm id vetet, applicans scalam in eo casu non peccabit, saltem grauiter, contra iustitiam, quod est absurdum, & a nullo Doctorum sustinetur, vt eodem *nu.* 23. animaduerti. Ergo absurdum est etiam id, vnde sequitur. Ergo, sicut in hoc casu teneris explicare in confessione furtum, vel homicidium alterius, cui tu facto occasionem, & materiam indifferẽtem absq; iusta caussa suppeditasti; ita teneris etiam in cæteris similibus casibus exprimere in Confessione pariter fornicationẽ v. g.

alterius,

alterius, cui tuo etiam facto occasionem, vel materiam indifferentem præbuisti; neque secus in his, quàm in illo, fornicatio alterius indirectè tibi est voluntaria; sicut indirectè quoque volitum furtum alterius, vel homicidium; Eademque prorsus ratio tam in vno, quàm in reliquis casibus militat, neque vlla disparitas solida afferri potest.

c XXXIV. *Indirectè solùm inducēs ad malū, adhuc caussa moralis est peccati specialis alterius.*

Confirmatur I. ex dictis, quia si tuo facto directè intendis alterum inducere ad fornicationem, peccas grauiter contra castitatem, debesque id in Confessione manifestare, vt omnes Doctores statuunt (quicquid sit, an etiam contra caritatem, vel correptionem fraternam simul pecces) Ergo etiamsi directè non intendas inducere alterum ad fornicationem, sed tamen præuideas eum ex tuo facto lapsurum, occasionemque fornicationis a te absque caussa iusta ipsi præberi, quandoquidem facilè eam subtrahere potes, vt suppono; atque adeo etiam debes, vt certum est; indirectè es caussa moralis alienæ fornicationis. Consequentia est legitima ex regula certa *num.* 20. tradita: quum enim possis, & debeas subducere occasionem, ne alter non solùm non peccet grauiter in genere, sed ne fornicetur etiam in specie; nisi subducas, indirectè fornicatio alterius est tibi voluntaria, tuq; indirectè illius caussa moralis es: ac prinde in Confessione etiam teneris exprimere datam a te occasionem fornicandi &c.

c XXXV. *Et magis interdum peccato alieno cooperatur, quā directè intendens illud.*

Confirmatur pretereà, quia si factū, vel dictum tuum non præbeat occasionem fornicandi, nisi leuem admodum; tu tamen directè intendas eiusmodi facto, vel dicto alterum inducere ad fornicandum, etsi preuideas eum minimè consensurum: alio autem facto, vel dicto grauem fornicandi occasionem sine iusta caussa præbeas alteri, quem certò prospicis esse etiam lapsurum, tametsi id tu directè non intendis; certum est, te fornicationi alterius in secundo casu, etsi tua intentio de ea fornicatione alterius sit tantùm indirecta, cooperari multo magis, & esse moralem illius caussam multo magis, quàm in primo. nam quod fornicandi occasionem præbet, non est tua intentio directa, vel indirecta in mente delitescens, sed factum, vel dictum externum, vt supra *num.* 44. & 45. probaui: in secundo autem casu suppono occasionem grauem fornicandi a tuo facto, vel dicto præberi alteri, non vero in primo; vnde multo magis in secundo cooperaris fornicationi alterius, multoque magis caussa moralis illius indirectè es, quàm in primo. Ergo in secundo casu etiam fornicatio alterius, vt speciale vitium, ne dum vt peccatum, & malum in genere, imputatur tibi indirectè ad culpam, vt liquet. Ergo teneris in secundo etiam casu exprimere alterius fornicationem in Confessione, etsi indirectè solùm ad eam inducis exteriùs, ne dum in primo eandem directè intendens.

c XXXVI. *Quod si indirecta inductio non repugnat particulari virtuti, nec etiam directa.*

Confirmatur III. quia si, quum alius tuá fornicatione ad fornicandum, preter tuam directam intentionem, inductus est, non teneris exprimere in confessione fornicationem alterius, sed tuam dumtaxat, & alterius peccatum mortale in genere tantùm; nec teneris etiam, licèt directè intendas, vt alter tuá fornicatione ad fornicandum inducatur. Consequens autem est euidenter falsum, & contra omnes planè Doctores, manifesteque contra ipsummet Eminentissimum Theologum. Ergo & antecedens. Sequelam antecedentis probo; quia quum habitus castitatis, quo bonum castitatis

quis ipsimet vult, specie morali distinctus ab eo habitu, quo quis alteri vult bonum castitatis, ponatur a Cardinali de Lugo, vt dixi, *disp. 3. de pœnit. sect. 2. num. 28. cit.* & ab alijs: quando aliquis directè intendit suâ fornicatione alterum ad fornicandum incitare, peccat grauiter contra diuersam specie castitatem, quàm quum ipsemet tantùm fornicatur sine vlla intentione alienæ fornicationis, imò etiam cum efficaci desiderio, ne quis sua fornicatione ad fornicandum alliciatur. Ergo peccat etiam grauiter contra eandem diuersam castitatem, quando alterum inducit indirectè solùm, suâ nempe fornicatione ad fornicandum. Consequentia patet, quia si talis indirecta inductio non repugnat castitati speciei diuersæ, non potest ratio assignari, cur eidem repugnet directa inductio. Eadem quippe est ratio directi, & indirecti, vbi adest debitum, & facultas aliquid agendi, vel omittendi, vt cuncti Doctores in 1.2. q. 6. tradunt, & iam supra *num* 20. notaui. Ergo si teneris non inducere directâ intentione alterum ad fornicandum, teneris etiam abstinere indirectâ quoq; inductione; vel si non teneris hanc indirectam vitare, nec teneris vitare directam; & si indirecta non repugnat castitati diuersæ, neque etiam repugnat directa. At certissimum per omnes Doctores est, directâ inductionem alterius ad fornicandum repugnare castitati, & quidem grauiter. Ergo eidem castitati, nempe diuersæ speciei, repugnat quoque indirecta tantùm alterius inductio ad fornicandum, & quidem etiam grauiter, quum sola ratio indirecti culpam de graui in leuem, aut repugnantiam grauem in leuem minimè mutet, vt supra *num*. 131. ostendi: ac proinde in Confessione vtraque inductio, explicata specie peccati, ad quam alterum quis vel directè, vel indirectè solùm induxit, necessariò aperienda est.

Probo V. quia, si qui facto vel dicto præbet sine caussa iusta grauem occasionem proximo blasphemandi v. g. vel fornicandi, nullo modo peccat contra religionem, aut castitatem; neque religio, vel castitas grauiter prohibet dari a me talem occasionem alteri, sed caritas dumtaxat generalis, vel correptio fraterna, aut misericordia id grauiter vetat; sequeretur, si quis, ex probabili Doctorum opinione negante conclusionem, quæ ex duabus præmissis reuelatis deducitur, esse de fide, vt videre est apud Cardinalem de Lugo *disp. 1. de fide sect. 13. §. 2.* in confertissima concione dicat, probabilem esse sententiam aientem non esse de fide Christum fuisse, aut esse risibilem; præuidens ex tali suo dicto omnes auditores, & integros populos lapsuros præter suam intentionem in hæresim, credituros que Christum nō esse, aut fuisse hominem, quia de fide non sit, esse risibilem iuxta probabilem opinionem; sed tantùm Theologicâ veritate id constet, sequeretur, inquam, hunc nihil peccare contra fidem, sed tantùm contra caritatem, satisfacereque, si in confessione explicet dumtaxat occasionem peccandi grauiter, pluribus alijs a se datam. Consequens verò est planè falsum, absonumque. Ergo & antecedens. Sequela maioris ad hominem est ineluctabilis, quia, si per te castitas, quæ me obligat ad vitandam luxuriam, & huius occasiones proximas, non me obligat ad subtrahendam proximo probabilem, proximamq; occasionem luxuriandi; sed ad hoc sola caritas me adigit; neque fides, quæ me obligat ad cauendas oppositas hæreses, & harum occasiones proximas; obligat me

C XXXVII *Nec indirecta inductio ad hæresim, religioni opponeretur, nec contra fidē peccaret.*

ad

ad subtrahendas proximo occasiones proximas hæresium, sed sola caritas me ad hoc cogit, vt ex paritate rationis, & casus manifestum est. Ergo si in tali casu fides non obligat, non potest peccare contra fidem, qui e suo dicto cernit plurimos lapsuros in hæresim, nec tamen eo dicto, quod facilè potest omittere, abstinet, sed contra caritatem solùm delinquit, adeoque sat est, vt in confessione dicat, a se datam pluribus occasionem grauiter peccandi. Nullam quippe disparitatem hîc somniare licet. Minor etiam est, vt puto, extra controuersiam, quia tribunal Inquisitionis hunc omnino puniret tanquam reum violatæ fidei diuinæ indirectè, non ex sola præsumptione, sed ex indirecta cooperatione heresi aliorum. Eodem etiam modo si quis magnus Dynasta rebellet contra suum Regem, præuidens suo prauo exemplo præter suam intentionem contra eundem pariter integram prouinciam rebellaturam; præter suum peccatum infidelitatis ob rebellionem propriã, peccat etiam contra fidelitatem specie morali vtrunque distinctam, ob indirectam cooperationem rebellioni aliorum e suo exemplo secutæ, vt ex dictis necessariò deducitur. Vnde prima consequentia est in confesso ac propterea fatendum est, peccatum hæresis, ad quod quis indirectè solùm etiam inducit, in confessione esse detegendum; eandemque rationem tenendã in simili inductione aperienda.

C XXXVIII. *Quorũ omnium assignatur ratio a priori.* Ratio autem horum omnium a priori illa est, a Vazquez, vt supra retuli, indicata; quia quælibet virtus prohibet, *ne occasionem alteri præbeamus peccandi in eadem materia.* Esto autem, vt docet Cardinalis de Lugo, sit species virtutis moraliter diuersa ea, qua volo v. g. castitatem mihi, ab illa, qua volo castitatem alteri, sintq; huiusmodi duæ castitates specie morali distinctæ inter se. At sicut prior castitas obligat me ad vitandam non solùm libidinem, sed libidinis etiam occasiones proximas mihi; ita posterior castitas, etsi non me obligat ad procurandam positiuè castitatem alteri, obligat tamen me negatiuè, ne alios seu directâ intentione, seu indirectè tantùm, facto, vel dicto, oblatane occasione, vel materia indifferente, ad libidinem inducam: seu, ne alios directè ad luxuriam incitem, neue alijs occasiones proximas luxuriandi præbeam, atq; ita indirectè eos ad libidinem impellam. Ergo qui absq; vrgenti caussa dat alijs occasionem luxuriandi, etsi non peccat contra priorem castitatem, adhuc tamen peccat contra secundam, & posteriorem castitatem, teneturque in confessione hanc culpam manifestare, dicendo, dedi occasionem violandæ castitatis alteri. Quod enim vna castitas specie morali ab altera differat, nihil prorsus quantum ad obligationem vtriuslibet confitendæ refert, quum necesse non sit istas subtilitates Theologicas, & species atomas in confessione discriminare, sed sufficiat indicare genericam castitatem, quæ vtramque illam speciem continet. Ex quibus nullo negotio diluo cuncta, quæ supra ex Cardinali de Lugo obduxi.

Segmentum III.
Difficultates allatæ expediuntur.

IN primis principalis illa ratio *num.* 119. supra ab eodem eminentissimo Theologo allata minimè efficax est, neque concludit, quia quælibet virtus licèt me non obliget ad positiuè procurandum, vt alij eandem amplectantur, obligat tamen me negatiuè, non solùm, ne alios ab illa directè C XXXIX. *Æquiuocatio dissatur.*

retraham,

retraham, sed etiam ne occasionem grauem ab eadem deflectendi alijs præbeam; quod nunquam idem Theologus impugnauit. Fateor equidem vltro etiam, non peccare vllo modo contra castitatem eum, qui proximi luxuriam non impedit, etiamsi possit, illum corripiendo: sed tantùm contra caritatem. At longè diuersus casus est, impedire positiuè alterum, ne luxurietur; ac dare alteri occasionem luxuriandi: ad illud enim nulla castitas obligat, sed tantùm caritas; ad hoc verò obligat vtique castitas illa, quæ vetat dari talem occasionem luxuriandi alteri. Eademque ratio est etiam de iustitia, quæ non obligat sanè me (præciso alio debito) ad impedienda aliorum furta positiuè; sed tamen obligat me negatiuè, ne alijs præbeam positiuè occasionem grauem furandi, quam si præbeo nihilominùs, pecco sine dubio contra iustitiam, vt satis supra declaraui, ac probaui.

CXL. *Reuincitur, & palàm.* Confirmo hoc ipsum ad hominè, vt mihi videtur, manifestissimè; quia idemmet Cardinalis de Lugo, qui sententiam oppositam fulcire operosè studuit, eadem *disp.* 14. *de pœnit. sect.* 10. *num.* 150. disertè fatetur, *ex obligatione vitandi peccatum sequi videri obligationem vitandi ea, quæ tali necessitate secum trahunt peccatum, saltem quando moraliter possumus eas occasiones vitare*. Et infra *num.* 157. *ibid* refellens Ioannem Sanchez, dilucidè scribit: *Obligatio enim non peccandi mortaliter affert obligationem vitandi periculum proximum peccandi mortaliter, cui obligationi non satisfacit, qui, quum possit, non vult relinquere occasionem proximam*. At certum est eum, qui furtum v. g. directè vel indirectè etiam dumtaxat vult, exponendo se proximæ occasioni furandi, peccare contra iustitiam, & teneri in confessione exprimere talem speciem peccati, cuius occasioni proximæ temerè se exposuit, licèt sic furtum indirectè solùm intendat. Ergò sicut qui alterum directè ad furandum inducit, secundùm omnes peccat contra iustitiam, ne dum contra caritatem, debetque hanc speciem delicti in confessione explicare: ita etiam qui suo furto v. g. dat alteri proximam occasionem furandi, etsi eius furtum non intendat directè, sed indirectè tantùm, peccat item contra iustitiam; debetque talem peccati speciem in confessione aperire: eademque ratio est, quum proximum directè inducit, vel indirectè solùm, occasione proximâ suppeditatâ, ad luxuriam, ad blasphemiam, ad hæresim, & ad cætera peccata: idque idem Theologus eminentissimus iure inficiari non potest. Consequentia est plana, quia quilibet obligatur abstinere directa inductione proximi ad peccatum mortale, vt indubitatum est. At sicut per eundem Cardinalem *obligatio non peccandi mortaliter affert obligationem vitandi periculum proximum peccandi mortaliter:* Et quisque tenetur non inducere directè proximum ad peccatum mortale: ita talis obligatio non inducendi directè alterum v. g. ad lasciuiam, affert secum obligationem subtrahendi illi periculum proximum lasciuiæ, vt ex dictis verbis Theologi præstantissimi clarè deducitur. Ergo si quis tale periculum alteri, quum facilè possit, non subtrahit, peccat omnino contra castitatem, & ita in alijs casibus contra alias particulares virtutes, teneturque in confessione species oppositorum delictorum manifestare. Hinc.

Ad I. confirmationem nego rotundè antecedens. Nam, etsi quis non teneatur ex obligatione iustitiæ impedire CXLI. *Licèt correctio*

pedire

nõ obliget, nisi ex caritate, secus tamen est de occasione peccãdi subtrahenda.

pedire positiuè malum proximi spirituale, sed solùm ex caritate, vt corripiendo illum, tamen tenetur etiam ex obligatione particularium virtutum negatiuè, ne cuiquam det occasionem in vlla earum materia peccandi, adeoque licèt non teneatur impedire positiuè v. g. luxuriam alienam, tenetur tamen negatiuè, subtrahendo videlicet alijs occasionem eius, ne ipse vllam huiusmodi præbeat. Vnde si antecedens de obligatione impediendi positiuè tantùm intelligatur, facile illud concedo. Sed nego tum consequentiam, quia adhuc vrget obligatio explicandæ virtutis particularis alienæ, cuius quis violandæ immeritò dedit occasionem, vt iam ostendi.

Ad probationem verò consequentiæ concedo, peccata opposita caritati erga proximum, non variari specie pro diuersitate specificâ mali, quod proximo afferunt; atque adeo qui correctionem proximi omittit, ad quam ex officio non tenetur, non teneri explicare in confessione speciem peccati, quod per correctionem illi vitandum erat, Secus tamen est, quando absque caussa positiuè das grauem occasionem alijs violandi particulares virtutes, quam debes omittere: ac proinde si non omittis, teneris talem culpam contra quamlibet earum in confessione aperire, vt supra monstraui.

CXLII. *Si prauo exẽplo inducis indirectè aliũ ad furandum, peccas quidem etiam contra iustitiã,*

Ad II. Confirmationem nego sequelam. Quanquam enim, si consilio, vel mandato caussa fuisti alieni damni, vt furti, vel homicidij, non solùm peccasti contra iustitiam, sed etiam teneris ad restitutionem, quia tunc directè cooperatus fuisti furto, vel homicidio. Item, si subministrasti materiam, vt gladium, scalam, aliamque actionem furto, vel homicidio concurrentem absque iusta caussa, vt tradunt Valentia, Sotus, Aragon, Salon, Bannez, Ledesma, Carbonius, & Manuel, quos refert, & sequitur Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. c. 7. n. 19.* consentitque Castro Palao *tom. 1. tract. 6. disp. 6. punc. 3. num. 2.* Secus tamen, si solùm prauo exemplo ad furtum indirectè alium induxisti; licèt enim peccaris contra iustitiam, non tamen teneris ad restitutionem; quia tale iniustitiæ crimen non perfectum, sed imperfectum, & reductiuum est; neque is, cui damnum illatum est, habet ius te obligãdi abstinere ab actione, ex qua alius tertius sumit occasionem malum inferendi: peccas tamen contra iustitiam, quia ad hoc peccatum sufficit, si indirectè malum proximi intendas, seu occasionem illius dederis: sicuti, si absque caussa iusta induceres aliquem, vt tibi sub vsuris mutuum daret, peccares sanè contra iustitiam, (quicquid reclamet Salas *loc. cit.* omnino frustra) non quia tibi facias iniuriam, nemo enim se lædere potest, vt inquit Philosophus *lib. 5. Ethic cap. 6.* sed quia es occasio, vt alius tibi faciat; at non teneris restituere, quia tibi obligari non poteras. Ergo bene poteris prauo exemplo contra iustitiam peccare, quin obligeris restituere. Ita Castro Palao *loc. cit.* cum Vazquez 1. 2. *tom. 1. disp. 102. cap. 7. num. 21.* Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 6 num. 5.* Suarez *de Carit. disp. 10. sect. 2. num. 10.* Bonacina *de Restitut. disp. 1. q. 2. & disp. 2. de peccatis q. 4. §. vnico num. 40.* & alij. Neque obstat Aristoteles *loc. cit* negans eiusdem ad seipsum esse iustitiam, quia nemo se lædere potest: nam, vt bene Vazquez *loc. cit.* ita hoc intelligendum est, vt nemo in seipsum peccet contra iustitiam, inferendo sibi damnum per seipsum; non tamen repugnat aliquem peccare

sed tamen nõ teneris ad restitutionẽ.

Nec obest Philosophus

peccare contra iustitiam in seipsum, & criminis iniustitiæ reum esse, dando alteri occasionem, vt sibi inferat iniuriam. Qui autem alterum inducit, vt inductus seipsum occidat, vel qui occidit petentem se ab eo occidi, peccat etiam contra iustitiam, vt rectè probat Salas *num.* illo 134. supra relato.

C XLIII. *Redditurque clarum discrimen.* Sed confirmo insuper allatam doctrinam, ac disparitatem ex differentia notabili, quæ inter furtum ex sola occasione alieni furti factum, & furtum per scalę administrationem commissum, intercedit. Nam in illo casu scala ipsa, etsi natura sua indifferens, sicut ipsa etiam administratio, concurrit proximè, & physicè, ad furtum, atque in id verè, realiter, & physicè influit; malum verò exemplum tui furti, etsi hinc alterius furtum oriturum præuidens, nec tamen intendens, indirectè hoc etiam velle censeris; sicut etiam indirectè vult furtum, qui scalam sine iusta caussa furi exhibet; adeoque furtum tuum in furtum alterius moraliter influit, & quidem proximè, vt proxima occasio, quod satis est ad iniustitiæ reatum incurrendum; nihilominùs non influit in id realiter, & physicè; nec physicè concurrit proximè, sed ad summum remotè; imò nec remotè, loquendo de concursu physico; neque est instrumentum furti alieni, vt est scala suppeditata furi: ac proinde quum in secundo casu imperfecta tantùm iniustitia adsit; in primo autem perfecta; in hoc teneris restituere, in illo nequaquam. Quanquam autem, qui consilium furandi dat, non est nisi caussa moralis secuti furti, tamen ad restiturionem idcirco tenetur, quia directè vult furtum alterius, & damnum tertij, eidemque non solùm cooperatur vtcunque, sed etiam Auctorem se præbet; secus autem de eo est, qui indirectè tantùm illius caussa moralis est, imperfecteque iustitiam violat. Quod validè præterea ostendo ad hominem. Nam quum quis furatur, directè intendens alium inducere suo furto ad furandum; certum est ex omnibus Doctoribus, etiam Cardinali de Lugo assentiente, & approbante, eum peccare contra iustitiam, tenerique in confessione talem speciem iniustitiæ, ad quam voluit inducere, explicare; & tamen constat, eodem quoque Cardinali annuente, non obligari ad restitutionem. Ratio est, quia in hoc casu furans, licèt præbeat occasionem alieno furto, non est tamen caussa efficax eiusdem furti; intentio enim interna furti alieni non influit efficaciter in idem furtum, vt liquet; proprium verò furtum non est eiusdem furti alieni caussa efficax, qualis est consulens, vel mandans, vel exequens, sed occasio dumtaxat, quæ non est efficax illius caussa, sed inefficax solùm, & imperfecta. Ergo non repugnat peccari contra iustitiam etiam exteriùs, & tamen non oriri inde obligationem restituendi secuto damno. Nam furtum externum ordinatum, & intentum directè ad furtum alienum alliciendum, aduersatur exteriùs aliquo saltem modo iustitiæ prohibenti, ne procurem, quòd alius furetur. Ergo etiam quum quis furando non intendit nisi indirectè alienum furtum, licèt peccet contra iustitiam, vt probaui; adhuc tamen non tenetur ad restitutionem damni, quia non est caussa efficax illius, sed inefficax tantùm, & imperfecta, occasio dũtaxat, & non vera, & perfecta caussa. Imò multo minùs tenetur etiã per se in secũdo casu restituere, quàm in primo, quum in hoc intentio furti alieni indirecta solùm, in illo autem directa interueniat.

Neque

C XLIV. *Duplex temperantia, & castitas.* Neque vrget, quod obijcit Salas *loc. cit.* temperantiam, cuius pars est castitas, non esse ad alterum, sed ad seipsum; alioqui in Angelis bonis esset castitas, & in malis luxuria: nam diuersa moraliter species castitatis, & temperantiæ est, quæ procuratur alijs, obligatque, ne positiuum impedimentum exercendæ talis virtutis, vel positiua occasio illius amittendæ alteri obijciatur, ab ea, qua talis virtus a quouis sibi comparatur, vt supra indicaui; talisque castitas vtique in Angelis bonis est, quia nos ad castitatem alliciunt, & occasiones huius perdendæ a nobis arcent; contra verò luxuria in Dæmonibus, quia nos ad luxuriam incitant, occasionesque, luxuriandi operosè ingerunt.

CXLV. *In scandalo indirecto duplex virtus violatur.* Quod verò ad vnam, alteramue malitiam attinet, existimo ego cum Suarez *disp. 10. de carit. sect. 2. num. 10.* Lorca *disp. 56. cit. num. 10.* & alijs probabilius esse, in scandalo, etiam indirecto, duplicem existere; vnam quidem vitij particularis, vt luxuriæ, ad quam proximus indirectè quoque inducitur; alteram autem peccati generalis contra bonum spirituale proximi; illam aduersari virtuti particulari oppositæ, vt castitati; hanc caritati generali erga proximum, vel misericordiæ, vel beneficentiæ, vel correptioni fraternæ. In ordine autem ad Confessionem satis esse, si exprimas speciem peccati, cuius occasionem absque iusta caussa præbuisti. Nam virtus particularis castitas obligat te ad non conijciendum proximū in grauem occasionem eius amittendæ, vt patefeci: caritas verò &c. tanquam virtus generalis obligat te ad non dandam eiusmodi occasionem, & ita ad vitandum proximi peccatum, non sanè quatenus luxuria v.g. & huius occasio castitati opponitur (id quippe cauet maxime eadem virtus particularis, nempe castitas) sed quatenus tantùm talis occasio, & peccatum, quod castitati repugnat, nimirum luxuria, cedit in damnum spirituale proximi. Sed in Confessione dum ais, datam a te grauem occasionem luxuriæ proximo; sufficienter indicas etiam malitiam cōtra caritatem fraternam, quum huiusmodi generalis malitia opposita caritati proximi satis in quolibet vitio particulari contra caritatem proximi intelligatur. Dum enim fateris datam sine caussa iusta a te occasionem luxuriæ alteri, hoc ipso manifestas, te fuisse indirectè caussam moralem alienę luxurię, & consequenter etiam spiritualis damni, ac ruinæ proximi, quod tanquam genus in specie satis in ipsa luxuria percipitur, atq; exprimitur.

C XLVI. *Coninch immeritò arguitur incōsequentiæ a Cardinali de Lugo.* Deniq; Cardinalis de Lugo ea *disp. 16. de Pœniten. sect. 4. num. 159.* arguit inconsequentiæ Coninch, ipsumq; suæ opinioni necessariò adhærere probat ex eo, quia *2. 2. disp. 32. dub. 5. num. 56.* decernit, explicandam speciem peccati, ad quod proximus inducitur, eo quòd est circumstantia aggrauans intra eadem speciem scandali; ac proinde cogi ipsum fateri, nō esse eam speciem peccati, ad quod proximus inducitur, in sententia negantium tales circumstantias aggrauantes intra eandem speciem esse confitendas, vlteriùs exprimendam. Sed contra est, quia illatio deducta ab Eminētissimo Theologo nequaquam tenet, neq; Coninch in suas partes trahit. Nam etsi Coninch speciem peccati, ad quod proximus inducitur, necessariò exprimendam sancit, quia sit circumstātia aggrauans intra eandem speciem; hinc tamen non sequitur, posse dissimulari in sententia negantium tales circumstantias aggrauantes

Circumstantia vni opinioni aggrauās, alteri est mutans speciē; nec miscēri debet.

intra eandem speciem esse detegendas. Vt enim optimè notauit Suarez *de pœnit. tom. 4. in 3. par. disp. 22. sect. 3. num. 13.* & cum eo pleriq; alij, cauendum maximè, ne duæ opiniones probabiles, altera aiens, altera negans, huiusmodi circumstantias aggrauantes esse fatendas, mutuò misceantur, atq; ex ijs aliquid omnino improbabile, atq; ab vtraq; sententia reiectum inferatur. Quippe inter Auctores in Conclusione sæpe nulla est diuersitas, etsi in principijs summopere discrepent. Ex eo namque quod aliqua circumstantia iudicium morale notabiliter variat, fatentur Doctores vtriusq; sententiæ esse confitẽdam, quamuis ex diuersis principijs; hi, quia notabiliter aggrauat, & mutat iudicium; illi, quia speciem mutat. v. g. incestus cum Matre, circumstantia est necessariò manifestanda ex consensu Doctorum vtriusq; opinionis, sed vna opinio putat hanc circumstantiam notabiliter solùm aggrauare, altera autem mutare speciem, vel addere specificam malitiam. Iam si quis ab vna sententia maiorem, ab alia verò minorem hoc pacto sumeret: *Circumstantia solùm notabiliter aggrauans intra eandem speciem non est confitenda, vt docet prior sententia; Sed incestus cum matre est circumstantia notabiliter solùm aggrauans, vt docet posterior sententia. Ergo non est confitenda*: is per huiusmodi ratiocinationem deduceret conclusionem falsam in vtraq; sententia, nempe circumstantiam matris incestatæ non esse exprimendam; vt egregiè animaduertit Franciscus Piccolomineus vir doctissimus, & olim Theologiæ professor Romæ, ac magister meus *in tractatu de pœnit. quæst. 7. art. 10. num. 5.* Vnde Suarez *loc. cit.* disertè, ac sapienter pronuntiat, *quamuis hæ duæ sententiæ in communi assertione multum inter se differant, descendendo tamen ad particulares casus, seu circumstantias non multum discrepare.* Atqui hoc ipso prorsus incommodo laborat illatio Cardinalis de Lugo supra adducta contra Coninch. Nam etsi is inductionẽ ad peccatum speciemque peccati, ad quam quis etiam indirectè, solùm inductus est, confitendam vult, quia sit circumstantia notabiliter aggrauans intra eandem speciem; perperam tamen hinc infertur, cogi eum concedere non esse eam confitendam iuxta oppositam sententiam negantium circumstantias tantùm aggrauantes esse explicãdas: hæc enim sentẽtia eiusmodi inductionem, etiam indirectam dumtaxat non habet pro circumstantia solùm aggrauante, sed pro circumstantia mutante speciem, seu pro malitia specificè diuersa. Vnde Vazquez, & alij, qui circumstantias tantùm aggrauantes inficiantur esse fatendas, asserunt tamen inductionem etiam indirectam, & speciem peccati, ad quam indirectè quoq; aliquis inductus est, esse manifestandam, vt supra *num. 126. & 127.* vidimus: ac proinde illatio illa contra Coninch nulla planè est.

CXLVII Opponit præterea idem Cardinalis eo *num. 150.* eidem Coninch, quia licèt demus debere explicari circumstantias notabiliter aggrauantes intra eandem speciem: hæc tamen circumstantia non est semper notabiliter aggrauans; sed aliquando notabiliter diminuens, quum nempe proximus inducitur scandalo alterius indirectò ad minimum peccatum mortale. At neq; id incommodat ipsi Coninch, qui grauitatem circumstantiæ a grauitate peccati particularis intra eandem speciem, ad quod proximus inducitur, nequaquam metitur, quum talis grauitas materialiter hîc se habeat; sed à di-

Frustra rursum idẽ Coninch impugnatur.

Grauitas enim circumstantiæ fatenda est etiã in minimo peccato mortali,

diuersitate specifica, quæ etiã in minima specię peccati mortalis existit. Ait enim *disp. 32. dub. 5. num. 56. cit.* ***quia varia peccata diuersissimè caritati Dei, et proximi repugnant: Cõfessarius nõ satis ipsius scandali grauitatem, siue malitiam intelliget, nisi pœnitens explicet speciem peccati, ad quod alterũ induxit.***

CXLVIII *Neque tamẽ in omissione correctionis fraternæ sunt explicandæ species peccatorũ, quæ correcta nõ sunt.* Denique obijcit idem Cardinalis *ibid.* eidem Coninch, si ideo explicanda est species peccati alieni ex meo orti, quia aggrauat meum scandalum; eodem modo in omissione correctionis fraternæ fore explicandas species peccati, quod in proximo meo non corrigo, quum etiam maior grauitas illius peccati magis aggrauet omissionem correctionis. Vnde si omittas correctionem hominis varijs vitiorum generibus obruti, deberes in confessione explicare omnes species peccatorum, quæ ille habet. Sed contra est I. quia huiusmodi obiectio non tam ipsum Coninch singulariter, quàm cæteros omnes Doctores, qui circumstantias aggrauantes tantùm in eadem specie exponendas in confessione probabilissimè iudicant, oppugnat, vt liquet. II. Hæc quoque oppugnatio qualiscunque, ab iisdem Doctoribus non operosè soluitur. Negatur enim sequela, quia grauitas peccatorum, quæ opponuntur caritati erga proximum, non variatur specie pro varietate specifica illius mali, quod proximo afferunt, vt probat idem Cardinalis de Lugo *ibid. num.* 154. & supra iam tetigi: & in omissione correctionis fraternæ materialiter prorsus se habet, vt idem Theologus *ibid.* fatetur: vtcunque autem aggrauet, Auctores huius sententiæ negant notabiliter aggrauare, atque adeo neque confitendam existimant. Secus verò est de indirecta inductione v. g. ad furtum, cui occasio positiuè data est, & formaliter ex parte operantis se habet, ac tenet, semperque, quoties caussa iusta excusans deest, notabiliter aggrauat. Quocirca nihil eorum, quæ obducit idem Cardinalis, reuera ipsi Coninch officit.

CXLIX *Contradictio Coninch notatur.* Nihilominùs ego eundem Coninch nescio a manifesta contradictione vindicare. Nam ea *disp. 32. dub. 5. num. 46.* disertè affirmat eum, qui sine iusta caussa dat alteri sponte occasionem delinquendi lethiferè, quum peccatũ alterius directè nõ intendit, peccare tantùm contra caritatẽ, non autem contra aliam virtutem particularem: infra verò *num. 56.* palàm docet: eum, qui induxit alium ad peccandum, etiam præter suam intentionem directam, sed indirectè solùm ipsis verbis, vel factis, ***teneri exprimere in confessione, ad quod peccatum ipsum induxerit.*** Neque enim ad id teneretur, nisi ipse, qui tali peccato dat occasionem, contra oppositam virtutem aliquo modo, & quidem grauiter delinqueret, vt supra iam satis probaui.

CL. *Suarez a secunda tantùm sententia est.* Postremò Suarez ea *disp. 10. de carit. sect. 2. num. 9.* a Cardinali de Lugo pro sua opinione adductus, tanquam qui eam referat, neque improbet; ita *num. 10.* immediatè post subijcit. ***Possumus respondere affirmatiuè, & admittere omnes sequelas, quia non facilè intelligitur, aliquem esse caussam moralem aliqua ratione actus, v. g. intemperantiæ in proximo, & non contrahere inde malitiam intemperãtiæ:*** moxque respondet omnibus obiectis: vnde non obscurè priorem modum respondendi negantem diuersas malitias in dicto casu videtur reijcere.

CLI. *Quam certa esse videtur.* Quamobrem, quum speciem peccati alieni, ad quod quis indirectè etiam tantummodo proximum induxit, necessario in confessione esse explicandam tam multi grauesque Doctores

ctores decernant, totque, ac tam validæ rationes supra a me allatæ idem persuadeant: pro contraria autem opinione solum Nauarrum, qui hanc supponit vtcunque, sed nullo argumento confirmat; nec non Salas, & Cardinalem de Lugo, stare cernam; fundamentum verò oppositum æquiuocationi apertæ, non discriminanti obligationem abstinendi a positiuo obstaculo alienæ virtutis ab obligatione positiuè procurandi virtutem proximi, obnoxium animaduertam; vt supra ostendi; non audeo equidem a cõmuni sententia discedere, subscriboque Castro Palao supra *num.* 127. relato asseueranti: *sibi videri pro certo habendum te peccare illa specie peccati, qua peccat is, cui malum exemplum præbes*; & consequenter talem speciem exprimendam esse in confessione. Idem quippe & ego omnino arbitror.

§. X. *Quæ sit occasio peccandi remota, & quanam proxima.*

QVoniam actiui scandali malitia in occasione ruinæ spiritualis, siue peccandi, alteri præbendâ, sita est, vt antea patefeci; sicut de scandalo iam satis pro meo instituto disceptaui; ita nunc reliquum est, vt pro eius complemento, de occasione etiam delinquendi nonnulla perspicuo in lumine collocem.

Segmentum I.
Definitio occasionis proximæ.

CLII. *Occasio peccãdi proxima, e qua vix sine peccato vtitur.* ORdior ab occasione proxima, ex qua mox de remota constabit sine controuersia. Martinus Nauarrus *in Manuali, cap. 3. num. 5. littera A, in fine* quærens, quænam sint occasiones propinquæ; ingenuè fatetur *malle se audire alium optimè respondentem, quàm respondere. Quia nemo, quem viderim, id pro dignitate definit: & sufficiens eius determinatio est difficilis.* Mox verò infra *littera D.* sic pronuntiat: *Occasio propinqua (a qua necessariò se debet abstinere pœnitens, & statuere se nunquam ea vsurum, vt absolui possit) est omnis illa, & sola, quæ est peccatum mortale, aut talis occasio peculiaris, qua credit, aut debet credere confessarius, vel pœnitens nunquam, vel rarò se vsurum ea sine peccato mortali, bene perpensis eius circumstantijs.* Quam Nauarri definitionem, seu descriptionem aliqui deinde Doctores reipsa amplexi sunt, occasionem propinquam, seu proximam eam statuentes, *quæ semper ferè ad peccandum impellit, aut qua homo nunquam, aut rarò sine peccato mortali vtitur*, quemadmodum censeit Ludouicus Beia *par. 2. casu 3.* Reginaldus *de officio pœnit. cap. 4. sect. 1. num. 5.* Bonacina *de Matrimonio q. 4. punc. 14. num. 11.* Graffis *lib. 1. Decision. cap. 28. num. 4.* & Layman *lib. 5. Theol. tract. 6. cap. 4. num. 9.* addens eam talem videri, quam *spectatis omnibus circumstantijs, difficulter, & vix aliquis euitaturus putatur.* Cardinalis de Lugo *de pœnit. disp. 14. sect. 10. num. 150.* vbi numero præcedenti communem definitionem, quam mox subdam, retulit; continuò monet ab *alijs addi, occasionem proximam esse, qua nunquam, vel ferè nunquam vtitur homo consideratis circumstantijs absque peccato nouo, vt qui detinet concubinam domi, rarò, vel nunquam desinet cum illa peccare oblata occasione.* Quod totidem ferè verbis, describit etiam Thomas Tamburinus *lib. 3. Methodi expeditæ confessionis, cap. 3. §. 1. num. 2.*

CLIII. *Imò illa quoq;* Alij verò Doctores eam quoque occasionem propinquam, seu proximam

in qua quis frequenter peccat mortiferè, vel probabile periculũ sic peccandi adit, vel prabet.

mam existimant, vnde probabile lethaliter delinquendi periculum existit. Siluester *verbo, occasio,* talem esse decernit: *quando sine caussa quis dat occasionem talem, ex qua probabiliter credit aliquem inde peccaturum mortaliter*. Eodem recidit etiam Suarez *tom. 4. in 3. par. disp. 32. sect. 2. num. 4.* sanciens, *ad iudicandum, quòd aliqua sit moralis occasio proxima, necessarium esse, vt vel ex suo genere talis sit, quæ frequenter inducat homines similis conditionis ad tale peccatum; vel certè vt experimento constet in hoc homine habere talem effectum*. Idem tradit quoque Corduba *in Summa, quæst. 4. pag. 19.* quem refert vnà cum Suarez *loc. cit.* Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 8. num. 1.* sequiturque totidem omnino verbis; tum Coninch *de pœnitentia, disp. 8. dub. 17. num. 134* Ludouicus Lopez *par. 1. instructorij, c. 20. vers. vndecima propositio*. Tannerus *Tom. 3 disp. 6. quæst. 3. dub. 5. & tom. 4. disp. 6. quæst. 9. nu. 106.* & Ioannes Præpositus *in 3. par. de Pœnit. quæst. 10. dubio vnico, num. 2.* ex Suarez, quem adducit, ac probat. Adstipulatur etiam Cardinalis de Lugo *loc. cit. num. 149. vers. Supponendum itaq; est*; nec non Thomas Tamburinus *loc. cit. num. 1.* Hoc ipsum sentit quoque Caietanus *in Summa, verbo, Periculum peccandi*, vbi quum negasset esse ex suo genere mortale *ire ad locũ, vbi est periculũ peccandi mortaliter propter aspectũ, persuasiones &c.* statim ita excipit: *Ex conditione verò personæ fragilis mensurare se tenetur, qui fragilitatis propriæ conscius dubitat de casu. Etsi experientia teste didicit se non subsistere in huiusmodi, sed statim, aut quasi statim cadere, nulla necessitate vincatur, vt illuc eat &c.* ac proinde pro hac sententia producitur a Tannero *loc cit.* & a Lopez *loc. cit.* priusque ab Armilla, *verbo, periculũ*, vbi mortale esse pronuntiat, quum quis eò it, *vbi est periculum peccandi mortaliter, & timet peccare, vel propter aspectum, vel persuasiones &c.* Etsi autem mortale non sit ex suo genere, esse tamen *ex conditione personæ, quæ scit se fragilem, & dubitat cadere: eo maximè si per experientiam nouit se pro talibus cecidisse*. Tantundem pariter opinatur Ioannes Sanchez occasionem proximam illam reputans *in selectis, disp. 10. num. 1. qua stante difficile satis sit a peccando abstinere*. Quæ definitio, vel descriptio e S. Gregorio Papa relato in *cap. Negotium, de Pœnit. dist. 5.* desumpta est, vbi pro occasione proxima illam habet, *qua non possumus, aut non sine magna difficultate, vti sine peccato*, vt refert Nauarrus, & Cardinalis de Lugo *locis citatis*. At textus geminus ex homilia 24. in Euang. sic habet: *Sunt enim pleraq; negotia, quæ sine peccatis exhiberi aut vix, aut nullatenus possunt*. Quod non ita accipiendum est, vt communiter monent Doctores, & nominatim Cardinalis de Lugo *loc. cit.* quasi aliqua negotia eo quòd peccandi periculis sint obnoxia, necessariò essent deserenda, quum S. Leo Papa *in cap. Qualitas 2. & in cap. contrarium de pœnit. dist. 5.* negotiationem, aut malitiam affirmet difficilè sine peccato exerceri, nec libera esse a laqueis diaboli (sed non ait, *difficillimè*, vt memorat idem de Lugo) & tamen certum est, nõ obligari mercatorem, aut militem ad relinquenda hæc officia. Vnde S. Ioannes Baptista non iussit milites abdicare se militia, sed obseruare leges illius status, vt testatur S. Lucas *cap. 3.* Sed tantũm hinc colligitur eam occasionem existimandam esse proximam, quæ sæpenumero in peccatũ præcipitat, adeoq; difficile absque culpa vitatur, quod necessariò consequitur. Subdit porrò rationem Cardinalis de Lugo, *quòd*

inter

inter illam, & peccatum nihil videtur mediare, propter quandam coniunctionem necessariam moraliter, quam videtur habere cum peccato.

Segmentum II.
Certa regula occasionis proximæ assignatur.

CLIV. Doctores tamen vtri'q; sententia conueniūt inter se. VErùm, etsi Doctores supra enumerati in occasione proxima definiēda non conuenire inter se videantur, reipsa tamen omnes cōsentire, nec iure discrepare posse mihi persuadeo. Quæ sanè veritas, quoniam paulò tenebricosior est, & a nullo, quòd sciam, animaduersa, ne dum ex professo tractata; accuratè hoc loco emedullanda, atq; in apertam lucē euocanda est; præsertim quia permagni momenti est ad infinitam prope siluam flagitiorum ex occasionibus proximis temerè admissis pullulantium necessariò cædendam. Sed denuntio in antecessum, aliud esse occasionem peccandi esse proximam; aliud iustam caussam suppetere illius non vitandæ; neque illam desinere, etiamsi hæc præsto sit. Hinc.

CLV. Occasio, ex qua vix, vel rarò, vel ferè nūquam sine mortali culpa euaditur, proxima est. Dico I. constare inter omnes Doctores, occasionem illam, ex qua seu homines communiter, seu aliqui ob circumstantias particulares, nunquā, aut rarò, aut vix, aut ferè nunquam sine peccato mortali euadunt, esse propinquam, seu proximam. Probo euidenter, quia ita definitur a Doctoribus priori loco *num.* 152. adductis: posteriores verò Doctores *num.* 153. recensiti, occasionem proximam esse indicant illam quoque, ob quam aliquis frequenter, vel sæpe in culpam lethalem labitur, etiamsi non semper, nec ferè semper succumbat. Ergo multò magis ij proximam occasionē censent, in qua homo semper, aut ferè semper mortiferè delinquit; vel nunquam, aut ferè nunquam, vel rarò, aut vix sine graui culpa ab ea discedit. Ergo posteriores Doctores cum prioribus in hoc puncto conueniunt, neq; vlla est inter eos controuersia, vt patet.

CLVI. Itē quæ frequēter solū in mortale præcipitat. Dico II. certum, etiam esse, ad occasionem proximam constituendam, reddendamue, necesse non esse, vt quis ob illam semper, aut ferè semper mortiferè peccet; vel nunquam, aut ferè nunquam; vel rarò, aut vix paris delicti immunis sit: Sed satis planè esse, vt frequenter, aut sæpe simili crimine obstringatur; ipsamque peccandi frequentiam prudentis iudicio necessariè esse definiendam. Posterior pars in confesso est, quia nulla alia certa regula, quàm iudicium prudentis, hîc assignari potest. Priorem autem partem ostendo.

Tū quia frequēs lapsus reddit temerariū exponentē se tali periculo. I. Certum est, occasionem proximam delinquendi mortiferè, vbi iusta caussa non excusat, sub mortali esse vitandam, vt infra notabo, & ex disputatis satis dilucet. Certum item idcirco lethiferè peccare eum, qui sine iusta caussa occasioni proximæ peccandi grauiter se exponit, quia imprudenter, & temerè huiusmodi periculum adit. Sed imprudenter quoque ac temerè quilibet agit, qui in occasionem, in qua ipse, vel cæteri passim, etsi non semper, aut ferè semper mortiferè deliquerunt, sæpe tamen, vel frequenter lethiferè ceciderunt, sponte, absque iusta caussa, se conijcit. Ergo occasio proxima est illa quoque, in qua mortalis culpa, etsi non semper, nec ferè semper, sæpe tamen, aut frequenter contrahitur. Maior est conspicua. Consequentia etiam explorata. Nam qui sine caussâ iusta occasioni proximæ v. g. fornicandi se exponit, etiamsi reipsa postea non

for-

fornicetur, tamen delinquit mortaliter, vt tradunt omnes; si verò etiam fornicetur; tempusque inter fornicationem, & deliberationem adeundi talis periculi, moraliter etiam interruptum est, duo peccata mortalia cōmittit; vnum autem tantummodo, si fornicetur, & occasio fuit solùm remota, vt compertum est. Supposito autem, quòd imprudenter, & temerè quis occasioni, in qua frequenter homines, vel ipse, lethaliter peccaut, se exponat, certum est lethiferè hunc delinquere ita se exponendo. Atqui nullo modo delinqueret se ita exponendo, si talis occasio foret tantùm remota, vt paulò post obseruabo. Ergo quum nihilominùs peccet lethaliter in hoc casu, vt iam iam liquebit, necesse omnino est, talem etiam occasionem, in qua frequens culpa grauis accidit, esse proximam.

CLVII. Minorem, in qua solà est difficultas, euinco I. quia si quis ex feminæ aspectu millies repetito, alternis vicibus lapsus est, alternis verò stetit; atq; ita quingenties succubuit periculo, quingenties euasit, semper promiscuè, semel cadens, semelque vincens; imprudenter planè, ac temerè eiusmodi feminam, e cuius aspectu tam frequenter lapsus est, post intuetur, si quidem ruinam prudenter, ac meritò timere debet, vt patet. At in hoc casu is reuera dici non potest vix euasisse occasionem, vel vix ferè sine lethali delicto; nec, nunquam, aut ferè nunquam citra parem culpam ab illa discessisse, nec semper, aut ferè semper in illa peccasse; nec rarò sine mortali in ea se gessisse: quum ex mille vicibus quingentæ sine lapsu non sinant locum esse hisce tam amplis conditionibus *semper, ferè semper, nunquam, vix, rarò,* vt manifestum est. Ergo imprudenter, & temerè quis se exponit occasioni, in qua frequentem solùm ruinam quoque animaduertit, II. quia si tabellarius cursor per aliquam viam iter faciens; millies a latronibus spoliatus, milliesque tutus præteriit, alternis semper vicibus semel spoliatus, semelque tutus; indubitatum est, quoties per aliam viam periculi expertem potest transire, imprudenter, & temerè se committere alteri periculosæ; ac, si denuo spolietur, reum fore damni illati, atque ad eius compensationem Dominis, qui eum miserunt, teneri. Neque dubium est, quin pauciores quoque vices, quàm medietas, ad morale, seu probabile periculum conflandum sufficiant, vt si centies v. g. e quingentis vicibus idem cursor interpolatè eodem modo fuisset spoliatus, adhuc illæ, manentibus iisdem circumstantiis, probabile periculum adire, imprudenterque & temerè se ei exponere diceretur. Ergo in his, & similibus casibus certū est, eū, qui ita se exponit periculo graui peccandi lethaliter, peccare mortiferè, quia imprudenter, & temerè se illi exponit: & consequenter talem occasionem, in qua frequens etiā dumtaxat culpa mortalis coniuncta notata est, esse proximam; alioqui nemo se illi exponendo, etiam absque vlla caussa, imprudenter, ac temerè ageret, nec peccaret, vt perspicuum est.

II. Certum omnino est, vt quis peccet lethiferè seu peccato scandali actiui generalis, vel specialis; seu aliter contra caritatem, satis esse, vt proximum absque iusta caussa periculo probabili delinquendi mortaliter exponat. Sed huiusmodi periculum creatur quoque ex sola frequentia delinquendi, idemque realiter est, ac ipsa occasio cum frequenti lapsu mortali sociata. Ergo frequens quoque lapsus dum- CLVIII *Tū quia frequentia lab. ē di exponit proximum probabili delinquendi mortiferè periculo,*

duntaxat satis est ad reddendam occasionem proximam. Maiorem probo, quia etsi Doctores communiter ad obligationem correctionis fraternæ contrahendam requirant, & meritò, *vt moraliter aliquo modo constet, proximum tale peccatum, quod statuimus corripere, commisisse*, vt contra Adrianum, & alios censentes etiam solum dubium peccati commissi sufficere, docent Alensis *in Summ. lib. 2. tit. 6. cap. 4.* Sotus *de tegendo secreto, memb. 2. q. 2. conclus. 4* Gerson *tract. 24. de vita spirituali*, Nauarrus *in manuali, cap. 24. nu. 12.* Lorca *2. 2. disp. 44. num. 4.* Coninch *ibid. disp. 28. de carit. dub. 6. num. 87.* & alij: quum verò nullum est periculum morale, ne proximus recidat in aliud mortale scelus, nec tum adest præceptum confitendi, aut communicandi, negant vrgere præceptum correptionis, modò absit etiam periculum moriendi in eo peccato: nihilominùs quoties imminet probabile periculum, ne in lethale crimen relabatur, adsuntque reliquæ circumstantiæ, teneri quemlibet correptionis præcepto, Doctores cuncti sine cōtrouersia decernunt, vt videre est apud Suarez *de caritate, disput. 7. sect. 3. nu. 3.* Becanum *2. 2. cap. 21.* Coninch *loc. cit. num. 115.* vsque ad *122.* & alios passim. Ergo, si ad obligationē correctionis fraternæ, quum cæteræ circumstantiæ concurrunt, satis est periculum probabile recidendi in lethale crimen, multo magis sufficit ad incurrendam similem culpam exponere proximum periculo probabili peccandi mortaliter; nimirum quia præceptum correptionis valde odiosum est, multasque conditiones, quò obliget, exigit, quæ ægrè simul coeunt; subtrahere autem occasionem peccandi non est odiosum, sed fauorabile, facileque fieri potest. Minor principalis syllogismi liquet, quia, etsi periculū probabile imminere queat, licèt etiā non præcedat in aliquo homine frequentia ruinæ spiritualis, vt si cui viro principi, qui nunquam antea indignatus sit paulò vehementiùs, atrox fiat iniuria ab homine plebeio, periculum sanè probabile est, ne valde grauiter excandescat: tamen vbi quis frequenter deliquit, periculum omnino probabile est, ne oblata eādem occasione, nullaque circumstantiā ex præcedentibus variatā, similiter delinquat, vt patet. Consequentia principalis etiam aperta est, quia nisi frequentia lapsus sat esset ad proximam occasionem gignendam, non posset assignari ratio, cur grauiter in dictis casibus peccaretur, vt supra ostendi.

Obligatio correctionis fraternæ vrget, quum adest periculum probabile relabendi.

III. Quicunque animaduertit ex suo facto, vel omissione probabile periculum damni grauis proximo imminere, mortiferè peccat negligens debitam diligentiam ad vitandum eiusmodi damnum, vt ex communi Doctorum consensu tradit Lessius *lib. 2. de iust. cap. 7. num. 27. 28. 29.* & *30.* Vnde Gregorius IX. *cap. vlt. de iniurijs*, *Nec ignorantia*, inquit, *te excusat, si scire debuisti, ex facto tuo iniuriam verisimiliter posse contingere.* Hîc enim Tō *verisimiliter*, idem est ac *probabiliter*, probabileque periculum designat. Sic etiam Stephanus V. *cap. consuluisti 2. q. 4.* homicidij reos illos parentes denuntiat, qui infantes in proprio lecto cum periculo eos suffocandi detinent; quod tamen periculum non est nisi probabile ex frequentia suffocationis, quæ solet contingere; etsi etiam sæpe non accidat. Ergo &c.

CLIX. *Tū quia id euincitur ex probabili periculo grauis dāni creato alijs.*

IV. Minister Sacramentorum, negligens sponte formam, vel materiam certam, ac tutàm, eligensque probabilem

CLX. *Vt patet ex varijs exēplis.*

bilem, peccat mortaliter, quia probabili periculo proximum exponit carendi fructu, v. g. Eucharistiæ (quicquid sit, num contra religionem etiã, an solùm contra caritatem delinquat) vt sentiunt Vasquez, Villalobus, Antonius Perez, vterq; Sanchez, Sayrus, Granadus, Pontius, Arriaga, Bresserus, Baldellus, Stephanus Spinula, & Cardinalis de Lugo; quos singillatim refero in mea *Trutina opinionum moralium, par. 3. cap. 7. §. 3. nu. 58.* Medicus pariter tenetur adhibere ægroto remedium certum, relicto probabili, peccatq; mortaliter, si hoc illi præfert, quia salutem ægroti periculo probabili exponit, vt Doctores omnes tradunt, nullo discrepante, quemadmodum in eadem *Trutina ibid. cap. 1. §. 2. num. 2.* patefacio. Item, pictor effigiem amicæ pingens amasio, quem probabiliter ea abusurum credit, peccat mortaliter, nisi iustâ caussâ excusetur, vt sanciunt Azor *par. 2. lib. 12. quæst. 9.* & Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 7. nu. 40.* Delinquunt quoque lethiferè tabernarij, qui tantum vini ita largè suppeditant, vt aliquem ex eo probabiliter inebriandum existiment, vt tradit idem Sanchez *ibid. num. 33.* vnà cum Caietano, Valentia, & Rodriquez, quos citat. At in tot hisce casibus periculum probabile non est extremum, vt vix aliter accidat, sed graue tantùm, quia sæpe, & frequenter euenit. Ergo &c.

CLXI. *Et ex aliis documentis.* V. Tum scandalum actiuum mortale accidit, quum probabiliter iudicari potest, dictum, factumue esse alicui occasionem ruinæ lethalis, & absq; caussa legitima fit, vt ex Vasquez, Valentia, Nauarro, Layman, & alijs supra *num. 91.* docui. Certum verò est, probabiliter ita iudicari posse, quum periculum ipsum non est etiam, nisi probabile. Vnde Siluester *verbo ludus, quæst. 2.* ait, choreas esse mortales ratione *probabilis periculi animæ suæ, vel alterius*, idemque statuunt Armilla, *verbo, Chorea, num. 4.* Nauarrus *in Summa, cap. 23. num. 123.* Azor *par. 3. lib. 3. cap. 26. quæst. 1.* Filliucius *tract. 30. cap. 10. quæst. 10. nu. 223.* Viualdus *in Candelabro aureo, cap. 14. num. 39.* Sed tale periculum, & scandalum probabile etiam est illud, quod frequenter solùm contingit. Ergo id sat etiam est ad occasionem proximã constituendam, vt supra iam probaui.

CLXII. *Occasio ex frequenti ruina fit alicui proxima etiã, ne dũ aliis.* Ex quibus perspectum est, ad occasionem proximam alijs datam reddendam, satis esse periculum probabile, solamque frequẽtiam notabilem peccandi, etsi non semper, nec ferè semper peccetur. Vnde euidenter infero, eandem frequentiam notabilem sufficere etiam, vt quilibet sibi quoque talem occasionem esse proximam, cẽsere, & vitare etiam, si commodè possit, teneatur. Nam ex cunctis Theologis compertissimum est, quemlibet precepto caritatis, aut singularis alterius virtutis multo magis ad declinandum proprium peccatum, huiusque periculum, quàm peccatum alterius, vel periculum peccati alieni, obligari. Quocirca S. Thomas 2. 2. *q. 26. a. 4.* communisque Doctorum sententia, vt testatur Tannerus *tom. 3. disp. 2. q. 3. dub. 3. num. 51.* decernit, caritatem, quantum ad bona spiritualia, semper magis inclinare quemuis ad seipsum amandum, quàm proximum, cæteris paribus, vt idem Tannerus *ibid.* latè demonstrat; & *num. 53.* vnà cum S. Augustino *in ps. 5.* D. Thoma *loc. cit.* consensuque Doctorum omnium disertè pronuntiat, quod ad vitandum peccatum attinet, vnumquemque teneri seipsum potiùs, quàm proximum, amare; neque fas esse salutem etiam

M totius

totius Mundi vel vnico peccato veniali admisso procurare. Ergo, quum periculum probabile delinquendi lethiferè ex sola etiam frequentia labendi conflatum, satis sit ad occasionem proximam alijs reddendam, vt iam euici; multo magis sufficit ad eandem quoque vnicuique proximam constituendam.

C LXIII. *Vt clarius adhuc euicitur.* Confirmo hoc ipsum perspicuè, quia exponere seipsum absque iusta caussa, morali, proximoque periculo peccandi mortiferè, mortale scelus est iuxta certissimam Doctorũ omnium sententiam antea sæpius indicatam, & a Thoma Sanchez *lib. 1. in Decal. cap.* 8. *num.* 1 ex S. Bonauentura, Caietano, Armilla, Castro, Nauarro, Corduba, Alcozer, & Suarez traditam, vulgatoque oraculo *Eccles. 3.* corroboratam: *Qui amat periculum, peribit in illo*. Atqui tale periculum proximum non solùm est extremum, in quo semper peccatum patratur, aut ferè semper; aut vix sine peccato in eo quis versatur; sed etiam graue, & probabile frequenti etiam ruina dumtaxat comitatum. Vnde Sanchez vnà cum omnibus receptissimam, indubitatãq; sententiam cunctorum Doctorum probat, *quia salutem spiritualem temnere conuincitur, se tam probabili eius amittendæ periculo obijciens*; tum infra *num. 4. Atq; in hoc probabili peccandi mortaliter periculo fatendæ sunt circumstantiæ illius peccati, cuius periculo se exposuit*. Ergo frequentia peccandi notabilis, quanuis nõ extrema, satis est ad occasionem proximam constituendam.

Segmentum III.

Concordes esse Doctores in occasione proxima definienda.

Dico III. Auctores *num* 152. relatos non posse rationabiliter, aut probabiliter ab Auctoribus *num.* 153. recensitis reipsa dissentire. Nam ipsemet Nauarrus, qui primus illam occasionis proximæ definitionem inuexit, cæterique eo *num.* 152. enumerati, eidem subscripserunt; vbi *cap. 3. in summ. num. 5. lit.* D. dixit, proximam occasionem habendam, qua aliquis nunquam, aut rarò absq; peccato mortali se vsurum putat: mox hanc definitionem interpretans, ac probans subdit; *quòd nemo potest absolui, nisi statuat saltem virtualiter, nunquam se in posterum peccaturum mortaliter, & consequenter vitaturum occasionem, quæ ex se sit mortifera, aut peculiaris eiusmodi quam credit probabiliter peccati mortalis caussam sibi fore: iuxta illud:* Qui amat periculum, peribit in illo. *Eccles. 3.* Ecce. Occasionem sub mortali vitandam, & consequenter proximam, illam etiam, quæ cum probabili tantùm periculo labendi mortiferè coniuncta est, agnoscit idem Nauarrus, agnoscereque coguntur & cæteri omnes supra *num.* 152. adducti, qui eius vestigijs institerunt, nullamque rationem, aut fundamentũ præterea attulerunt. Layman verò *lib. 2. Tract. 3. cap* 13. *num. 6. vers. Non semper*, explicatè docet peccati scandalum tum etiam committi, *quando probabile periculum est, alterum quoque ad peccandum commouendum*; nec quisquam reliquorum dissentit, adeoque omnes cum Auctoribus *num.* 153. citatis conueniunt. C LXIV.

Deinde, omnes Doctores, illi etiam *num.* 152. producti, in varijs casibus particu- CLXV.

particularibus ad culpam lethalem incurrendam, statuunt, probabile periculum vel grauis damni temporalis, vel grauis ruinæ spiritualis, sibi, vel alijs absq; legitima caussa exhibitum, sufficere, vt ex eorum singulorum monumentis cuique inspicienti, ac legenti manifestum est. Nominatim verò ita censeri à Nauarro, Layman, & de Lugo iam supra *num.* 160. 161. & 164. citatis eorum locis, ostendi: Restant ex enumeratis eo *num.* 152. Graffis, Bonacina, Reginaldus, Beia, & Tamburinus. Et Graffis quidem euidenter conspirat cum Auctoribus *num.* 153. prolatis, quandoquidem, quum *lib.* 1. *Decis. cap.* 28 *cit. num.* 8. dixisset: qui *ex commoditate cobabitationis copulantur, sæpe non possunt absolui, nisi separent cobabitationem propter periculum recidiui:* mox infra *num.* 13. tale periculum esse etiam dumtaxat probabile, & ex frequentia notabili relabendi ortum, ita perspicuè declarat: *Scilicet quando frequenter, & sæpe de præterito tales cohabitantes peccassent, Sed si raro bis, ter, vel quater in anno repentina libidine, non continuata intentione corrupta copulassent, & post pænituissent, tunc essent absoluendi.* Bonacina autem (vt omittam plurima alia exempla) *Disp.* 2. *de legib. q.* 4. *punc.* 9. *num.* 19. negat fas esse, in Sacramentorum administratione sequi opinionem minùs probabilem, relicta probabiliore, circa eorum validitatem, etsi nulla sententia certa ex alterutra parte adsit; quia hoc pacto exponitur suscipiens periculo carēdi fructu gratię, quale in præsenti casu non potest esse, nisi probabile, vt patet ex ipsamet hypothesi. Tum infra *ibidem num.* 21. disertè tradit, Medicum teneri pharmacum tutum, & certum, itemq; probabilius, si desit certum, relicto minùs probabili, eligere, quod etiam sancit Reginaldus *lib.* 13. *cap.* 10. *num.* 99. *quia alioqui imprudenter ageret in re tanti momenti, salutem ægri in discrimen adducendo*: quod probabile tantùm, quale esse ipsummet etiam remedium supponitur, esse potest. Beia item *par.* 4. *casu* 5. negat licere cum probabili dumtaxat iurisdictionis opinione sacramenta administrare, ob periculum etiam, ne irrita euadant: quod tamen periculum nullius planè momenti est, minimeque morale, vt probo in mea *Opinionum Trutina, par.* 3. *cap.* 7. §. 1. Multo magis igitur, si periculum adsit probabile irritationis, negare cogitur idem Beia, fas esse sic illa administrare. Reliquus est Tamburinus, qui etiā dare manus compellitur, tum quia ipse de suo nihil affirmat eo *num.* 2. sed ex Cardinali de Lugo, quem refert, tantùm describit, quod ait; atq; adeo, quum idem Cardinalis periculum etiam probabile dumtaxat ad mortalem culpam contrahendum interdum sufficere fateatur; ne ipse quidem tergiuersari potest; tum quia nullum fundamentum, vel rationem, aut textum ad singularem sententiam probandam depromit; ac proinde nihil illi probabilitatis insuper potest adiungere; imò quum ea sit contra communem opinionem *num.* 153. expositam, si eiusmodi sententia huic opposita, probabilis aliunde non esset, ipsemet Tamburinus sola sua auctoritate, nullo textu vel argumento in medium allato, probabilitate eam donare contra communem, nequaquā posset, vt in mea *Trutina opinionum par.* 1. *cap.* 8 & 10. ostendo; tum denique quia idem Tamburinus vnà cum cæteris Doctoribus inficiari probabiliter nequit, quin probabile periculum notabilis damni temporalis, vel spiritualis ad lethale crimen incurren-

dum sit satis. Vnde sic arguo. Vel tales Auctores describentes occasionem proximam, quæ nunquam, aut raro sine peccato mortali vitatur, negant esse proximam eam, in qua frequenter solùm similis culpa accidit; vel hanc etiam admittunt esse proximam. Si secundum, habeo intentum, vt palàm est: Si primum, ergo, dum in varijs casibus particularibus concedunt ad mortalis delicti reatum subeundum, periculum probabile damni temporalis, vel spiritualis sufficere, sibimet euidenter contradicunt; siquidem periculum ex frequentia notabili peccandi natum; probabile etiam duntaxat est, quodque frequenti lapsui obnoxium est, necessariò quoque probabile est. Ergo, quum id ad culpam mortalem contrahendam satis sit in multis casibus, vt ijdem docent; non requiritur, vt nunquam, aut rarò sine mortali tale periculum vitetur, vt ijdem asserunt. Ergo quum hoc vtrūq; ijdem affirment, apertè sibi contradicunt.

C LXVI. Confirmo eandem contradictionē efficaciter, quia Doctores omnes, vt *num. 163.* obseruaui, tradunt lethale crimen esse exponere seipsum periculo proximo delinquendi mortiferè, nulla caussa excusante; redduntque huius dicti, & doctrinæ rationem, *quia salutem spiritualem contemnere conuincitur, se tam probabili eius amittendæ periculo obijciens:* addoque ego, quod necessariò consequens est, quia hoc pacto ipsummet peccatum mortale, cuius admittendi periculo graui, idest, probabili sponte se exponit, interpretatiuè velle meritò censetur. Atqui interpretatiuè velle peccatum mortale, & suam salutem spiritualem contemnere conuincitur non solùm, qui periculo extremo, in quo ferè semper peccatur; sed etiam qui graui, & probabili, in quo frequenter tantùm culpa lethalis contrahitur, absq; caussa se obijcit, vt antea reuici; liquetq; vel ex hac instantia, quòd Aduocatus duplicem viam litis sui clientis iustè promouendi habens, illamque, quam semper tutam, & victoriæ certam expertus est, negligens; alteramque, in qua frequenter caussa in ijsdem circumstantijs cecidit, eligens, iudicio omnium prudentum, periculo graui, & probabili amittendæ litis temerè & culpabiliter se obijcere, eiusque iacturam tacitè velle: atque ita sui clientis iustū commodum spernere diceretur; & in vtroque foro ad damni compensationem eidem clienti ex Doctorum omnium consensu teneretur. Ergo ijdem Doctores statuentes, peccari lethaliter periculo etiam probabili solùm ex notabili delinquendi frequentia temerè adito, sibimet contradicunt exigentes ad mortale scelus ob occasionem proximam incurrendum tale periculum esse extremum, in quo ferè semper peccetur. Ergo eiusmodi Doctores, quum sibi ita contradicant, & ab illa occasionis proximæ definitione adeo strictè sumpta, vt ea duntaxat proxima reputetur, quæ nunquam, aut rarò sine culpa lethali vitatur, vel superatur, ipsimet in eius applicatione multis casibus particularibus manifestè discedant; carent planè omni auctoritate vllius probabilitatis illi definitioni tam rigidæ conciliandæ; præsertim quum nulla ratione, aut textu illam probent. Ergo vt tales Doctores a tam euidenti contradictione liberentur, & tantorum virorum doctrinæ atque existimationi consulatur, fatendum est, eos reipsa in dicta definitione cum Doctoribus *num. 153.* adductis conuenire.

Tandem idem etiam extorqueo ex eo, quia caritas, & præcepta homini- C LXVII.

bus

bus imposita, non obligant nisi humano modo; idest, non sanè ad exquisitam, & metaphysicam diligentiam in eorum executione adhibendam, sed ad humanam, & moralem; alioquin intolerabilia essent, & supra humanas vires, &c. vt optimè demonstrat Cardinalis de Lugo *disp. 7. de pœnit. sect. 13.* Ergo quilibet tenetur sub mortali vitare illam etiam occasionem peccandi lethiferè, quæ licèt non sit extrema, cum peccato graui semper, aut ferè semper connexa, est tamen cum hoc sæpe coniuncta. Consequentia patet, quia quum absque graui incommodo vitari queat, vt suppono (alioqui cum graui incommodo nemo semper tenetur proximam etiam extremam declinare, vt supra non semel innui, & postea clariùs docebo) vt quis teneatur eam vitare, non adigitur ad diligentiam metaphysicam, sed ad moralem tantùm: vitare quippe occasionem lethiferè peccandi frequenti ruinæ expositam, non est diligentia extraordinaria, aut metaphysica, sed humana solùm, & moralis, vt euidens est. Ergo quiuis ad hanc tenetur, & quidem ex Doctorum omnium consensu, nisi quòd nonnulli ad maiorem diligentiam quoq; in varijs casibus obligant, vt videre est apud eundem de Lugo *loc. cit.* Ergo rursum Doctores *num. 152.* relati, ne sibi aduersentur, consentire coguntur cum Doctoribus *num. 153.* productis.

C LXVIII. Quamobrem iure optimo Ludouicus Lopez eodem *num. 153.* citatus ex Caietano sancit, probatque ad proximam occasionem sub mortali desserendam satis esse, si quis *aliquoties ex tali peculiari occasione se cecidisse* animaduertit, neque vllo modo requiri, vt se ferè semper peccasse expertus sit. Nec minùs sapienter Tannerus propinquam occasionem *tom. 4. disp. 6. quæst. 5. num. 106. censendam esse*, pronuntiat ex Caietano it è, & Lopez, *quam in particulari aliquo casu, probabile est aliquem non superaturum sine peccato mortali, siue aliàs rarò, siue frequenter oblatâ tali occasione peccare soleat*. Doctores verò *num. 152.* enumerati, ne secum palàm pugnent, vt docui, non rigidè, & strictè, quum ad proximam occasionem requirunt, vt peccetur semper, aut ferè semper, vel nunquam, aut rarò sine peccato graui illa vincatur; sed benignè, & lato modo interpretandi necessariò sunt, perinde ac si *semper ferè*, vel *rarò*, aut, *vix*, idem ac *frequenter*, ac *sæpe* valeret; vsitatâ videlicet loquendi formâ, quâ dicitur aliquid notum toti ciuitati, etiam maximæ, quia in eius partibus primoribus complures illud sciunt, etiamsi fortè dimidia vrbis pars, & fortè maior illud ipsum ignoret.

C LXIX. *Frequentia peccâdi ad occasionem proximam constituêdam nô semper in singulis hominibus est attendenda.* Sed animaduertendum est supradictam repetiti actus frequentiam, ad existimandum probabile periculum, seu occasionem proximam non esse in singulis hominibus semper attendendam; sed plerumque satis etiam esse, si ea in alijs sæpenumero cum graui lapsu coniungi soleat: vnde signanter in eius definitione *num. 153.* allata, dicitur, *vt vel ex suo genere talis sit, quæ frequenter inducat homines similis conditionis ad tale peccatum*. Quocirca, etsi Titius v.g. nunquam cum vlla concubuit; nihilominùs si adultus cum adulta & iam corrupta, sponte, ac nulla necessitate impulsus, concumbat, dicitur sese occasioni proximæ, seu periculo probabili fornicationis temerè exposuisse, atque hac de caussa peccasse mortaliter; licèt deinde fortè nulla etiam fornicatio reipsa successerit, vt apud omnes exploratum est; quia nimirum virum in eodem

lecto

lecto cubare cum fœmina, res plena aleæ est, freqüenterque alios ita concumbentes in fornicationes, aut in tactus obscoenos &c. præcipitat. Eademque ratio in similibus exemplis militat, in quibus frequentia repetiti actus non est necessariò respectu alicuius singularis, qui eam expertus sit, sed respectu plurium indefinitè, quibus ita contigit, vt constat. Addo etiam occasionem proximam sub mortali vitandam esse illam quoque, quæ extra propriam domum seu habitationem cum frequenti lapsu, seu cum probabili delinquendi mortiferè periculo coniuncta est. Tum quia ratio formalis constitutiua occasionis proximæ delinquendi lethiferè in frequentia peccandi mortaliter, periculoque probabili incidendi in mortale ob talem occasionem sita est, vt ex dictis liquet: similis autem frequentia, & periculum probabile mortaliter peccandi ex occasione, non tantùm domi, sed foris etiam accidit, vt notum est. Tum quia nullus Doctorum ab occasione proxima delinquendi vllam excipit ex eo tantùm, quòd extra domum habitationis alicui contingat. Tum quia frequenter blasphemans in ludo chartarum, tam versatur in occasione proxima blasphemandi; siue domi suæ cum alijs, siue in alienis ædibus cum ijsdem ludat, siuè æquè frequenter in ludo tàm extra domum, quàm in domo sua blasphemet, vt manifestum est, eademque ratio militat quoque in cæteris omnibus similibus casibus.

Constituit verò illam etsi extra propriam habitationem accidat.

CLXX. Ex qua enucleata disceptatione de occasione propinqua, seu proxima dilucet planissimè, quænam sit occasio remota; illa nempe, præ qua homo non semper, nec ferè semper, nec sæpè in mortale crimen labitur; vocaturq; propterea remota, vt rectè Cardinalis de Lugo *disp. 14. de pænit. sect. 10. num. 149. cit.* obseruat, quia non videtur ita cum peccato coniuncta, sed longinqua, quatenus mediat maior libertas hominis, ex qua sequitur peccatum. Qua ratione qualibet creatura occasio remota peccati meritò appellari potest, quandoquidem *Creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium*, vt legimus *Sap. 14.* concinitque S. Augustinus relatus *in cap. de occidendis, 23. q. 5.* & S. Thomas *2. 2. q. 43. a. 1. argum. 4. & in eius solutione.*

Quanâ sit occasio remota.

§. XI. *Qualis obligatio sit vitandæ occasionis peccandi remotæ, & proximæ.*

SVperuacanea non immeritò hæc quæstio videri potest, quum antea non semel, si non profligata omnino, certè quidem indicata, & decisa est. Nihilominùs hìc breuiter ita est regustanda, vt auctario quoque non pœnitendo simul donetur.

Segmentum I.
Regulæ de occasionibus vitandis præscribuntur.

I. REgula communis, & vniuersalis est, eum, qui in occasione peccandi grauiter solùm remota hæret, non delinquere lethiferè, adeoq; posse, licèt in ea permanere velit, absolui, vt notant, ac tradunt Nauarrus *in Summ. cap. 3. num. 5. lit. A.* Ioannes Sanchez *disp. 10. num. 2.* addens, *ita ab vniuersis supponi*, Tannerus *tom. 4. disp. 6. quæst. 9. num. 108.* Lopez *in instruct. par. 1. cap. 20.* Cardinalis de Lugo *sect. 10. cit. num. 150.* Tamburinus *in Methodo expedita confessionis, lib. 3. cap. 3. §. 2. num. 3.* cæterique omnes; Ratio est, quia vt bene CLXXI

Occasio peccâdi grauiter, si remota tantùm est, non est necessariò dimittenda.

Nauarrus

Nauarrus *loc. cit.* & alij passim, deberemus alioqui omnes de hoc Mundo exire, quemadmodum ait Paulus 1. *Corint.* 5. si remotis occasionibus peccandi abstinendum necessariò foret, *si quidem quicquid ferè in eo est, potest esse occasio peccandi; quia potest esse talis occasio valetudo, & morbus, diuitiæ & paupertas, habere, & non habere vxorem, parentes, filios, consanguineos, pax, & bellum, prospera, & aduersa: ecquid non?* Quæ sanè regula certa est, extraque omnem controuersiam.

C LXXII. *Occasio proxima peccati venialis non est necessariò semper desereda.* II. Regula pariter explorata, neminem obligari ad occasiones proximas peccati venialis perpetuò vitandas, vt bene idem Nauarrus *loc. cit.* quia quum propositum nunquam venialiter peccandi non sit ad obtinendam absolutionem Sacramentalem necessarium, neque erit necessarium propositum abstinendi occasionibus eiusdem culpæ venialis, argum. a maiori iuxta *Clement.* 1. *de reliq. & venerat.*

C LXXIII. *Opus ex se indifferens ob mortale periculũ cadendi in mortale trãsit in lethales eu occasio proxima mortalis culpa sub mortali vitãda est.* III. Regula apud cunctos etiam Doctores indubitata est, vt antea sæpius innui; opus ex se veniale, aut indifferens, in mortale transire, si operans occasioni ita proximæ exponatur, vt eum in morali ac proximo peccandi mortaliter periculo constituat. Ita S. Bonauentura *in* 4. *dist.* 17. *par.* 3. *a.* 2. *q.* 1. Caietanus, & Armilla *in Summa, verbo, periculum*, Nauarrus *loc. cit. num.* 5. *littera D. & cap. Negotium, de pœnit. dist.* 5. *num.* 8. Cordnba *in Summa, quæst.* 4. *fol.* 19. Alcozer *in Summa, cap.* 7. Suarez *tom.* 4. *in* 3. *par. disp.* 32. *sect.* 2. *in fine*, Thomas Sanchez *lib.* 1. *in Decal. cap.* 8. *num.* 1. Siluester *in Summa*, Verbo, *concubinarius*, Ludouicus Lopez *in instruct. par.* 1. *cap.* 10. Tannerus *tom.* 4. *disp.* 6. *quæst.* 9. *num.* 108. Angelus *verbo; occasio*, Toletus *lib.* 3. *cap.* 18 *num.* 5. Graffis *lib.* 1. *Decis. aurear. cap.* 28. *num* 3. & 4. Sà, *verbo, peccatum, num.* 6. Ioannes Sanchez *disp.* 10. *num.* 6. aiens id *ab vniuersitate Doctorum relinqui indubitatum*, Cardinalis de Lugo *disp.* 14. *de pœnit. sect.* 10. *num.* 150. Thomas Tamburinus *loc. cit. num.* 5. & reliqui omnes.

Cõstat porrò hæc regula ex eo oraculo *Eccles.* 3. iam indicato: *qui amat periculum, peribit in illo*. nec non ex illo Christi præcepto *Matth.* 5. vt ponderat Tannerus *loc. cit. num.* 109. *Quod si oculus tuus, vel manus tua, vel pes tuus scandalizat te &c. proijce abs te. Expedit enim tibi, vt pereat vnum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in Gehennam.* Perinde ac si diceret. *Si quis tibi*, inquit Tannerus, *tam carus est, quàm oculus, vel tam vtilis, quàm pes, vel manus; scandalum verò tibi præbeat, & propinqua peccandi occasio sit, fuge eum, & deuita.* Ratio verò est, tum quia salutem spiritualem contemnit, qui absque caussa exponit se probabili eius amittendæ periculo: tum quia qui vult absque caussa in tali periculo manere, proposito efficaci non peccandi videtur carere. *Ex eo enim, quòd qui vult caussam* (vt egregiè Ioannes Sanchez *num.* 6. *cit.* philosophatur) *Ex qua necessariò, aut regulariter sequitur effectus, cupit effectum virtualiter; vt D. Thomas* 1. 2. *q.* 6. *& cum illo cæteri Doctores tanquam primum ædificio de voluntario, & inuoluntario iaciunt fundamentum. Illum verò, cuius voluntas virtualiter in peccatum tendit, incapacem futurum absolutionis, nemo ambigit. At quis non videat, potentem facilè eijcere* occasionem proximam, v. g. *concubinam, ante quam ad confitendum accederet, & non eijcientem, periculo manifesto* C LXXIV.

manifesto se exponere, post factam confessionem, non expellendi? Quod sanè periculum experientia testatur clarè interuenire, quum pluries in animo repellendi, & proposito in alijs confessionibus defecerit. Quid enim aliud est periculo efficiendi aliquid se exponere, nisi id attentare, in quo sæpe quis cecidit? At periculo non eijciendi concubinam se exponere, peccatum mortiferum est, quum hoc modo aliquis se exponat periculo cupiendi caussam, ex qua regulariter effectus mortiferi prodeunt, fornicationes scilicet. Et qui periculo se exponit cupiendi caussam, ex quâ peccata emanant, periculum amandi peccata non effugiet. Indubitatum autem est, non mereri illum absolutionis beneficium, qui periculo in peccata prolabendi se subiecit absq; legitima caussa.

C LXXV. *Nec propositum eijciendi concubinam verum potest esse, quando coniungitur cum manifesto periculo non repellendi, etsi pœnitenti videatur verum adducere. Quonam enim modo verum propositum eijciendi habebit pœnitens, dum ex alia parte voluntariè periculo manifesto infringendi propositum se subijcit? Et constat ex cap.* legatur 24. q. 2. *vbi Gelasius Papa admonet Faustum absoluendos non fore, qui in errore, & occasione peccandi suâ culpâ immersi sunt, & ex cap.* Satisfactio, de pœnit. dist. 3. *desumpto ex Augustino*, lib. de Dogmat. Eccles. cap. 54. *qui ait*: Satisfactio pœnitentiæ est peccatorum caussas excidere, neq; earum suggestionibus aditum indulgere. *& ibi Glossa, verbo*. caussas, *ait*, radices vitiorum; nec sufficit ramos incidere, & opportunitates, vel occasiones peccandi, *iuxta* cap. valet, dist. 81. *cuius hæc sunt verba*: Valet interdum conuersis pro animæ salutæ mutatio loci: plerumq; enim, dum mutatur locus, mutatur mentis affectus. Congruum est enim indè etiam corporaliter auelli, vbi quisq; illecebris deseruiuit. Nam locus vbi quisq; prauè vixit, hoc in aspectu mentis apponit, quod sæpe ibi cogitauit, vel gessit.

Subdit postea idē Ioannes Sanchez consultò pro hac parte a se Auctores, quos posset vltra centum, non adduci: eo quòd *vniuersitas Doctorum non fore pœnitentem absoluendum indicet*:

C LXXVI. *Cessāte periculo probabili peccādi grauiter, occasio proxima tollitur.* IV. Regula etiam rata ac fixa est, quoties res ita mutatæ sunt, vel ea cautio adhibetur, vt cesset periculum, occasionē proximam, quæ priùs erat, desinere, moraliterque sublatam censeri; quia quum tota ratio culpæ ex periculo sumatur, quomodòcunque id auferatur, & illa simul tota eliditur: vt prudenter obseruant Alcozer, & Corduba *loc. cit.* Nauarrus *in summa, c. 3. n. 5.* Tanner. *tom. 4. disp. 6. q. 9. n. 3.* Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 8. n. 2.* Ioannes Sanchez *disp. 10. nu. 8. in fine*, Thomas Tamburinus *loc. cit. nu. 6.* & alij. Vnde quando pœnitens extraordinarium dolorem peccati, & propositum eius cauendi ostendit, vt lacrymarum copiam, suspiria ingentia, &c. ipsa occasio, quæ erat proxima, moraliter cessare existimatur, vt prædicti Auctores animaduertunt.

C LXXVII. *Vrgente graui caussa, nō semper peccat exponēs se occasioni proximæ mortiferè delinquendi.* V. Regula est, quando grauis caussa exponendi se periculo, seu occasioni proximæ delinquēdi mortiferè vrget, non semper peccare eum, qui se illi exponit. I. quia tunc eiusmodi periculum non est moraliter voluntarium: quum moraliter loquendo, id est, sine graui incommodo vitari nequeat, vt egregiè S. Basilius *in Constit. Monast. cap. 4. pag. 489.* sic tradit: *Qui vrgenti aliqua caussa, & necessitate se periculo obijcit, vel permittit se esse in illo, quum tamen aliàs nollet, non tam dicitur amare periculum, quàm inuitus illud subire, & ideo magis prouidebit Deus, ne in illo pereat.* II. quia *in cap. consultationi*, *de frigidis* permittuntur coniugati, quorum coniugium est occultè nullum, habitare simul tanquam fratres, licèt adsit tactuum periculum, ratione videlicet scandali, & propriæ

infamiæ

infamiæ vitandæ. III. quia interdum obstat ius tertij, vel innocentis, quod violare nefas est, vt quis se a malo, quod aliter potest redimere, tueatur. Vnde filijfamilias sub potestate parentum constituti, cogendi non sunt è domo eorum, quò periculosum aliorum consortium vitent, aufugere. IV. Quia, vt tenearis vitare occasionem peccandi, debet ea esse vitabilis notabiliter faciliùs, quàm peccatum positâ occasione, vt egregiè ratiocinatur recentior Theologus disertissimus; nam alioqui lex prohibens talem occasionem, afferret maiorem peccandi occasionem; adeoque daret maiorem peccandi occasionem, vt tolleret minorem peccandi occasionem, quod esset facere ridiculam ipsã legem. Hinc non obligatur filius familias deserere domum paternam, in qua habet proximam peccandi occasionem, non solùm ne alioqui lædat ius tertij, nempe parentum, sed etiam quia multo difficilius est eam deserere, quàm, positâ eâ occasione, vitare peccatum. Graue porrò incommodum, quod a delicto excusat non discedentem ab occasione proxima, est grauis infamia, vel notabile detrimentum spirituale, aut temporale, vel aliquod scandalum. Quam regulam sanciunt S. Thomas 2. 2. *q.* 10. *a.* 9. *in fine corporis*, Sotus *lib.* 5. *de iust. quæst.* 1. *art.* 6. *conclus.* 2. Nauarrus *in Summa, cap.* 3. *num.* 5 *litera E.* Corduba *quæst.* 4. *pag.* 19. Suarez *tom.* 4. *in* 3. *par. disp.* 32. *sect.* 2. *in fine* & 4. Enriquez *lib.* 4. *de pænit. cap.* 24. *num.* 4. Caietanus, & Armilla *in Summa*, *Verbo*, *Periculum*, Castro *lib.* 2. *de iusta haeret. punit. cap.* 17. quos profert, ac sequitur Thomas Sanchez *lib.* 1. *in Decal. cap.* 8. *num.* 3. Consentiunt quoque Tannerus *tom.* 4. *disp.* 6. *quæst.* 9. *num.* 106. Bonacina *quæst.* 4. *de matrimonio, punct.* 14. *num.* 11. Salas 1. 2. *tract.* 8. *disp. vnica, sect.* 5. *num.* 60. & *tom* 2. *q.* 74. *tract.* 13. *disp.* 6. *sect.* 17. *n.* 105. & 106. Item *tract.* 3. *disp.* 3. *sect.* 1. *num.* 32. Seraphinus *in Additio. ad* Acunnam *de Confess. solicitan. quæst.* 19. *num.* 17. Basilius de Leon *lib.* 5. *de Matrim. cap.* 35. *num.* 4. Sa, *Verbo, peccatum, num.* 6. Coriolanus *de Casib. reseru. par.* 1. *sect.* 2. *art.* 14. Ioseph *de ortu Parochi*, *cap.* 10. *num.* 34. Antonius Fernandez *in instructione confessorum, docum.* 6. Veia *par.* 3. *casu* 9. *ante finem*, Ludouicus Lopez *par.* 1. *cap.* 19. *vsque ad* 26. Toletus *lib.* 5. *Summ. cap.* 13. *num.* 5. & 6. Graffius *lib.* 1. *decis. aurear. cap.* 28. *a num.* 2. Siluester, *Verbo*, *Concubinarius*, *num.* 2. & *Verbo*, *Absolutio*, *num.* 12. Rodriquez *lib.* 1. *Sum. cap.* 202. §. *auiso para los Confessores*, Vega 1. *par. Summ. cap.* 6. *cas.* 2. S. Antoninus 3. *par. tit.* 17. *cap.* 20. Ledesma *in Summa de Sacramen. pænit. post* 6. *conclus.* Azor *par.* 3. *lib.* 3. *cap.* 6. *in fine*, Medina *in Summ. cap.* 13. *casu* 9. Vialdus, *de absolutione*, *num.* 89 & *deinceps*. Anglicus *Flor. de Confess. diffic.* 4. *conclus* 6 Ægidius *de Sacram. Pænit. disp.* 2 *dub.* 14. *in fine*, Reginaldus *tom.* 1. *lib.* 8. *num.* 19. quos omnes recenset, approbatque Ioannes Sanchez *disp.* 10. *num.* 8. Adstipulatur etiam Diana *par* 1. *tract.* 2. *miscellan. resol.* 47. Cardinalis de Lugo *disp.* 14 *de pænit sect.* 10. *num.* 152. Thomas Tamburinus *lib.* 3. *Methodi expeditæ Confessionis, cap.* 3. §. 3. *num.* 8. cæterique communiter. Dixi autem, *non semper peccare* eum, qui ex caussa graui occasionem peccandi mortiferè non relinquit: quia num caussa grauis perpetuò excuset: §. 12. ex professo indagandum est.

Segmentum II.

Obiectiones reijciuntur, legitimaque excusationes tolerandi occasiones proximas indicantur.

CL XXVIII. *Frustra dissētiē-te Ferro.* Nihilominus contra hanc tam communem sententiam Michael Ferro Manrique *par. 2. quæst. moralium, & Vicarialium, quæst. 119. nu. 3.4.5.6 & 7.* censet *occasionem proximam peccati fugiendam esse in conscientia, & absolutionem denegandam, etiam si magnum detrimentum adsit in vita, honore, & diuitijs.* Quod ipse probat I. quia de duobus detrimentis minus eligendū est: animæ verò detrimentum in occasione proxima peccati, maius est detrimento vitæ corporalis, opum, vel honoris, quia illud ad Gehennam trahit, atq; æternū est; hoc autem temporale, & finitum. Ergo id potiùs eligendum, quàm peccatum, vel occasio peccati. Sed contra est, quia etsi vita potiùs, ne dum honor, & diuitiæ, sit profundenda, quàm peccatum aliquod mortale committendum; tamen quum quis occasionem peccandi ad vitandum damnum temporale non deserit, non eligit ipsum peccatum, nec præfert minus bonum maiori, aut maius malum minori. Nam, electa occasione peccandi, adhuc potest, si velit, non peccare, proponitque se non peccaturum, adeoque non eligit maius animæ detrimentum, quod sibi cauendum statuit, licèt eius periculum adeat. Deinde idem Manrique *ibid. num. 9.* concedit filiumfamilias, qui non potest sine scandalo exire de domo patris, quum artem, vel officium non habeat; nec concubinam expellere, quia ipse in aliena domo nihil disponit, non teneri talem occasionem relinquere: multoque magis idem fateri cogitur, si occasio peccati grauis proxima oriatur ex sorore ipsa, vel matre. Atqui hîc etiam idem argumentum maioris damni spiritualis ex occasione peccati, quàm temporalis ex eius fuga obijci eodem modo potest. Ergo sicut in hoc casu id non obstat, eodem Manrique annuente, ita neque in reliquis, in quibus par est ratio. Probat II. quia alioqui sequeretur temporalia priùs esse diligenda, quàm ipsummet Deum. Sed contra est, quia id frustra dicitur, & sine vlla probatione iactatur. Esse autem etiam falsum, iam ex præcedenti instantia liquet. Probat III. quia hinc ansa arriperetur excusandi omnes occasiones proximas lethiferè delinquendi. Sed contra est, quia hoc etiam sine vlla probatione assumitur, multique casus contingunt, in quibus occasiones proximæ peccandi grauiter sine graui incommodo declinari possunt, suntque tum sub mortali ex consensu omnium cauendæ. In eo autem Manrique decipitur euidenter, quòd sententiam ab occasione proxima cum graui incommodo relinquenda deobligantem, quia Diana ab eo ibi reiectus (sed frustra) ea *resolut. 47.* nullum Auctorem eius patronum protulit, carere omnino Auctore alio, præter ipsum Dianam, existimare videtur: quum tamen tam multiplici, tamque graui Doctorum agmine illa circumsepiatur, vt ostendi.

C LXXIX *Etsi peccatū sit min⁹ volibile, quā Infernus, non tamen permissio peccati.* At vrgebis adhuc; si scires ex diuina reuelatione te damnandum morte æterna, nisi paternam domum desereras; tenereris certè saltem ex caritate erga teipsum illam cum grauissimo etiam detrimento tēporali deserere. Quid enim prodest homini, si vniuersum Mundum lucretur, animæ verò suæ iacturam faciat? Maius autem malum est peccatum mortale, quàm

Infer-

Infernus ipse; aut carentia beatitudinis æternæ. Ergo quum occasio proxima afferat secum ferè certam ruinam in peccatum mortale, teneris hanc etiam cum graui damno temporali relinquere. Respondeo cum Cardinali de Lugo *loc. cit. nu.* 154. quoniam peccatum, etiam veniale, maius malum est, quàm carentia beatitudinis, aut quàm Infernus ipse; ex allata instantia sequi, veniale quoque cum grauissimo detrimento temporali fore vitandum; quod est absurdum: instantiam autem esse inanem, quia peccatum, etsi maius sit malum, hoc est, minùs volibile per voluntatem actiuam, & practicam; non tamen per voluntatem speculatiuam, & permissiuam. Nam licèt debeam potiùs non velle peccare, quàm non velle mortem, vel Infernum: non tamen debeo magis non permittere peccatum, quàm mortem, vel Infernum: quia peccatum non refundit tantam malitiam in voluntatem sui permissiuam quàm in voluntatem caussatiuam. Vnde quamuis non liceat procurare homicidium, ex quo sequitur magnũ Reipublicæ bonum; licebit tamen eius occasionem permittere propter illud bonum. Confirmatur, quia si peccatum esset magis secundùm se odibile quocunque odio, quàm carentia salutis æternæ; non posset Deus ex amore erga Petrum v. g. velle permittere eius peccatum, quod est medium ad salutem: nam vellet illi permittere maius malum; vt vitaret minus; scilicet carentiam salutis; quod sanè signum non esset beneuolentiæ, & amoris. Maius ergo bonum Petri est, quòd saluetur, quàm quòd vitet hoc peccatum, licèt Petrus ipse non possit nec pro salute consequenda illud committere, vt luculenter docet, & pluribus exemplis planum facit idem Cardinalis de Lugo *disp. 5. de pœnit. sect. 3. num. 33. & seqq.*

Sed vrgebis præterea; lex amicitiæ violatur ab eo, qui dat venenum, ex quo certissimè sequitur mors amici. Ergo & ab eo, qui ponit occasionem, quæ certissimè afferat offensam grauem, & malum Dei. Respondeo cum eodem Cardinali de Lugo *disp. 14. de pœnit. sect. 10. cit. num.* 155. hinc etiam sequi, quòd teneamur occasionem peccati alieni cum graui detrimento semper vitare, & impedire: Nam id etiam est offensa grauis, & malum Dei. Quod tamen falsum est. Nimirum quia lex amicitiæ obligat quidem nos, ne cooperemur positiuè ad malum amici: Vnde non possumus illi dare venenum, quia hoc esset cooperari, & tunc caussaremus illud malum. Non tamen obligat semper ad impediendum malum amici: nam cum graui detrimento non teneor semper impedire malum proximi, licèt aliquando tenear v. g. in extrema proximi necessitate. Vnde licèt scirem meum in vrbem aduentum fore occasionem mortis amici, non teneor cum grauissimo meo detrimento impedire illud malum: sed possum illud permittere; cum animi tamen dolore propter amicum, quem diligo. Hoc autem a fortiori magis habet locum in casu præsenti, quo malum peccati Deo nihil incommodi intrinsecum affert, aut felicitatis minuit, sed totum illud in eius gloriam extrinsecam postea conuertetur. CLXXX. *Nec violatur amicitia permittēdo peccatum amici.*

Verùm etsi quis ab occasione proxima peccandi deserenda, quando sine graui incommodo nequit, plerumque excusatur, vti docui; dum tamen in ea manet, tenetur omnino alia remedia ad cauendum peccatum iuxta prudentis Confessarij præscriptum, adhibere, vt decernunt supradicti Do- CLXXXI. *Manens ex graui caussa in occasione proxima tenetur adhibere*

remedia alia ad cauēdū peccatū. ctores, signanterque Tannerus *tom. 4. disp. 6. quæst. 9. num.* 110. & Cardinalis de Lugo *disp. 14. sect. 10. cit. nu. 152. protestando nimirum complici, se etiam seriò pœnitere, &c, vt idem etiam ipse faciat, rogando: item clam citra sui infamiam procurando, vt complex ad peccandum alliciens domo pellatur, vel, vt pœnitens ipse aliò mittatur, vitando interim consortium eius, quantum fieri poterit* (præsertim sine arbitris, ac præsentia alterius) *aliaque efficacia remedia aduersùs lapsum diligentiùs adhibendo: quæ quidem si prædicti pœnitentes adhibere contemnunt, absoluendi non erunt.*

CLXXXII *Persona ad malum sollicitata debet ab ijs fugere.* Vxor tamen (subdit eodem loco Tannerus *num.* 110. *cit.* vnà cum Nauarro *in Manual. cap. 16. num.* 27. quibus ego quoque assentior) si alia ratione nequeat viro ad crimen solicitanti obsistere, tenetur fugere, quum maritus caussam lapsus ei præbens, atque ita iniuriam inferens, hoc ipso ius suū perdat, vt cum communi docet etiam Ludouicus Lopez *in Instructor. par. 1. cap.* 78. Idem facere posset mancipiū, si pari modo Domino obluctari non possent, rogatusque Dominus, vt vendatur, abnueret, quia fas cuique est, vim vi repellere; secus verò, si tales personæ ab alijs præter voluntatem mariti, vel Domini, ad peccatum inducerentur, vt bene Nauarrus, & Tannerus *loc. cit.* similique in casu docent S. Thomas 2. 2. *q.* 101. a. 4. ad 1. & ad 3. Caietanus *ibi.* Thomas Sanchez *lib. 4. in Decal. cap.* 20. Tabiena *verbo, pietas. num.* 2. Armilla *ibid.* & Ioannes Sanchez *disp.* 10. *num.* 9. aientes filiumfamilias non teneri Religionem non ingredi, adhuc parentibus in magna necessitate existentibus, si ab ijs ad peccatum prouocetur; si tamen ab vno tantùm parentum prouocetur, minimè tenetur ingredi, vt rectè idem Ioannes Sanchez *ibid.* contra alterum Sanchez *loc. cit.* quia parens innocēs non est priuandus iure sustentationis ob periculum filij.

Cæterùm, quoties quatuor hæ conditiones concurrunt, I. vera pœnitudo de peccatis commissis. II. verum propositum non peccandi, etiam quū in occasionem proximam inciderit. III. prudens persuasio, quòd peccaturus non sit, quamuis durante illa occasione, sibique oblata. IV. rationabilis caussa talis occasionis non relinquendæ; quilibet meritò excusari potest, quo minùs eam occasionem proximam vitare teneatur, vt omniū primus, quòd sciam, dilucidè censuit Nauarrus *in Manuali cap. 3. num. 5. littera* E. cuius doctrinam postea amplexi sunt Enriquez *lib. 6. cap. 24. num.* 4. Ludouicus Lopez *loc. cit. cap. 19. & 20.* Grassis *par. 1. Decis. lib. 1. cap. 28. num.* 2. Beia *casu* 39. Sa, *verbo, absolutio, & verbo, peccatum, num.* 6. Tannerus *loc. cit. num.* 111. idemq; reipsa sensit priùs etiam Caietanus *in Summa, verbo, periculum,* nec non Armilla *ibidem*; coguntur que fateri omnes Doctores, quotquot proximam delinquendi mortaliter occasionem, quando sine graui incommodo vitari nequit, negant esse sub mortali fugiendam, quos supra *nu* 177. recensui. Quamuis verò hæc Nauarri doctrina a tot, ac tā magnis viris probata; nonnullis adhuc minimè arrideat: reuera tamen de reipsa secūdùm se nulla potest esse difficultas, vt rectè Tannerus *loc. cit. num.* 111. Quippe hoc ipso, quòd pœnitens, atque adeo etiam Confessarius, prudēter sibi persuadent peccatum illud denuo commissum non iri, etiam manente illa occasione, siue quia nouo remedio de peccato illo cauendo prouisum est; siue quia pœnitens per morbum debilitatus

CLXXXIII. *Manens in proxima peccādi occasione, quatuor cōditionibus cō currētibus absolui potest.*

tatus non ita ampliùs vexatur, hoc ipso, inquam, occasio illa desinit esse propinqua, vt compertum est. Ergo non magis iam declinanda est, quàm quæuis remota. Imò Caietanus,& Sa *loc cit.* nec non Nauarrus *in Summa cap. 3. num. 5. lit.* C. iuxta Innocentium receptum in *cap. omnis, de pœnit. & remiss.* putant fieri posse, vt quis ob vrgentem necessitatem, v. g. ob mortis, vel infamiæ periculum excusetur, quo minùs teneatur peccandi periculum vitare, quamuis timeat, ne cadat, aut de hac re dubitet; quod etiam non videri improbabile iudicat Tannerus *num. 111 cit.* modò habeat firmum propositum resistendi,& cæteræ cautelæ adhibeantur, vt supra dictum est: quicquid secus existimet Lopez *cap. 20. cit.* Ratio est, quia vrgens necessitas immunem culpæ reddit manentem in occasione etiam proxima; & quia timor,vel dubium,ne in peccatum labar, nisi præcessit frequentia peccandi,non efficit occasionem proximam.

Timor, vel dubiũ relabẽdi nõ efficit se per occasionẽ proximam.

Segmentum III.
Falsi prætextus occasionum retinendarum confutantur.

CL XXXIV *Sæpe peccãtes ex cõuersatione mulierũ extra domũ, absolui posse docẽt nõnulli*

DEnique Nauarrus *in Manuali, c. 3. num. 5. cit. lit.* F. subdit: *quòd rectè faciunt multi sancti Confessarij absoluendo multos adolescentes, qui versantur inter mulieres, emendo, vendendo, laborando, & conuersando absque cohabitatione illarum in eadem domo; licèt non statuant se perpetuò abstinere ab occasione peccandi, quam id ipsis præbet, quamuis sæpius peccent voluntate, verbis, aut tactibus impudicis, & etiam copulâ. Quia occasio, quæ ex hoc præbetur ad peccandum, nõ est ex se peccatum mortiferum, neque eiusmodi, vt ferè semper faciat peccare mortaliter eos, qui ea vtuntur, & per consequens prædicta definitio occasionis propinquæ non conuenit illi.* Quã Nauarri doctrinam referunt, ac sequuntur Beia *par. 2. casu 3.* Cardinalis de Lugo *disp. 14. de Pœnit. sect. 10. num. 150.* Thomas Tamburinus *lib. 3. Methodi expeditæ Confessionis, cap. 3. §. 2. num. 4.* quin Beia idem affirmat, etiamsi tales adolescentes in eiusmodi occasionibus peccent *sæpissime* mortaliter, ne dum sæpe.

CL XXXV *Quòd tamen falsũ est, nisi ex graui caussa excusẽtur, quo minùs tales occasiones non deserant.*

At mihi hæc assertio perdifficilis est, nisi aliter temperetur. Nam vel Titius adolescẽs in eiusmodi occasione expertus est se frequenter deliquisse lethiferè; vel non. si non, facilè concedi potest, talem occasionem non esse illi proximam; nec aliunde etiam ex suo genere talis est, vt homines in culpam mortalem inducere soleat. Sin autem delinquendi frequentiam expertus est, hæc sanè ad occasionem proximam peccandi ei conflandam sufficit, vt §. 10. ex omnium Doctorũ sententia demonstraui. Ergo, nisi vrgenti caussa, hoc est, graui incommodo ingruente, si eam relinquat, excusetur, peccat mortaliter in eam se conijciendo, vt in hoc §. 11. supra ex consensu pariter cunctorum Doctorum patefeci.

CL XXXVI. *Occasio enim proxima mortalis illa quoque est, in qua frequẽter etiã tãtùm modò peccatur.*

Confirmo I. ad hominem efficaciter, quia Nauarrus doctrinæ huius primus Auctor *cap. 3. Manualis, nu. 5. litera* D. *cit.* negat posse absolui eum, qui non statuit vitaturum se occasionem, *quæ ex se sit mortifera, aut peculiaris eiusmodi, quam credit probabiliter peccati mortalis caussam sibi fore*; vt supra etiam retuli. At Titius in prædicto casu, cum expertus sit, se frequenter peccasse in tali occasione mortiferè, cogitur credere probabiliter, manentibus iisdem circumstantijs, eam sibi peccati lethalis caussam fore

mo-

moralem, aliterque credens, improbabiliter planè, imprudenter ac temerè iudicaret, adeoque minimè excusaretur. Ergo ea occasio est proxima, & Titius non est iuxta Nauarrum, & eius asseclas, nisi statuat se eam vitaturum, absoluendus; ac proinde, si absque legitima caussa in ea hæreat, peccat mortaliter. Cardinalis etiam de Lugo (idemque & de Thoma Tamburino dico, qui *loc. cit.* nihil de suo, sed tantùm ex eodem Cardinali describit) *sect.* 10. *cit. num.* 164. reijciens Suarium, id absurdi sequi ait, *eum, qui experitur, se in ludo frequenter blasphemare, & peierare, non teneri vitare ludum*. Ergo sicut is, qui expertus est, se in ludo frequenter peierare, tenetur per Cardinalem de Lugo illum vitare, ita etiam Titius eam occasionem cõuersandi cum feminis absque cohabitatione, in qua quoq; frequenter, aut sæpe se mortaliter peccasse expertus est, tenetur declinare: *frequenter* autẽ, ac *sæpe* idẽ significare, ex Grammaticis notum est. Ergo etsi frequenter solùm, seu sæpe, & non semper, nec ferè semper ille blasphemet in ludo, vel Titius concupiscat impurè feminas, quibuscum versatur, adhuc vterq; iuxta eundem Cardinalem in proxima occasione est; ac proinde ad proximam non requiritur, vt ferè semper præcipitet. Ergo huiusmodi Auctor, qui vnum affirmat, & alterum negat in pari omnino casu, parùm consequenter loquitur. Ergo dicta occasio non est remota, sed proxima, alioqui non foret necessariò relinquenda.

CLXXXVII. *Nec occasio proxima ob graue incommodum, si desera-tur, fit remota.* Confirmo II. quia occasio peccãdi ex conditione particulari personæ non euadit remota eo quòd sine graui incommodo declinari non possit, sed graue incommodum efficit, vt etiamsi ea sit proxima, non imputetur culpæ illam non deuitare, vt manifestum est, nec quisquam probabiliter negare potest. Filius enim familias, qui ob graue detrimentum nequit domum paternam deserere, non idcirco est sine occasione proxima incestus, quem sæpius cum affine, vel cognata commisit, crescitque in dies relabendi periculum; sed ipsum graue detrimentum eum in eadem perseuerantem domo excusat a crimine non vitatæ occasionis. Vel igitur Titius patitur graue incommodum, si deserat talem occasionem emendi, vendendi, laborandi, & conuersandi cum mulieribus sine cohabitatione &c. vel expers est similis incommodi. Si secundum, quum occasio ex frequentia delinquẽdi grauiter, sit sufficienter proxima, tenetur eâ abstinere, vt probatum est. Si primum, excusatur quidem eam non deserens; at non propterea ea fit remota. Ergo perperam talis occasio a dictis Auctoribus vocatur remota. Ergo si nihilominùs Titius in eo casu excusandus, aliunde, nempe a graui incommodo, quod alioqui subiret, nõ autem ab occasione remota, excusandus est; quod sanè indicauit Beia *loc. cit.* subdens, *maximè si subest aliqua caussa notabilis non abstinendi ab ea*; in eo tamen a vero aberrans, quòd illud *maximè* addit, ita nimirum innuẽs, etsi desit caussa, adhuc tamen absolui posse, quia occasio sit tantùm remota, quod iam refutaui.

CLXXXVIII. *Occasio remota, nõ bene colligitur ex secessu aliàs necessario in eremum.* Cardinalis etiam de Lugo *loc. cit. num.* 151. excusans adolescentem cum feminis conuersando sæpe peccantem mortaliter, probat ex eo, quia *ad tollendam talem occasionem oporteret pœnitentem in eremum abire, vt omni commercio cum feminis liber esset*. Sed contra est, quia hæc duo, quæ idem Theologus asserit, occasionem eam, licèt sæpe in mortale impellat, esse remotam, & secedendum in eremum;

quò

quò declinetur, ægrè simul subsistunt. Nam quamuis verum sit, si cunctę peccandi occasiones remotæ, forent necessariò vitandæ, secedendum tum cuique in eremum, imò & de hoc Mūdo demigrandum, vt ait Apostolus; quæstio tamen modò est, an conuersatio cum feminis sit occasio remota, vel proxima; quam non bene probat ille esse remotam ex eo, quia abeundū alioqui esset in eremum, vt vitaretur: nam plurimi etiam ex cohabitatione cum feminis in iisdem ædibus, quas sine grauissimo detrimento nequeunt relinquere, ferè semper ob tales occasiones peccant mortaliter, saltem prauè concupiscendo; & consequenter in occasione proxima ex sententia omnium Doctorū sunt; quam tamen multo difficiliùs queunt deserere, quàm conuersationem externarum mulierū, vt euidens est, quum in vita humana seculari nusquam desint mulieres, quæ viris seu malitia, seu passione in libidinem pronis similes peccandi occasiones præbent: longè autem procliuiùs caueri potest conuersatio externarum mulierum, quàm domesticarum; hæ quippe magis propinquæ sunt, atque intimæ, quàm illæ. Ergo, si, vt vitentur illæ, abeundum esset in eremum, multo magis, vt declinentur istæ, eodem secedendum erit, vt liquet. At ex eo, quòd in eremum secedendum foret, non bene colligitur, conuersationem domesticarum mulierum, quādo frequens lapsus, vt frequens blasphemia in ludo, intercessit, esse occasionem remotam tantùm, sed e contrario, licèt sit proxima, non tamen esse sub obligatione relinquendam, ob graue incommodum, quod immineret, secedendi in eremum, ne simili occasioni in cunctis secularium ędibus salus animæ exponeretur. Ergo multo minùs bene colligitur ex eo, quòd in eremum abeundum esset, ad externarum mulierum conuersationem declinandam, hanc occasionem esse tantùm remotam; sed ex aduerso, quamuis sit proxima præ frequenti lapsu in mortale; non tamen necessariò esse deserendam ob graue incommodum abeundi in eremum ad eam deuitandam. Vnde non bene infertur, occasionem, ex eo, quòd sine graui incommodo deseri nequit, esse remotam, vel proximam; sed ea ex rara in mortale ruina, hæc ex frequenti est æstimanda, & colligenda.

CLXXXIX. *In casu autem dicto occasio est proxima.* Confirmo. III. quia si quis expertus est, quoties talem mulierem, vt Lucretiam, aspiceret, ferè semper se in fœdū eius desiderium labi, huic aspectus Lucretiæ est occasio proxima vitanda ex sententia omnium. Ergo si expertus sit etiam se in mortale ferè semper pariter ruere ex aspectu non solùm Lucretiæ, sed cuiusuis etiam mulieris non omnino deformis, ei talis aspectus erit quoque occasio proxima planè fugienda in sententia omnium. Ergo, quum ad occasionem proximā peccandi sufficiat frequens lapsus in mortale, vt §. 10. probatum est, qui in prædicto casu conuersationis externarum mulierum supponitur adesse, talis conuersatio erit occasio non remota, sed proxima, & sub mortali, nisi graue incommodum excuset, declinanda.

CXC. *Quam nemo tenetur cū graui incōmodo cauere.* Loquendo autem de facto, & non tantùm ex hypothesi, num adolescens, qui expertus est, se ex conuersatione mulierum externarum frequenter peccare mortaliter, delinquat grauiter non relinquendo talem occasionem proximam; pendet ex circumstantiis. Si enim graue damnum patiatur eam deserendo, quia v. g. non poterit vendere, aut emere, aut laborare &c. non ei imputabitur ad culpam remanere in illa. Sin nullum tale damnū patia-

tur, tenebitur sub mortali eam relinquere. Et ita disertè tradit Armilla *verbo*, *Periculum*, hisce totidem verbis. *Similiter peccat mortaliter vadēs ad locum, sine cum societate, siue non, vbi est periculū peccandi mortaliter, & timet peccare, vel propter aspectum, vel persuasiones, vel commoditates, vel huiusmodi.* Nec pnto dissentire reipsa Nauarrum, de Lugo, vel Tamburinum, aut Beiam, quos de diuerso potiùs casu loqui mihi persuadeo. Nam, vt notaui §. 4. *num.* 36. occasio peccandi grauiter non est sufficienter proxima, nisi probabile periculum labendi hîc & nunc in determinatis circumstantijs loci, temporis, & personarum meritò apprehendatur. Iam adolescens dupliciter potest expertus esse frequentem ruinam in mortale ex cōuersatione externarum mulierum. I. vt continuata consuetudine notabilis temporis v. g. trium mensium, singulis diebus aspiciendo, alternis ferè deliquerit, & aliquando bis, vel ter in die; vnde prudenter vereri debet, ne, si hîc & nunc rursum adspiciat, morale periculum relabendi subsit. II. vt sæpius quidem ex aspectu peccârit, sed magnâ temporis intercapedine, vt frequentia labendi non sit continuata nec physicè, nec moraliter; vnde ex tali frequentia, quæ interrupta est, & bonis propositis aliquandiu etiam reuocata, vel aliter impedita, non cogitur prudenter existimare hîc & nūc imminere in tali conuersatione periculum probabile recidendi, quamuis certò credat se deinceps aliquando in simili occasione casurum. In quo posteriori casu occasio adhuc non est nisi remota, vt satis eo §. 4. docui, & de hoc casu sine dubio agunt prædicti Auctores, qui primo aspectu dissentire videntur, quum tamen minimè dissentiant reipsa, etsi minùs consentaneè loquantur, vt ostendi: nullo modo autē de priori casu intelligi ijdem debent, in quo, sicut certum est, adesse occasionem proximam delinquendi mortaliter, ita exploratum, sub mortali, nisi vrgens necessitas excuset, esse deserendam ex consensu Doctorum omnium.

Auctores dissentientes in concordiam reuocantur.

CXCI. Hinc iure optimo Ioannes Sanchez *disp.* 10. *cit. num.* 11. docet posse absolui mercatores, scribas, milites, & aliorum officiorum personas, quanuis in talibus officijs occasionem sæpe delinquendi grauiter experiantur, nec talia officia velint deserere. Quas sanè personas non ideo excusat, quia eæ occasiones sint tantùm remotæ; sed quia licèt sint proximæ ob frequentē ruinā, *nullus* tamen *tenetur* occasionem *proximam vitare cum magno detrimento, quod sanè interueniret officium deferendo*. Pro qua sententia refert quoque Nauarrum ipsum *in Summa, cap.* 3. *n.* 14. Graffium *lib.* 1. *decis par.* 1. *cap.* 28. *nu.* 25. Ludouicum Lopez 1. *par. Instruct. cap.* 19. *concl.* 6. *& cap.* 25. *notab.* 1. Vnde non placet Cardinalis de Lugo *sect.* 10. *cit. num.* 149. vniuersè tales personas excusans, quia in remota solùm peccandi occasione versentur; si quidem, quando frequentia peccandi lethiferè continuata præcessit, vnde periculum probabile relabendi hic & nunc prudenter metuitur, talis occasio non est remota, sed proxima, vt ostendi: atque adeo aliunde eiusmodi personæ sunt excusandæ, a graui videlicet incommodo, quod talia officia relinquendo subirent, vt dixi. Potest tamen opinio eiusdem Cardinalis habere locum, vt ipsum reuera sentire censeo, quando frequentia peccandi adeo fuit interrupta, vt non sinat prudenter timeri hic & nūc probabile periculum recidendi, sed futurum tantùm indefinitè, atque adeo remotum dumtaxat; ac proinde sicut

Mercatores, Scribæ, milites, & similes excusantur a deserēda proxima delinquendi occasione ob graue incōmodū eius deserendæ.

Nō verò quia sit illa solū remota.

occasio

occasio est tantùm remota, ita nulla obligatio eius vitandæ.

CXCII. *Corollaria Nauarri de occasione proxima non esse admittenda.* Demum Nauarrus, ac nõnulli eius sectatores quædam corollaria deducunt, in quibus multos a culpa eximũt, licèt in occasione peccandi hæreant, quia non semper, nec ferè semper in ea delinquunt, tametsi nullâ aliâ legitimâ causâ nitantur. Quæ sanè corollaria cum eodem temperamento, & distinctione admitti, vel reijci ex disputatione supra explanata debent. Nam si in illis frequentia delinquendi præcedens ita interrupta fuit, vt per eam non adigatur operans hic & nunc periculum proximum, vel probabile relabendi prudenter timere; occasio tantùm remota, culpæ grauis expers, in ijsdem esse meritò censeri potest. Quo casu nemo einsmodi occasionem declinare tenetur, etiamsi aliâ causâ excusante careat; & quis certò etiam credat, se aliquando deinceps, sed indefinitè in simili occasione lapsurum, vt satis ex dictis patescit; & confirmatur ex eo, quia proposito efficaci non peccandi de cætero non repugnat reuelatio futuri peccati, & fides talis reuelationi præstita: sicut propositum efficax S. Petri non negandi Christum, etsi reliqui negassent, cum prædictione Christi Domini futuræ negationis, & fide tali prædictioni habitâ poterat consistere: atque adeò dummodo hic & nunc nihil velim, quod efficaci proposito non delinquendi aduersetur, id integrum remanet, etsi postea violandum ac peruertendum timeatur, vel certò etiã sciatur. Repugnat autem tali proposito, exponere se absque vrgente causa periculo peccandi mortaliter, quod hic & nunc imminere, probabiliter existimatur, quia nimirum lethale scelus est, proposito efficaci non peccandi mortiferè, omnino contrarium, exponere se absque idonea causa probabili periculo grauiter delinquendi: non repugnat verò efficacitati propositi metus, vel credulitas, vel certitudo futuri peccati, vt explicatum est. At si in illis Nauarri, & asseclarum corollarijs frequentia peccandi mortaliter, etsi non semper, nec ferè semper lethalis culpa in eiusmodi occasionibus admissa sit, adeo continuata moraliter præcessit, vt meritò probabile periculum recidendi in mortale hic & nunc in simili occasione timeatur: talis occasio ex tali etiam frequentiâ cadendi conflata, proxima vtique est, & sub mortali vitanda, solumq; ex graui causa retineri potest, vt satis ex dictis perspectum est; & Nauarrus, cæterique, si fortè oppositum docuerunt, manifestè refelluntur, inconsequenterque loqui, & sibi non constare apertè conuincuntur etiam ex dictis, quandoquidem negare iure non possunt, vt §. 10. vidimus, quin occasio labendi in mortale ex notabili quoque frequentiâ cadendi identidem etiam interpolatâ, sed moraliter continuatâ, proxima quoque sit, & sub mortali, vbi vrgẽs necessitas non excusat, declinanda, vt in præsenti §. 11. planum fecimus. Singulatim autem illa Nauarri, & aliorum Corollaria excutere, non patitur suscepti operis ratio, in quo de scandalo, & occasione remota, & proxima generatim dumtaxat disserendum suscepi, etsi obiter exempli gratiâ nonnulla quoque singularia libaui. Certũ tamen est, illos Doctores, sicubi a mortali ex eo præcisè, quòd occasio non semper in mortale præcipitârit, excusent, omni probabilitate carere; siquidem sat est, vt sæpe præcipitarit: secus autem docentes, ipsi sibimet cõtradicunt, adeoq; in talibus Corollarijs omni auctoritate, & probabilitate excidunt, vt §. 10. ostendi.

O §. XII.

§. XII. *An vrgens caussa, seu graue incommodum capacem absolutionis semper eum reddat, qui proximam delinquendi lethaliter occasionem non deserit.*

CXCIII. IN superiore §. 11. caussam vrgentem, seu graue incommodum excusare a culpa non relinquentes propinquam peccandi grauiter occasionem, probaui. Sed num semper, & in quocunque casu excuset, nondum exploraui. Vnde hîc præterea quæro, an qui sæpius absolutus præ graui detrimento in remouenda occasione proxima mortiferè peccandi, eodem tamen modo semper recidit, neque in eo vlla emendatio animaduertitur; possit nihilominùs durante illo detrimento semper absolui denuo: an verò cogendus sit cum eo etiam detrimento occasionem illam proximam grauiter peccandi relinquere? Alij aiunt, alij negant. Ego ex Cardinali de Lugo, qui optimè hoc dubium explicuit, rem paucis absoluo, &

CXCIV. *Recidiuus sine vllo emendationis signo si habet efficax propositum non relabendi, absolui posset, licèt non deserat occasionē proximam, quam nō potest*

Dico I. si speculatiuè loquamur, & per se, absolui posse, qui ex graui incōmodo occasionem proximam peccādi lethaliter non deserit, etiamsi nullam correctionem ostendat, dummodo efficax propositum abstinendi deinceps habeat. Ita Viualdus *in Candelabro, tit. de absolut. §. Casus Episcopi reseruati*, Ioannes Sanchez *in selectis disp. 10. num. 16.* Diana *part. 1. tract. Miscellan. 2. resol. 47.* Michael Ferro Manrique, *par. 2. moral. QQ. quæst. 119. num. 13.* & Cardinalis de Lugo *disp. 14. de Penit. sect. 10. cit. num. 156.*

Probat Ioannes Sanchez, quia absoluimus absque scrupulo pœnitentem confitentem cotidie venialia, nullo apparente profectu, licèt eorum occasionem minimè tollat, etiamsi absq; graui incommodo illam auferre posset. Ergo a fortiori non repugnat verus dolor, & verum propositum absq; ablatione occasionis proximæ, quoties hæc sine graui incommodo amoueri nequit. Sed qui habet verum dolorem, & propositum, absolui potest. Ergo in hoc casu absolutio impendi poterit.

sine graui incōmodo dimittere.

Nō quia relapsus in venialia cotidianus non impedit absolutionem.

At contra est, quia etsi retentio occasionis proximæ non repugnet secūdùm se cum proposito vitandi peccati, neque absolutio negetur eo quòd illa occasionis retentio cum vero proposito nequeat consistere; iure tamen negatur, quia velle scienter absque iusta caussa perseuerare in occasione proxima peccandi mortiferè, est noui peccatum mortale. Obligatio enim non peccandi mortaliter affert obligationem vitandi periculum proximum peccandi mortaliter; cui obligationi non satisfacit, qui, quum possit, non vult relinquere occasionem proximam, & ideo nō absoluitur, quia constat illum non habere propositum non peccandi, quum actu peccet non vitando illam occasionem proximam, quam sub peccato tenetur relinquere. Secus porrò accidit in confitente solùm venialia. Quippe non tenetur homo sub nouo peccato etiam veniali tollere proximas venialium occasiones, tum quia hæ sunt innumeræ, ideóque, nec sine graui incommodo euitabiles: tum quia non tanti refert peccatum leue, vt sub peccato sit etiam obligatio vitandi eius periculum. Cæterùm cum morali etiam certitudine recidendi in venialia potest stare verus dolor, & propositum efficax illa vitandi. Nam propositum necessariū non est semper voluntas absoluta, sed voluntas

Occasiones enim ōnes venialium nec sub veniali vitanda

voluntas

voluntas efficax, talis scilicet, cum qua, quandiu ipsa durat, non possit stare peccatum actuale: quæ voluntas potest esse, etiamsi sciat aliquis se postea peccaturum, & a tali voluntate defecturum. Ergo allata instantia Ioannis Sanchez a venialium absolutione sine vlla emendatione, ad absoluendum perpetuò eum, qui ex occasione proxima ad graue damnum auertendum retenta, in mortale recidit, nullamque correctionem ostendit, est planè inualida; siquidem probaret etiam absolui eundem posse, etiamsi absque graui detrimento occasionem peccati mortalis queat deserere, nec tamen deserat; sicut absolui potest a venialibus is, qui eorum occasionem proximam, quam absque detrimento ab ea distincto potest relinquere, minimè relinquit: quod tamen absurdum est.

CXCV. *Sed & dolor verus, & propositum efficax cum relapsu quocumque præterito, sine voluntate auferenda occasionis proxima cum tanto damno, stare potest.*

Ratio igitur conclusionis genuina est, quia adhuc post experientiam illam nullius profectus potest stare dolor verus, & propositum requisitum absque voluntate auferendi occasionem cum tanto detrimento. Ergo potest absolui pœnitens, quum nihil aliud, quàm confessio, & dolor, requiratur. Antecedens patet, quia sicut prima vice potest absolui, eò quòd cum tanto detrimento non tenebatur auferre occasionem illam; ita ob idem detrimentum permanens excusatur tempore sequenti ab auferenda occasione; neque est, vnde orta fuerit grauis obligatio nunc auferendi occasionem, quæ antea non esset. Ergo si antea excusabatur, excusatur etiã postea. Neque obest vero dolori, & proposito credulitas relabendi deinde ob fragilitatem toties expertam.

CXCVI. *Quod amplius cõfirmatur.*

Confirmatur I. ad hominem cõtra Aduersarios, qui fatentur posse pœnitentem sæpius absolui, si aliquam emendationem ostenderit, hoc est, nõ ita frequenter lapsus fuerit, sicut antea. Nam sicut potest stare dolor, & propositum requisitum cum certitudine morali de futuro relapsu non ita frequenti; cur nequeat stare cum certitudine morali de lapsu futuro frequenti? propositum enim, quum sit vniuersale, non minùs videtur opponi cum certitudine de vno lapsu contra ipsum propositum, quàm cum certitudine de multis. Confirmatur II. quia si occasio peccandi absque graui scandalo, vel detrimento spirituali auferri non posset, non teneretur sine dubio pœnitens ad eam auferendam, quò absolui posset. Ergo sicut tunc posset habere verum propositum requisitum cum ea certitudine morali lapsus futuri; sic etiam quando occasio auferri non potest absque graui detrimento corporali. Confirmatur III. quia si occasio nullo modo tolli possit, qualis est propria fragilitas, non ex occasione externa, sed ex insita concupiscentia, & natura pœnitentis; adhuc post totam illam experientiam potest absolui. Ergo potest habere dolorem verum, & propositum cum tota illa certitudine futuri lapsus, atque adeo ex hoc capite non erit incapax absolutionis.

CXCVII *Et effugie occurritur*

Neque dicas, nunc experientia constare, necessarium esse omnino ad vitandum peccatum auferre illam occasionem, quod priùs non constabat. Contra enim est, quia si priùs non constabat, etsi absque incommodo auferre eam occasionẽ poterat, minimè eã linquere tenebatur. Nam vel priùs constabat imminere probabile periculum relabendi in mortale, vel non. Si secundum, certum est occasionem illam fuisse tantùm remotam, retinerique, etsi sine incommodo cauere eam fas esset, potuisse. Si primum

O 2 certum

Segmentum II.

Obiectiones reijciuntur, legitimaque excusationes tolerandi occasiones proximas indicantur.

CLXXVIII. *Frustra disscritur Ferro.* Nihilominus contra hanc tam communem sententiam Michael Ferro Manrique *par. 2. quæst. moralium, & Vicarialium, quæst. 119. nu. 3. 4. 5. 6 & 7.* censet *occasionem proximam peccati fugiendam esse in conscientia, & absolutionem denegandam, etiam si magnum detrimentum adsit in vita, honore, & diuitijs.* Quod ipse probat I. quia de duobus detrimentis minus eligendũ est: animæ verò detrimentum in occasione proxima peccati, maius est detrimento vitæ corporalis, opum, vel honoris, quia illud ad Gehennam trahit, atq; æternũ est; hoc autem temporale, & finitum. Ergo id potiùs eligendum, quàm peccatum, vel occasio peccati. Sed contra est, quia etsi vita potiùs, ne dum honor, & diuitiæ, sit profundenda, quàm peccatum aliquod mortale committendum; tamen quum quis occasionem peccandi ad vitandum damnum temporale non deserit, non eligit ipsum peccatum, nec præfert minus bonum maiori, aut maius malum minori. Nam, electa occasione peccandi, adhuc potest, si velit, non peccare, proponitque se non peccaturum, adeoque non eligit maius animæ detrimentum, quod sibi cauendum statuit, licèt eius periculum adeat. Deinde idem Manrique *ibid. num. 9.* concedit filiumfamilias, qui non potest sine scandalo exire de domo patris, quum artem, vel officium non habeat; nec concubinam expellere, quia ipse in aliena domo nihil disponit, non teneri talem occasionem relinquere: multoque magis idem fateri cogitur, si occasio peccati grauis proxima oriatur ex sorore ipsa, vel matre. Atqui hîc etiam idem argumentum maioris damni spiritualis ex occasione peccati, quàm temporalis ex eius fuga obijci eodem modo potest. Ergo sicut in hoc casu id non obstat, eodem Manrique annuente, ita neque in reliquis, in quibus par est ratio. Probat II. quia alioqui sequeretur temporalia priùs esse diligenda, quàm ipsummet Deum. Sed contra est, quia id frustra dicitur, & sine vlla probatione iactatur. Esse autem etiam falsum, iam ex præcedenti instantia liquet. Probat III. quia hinc ansa arriperetur excusandi omnes occasiones proximas lethiferè delinquendi. Sed contra est, quia hoc etiam sine vlla probatione assumitur, multique casus contingunt, in quibus occasiones proximæ peccandi grauiter sine graui incommodo declinari possunt, suntque tum sub mortali ex consensu omnium cauendæ. In eo autem Manrique decipitur euidenter, quòd sententiam ab occasione proxima cum graui incommodo relinquenda deobligantem, quia Diana ab eo ibi reiectus (sed frustra) ea *resolut.* 47. nullum Auctorem eius patronum protulit, carere omnino Auctore alio, præter ipsum Dianam, existimare videtur: quum tamen tam multiplici, tamque graui Doctorum agmine illa circumsepiatur, vt ostendi.

CLXXIX *Etsi peccatũ sit minʼ volibile, quã Infernus, non tamen per missio peccati.* At vrgebis adhuc; si scires ex diuina reuelatione te damnandum morte æterna, nisi paternam domum deseras; tenereris certè saltem ex caritate erga teipsum illam cum grauissimo etiam detrimento tẽporali deserere. Quid enim prodest homini, si vniuersum Mundum lucretur, animæ verò suæ iacturam faciat? Maius autem malum est peccatum mortale, quàm

Infer-

Infernus ipse, aut carentia beatitudinis æternæ. Ergo quum occasio proxima afferat secum ferè certam ruinam in peccatum mortale, teneris hanc etiam cum graui damno temporali relinquere. Respondeo cum Cardinali de Lugo *loc. cit. nu.* 154. quoniam peccatum, etiam veniale, maius malum est, quàm carentia beatitudinis, aut quàm Infernus ipse; ex allata instantia sequi, veniale quoque cum grauissimo detrimento temporali fore vitandum; quod est absurdum: instantiam autem esse inanem, quia peccatum, etsi maius sit malum, hoc est, minùs volibile per voluntatem actiuam, & practicam; non tamen per voluntatem speculatiuam, & permissiuam. Nam licèt debeam potiùs non velle peccare, quàm non velle mortem, vel Infernum: non tamen debeo magis non permittere peccatum, quàm mortem, vel Infernum: quia peccatum non refundit tantam malitiam in voluntatem sui permissiuam quàm in voluntatem caussatiuam. Vnde quamuis non liceat procurare homicidium, ex quo sequitur magnũ Reipublicæ bonum; licebit tamen eius occasionem permittere propter illud bonum. Confirmatur, quia si peccatum esset magis secundum se odibile quocunque odio, quàm carentia salutis æternæ; non posset Deus ex amore erga Petrum v. g. velle permittere eius peccatum, quòd est medium ad salutem; nam vellet illi permittere maius malum, vt vitaret minus; scilicet carentiam salutis; quod sanè signum non esset beneuolentiæ, & amoris. Malus ergo bonum Petri est, quòd saluetur, quàm quòd vitet hoc peccatum, licèt Petrus ipse non possit nec pro salute consequenda illud committere, vt luculenter docet, & pluribus exemplis planum facit idem Cardinalis de Lugo *disp.* 5. *de pœnit. sect.* 3. *num.* 33. *& seqq.*

Sed vrgebis præterea; lex amicitiæ violatur ab eo, qui dat venenum, ex quo certissimè sequitur mors amici. Ergo & ab eo, qui ponit occasionem, quæ certissimè afferat offensam grauem, & malum Dei. Respondeo cum eodem Cardinali de Lugo *disp.* 14. *de pœnit. sect.* 10. *cit. num.* 155. hinc etiam sequi, quòd teneamur occasionem peccati alieni cum graui detrimento semper vitare, & impedire: Nam id etiam est offensa grauis, & malum Dei. Quod tamen falsum est. Nimirum quia lex amicitiæ obligat quidem nos, ne cooperemur positiuè ad malum amici: Vnde non possumus illi dare venenum, quia hoc esset cooperari, & tunc caussaremus illud malum. Non tamen obligat semper ad impediendum malum amici: nam cum graui detrimento non teneor semper impedire malum proximi, licèt aliquando tenear v. g. in extrema proximi necessitate. Vnde licèt scirem meum in vrbem aduentum fore occasionem mortis amici, non teneor cum grauissimo meo detrimento impedire illud malum: sed possum illud permittere; cum animi tamen dolore propter amicum, quem diligo. Hoc autem a fortiori magis habet locum in casu præsenti, quo malum peccati Deo nihil incommodi intrinsecum affert, aut felicitatis minuit, sed totum illud in eius gloriam extrinsecam postea conuertetur.

C LXXX. *Nec violatur amicitia permittẽdo peccatum amici.*

Verùm etsi quis ab occasione proxima peccandi deserenda, quando sine graui incommodo nequit, plerumque excusatur, vti docui; dum tamen in ea manet, tenetur omnino alia remedia ad cauendum peccatum iuxta prudentis Confessarij præscriptum, adhibere, vt decernunt supradicti Do-

CL XXXI. *Manens ex graui caussa in occasione proxima tenetur adhibere*

remedia alia ad eandẽ peccatũ. ctores, figuanterque Tannerus *tom. 4. disp. 6. quæst. 9. num.* 110. & Cardinalis de Lugo *disp. 14. sect.* 10. *cit. nu.* 152. *protestando nimirum complici, se etiam seriò pœnitere, &, vt idem etiam ipse faciat, rogando: item clam citra sui infamiam procurando, vt complex ad peccandum alliciens domo pellatur, vel, vt pœnitens ipse aliò mittatur, vitando interim consortium eius, quantum fieri poterit* (præsertim sine arbitris, ac præsentia alterius) *aliaque efficacia remedia aduersùs lapsum diligentiùs adhibendo: quæ quidem si prædicti pœnitentes adhibere contemnunt, absoluendi non erunt.*

CL XXXII *Persona ad malum solicitata debent ab ijs fugere.* Vxor tamen (subdit eodem loco Tannerus *num.* 110. *cit.* vnà cum Nauarro *in Manual. cap.* 16. *num.* 27. quibus ego quoque assentior) si alia ratione nequeat viro ad crimen solicitanti obsistere, tenetur fugere, quum maritus caussam lapsus ei præbens, atque ita iniuriam inferens, hoc ipso ius suũ perdat, vt cum communi docet etiam Ludouicus Lopez *in Instructor. par.* 1. *cap.* 78. Idem facere posset mancipiũ, si pari modo Domino obluctari non posset, rogatusque Dominus, vt vendatur, abnueret, quia fas cuique est, vim vi repellere; secus verò, si tales personæ ab alijs præter voluntatem mariti, vel Domini, ad peccatum inducerentur, vt bene Nauarrus, & Tannerus *loc. cit.* similique in casu docent S. Thomas 2. 2. *q.* 101. a. 4. ad 1. & ad 3. Caietanus *ibi.* Thomas Sanchez *lib.* 4. *in Decal. cap.* 20. Tabiena *verbo, pietas. num.* 2. Armilla *ibid.* & Ioannes Sanchez *disp.* 10. *num.* 9. aientes filiumfamilias non teneri Religionem non ingredi, adhuc parentibus in magna necessitate existentibus, si ab ijs ad peccatum prouocetur: si tamen ab vno tantùm parentum prouocetur, minimè tenetur ingredi, vt rectè idem Ioannes Sanchez *ibid.* contra alterum Sanchez *loc. cit.* quia parens innocẽs, non est priuandus iure sustentationis ob periculum filij.

CL XXXIII. *Manens in proxima peccãdi occasione, quatuor cõditionibus cõcurrẽtibus absolui potest.* Cæterùm, quoties quatuor hæ conditiones concurrunt, I. vera pœnitudo de peccatis commissis. II. verum propositum non peccandi, etiam quũ in occasionem proximam inciderit. III. prudens persuasio, quòd peccaturus non sit, quanuis durante illa occasione, sibique oblata. IV. rationabilis caussa talis occasionis non relinquendæ; quilibet meritò excusari potest, quo minùs eam occasionem proximam vitare teneatur, vt omniũ primus, quòd sciam, dilucidè censuit Nauarrus *in Manuali cap.* 3. *num.* 5. *littera* E. cuius doctrinam postea amplexi sunt Enriquez *lib.* 6. *cap.* 24. *num.* 4. Ludouicus Lopez *loc. cit. cap.* 19. & 20. Grassis *par.* 1. *Decis. lib.* 1. *cap.* 28. *num.* 2. Beia *casu* 39. Sa, *verbo, absolutio, & verbo, peccatum, num.* 6. Tannerus *loc. cit. num.* 111. idemq; reipsa sensit priùs etiam Caietanus *in Summa, verbo, periculum,* nec non Armilla *ibidem*; coguntùrque fateri omnes Doctores, quotquot proximam delinquendi mortaliter occasionem, quando sine graui incommodo vitari nequit, negant esse sub mortali fugiendam, quos supra *nu* 177. recensui. Quanuis verò hæc Nauarri doctrina a tot, ac tã magnis viris probata; nonnullis adhuc minimè arrideat: reuera tamen de reipsa secũdùm se nulla potest esse difficultas, vt rectè Tannerus *loc. cit. num.* 111. Quippe hoc ipso, quòd pœnitens, atque adeo etiam Confessarius, prudẽter sibi persuadent peccatum illud denuo commissum non iri, etiam manente illa occasione, siue quia nouo remedio de peccato illo cauendo prouisum est; siue quia pœnitens per morbum debilitatus

tatus non ita ampliùs vexatur, hoc ipſo, inquam, occaſio illa deſinit eſſe propinqua, vt compertum eſt. Ergo non magis iam declinanda eſt, quàm quæuis remota. Imò Caietanus, & Sa *loc cit.* nec non Nauarrus *in Summa cap. 3. num. 5. lit.* C. iuxta Innocentium receptum in *cap. omnis, de pœnit. & remiſſ.* putant fieri poſſe, vt quis ob vrgentem neceſſitatem, v. g. ob mortis, vel infamiæ periculum excuſetur, quo minùs teneatur peccandi periculum vitare, quamuis timeat, ne cadat, aut de hac re dubitet; quod etiam non videri improbabile indicat Tannerus *num.* 111 *cit.* modò habeat firmum propoſitum reſiſtendi, & cæteræ cautelæ adhibeantur, vt ſupra dictum eſt: quicquid ſecus exiſtimet Lopez *cap.* 20. *tit.* Ratio eſt, quia vrgens neceſſitas immunem culpæ reddit manentem in occaſione etiam proxima; & quia timor, vel dubium, ne in peccatum labar, niſi præceſſit frequentia peccandi, non efficit occaſionem proximam.

Timor, vel dubiũ relabēdi nō efficit sē per occaſionē p̃ximam.

Segmentum III.
Falſi prætextus occaſionum retinendarum confutantur.

CL XXXIV *Sæpe peccātes ex cōuerſatione mulierū extra domū, abſolui poſſe decēt nōnulli*

DEnique Nauarrus *in Manuali, c. 3. num.* 5. *cit. lit.* F. ſubdit: *quòd rectè faciunt multi ſancti Confeſſarij abſoluendo multos adoleſcentes, qui verſantur inter mulieres, emendo, vendendo, laborando, & conuerſando abſque cohabitatione illarum in eadem domo; licèt non ſtatuant ſe perpetuò abſtinere ab occaſione peccandi, quam id ipſis præbet, quamuis ſæpius peccent voluntate, verbis, aut tactibus impudicis, & etiam copulâ. Quia occaſio, quæ ex hoc præbetur ad peccandum, nō eſt ex ſe peccatum mortiferum, neque eiuſmodi, vt ferè ſemper faciat peccare mortaliter eos, qui ea vtuntur, & per conſequens prædicta definitio occaſionis propinquæ non conuenit illi.* Quā Nauarri doctrinam referunt, ac ſequuntur Beia *par.* 2. *caſu* 3. Cardinalis de Lugo *diſp.* 14. *de Pœnit. ſect.* 10. *num.* 150. Thomas Tamburinus *lib.* 3. *Methodi expeditæ Confeſſionis, cap.* 3. §. 2. *num.* 4. quin Beia idem affirmat, etiamſi tales adoleſcentes in eiuſmodi occaſionibus peccent *ſæpiſſime* mortaliter, ne dum ſæpe.

CL XXXV. *Quòd tamen falsū eſt, niſi ex graui cauſſa excuſētur, quo minùs tales occaſiones nō deſerant.*

At mihi hæc aſſertio perdifficilis eſt, niſi aliter temperetur. Nam vel Titius adoleſcēs in eiuſmodi occaſione expertus eſt ſe frequenter deliquiſſe lethiferè; vel non. ſi non, facilè concedi poteſt, talem occaſionem non eſſe illi proximam; nec aliunde etiam ex ſuo genere talis eſt, vt homines in culpam mortalem inducere ſoleat. Sin autem delinquendi frequentiam expertus eſt, hæc ſanè ad occaſionem proximam peccandi ei conſtituendam ſufficit, vt §. 10. ex omnium Doctorū ſententia demonſtraui. Ergo, niſi vrgenti cauſſa, hoc eſt, graui incommodo ingruente, ſi eam relinquat, excuſetur, peccat mortaliter in eam ſe conijciendo, vt in hoc §. 11. ſupra ex conſenſu pariter cunctorum Doctorum patefeci.

CL XXXVI. *Occaſio enim p̃xima mortalis illa quoque eſt, in qua frequēter etiā cū timore peccatur.*

Confirmo I. ad hominem efficaciter, quia Nauarrus doctrinæ huius primus Auctor *cap.* 3. *Manualis, nu.* 5. *litera* D. *cit.* negat poſſe abſolui eum, qui non ſtatuit vitaturum ſe occaſionem, *quæ ex ſe ſit mortifera, aut peculiaris eiuſmodi, quam credit probabiliter peccati mortalis cauſſam ſibi fore*; vt ſupra etiam retuli. At Titius in prædicto caſu, cum expertus ſit, ſe frequenter peccaſſe in tali occaſione mortiferè, cogitur credere probabiliter, manentibus iiſdem circumſtantijs, eam ſibi peccati lethalis cauſſam fore

mo-

remedia alia ad cauẽdũ peccatũ. ctores, figuanterque Tannerus *tom. 4. disp. 6. quæst. 9. num.* 110. & Cardinalis de Lugo *disp.* 14. *sect.* 10. *cit. nu.* 152. *protestando nimirum complici, se etiam seriò pœnitere, & vt idem etiam ipse faciat, rogando: item clam citra sui infamiam procurando, vt complex ad peccandum alliciens domo pellatur, vel, vt pœnitens ipse aliò mittatur, vitando interim consortium eius, quantum fieri poterit* (præsertim sine arbitris, ac præsentia alterius) *aliaque efficacia remedia aduersùs lapsum diligentiùs adhibendo: quæ quidem si prædicti pœnitentes adhibere contemnunt, absoluendi non erunt.*

CL XXXII *Personæ ad malum solicitatæ debent ab ijs fugere.* Vxor tamen (subdit eodem loco Tannerus *num.* 110. *cit.* vnà cum Nauarro *in Manual. cap.* 16. *num.* 27. quibus ego quoque assentior) si alia ratione nequeat viro ad crimen solicitanti obsistere, tenetur fugere, quum maritus caussam lapsus ei præbens, atque ita iniuriam inferens, hoc ipso ius suũ perdat, vt cum communi docet etiam Ludouicus Lopez *in Instructor. par.* 1. *cap.* 78. Idem facere posset mancipiũ, si pari modo Domino obluctari non posset, rogatusque Dominus, vt vendatur, abnueret, quia fas cuique est, vim vi repellere; secus verò, si tales personæ ab alijs præter voluntatem mariti, vel Domini, ad peccatum inducerentur, vt bene Nauarrus, & Tannerus *loc. cit.* similique in casu docent S. Thomas 2. 2. *q.* 101. a. 4. ad 1. & ad 3. Caietanus *ibi.* Thomas Sanchez *lib.* 4. *in Decal. cap.* 20. Tabiena *verbo, pietas. num.* 2. Armilla *ibid.* & Ioannes Sanchez *disp.* 10. *num.* 9. aientes filiumfamilias non teneri Religionem non ingredi, adhuc parentibus in magna necessitate existentibus, si ab ijs ad peccatum prouocetur: si tamen ab vno tantùm parentum prouocetur, minimè tenetur ingredi, vt rectè idem Ioannes Sanchez *ibid.* contra alterum Sanchez *loc. cit.* quia parens innocẽs non est priuandus iure sustentationis ob periculum filij.

CL XXXIII. *Manens in proxima peccãdi occasione, quatuor cõditionibus cõcurrẽtibus absolui potest.* Cæterùm, quoties quatuor hæ conditiones concurrunt, I. vera pœnitudo de peccatis commissis. II. verum propositum non peccandi, etiam quũ in occasionem proximam inciderit. III. prudens persuasio, quòd peccaturus non sit, quanuis durante illa occasione, sibique oblata. IV. rationabilis caussa talis occasionis non relinquendæ; quilibet meritò excusari potest, quo minùs eam occasionem proximam vitare teneatur, vt omniũ primus, quòd sciam, dilucidè censuit Nauarrus *in Manuali cap.* 3. *num.* 5. *littera* E. cuius doctrinam postea amplexi sunt Enriquez *lib.* 6. *cap.* 24. *num.* 4. Ludouicus Lopez *loc. cit. cap.* 19. & 20. Grassis *par.* 1. *Decis. lib.* 1. *cap.* 28. *num.* 2. Beia *casu* 39. Sa, *verbo, absolutio, & verbo, peccatum, num.* 6. Tannerus *loc. cit. num.* 111. idemq; reipsa sensit priùs etiam Caietanus *in Summa, verbo, periculum,* nec non Armilla *ibidem*; coguntur que fateri omnes Doctores, quotquot proximam delinquendi mortaliter occasionem, quando sine graui incommodo vitari nequit, negant esse sub mortali fugiendam, quos supra *nu* 177. recensui. Quanuis verò hæc Nauarri doctrina a tot, ac tã magnis viris probata; nonnullis adhuc minimè arrideat: reuera tamen de reipsa secũdùm se nulla potest esse difficultas, vt rectè Tannerus *loc. cit. num.* 111. Quippe hoc ipso, quòd pœnitens, atque adeo etiam Confessarius, prudẽter sibi persuadent peccatum illud denuo commissum non iri, etiam manente illa occasione, siue quia nouo remedio de peccato illo cauendo prouisum est; siue quia pœnitens per morbum debilitatus

tatus non ita ampliùs vexatur, hoc ipso, inquam, occasio illa desinit esse propinqua, vt compertum est. Ergo non magis iam declinanda est, quàm quæuis remota. Imò Caietanus, & Sa *loc. cit.* nec non Nauarrus *in Summa cap. 3. num. 5. lit.* C. iuxta Innocentium receptum in *cap. omnis, de pœnit. & remiss.* putant fieri posse, vt quis ob vrgentem necessitatem, v. g. ob mortis, vel infamiæ periculum excusetur, quo minùs teneatur peccandi periculum vitare, quamuis timeat, ne cadat, aut de hac re dubitet; quod etiam non videri improbabile indicat Tannerus *num. 111 cit.* modò habeat firmum propositum resistendi, & cæteræ cautelæ adhibeantur, vt supra dictum est: quicquid secus existimet Lopez *cap. 20. cit.* Ratio est, quia vrgens necessitas immunem culpæ reddit manentem in occasione etiam proxima; & quia timor, vel dubium, ne in peccatum labar, nisi præcessit frequentia peccandi, non efficit occasionem proximam.

Timor, vel dubiū relabēdi nō efficit sē per occasionē ꝓximam.

Segmentum III.
Falsi prætextus occasionum retinendarum confutantur.

CL XXXIV *Sæpe peccātes ex cōuersatione mulierū extra domū, absolui posse docēt nōnulli*

Denique Nauarrus *in Manuali, c. 3. num. 5. cit. lit.* F. subdit: *quòd rectè faciunt multi sancti Confessarij absoluendo multos adolescentes, qui versantur inter mulieres, emendo, vendendo, laborando, & conuersando absque cohabitatione illarum in eadem domo; licèt non statuant se perpetuò abstinere ab occasione peccandi, quam id ipsis præbet, quamuis sæpius peccent voluntate, verbis, aut tactibus impudicis, & etiam copulâ. Quia occasio, quæ ex hoc præbetur ad peccandum, nō est ex se peccatum mortiferum, neque eiusmodi, vt ferè semper faciat peccare mortaliter eos, qui ea vtuntur, & per consequens prædicta definitio occasionis propinquæ non conuenit illi.* Quā Nauarri doctrinam referunt, ac sequuntur Beia *par. 2. casu 3.* Cardinalis de Lugo *disp. 14. de Pœnit. sect. 10. num. 150.* Thomas Tamburinus *lib. 3. Methodi expeditæ Confessionis, cap. 3. §. 2. num. 4.* quin Beia idem affirmat, etiamsi tales adolescentes in eiusmodi occasionibus peccent *sæpissime* mortaliter, ne dum sæpe.

At mihi hæc assertio perdifficilis est, nisi aliter temperetur. Nam vel Titius adolescēs in eiusmodi occasione expertus est se frequenter deliquisse lethiferè; vel non. Si non, facilè concedi potest, talem occasionem non esse illi proximam; nec aliunde etiam ex suo genere talis est, vt homines in culpam mortalem inducere soleat. Sin autem delinquendi frequentiam expertus est, hæc sanè ad occasionem proximam peccandi ei constandam sufficit, vt §. 10. ex omnium Doctorū sententia demonstraui. Ergo, nisi vrgenti caussa, hoc est, graui incommodo inguente, si eam relinquat, excusetur, peccat mortaliter in eam se conijciendo, vt in hoc §. 11. supra ex consensu pariter cunctorum Doctorum patefeci.

CL XXXV. *Quòd tamen falsū est, nisi ex graui caussa excusētur, quo minùs tales occasiones nō deserant.*

Confirmo I. ad hominem efficaciter, quia Nauarrus doctrinæ huius primus Auctor *cap. 3. Manualis, nu. 5. litera D. cit.* negat posse absolui eum, qui non statuit vitaturum se occasionem, *quæ ex se sit mortifera, aut peculiaris eiusmodi, quam credit probabiliter peccati mortalis caussam sibi fore*; vt supra etiam retuli. At Titius in prædicto casu, quum expertus sit, se frequenter peccasse in tali occasione mortiferè, cogitur credere probabiliter, manentibus iisdem circumstantijs, eam sibi peccati lethalis caussam fore

CL XXXVI. *Occasio enim ꝓxima mortalis illa quoque est, in qua frequēter etiā tātùmodo peccatur.*

moralem, aliterque credens, improbabiliter planè, imprudenter ac temerè iudicaret, adeoque minimè excusaretur. Ergo ea occasio est proxima, & Titius non est iuxta Nauarrum, & eius asseclas, nisi statuat se eam vitaturum, absoluendus; ac proinde, si absque legitima caussa in ea hæreat, peccat mortaliter. Cardinalis etiam de Lugu (idemque & de Thoma Tamburino dico, qui *loc. cit.* nihil de suo, sed tantùm ex eodem Cardinali describit) *sect.* 10. *cit. num.* 164. reijciens Suarium, id absurdi sequi ait, *eum, qui expertus, se in ludo frequenter blasphemare, & peierare, non teneri vitare ludum*. Ergo sicut is, qui expertus est, se in ludo frequenter peierare, tenetur per Cardinalem de Lugo illum vitare, ita etiam Titius eam occasionem cōuersandi cum feminis absque cohabitatione, in qua quoq; frequenter, aut sæpe se mortaliter peccasse expertus est, tenetur declinare: *frequenter* autē, ac *sæpe* idē significare, ex Grammaticis notum est. Ergo et si frequenter solùm, seu sæpe, & non semper, nec ferè semper ille blasphemet in ludo, vel Titius concupiscat impurè feminas, quibuscum versatur, adhuc vterq; iuxta eundem Cardinalem in proxima occasione est; ac proinde ad proximam non requiritur, vt ferè semper præcipitet. Ergo huiusmodi Auctor, qui vnum affirmat, & alterum negat in pari omnino casu, parum consequenter loquitur. Ergo dicta occasio non est remota, sed proxima, alioqui non foret necessariò relinquenda.

CLXXXVII. *Nec occasio proxima ob graue incommodum, si desera-* Confirmo II. quia occasio peccādi ex conditione particulari personæ non euadit remota eo quòd sine graui incommodo declinari non possit, sed graue incommodum efficit, vt etiamsi ea sit proxima, non imputetur culpæ illam non deuitare, vt manifestum est, nec quisquam probabiliter negare potest. *-tur, fit remota.* Filius enim familias, qui ob graue detrimentum nequit domum paternam deserere, non idcirco est sine occasione proxima incestus, quem sæpius cum affine, vel cognata commisit, crescitque in dies relabendi periculum; sed ipsum graue detrimentum eum in eadem perseuerantem domo excusat a crimine non vitatæ occasionis. Vel igitur Titius patitur graue incommodum, si deserat talem occasionem emendi, vendendi, laborandi, & conuersandi cum mulieribus sine cohabitatione &c. vel expers est similis incommodi. Si secundum, quum occasio ex frequentia delinquēdi grauiter, sit sufficienter proxima, tenetur eā abstinere, vt probatum est. Si primum, excusatur quidem eam non deserens; at non propterea ea fit remota. Ergo perperam talis occasio a dictis Auctoribus vocatur remota. Ergo si nihilominùs Titius in eo casu excusandus, aliunde, nempe a graui incommodo, quod alioqui subiret, nō autem ab occasione remota, excusandus est; quod sanè indicauit Beia *loc. cit.* subdens, *maximè si subest aliqua caussa notabilis non abstinendi ab ea*; in eo tamen a vero aberrans, quòd illud *maximè* addit, ita nimirum innuēs, etsi desit caussa, adhuc tamen absolui posse, quia occasio sit tantùm remota, quod iam refutaui.

Cardinalis etiam de Lugo *loc. cit.* CLXXXVIII. *num.* 151. excusans adolescentem cum feminis conuersando sæpe peccantem mortaliter, probat ex eo, quia *ad tollendam talem occasionem oporteret pœnitentem in eremum abire, vt omni commercio cum feminis liber esset*. Sed contra est, quia hæc duo, quæ idem Theologus asserit, occasionem eam, licèt sæpe in mortale impellat, esse remotam, & secedendum in eremum, quò *Occasio remota, nō bene colligitur ex secessu aliàs necessario in eremum.*

quò

quò declinetur, ægrè simul subsistunt. Nam quamuis verum sit, si cunctę peccandi occasiones remotæ, forent necessariò vitandæ, secedendum tum cuique in eremum, imò & de hoc Mũdo demigrandum, vt ait Apostolus; quæstio tamen modò est, an conuersatio cum feminis sit occasio remota, vel proxima; quam non bene probat ille esse remotam ex eo, quia abeundũ alioqui esset in eremum, vt vitaretur: nam plurimi etiam ex cohabitatione cum feminis in iisdem ædibus, quas sine grauissimo detrimento nequeunt relinquere, ferè semper ob tales occasiones peccant mortaliter, saltem prauè concupiscendo; & consequenter in occasione proxima ex sententia omnium Doctorũ sunt; quam tamen multo difficiliùs queunt deserere, quàm conuersationem externarum mulierũ, vt euidens est, quum in vita humana seculari nusquam desint mulieres, quæ viris seu malitia, seu passione in libidinem pronis similes peccandi occasiones præbent: longè autem procliuius caueri potest conuersatio externarum mulierum, quàm domesticarum; hæ quippe magis propinquæ sunt, atque intimæ, quàm illæ. Ergo, si, vt vitentur illæ, abeundum esset in eremum, multo magis, vt declinentur istæ, eodem secedendum erit, vt liquet. At ex eo, quòd in eremum secedendum foret, non bene colligitur, conuersationem domesticarum mulierum, quãdo frequens lapsus, vt frequens blasphemia in ludo, intercessit, esse occasionem remotam tantùm, sed e contrario, licèt sit proxima, non tamen esse sub obligatione relinquendam, ob graue incommodum, quod immineret, secedendi in eremum, ne simili occasioni in cunctis secularium ędibus salus animæ exponeretur. Ergo multo minùs bene colligitur ex eo, quòd in eremum abeundum esset, ad externarum mulierum conuersationem declinandam, hanc occasionem esse tantùm remotam; sed ex aduerso, quanuis sit proxima præ frequenti lapsu in mortale; non tamen necessariò esse deserendam ob graue incommodum abeundi in eremum ad eam deuitandam. Vnde non bene infertur, occasionem, ex eo, quòd sine graui incommodo deseri nequit, esse remotam, vel proximam; sed ea ex rara in mortale ruina, hæc ex frequenti est estimanda, & colligenda.

Confirmo III. quia si quis expertus est, quoties talem mulierem, vt Lucretiam, aspicit, ferè semper se in fœdũ eius desiderium labi, huic aspectus Lucretiæ est occasio proxima vitanda, ex sententia omnium. Ergo si expertus sit etiam se in mortale ferè semper pariter ruere ex aspectu non solùm Lucretiæ, sed cuiusuis etiam mulieris non omnino deformis, ei talis aspectus erit quoque occasio proxima planè fugienda in sententia omnium. Ergo, quum ad occasionem proximã peccandi sufficiat frequens lapsus in mortale, vt §. 10. probatum est, qui in prædicto casu conuersationis externarum mulierum supponitur adesse, talis conuersatio erit occasio non remota, sed proxima, & sub mortali, nisi graue incommodum excuset, declinanda. CLXXXIX. *In casu autem dicto occasio est proxima*

Loquendo autem de facto, & non tantùm ex hypothesi, num adolescens, qui expertus est, se ex conuersatione mulierum externarum frequenter peccare mortaliter, delinquat grauiter non relinquendo talem occasionem proximam; pendet ex circumstantiis. Si enim graue damnum patiatur eam deserendo, quia v. g. non poterit vendere, aut emere, aut laborare &c. non ei imputabitur ad culpam remanere in illa. Sin nullum tale damnũ patia- CXC. *Quam nemo tenetur cũ graui incõmodo cauere.*

tur, tenebitur sub mortali eam relinquere. Et ita disertè tradit Armilla *verbo, Periculum*, hisce totidem verbis. *Similiter peccat mortaliter vadēs ad locum, siue cum societate, siue non, vbi est periculū peccandi mortaliter, & timet peccare, vel propter aspectum, vel persuasiones, vel commoditates, vel huiusmodi*. Nec puto dissentire reipsa Nauarrum, de Lugo, vel Tamburinum, aut Beiam, quos de diuerso potiùs casu loqui mihi persuadeo. Nam, vt notaui §. 4. *num.* 36. occasio peccandi grauiter non est sufficienter proxima, nisi probabile periculum labendi hic & nunc in determinatis circumstantijs loci, temporis, & personarum meritò apprehendatur. Iam adolescens dupliciter potest expertus esse frequentem ruinam in mortale ex cōuersatione externarum mulierum. I. vt continuata consuetudine notabilis temporis v. g. trium mensium, singulis diebus aspiciendo, alternis ferè deliquerit, & aliquando bis, vel ter in die; vnde prudenter vereri debet, ne, si hîc & nunc rursum adspiciat, morale periculum relabendi subsit. II. vt sæpius quidem ex aspectu peccârit, sed magnâ temporis intercapedine, vt frequentia labendi non sit continuata nec physicè, nec moraliter; vnde ex tali frequentia, quæ interrupta est, & bonis propositis aliquandiu etiam reuocata, vel aliter impedita, non cogitur prudenter existimare hîc & nūc imminere in tali conuersatione periculum probabile recidendi, quamuis certò credat se deinceps aliquando in simili occasione casurum. In quo posteriori casu occasio adhuc non est nisi remota, vt satis eo §. 4. docui, & de hoc casu sine dubio agunt prædicti Auctores, qui primo aspectu dissentire videntur, quum tamen minimè dissentiant reipsa, etsi minùs consentaneè loquantur, vt ostendi: nullo modo autē de priori casu intelligi ijdem debent, in quo, sicut certum est, adesse occasionem proximam delinquendi mortaliter, ita exploratum, sub mortali, nisi vrgens necessitas excuset, esse deserendam ex consensu Doctorum omnium.

Auctores dissētiētes in concordiam reuocantur.

CXCI. Hinc iure optimo Ioannes Sanchez *disp.* 10. *cit. num.* 11. docet posse absolui mercatores, scribas, milites, & aliorum officiorum personas, quamuis in talibus officijs occasionem sæpe delinquendi grauiter experiantur, nec talia officia velint deserere. Quas sanè personas non ideo excusat, quia eæ occasiones sint tantùm remotæ; sed quia licèt sint proximæ ob frequentē ruinā, *nullus* tamen *tenetur* occasionem *proximam vitare cum magno detrimento*, *quod sanè interueniret officium deserendo*. Pro qua sententia refert quoque Nauarrum ipsum *in Summa, cap.* 3. *n.* 14. Graffium *lib.* 1. *decis. par.* 1. *cap.* 28. *nu.* 25. Ludouicum Lopez 1. *par. Instruct. cap.* 19. *concl.* 6. *& cap.* 25. *notab.* 1. Vnde non placet Cardinalis de Lugo *sect.* 10. *cit. num.* 149. vniuersè tales personas excusans, quia in remota solùm peccandi occasione versentur; si quidem, quando frequentia peccandi lethiferè continuata præcessit, vnde periculum probabile relabendi hîc & nunc prudenter metitur, talis occasio non est remota, sed proxima, vt ostendi: atque adeo aliunde eiusmodi personæ sunt excusandæ, a graui videlicet incommodo, quod talia officia relinquendo subirent, vt dixi. Potest tamen opinio eiusdem Cardinalis habere locum, vt ipsum reuera sentire censeo, quando frequentia peccandi adeo fuit interrupta, vt non sinat prudenter timeri hîc & nūc probabile periculum recidendi, sed futurum tantùm indefinitè, atque adeo remotum dumtaxat; ac proinde sicut

Mercatores, Scribæ, milites, & similes excusantur a deserēda proxima delinquendi occasione ob graue incōmodū eius deserendæ.

Nō verò quia sit illa solū remota.

occasio

occasio est tantùm remota, ita nulla obligatio eius vitandæ.

XCVII. *Corollaria Nauarri de occasione proxima, quatenus admittenda.* Demum Nauarrus, ac nõnulli eius sectatores quædam corollaria deducunt, in quibus multos a culpa eximũt, licèt in occasione peccandi hæreant, quia non semper, nec ferè semper in ea delinquunt, tametsi nullâ aliâ legitimâ causâ nitantur. Quæ sanè corollaria cum eodem temperamento, & distinctione admitti, vel reijci ex disputatione supra explanata debent. Nam si in illis frequentia delinquendi præcedens ita interrupta fuit, vt per eam non adigatur operans hîc & nunc periculum proximum, vel probabile relabendi prudenter timere; occasio tantùm remota, culpæ grauis expers, in ijsdem esse meritò censeri potest. Quo casu nemo eiusmodi occasionem declinare tenetur, etiamsi aliâ causâ excusante careat; & quis certò etiam credat, se aliquando deinceps, sed indefinitè in simili occasione lapsurum, vt satis ex dictis patescit; & confirmatur ex eo, quia proposito efficaci non peccandi de cætero non repugnat reuelatio futuri peccati, & fides talis reuelationi præstita; sicut propositum efficax S. Petri non negandi Christum, etsi reliqui negassent, cum prædictione Christi Domini futuræ negationis, & fide tali prædictioni habitâ poterat consistere: atque adeò dummodo hîc & nunc nihil velim, quod efficaci proposito non delinquendi aduersetur, id integrum remanet, etsi postea violandum ac peruertendum timeatur, vel certò etiã sciatur. Repugnat autem tali proposito, exponere se absque vrgente causa periculo peccandi mortaliter, quod hîc & nunc imminere, probabiliter existimatur, quia nimirum lethale scelus est, proposito efficaci non peccandi mortiferè, omnino contrarium, exponere se absque idonea causa probabili periculo grauiter delinquendi: non repugnat verò efficacitati propositi metus, vel credulitas, vel certitudo futuri peccati, vt explicatum est. At si in illis Nauarri, & assectarum corollarijs frequentia peccandi mortaliter, etsi non semper, nec ferè semper lethalis culpa in eiusmodi occasionibus admissa sit, adeo continuata moraliter præcessit, vt meritò probabile periculum recidendi in mortale hîc & nunc in simili occasione timeatur: talis occasio ex tali etiam frequentiâ cadendi conflata, proxima vtique est, & sub mortali vitanda, solumq; ex graui causa retineri potest, vt satis ex dictis perspectum est; & Nauarrus, cæterique, si fortè oppositum docuerunt, manifestè refelluntur, inconsequenterque loqui, & sibi non constare apertè conuincuntur etiam ex dictis, quandoquidem negare iure non possunt, vt §. 10. vidimus, quin occasio labendi in mortale ex notabili quoque frequentiâ cadendi identidem etiam interpolatâ, sed moraliter continuatâ, proxima quoque sit, & sub mortali, vbi vrgẽs necessitas non excusat, declinanda, vt in præsenti §. 11. planum fecimus. Singulatim autem illa Nauarri, & aliorum Corollaria excutere, non patitur suscepti operis ratio, in quo de scandalo, & occasione remota, & proxima generatim duntaxat disserendum suscepi, etsi obiter exempli gratiâ nonnulla quoque singularia libaui. Certũ tamen est, illos Doctores, sicubi a mortali ex eo præcisè, quòd occasio non semper in mortale præcipitârit, excusent, omni probabilitate carere; siquidem sat est, vt sæpe præcipitarit: secùs autem docentes, ipsi sibimet cõtradicunt, adeoq; in talibus Corollarijs omni auctoritate, & probabilitate excidunt, vt §. 10. ostendi.

§. XII. *An vrgens caussa, seu graue incommodum capacem absolutionis semper eum reddat, qui proximam delinquendi lethaliter occasionem non deserit.*

CXCIII. IN superiore §. 11. caussam vrgentem, seu graue incommodum excusare a culpa non relinquentes propinquam peccandi grauiter occasionem, probaui. Sed num semper, & in quocunque casu excuset, nondum exploraui. Vnde hîc præterea quæro, an qui sæpius absolutus præ graui detrimento in remouenda occasione proxima mortiferè peccandi, eodem tamen modo semper recidit, neque in eo vlla emendatio animaduertitur; possit nihilominùs durante illo detrimento semper absolui denuo? an verò cogendus sit cum eo etiam detrimento occasionem illam proximam grauiter peccandi relinquere? Alij aiunt, alij negant. Ego ex Cardinali de Lugo, qui optimè hoc dubium explicuit, rem paucis absoluo; &

CXCIV. Dico I. si speculatiuè loquamur, & per se, absolui posse, qui ex graui incōmodo occasionem proximam peccādi lethaliter non deserit, etiamsi nullam correctionem ostendat, dummodo efficax propositum abstinendi deinceps habeat. Ita Vitualdus *in Candelabro, tit. de absolut. §. Casus Episcopi reseruati*, Ioannes Sanchez *in selectis disp. 10. num. 16.* Diana *part. 1. tract. Miscellan. 2. resol. 47.* Michael Ferro Manrique, *par. 2. moral. QQ. quæst. 119. num. 13.* & Cardinalis de Lugo *disp. 14. de Penit. sect. 10. cit. num. 156.*

Recidiuus sine vllo emendationis signo si habet efficax propositum non relabendi, absolui posset, licet non deserat occasionē proximam, quam nō potest

Probat Ioannes Sanchez, quia absoluimus absque scrupulo pœnitentem confitentem cotidie venialia, nullo apparente profectu, licèt eorum occasionem minimè tollat, etiamsi absq; graui incommodo illam auferre posset. Ergo a fortiori non repugnat verus dolor, & verum propositum absq; ablatione occasionis proximæ, quoties hæc sine graui incommodo amoueri nequit. Sed qui habet verum dolorem, & propositum, absolui potest. Ergo in hoc casu absolutio impendi poterit.

Sine graui incōmodo dimittere.

At contra est, quia etsi retentio occasionis proximæ non repugnet secūdùm se cum proposito vitandi peccati, neque absolutio negetur eo quòd illa occasionis retentio cum vero proposito nequeat consistere; iure tamen negatur, quia velle scienter absque iusta caussa perseuerare in occasione proxima peccandi mortiferè, est nouū peccatum mortale. Obligatio enim non peccandi mortaliter affert obligationem vitandi periculum proximum peccandi mortaliter; cui obligationi non satisfacit, qui, quum possit, non vult relinquere occasionem proximam, & ideo nō absoluitur, quia constat illum non habere propositum non peccandi, quum actu peccet non vitando illam occasionem proximam, quam sub peccato tenetur relinquere. Secus porrò accidit in confitente solùm venialia. Quippe non tenetur homo sub nouo peccato etiam veniali tollere proximas venialium occasiones, tum quia hæ sunt innumeræ, ideoque, nec sine graui incommodo euitabiles: tum quia non tanti refert peccatum leue, vt sub peccato sit etiam obligatio vitandi eius periculum. Cæterùm cum morali etiam certitudine recidendi in venialia potest stare verus dolor, & propositum efficax illa vitandi. Nam propositum necessariū non est semper voluntas absoluta, sed

Nō quia relapsus in venialia cotidianus non impedit absolutionem.

Occasiones enim ōnes venialium nec sub veniali vitanda

voluntas

voluntas efficax, talis scilicet, cum qua, quandiu ipsa durat, non possit stare peccatum actuale: quæ voluntas potest esse, etiamsi sciat aliquis se postea peccaturum, & a tali voluntate defecturum. Ergo allata instantia Ioannis Sanchez a venialium absolutione siue vlla emendatione, ad absoluendum perpetuò eum, qui ex occasione proxima ad graue damnum auertendum retenta, in mortale recidit, nullamque correctionem ostendit, est planè inualida; siquidem probaret etiam absolui eundem posse, etiamsi absque graui detrimento occasionem peccati mortalis queat deserere, nec tamen deserat; sicut absolui potest a venialibus is, qui eorum occasionem proximam, quam absque detrimento ab ea distincto potest relinquere, minimè relinquit: quod tamen absurdum est.

CXCV. *Sed qua dolor verus, & propositum efficax cum relapsu quocunq; præterito, sine voluntate auferendi occasionem proxima cum tanto damno, stare potest.* Ratio igitur conclusionis genuina est, quia adhuc post experientiam illam nullius profectus potest stare dolor verus, & propositum requisitum absque voluntate auferendi occasionem cum tanto detrimento. Ergo potest absolui pœnitens, quum nihil aliud, quam confessio, & dolor, requiratur. Antecedens patet, quia sicut prima vice potest absolui, eo quòd cum tanto detrimento non tenebatur auferre occasionem illam; ita ob idem detrimentum permanens excusatur tempore sequenti ab auferenda occasione; neque est, vnde orta fuerit grauis obligatio nunc auferendi occasionem, quæ antea non esset. Ergo si antea excusabatur, excusatur etiã postea. Neque obest vero dolori, & proposito credulitas relabendi deinde ob fragilitatem toties expertam.

CXCVI. *Quod amplius confirmatur.* Confirmatur I. ad hominem cõtra Aduersarios, qui fatentur posse pœnitentem sæpius absolui, si aliquam emendationem ostenderit, hoc est, nõ ita frequenter lapsus fuerit, sicut antea. Nam sicut potest stare dolor, & propositum requisitum cum certitudine morali de futuro relapsu non ita frequenti; cur nequeat stare cum certitudine morali de lapsu futuro frequenti? propositum enim, quum sit vniuersale, non minùs videtur opponi cum certitudine de vno lapsu contra ipsum propositum, quàm cum certitudine de multis. Confirmatur II. quia si occasio peccandi absque graui scandalo, vel detrimento spirituali auferri non posset, non teneretur sine dubio pœnitens ad eam auferendam, quò absolui posset. Ergo sicut tunc posset habere verum propositum requisitum cum ea certitudine morali lapsus futuri; sic etiam quando occasio auferri non potest absque graui detrimento corporali. Confirmatur III. quia si occasio nullo modo tolli possit, qualis est propria fragilitas, non ex occasione externa, sed ex insita concupiscentia, & natura pœnitentis; adhuc post totam illam experientiam potest absolui. Ergo potest habere dolorem verum, & propositum cum tota illa certitudine futuri lapsus, atque adeo ex hoc capite non erit incapax absolutionis.

CXCVII. *Et effugio occurritur.* Neque dicas, nunc experientia constare, necessarium esse omnino ad vitandum peccatum auferre illam occasionem, quod priùs non constabat. Contra enim est, quia si priùs non constabat, etsi absque incommodo auferre eam occasionẽ poterat, minimè eã linquere tenebatur. Nam vel priùs constabat imminere probabile periculum relabendi in mortale, vel non. Si secundum, certum est occasionem illam fuisse tantùm remotam, retinerique, etsi sine incommodo cauere eam fas esset, potuisse. Si primum

O 2 certum

certum etiam est, eam occasionem fuisse proximam, & vitandam, quamuis graue detrimentum non discedentem ab ea excuset. Quod autem nunc ex longiori experientia magis constet, non accedit grauis obligatio, quum totum augmentum sit tantummodo secundùm magis & minus intra idem genus. Verùm etsi speculatiuè loquendo ita se res habeat, vt dixi; tamen

CXCVIII. *In praxi cogendus est recidiuus deserere occasionem proximam etiam cũ graui nocumẽto temporali, quum nullum emẽdationis signum ostendit.*

Dico II. in praxi plerumque, qui post tentata omnia remedia in mortale relabitur sine vllo emendationis vestigio ob proximam grauiter peccandi occasionem, cogendum esse talem occasionem relinquere etiam cum graui nocumento temporali. Ita perspicuè Suarez *tom. 4 in 3. par. disp. 32. sect. 2. num. 4. in fine*. Grassius *par. 1. Decis lib. 1. cap. 28. num. 23.* Ludouicus Lopez *1. par. instruct. cap. 22. §. 3. notabili, in fine*, Medina *in Summa, folio 63.* Coriolanus *de casibus reseruatis, par. 1. sect. 1. art. 14.* Reginaldus *tom. 1. lib. 8. num. 19.* Sed ante hos omnes, apertè etiam Caietanus *in Summa, Verbo, Periculum*, vbi ait: *Si experientia teste didicit, se non subsistere in huiusmodi, sed statim, aut quasi statim cadere, nulla necessitate vincatur, vt illuc eat, aut ibi moretur*. Idem quoque tradit manifestè Nauarrus, ne dum fauet, vt inquit Cardinalis de Lugo *sect. 10. cit. num. 156.* Nam *in Summa Latina, cap. 3. num. 5. littera I.* quum dixisset, absolui posse sine separatione, cognatas, ancillas, ac famulas, quæ rem habuerunt cum suis consanguineis, dominis, vel heris, in quorum domo degunt, quia sine magno incommodo tale hospitium nequeunt deserere; addidissetque absolui etiam posse, quamuis quarta vice relapsæ sint, & minimè separentur, dummodo concurrant quatuor conditiones requisitæ, de quibus §. 11. iam egi, inter quas vna præcipua est, vrgens caussa, & necessitas; subdit deinde explicatissimè: *Verumtamen ipse, si essem Confessarius, non absoluerem eas, si cernerem, quòd præteritis vicibus nulla emendatio, neque inchoatio eius extitisset; neque si circumstantiæ infirmitatis, pusillanimitatis, & ingens propensio earum ad peccatum, & diffidentia, quam habent illæ de pœnitudine alterius partis, mihi persuaderent, quod nisi separentur, nulla consequeretur emendatio.* Nihil clariùs. Nauarrus vbi nullam cernit emendationem, se minimè eas feminas absoluturum profitetur, licèt quatuor eas conditiones requisitas, & inter has graue detrimentum, si talem occasionem vitent, præ se ferant. Consentit quoque Tannerus disertissimè *tom. 4. disp. 6. quæst. 9. num. 112.* asseuerans amoliendam esse peccati occasionem, *nulla caussa, quantumuis graui obstante, postquam omnia media, quæ ad peccatum vitandum vtilia videri poterant, in vanum tentata, & præscripta sunt; teneríque proximam & specialem peccati occasionem resecare, qua videlicet durante, prudenter existimandum est, eos a peccatis non cessaturos; etiamsi extremam paupertatem, & calamitatem sustinere cogerentur; nec priùs absoluendi sunt, quàm parati sint hoc facere.* Quanquam hîc Auctor id limitat ad eos tantùm, qui sui iuris sunt: ratio tamen idem extorquet etiam de alijs, quemadmodum cæteri Doctores relati sine tali limitatione generatim hoc asserunt. Quibuscum etiam Corradus *quæst. 15.* adstipulatur; approbatque etiam Cardinalis de Lugo *sect. 10. cit. num. 160.* Fateor tamen Nauarrum in plerisque corollarijs non satis aptè cum ijs, quæ *loc. cit.* ex ipso produximus, videri cohærere. Quocirca Corradus, & Ludo-

Nauarrus autẽ culpatur, & excusatur.

Ludouicus Lopez *loc. cit.* non dubitant pronuntiare; vt Tannerus *loc. cit.* obseruat, eundemmet Nauarrum illic nimis licentiosè locutum esse. Sed fortè excusari potest, vbi secum pugnare videtur, non agere de occasione ita proxima, vt ex præterita frequentia peccandi continuata præsens periculum relabendi in culpam lethalem probabile, & morale prudenter timendum sit; sed de ea, quæ ex interrupta frequentia remotum duntaxat, & parum verisimile periculum relapsus exhibet. Quod si hæc, aut alia excusatio alicubi ei non prodest, viderit ipse. Certè quidem, vbi secum ipse digladiatur, quid probabilitatis conflare queat opinioni, quam ipsemet arietat, atque euertit, ego non video. Vt vt tamen de hoc Auctore est;

CXCIX. *Sic enim deserendā esse iubet Christ°, & ratio.* Probatur I assertio a Tannero *num.* 112. *cit.* ex illo Saluatoris effato *Matth.* 5. *&* 18. *Si oculus, vel pes tuus scandalizat te, erue eum, & proijce abs te.* Quibus locis præcidendam esse proximam grauiter peccandi occasionem etiam cum graui detrimento temporali sancit, & præcipit Christus Dominus, vt eadem loca interpretantur S. Hilarius *Canone* 4. S. Athanasius *quæst.* 70. S. Pacianus *Epist.* 3. *contra Nouat.* S. Cyrillus *lib.* 11. *in Ioan.* Anastasius *quæst.* 13 Saluianus *lib.* 3. *de Prouiden.* & Theophylactus *ibid.* Quo etiam spectat illud *Matthæi* 16. *Quid prodest homini, si vniuersum Mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Ratio est, quia vita corporalis vitæ spirituali postponenda est, vt constat. Ergo quo casu aut peccatum committendū est (qualiscunque, & vndecunque oriatur talis necessitas) aut fame laborandum, vel etiam moriendum, salus animæ antehabenda est saluti corporis. Quæ ratio, & Christi Domini præceptum vrgent maximè, vbi nulla pœnitentis emendatio apparet, nec post tentata omnia remedia, spes rationabilis futuræ emendationis concipitur, abscindendam esse occasionem lethiferè peccandi proximam non sine graui dolore etiam damni temporalis, perinde ac si pes, vel manus foret amputanda: qui dolor, & damnum subeundum non est, quandiu aliquis fructus cernitur, vel spes bonæ frugis non temerè arripitur.

Probatur II. ex Cardinali de Lugo *num.* 160. *cit.* quia in praxi ex frequenti relapsu in mortale sine vllo emendationis vestigio post iterata Sacramenta sæpius, meritissimò arguitur, pœnitentem hîc & nunc carere vero dolore, & proposito requisito. Nam qui efficaciter proponit, & seriò rem aliquam, quam aliunde moraliter implere potest, non ita facilè obliuiscitur statim sui propositi, sed saltem per aliquod tempus perseuerat, & difficiliùs, vel rariùs cadit. Vnde in ipsis etiam peccatis venialibus solet aliquando argui imperfectus dolor ex vniformi perseuerantia in eisdem sine vlla specie emendationis. In ijs tamen faciliùs potest præsumi propositum validum; quia impossibilitas materiæ facere potest, quòd non obstante repetito dolore, & proposito, in eadem sæpiùs relabantur: in peccato autem mortali, quod cum diuina gratia potest non ita difficilè vitari, maior est præsumptio de imperfectione propositi. CC. *Et quia meritò præsumi desse verum dolorem, ac propositum.*

Probo III. quia in hac assertione non est quæstio, vtrum pœnitens post relapsum in eadem mortalia diu, ac sæpissime repetitum, retentâ etiam proximâ illorum occasione, quàm sine graui detrimento nequit relinquere, verum dolorem, efficaxque propositum CCI. *Negi a Cōfessario prudenter præsumi potest.*

positum, ea deinceps cauendi habere queat, nec ne? De hoc enim nemo, qui Philosophiam, ne dum Theologiam vel a limine salutârit, controuersatur; neque Suarez, ac reliqui huius assertionis Auctores doctissimi, tam parum vident, aut sapiunt, vt id nesciant, aut negent; nec sanè præcedenti assertioni vllo modo aduersantur, si speculatiuè dumtaxat, & remota praxi, res ipsa secundùm se spectetur. At quæstio hîc est, vtrum verus dolor, efficaxque propositum in praxi a Confessario prudenter præsumi possit. Vnde sic arguo. Certum est a Confessario legitimè absolui non posse eum, in quo prudenter nequit præsumere adesse verum dolorem, & propositum. Sed in hoc casu verus dolor & propositum nequit prudenter a Confessario præsumi. Ergo pœnitens in hoc casu non potest legitimè a Confessario absolui. Minorem, quoniam Maior, & consequentia sunt indubitatæ, euinco planissimè, quia supponitur in hoc casu nullum emendationis vestigium, aut initium apparere. Quod si pœnitens extraordinarium dolorem lacrymis, suspirijs, tunsione pectoris, singultibus, vel alijs signis ostendat, iam tollitur ipsa casus suppositio, quia ex lacrymis, & cæteris signis probabile emendationis argumentum conspicuum est. At vbi desint omnia emendationis indicia, nullum potest assignari caput, cui prudens præsumptio veri doloris & propositi inniti queat, & à Confessario meritò arripi possit, vt compertum est. Ergo &c.

CCII. *At proinde absoluendus non est, qui sic accedit.* *Quare ex hoc capite* (concludit Cardinalis de Lugo) *posset negari, vel differri absolutio*. Imò verò etiam debet, quoties ex præterita frequentia relabendi in mortale sine vlla ostensione emendationis verus dolor, efficaxque propositum in pœnitente deesse iure præsumitur, vt apud cunctos extra controuersiam est. *Qua de caussa Confessarius* (vt sapienter monet Tannerus *num.* illo 112. *cit.*) *tanquam prudens dispensator, caueat, ne margaritam absolutionis proijciendo ante porcos, sacrilegium committat, & peccatorum pœnitentis particeps fiat; inuocato etiam hac in re lumine, & ope Spiritus Sancti. Quia certè inter alias caussas, quare Mundus tot iniquitatibus repleatur, hæc non videtur minima, quòd Confessarij tam facilè absoluunt, quos sua conscientia, & Deus ipse ligatos tenet, vt rectè etiam notauit Cardinalis Borromæus in sua Confessariorum instructione.* Et sanè quis, obsecro, animarum fructus, quod emolumentum, quæ vtilitas ex praxi oppositæ opinionis, tantaque laxitate, & facilitate absoluendi pœnitentes in proximis occasionibus delinquendi lethiferè, prætextu grauis detrimenti in illis deserendis subeundi, hærentes sine vllo emendationis indicio, etiam post frequentata Sacramenta, colligitur? nimirum, vt cumulentur delicta delictis cuiusque generis, & luxuria præsertim magis magisque grassetur; vt nefaria scelera perpetuentur; vt peccatores continuata vitiorum lue, extabescant; vt viri, & mulieres in iumenta, carne, & sanguine fascinante, abeuntes, in stercore turpissimorum flagitiorum toto vitæ suæ decursu marcescant, & computrescant; vt salus huiusmodi pœnitentium magis ac magis desperata cotidie euadat. Hoc est ipsissimum operæ pretium longè tæterrimum, atque execrandum, quod ex ista indulgentia talibus peccatoribus impertita plerumque existit. Quæ enim meretrix, quod scortum, quæ concubina, quis cinædus, aut catamitus præsto non habeat graue aliquod incom-

Ex facilitate absoluendi quoscunque ingens animarum pernicies exsistit.

Graue incōmodū deserēda occasionis proximæ peccādi inaniter sæpe prætexitur.

incommodum, quod in linquenda occasione peccandi videre sibi videatur, reipsa autem comminiscatur, aut somniet? eo vel maxime, quòd Ioannes Sanchez *disp.* 10. *num.* 20. ad concubinarium excusandum, quo minùs concubinam domo expellere teneatur, non dubitat asseuerare, *si concubina nimis vtilis esset ad oblectamentum concubinarij, vulgo regalo, dum deficiente illo nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula ad id nimis difficilè adinueniretur, eijcere illam non fore obligandum concubinarium*. Et consequenter, iuxta eundem Ioannem Sanchez, si ipsamet concubina magnopere recreetur ex cithara, vel cheli musicis modis a concubinario suauissimè pulsatis, qua oblectatione si priuetur, magno tædio afficietur, nimisque ægrè aget vitam, nec aliunde facilè queat huiusmodi incommodum auertere, vel compensare; poterit sine scrupulo remanere in domo concubinarij, & tam hic, quàm illa, etiamsi nunquam vllam correctionis vmbram ostendant, admittendi erunt ad Sacramenta, toties quoties relapsi fuerint; & quia non habent, nisi vnicum lectum; separatim autem alterutrum cubare, aut dormire super asseres, vel humi, graue nimis detrimentum ab eodem Sanchez necessariò, ac multo magis reputabitur, ad quod minimè proinde eosdem teneri idemmet dare cogetur; permittendi quoque erunt, dummodo proponant sibi carnalis copulæ abstinentiam, in perpetuo concubinatu vsque ad mortem, etiam cũ Sacramentorũ frequentia, scelerumque perenni scaturigine, nunquam imminutâ, sed potius auctâ, perdurare: Quæ omnia nullo modo probare possum, omnique probabilitate carere, minimeque tolerandа, persuasissimũ habeo, ac censeo.

CCIII. *Sed imprudenter omnino.* Quid enim? Itane seueritas Sacrosancti Euangelij in proximis peccandi occasionibus vitãdis tentata, huiusmodi blandimentis lenienda, ac malacissanda sit? Itane Deus, qui olim Nazaræos non solùm vino, & quacunque potione, quæ inebriare potest, sed etiã vuâ qualibet abstinere iussit: *quicquid ex vinea esse potest, ab vua passa vsque ad acinum non comedent*, Numer. 6. hoc pacto non solùm ebrietatis peccatum, sed etiam occasionem eius paulo viciniorem, nempe vinum; quin & multo remotiorem, videlicet vuam, præcisè interdicens; patietur modò, atque æqui, ac boni consulet tot blasphemandi, peierandi, scortandi, mœcandi, fraudandi occasiones proximas leuissimo prætextu grauis incommodi in ijs arcendis cohonestari, studioque retineri? *Impossibilis liberatio est*, clamat S. Augustinus *de singul. Clericor. flammis circumdari, & non ardere*. Concinitque S. Isidorus lib. Soliloq. *Ante ignem consistens, etiam si ferreus sis, aliquando dissolueris*. nec minùs verè S. Hieronymus de cohabitatione Clericorum, & mulierum: *Ipse voluit penetrari, qui hostem proprium in suas partes induxit, & intestinum sibi gladium ipse supposuit, qui locum habitationis suæ aduersarij ingressibus reserauit*. Non est dubium, quin post quancunque etiam peccandi consuetudinem, & relapsum, verus dolor, efficaxque propositum cum occasione etiam proxima lethalis delicti simul stare queat, neque vlla repugnantia in tali coniunctione cernatur. Quis Theologorum, aut Philosophorum id nescit? At ego vereor quàm maximè, ne huiusmodi subtilitates scholasticæ, ac speculatiuæ in ipsa praxi sæpissimè, ac ordinariè in fœda carnis ludibria, & meras impuritates degenerent.

Quippe

Quippe nec etiam repugnat secundùm se, & ex natura rei, libidinosissimum virum cum formosissima, & libidinosissima meretrice simul in eodem lecto cubare tota vita, & tamen nunquam eos carnaliter copulari, nec obscœnè se tangere, nec prauis desiderijs assentiri. Ergone de facto non commiscebuntur vnquam? nunquam se fœdè tangent? nunquam scelestè concupiscent? & prudenter id præsumi queat? quis prudentum id credat? quis ferat? quis non rideat? Haud secus potest quoque verus dolor de peccatis, & propositum efficax abstinendi post multiplicatum quemcunq; relapsum ex proxima occasione, & cõsuetudine adesse in pœnitente. Ergo etiam in praxi de facto est in eo, qui nullam emendationem, neque doloris veri, aut propositi firmi vllum signũ probabile ostendit; ac propterea is quoq; toties quoties meritò præsumetur verum dolorem, & propositum habere, adeoque erit etiam illico absoluendus? Absit. Quæ namq; meretrix, quæ concubina, aut concubinarius nõ queat promptissimè Confessario interroganti respondere, se verè de peccatis dolere, propositumque ea emendandi deinceps, efficax a se esse conceptum, sed graue incommodum, ne illorum occasionem proximam deserat, obstare? Ideone huiusmodi etiam perditissimis Satanæ mancipijs absolutio confestim indulgẽda erit? Auertat Deus.

CCIV. Vtilitas ex negata, aut dilata absolutione. Exaduersùm autem, quando sine absolutione tales flagitiosi dimittuntur, paternis monitis priùs instructi, vitæque infandum statum, ac summum damnationis periculum a prudente Confessario edocti, eorum impudentia salubri, ac necessariâ austeritate paulùm saltem compescitur, ac tanquam scalper in vlcus ad exprimendã saniem pijssimâ inclementiâ adigitur: hinc in seipsos descendunt, pedetentim ad se redeunt, aperiunt sensim oculos, quantoque in discrimine salutis æternæ versentur, agnoscunt, seseq; improbissimos planè, extremisque diuinæ iræ supplicijs dignissimos tandẽ animaduertunt. At dum Sacramenta sæpius etiam participant, & a Confessarijs absoluuntur, videntur sibi aliquid deuotionis habere, & inter homines pios extrinsecus numerari; vnde tanto minùs intrinsecus sua flagitia coram Deo erubescunt, ac deflent, tãtoque longiùs a consilijs melioris frugis peregrinantur.

Quamobrem tempestiuè illud Tanneri cordatum scitum repetò nunc, inculcoque, vt *Confessarius tanquam prudens dispensator, caueat, ne margaritam absolutionis ante porcos proijciat*, cæcoque pœnitenti se cæcum ducem præbens, simul cum eo in æternæ damnationis foueam cadat.

De reincidentia verò in eadem peccata mortalia citra etiam occasionem externam, ac proximam, egregiè obseruat idem Cardinalis de Lugo eâ *disp. 14. de Pœnit. sect. 10. nu. 166.* certum esse I. quoties pœnitens a Confessario prudenter iudicatur habere verum dolorem, & propositum non peccandi, posse, non obstante præterita consuetudine relabendi, absolui. II. Certum etiam esse, non posse absolui, quoties nõ sufficienter auersio a peccato mortali consueto ex circumstantijs a Confessario colligitur. III. vtile aliquando esse differre absolutionem per aliquot dies, vt appareat correctio, & obseruatio propositi. Imò quando de proposito non satis constat, debere illam omnino differri. Quin etiam *ibidem nu. 169.* ex communi Doctorum sententia cõtra Ioannem Sanchez docet, ac lucu- *CCV. Recidẽs in peccata ex cõsuetudine citra occasionẽ proximam, quando absoluẽdus, quã do verò secus.*

lenter

lenter probat, etiamsi confessarius credat probabiliter pœnitentem esse dispositum, nihilominus posse absq; eius consensu differre illi absolutionem, ne videlicet in pristina crimina ob difficultatem obtinendæ absolutionis recidat: tum infra *num* 172. contra eundẽ Sánchez solidè quoque ostendit pœnitentem à Confessario interrogatum de consuetudine præterita delinquendi, teneri omnino ex consensu omniũ Theologorum eam fateri.

Consuetudo peccãdi interrogãti Cõfessario fatenda.

§. XIII. *Num occasio ad indeterminatum dumtaxat mortale peccatum alliciens, censenda sit proxima, & fugienda.*

CCVI. QVanquam solutio huius quæstionis ex altera, quam supra §. 4. excussi, vbi docui, scandalũ actiuum mortale committi etiam, quando occasio grauis ruinæ alicui indefinitè & vagè accepto absque sufficienti causa opere, licèt aliàs etiam indifferenti, præbetur, facilè deduci queat; & quidem a fortiori; tamen quia hæc ex professo a Cardinali de Lugo eâdem illâ *disp.* 14. *sect.* 10 *num.* 161. *& seqq.* egregiè examinatur; vnde & tota illa disputatio supra §. 4. & 5. confecta, multò adhuc validiùs corroboratur, tempestiuè hoc loco, in quo de proxima delinquendi occasione dissero, addendam existimo.

Segmentum I.

Duplici assertione quæstio expeditur.

POnamus iam Titium conuersando cum Sempronio in morali peccãdi lethaliter periculo proximo versari, sed indefinitè solùm; atque adeo frequenter peccare grauiter nunc contra castitatem, nunc contra iustitiam, nũc contra religionem, nunc contra aliam virtutem; contra nullam tamen determinatè, sed contra aliquam tantùm indeterminatè. Quo posito, quæro, an talis occasio peccandi sit proxima, & sub mortali crimine Titio vitanda?

Cardinalis de Lugo *loc. cit.* refert Suárium *tom.* 4. *in* 3. *part. disp.* 35. *sect.* 3. *nu.* 11. & Fillincium *tract.* 7. *n.* 46. censentes, hominem, qui moraliter certus est ex propria experientia, se in aliquod peccatum mortale lapsurum, nisi intra annum sæpius confiteatur, non teneri ad tale remedium adhibẽdum, si id *solùm est necessarium ad vitandum peccatum mortale in communi, quia in ordine ad peccatum in communi nulla censetur moralis occasio proxima: secus si esset medium necessariũ moraliter ad vitandum, aliquod mortale determinatum in particulari.* Quæ doctrina diuersimodè accipi potest iuxta distinctionem supra §. 4. *nu.* 36. obseruatam. Vt autem sine æquiuocatione rectè percipiatur. CCVII.

Assero I. quoties æquali certitudine alicui constat se ex tali determinata occasione hic & nunc in aliquod mortale in communi, ob præteritam frequentiam in similem ruinam sibi notam, lapsurum indefinitè, ac indeterminatè; perinde ac quando compertum habet ex circumstantijs, ac superiori experientia, se in particulare delictum lasciuię ob talem determinatam occasionem consabulandi cum Lucretia hic & nunc etiam casurum; occasionem eiusmodi tàm in priore, quàm in posteriore casu esse proximã, & sub mortali vitandam, nisi peculiaris caussa grauis excuset. Ita Cardinalis de Lugo *loc. cit.* & reliqui omnes §. 4. adducti. CCVIII

Occasio delinquẽdi est æquè proxima, & deserenda, si æquè certò scis te hic, & nũc mortale aliquod indefinitè admissurum, ac quã de particulari cert' es.

Probo I. cunctis illis argumentis §. 4. ad secundam assertionem ostendendam allatis, quæ hic pariter militant, CCIX.

Videntur clarè certo.

P

tant, & quidem a fortiori, ex quibus vnum dumtaxat delibo. Certum apud cunctos Doctores est, si assentiar liberè me velle aliquod mortale in genere, ac indeterminatè admittere, me reum esse culpæ mortalis in genere, sicut si volo peierare, periurij. Ergo si tibi certò constet, te in tali conuiuio hic, & nunc ob occasionem conuiuarum in aliquod mortale indefinitè vel ebrietatis, vel detractionis, vel libidinis &c. esse casurum, quia aliàs sæpe ita tibi accidisse nôsti; huiusmodi etiam occasio est proxima, & necessariò declinanda.

CCX. *Et æqualis obligatio vitādi peccati in vtroque casu vrget.* Probo II. ex Cardinali de Lugo *loc. cit. num. 162.* qui palàm ait etiam se non videre, cui firmo fundamento prædicta distinctio niti possit. *Si enim admittatur casus, quod aliquod sit medium moraliter necessarium ad vitandum aliquod peccatum mortale in communi; non apparet, cur non sit eadem obligatio apponendi tale medium, quæ est, quando cognoscitur esse necessarium ad vitandum aliquod peccatum mortale determinatum. Ratio quippe fundans obligationem in secundo casu, eadem, & fortasse maior militat in primo casu ad similem obligationem. Si enim dicas hanc obligationem oriri ex proposito; quod debemus habere non peccandi mortaliter, cum quo proposito non stat voluntas occasionis, quam morali certitudine consequitur peccatum mortale: hoc ipsum procedit in primo casu: non enim minùs repugnat cum proposito non peccandi velle aliquod peccatum in communi, quàm velle aliquod in particulari. Ergo non minùs repugnabit velle aliquam occasionem, quam certitudine morali consequitur aliquod peccatum mortale in communi, quàm velle illam, quam consequitur aliquod peccatum determinatum.*

CCXI. *Vt palàm fit.* *Si verò dicas, eam obligationem oriri ex obligatione vitandi peccata mortalia, quorum proximas occasiones propter eorum malitiam debemus vitare, quoties possumus; eadem ratio procedit in nostro casu: non enim est minùs malū, nec minùs cōtra diuinam amicitiam velle peccatum aliquod in communi, quàm velle aliquod in particulari; neque esset amicus, qui sciens præparari aliquod graue damnum suo amico, non curaret illud impedire, quum possit, licèt non sciat in particulari, quale sit illud damnum. Ergo si homo scit, ex tali occasione se certò lapsurum in grauem offensam Dei, non minùs tenebitur ex lege amicitiæ, & caritatis erga Deum illam occasionem vitare, quàm, si sciret in particulari, quale peccatum sequi debeat. Pone enim, te diuinitùs monitum esse, si hodie conuenias Petrum, inducendum te infallibiliter ad peccandum mortaliter, nonne eodem modo tenereris abstinere a colloquio Petri, ac si scires, quale peccatum in particulari esset a te committendum? nonne eodem modo argui posses de salute animæ tuæ, & de diuina amicitia parum solicitus, si eo periculo contempto Petrum adires, ac si peccatum in particulari tibi prædictum fuisset? Imò maior, & grauior, vt dixi, aliquo modo esset obligatio illud periculum fugiendi: nam qui exponit se periculo fornicationis, contrahit malitiam determinatam illius peccati, nec excedit terminos illius: qui verò exponit se periculo peccati mortalis in communi, nesciens quale sit futurum illud peccatum, videtur virtualiter contrahere malitiam peccatorum grauiorum: nescit enim, an illud peccatum sit futurum contra castitatem, contra religionem, contra fidem, &c. Vnde ex hoc capite videtur aliquo modo grauior obligatio vitandi huius periculi, propter grauius peccatum, quod sub illo potest latere.* *Imò maior in priori casu.*

Dices, eam occasionem, eo ipso quòd sit ad peccatum in communi, non esse proxi- CCXII. *Nec talis occa-*

sio ad peccatũ in commune dicitur remota. *proximam, sed remotam, quia inter illam, & peccatum debet mediare tentatio proxima ad tale peccatum in particulari, nulla enim tentatio proxima est ad peccatum in communi. Respondetur, si hæc esset bona regula, sequerentur multa absurda in hac materia; sequeretur enim primò, eum, qui experitur, se in ludo frequenter blasphemare, & peierare, non teneri vitare ludum, quia inter ludum, & periurium, adhuc mediare debet tentatio proxima ad periurium, aut blasphemiam ex aliqua occasione orta in ludo: Secundò, is, qui transiens per talem viam concupiscit talem feminam, non teneretur vitare illam occasionem, quia inter transitum, & peccatum debet mediare aliud, nempe aspectus feminæ, ex quo orietur tentatio proxima &c. quæ, & alia similia sunt manifestè falsa.*

CCXIII *Occasio .n. proxima dicitur illa, inter quam, & certitudinẽ moralẽ futuri peccati nihil mediat.* *Quare dicendum est, occasionem aliquam, non ideo dici proximam, quòd inter ipsam, & peccatum actuale nihil mediet: sed quia inter ipsam, & certitudinem moralem peccati futuri nihil mediat. Sic dicunt Theologi, aliquando teneri hominem suæ fragilitatis conscium ad ieiunandum, vel domandam carnem, quando id medium indicat necessarium ad vincendam tentationem; nam licèt inter carentiam ieiunij, & peccatum mediet tentatio carnis, quæ nondum est præsens: si tamen hodie verbi gratia, non ieiunat, est certùm moraliter, quòd orietur tentatio, & sequetur consensus: quare hodie tenetur ieiunare, ne sequatur illa certitudo peccati futuri. Sic etiam qui expertus est, esse sibi medium necessarium sumere frequenter Eucharistiam ad resistendum tentationibus carnis, non debet expectare tentationem præsentem: quid enim si adueniat post prandium, quando non potest sumere Eucharistiam, sed debet priùs communicare, quia ex carentia communionis sequitur immediatè certitudo moralis futuri peccati, licèt non sequatur immediatè ipsum peccatum? Sic ergo dicimus in præsenti occasionem illam ad peccatum in communi dici proximam, quia licèt inter ipsam, & peccatum debeat mediare tentatio proxima, inter illam tamen, & certitudinem futuri peccati nihil mediat; nec est in mea potestate, posita illa occasione, vitare, quòd non sit positum iam id, ad quod moraliter, & frequenter consequitur peccatum mortale; quare iam me conieci in periculum, hoc est, in laqueum certitudinis moralis de peccato futuro.* Hactenus Cardinalis de Lugo præclarissimè; quæ maximè confirmant meã illam disputationem supra §. 4. explicatam, multoque ante, quàm ipsius Tomum de Pœnitentia editum viderim, a me exaratam. Nam eædem rationes, & argumenta, quæ hic euincunt occasionem proximam committendi aliquod mortale in communi, esse mihi vitandam sub mortali; extorquẽt etiam talem occasionem proximam delinquendi lethaliter in communi a me subtrahendam esse proximo sub pari culpa, vt applicanti satis perspectum est.

Assero II. quando constat quidem tibi certò, ex aliqua occasione, non determinata loci, personæ, aut temporis, sed indeterminata respectu circumstantiarum, te lapsurum in aliquod mortale, v. g. ex conuersatione cum viris, & feminis, ex negotiatione, vel officio tuo &c. ignoras tamen, quando, vbi, & a quibus tale periculum tibi immineat, talem occasionem peccandi non videri proximam, sed remotam, atque adeo non necessariò declinandam. Ita, opinor, cuncti Doctores sine dubio statuent, etsi enucleatè id non exprimunt; excepto Car- CCXIV. *Quando occasio peccãdi indefinitè est indeterminata, non est proxima, nec relinquenda necessariò.*

dinali de Lugo, qui distinctiùs hoc ipsum sancire videtur. Ratio eadem est, ac illa supra §. 4. *num. 37.* allata, quia in præsenti casu futurum peccatum mortale non est moraliter cum hodierna occasione negotiationis, vel conuersationis cum viris, & feminis, in qua, vt suppono, nullum probabile periculum ruinæ grauis animaduertitur, sufficienter coniunctum. Nam peccatum mortale v. g. periurij in ludo continget post tres menses, in quem ludum, & peccatum nihil influit nec physicè nec moraliter hodierna negotiatio, aut hodiernus etiam ludus cum diuersa persona, vt patet; eodem enim modo periurium excidet tibi post tres menses ludenti cum Petro, etiamsi hodie negotiationem, ac ludum omittas, totumq; diem dormias. Ergo inter futurum peccatum, & hodiernam occasionem non intercedit moralis connexio, vt constat, ac proinde huiusmodi occasio nequit esse proxima, vt æquè euidens est, consequenterque remota tantùm esse potest. Atqui eadem prorsus ratio est de singulis futuris occasionibus similibus, in quibus hîc & nunc nullum probabile periculum grauis ruinæ prudenter timetur, vt etiam ex omnimoda paritate compertum est: Ergo inter futurum peccatum, futuramque occasionem nulla moralis connexio præuidetur, adeoque eiusmodi etiam occasio non erit proxima, sed remota tantummodo, minimeque ex obligatione vitanda.

CCXV. *Natura enim occasio proximanequit ex suo genere, neque ex experientia hic* Confirmo I. quia occasio proxima peccandi, vt ex definitione eius supra §. 10. expensa testatum est, vel ex suo genere talis est, vt homines in peccatum inducere soleat, qualis est, virum libidinosum cum formosa, & salaci meretrice cubare; vel certè ex frequenti lapsu constat experientiâ in tali homine ob naturæ conditionem talem ruinam contingere; vt quum quis ex aspectu puellæ nouit se fœdo eius desiderio sæpissime correptum. At neutra occasio in præsenti casu potest habere locum: non prima, quia nulla occasio potest assignari, quæ homines ad peccatum mortale in communi tantùm ex suo genere inducere soleat; sed quæ talis est, inducit ad peccatum mortale in particulari: neque enim ludus ex suo genere solet homines ad periurium, aut blasphemiam inducere; alioqui omnes, qui absque graui necessitate ludunt, mortaliter peccarent, exponentes se temerè occasioni proximè peccandi, vel blasphemandi, quod manifestè falsum est. Neq; etiam secunda hîc fingi potest, quandoquidem experientia frequentis delicti præteriti ex tali occasione abesse supponitur; nam si talis experientia præcederet, tum hîc & nunc prudenter iudicare deberes, probabile relabendi grauiter periculum in occurrenti occasione imminere, quod ipsam suppositionem funditus euertit. Ergo in casu huius assertionis nulla est occasio proxima, sed remota solùm, ac propterea non necessariò fugienda. *locum habere potest.*

CCXVI. *Vt amplius reuincitur* Confirmo II. ex doctrina Cardinalis de Lugo iam allata definiente *occasionem illam ad peccatum in communi dici proximam, quia inter illam, & certitudinem futuri nihil mediat, nec est in mea potestate, posita illa occasione, vitare, quòd non sit positum iam id, ad quod moraliter, & frequenter consequitur peccatum mortale.* Atqui in casu præsentis assertionis nō est positum id, ad quod moraliter, & frequenter consequitur peccatum mortale, quum talis frequentia hîc supponatur deesse, vt dixi: inter peccatum etiam futurum, & singulas occasiones in particulari non solùm mediat ten-

tatio

tatio proxima, sed alia etiam negotia, aliæ occasiones, alia impedimenta: itemque posita quacunque singulari occasione, est in mea potestate vitare, quòd non sit positum id; ad quod moraliter, & frequenter consequitur peccatum mortale. Ergo talis occasio non est proxima, sed remota. Secus verò in casu præcedentis assertionis, in quo v. g. expertus es, te à conuersatione cum Titio illectum iam ad luxuriam, iam ad fraudem, iam ad odium proximi, iam ad hæresim; atque adeo hîc & nunc prudenter times, ne, si hodie cum eodem Titio verseris, vrgeat te probabile, & morale periculum labendi in aliquod mortale, etiamsi nescias, quale: talis quippe occasio proxima est & sub mortali tibi cauenda; quia inter ipsam, & certitudinem futuri peccati nihil moraliter mediat, nec est in potestate tua, positâ eâ occasione, vitare, quod non sit positum iam id, ad quod moraliter, & frequenter consequitur peccatum mortale.

Segmentum II.

Nullum Doctorem tradita Doctrina aduersari.

CCXVII *Suarez assertionibus præcedentibus non repugnare, sed patrocinari.*

ASsero III. doctrinam duarum præcedentium conclusionum esse exploratam, & manifestam; neque vllos Doctores illi aduersari; nec Suarium etiam ei repugnare. Prima pars liquet ex rationibus perspicuis pro vtraque assertione productis. Secunda etiam de consensu Doctorum ex disputatis §. 4. satis in confesso est. Tertia verò de Suario nominatim probatur clarè, quia Suarez in sua hypothesi non comparat iuxta primam assertionem eum, qui æquè certus est, ex determinata v.g. occasione hodierna aliquod mortale in communi à se patrandum, cum eo, qui ex determinata item occasione hodierna nouit se furaturum; neque vllo modo negat in priori casu obligationem talis occasionis vitandæ interuenire; sed comparat casum prioris conclusionis cum casu posterioris, hoc est, occasionem determinatam ad peccatum particulare; vt ad furtum, cum occasione indeterminata ad aliquod mortale in communi, inficiaturque, & meritò, secundam occasionem esse proximam, vel cauendam, etsi prima vitanda sit. Ergo Suarez vtrique assertioni præcedenti non obluctatur, sed apertè patrocinatur. Consequentia est certa. Antecedens demonstro ex verbis ipsiusmet Suarez illâ *disp. 35. de pœnit. sect. 3. num. 10* vbi explicans, quando confessio per accidens obliget, subdit id accidere, quando ea *censetur medium moraliter necessarium ad superandam tentationem aliquam. seu peccandi occasionem:* idque accidere *primò in ordine ad determinatam speciem peccati, vt homicidij, odij &c. & sic positâ hypothesi, quòd reuerà confessio existimetur hîc & nunc in hac persona, & cum his circūstantijs medium necessarium ad vincendum tale peccatum: certū est obligari tunc hominē ad talem confessionem. quia qui obligatur ad finē, obligatur etiam ad media necessaria ad talem finem.* Mox verò *num 11.* subijcit. *Secundò posse hoc intelligi in ordine ad peccatum in communi, vt verbi gratia, quum aliquis, si confessionem multo tempore differat, licèt determinatè non timeat, ne adulteretur, vel occidat hominem, vel quid simile; timet tamen, & moraliter certus est, sæpius se peccaturum mortaliter in hoc; vel illo genere peccati, quum tamen si frequentiùs confiteretur, moraliter speret posse se omnia, vel multa peccata vitare.* Et in hoc casu negat quemquam teneri ad frequentiorem Confessionem,

fessionem, *quia quando*, inquit, *in communi loquimur, nulla censetur moralis occasio, vel periculum morale alicuius peccati, & ideo non censetur tunc confessio ita medium necessarium, vt illius sit specialis obligatio; secus verò est, quando de speciali peccato loquimur: quia tunc semper censetur homo positus in occasione, seu morali periculo peccandi.*

CCXVIII. *Vt patet ex verbis ipsius.* Ecce duplicem casum, quem Suarez assignat. Primum, in quo confessio existimatur hîc & nunc, v. g. hodie necessarium medium ad vincendam determinatam speciem peccati, puta luxuriæ; cuius alioqui occasio proxima absque tali medio minimè superanda animaduertitur; ac proinde iure docet, obligari tum hominem ad talem confessionem. Alterum verò casum, etsi ex omissione frequentis confessionis peccata plura certò secutura prospiciantur, negat palàm esse obnoxium morali occasioni, vel periculo alicuius peccati, adeòque nec censeri Confessionē mediū moraliter necessariū ad vitandū peccatū. Ergo Suarez euidenter negat in posteriore casu interuenire occasionem proximam peccati grauis in communi; ac proinde iure quoque tradit in tali casu non esse specialem obligationem specialis confessionis: quia nimirum in nulla determinata occasione periculum probabile labendi in mortale ob confessionem omissam agnoscitur: ac propterea omnis eiusmodi occasio non est proxima, sed remota solùm. Vnde perspectum est, eundem Suarez loqui iuxta posteriorem assertionem, & immeritò planè à Cardinali de Lugo supra *num. 161. cit.* pro opposita parte referri, atque oppugnari, quasi vniuersè sanciat, *non teneri hominem ad illud remedium, quod solùm est necessarium ad vitandum peccatum mortale in communi, quia in ordine ad peccatum in communi nulla censetur moralis occasio proxima*: vt supra *num.* 207. ex eodem Cardinali memoraui. Neque enim id docet Suarez eá *sect.* 2. *num.* 10. & 11. neque generatim negat, dari vllum casum, in quo occasio proxima in ordine ad peccatum in communi censeatur; ac proinde & aliquod medium in ordine etiam ad culpam in communi vitandam moraliter necessarium meritò reputetur: non, hoc, inquam, negat, sed loquitur signanter de casu duntaxat a se explicato, ac de alio omnino simili, in quo, quum priùs dixisset, posse intelligi medium moraliter necessarium in ordine ad superandum peccatum in communi, vt est frequens Confessio &c. postea rotundè inficiatur, tale medium frequentis confessionis in tali casu esse medium moraliter necessarium ad vitanda peccata, vel minuenda, quæ non determinatè, sed in communi tantùm secutura præuidentur; adeòque distinctè etiam negat, talem occasionem peccandi ex omissione Confessionis esse in tali casu moralem; hoc est, proximam, seu probabilem: quicquid deinde sit, an in alio casu possit dari occasio proxima, & medium moraliter necessarium respectu peccati grauis in communi; de quo in neutram partem Suarez quidquam ibi pronuntiat. Ergo frustra à Cardinali de Lugo in casu longè diuerso a mente, & verbis ipsius exponitur, ac refellitur: ac propterea sicut quæ supra ex eodem Cardinali recitaui, egregiè fulciunt primam meam assertionem, vt illic vidimus; ità nihil penitùs Suarium de alio casu disputantem tangunt. Quod idcirco adnotare operæ pretium duxi, ne quis vllam probabilitatem opinioni contra primam meam assertionem, quæ

Qui immeritò refellitur a Cardin. de Lugo

extra controuersiam est, ex auctoritate Suarez conflari posse sibi persuaderet. Nam sicut reipsâ eiusmodi opinio assertioni primæ, & Doctorum consensui opposita, *cui firmo fundamento niti possit*, non apparet, vt meritò dixit idem Cardinalis de Lugo, neque ego probabilem eius rationem expiscari, aut diuinare queo: ita nunquam talis opinio a Suarez probata, vel tradita est.

CCXIX. *Caussa determinata peccati in communi vitāda est, nō verò indeterminata.*

Ex quibus etiam constat, quid de alia eiusdem Doctoris eminentissimi sententia in huiusmodi materia statuendum sit, qui *disp. 14. de pœnit. sect. 10. num. 165. & disp. 15 sect. 4. num 50. negat eodem modo esse loquendum de obligatione vitandi caussam determinatam ad peccatum mortale indeterminatum, & in communi, ac de obligatione vitandi caussam in communi ad peccatum mortale etiam determinatum. Nam diximus, esse obligationem, quando fieri potest, vitandi caussam determinatam peccati in communi, non verò est eadem obligatio vitandi caussam in communi* (seu indeterminatam, ac indefinitam) *quia eo ipso, quòd sit caussa in communi, affert secum grauissimam difficultatem, ad hoc vt auferatur. Scit homo v. g. se pro sua fragilitate ex aspectu feminarum labi grauiter: non tenetur tamen ad vitandas omnes feminas, vt vitet hoc periculum, quia non est vna caussa, sed plures, quæ difficillimè possunt vitari. Scit etiam, se in seculo facilè peccaturum hoc, vel illo genere peccati grauis; non tamen tenetur sub præcepto graui ingredi religionem, vt vitet illud periculum; quia hoc non tam est auferre vnam caussam, quàm auferre plures; quarum ablatio, & mutatio status difficillima est.* Quæ doctrina iuxta præcedētes assertiones in genuino eius sensu accepta, vera sanè est; non teneri videlicet hominem vitare omnes feminas, etiamsi ex earum aspectu interdū grauiter lapsus est: quia scilicet, etsi aliquoties lapsus est, non tamen tantâ frequentiâ, vt occasio proxima, & probabile periculum relabendi hîc & nunc in tali numero aspectu imminere sibi prudenter videatur; ac proinde, quum occasio non censeatur proxima, sed remota solùm, hæc declinanda necessariò minimè est.

CCXX. *Difficultas vitādi aspectum omnium feminarum an sit graue incōmodum excusās piculosè aspiciētem?*

Quod verò ait Cardinalis de Lugo de difficultate, & deobligatione auferendæ caussæ in communi, explanatione indiget, ne malè percipiatur. Nam occasio proxima, vel remota, non constituitur a graui, vel leui difficultate, seu caussâ, sed a frequentia, vel infrequentia cadendi in peccatum vt §. 10. & 11. ostendi. Vnde in prædicto casu, si quis ex aspectu feminarum, rarò, & non sæpe peccauit; quia occasio est solùm remota, & non proxima, etiamsi absque vllo incommodo omnes feminas vitare posset, minimè tamen tenetur, vt §. 11. docui. Sin autem frequenter peccauit, tenetur vtique abstinere, si commodè potest. An verò ingens difficultas vitandi aspectum omnium feminarum, sit graue incommodum, & caussa legitimè excusans aspicientem cum morali etiam periculo delinquendi lethiferè, ambiguum valde est, ac distinctione opus habet. Dupliciter enim id intelligi potest. Primò, vt ex præterita frequentia, & occasione proxima peccandi ex aspectu formosarum mulierum periculum probabile, & morale recidendi in similem culpam colligatur, vrgere in hac vel illa determinata occasione, deinde hîc, & nunc emergente. Secundò, vt idem periculum imminere deinceps certò quidem, sed non determinatè in vlla singulari, sed indeterminatè solùm in aliqua occasione

sione, vel pluribus in communi, prouideatur. Si secundo hoc modo casus contingat, liquet ex dictis, quoniam singulæ occasiones sequentes prospiciuntur expertes periculi probabilis relabendi, tales occasiones non esse proximas, sed remotas; ac propterea, etiamsi absque graui incommodo vitari possent, non tamen ex obligatione esse vitandas, vt ex disputatis perspicuum est. Sin primo modo casus eueniat: in primis, dato quòd cum magna difficultate tales omnes occasiones vitentur, perperam omnino ex graui difficultate seu graui incommodo vitandi eas, infertur easdem esse proximas, quum possint esse nihilominùs remotæ: si quidem multo difficilius est vitare etiam omnes remotas, quàm solùm omnes proximas, vt planum est: esse verò remotas, vel proximas aliunde deducitur aptè, nempe ex infrequentia, vel frequentia relabendi, vt §. 10. & 11. monstraui.

CCXXI. *Imminente probabili periculo relabendi, sola difficultas vitãda occasionis proximæ, præciso alio incõmodo, nõ excusat.*

Deinde, quoties hîc, & nunc in determinatis occasionibus singularibus occurrẽtibus præuidetur ex frequẽtia præterita sæpe recidendi imminere periculum probabile, & morale similis culpæ in particulari admittendæ, certum omnino ego arbitror, solam difficultatem, quæ in his pluribus occasionibus vitandis existit, non satis esse, præciso quocunque alio incommodo, ad excusandum eum, qui ipsas minimè vitat, nec talem caussam legitimã aut iustam ab vllo Doctorum reputari. I. quia sequeretur hinc, si Titius expertus est, se ex occasione conuersandi cum Petro sæpius blasphemasse; & agendo cum Paulo frequenter peierasse; & colloquendo cum Lucretia sæpe voluntariè se polluisse; & ita cum pluribus alijs singillatim negotiando frequenter in alia particularia scelera cecidisse; etiamsi cunctis hisce occasionibus sine alio incommodo, præter solam difficultatem, quæ in ijs deserẽdis sita est, carere possit, nihilominùs nihil delinquere in ijsdem perseuerando, quod est perabsurdum, & a nullo Theologorum toleratum. II. Inde etiam probaretur, Titium, qui in occasione proxima peccandi mortaliter ob colloquium cum Lucretia versatur, quanuis tale colloquiũ, & occasionem sine alio incommodo declinare potest, tamen, quia perpetua abstinẽtia a tali colloquio, licèt semper eodem modo periculoso, habet coniunctam grauem difficultatem, minimè peccare perseuerando in eadem occasione, quod absonum pariter est, & a cunctis Doctoribus explosum. III. hinc etiam pullularent complura alia inconuenientia, quæ supra §. 5. *num.* 58. vsque ad 63. ad similem prætextum refutandũ congessi; hîc autem tempestiuè repetita, hoc etiam diuerticulum penitùs intercludunt. Quare, etiamsi in prædictis casibus non tenetur Titius ingredi Religionem, vt vitet peccata, quæ præuidet a se in seculo patranda; nec vitare omnes feminas, quò declinet periculum grauiter labendi, in quo persæpe cecidit; tenetur tamen quoties animaduertit in singulis & determinatis occasionibus proximis in particulari imminere hîc & nunc periculum proximum recidendi in mortale, præcidere omnes tales occasiones, non obstante quacunque difficultate in ijs cunctis præcidendis, dummodo sine alio diuerso, & graui incõmodo eas queat præcidere, quod a nullo Doctorum in dubium reuocatur, vel iure reuocari potest. Quocirca Cardinalem de Lugo in priori sensu longè verissimo, non autem in posteriore tot incommodis laborante esse capiendum, mihi planè persuadeo, & ex verbis ipsius satis dilucet: præsertim

tùm, quia si in posteriore sensu loqueretur, ad opinionem singularem contra torrentem Doctorum omnium legitimè inuehendam, longè maiori apparatu rationum, vt solet, niteretur, quàm duorum tantùm exemplorum, quæ etsi probant quidem non esse statum Religiosum ad cauenda peccata seculi necessariò deligendum, nec vitandas omnes feminas, vt vitetur periculum grauiter delinquendi; non probant tamen, posse licitè permaneri in occurrentibus cunctis occasionibus determinatis singularibus & proximis hîc & nunc recidendi in mortale, etiãsi, præter difficultatem in illis omnibus relinquendis experiendam, nullũ aliud graue incommodum sentiatur, aut timeatur, vt antea demonstraui.

An ornatus immoderatus mulierum ad libidinem prouocans, sit peccatum graue, vel leue. Cap. VI.

ANte quàm controuersiam iam supra *cap.* 4. *in fine num.* 12. indicatam ex professo tracto, nonnullas assertiones, quæ extra contentionem ferè sunt, præmittendas, breuiterque expediendas arbitror.

§. 1. *Num moderatus ornatus, vel paulùm immoderatus sub culpa lethali, aut veniali ob ruinam proximi sit femina relinquendus.*

MVliebris ornatus vel moderatus est, vel immoderatus, ac vterque cum lapsu graui, vel leui alterius comparari potest. Hinc

I. Assero I. sicut *cap.* 1. moderatum ornatum feminis licere iam probaui: ita nunc addendum, etiamsi mulier præuideat aliquos seu indefinitè, seu in particulari ex tali ornatu moderato lethiferè peccaturos, non tamen teneri ipsam eo semper abstinere. Probatur manifestè, quia illa ex vna parte operam rei licitæ dat, se iuxta suum statum moderatè ornando; ex alia autem, graui nimis suo incommodo ad eum perpetuò, præter suam dignitatem, negligendum compelleretur, ad quod sanè graue incommodum tolerandum, quò proximi culpam vitet, lege caritatis illa non obligatur.

Vtens moderato ornatu, licèt sciat aliquos ideo grauiter lapsuros, non tenetur eo semper abstinere.

Assero II. sicut mulier in certis casibus, quum proximi ruinam a sola etiam sua naturali pulchritudine omnis ornamenti experte, imminere cernit, etsi hanc non ipsa sibi liberè conciliauit, sed a Deo gratis, ac necessariò accepit, tenetur iuxta varias opiniones se subducere, vt *cap.* 5. *num.* 25. vsque ad 31. explanaui; ita pariter in iisdem casibus, & circumstantiis teneri non solùm a superfluo etiam leuiter tantùm cultu, sed a moderato quoque, & aliàs licito, quoties sine graui incommodo potest, cauere. Probo efficaciter, quia quum in quibusdam casibus naturalem pulchritudinem non liberè a se quæsitam teneatur ex Doctorum omnium consensu subtrahere, multo magis in iisdem casibus tenetur ornatum etiam moderatum deponere, quem voluntariè, & liberè assumit, quoties nempe id commodè præstare potest.

II. Aliquãdo tamen tenetur.

Assero III. si ornatus est paulò immoderatior, leuiterque ad lasciuiam prouocat; femina autem animaduertit aliquos ob eum sui libidine mortiferè peccaturos, non teneri ipsam sub mortali vitare perpetuò eiusmodi ornatus excessum duntaxat venialem, neque esse ream lethalis scandali, ne indirecti quidem, nec indirectè coopera-

III. Non tenẽ tamen sub mortali vitare semper excessũ ornatus leuiter solùm

ad lasciuiã prouocantis.

rationis peccatis mortalibus aliorum.

IV. Quamquam venialiter peccat.

Probo I. quia mulier nimis graue adhuc incommodum subiret, si venialem huiusmodi excessum sub mortali cauere semper cogeretur. Quanuis enim venialiter ipsa peccet contra temperantiam tali excessu, neque vllam iustam caussam sic peccandi venialiter habeat; supposito tamen quòd velit ita delinquere, habet sanè iustam caussam, ne sub mortali ad talem excessum venialem perpetuò omittendum adigatur,

V. Si verò sub mortali vitare id teneretur, nimis oneraretur.

Probo II. quia opinio Thomæ Sanchez, & aliorum *cap. 5. num. 25. & 26.* relata, & reiecta, quæ mulieri facultatem exeundi domo, tametsi a nonnullis se appetẽdam turpiter, scit, dummodo ea non consentiat, & aliò tendat, liberam concedit, hîc maximè locum habet. Aiunt enim, illam non delinquere, etiamsi absq; examine iustæ caussæ prodeundi, prodeat, quia si quoties exire vult, priùs caussam instam expendere teneretur, obnoxia foret scrupulis graui cum suo incommodo. At ego cum opposita sẽtentia communissima id refutaui, docuique non esse hoc graue incommodũ, quũ id totũ in eo tantùm versetur, vt ea honestum aliquem finem sibi cõstituat, quem certè absque scrupulis facilè potest sibi proponere. Atqui talis finis honestus ipsa caussa iusta, quæ mulierem a peccato excuset, etiam secundùm communem sententiam existimatur. Verùm in præsenti casu aliter multò se res habet. Honestum quippe finem inuenire, aut constituere, facile, vt dixi est: at discernere, num supra moderatum ornatum sit modicus excessus leuiter prouocatiuus, quũ iudicium huiusce rei a tot, ac tam varijs circumstantijs pendeat, non adeo pronum; certè quidem ad hoc iudiciũ in singulis vicibus ferendum obligari semper sub mortali, scrupulorum vtique silua densissima est, onusque Ætnâ grauius, ad quod subeundum nulla sub tam graui culpa tenetur, vt patet.

VI.

Probo III. quia loquor de perpetua abstinentia leuis excessus sub graui crimine, quod ingens planè incommodum est, cui illa foret exposita, si scrupulis lethalis delicti semper angi, licèt in ornatu leuiter tantùm excedat, necesse haberet.

VII. Et alioqui peccato alterius leuiter solùm cooperaĩ.

Probo IV. Quia quum femina ad malum tali ornatu nonnisi leuiter incitet, vt hîc supponitur, non potest peccato alterius cooperari, nisi leuiter solùm, vt patet. Ergo non grauiter, nec mortiferè. Atque hoc dumtaxat volunt Doctores omnes infra *cap. 7. §. 1. num. 3. & seqq.* referendi, quum negant ornatum mulieris prouocatiuum libidinis esse lethiferum. Loquuntur enim non de occasione proxima, & graui prouocatione, sed de leui, ac remota, saltem quatenus vt sic animaduertitur, quemadmodũ illic expendam.

VIII. Imò licèt prouocatio ad malũ ex pulchritudine, & ex ornatu conflata sit grauis, si tamẽ ornatus ipse leuiter tãtùm irritet, venialis dumtaxat est.

Sed hîc animaduertendum prætereа diligenter est, huiusmodi prouocationem, quæ a leui ornatus excessu fit, euadere sæpe grauem, quando cum prouocatione, quæ ab ipsa quoq; naturali pulchritudine fit, coniungitur, & nihilominùs minimè esse mortalem. Quippe ipsa naturalis pulchritudo alliciens, & prouocans extra omnem culpam est, vt patet, & notant ijdem Doctores infra eodem illo §. 1. citandi; leuis verò ornamentorum excessus, leuisque ex his prouocatio ad malum nonnisi venialis est, vt hîc probaui. Quare Doctores eodem *cap. 7. §. 1.* iam relato infra recensendi, dum feminas superfluè se ornantes, etsi turpiter se idcirco amandas non ignorent, tamen a mortali culpa eximunt; necessariò supponũt, vel ipsam prouocationem,

cationem, quæ ex solo ornatu præcisè fit, esse leuem tantummodo, leuemque occasionem dumtaxat ex eo alijs præberi: vel certè; etiamsi notabilis sit prouocatio, grauisque occasio ruinæ, esse tamen indeterminatam, ignorarique a muliere ornata, quando nam hîc & nunc talis occasio proxima ex suo nimio cultu alijs præbeatur; adeoque non agnosci hîc, & nunc pro occasione proxima, sed tantùm pro remota, iuxta obseruationem supra *cap.5.* §.4. *num.36.* & *seqq.* traditam, vt infra *cap.7.* §. 1. & §. 8. magis edisseram. At si ijdem Doctores prouocationem ad malum, & occasionem peccandi grauem ex solo immodico ornatu creari statuerent, absurdè prorsus, & contra propria etiam principia negarent talem prouocationem, occasionemque, quam ipsimet grauem esse censent, mortalem esse; siquidem ijdē ipsi docent pariter disertè, lethale scelus esse, grauem seu proximam mortiferè delinquendi occasionem alteri sine caussa excusante præbere, vt supra *cap.5.* §. 11. *num.*173. vidimus. At quoties ornamenti excessus notabilis, & grauis est, grauemq; peccandi mortaliter occasionem alijs gignit, sine graui incommodo talis excessus omitti potest, adeoq; nō suppetit caussa iusta, atq; excusans illius gestādi, vt infra *cap.7.* §. 12. ostendam. Ergo quæ huiusmodi excessu notabili grauem, seu proximam occasionem delinquēdi lethaliter alijs præbet, lethaliter quoque peccat ex eorundem Doctorum sententia. Ergo, ne hi sibi contradicant liberantes a mortali superfluum feminæ ornatum, necessariò supponere coguntur, vel excessum, & prouocationem talis ornatus non esse grauem, sed leuem solùm, etsi occasio mortaliter peccandi ex ipso leui ornatus excessu, & ex naturali pulchritudine simul ad malum allicientibus grauis, & proxima existat: vel certè si prouocatio, & occasio grauis, & proxima ex solo etiam ornatu valde excessiuo oritur, non animaduerti tamen determinatè hîc & nunc esse grauem proximamque, sed indeterminatè tantùm, adeoque pro remota adhuc reputari.

IX. *Leuis ad malū ex nimio ornatu prouocatio, rea quoque est scandali venialis.*

Assero IV. ipsam leuem ex immodico ornatu prouocationem ad malū, præter venialem malitiam excessus in ipso ornatu contra temperantiam, esse quoque obnoxiam ex natura rei culpæ veniali indirectæ cooperationis peccato alterius. Nam sicut qui furando obolum, videt a se præberi occasionē, vt alter quoq; alium obolum, vel duos, aut tres furetur, præter peccatum proprium leuis furti, contrahit quoque malitiam venialem furti alieni: ita quæ animaduertit suo leui ornatus excessu alias quoque ad similes leues excessus solicitandas, vel certè plerosq; ad sui turpem amorem leuiter prouocandos, præter culpam venialem intemperantiæ in leui ornatus excessu, incurrit quoque ex natura rei culpam venialem leuis prouocationis ad malum, indirectæque cooperationis leui peccato alterius. Dixi tamen de industria, *ex natura rei*, quia culpa leuis huiusmodi prouocationis, indirectæque cooperationis leui peccato alterius aliunde excusari non rarò potest. Nam graue incommodum in casu cooperationis indirectæ sicut a culpa mortali, ita etiam a veniali liberat, vt patet in petitione mutui ab vsurario, quod ab alio adipisci non potes, indigesq; eo, vt te e carcere eximas, adeoque sine graui incommodo eiusmodi petitione supersedere nequis, quæ propterea ne venialis quidem est, sed penitùs innoxia. Vnde persuasum habeo, feminam, quæ, vt grauia verbera sibi a mari-

Sed aliunde excusatur.

to alioqui, ni immoderatum ornatum induat, certò imminentia vitet, vanè ac superfluè se exornat, etsi fortè ex tali ornatu in culpam venialem vanæ gloriæ, vel iactantiæ, vel superbiæ incidit, nihilominùs immunem esse non solùm a mortali delicto cooperationis mortifero eam aspicientis desiderio, sed etiam a veniali quoque cooperatione eidem desiderio, vt satis ex communi, receptaque Theologorum doctrina exploratum est. Illud tantùm hoc loco animaduerto, in similibus casibus, quando quis præ graui incommodo, quod aliàs subiret, non tenetur peccatum mortale alterius, subducta actione, vel materia indifferente, impedire, etiamsi peccato alterius materiam, vel actionem indifferentem suppeditet, ac physicè idcirco cooperetur seu proximè, seu saltem remotè; non tamen moraliter, & culpabiliter eidem peccato cooperari, neque proximè, neque remotè, ne indirectè quidem, quoties iusta caussa agendi suppetit, vt constat. Quanquam autem mulier vtens superfluo ornatu, labe vanæ gloriæ, vel superbiæ inficiatur, neque iustam caussam patrandi hæc delicta venialia habere possit, tamen vt vitet grauia verbera a marito sibi aliàs ingruentia, habet sanè iustam caussam gestandi eum superfluum ornatum, qui intrinsecè non malus, sed indifferens est, ac permittēdi alteri turpia desideria hinc orta, quibus ipsa ideo ne venialiter quidē, nec proximè, nec remotè, nec indirectè cooperatur moraliter. Imò etiamsi mendacium intrinsecè malum, quò grauia verbera declinaret, diceret, etsi hinc occasionem alteri mentiendi etiā cum periurio in re graui fore certò cerneret, non propterea tamen præter culpam proprij mendacij, vllam aliam culpam scandali, indirectæque cooperationis mendacio & periurio alterius, neq; mortalem, neq; venialē cōtraheret, ne indirectè quidem. Nā posito eo graui incōmodo verberū ingruentium, quanquam proprium mēdacium adhuc est voluntarium, & liberum, cooperatio tamen mendacio, & periurio alterius, moraliter neque proximè, neq; remotè, neq; indirectè voluntaria censetur, adeoque neq; ad vllam culpam feminæ referri potest. Eiusmodi enim mendacium, vel quodcunque aliud opus intrinsecè malum in ordine ad cooperationem peccato alterius habet se in tali casu omnino materialiter, perinde prorsus, ac si esset res indifferens, siquidem tam liberatur mulier a culpa etiam veniali cooperationis mendacio & periurio alterius mentiendo, vt vitet grauia verbera; quàm induendo superfluum ornatum per se indifferentem, vt vitet simile incommodum, a delicto quoq; veniali cooperationis lethifero alterius desiderio eximitur.

X. Sed obseruo præterea, incommodū illud, quod ad excusandam grauem cooperationem indirectam peccato alterius lethifero leue, & insufficiens reputatur, idem ad excusandam leuem cooperationem peccato alteri⁹, mortali etiam, ne dum veniali, graue, & sufficiens nonnunquam meritò iudicari posse. Nam qui v. g. in vespertinō ieiunij ientaculo mensuram leuiter excedit, præuidetque alterum tali exemplo inducendum ad cœnandum, ac penitùs violandum ieiunium, ad quod eum nonnisi leuiter prouocat, vt liquet; si ad leuem eiusmodi excessum in ientaculo importunissimis amici potentis; repulsam alioqui ægrè laturi, precibus impulsus est, quanquam veniale peccatum intemperantiæ contra præceptum ieiunij committit, non videtur tamen vllum peccatum, ne veniale

Incōmodū graui cooperationi directa peccato alterius lethali excusādo īsufficiens, sufficit aliquādo leui cooperationi excusādo.

niale quidem cooperationis indirectæ peccato lethali ieiunij ab alio fracti contrahere, quandoquidem importunissimæ preces amici ex repulsa certò offendendi, nec leuiter, in morali prudentum æstimatione censentur iustam, & legitimam excusationem præbere, ne leuiter excedens mensuram ientaculi, lethiferam ieiunij violationem alterius tanto suo cum incommodo vitare, ne sub veniali quidem culpa indirectæ, ac leuis cooperationis, teneatur: & tamen eædem preces importunissimæ, & certa offensæ notitia non sufficient ad excusandum a mortali cooperatione indirecta lethifero delicto fracti ab alio ieiunij, eum, qui ad violandum ieiunium non leuiter tantùm, sed grauiter quoque, lauteq; cœnandum, talique graui violatione ad alterum in eandem culpæ foueam grauiter ac notabiliter prouocandum, flecti se passus est, quod nemo, opinor, iure negauerit.

XI. *Superfluè se ornās femina sæpe excusat͂ a leui etiam cooperatione malo alterius.* Vnde infero, feminam superfluè se ornantem, a peccato, etiam veniali leuis cooperationis indirectæ delicto alterius, etiam mortali, commodè frequenter excusari posse ex eo, quia graue planè incommodum eidem feminę est angi perpetuò scrupulis venialis cooperationis mortali culpæ alterius, præter veniale crimen proprium leuis excessus in ornatu; adeoque huiusmodi incommodum illam ab omni culpa indirectæ cooperationis, etiam veniali penitùs eximit: quod tamen eam non eximeret a delicto lethifero cooperationis indirectæ, peccato alterius mortali, neque sufficeret, si ipso ornatus excessu non leuiter, sed grauiter, & notabiliter alterum ad malum prouocaret lethale, vt infra solidè demonstrabo.

XII. Dices I. Hac eadem excusatione perpetuæ anxietatis scrupulosæ facilè exemptum iri feminam non solùm a veniali cooperatione indirecta peccato alterius, sed etiam a culpa propria venialis intemperantiæ in ornatus excessu. *Non tamē eximitur a culpa venialis intemperantia.* Respondeo disparem esse rationem, quia graue incommodum militat respectu tantùm venialis cooperationis peccato alterius, non verò respectu propriæ culpæ. Nam pleræque mulieres simplices, nec de aliorum malitia quicquam cogitantes, vtcumq; difficile aliquantulum sit, discernere leuem ornatus excessum, adhuc tamen sufficienter illum possunt aduertere: adeoque peccant venialiter eum nihilominùs vsurpantes: Vident quippe exempli gratia plurimas, quæ moderatè se ornare communiter existimantur, non vti vestibus ex cādido rubeis; quibus tamen paucæ aliæ non sine nota excessus, saltem leuis, vtuntur: ac proinde quæ tales vestes induunt, fieri non ægrè potest in tali casu, vt venialiter peccent contra temperantiam ornatus. At verò scrupulis perpetuò agitari venialis cooperationis peccato aliorum longè grauius incommodum est. Hoc enim pendet a tot circumstantijs externis, & a voluntatibus, & dispositionibus alienis; illud autem a propria cuiusque voluntate, & dispositione; ac propterea incommodum graue in vno casu militat, & non in altero; hoc namque non ita operosè deprehenditur, neque ægrè admodum cauetur; illud autem & laboriosè internoscitur, & permolestè vitatur; ac proinde excusatio legitima mulieres plerumque a peccato veniali indirectę cooperationis delictis aliorum ex superfluo ipsarum ornatu manantibus, etsi hæc non penitùs incognita habeant, tuetur ob magnum alioqui incomodum perpetuæ anxietatis vitandum; quanquam easdem minimè tuetur a culpa veniali intemperantiæ

in

in ornatus excessu, quæ simili incommodo haud quaquam vexatur; multoque minùs easdem a mortali scelere indirectæ cooperationis lethiferis aliorum peccatis eximit, quoties valde immoderato ornatu huiusmodi peccata non leuiter, sed grauiter, & notabiliter prouocant, grauemque prouocationem minimè ignorant, sed sufficienter animaduertunt. Nam idem illud incommodum perpetuę anxietatis scrupulorum, etsi ad leuem prouocationem alienarum culparum, leuemque cooperationem illarum excusandam satis magnum prudenter reputatur, adeoque etiam sufficit; non sufficit tamen, neque magnum iure existimatur ad grauem prouocationẽ, grauemque cooperationem indirectam per valde immodicum ornatum alienis delictis mortalibus excusandam, quum hæc facilè animaduerti, ac vitari possit.

Neque ornatus a mortali cooperatione, quando ornatu ipso grauiter ad malum prouocat.

XIII. *Nec Doctores aduersantur.* Dices II. excusationem allatam a veniali cooperatione indirecta flagitijs aliorum aduersari sententiæ Doctorum omnium, qui superfluum mulierum ornatum venialis culpę notant, atque hanc non tantùm in ipsam ornatus superfluitatem, labemque intemperantiæ, sed in ipsam quoque prouocationem ad malum præcisè refundunt, quam leuem esse censent. Respondeo neminem Doctorum hic repugnare, siquidem, etsi culpam venialem præcisè ipsi quoque leui prouocationi adscribunt, sapienter tamen ita docent, quia ex natura rei culpa venialis cooperationis peccato alterius, nisi graue incommodum excuset, omnino contrahitur.

§. II. *Immodicorum ornamentorum luxus, libidinis suspicione superfluè valde ornatam adspergit.*

NOndum disputo de grauitate peccati ob notabilem prouocationem ex valde immoderato habitu, cultuque ad lasciuiam, sed de impuritatis dumtaxat argumento, atq; odore; de quo

XIV. *Ornatu valde imoderato vtentes, impudicitiæ suspitione laborant.* Aio planissimè sine vlla circnitione, ex grauissimo veterum Patrum Senatusconsulto, illas feminas, quæ immodicum ornatum affectant, vtcumq; se castas, scelerisque puras iactent, vtcunque pudicitiam sibi cordi esse quàm maximè profiteantur; parum tamen castitatis amantes censeri, impudicitiæque existimatione seu præsumptione malè audire, fœdaque infamia laborare, quemadmodum perspicuis, incorruptisque monumentis nullo negotio euinco.

XV. *Vt eradis clemẽs Alexandrinus, & Nazianzenus.* Testor in primis Clementem Alexandrinum, qui *lib. 3. Pædag. cap. 3.* explanatè scribit: *Sicut nota inusta fugitiuum; ita etiam floridi colores adulteram indicant.* Concinit pariter Sanctus Gregorius Nazianzenus *in exhortatione ad Virginem*, ita canciens: *Alij quidem fucis, & colorum nitoribus imaginem diuinam adulterant, viuæ tabulæ fœdi indices interiorum animi affectuũ.* Sed multo aculeatiùs adhuc *in Tractatu aduersùs mulieres studiosiùs se ornantes* hoc idem perstringit. *Hæc artificia*, inquit, *non pudicitiæ sunt, sed lasciuiæ, ac libidinis.* Et inibi quoque: *Ferunt*, ait, *insolentem pauonem, quum curuato collo, pennisque gemmantibus circulum efficit, feminas clangore suo, ad Venerem incitare. Eodem modo admodum mirabor. Si tu aliam ob caussam formam fingas, quàm vt nitidorum, & falla-*

fallacium virorum oculos ad te cõuertas.

XVI. At multo copiosiùs, & luculentiùs S. Ioannes Chrysostomus *hom. 8. in 1. Timoth. 2. Per exteriorem*, ait, *cultum, & habitum plurimos post se trahunt amatorum greges: atque hinc plurimæ pessimâ sæpius suspicione non carent; nihilque prorsus eiusmodi lucrãtur ornatu; imò & plurimis ex ea opinione nocuerunt. Nam quemadmodũ impudica, etiamsi pudica videatur, nihil ex huiusmodi opinione lucratur, quũ Iudex ille noster occulta omnia tunc in medium producturus sit; ita ne pudica quidem, si per habitum studeat adulterij opinione notari, quicquam ex pudicitiæ opinione lucrata est. Plurimos enim & ipsa ex hac opinione violauit. Verùm quid agam, inquies, si alius de me pessimè suspicetur? Tu huic suspicioni per habitum, per incessum, atque aspectum & omnem corporis motum fomenta ministras.* Ita aureum eloquentiæ os, Chrysostomus.

Tum S. Io. Chrysostomus.

XVII. Nec non Tertullianus.

Quid Tertullianus? In libro *de velandis Virginibus* oris fucos *iniquitatis ingenium* appellat, & libro *de cultu feminarum, cap. 2.* pigmenta faciei *elaboratam libidinem*. Tum *cap. 12.* ibidẽ, *Thamar illa*, inquit, *quæ se expinxerat & ornauerat, idcirco suspicioni visa est quæstui sedere.* Quo loco interpres eiusdem Tertulliani illud Nazianzeni affert: *Ne scribas faciem mulier.* At quænam, rogo, mulier faciem scribit? omnes quæcumque fucis eam illinunt. quid verò in ea scribunt? impudentiam. Eundem testor censorẽ Tertullianum inibi sic decernentem; *lenocinia formæ nunquam non prostituto corpore coniuncta; & de vita scripturæ* (nempe vultus) *suggerunt*. Quid suggerunt? Enuntiat Nazianzenus in præceptis ad Virgines: *Calcatum prodens sine voce pudorem.* Itàne verò? omnino. Hæc namque *pigmenta*, vt cordatè Didacus Celada Comment. in Iudith. cap. 10. num. 16. monet, *pulchri sunt charactares, quibus libido significatur, & clarè lasciuia legitur, & meretricij mores; etiamsi lingua taceat, fucus, veneres, cupidinesque loquitur vulgari idiomate.* Denique idem Tertullianus lib. *de cultu feminarum* citato, *vt lenones*, inquit, *& prostitutores vestitus, & cultus ne in vos admiseritis.* Quid ni? Rationem inibi *cap. 9.* egregiam reddit: *Florida enim vestis de proximo curat luxuria negotium.*

XVIII. Et S. Cyprianus, & alij.

Sciscitemur nunc ex S. Cypriano, quid his de ornamentis sentiat. In libro *de habitu virginum*, quàm disertè scribit? *Virgo non esse tantùm, sed & intelligi debet, & credi, vt nemo, quum virginem videt, dubitet, an virgo sit:* & paulò post. *Excusari non potes, quasi, casta sis, & pudica; redarguit te cultus improbus, & impudicus ornatus.* quid opinetur S. Ambrosius. *Lib. 1. de virgin.* quàm affirmatè decidit? *Adulteratio vultus meditatur adulteria castitatis.* quid arbitretur S. Hieronymus. Quàm enodatè in Epistola ad Demedriadem exprobrat? *Crines a fronte demittunt, cutem poliunt, vtuntur pigmentis, adstrictas habent manicas, vestimenta sine ruga, socco sque crispantes*, quorsum? *vt sub nomine virginitatis vendibiliùs pereant.* Hinc Paula Sanctissima Matrona Romæ, ac Romanarum decus, eodem S. Hieronymo Epistola 27. ad Eustochium teste, *si vidisset feminam aliquam comptiorem, contractione frontis, & vultus tristitia arguebat errantem, dicens munditiam corporis, atque vestitus animæ esse immunditiam.* Quid postremò existimet S. Augustinus. Quàm dilucidè in Epistola 73. ad Possidium, quod etiam c. *fucare, de consecr. dist. 5.* refertur, pronuntiat: *fucari pigmentis, quò vel rubicundior, vel candidior appareat, adulterina fallacia est.* Quænam

nam

nam verò hæc fallacia est? *Quasi fucus*, inquit Celada *loc. cit. num. 18. sit libidinis meditatio.* quippe *lasciuia in vestibus*, vt idem *num. 20.* subdit, *scortatio animi est, & sumptuosior libidinis pompa: comptior femina matronam negat, meretricem prodit habitu meretricio, & ornatu luxuriam procurat.*

XIX. *Cōsentit quoque Ausmo.* Hactenus Antiqui Patres, quibus vnum e Theologis moralibus Nicolaum de Ausmo Auctorem *Supplementi Summæ Pisanellæ, verbo ornatus, quæst. 3.* adiungo, vbi de mulierum fucis disputans, *huiusmodi fictiones*, inquit, *secundum S. Thomam 2. 2. q. 169. non possunt esse sine peccato: non tamen semper est mortale, sed solùm quando fit propter lasciuiam, vel in Dei contemptum. Aduertendum* tamen, *quòd nisi aliud expressè appareat, ipso facto præsumitur intentio lasciuiæ, & diuini contemptus. Quum enim actus in se sit adulterinæ fallaciæ, & inhonestus, vt dicit Augustinus in c.* fucare, de consecr. dist. 5. *non potest in se prætendere, nisi lasciuiam, & mentis inhonestatem adeo quòd mulieri contrariū asserenti non crederetur. Ait enim Augustinus:* Non dicatis vos animos habere pudicos, si habetis oculos impudicos, quia impudicus oculus impudici cordis est nuntius 32. q. 5. nec solo. & Glossa in illud Pauli 1. *Timot.* 2. *Non in tortis crinibus &c. superbus*, inquit, *habitus non recta facit de se credi.*

XX. *Et Gelsomini.* Consentit quoq; Andreas Gelsominius ex Augustiniano Ordine Theologus in *Thesauro cælesti* Italicè exarato *cap. 12.* vbi disertè ait, a feminis vultum fucantibus turpe, inhonestumque cordis desiderium in ipsa facie expingi; subditq;: Il Poeta Tragico dà titolo d' adultera alla bellezza mendicata, e S. Cipriano chiama adultere quelle donne, che si lisciano, perche dato caso, che queste tali non siano impudiche, e disoneste, il che è cortesia a credere, almeno di desiderio; nondimeno il darsi a i lisci è cosa da meretrice, e non da donna da bene. hoc est, *Poeta Tragicus quæsitam pulchritudinem vocat adulteram; & S. Cyprianus eas mulieres, quæ se excolunt, adulteras nuncupat; quippe etsi tales impudicæ atq; inhonestæ non sint, quod liberalitatis est credere, saltem quātum ad desiderium; tamen fucis operam dare, non honestæ feminæ est, sed meretricis.*

Theologo Iuriscōsultum Andream Tiraquellum addo, qui in *tertiam legem Connubialem, Glossa prima, par. 3. num. 26.* hæc memoriæ prodidit: *Nec mulieres tantùm impudicæ, sed & pudicissimæ quoq; eo affectu maximè premuntur, ita vt ob id nonnunquam in suspicionem impudicitiæ veniant. Legimus enim Claudiam vestalem, quum semper habita esset impudica ob nimios corporis cultus, quum ex libris Sibyllinis Idæa Mater esset accita, & in vado Tiberini fluminis nauis, in qua veheretur, basisset, nec vllo modo, aut vlla vi commoueretur, Deam submissis genibus orasse, vt si se castam indicasset, suum cingulum sequeretur; ita nauim, quæ ab omni iuuentute non valuit commoueri, ab vna illa muliere fuisse commotam, quod a Lactantio scriptum est lib. 2. qui est de origine erroris: & nonnihil etiam tradit Liuius lib. 9. belli Punici secundi, & Plin. lib. 7. cap. 35. & alter Plinius Iunior in libro virorum illustrium. Ex quo & illud est Ouidij lib. 4. Fastorum de eadem:* XXI. *Et Tiraquellus.*

Casta quidē (sed nō est credita) rumor iniquus
Læserat, & falsi criminis acta rea est.
Cultus & ornatos variè prodisse capillos,
Obfuit, ad rigidos linguaq; prōpta sonos.

Liuius lib. ab vrbe condita 4. memoriæ prodidit, Posthumam, & ipsam Virginem de incestu caussam dixisse, crimini obnoxiam ob suspicionem propter cultum amæniorem, tandem absolutam: sed eam tamen Pontifex Maximus sanctè

tè potiùs, quàm scitè, Deam colere iussit. Vsq; adeo apud Ethnicos quoq; ornamentorum muliebris luxus flagitij ac turpitudinis dehonestamento insignitè aspergitur.

XXII. *Etsi plurimi ornatu vtantur planè castissima.* Dixi tamen initio, huiusmodi feminas libidinis præsumptione, atq; infamia laborare, quia minimè dubito, quin plurimæ ex ijs quoq;, quæ ornatu luxuriant, valde pudicæ, & honestissimæ sint: adstipulorq; libenter S. Hieronymo *ad Gaudentium, de educat. Pacat.* scribenti: *Philocosmon genus femineum est, multasq; insignis pudicitiæ, quamuis nulli virorum, tamen sibi scimus libenter ornari.* Quod tamen de moderato ornatu, vel de leuiter superfluo accipiendum meritò est. Nimirum *delectantur compedibus mulieres, vt* rectè S. Ambrosius de Naboth. *cap. 5. dummodo auro ligentur; non putant onera esse, si pretiosa sunt; non putant vincula esse, si in his thesauri coruscent: delectant & vulnera, vt aurum auribus inseratur, & margaritæ dependeant: habent & gemmæ pondera sua, habent vestimenta frigora sua; sudatur in gemmis, algetur in sericis.*

An Superfluus Feminarum cultus notabiliter ad luxuriam incitans sit peccatum mortale.
Cap. VII.

I. SVperiore *cap. 6.* egi de ornatu moderato, vel leuiter excedente, vtroq; tamen cum graui proximi ruina præuisa coniuncto; nunc quæro distinctè, num femineorum ornamentorum excessus (siue is in genere pretij sit grauis, siue leuis) si valde ad lasciuiam lacessat, mortiferæ culpæ damnandus sit; quæ est ipsissima controuersia supra *cap. 4. in fine num. 12.* excitata, hîc autem tempestiuè ex destinato discutienda.

§. I. *Refertur opinio negans.*

QVanquam nemo, quòd sciam, huiusmodi quæstionem tam enucleatè, quàm ego, proponit, pleriq; tamen eam haud obscurè innuunt. At ego hîc vnum, quod valde mirum, & nouum videbitur, dicam; dicam tamen, quia verissimum. Ex cunctis Doctoribus de hac materia disserentibus, quoscunq; tum domi nostræ, tum foris diligenter quæsiui, ac nancisci potui, nec segniter peruolutaui, nullum prorsus, qui huic præciso dubio, *an ornatus femineus notabiliter ad Venerem alliciens, sit lethalis?* directè respondens, id negare, atq; a tam graui delicto eximere audeat, hucusq; potui reperire. Quæ res, quia præter opinionem valde insolita, Lectorum non paucis accidet, accuratè modò in lucem euocanda est. II. *Nemo negat ornatũ notabiliter Veneris prouocatiuũ esse lethalẽ.*

Primus omnium, ac primo loco, qui contra sentiat, citari potest Caietanus 2. 2. q. 169. a. 2. *ad quintum dubium,* vbi mulieri ornanti se vanè peccatum alterius ipsam concupiscentis, tanquã euentum remotum, negat apertè esse imputandum. Verùm hic locus minimè vrget, cum meritò dici possit, non loqui Caietanum de vano mulieris ornatu notabiliter ad malum solicitante, sed leuiter tantummodo, quo casu scandalum passiuum alterius ipsam desiderantis illi nõ tribuitur, eaq; a mortali immunis euadit, vt *cap. 6. §. 1.* iam docui. Confirmatur, quia idem Caietanus *ibid. ad quartum dubium* proximè præcedens, vbi notabilem excessum ornatus tradit non esse secundùm se peccatum mortale, statim III. *Nõ Caietanus.*

hanc exceptionem addit, *nisi ad perniciem, quæ contra Deū, aut proximum est, ducat*; & paulò post repetit: *Sed solùm propter lasciuiam, vel contemptum*, nēpe Dei, vel proximi, vt idem Auctor *ibid.* disertè probat, *quia non est actus iste*, inquit, *contra Deum*, idest, contemptus Dei; *nec contra proximum, quum non sit ad damnum alterius, sed ad propriam vanitatem*, hoc est, caret contemptu proximi. Qui sanè tum accidit, quando mulier directè ad lasciuiam proximum suo ornatu prouocare cupit, vel etiamsi directè non prouocet, cernit tamen illum ab isto prouocari, & nihilominùs ita proximum cōtemnit, vt ab eodem ornatu minimè desistat, tametsi commodè queat desistere: in quo ratio scandali pusillorum ex re aliàs indifferente ob propriam ipsorum infirmitatem propriè sita est. Hic enim est ordinarius contemptus proximi, qui in huiusmodi casibus cōtingit, ac prudenter a Caietano spectatur; neque enim is tam parum sapit, vt de inusitato, vel inaudito contemptu somnia fingat, aut mentionem ineptè iniiciat. At omnis exceptio est de regula, vt patet. Ergo si in primo casu inficiatur Caietanus esse mortale, in secundo, vel tertio excepto id vtiq; concedit. Neque obstat, quòd idem Auctor *in summa, verbo, ornatus exterior, cap. 7.* decernit non peccare mortaliter fœminam, *licèt placeat ei, quòd laudetur, vt pulchra, & vanâ superfluitate, & fuco se ornet, quia alij peccant mortaliter ipsam adamando*. Nullum quippe hîc verbum ornatus notabiliter ad libidinem inuitantis apparet, sed vanæ tantùm superfluitatis, nempe leuis tantùm, aut si etiam grauis, in genere pretij solùm, non verò prouocationis.

IV. II. Produci potest Nauarrus, qui in Manuali, *cap. 23. num. 19.* a mortali delicto eum liberum statuit, *qui se ornat splendidiùs, quàm status suus requirit, nisi id esset in caussa non soluendi debita, vel non præbendi alimenta, cui præbere obligatur, etiamsi ob id alius ad mortaliter peccandum moueretur, quia eiusmodi actus suapte naturâ, vt plurimum ad solum veniale mouet; & ita, qui ob id mortaliter peccat, sua prauitate motus sic peccat ex mente Caietani* in d. *quæst. 169. art. 2. quem sequimur*. Sed neque in his verbis plus ponderis est, quàm in ipso Caietano, quem ipsemet Nauarrus se sequi profitetur. At eundem Caietanum pro opinione negante frustra appellari iam ostendi. Deinde Nauarrus de notabili excessu ornatus ad lasciuiam prouocante nihil memorat. Imò de leni excessu loqui se palàm facit, quum ait eum, *vt plurimum ad solum veniale mouere*. *Neque Nauarrus.*

V. III. Afferri potest Bartholomæus Fumus in sua Armilla *verbo, ornatus, num. 1. §. 7.* vbi ait mulierem, quæ se ornat, non peccare mortaliter, *etiam quòd multi peccent eam appetendo, & ipsa sciat se appeti, hoc enim esse scandalum tantùm passiuum in ea, secundùm Caiet. ibi in Summa. Non enim rei illicitæ dat operam*. At loquitur apertè de ornatu tantùm moderato & licito, qui extra statum præsentis controuersiæ omnino est. Subdit paulò post idem Fumus *num. 3. licèt placeat ei, quòd laudetur, vt pulchra, si vana superfluitate, & fuco ornet se, non propterea mortaliter peccat, quia alij peccant ipsam amando turpiter, non enim dat occasionem, sed illi accipiunt, secundùm Caietanum supra*. At hæc ex Caietani Summa, vt candidè fatetur, totidem penè verbis sumpta sunt, quæ iam antea nihil officere, aut concludere demonstraui. Adde quòd idem *Neque Fumus.*

Fumus tum ibi *nu.* 1. §. 4. ait ornatum, posse *esse ita inhonestum, quòd ex eo personæ scandalizarentur, & esset mortale, quia daretur alijs materia scandali*; tum infra, *verbo, scandalum, num.* 2. palàm sententiæ, quam infra tradā, se adiungit.

VI. Neque Lessius. IV. Vim aliquis fortè faciet ex Leonardo Lessio, qui *lib.* 4. *de iustit. cap.* 4. *dub.* 14. *num.* 113. statuit *non ex eo censeri ornatum scandalosum, quòd multi occasione illius putentur ad praua desideria prouocandi. Itaque etiamsi femina putet aliquos peccaturos, non tamen idcirco sub peccato mortali tenetur talem ornatum dimittere.* At primò, Lessius de ornatu notabiliter ad malum alliciente nihil hîc mutit. Et de leui tantùm excessu loqui commodissimè existimatur. Deinde, infra in contrariam prorsus sentētiam, prosequens capita, ob quæ ornatus euadit mortalis, ita discedit: *Quartò, Ratione contemptus proximi, vt si quis ita propter ornatum se extollat, vt proximos despiciat, vel affectu ornatus pro ximi salutem nihili pendat, non curans, an scandalizetur, an non.* Vbi expressè sustinet id, quod infra docebo.

VII. Neq; Sa. V. Alius opponet Emmanuelem Sa in *Aphorismis, verbo, ornatus, num.* 1. vbi, *quòd quis* ex ornatu feminæ *sumat occasionem peccandi mortaliter, tunc,* inquit, *mortale esse, quidam aiunt: sed meliùs alij negant.* At Sa de valde immoderato, & notabiliter ad Venerem incitante ornatu nihil prorsus habet.

VIII. Neque Thomas Sāchez. VI. Maius negotium facessere videtur Thomas Sanchez *lib.* 1. *Decal. c.* 6. *num.* 17. vbi sic pronuntiat: *Mulieres se superfluè ornantes non peccant mortaliter iuxta communem sententiam; quum tamen luce meridiana clariùs eis pateat, fore vt ob id a plerisq; iuuenibus turpiter amentur.* Eodem pariter modo Castro Palao *tom.* 1. *tract.* 6. *disp.* 6. *pun.* 7. *num.* 1. hisce verbis philosophatur: *Si ornatus superfluus sit, non existimo ex hac parte peccatum mortale esse, sed solùm veniale, vt docet* Caietan. 2. 2. *q.* 169. *art.* 2. Nauarr. *cap.* 23. *nu.* 19. *& seqq.* Sanchez *lib.* 1. *Decal. c.* 6. *num.* 17. *ex communi sententia,* Bonacina *de Matrim. q.* 4. *pun.* 9. *num.* 17. *quia sunt tot mulieres ita se superfluè ornantes, vt vix de nulla affirmari possit, grauem occasionem peccandi tribuere.* Hactenus Castro Palao. At neque hi aduersantur. I. quia Doctores, quos citant, leuem ornatus excessum, lenemque ad malum prouocationem solùm a mortali liberant, non autem grauē, vt supra expendimus: Et Bonacina quoque *loc. cit. num.* 25. ait mulierem fucantem sine caussa rationabili faciē, peccare venialiter, vbi nihil de excessiuo ornatu, nihil de notabili ad malū prouocatione memorat. II. quia tam Sanchez, quàm Palao, quum negent talem mulierem sic ornatam lethiferè peccare, non possunt supponere ab ea agnosci occasionem proximā hîc, & nunc determinatam peccandi creari; sed licèt ea grauis sit, & frequens, esse tamen quo ad tempus, locum, & personas indeterminatam: adeoque pro remota tantùm eam censeri, vt iam *cap.* 6. *num.* 8. tetigi, & infra §. 8. planiùs explicabo. Vnde assertioni præsenti minimè refragantur. *Neque Palao.*

VII. Demum aliquis huc aduocabit Paulum Layman, qui *lib.* 2. *Theol. moral. tract.* 3. *cap.* 13. *num.* 10. explicatè asserit, nimis *difficile esse, & scrupulorum materiam præbere, si mulier honesta, quæ nullius ruinam intendit, proprio iure ac libertate priuari debeat, quo minùs ex iusta caussa ad fenestram accedere, honesto vestitu foras egredi ei liceret, ne ex eius aspectu aliqui e populo scandalum patiantur.* At hîc sermo *IX. Neque Layman.*

est de honesto tantùm vestitu, hoc est, de moderato, & licito, de quo non est præsens disputatio. Rursum idem Auctor *ibidem num. 11. §. 6.* docet, scandalum ex cultu muliebri, si feminę *non intendant alicuius turpem amorem, seu lasciuiam prouocare, non imputari ipsis ad peccatum mortale*, vt tradunt *Doctores communiter* S. Antonius *par. 2. Sum. tit. 4. cap. 5. §. 8.* Caietanus *2. 2. q. 169. art. 2. & verbo, ornatus*, Armilla *eodem verbo, num. 5.* Sa *nu. 1.* Azor *tom. 2. lib. 12. cap. 18 q. 12. Nauarr. cap. 14. num. 37.* Sanchez *l. 1. moral c. 6. num. 17.* Lessius *lib. 4. c. 4. dub. 14. n. 113.* Verùm neque ab his omnibus quicquam periculi ingruit, tum quia hic de notabili excessu muliebris cultus, aut notabiliter ad peccatum impellente nullum penitùs vestigium, nullum verbum; tum quia Doctores cuncti hîc recensiti, excepto S. Antonino, & Azorio, iam supra in antecessum prolati, atque expensi sunt, palamque factum, eos ad ornatum muliebrem notabiliter libidinis prouocatiuum a lethifero delicto purgandum, incassum omnino euocari. S. Antoninum autem, & Azorium huiusmodi prouocationi notabili clarè aduersari, postea in loco perspicuè reuincam.

X. *Neque plures patronos ornatus superflui expiscari licuit.* Hos ego Auctores in totum, non ampliùs, qui nimij ornatus feminei ad malum valde irritantis a graui culpa vindicandi tutelæ maximè omnium fauere visi sunt, post multam sedulamque inuestigationem expiscari, ac sub signa cogere potui. Ignoscant, quæso, eruditi matronarum, ac virginum patroni inscitiæ meæ, si plures eruderare, atque exherbare, vt cupiebam summopere, mihi non licuit. Sufficiant ipsi vicem meam cumulatissimè, spissumq; Doctorum agmen, ac benè longum ad notam hanc mortalis culpæ eradendā quàm primùm déſent, atque in aciem educant. Nam quos ego Aduocatos muliebri ornamentorum luxui adhibui, ij sanè omnes, inuiti, repugnantes, auersi, vt patefeci (quanquam Auctores ipsi præclari omnino sunt) suffragantur.

XI. *Quod si fingātur negare notabilē ex ornatu immodico prouocationē libidinis esse mortalem.* Sed fingamus, quæso, animi & ludi gratiâ, tum hos cunctos Doctores, quos recensui, tùm plerosq; alios, quos sexus ipse femineus parturit modò, parietque aliquando, cuicunque ornatus immoderationi, etiam ad lasciuiam valde allicienti peccati mortalis reatum perspicuis verbis sine vlla circuitione detrahere. Cedò nunc, quibus tandem rationibus, quibus argumentis, quibus diuinarum literarum, aut veterum Patrum testimonijs huiusmodi placitum fulciunt, ac venditant? de Scripturarum, ac Patrum chirographis, & documentis pertinax omnino silentium, & plus quàm Pythagoricum. Quid verò de rationibus, aut argumentis? Hæc ego cuncta, prout ab ipsismet (si eos nobis aduersarios hoc loco interim comminisci lubet) excogitata, & perscripta sunt, bona fide in præsens syllabatim referam. *Sine scriptura, & sine Patribus id traditū.*

XII. *Ornatus prouocatiuus lasciuiæ est secundū se culpa expers ex Caiet.* Caietanus in primis 2. 2. q. 169. art. 2. sæpius citato in primo dubio sic difficultatem proponit: *Et est ratio dubij, quia in litera ex sola intentione ornatus mulieбris ponitur peccatū mortale ob prouocationem ad lasciuiam. Constat autem quòd prouocare ad lasciuiam est actus ex suo genere mortalis.* Huic verò obiectioni vt respondeat, infra *Vers. Ad horum euidentiam*, priùs hoc pacto differit. *Quoniam ars imitatur naturam, & mulier pulchra suapte natura est prouocatiua ad sui concupiscētiam, seu lasciuiam, pro quanto scilicet facit ad mulieris pulchritudinem apparentem. Verùm quia natura superat artem,*

tem & multo magis mulieris pulchritudo naturalis, quàm artificialis prouocatiua est ad concupiscentiam mulieris; ideo sicut inculpabilis est omnis naturalis pulchritudo mulieris; ita inculpabilis secundùm se est omnis pulchritudo artificialis; ita quòd neutri secundùm se imputandum est ad culpam, quòd prouocatiua est ad concupiscentiam mulieris. Et propterea in litera vtrumque explicatur, & quòd ornatus muliebris est prouocatiuus virorum ad lasciuiam, & quòd esse prouocatiuum non imputatur ornatui ad culpam, nisi ex alia culpa, puta, ex intentione prouocandi.

XIII. *Neq; est mortalis ex hoc capite.* Deinde statim ad *primum dubium* ait, *quòd esse prouocatiuum ad concupiscentiam, quandoque est nomen vitij, quandoque est nomen conditionis naturalis. Mulier namque pulchra est naturaliter prouocatiua ad concupiscētiam sui, & impudica est vitiosè prouocatiua ad concupiscentiam. Et quia ornatus muliebris secundùm se non est prouocatiuus ad lasciuiam, nisi sicut pulchritudo, ideo non est in specie vitij prouocatiui ad cōcupiscentiam secundùm se, sicut nec pulchritudo naturalis, sed ex intentione vitijs ornatu, seu pulchritudine ad prouocandum. Et propterea nullus ornatus muliebris ex hac ratione, quia prouocatiuus est ad lasciuiam, est secundùm se peccatum mortale.*

XIV. *Neq; est contra iustitiā, aut caritatem proximi.* Rursum ibidem *Ad secundum dubiū, Vers. Ad obiectionem autē in oppositum, quòd huiusmodi excessus, cum nouitate præsertim, est contra dilectionem proximi, quia coguntur alij exemplo ad huiusmodi sumptus:* ita respondet: *Quòd quum quilibet sequens malum exemplum nouitatis, seu excessus, voluntariè inferat sibijpsi hoc damnum noui sumptus, & hoc sit præter intentionem primi ornantis se nouo excessu, vt sic, nulla iniustitia committitur contra proximum, nullus actus contra caritatem proximi fit per se loquendo. Grauiter tamen peccant primi vtentes nouitatibus occasionaliter damnosis proximo, præferentes sua vanitatis affectum proximorum necessitati. Quia tamen excusare se possunt, dicendo, non imitetur nos, qui non potest, qui non vult; faciat vnusquisque sumptus iuxta suas facultates, & non sit stultus, ideo nec contra caritatem, nec contra iustitiā actus iste est: valde tamen reprehensibilis propter multas deformitates, & graues, quas habet, dum & consuetudo violatur, et occasio damni datur, et inanis gloria, ac stultitia non sine scandalo committitur.* *Licèt sit valde reprehensibilis.*

XV. *Et culpa imputāda est voluntati concupiscentis prauè.* Deniq; infra eodem loco ad quintum dubium sic disserit: *De imputatione ad culpam dicitur, quòd quum vnumquodque secundùm propriam causam iudicandum sit, & non secundùm occasionem; propria autem causa concupiscentia sit voluntas concupiscentis viri: mulier autem ornans se vanè, nec per se, nec per accidens volens se concupisci, non causa, sed occasio tantùm sit ruinæ alterius, non est mulieri imputandus casus viri concupiscentis. Et quamuis det mulier operam rei illicitæ* (nempe superfluo ornatui) *ex eius tamen opere non causatur ruina alterius, sed ex mala voluntate virorum. Et propterea euentus iste remotus, & non intentus non est ei imputandus: sicut nec pulcherrimæ mulieri vanè egredienti domo imputandum est peccatum concupiscentium eam, quam non concupiscerent, si domi fuisset.* Hactenus Caietanus, cuius doctrina suffragio quoque vnius grauissimi, atque ingeniosissimi Theologi roboratur ex eo, quòd feminæ elegantior ornatus, etsi periculum aliquod proximo affert, non affert tamen periculū efficax: sed efficacia periculi nascitur non ex ipso ornatu immediatè, sed ex temeritate eorum, qui sentientes, & experientes in se periculum ex feminę ornatæ aspectu, volunt tamen eiusdem feminæ ornamenta aspicere. Non aspiciant, & nihil periculi subibunt. *Efficacia enim periculi nō ex ipso ornatu, sed ex temeritate aspicientiū oritur.*

Excu-

Excusabunt se enimuerò feminæ, iure optimo testantes, se non intendere aspectum illius viri, qui hoc periculum sentit, adeoque propter talem suæ imbecillitatis experientiam ab eiusmodi aspectu abstinere tenetur, sed intendere se tantummodo ab ijs aspici, qui solo pulchritudinis aspectu sine periculo delectantur; aut ab ijs, quos sibi maritos comparare student; aut ab ijs, qui feminas minùs pulchras, & minùs ornatas solent contemnere, & irridere; & ab ijs, qui honesta beneuolentia feruntur in personas pulchras. Solet enim pulchritudo naturaliter honestam beneuolentiam conciliare.

XVI. *Alia instātia ex Fumo.* Porrò eadem ratio ducta a pulchritudine, quàm Caietanus locis antememoratis explanauit, & in *Summa, verbo, ornatus, cap.* 7. iterum perstrinxit, placuit deinde Layman *lib.* 2. *Theol. moral. tract.* 3. *cap.* 13. *num.* 11. §. 6. & Lessio *lib.* 4. *de Iust. cap.* 4. *dub.* 14. *num.* 113. Aliam rationem Fumus in *Armilla, verbo, ornatus, num.* 3. ad muliebris ornatus superfluitatem excusandam affert; *sicut, inquit, qui credit multos sibi desiderare mortem, quum vident ipsum, propter hoc nunquid non potest exire domum, & ad alia negotia? Sicut & Christus sciebat multos debere scandalizari de verbis Sacramenti Eucharistiæ, & tamen hoc non obstante, protulit verba.* Hoc ipsum exemplum ab eo, qui odio a multis habetur, deriuatum, a Layman *loc. cit. num.* 10. *Vers. Ad probationem, in fine*, & à Lessio *loc. cit.* vsurpatur. At quia idem Lessius tum id, tum illud de pulchritudine, tum alia bellè congerit, suismet verbis loquens meritò audiendus est. Sic verò ratiocinatur.

XVII. *Et ex Lessio.* *Notandũ tamen non ex eo censeri ornatum scandalosum, quòd multi occasione illius putentur ad praua desideria prouocandi, vt rectè prædicti Doctores* (nempe S. Thomas, Caietanus, Siluester, Rosella; Fumus, Nauarrus, quos *num.* 109. citarat) *tradunt: alioquin etiam pulchritudo naturalis scandalosa esset: nam multo magis prouocat, quàm artificiosa: quum natura longè superet artem. Itaque etiamsi femina putet aliquos peccaturos, non tamen idcirco sub peccato mortali tenetur talem ornatum dimittere: sicut is, qui a multis odio habetur, non tenetur a publico abstinere, vt inimicis non detur occasio odij. Ratio est, quia ornatus iste solùm remotè ad malum prouocat. Ergo non tenetur ab eo abstinere, ne alij peccent: alioquin perpetuò abstinere deberet (quum illa occasio sit perpetua, & vniuersalis) quod nimis graue esset humanæ conditioni. Sufficit igitur vt ei peccatum proximi displiceat, & illius salutem non contemnat. Et confirmatur, quia quòd illi peccent, ex eorum prouenit malitia, non ex conditione ornatus: sicut enim circa hunc peccant, ita etiam circa alias eximiæ pulchritudinis. Atqui id, quod ex aliorum malitia prouenit, non tenemur cum tanto grauamine nostro impedire. Secus si in aliquo casu ad breue solùm tempus ob peculiare periculum alicuius abstinendum esset; tunc enim caritas postularet, vt pro eo tempore talem ornatũ superfluum omittam, ne proximus, qui alioquin putatur non peccaturus, inde peccandi occasionem habeat.* Hucusque Lessius.

Hæc sunt omnia argumenta, & rationes, quæ ad immoderatum valde mulierum cultum a graui delicto eximendum, ex cunctis Doctoribus hac de re agentibus, quos sedulò ego versaui, exprimere, & corradere potui. Alia porrò, quæ addi insuper possunt, deinceps earundem mulierum gratiã, ne alioqui propriã suam caussam negligenter defensam iure conqueri possint, non dissimulabo.

§. II.

§. II. Opposita sententia damnans culpa lethalis immodicum feminarum ornatum valde prouocatiuum libidinis, exponitur, & circumscribitur.

PRiùs, quàm, quod sentio, proferam, quædam ad omnem æquiuocationem cauendam, in antecessum tanquam explorata necessariò obseruanda, ac præ oculis semper habenda denuntio. Vnde

XVIII. *Ornat° valde immodic° nequit esse mortaliter scandalosus indirectè, nisi ratione occasionis proxima peccandi.* Suppono I. immodicum valde ornatum non posse ratione scandali actiui indirecti tantùm lethiferæ culpæ prudenter, ac meritò notari, nisi occasionem proximam delinquendi mortaliter alteri præbeat, vt extra controuersiam est, & *cap.* 5. §. 10. & 11. ostẽdi.

XIX. *Ipsa occasio proxima debet esse determinata hic & nũc.* Suppono II. ipsam occasionem, vt proxima rationabiliter censeatur, debere ex sufficientibus circumstantijs esse determinatam, vt *cap.* 5. §. 3. 11. 12. & 13. explicaui: alioqui, si valde indeterminata sit, ac Lucretia v. g. sciat quidem ex suo immoderato cultu graue periculum delicti lethalis alicui indiuiduo vago, incerto, atq; ignoto aliquando creandum; sed quo die præcisè, vbi, quando, quis, & qualis sit periclitaturus, ignoret penitus; talis occasio, & periculum nequaquam proxima, sed remota dumtaxat sũt; adeoq; nec sub mortali Lucretiæ vitanda. Dixi verò *ex sufficientibus circumstantijs*, & non *ex circumstantia*; quia etsi Lucretia nôsset Titium grauiter semel iterumque præ vano suo ornatu lapsurum, sed nesciret, quo die, aut qua alia determinata opportunitate, adhuc huiusmodi occasio vtcunque comperta, & præuisa, saltem per reuelationem, quamuis ad Lucretiæ, & Titij personas determinata, non videtur satis determinata, vt proxima, atque ad mortale scãdali peccatum gignendum sufficere iure reputetur; vt ex disputatione *cap.* 5. *illo* §. 3. 11. 12. & 13. confectâ perspectum est. Quocirca Lucretia, etiamsi ornatum valde inflammantem ad Venerem induat, si tamen ita ornata in solitario pago cõmoretur, aut ijs tantùm se conspiciendam det, quibus nullum probabile lasciuiæ periculum a se præberi, prudenter iudicat, immunis nihilominùs morta lis culpæ sine dubio est.

Suppono III. loquendum in hac quæstione de re ipsa, seu de obiecto suis conditionibus comitato, abstrahendo ab ignorantia, & inaduertentia inuincibili, aut ab alia caussa legitima mulierem excusante, atque a peccato eximente, solumque spectando naturam ipsam obiecti cum suis adiunctis, quemadmodum Doctores quoque passim in controuersijs vniuersè examinandis facere soliti sunt. Neque enim ego ambigo, quin plures mulieres honestæ, ac pudicæ scuto huiusmodi inaduertentiæ, ignorantiæ, insteque caussæ sua ornamenta tueri aliquando queant. XX. *Quæstio est de ornatu ipso ex natura sua præcisa quauis caussa excusante.*

Suppono IV. vt discernatur in praxi, quisnam ornatus immoderatus, ad libidinem notabiliter prouocatiuus sit, iudicio prudentis viri permittendum, ac definiendum. Sicut enim in plurimis alijs rebus, quæ habent latitudinem materiæ, vt in furto, in detractione, in festorum dierum violatione leuitas, vel grauitas materiæ in ordine ad culpam venialem, vel mortalem incurrendam iudicio, & prudentiæ sapientis viri singulas circumstantias considerantis æstimanda relinquitur; ita etiam in præsenti casu de superfluo ornatu notabiliter prouocatiuo ad malum certa regula præscribi non potest, sed arbitrio prudentiæque XXI. *Ornat° valde prouocatiuus ad Venerem iudicio prudentis desiniẽdus.*

tiæque

tiæque boni viri res tota committenda est, vt nominatim docent S. Antoninus *in Summa, par. 2. tit. 4 cap. 5. §. 8.* Siluester *in Summa, verbo, ornatus, quæst. 3.* Baptista Trouamala *in Rosella, verbo eodem, conclus. 5: Vers. Quãtum verò ad secundum, num. 6.* Ioannes Tabiensis *in Summa, ibid. num. 5.* Nicolaus Aurificus *in Summ. tit. 3. c. 14. art. 11.* Baptista de Salis *in Summ. verbo, ornatus, Vers. Quantum verò ad secundum.*

XXII. *Ornat⁹ vni immoderatus est, alteri autem moderatus.* Suppono V. vt iudicium a sapiente viro de ornatu leuiter, aut notabiliter ad malum alliciente prudenter feratur, varias circumstantias locorum, munerum, temporum, personarum, &c. vt Doctores communiter decernunt, esse attendendas. Nam alius cultus nobilem matronam, alius ciuẽ, alius plebeium, alius rusticum decet; alius iuueni, alius vetulæ, alius puellæ congruit; & qui nobili, vel diuiti moderatus est, plebeio, ac pauperi immoderatus euadit. Rursum, in aliqua regione certus habitus, atque ornatus censetur modestus, in alia fœdus reputatur, eodemque pacto modicus in immodicum, variatâ circumstantiâ, migrat; & contra immodicus in modicum remigrat.

XXIII. *Valde immodic⁹ quo modo discernendus.* At quamuis, vbi materia habet latitudinem, certa regula mortalis culpæ secernendæ defigi nulla potest, vt dixi: nihilominùs intra ipsam excessus, & defectus distantiam adhuc gradus aliquis notabilis, qui grauis, vel leuis a cunctis sine controuersia existimatur, dignosci potest. Nam in furto v. g. quanquam ad quantitatem ad lethale scelus contrahendum sufficientem variæ sint opiniones, & alij vnum Iulium Romanum satis esse, alij duos, alij tres, alij plures, paucioresue arbitrentur; inter omnes tamen conuenit, vnum, duos, vel tres obolos esse materiam leuem; mille autem aureos, respectu etiam Regis, vel hominis quoque ditissimi, esse grauem. Haud secus in proposito etiam, tametsi confinia inter leuem, & notabilem ornatus excessum a varijs circumstantijs pendentia sint valde dubia, & difficulter admodum distingui possint; nihilominùs aliquis erit tam palàm leuis, vel tam manifestò notabilis, vt de vtroque nulla ferè lis esse queat. Do exẽplum. In aliqua vrbe iudicio prudentum constat certò aliquarum matronarum ornatum esse moderatum; neque vllum etiam ex Religiosis viris, qui sapientiâ non carnis, sed spiritus in huiusmodi iudicio ferendo ducuntur, aliter de eo censere. Rursum constat, alias ita a moderato discedere, vt a plerisque notabiliter excedere, ab alijs verò leuiter dumtaxat modum egredi credantur, quasi in dubijs confinijs leuis, vel notabilis excessus hærentes. Denique constat, alias a moderato aliarum ornatu comperto, & noto, vno tantùm flore v. g. crinibus superaddito, abire; adeoque nonnisi leuiter, citra omnem dubitationem apud cunctos prudentes, excedere: contra verò alias tam multo ornamentorum luxu accumulato, non solùm ab his vltimis, sed ab illis quoque medijs in dubio versantibus deflectere, vt a primo & infimo excessu notabili dubia inter confinia sito notabiliter adhuc omnino excedere a viris cordatis vulgo meritoque iudicẽtur. Quæ omnia si Confessarij accuratè expendant, atque ad trutinam reuocent, fortasse non tam facilè plerique quancumque ornatus immoderationem, etiam maximam sine grauiori scrupulo suis Pœnitentibus, vt paulò post reuincam, indulgebunt.

Suppono VI. eum ornatum, qui ad mulicbris faciei pulchritudinem augendam XXIV. *Fuci, & alia fa.*

tiei ornamenta omnium pessima, & castitati noxiosissima.

gendam magis proximè accedit, vt fucus, cincinni, calamistri, inaures, cerussa, aliaque vultus adulterandi artificia, spectantium castitati multo esse periculosiorem, quàm reliquum corporis cultum. Quæ sanè differentia singulariter notanda est, eamque ego prius à S. Chrysostomo *hom.* 8. *in* 1. *Timot.* 2. didici, vbi eloquentissimus Patriarcha ita scribit: *Paulo ingens cura est, superfluum ornatum ad honestiorem modum componendi, ac tacendo pudori plurimum studium impendit. Quod si ea, quæ opum tantùm indicia sunt, tanto studio circumcidit, aurum scilicet, margaritas, & vestimenta pretiosa, quanto magis ea, quæ immodico studio, & arte quæruntur? cuiusmodi sunt purpurisso faciem inficere; & stibio oculos pingere* &c. & *hom.* 8. in Matth. *Non ergo*, inquit, *statim aureis ornamentis ipsam* (nempe vxorem) *priuabis: babeat interim, atque vtatur; Nam id minùs malum esse videtur, quàm depicta, fucataq; facies. Picturam ergo priùs auferas.* Hanc ipsam distinctionem vidit quoque Trouamala in Rosella, Verbo, Ornatus, num. 6. vbi ait, *fucis tripra cæteris vanitatibus magis pulchritudinem ostentare*: & Caietanus 2. 2. q. 169. a. 2. *ad primum dubium*; vbi inquit: *Inter ornatus mulierum fucatio pessimum videtur tenere locum*: nec non pluribus & fusè prosequitur Hieronymus Sopranis *in Dauidem, digressione prima, cap.* 2. §. 1. *tit. quid tenendum de fucatione* &c. itemque *tit. seq. an possit Episcopi statuto*. &c. tum §. 2. *ibid.* &c. His ita constitutis, sit mulier aliqua v. g. Lucretia, cultu, ornatuque ad lasciuiam notabiliter alliciente induta, sine vlla praua intentione, conscia tamen probabilis periculi mortiferè peccandi, quod alijs hìc, & nunc in determinato loco, & tempore foras prodeundo afferat: hæc, si nihilominùs prodeat, proximumque tali periculo exponat: peccatne grauiter, an leuiter? Cui quæstioni respondens directè.

XXV. Valde immoderato ornatu ad libidinẽ notabiliter prouocante sine caussa legitima vtẽs peccat mortaliter.

Affirmatissimè pronuntio tam Lucretiam, quàm cæteras mulieres ornatu valde immoderato, ipsarum naturali pulchritudini superaddito, notabiliterque ad libidinem prouocante vtentes, toties mortiferè delinquere, quoties à tali ornatu proximum, seu probabile mortalis culpæ periculum in quacunque occasione certa, & determinata cuiuis alteri, generatim quoque, & indefinitè tantùm cognito, præberi animaduertunt, etsi ipsi tale periculum, ruinamue alterius directè non intendant, eodem tamen cultu sine alia legitima caussa minimè abstinent. Vt si Lucretia præuideat, si hodie ita exornata per plateam trãseat, se ab aliquo iuuenum, generatim quoque solùm noto in multorum concursu, turpiter hìc, & nunc concupiscendam; idemque de similibus casibus existimandum.

Quam assertionem hoc pacto explicatam, & circunseptam ostendam nunc. I. à nullo ex recitatis pro aduersa opinione Auctoribus negari. II. confertissimo, & grauissimo Doctorũ agmine circumuallari. III. Sanctorũ Patrum auctoritate, ac suffragijs muniri. IV. Rationum ponderibus stabiliri. V. Exemplorum documentis roborari. VI. nullis exceptionibus, aut effugijs esse perniam. VII. cunctarum difficultatum, atque obiectionum victoriâ potiri. Quæ omnia partitè distinctis infra paragraphis iam iam præstabo.

§. III. *Nullos Doctores ex recensitis supra assertioni indicatæ aduersari.*

XXVI. QVanquam Doctores §. 1. enumerati huic sententiæ obluctari videantur, reuera tamen minimè obluctantur, quandoquidem de ornatu leuiter tantùm ad Venerem incitante loquuntur; in quo sensu eorum rationes solidæ vtique sunt, vt patet ex ijs, quæ in eo §. 1. adnotaui, idemque hîc præterea confirmo.

XXVII. *Non obstat S. Thomas, nec Caietanus.* I. Quod §. 1. *num.* 12. ex Caietano dictum est, in textu S. Thomæ *ex sola intentione ornatus muliebris poni peccatum mortale ob prouocationem ad lasciuiam*: Si de intentione tantùm directa intelligatur, est omnino falsū, & a mente, verbisque Sancti Doctoris eo loco longè alienum, vt infra §. 5. *nu.* 52., clariùs liquebit: sin autem de indirecta etiam, nil obstat, imò meæ assertioni apertè patrocinatur.

XXVIII. II. Quod ait idem Caietanus eo *num.* 12. *cit.* neque pulchritudinem naturalem, neque ornatum, etsi ad lasciuiam prouocent, ad culpam imputari, id necessariò intelligitur de ornatu moderato extra casum, quo etiā sola pulchritudo naturalis subtrahenda est, vt antea *cap.* 6. *num* 1. & 2. docui, & ipsemet quoque Caietanus cum vniuersali omnium sententia *cap.* 5. §. 3. *num.* 29. exposita fateri cogitur. Solus enim moderatus ornatus extra omnem culpam est, vt *cap.* 1. & 2. probaui. Neque plus virium quicquam habet, quod ex eodem Caietano supra §. 1. *num.* 13. commemoratum est, vel ad summum euincit culpam tantummodo venialem esse, quoties ornatus leuiter solùm lacessit ad malum.

XXIX. III. Quod ex eodem pariter Caietano *ibid. num.* 14. adiectum est, extorquet tantùm, quoties prouocatio ex ornatu manans leuis est, non posse huic lethale peccatum alterius adscribi, vt *cap.* 6. *num.* 3. ostendi: vbi verò femina sine graui incommodo eum nequit omittere, ne ad veniale quidem illi imputari, vt *ibid. num.* 9. iam planum feci. Haud secus etiam soluitur, quod idem Caietanus *nu.* 15. *ibid.* subijcit. Quum enim prouocatio ex ornatu ad malum leuis est, tunc peccatum alterius inde secutum, rectè dicitur esse euentum remotum, & non intentum, ne indirectè quidem grauiter, sed leuiter solùm ex natura rei, neque imputandum ad culpam, nisi leuē secundum se; neque periculum efficax cuiquam præberi, sicut qui ad furtum duntaxat vnius oboli cum altero integrum aureum furante concurrit, cui tamen non consentit, nisi in vnico obolo, neque caussa efficax fuit maioris furti, quàm vnius oboli, dici verè non potest aurei totius furtim sublati caussa efficax, vt perspicuum est.

XXX. *Nec Lessius.* IV. Quod eodem §. 1. *num.* 17. ex Lessio adiunctum est de naturali pulchritudine, & de eo, qui odio habetur; probat tantùm, sicut is non tenetur cū suo graui incommodo abstinere semper publico; ita non teneri sub mortali feminam abstinere semper ornatu leuiter impellente ad malum, quod nimis graue foret incommodum, vt supra *cap.* 6. *num.* 3. *& seqq.* ostendi: de ornatu verò notabiliter ad peccatum alliciente longè diuersa ratio est, vt infra constabit. Quod autem illic de malitia aliorum peccantium adijcitur, tantùm persuadet, vbi iusta caussa sic ornandi se, & prodeundi intercedit, quum scilicet id sine graui incommodo omitti nequit, tum malitiæ intuentium, & peccantium talia peccata imputari, etiamsi pleraque ex passione

eorum oriantur, vt *cap.* 5. §. 1. enici; quod vel ipsemet Lessius quoque *ibid.* non obscurè significat, palàm testatus, aliter interdum ex caritatis præscripto, qnum sufficiens caussa deest, contingere, vt paulò post robustiùs firmabo. Quocirca neque Doctores recēsiti §. 1. neq; rationes ab ijs depromptæ, opinioni damnanti mortalis delicti ornatum valde prouocantem ad libidinem, repugnant, aut quicquam officiunt, vt declaratum est.

XXXI. *Vt amplius euincitur.* V. Denique idem extorqueo, quia si quis eosdem Doctores, eorundemque rationes supra iam euentilatas, ita interpretandos contenderet, perinde ac si à delicto mortali ornatum notabiliter etiam ad turpia allicientem vindicarent; præter quàm quòd huiusmodi Auctores inuitos omnino in prælium, quod minimè ipsi sibi ineundum putarunt, sed potiùs detrectarunt, inauspicatò pertraheret; rationesque ipsas eorundem euanidas, ac nullius momenti experiretur: absurdè prorsus tam eosdem Doctores, quàm rationes exponeret; atque vtrosque manifestis fallacijs necessariò obijceret, quas a nullo hactenus fuisse obseruatas cerno, nec parum miror, vt infra §. 12. & *seqq.* non tralatitiè demonstrabo.

§. IV. *Doctores, explanatæ assertionis manifesti propugnatores, recitantur, atque expenduntur.*

XXXII. AT defixa supra assertio non solùm extra ictum quorumuis Aduersariorum secura planè in portu sine pugna versatur, sed copiosissimo etiā, ac longissimo Doctorum omnium agmine vndique stipatur, communique consensu palàm obsignatur, quos modò singulatim commemoro.

Auspicor ab Alexandro de Ales, qui *par. 2. Summæ quæst. 151. membr. 3.* concedens virgini nubili nonnihil plus ornatus, quàm coniugatis, statim hanc exceptionem adijcit: *qui tamen non prouocet ad libidinem, sed in se habeat decentiam muliebrem*: graui nimirum culpæ adscribens, non dubito, si grauiter ille ad libidinem incitet. Cōfirmoque id validè, quia idem Doctor *par. 4. de manducatione Eucharistiæ, quæst. 11. art. 2. § 4. quæst. vlt* expresè ait, illas, quæ fucis vtuntur, siue solutæ, siue coniugatæ sint, peccare mortaliter: quod necessariò intelligitur de carentibus etiam praua intentione; alioqui hæc absque fucis quoque reum mortalis delicti reddit. *Assertionem verò positam docet Alensis.*

Nicolaus de Ausino *in Supplemento Summæ Pisanellæ, verbo, ornatus, Vers. 1. Vtrum mulieres*: quò ornatus sit, inquit, licitus, *requiritur, quòd ex tali ornatu nulli verisimiliter detur peccandi occasio, aliter sine peccato perditionis hoc fieri non posset, quia væ illi, per quem scandalum venit*: vbi apertè tradit hāc sententiam, dum ream peccati perditionis, hoc est, mortalis eam iudicat, quæ ita immodicè se ornat, vt det verisimilem alteri peccādi occasionem. Rursum idem Auctor ibid. *Vers. 6. Ratione scandali*, notat, *quòd mulieris ornatus, vel cultus viros ad lasciuiam prouocat. Et ideo ex hoc solo mulieres deberent omnino abstinere ab ornatu, aut illo vti cum multo moderamine, & honestate, & tremore, ne orto scandalo ex earum occasione, dicatur illis; Væ vobis*; quod pœnam æternam, & consequenter culpam mortalem designat. XXXIII. *Nicolaus Ausino.*

Non minùs dilucidè quoq; Baptista de Salis *in Summâ, verbo, ornatus, conclus. 3* vbi sic decernit: *Si mulier vtatur prædictis ornamentis ob quandam complacentiam, & iactantiam, ita tamen* XXXIV. *Baptista Salis.*

men inordinatè afficitur ad talem ornatum, quòd etiam si crederet certitudinaliter, proximum ex illo ornatu ad ruinam trahi, non curaret, dummodo consequatur illam concupiscentiam. Sic enim est mortale ratione deprauata intentionis. Nullum est enim adeo veniale, quin fiat mortale, dum placet, complacentiâ scilicet fruitionis. Quo loco notandum, deprauatam hanc intentionem, quam indicat, non esse nisi indirectam, vt liquet, dum præmittit, mulierem vti ornamentis directè ob iactantiam, quæ intentio etsi praua, non tamen mortalis est: subdit deinde euadere mortalem, dum cernit proximum ex tali ornatu ad ruinam trahi, nec tamen eo abstinet, qui est casus præsentis conclusionis. Confirmatur, quia paulò post, *Vers. Quantum verò ad secundum,* hæc præcisè subdit: *In quantum verò ornatus mulieris est prouocatiuus ad lasciniam, videtur distinguendum de occasione data, vel accepta. Si enim mulier ornat se secundùm decentiam sui status, & morem patriæ, & non sit ibi multus excessus: Et ex hoc aspicientes rapiantur ad concupiscentiam eius, erit ibi potiùs occasio accepta, quàm data.* Nempe quia illa vtitur iure suo, moderatè se ornans ex iustâ causâ, quo non tenetur semper abstinere. *Vnde non mulieri, sed ei soli, qui ruit ex aspectu eius, imputabitur ad peccatum, saltem mortale. Poterit autem esse tantus excessus, quòd erit occasio data etiam ex parte mulieris se ornantis.* & consequenter huic imputabitur ad peccatum mortale, vt liquet.

XXXV. *Trouamala.* Baptista Trouamala in *Summa Rosella, verbo, ornatus conclus. 3. num. 3.* non solùm cum Baptista de Salis re ipsa consentit, sed habet eadem prorsus verba, ac ille in tertia conclusione supra recitata. Sicut rursum infra *vers. Quantum verò ad secundum,* repetit totidem verbis, quæ idem de Salis dein adiecit, vt vidimus. Eodemq; modo loquitur Trouamala postea *num. 15. vers. De fucantibus autem se.* Neque secus, iisdemq; ferè verbis, eodem autem sensu euidenti loquitur quoq; S. Antoninus *par. 2. Summ. Tit 4 cap. 5. §. 7. vers. Si autem intendat &c.* ac ne vno quidem apice a Baptista de Salis, ac a Trouamala discedit. Rursum infra *§. 8. vers. in quantum verò,* conuenit in omnibus cũ Sũma eiusdẽ Baptistæ, & Trouamalæ, illo versiculo, *Quantum verò ad secundum,* paulò ante adducto. Deniq; sub finem capitis 5. citati euidentissimè. *De occasione ruinæ,* inquit, *quæ inde sequitur, iam responsum est, quia nõ in omni occasione data quomodocunq;, seu scandalo est peccatum mortale in dante, sed quando hoc intendit, vel dictum, vel factum in se est tale, quod est sufficienter inductiuum ad ruinam. Nam quis diceret ex verbo otioso, vel leui dicto ab aliquo, si aliquis ruit in mortale, propter hoc ipsum, dicentem peccare mortaliter, quum neq; hoc ipse intendat, nec credat, aliàs caueret? Erit ergo tunc occasio potiùs accepta, quàm data. Sic in proposito de ornatu qui vtiq; tam inordinatus esse potest, quòd erit occasio efficaciter data, vnde & mortale.* Nihil clarius. *S. Antoninus.*

Siluester pariter in Summâ, *Verbo, ornatus, q. 3.* vbi proposuit, *quando in ornatu superfluo sit peccatum mortale, aut veniale?* quæstionem e S. Thomæ sententia, & sua ita decidit: *Dico de mente S. Thomæ, quantum ex doctrina eius colligitur; quòd si consideretur in se quantum ad factum ipsum, est mortale dupliciter, scilicet, si consideratâ circumstantiâ personæ, officij, loci, temporis, & huiusmodi, sit excessus, vel defectus notabilis, qui certâ regulâ determinari non potest; vel si ex hoc detur proximo scandalum, vel occasio peccati mortalis, quod est, quando excessus notabilis est arbitrio* XXXVI *Siluester*

homiviti, & non generali regula determinabilis. Si verò excessus non sit multus, erit occasio accepta, & peccatum veniale. Quæ est ipsissima mea conclusio. Tum infra, *quæst. 4. §.* ex quibus patet, quod circa huiusmodi omnia, quæ dicta sunt, est mortale. *Primò, si intendatur ruina alterius; & Secundò, si ruinam nec intenderet, nec curaret, idest, quum esset mulier parata non desistere a superfluo ornatu, etiamsi sciret aliquem ruiturum. Tertiò, si intendatur finis mortalis. Quartò, si sit magnus excessus, qui sit mortalis ratione prodigalitatis, aut occasionis peccandi.* Quid apertius?

XXXVII. Angel. Perspicuè etiam Angelus in *Summa, verbo, ornatus, num. 10.* vbi & Alexandrum de Ales huius sententiæ auctorem hoc pacto laudat, atq; explicat. *Sextum, quod requiritur, vt ornatus sit licitus, & vt non sit scandalosus proximo, dicit Alexander de Ales in 2. 2. q. 152.* (in meo vetustissimo exemplari anni 1489. Papiæ, seu Ticini impresso id habetur *par. 2. Summæ. quæst. 151. membro. 1.*) *quòd licet se ornare pretiosis vestibus secundùm nobilitatem personæ, & consuetudinem terræ, & dignitatem officij, ita tamen quòd absit libido in voluntate, & scandalum in exteriori opere. Nec mirum, quia Matth. 18.* Væ homini illi, per quem scandalum venit. *Aduerte tamen, quod licèt aliquis prouocetur ad concupiscentiā propter ornatum alterius, si ille, qui ornat se, hoc non intendit, nec est excessus in ornatu, erit potiùs scandalum passiuum, & occasio accepta. Sed quando est in ornatu excessus (præsertim prouocatiuus ad libidinem) vt in mulieribus, inuenientibus nouas inuentiones, seu vanitates; & credunt probabiliter, quòd aliqui prouocantur ad libidinem, non excusantur à mortali, si de hoc non curant, sed potiùs volunt portare. Si verò non credunt probabiliter, quod præbeant occasionem ruinæ alteri, sic difficillimum est determinare de mortali, licèt aliter excedant. Verum est, quòd periculosus est excessus in ornatu prouocatiuo ad libidinem, vt in mulieribus facientibus foggas nouas, quas singulariter diabolus prouocat ad ornandum se magis, quàm viros, quia magis sunt efficaces ad illaqueandum animas.* Hactenus Angelus planissimè. Cui subscribit Iacobus Vngarellus, eiusdem Commentator *ibid. num. 1. Verbo, Et vxor viro. lit. B.* Vngarellus.

XXXVIII. Tabiena. Accedit Ioannes Tabiena in *Sūma, verbo, ornatus, num. 3.* expressissimè ita pronuntians: *Est mortale, quando intendit complacentiam illius ornatus, adeo quòd etiam si crederet certitudinaliter proximum ex illo ornatu ad ruinam trahi, non curaret, vt posset consequi complacentiam illius. Quidam dicunt, quòd mulieri se ornanti non imputatur concupiscentia videntis, quia non est caussa suæ concupiscentiæ, sed occasio, eò quòd non ornat se ad hunc finem, sed caussa huius concupiscentiæ est sua mala voluntas, ideo mulier non tenetur dimittere &c. Quod si faciat ex iactantia, vel ex alio fine, iudicabitur secundùm illum finem. Sed in casu proposito videtur, quòd teneatur ad dimittendum, aliàs cōtemneret salutē proximi. Dictum istorum potest saluari, quando non scit, vel ignorat credit, vel nō cogitat de casu proximi.* Fauet quoque Ioannes Maior in *4. dist. 15. q. 15. Vers. Et quia post hanc quæstionem, propos. 8.* vbi ait licere feminæ deferre Zonam auream, *& cætera id genus, dummodo non superfluè excedat suum statum secundùm consuetudinem suæ regionis.* Si superfluè verò excedat notabiliter cum graui prouocatione proximi ad malum, haud dubiè, mortalis eam damnabit. At apertè in hanc eandem sententiam venit quoque Alexander Anglus in *Summa, par. 6. cap. 2. num. 15. pag.* mihi 248. *columna 1.* confirmatque auacto- Maior Anglus

auctoritate S. Hieronymi infra §. 6. n. 68. referenda. Adstipulatur quoq; Nicolaus Aurificus in *Summa, tit. 3. cap. 14. art. 11. pag.* mihi 333. vbi ait; *Se la donna si adorna per compiacenza, e talmente, che se bene sapesse, che l'huomo per ciò s'inducesse a peccato, con tutto questo lo farebbe, pecca mortalmente.* hoc est, si mulier se ornat ob complacentiam, & taliter, vt etiamsi sciret, hominem ob id ad peccatum inductum iri, nihilominùs illud faceret, peccat morta liter.

Aurificus.

XXXIX. *Herolt.* Huc quoque suffragium suum fert Magister Ioannes Herolt, cognomento Discipulus, qui *Serm. 141. de septem peccatis mortalibus*, delicta ad luxuriam pertinentia explicans *Vers. 6.* ait, cõmitti lethalem culpam *per ornatum corporis, vel per alia signa ad luxuriam incitantia*, etsi prauus animus desit, satisque esse, si mulieres *se lauant, & ornant, & caput suum discooperiunt, vt amabiliores fiant, & sic alios allicere possint*: hoc est, ornatu ipso immodico quanquam amari honestè, vel laudari cupiunt, reipsa tamen ad malum incitent.

XL. *Azor.* Addo & Ioannem Azor, qui *par. 3. Instit. lib. 3. cap. 30.* statim initio, *notandum* mouet, *quòd ornatus muliebris ex animo, siue intentione expressa, vel implicita incitandi aliquem ad luxuriã, est secundùm se peccatum mortale. S. Thomas 2. 2. q. 169. art. 2. Implicitam voco intentionem, quando licèt femina expressè non ornet se ad incitandum aliquem, scit tamen illum incitatum iri ad concupiscentiam sui: quod ne fieret, ipsa, si vellet, facilè posset malum euitare, sed non curat.* At idem Azor *ibid. quæst. 2.* hanc doctrinam statim ita discriminat: *Quum femina solùm scit in generali se concupiscendam ab aliis, non tamen scit in particulari se concupiscendam determinatè ab hoc, aut ab illo, tunc non peccat mortaliter, sed venialiter tantùm; quoniã non videt in particulari hunc, aut illum peccaturum: quum verò femina probabiliter scit, hunc, aut illum peccaturũ mortaliter concupiscendo eã, probabilius mihi videtur eam peccare mortaliter. quoniam videtur tunc scandalum esse datum, & activum, quum & femina se commodè abstinere possit, & absque vllo detrimento sui iuris deuitare queat peccatum mortale alterius ex passione, & infirmitate naturæ natum, lege caritatis obligatur id facere.* Quæ distinctio placuit priùs Nauarro *in Manuali cap. 14. num. 31. lit. D. §. 7.* deinde verò Laymanno, Lessioque supra §. 1. *num 6.* & *9. cit.* & aliis.

XLI. *Vt liquet.* At hi Doctores occasionẽ in generali solùm occurrentẽ supponunt, non agnosci hîc, & nunc determinatam, & proximã. Cæterùm vbi æquè certò, vel æquè ꝓbabiliter nouit mulier aliquem grauiter hîc, & nunc peccaturum seu in genere tãtùm, seu in particulari, eandẽ esse subtrahendæ occasionis rationem, atq; obligationẽ, iam supra *cap. 5. §. 4.* & 13. ostendi, facileque conuinco hîc etiam verbis eiusdem Azor ipsissimis. Nam femina, quum scit etiam æquè certò aliquos indefinitè ex suo valde immodico ornatu, ac alios in particulari peccaturos, æquè facilè, & commodè, abstinere potest eiusmodi ornatu, & vtrorumq; peccata sine vllo detrimento sui iuris deuitare tam in primo, quàm in secundo casu, vt per se patet, & nulla ratio disparitatis assignari potest. Ergo quum in hoc casu Azor feminam mortalis culpæ damnet, cogitur quoque & in illo eandem damnare paris omnino delicti. Quo ex argumento quomodo euadat ipse, & alii, quibus ea distinctio non bene examinata arrisit, viderint ipsi. Interim pro hac conclusione pugnare vel inuiti compelluntur.

Quid

XLII. *Et confirmat.* Quid quòd idem Azor *par.* 2. *lib.* 12. *cap.* 18. *q.* 11. ita sancit: *Si ornet se mulier pro more patriæ, vel temporis, vel status sui conditione, licèt venialiter peccet, vel ob inanem gloriam, vel iactantiam, vel excedendo aliquantulum in se ornando, non fit illud veniale mortale ob hoc, quòd sciat, vel scire debeat lasciuè se ab alio esse concupiscendam. Sic* Caietanus, & Nauarrus: *quia vtitur iure suo in ornando se, licèt aliquantulum excedat in eo.* Optimè. Hæc ipsa est conclusio, quam de leui excessu ornatus probaui supra *cap.* 6. §. 1. *num.* 3. Ergo si mulier notabiliter in ornatu excedat, proximumque ad Venerē valde prouocet, lethalis culpæ immunis ab Azor minimè existimatur.

XLIII. *Suarez.* At vltro magnus Franciscus Suarez hanc ipsam doctrinam *disp.* 10. *de Carit. sect.* 3. *num.* 10. tradit, vbi quum quæsiuisset, *an mulier teneatur non se ornare propter vitandū scandalum?* statim respōdet. *Si ornatus sit moderatus, & decens, per se non teneri, quia de se actus nō est malus, neq; habet rationē scādali actiui magis, quàm ipsa naturalis pulchritudo; et quia esset graue onus obligare ad hoc: tamen si esset ornatus superfluus, et maximus, vel si de se esset prouocatiuus ad malū, erit obligatio. Nauarrus tamen in Sūma cap.* 13 *n.* 23. *& Caietanus* 2. 2. *q.* 169. *art.* 1. *tantū volunt esse sub veniali. Sed ex suo genere ego credo obligare ad mortale cum Siluestro, verbo ornatus, & verbo scandalum, & S. Antonino par.* 2. *tit.* 7. *cap.* 4. *quia est ex suo genere occasio grauis ruinæ.* Vbi nota I. ornatum de se prouocatiuum ad malum non solùm dici eum, qui ostendit pudenda, vel non bene contegit (nam hic quoque a Nauarro *cap.* 14. *num.* 30. §. 5. & a Caietano *loc. cit. art.* 2. mortalis censetur) sed illum quoque, qui aliàs valde prouocat ad malum. II. Caietanum eo *art.* 1. citato a Suarez, de prouocatione ad malum, vel de superfluo ornatu nihil penitùs habere. Agit quidem de hoc *art.* 2. *ibidem*, sed meæ conclusioni nō aduersari docui iam supra §. 1. *num.* 3. & §. 3. *num.* 27. & *seqq.* Nauarrum pariter non obesse, ibidem *num.* 4. patefeci. Porrò *cap.* 13. *num.* 23. Nauarrus, vt citat Suarez, nihil prorsus hac de re tangit. Imò idem caput 13. non extendit numeros vltra 19. capite verò 14. sequenti *num.* 36. citato, indicat sanè illam distinctionem ab Azor deinde arreptam. Sed quo modo ea rectè sit accipienda, ne fallat, iam demonstraui. Sed fortè Suarez citauit *cap.* 23. etsi mendosè editum est *cap.* 13. vel in Sūma Hispana, respondet *n.* 19. Summæ Latinæ eiusdem *cap.* 23. quo tamen loco nobis non reluctari eundem Nouarrum, iam supra illo *nu.* 4. animaduerti.

In eandem quoque sententiam trāsit Iacobus Gordonius *tom.* 1. *Theol. moralis, lib.* 6. *q.* 16. *cap.* 5. §. 2. *q.* 3. vbi quærit, *an teneatur mulier non se ornare, vt vitet scandalum?* respondetque continuò *non teneri ad deponendum ornatum moderatum: quia nec in hoc, nec in pulchritudine est ratio vlla mali, aut scandali. tamen nimius ornatus, & qui incitaret ad scandalum passiuum, reprehenditur a Nauarro, Caietano, Antonino, Siluestro, verbo, ornatus, et aliis & duo posteriores rectè sentiunt esse peccatum mortale.* XLIV. *Gordonius.*

Præclarissimè etiam Iacobus Granado in 2. 2. D. Thomæ *controu.* 7. *tract.* 13. *disp.* 5. *sect.* 5. *num.* 31. *dubitant*, inquit, *Doctores, vtrum peccet femina, quæ se ornat, si nouerit inde alios sumpturos pro sua fragilitate occasionem concupiscendi illam? Nonnulli, quos tacito nomine refert Emmanuel Sa, verbo, ornatus, num.* 1. *affirmarunt esse mortale. Nauarrus verò in Summa cap.* 14. *num.* XLV. *Granado.*

14. num. 37. distinguere videtur. Si enim nesciat, vel non aduertat mulier se ab aliquo determinato concupiscendam, ait non peccare lethaliter, licèt indeterminatè, & vagè nouerit aliquem futurum, qui occasione sui aspectus peccet, (At hoc iam paulò ante, Azorium redarguens, euerberaui) *secus verò, si in particulari personam cognosceret.* Hæc Granado ex Nauarri mente. Quid ipse ex propria? mox subdit: *Et quidem si ornatus esset valde nimius, et præter patriæ consuetudinem, non foret excusanda femina a mortali, si crederet se fore alicui occasionem lapsus. Nec in hac parte quidquam refert, quod in particulari cognoscatur, vel ignoretur quæ persona sit inde sumptura occasionem peccandi: ratio enim vtrobique eadem est, quia nimirum ornatus ille illicitus est, & ad quem femina non habet ius: aliunde autem est grauis culpæ occasio. Grauiter ergo lædit caritatem sic se ornando. Si verò ornatus esset honestus, ille nimirum, qui in patria, vel regione consuetus est, non peccat femina illum gestando, licèt sciat futurum alicui determinatæ, vel vagæ personæ occasionem ruinæ, dummodo ruinam ipsius non intendat. Sic sentiunt Caietanus, Sa, Azorius, & Nauarrus in Summa cap. 23. num. 18.* Non poterat Granado, vel si stipendio a me fuisset conductus, meam sententiam magis ad vnguem exprimere, ac præuertere. Sed quod ait de excessiuo ornatu præter morem patriæ, eadem prorsus ratio est & de quocunque valde immoderato ad Venerem notabiliter incitante, vtcunque is in regione sit vsitatus; quum adhuc illicitus sit, & commodè omitti possit. Fit enim plerumque in multis locis, vt sicut non desunt, quæ moderato ornatu contentæ sint, ita aliarum immoderato valde ad lasciuiam vehementer allicient vtentium corruptela frequentata sit, & tamen minimè excusetur, quia contra ius naturale, & diuinũ, vt infra §. 17. videbimus, nullum est in aduersa cõsuetudine præsidium.

Verùm ex enumeratis in hac postrema conclusionis probatione Doctoribus nemo superfluum mulierum ornatum acriùs, aut liberiùs persequitur, quàm Sanctus Bernardinus Senensis, qui quatuor integros sermones, nempe 44. 46. & 47. *Tom. 1. de Christiana Religione, & 47. Tom. 2. de Euangelio Dei,* in eandem vanitatem conscripsit, ac euulgauit. Consignatissimè autem illam in casu præsentis conclusionis damnat peccati mortalis *serm. 46. citato, art. 2. cap. 2.* vbi refert prius hæc S. Augustini verba, quãquam locum non indicat: *In mulieribus tantus est apparatus, et pompa vestiũ, tã subtilis, et inexcogitata tricatura criniũ, tã mirabilis varietas ornatus, vt incentiuũ concupiscentiæ hauriant decepti oculi inspicientiũ, siue intuentiũ:* deinde subdit: *Sed forsitan dicet: Non hac mala intentione me orno; Deus est mihi testis, & conscientia mea. Ad quam ego: statuamus hoc verissimum esse, non tamen ex hoc excusabilis es apud Deum, nec etiam apud mundum. Si aliquis non prudenter præcauens, lapidem projiciens, hominem interfecerit; nonne reus mortis a Legibus iusto iudicio condemnatur? Nõne fodiens cisternam, nec etiam præcauẽs, si bestia in illam ceciderit, iustè exoluet pœnam? Sicut Exodi 21. in mysterium præceptum est.* Si quis aperuerit cisternam, & non operuerit eam, cecideritque bos, vel asinus in eam, reddet Dominus cisternæ pretium iumentorum. *Cisterna quippe, quæ aquas habet in remedium sitientis, occasio tamen incautis esse potest. Sic vtique tu, o mulier vana, quæ viro tuo remedium esse potes fragilitatis humanæ: alteri incautè præparata, occasionem præstas damnationis æternæ. Sic vtique*

XLVI. S. Bernardin° Sen. [illegible]

vxor viro Prouer. c. 5. nuncupatur, vbi dicitur: Bibe aquam de cisterna tua. *Sed talis cisterna incautè aperitur, quando mulier cultu meretricio* (nempe valde ad libidinem incitante) *exornatur. In illam vtique non opertam bos, vel asinus cadit, quando occasione indebita vanitatis aliquis per concupiscentiam ruit. In quo casu eius anima de mulieris vanæ manibus requiretur, quum det ad hoc efficacem caussam non præcauendo ruinam:* ac proinde peccat mortaliter, vt necessariò consequitur. Idem S. Bernardinus *serm. 47. de Christiana Religione, citato art. 1. cap. 1. 2.* & *3.* probat ex Alexandro Alensi vanè se exornantes feminas mortaliter peccare, & indignas se reddere sacra communione, licèt praua careant intentione, quod ratione probabilis periculi proximo creati verissimum est. Rursum, *serm. 47. de Euangelio Dei, art. 3. cap. 1. Pleræque earum dicent*, inquit, *se non habere hanc maculatam intentionem: ad quas ego dico: nec gladius corruptam habet intentionem, quando cum illo necatur quisquam, sed solummodo vtens eo. Sic in proposito Dæmon est, qui ad animas perimendum quasi venenato mucrone, vana vtitur muliere. Sed ampliùs dicam. Licèt enim in hoc nulla concurrat intentio mala: quum tamen ex hoc multarum animarum perditio subsequatur, qui tantorum malorum præstat occasionem, æterna morte dignus meritò reputatur.* Et ecce peccatum mortale.

XLVII. *Mazzinus.* Hanc ipsam veritatem Augustinus quoque Mazzinus singulari, vt dixi, Tractatu, quem de superfluo ornatu Italicè Brixiæ edidit, complexus est, enucleateq; *c. p. 6.* ita denuntiat: Dico
„ esser l'ornamento, com'ogn' altra
„ opera nostra, graue offesa di Dio, quã-
„ do è probabil cosa, ch' altri peccaran-
„ no con dar loro occasione di peccare,
„ all'hora specialmente, ch'io passo i ter-
„ mini del decente, o del necessario, o di
quello, che è legitimo, e conueniente „
mezo al mio buon fine. *& paulò post:* „
Il simile si dice d'vn' altra donna, „
che non abbia marito, tanto s'ella „
vuole star così sempre, quanto s'ella „
vuole maritarsi: essendoche così que- „
sta, come quella, scandaleggia altrui. „
Ne qui si dica, il Confessore non mi è ne „
fà scrupolo: quando si vede tanti, e ta- „
li Scrittori, quali sono S. Pietro, S. Pao- „
lo, & gli Sacri & Santi Dottori, co' li „
cui precetti si toglie anco il vano det- „
to di quelle, che dicono, che Cristo Si- „
gnor nostro no'l vieta, ma che ben lo „
conseglia, quando oltra quel, che s'è „
detto, Dio ne dà gastighi si grandi, co- „
me si vede nella Sacra Scrittura; e di „
quelle altre, che dicono, che questo „
non è più, che peccato veniale. Gli „
Apostoli lo vietano, lo vieta S. Lino „
Papa, e'l Concilio, e Dio lo sottoscriue „
col flagello contra chi fà il contrario. „
Quorum omnium summa est, delinqui mortaliter a feminis tã nuptis, quam innuptis, quando immodico suo ornatu mortalis culpæ probabile periculum alijs afferunt: cum quippe etiam ab Apostolis, a Lino Pontifice, a Sanctis Doctoribus vetari, & diuinis supplicijs multari. Probat deinde idem Auctor *cap. 28.* & *29.* eiusdem operis superfluum ornatum peccare contra omnia præcepta diuina, & capitalia.

Quin ipsemet quoq; S. Carolus Borromæus in Monitis, quæ Confessarijs tum Vrbis, tum Diœcesis suæ Mediolanensis Italico Sermone dedit, Mediolanique anno 1575. impressa sunt, inter cætera de vano ornatu, hæc etiã totidem verbis decidit: Pecca anco „ XLVIII. *S. Carolus.*
mortalmẽte la persona nel modo dell' „
ornarsi, quantunque la spesa non passi „
lo stato, e facoltà sua, come se l'ornato „
è induttiuo da se a lascinia, oueramen- „
te per commune interpretatione de „
gli huomini, ouero se quantunque non „

T sia

„ sia induttiuo da se, nondimeno s'ac- „ corge, ò dubita probabilmente, che „ per occasione di tal modo d'orna- „ mento, non vsato comunemente dalle „ persone probate del suo stato, qual- „ che persona particolare si muoue ad „ amarla inhonestamente, o si nutrisca „ in questo peccato, & tuttauia fa niuna, „ ò poca stima della salute spirituale del „ suo prossimo, qual vede rouinare in „ questo suo straordinario ornato, & per- „ seuera pure in esso. Hæc sanctissimus, ac sapientissimus Archiepiscopus, lethiferæ culpæ obstrictum illum ornatum, qui vel ex se, vel ex communi hominum interpretatione ad lasciuiam inductiuus est; vel licèt talis nō sit, aliquem tamen determinatum ad turpem amorē mouere probabiliter dubitatur, & nihilominùs gestatur, meritò pronuntians. Vbi ornatus, ad lasciuiam non ex se, sed ex communi hominum interpretatione inductiuus dicitur, qui ad lasciuiam, suppositā hominum fragilitate, & conditione, iudicio prudentium animaduersâ, notabiliter prouocat etiam in genere tantùm, vt patet manifestò ex casu deinde particularis personæ occasione ornatus in peccatum lapsæ, tametsi ille non esset ad id ex se inductiuus, expressò, vt ita vtrunq; casum, seu quum ornatus aliquos in genere, seu aliquem in particulari ad malum solicitat, complectatur, & mortiferum esse doceat.

XLIX. Bustus. Huius pariter sententiæ palàm se profitetur Bernardinus Bustus *par. 2. Rosarij, Sem. 28. par. 3.* præsertim litera N. vbi ait: *Sed multa solent dicere, quòd non habent hanc corruptam intentionem. Quibus ego respondeo, quòd quum dent operam rei illicitæ, imputari eis debent omnia mala, quæ ex eorum caussa eueniunt. arg. in cap. eum, qui, & cap. quantum, dist. 50*, statimq; profert duo in confirmationem exempla, alterum infra §. 11. referendum, alterum de quadam muliere, quæ paucis ante annis tum, *veniens ad mortem, dixit se vidisse maxima tormenta, quæ in Inferno infliguntur vanis feminis. Et ideo dicitur Ezech. 20.* Vnusquisque offensiones oculorum suorum abijciat, & in idolis *Ægypti, idest, in vanis ornamentis*, nolite pollui. In eandem quoque sententiam manibus & pedibus transit Dionysius Carthusianus, non solùm magnus sacrarum Literarū interpres, sed vulgatis quoque in quatuor libros sententiarum monumentis, eximius Theologus, in *Directorio Vitæ Nobilium*, vbi, quum *Artic. 13.* veterum Patrum variorum mulierum ornatum vituperantium chirographa recitasset, titulum sequentis *Artic. 14.* ita proponit: *Quòd in præfato ornatu superfluo & vestitu pompatico scandalizatiuo consistat mortale peccatum*: moxque Articulum hoc pacto orditur: *Sancti Patres & gloriosi, illustrissimique Doctores contra ornatum superfluum, & exquisitum, curiosum, superfluumque vestitum tam rigorosè non scriberent, nisi in eis mortalem culpam existere indicassent. Venialia quippe peccata talem reprehensionem, & condemnationem non promerentur*: tum infra *art. 17.* hanc ipsam veritatem iterum ex professo demonstrat: *Articulo* autem sequenti 18. enormitatem peccati earum, quæ immodicè se ornant, pluribus ostendit. Quam etiā sententiam mordicus amplectitur quoq; Andreas Gelsominius ex Augustiniana familia Theologus *in Thesauro cælesti deuotionis B. Virginis cap. 12.* cuius verba infra §. 6. recitabo. Gelsominius.

L. Animaduersio circa relatos DD. Iam circa relatos Auctores huc vsq; animaduertendum. I. apertè ab ijs notam peccati mortalis inuri superfluo ornatui. II. ab hac non eximi eundem superfluum ornatum, etsi præua-

ua absit intentio. III. quum de ornatu ad malum prouocatiuo non obscurè loquuntur, de notabili prouocatione loqui, necessariò esse intelligendos, alioqui si quis etiam de leui illos interpretaretur, quanquam perperam omnino; & præter veritatem, tanto magis a fortiori præsenti conclusioni eos adstipulari cogeret, vt palàm est.

§. V. *Alij eiusdem sententiæ patroni inaciem educuntur.*

LI. *Eidem conclusioni patrocinantur.* HActenus eos produxi Doctores, quos meæ Conclusionis indubitatos esse suffragatores, perspectum est. Lubet nunc alios, qui licet non ita clarè eidem patrocinentur, tamen haud parum fauent, & fortè aliqui manifestò etiam annuunt, expromere.

LII. *S. Thomas.* Horum primus sit D. Thomas, qui 2. 2. q. 169. *art.* 2. vbi dixit, mulieres, *si hac intentione se ornent, vt alios prouocent ad concupiscentiam, mortaliter peccant*; immediatè post subdit: *Si autem ex quadam leuitate, vel etiam ex quadam vanitate propter iactantiam quandam, non semper est peccatum mortale, sed quandoque veniale.* Ergo si quandoq; est veniale, quandoq; etiam esse mortale S. Thomas palàm concedit. Porrò veniale tantum est, quum leuitati, iactantiæ, & vanitati nulla mortalis circumstantia additur; mortale verò, vbi hæc adiungitur, quoties scilicet superfluus valde ornatus probabile lasciniæ periculum proximo affert, vt infra §. 7. & seqq. docebo. Ergo D. Thomas huiusce doctrinæ assertor est non inuitus, sed vltroneus. Confirmatur solidè I. quia alioqui S. Doctor sibi minimè constaret, quum in eadem 2. 2. antea q. 43. *art.* 3. scripserit: *Scandalum actiuum per accidens esse, quando est præter intentionem agentis, vt puta, quum aliquis facto suo, vel verbo inordinato non intendit alteri dare occasionem ruinæ, sed solùm suæ satisfacere voluntati*, & *art.* 4. sequenti, *scandalum autem actiuum, si sit per accidens, potest esse quandoque quidem peccatum veniale, puta, quum aliquis vel actum venialis peccati; vel actum, qui non est secundùm se peccatū, sed habet aliquam speciem mali, cum aliqua leui indiscretione committit. Quandoque verò est peccatum mortale, siue quando committit actum peccati mortalis, siue quando contemnit salutem proximi, vt si pro ea conseruanda non prætermittat aliquis facere, quod sibi libuerit.* At quum aliqua ex suo valde superfluo ornatu nouit aliquos, vel aliquem in peccatū mortale labi, & tamen, vt faciat, quod sibi lubet, illum non prætermittit (quæ est intentio indirecta expressissimè hic a S. Thoma declarata) contemnit indirectè salutem proximi. Ergo ex S. Thoma peccat peccatum mortale scandali actiui per accidens. Ergo hoc ipsum vult S. Thomas infra q. 169. *art.* 2. quum ait, mulierem quandoque ex vanitate se ornantem non semper peccare mortaliter, sed quandoque tantùm venialiter; nempe peccare etiam quandoque mortale peccatum scandali actiui per accidens, vt monuit q. 43. *art.* 4. Confirmatur II. Quia Siluester, & Azor supra *num.* 36. & 40. citati S. Thomam ita prorsus interpretantur, vt vidimus. Hic verò est casus ipsissimus præsentis conclusionis. Ergo.

LIII. *Qui cōtemptū Dei in ornatu etiam indirectū dūtaxat mortalis dānat.* Dices, S. Thomam 2. 2. ibidem, q. 169. *art.* 2. citato ad 2. affirmare: *Non semper talem fucationem esse cum peccato mortali, sed solùm quando fit propter lasciuiam, vel in Dei contemptū: in quibus casibus loqui Cyprianum.* At fucatio est ornamentorum omnium pessimum, ad lasciuiam maximè impellens, vt *cap.* 7. §. 2. *num.* 24. obser-

uatum est. Ergo si hæc e D. Thoma nunquam mortalis euadit, nisi quum propter lasciuiam, vel in Dei cõtemptum adhibetur, multo minùs reliquus ornatus, minùs periculosus. Respondeo S. Thomæ hæc verba, ne S. Doctor aliàs secum pugnet, necessariò esse explicanda: I. de intentione lasciuiæ alienæ etiam indirecta, de qua est præsens conclusio. II. de contemptu Dei etiam indirecto, de quo potissimùm agere ibi S. Thomam tam exploratum est, quàm S. Cyprianum a D. Thoma citatum de eodem contemptu Dei indirecto in libro de *disciplina, & habitu Virginum* differere perspicuum. Vt enim infra §. *6. num.* 116. & 117. de contemptu salutis proximi indirecto S. Cyprianum illic disputare mõstrabo; eodem pacto & de cõtemptu Dei indirecto loqui conuincitur. Is enim ordinarius, & communissimus est, a feminis in superfluo ornatu maximè frequentatus, quem S. Cyprianus eo opere acerrimè reprehendit, quemque omni planè nisu exterminare conatur; de directo autem, hoc est, de rarissimo, & metaphysico contemptu Dei, hoc est, ab vsu pudicarum Virginum, de quibus solis vbi relata supra verba profert, manifestè tractat, longè alienissimo, nihil prorsus inclytus Martyr ibi cogitat, nihil indicat; nec quisquam, qui eum legit, ac percipit, etiamsi apertam, & summam violentiam verbis, & textui inferat, secus ostendet. Quis enim, rogo, est directus Dei contemptus? nempe quum femina deditâ operâ se immodicè ornat, ea expressa intentione, vt Deum contemnat. At quænam puellarum, ac virginum tã impia est, quæ id agat? Somniet aliquis aliquam, ego nullam puto existere, quum sciam & luxuriosos plerumq; optare, ne sua luxuria cedat in contemptum, aut offensam Dei.

De quo etiam agit S. Cyprianus, nõ autẽ de directo solùm.

Quinã directus Dei cõtempt⁹ sit.

Quanto magis & puellæ desiderant, ne suus ornatus in Dei offensam, vel contemptum redundet? Quomodo ergo directè volunt ordinariè Dei cõtemptum? Iterum somnia, & fabulæ. Volunt quidem suum ornatum superfluũ, licèt videant inde Deũ contemni, quanquam id directè non intendunt. At hic non est nisi indirectus Dei cõtemptus, vt constat, de quo solo S. Cyprianus in eo libro planissimè agit, non autem de directo.

LIV. Sed quis tandem est hic indirectus Dei contemptus? contemptus indirectus etiam ipsarum animarum, quæ harum saluti suum vanum ornatum mulieres præferunt, ac licèt ob hunc illas perire non ignorent, tamen nihili pendunt, eumque nihilominùs ferunt. Sic planè & Trouamala in *Rosella, verbo, ornatus, num.* 15. interpretatur, vbi ait, fucum, & alia figmenta ex S. Thoma non esse mortalia, *dummodo in ijs vtente non sit deprauata intentio, vel tam inordinatè afficeretur ad talia, quòd etiamsi crederet certitudinaliter proximum ex illo ornatu ad ruinam trahi, non curaret. Sic enim esset mortale. Ad auctoritates autem Cypriani, Hieronymi, & Augustini, responde, quòd verum est, quando tales mulieres ponunt vltimum finem in illis; videlicet quando ita afficiuntur talibus, quòd non curarent de ruina proximi, vel huiusmodi.* Quibus verbis euidenter illam D. Thomæ locutionem, *quando fit propter lasciuiam* de intentione ruinæ proximi etiam indirecta accipit, vt patet: & sententiam S. Cypriani, ac reliquorum Patrum de cõtemptu Dei pariter indirecto, vt item perspectum est. Sed dilucidiùs adhuc Iacobus Vngarellus in *Summ. Angeli, Verbo, ornatus, num.* 4. *litera A. & inhonestatis:* nodum hunc ita soluit: *Quomodo esse potest sine diuino contemptu, quum non curet animas perdere, quas sanguine*

Quinã indirectus.

Christus

Christus redemit pretioso?

LV. Const. tut Astesanus. Sancti Thomæ doctrinam, ac ferè totidem verba amplectitur Astesanus in *Summa, prima parte, lib. 2. Tit.* 54. q. 2. vbi ait, si mulier *se ornet, vt alios ad concupiscendum prouocet; peccat mortaliter: Si autem ex quadam leuitate; vel etiam vanitate propter iactantiam, non est semper peccatum mortale, sed veniale.* Ergo aliquando etiam mortale, quum indirectè ruinam proximi intendit, vt supra ad S. Thomam explanaui. Confirmatur, quia immediatè post Astesanus subdit: *Si autem sit mulier virgo nobilis, aliquatenus plus habere debet de ornatu: qui tamen non prouocet ad libidinem, sed habeat in se decentiam muliebrem.* Ergo si notabiliter ad libidinem prouocet (quę est mea conclusio) eum a mortali Astesanus non liberat. Refert deinde auctoritatem S. Cypriani, quem de *casu, quo fit hoc propter lasciuiam, vel in Dei contemptum; tunc enim esse peccatũ mortale* eodẽ modo, ac D. Thomas, dixit, intelligẽdum affirmat, nimirum de intentione lasciniæ etiam indirecta, & de contemptu Dei item indirecto, vt palàm feci. Iisdem prorsus verbis, ne dum sensu, relato S. Thoma, vtitur quoque Ioannes de Friburgo in *Summa, lib. 3. tit.* 24. q. 284. qui pro eadem sententia citat quoque Vlricum *lib. 6. tract. 2. cap.* 10. ex quo notat etiam, *quòd peccata omnium habentium incitamentum libidinis ex tali ornatu, redundant in talem personam per aggrauationem culpæ*, vbi clarè hanc conclusionem sustinet. Demum *quæst.* 285. de mulieribus se colorantibus, vel alia figmenta adhibentibus, nec non de auctoritate S. Cypriani subijcit eadem prorsus, quæ S. Thomas 2. 2. q. 169. *art.* 2. *ad* 2. Quocirca alia expositione opus non est, quum iam supra, quo modo sint accipienda, satis enucleatum sit.

Ioannes de Friburgo, et Vlricus.

LVI. Et Lessius. Quid porrò Lessius? explicatè se meæ conclusionis patronum detegit, dum *lib. 4. de Iust cap. 4. dub. 14. num.* 112. enumerans casus, in quibus excessiuus ornatus fit peccatum mortale ratione alicuius prauitatis connexæ; infra *num.* 113. *Quartò*, inquit, *ratione contemptus proximi; vt si quis ita propter ornatum se extollat, vt proximos despiciat, vel affectu ornatus proximi salutem nihili pendat, non curans, an scandalizetur, an non*; quemadmodum supra §. 1. *num.* 6. iam semel memoraui. Quid enim est proximi salutem nihili pendere, non curando, an is scandalizetur, necne; quàm ornatum notabiliter ad Venerem prouocantẽ ferre, etiãsi, hinc aliquem seu determinatum, seu vagum, dummodo pari notitia compertum, in peccatum mortale ruere, minimè ignoretur? Res explorata. Atqui præsens conclusio nihil prætera vult. Vbi verò Lessius ibi paulò ante, a mortali eximere videtur superfluum ornatum, loquitur apertè, ac necessariò de leui tantùm ad libidinem pronocatione, quam & remotam tantùm meritò appellat.

LVII. Filliucius. Filliucius quoque *tract.* 30. *cap.* 10. *quæst.* 9 *num.* 220. §. 6. propitius est, vbi ait: *Ex scandalo, vt quia mulier se ornet intentione mouendi alios ad sui cõcupiscentiam, & id esset peccatum mortale; absque tali intentione ornatus ex se raró inducit peccatum mortale.* Ergo aliquandò saltem inducit, nempe quũ notabiliter ad lasciuiam prouocat. Neque obstat, quod idem Filliucius *num.* 221. *ibid.* §. 5. subdit: *ornare se splendidè pro decentia sui status, & more regionis, modò id fiat bono fine, non est peccatum, esto aliquis alliciatur ad eius concupiscentiam.* c. quisquis dist. 41. *Imò qui vltra decentiam sui status ornat se, etiamsi alius moueatur ad peccandum mortaliter, nõ committit peccatum mortale*

tale, modò absit malus animus. Caiet. q. 169. *art.* 2. Sed tam Filliucius, quàm Caietanus de leui tantùm prouocatiuo ornatu ad malum, vt patefeci supra §. 1. *num.* 3. non de graui, loquuntur, quod confirmatur, quia statim Filliucius *ibid.* §. 6. addit: *Ornare se moderatè, vel etiam immoderatiùs, modò non sit notabilis excessus, ob solam vanitatē, ostentando suam pulchritudinem, & elegantiam corporis, absque alio malo fine, non est mortale. Caiet. loc. cit. a. 1. Graph. cap. 77. num. 7.* Ergo, si adsit notabilis excessus in ordine ad prouocationem lasciuiæ, hoc est, ornatus notabiliter ad hanc alliciat, Filliucius vnà cum Caietano & Graphio illum mortalis culpæ cōdemnat, qui est meæ conclusionis status.

LVIII. *Et Viguerius.* Ioannes etiam Viguerius in *Institutionibus, cap. 7. de temperantia, §. 5. ver. 13. de ornatu*, in fine, dum scribit: *mulierem non debere abstinere a moderato ornatu, nec ab accessu ad loca debita, et opportuna, propter aliorum concupiscentiam, quàm non intendit; quia si alij cadant, hoc ex eorum malitia, & occasione accepta procedit*. tacitè indicat aliter statuendum, quoties mulier non moderato, sed valdè immoderato ad libidinem notabiliter incitante ornatu vtitur sine caussa excusante; tunc enim mortaliter delinquere, quia ipsa occasionem ruinæ tali ornatu proximo dat. *Et Graphius.* Graphius quoque *lib. 2. decisionum Aurearum, cap. 77. nu. 6.* non ægrè huc accedet. Sentit enim, quod eum sentire paulò ante Filliucius fideliter testatus est, nisi quòd *ibi* eo *nu.* 7. citato a Fillincio ornatum etiam notabiliter excedentem a mortali liberat. Sed agit de excessu in genere pretij, non autem de notabili prouocatione ad malum, atque adeo non officit.

LIX. *Et Baldellus.* Nicolaus quoq; Baldellus vir doctissimus, & humanissimus non illibenter suum mihi suffragium porrigit, quum *Tom. 1. lib. 3. disp. 5. num. 19.* pronunciet, si *Monialis sic ornata* (nempe superfluè, & vanè) *ostenderet se secularibus, & illi ex nouitate talis ornatus grauiter prouocarentur ad libidinem, non videri excusandam a peccato mortali, huncque ornatum ex hac circunstantia esse notabiliter contra caritatem proximi.* At quum tota ratio peccati mortalis in hoc casu a graui prouocatione petatur, vt rectè Baldellus, eadē quoque militat, siue quæ se ornat immoderatè, sit laica, & non Monialis, siue ornatus sit nouus & insolens, siue status apud plerasque, dummodo notabiliter ad Venerem prouocet. Quippe vbi eadem ratio formalis vrget, idem quoque effectus formalis abesse non potest. Ergo quæcunque ornatum notabiliter proritantem ad lasciuiam sine caussa excusante gerunt, Baldello quoque Auctore, mortaliter peccant.

LX. *Et Tiraquellus cum plerisque alijs.* Neque dubium, quin eiusdem quoque opinionis sit eruditissimus, & sapientissimus Senator Andreas Tiraquellus in *tertiam legem connubialem, glossa 1 par. 3. num.* 40. vbi de muliere, si *sola leuitate, aut etiam vanitate se ornet, vt videlicet alijs conspectior appareat, nunc mortale esse, nunc veniale, considerata personæ, loci, & temporis qualitate,* decernit, aitque hanc esse omnium ferme & Theologorum, & Iurisconsultorum sententiam, moxque vtrosque citat: ex Theologis S. Thomam 2.2. q. 169. *art.* 2. Alexandrum Alensem 2. *par. Summ. q.* 151. *mem.* 3. & iterum in 4. *par q.* 48. *mem.* 9. (At quarta pars Summæ Alensis non habet quæstiones nisi 35. in quarum 12. §. 4. *quæsito* 9. de vanis mulierum fucis disserit) tum Astesanum *in Summa lib. 2. tit.* 54. Angelum *in Summa*

verbo,

verbo, ornatus, Baptistam Salicium *in Summ. eodem verbo*, S. Antoninum 2. *par. tit. 4. cap. 6.* (At in meo exemplari est in cap. 5.) Martinum cognomine Magistrum famosissimum Doctorē Parisiensem *in libro de temperantia, lib. 6.* Dionysium Carthusianū *in enarratione Epistolarum, & Euangeliorum Dominicalium, Dominica, 2. Aduentus, serm. 4.* & Bernardinum Bustum *lib. 2. Rosarij serm. 20. par. 3. cap. 3.* Atqui hos planè omnes meæ conclusioni suffragari iam ostendi, præter Martinum Magistrum, quem hactenus frustra quæsiui. Ergo eidem quoque & Tiraquellus adstipulatur, dum inquit, sub inde esse mortale pro loci tēporis, & personæ qualitate, nempe quando superfluus valde ornatus ad libidinem notabiliter prouocat. Ex Iurisconsultis verò *ibidem, num. 41.* profert Ioannem Andream, Philippū Francum, Albericum de Rosate, Petrum Ancharanum, Hostiensem Panormitanum, & alios.

LXI. *Nec refragani Laymā, & Diana.* Nec dissentit Layman *lib. 2. tract. 3. cap. 13. num. 11.* vbi ex Lessio *lib. 4. de iust. cap. 4. dub. 14. nu. 110.* quos sequitur etiam Diana *par. 5. tract. 7 resol. 31. Vers. Non desinam:* hanc probat regulam, quoties aliquid non est per se malum, sed indifferens, excessum in vsu illius, seposita omni malitia extranea, non esse nisi peccatum veniale, & ideo excessum in corporis ornatu, considerata qualitate personæ, loci &c. fore tantùm culpam veniale. Hæc enim omnia tantummodo vincunt, ornatum in genere pretij excedentem, etiam valde, non esse mortiferum; at de notabili ad lasciuiam prouocatione nihil indicant, nec quicquam contra persuadent. Lessium porrò, ex quo Layman, & Diana eam regulam hauserunt, stare pro mea conclusione, paulò ante docui; ac proinde neque Layman, aut Diana Lessio innixi, eidem aduersari possunt, præsertim quia eumdem Layman frustra in contrariā sententiam traduci, iam supra §. *b. num. 9.* animaduerti; & idem Diana *par. 2. tract. 13. resol. 30. Vers. Adde;* etsi ornatum, quàm maximè etiam superfluum, ab omni culpa, etiā veniali eximere contendit (sed irrito prorsus conatu, vt *cap. 2.* reuici) expressè tamen excipit ornatum prouocatiuum ad malum, quem ipse quoque damnat; ideoque sicut leuiter prouocatiuum ad Venerem, venialis delicti tantùm arguet: ita notabiliter prouocantem mortali obnoxium necessariò, & consequenter iudicabit.

In hanc quoque sententiam manibus, ac pedibus venit Hieronymus Sopranis *in Commentario in Dauid, digressione 1. cap. 2. §. 1. tit. Quid tenendum de fucatione. Vers. Tert. ò fit, pag. 427.* vbi asserit fucorum vsum, quando mulier videt hunc alios ad illicitam libidinem incitandos, etsi id non intendat, nec tamen abstinet, longè probabiliùs esse mortalem. *Quid enim? an non lethali, inquit, se crimine obstringit, qui gladium offert, aut venenum temperat in mortem ruentis? Idem que statuit infra tit. An possit Episcopi statuto fucorum vsus interdici, pag. 429* non solùm de fucis, sed de quouis etiam alio habitu, & ornatu *prouocatiuo libidinis*, & §. 2. *tit. obiectio ex Tertulliano, pag. 432. Vers. Ex his fit primo* idem confirmat, *Non licere fæmina talem cultum induere, qui sit illecebra corruptela, & oculos, & suspiria adolescentium post se trahat. In quo rectè Tertullianus.* LXII. *Adstipulai verò palàm Sopranis.*

Non dissimulauerim tamen, eumdem Sopranis *ibid. pag. 427 cit.* decernere decorem, *qui fucis inducitur*, per se malum esse; alium verò cultum, *qui varijs ornamentis adsciscitur*, nequaquam, *ac propterea in hoc fæmina* LXIII. *Sed perperam fucos asserit esse per se malos, & ideo mor-*

mor-

tales ob aliorum lapsum. *mortaliter*, inquit, *non peccat, etiamsi videat alios lapsuros, ab illo non abstinendo: in eo verò peccat, quia quum ornatum per se malum assumat, eo ipso etiam mortaliter delinquit, quòd dat operam* rei illicitæ, *vt cum Schola loquamur, ex qua videt alios perituros, etiamsi in hoc non ornetur, vt illi labantur.* Quę distinctio nulla ratione admittenda est, quum manifestò euertatur ex disputatis *cap. 5. & cap. 6.* Nam primò, faciem pingere varijs coloribus, fucosq; adhibere, non est per se malum, sed indifferens, vt satis supra *cap. 3. nu. 9. &* 10. ex Lessio planum feci. Deinde, ex eo, quòd aliquid sit per se malũ, vel intrinsecè malum, non illico euadit ob alterius ruinam grauem, mortale scandalum. Mendacium quippe, etsi per se, & intrinsecè sit malum; quum tamen in re leui, ad grauia verbera vitanda, dicitur, quanuis præuideatur hinc alius cum periurio lethali mentiturus, minimè contrahit malitiã mortalem actiui scandali, vt *cap. 6 num. 9.* docui: sed tota hæc malitia scandali, quando dictum, vel factum non est ex se mortale, sed veniale tantùm, aut indifferens, aut etiam bonum, ex defectu legitimæ caussæ pensanda est, vt toto *cap.* 5. demonstraui. Imò, quanuis opus sit in se mortale, vt graue periurium; si quis tamen, vt vitet mortem sibi intẽtatam, peieret, & inde cernat & alterum peieraturum, quod ipse tamen non intendit; licèt reus sit proprij periurij, non tamen alieni, neq; dati scandali, vrgente caussa mortis sufficienter excusatus. Similiter, qui corã viro sanctissimo blasphemat, certissimè animaduertens, illum sua blasphemia ad vllum malum nihil penitùs mouendum, etsi delictum ipsum per se hîc scandalosum sit, tamen per accidens ex euentu præuiso expers est culpæ scandali mortalis, vt constat. Ergo eodem modo, etsi in fucatione insit quoddam mendacium, & fucare vultum sit per se malum, vt contendit idem Sopranus *ibidem*: quum tamen id ex suo genere non sit mortale, ex hoc præcisè quòd sit illicitum, non imbibit malitiam lethalis scandali; sed hinc tantùm; quia absq; graui caussa non subtrahit proximo occasionem ruinæ a se præuisam, licèt non intentam. Atqui proximus grauiter labitur non solùm ex fucata facie, sed etiam ex luxu aliorum ornamentorum, vt infra reuincam, & idem Sopranis concedit. Ergo, quum talis etiam labendi occasio non subtrahitur proximo absq; sufficienti caussa, culpa quoq; scandali lethalis incurritur, vt fusiùs §. 7. & seqq. demonstrabo.

Ex quibus hactenus §. 1. 3. 4. & 5. disputatis liquet, nullum Auctorem assertioni a me traditæ repugnare, plurimos verò apertissimè patrocinari, per multos autem insigniter fauere; vt omittam complures alios, quos volutaui, in quibus nihil ad præsentem quæstionem pertinens reperire potui.

§. 6. *eadem assertio auctoritate Sanctorum Patrum fulcitur.*

IMmoderatus, ac vanus ornatus duplici nomine a veteribus Patribus carpitur, tum quia naturalem pulchritudinem, opus Dei, adulterat; tum quia graue periculum ruinæ spiritualis proximo creat. Priorem respectum cõmuniter Doctores venialem dumtaxat putant; quibus nõ inuitus assentior; eatenusq; mortalem illum arbitror, quatenus & posteriorem inuoluit, quem esse omnino lethiferum perspicua eorundem Patrum monumenta testantur. Nam *LXIV. Faciem fucare veniale solùm est.*

I. Sanctus Cyprianus *lib. de disciplina, & habitu Virginum*, antea sæpius adductus, sed hoc loco accuratiùs expen- *LXV. Ornatũ valde sucatũ li-*

bidinis mortalē censet S. Cyprianus. pendendus: allato Isaiæ oraculo ex *cap. 3. vers. 17.* & *seqq.* mox subdit: *Virgines comptæ turpitudinem, fœditatemq; meruerunt; sericum, & purpuram indutæ, Christum induere non possunt: auro, margaritis, & monilibus adornatæ, ornamenta cordis & pectoris perdiderunt.* At quid ita? caussam illico reddit: *Quis*, inquit, *non id execretur, quod alij fuerit exitio? quis id appetat, & assumat, quod ad necem alterius pro gladio fuerit, & telo?* Vnde liquet, Virgines castæ mentis, propterea lethalis culpæ illis verbis: *Christum induere non possunt, & ornamenta cordis perdiderunt*, notari; quia immodico valde ornatu alios ad lasciuiam notabiliter incitant, quod sanctus Doctor gladium, & telum exitio alterius paratum vocat. Absq; hoc enim, quū illas mente casta esse palàm præ se ferat, quā fœditate eædem turpatæ sunt? quî Christum induere non possunt? quî pectoris ornamenta perdiderunt?

LXVI. Apertissimè. Confirmo id ipsum robustè, quia Cyprianus in eodem libro eas quoq;, quæ nullo prauo fine se ornant, dilucidè ita condemnat: *Si tu te sumptuosiùs comas, & per publicum notabiliter incedas, oculos in te iuuentutis illicias, suspiria adolescentum post te trahas, concupiscendi libidinem nutrias, peccandi fomenta succendas, vt, etsi ipsa non pereas, alios tamen perdas, & velut gladium te, & venenū videntibus præbeas.* Vbi sanctissimus Martyr plures adolescentum ad Venerem ab immoderato honestarum Virginum ornatu solicitari, & in peccata luxuriæ ruere, atq; ita perire, etiamsi ipsæmet non pereant, hoc est, non directè intendant illorum luxuriam, euidentissimè prorsus asseuerat: & nihilominùs easdem Virgines alienæ luxuriæ reas esse sibi omnino persuadet, statimque manifestissimè prodit, hæc immediatè post subijciens: *Excusari non potes, quasi casta sis, & pudica, redarguit te cultus improbus, & impudicus ornatus.* Hoc est, quamuis directè non intendas libidinem, neq; libidinosè amari; & iuuenibus lasciuè te intuentibus, amātibusq;, atq; hoc pacto pereuntibus, tu ipsa non pereas, id est, tuam castitatē non amittas; dum tamen vis habitum notabiliter ad libidinem inflammantem gestare, & plerosq; iuuenum hoc accendendos, & castitatis iacturam facturos cernis, frustra de tua castitate gloriaris, quam ream peccati lethiferi alieni, & alterius castitatis pessumdatæ triusmet ornatus immodicus atq; impudicus peragit, ac proinde & tu quoq; mortaliter peccare conuinceris. Hunc posteriorem D. Cypriani locum a nullo Theologorum, vel Summistarum, aut aliorum Scriptorum hac de materia agentium, quos sedulò peruolutaui, præterquàm a Dionysio Carthusiano in *Directorio vitæ nobiliū, art. 13.* & à Lessio *lib. 4 de Iust. cap. 4. dub. 14. num. 105.* allatum, vel commemoratum vidi: sed à Dionysio in huius conclusionis tutelam.

LXVII. Frustra Lessio tergiuersate. Respondet verò idem Lessius *ibidem num. 114. Cyprianum loqui de illis, quæ ornabant se propter lasciuiam, vel in contemptum Dei, vt D. Th. ad secundum ait; vel quæ id faciebant cum contemptu salutis proximi, quo modo primum eius testimonium videtur intelligendum.* Verùm hic auctor aut non discrepat ab hac conclusione, aut, si quis eum discrepare cogat, S. Cypriani auctoritati, & rationi minimè satisfacit. Vtrumq; ostendo. Primò non discrepat, dum fatetur a D. Cypriano damnari mortalis culpæ, quæ cum contemptu salutis proximi se ornant. At qualis hic contemptus a D. Cypriano notatus? num directus? nullo modo. Is enim extraordinarius, &

rarissimus. Neq; D. Cyprianus ita imprudens, vt vitia a consuetudine longè alienissima tam ex professo exagitet, sed quæ communiter, & cotidie ab honestis quoq; Virginibus peccabantur, sapientissimè eo in opere reprehendit. Porrò contemptus salutis proximi, qui ordinarius est, & passim frequentatur, non est, nisi indirectus, quoties sine mala intentione ornantes se, periculum graue lasciuiæ a suo valde immodico cultu alijs creari non ignorant, & tamen, vt suæ vanitati satisfaciant, eum non deponunt, quum facilè possint, atq; ita salutem proximi indirectè contemnunt, ac lethiferè delinquunt, quæ est ipsissima præsens conclusio, de qua loqui S. Cyprianum, & de indirecto tantùm contemptu, nullo autem modo de directo, ex textu ipso sanctissimi Doctoris candidè lecto perspicuum est, & qui aliter putat, vel librum hunc S. Cypriani nunquam legit, vel si legit, non intellexit. Secundò, si quis Lessium dissentire velit, adhuc frustra est. I. Quia D. Thomas articulo illo 2. q. 169. in secundo argumento obijciens S. Cypriani verba, nullam penitùs vocem, aut verbum ex his, quæ ego paulò ante protuli, refert, sed longè diuersa de adulterinis crinibus, & diuinæ formæ fucis, sine vllo respectu ad ruinam proximi, de qua tamen sola hîc controuersia est, atq; adeo solutiò non est ad rem, vt patet. II. quia, qui inspicit Cyprianum, videt eum palàm loqui de ijs, quæ se ornabant minimè propter lasciuiam, vt fidem faciunt illa: *vt etsi ipsa non pereas, alios tamen perdas*, hoc est, licèt non te ornes ob lasciuiam, alijs tamen lasciuiæ occasionem præbeas, & ita eos succumbentes occasioni perdas, & illa: *excusari non potes, quasi casta sis, & pudica, redarguit te cultus improbus, & impudicus ornatus*. Vbi tota culpa in externum habitum immodicum directè intentum confertur, & quia hinc iuuenes in lasciuiam labuntur, ipsa Virgo ita ornata, & talis ruinæ conscia, tanquam huius lasciuiæ indirectè rea meritò arguitur, quanquam non ob hanc se ornauerit. III. quia D. Cyprianus nō loquitur de contemptu salutis proximi, nisi indirecto, & ita præsenti conclusioni patrocinatur, vt ostendi: hoc verò sensu solutio allata nulla est, dum dat, quod quæritur. IV. quia neq; ipsemet Lessius immodicum valde ornatum notabiliter ad libidinem proritantem a culpa mortali eo loco liberare vult, sed tantummodo leuiter titillantē, vt iam supra §. 1. n. 6. & §. 5. n. 56. obseruaui. Quocirca faciliùs, & liquidiùs S. Cypriani verba ne sibi obstarent, fuisset ille interpretatus, si dixisset, eum mortalis delicti reum ornatum ab illo iure reputari, qui notabiliter ad lasciuiam pronocat, secus verò accidere, vbi, ex leuitate materiæ lethifera culpa in venialem tantùm discedit, vt fit, quoties leuiter dumtaxat ille pronocat, quod ipse ego vltro concedo.

LXVIII. Ornatus valde ad malū prouocatiui pa mortalis notatur a S. Hieronymo.

II. S. Hieronymus *Epist.* ad Letam. *Caue*, inquit, *Capillum irruses, & ei aliquid de Gehenna ignibus auspiceris*. Sed clariùs, & fortiùs in *Epistola* ad Eustochium: *Si vir, vel mulier*, inquit, *se ornauerit, & vultus hominum ad se prouocauerit, etsi nullum inde sequatur damnum, iudicium tamen patietur æternum, quia venenum attulit, si fuisset, qui biberet*. Vbi notam peccati mortalis ornatui immodico valde ad malum prouocatiuo a S. Hieronymo inuri, tam certum est, quàm pœnam æternam, cui illum addicit, ob lethale scelus dumtaxat subiri. Neq; hîc S. Doctor intentionem culpat, sed prouocationem tantùm externam ab

ornatus

ornatus luxu, quem venenum allatum vocat, manantem. Hunc verò pariter locum Doctores omnes hactenus recensiti prætererunt, neq; vllus commemorat, tantum abest, vt de solutione quis cogitet. Refertur quidem ab Alexandro Anglo *par*. 6. *Summæ cap*. 2. Sed ad huius conclusionis probationem: Sicut etiam a Bernardino Busto *par*. 2. *Rosarij*, *Serm*. 28. *par*. 3. *l. t. H*. Quanquam frustra ab eodem Busto ad prauam intentionem compellitur, nisi fortè a fortiori, quod mihi persuadeo.

LXIX. Et a S. Clemēte Papa. III. Alium ego locum luculentissimum a cunctis alijs, quos mihi euoluere licuit, Scriptoribus (euolui autem sanè non paucos) pariter neglectum, atq; inobseruatum reperi atq; obseruaui apud S. Clementem Romanum Pontificem *lib*. 1. *Apostol. Constitut. cap*. 8. citato, vbi integro ferè capite Salomonis e *Prouerbijs* 31. in mediū allato, atque explanato, sanctissimus Christi Vicarius præsentem controuersiam, de ornata muliere, ad malum sine mala intentione ornatu ipso alliciente loquens, meridiana luce clariùs ita decidit. *Intellexistis, quas laudes mulier pudica, & mariti sui amans à Domino Deo ferat. Quare si vis fidelis esse Domino, eidemque placere, ne comas te, vt alienis viris placeas, neq; meretriculæ capillum calamistratum, aut vestitum, aut calceos ad gestandum imiteris, vt eos, qui istis irretiuntur, ad te pellicias: hæc enim tametsi non facias ad peccandum, sed tantummodo ad cultum, tamen ne hac quidem ratione, & via futuras pœnas effugies, quæ alium coegisti, vt ad te appetendum alliceretur: neq; cauisti, vt neq; ipsa peccato succumberes, neq; alij scandalo: quod si etiam pecces teipsam dedendo, ipsa deliqueris, & animæ alterius rea fueris*. Hactenus D. Clemens. Nunc, ego Lectorem animum hîc cupio aduertere. Poteratne expressiùs omnem prauam intentionem sanctus Pontifex a muliere remouere, quàm disertè ita admonendo, *hæc enim tametsi non facias ad peccandum, sed tantummodo ad cultum?* num peccatū indirecti scandali actiui dilucidiùs expingere, quàm continuò subijciendo; *quæ alium coegisti, vt ad te appetendum alliceretur*. num adhuc euidentiùs discriminare, quum mulier ipsa occasioni dat manus, ac quum inuicta manet, sed alium præcipitat, quàm addendo confestim: *Quod si etiam pecces teipsam dedendo, ipsa deliqueris, & animæ alterius rea fueris?* num censuram culpæ lethalis planiùs indicare, quàm *futuras pœnas* denuntiando? num totum malitiæ reatum in neglectu salutis suæ, & proximi situm illustriùs delineare, quàm in memoriam reuocando: *neq; cauisti, vt neq; ipsa peccato succumberes, neque alij scandalo?*

IV. S. Chrysostomus *de coniunctione*, vt refert Hostiensis *cap*. 1. *Ne Clerici, vel Monachi*, & ex hoc Sopranis *disgressione* 1. *in Dauid, cap*. 2. §. 1. *Tit. de fucatione, pag*. 427. *vers. Tertiò fit*. suum etiam suffragium meæ conclusioni lubens impertit, ita sanciens: *Mulier si se decorauerit, & vocauerit ad se oculos hominum; etiamsi plagam non intulerit; vindictam tamen dabit extremam. Venenum enim obtulit, etsi nullus, qui biberit, inuentus sit*. *LXX. Et a S. Chrysostomo.*

Sed multo adhuc clariùs, ac fortiùs idē S. Chrysostomus a nullo itē obseruatus, hāc ipsā doctrinā inculcat, *Tom*. 5. ex editione Parisiensi anni 1588. *Sermone, Quod Regulares feminæ viris cohabitent*. Qui sermo denuo editus est, ac plerisq; alijs editionibus deest: in quo statim sub ipso initio S. Doctor reprehendit Virgines, quòd ab ijs *LXXI.*

nulla ratio habetur vestium, quæ virginitatem decent, vel sermonis, vel silentij, vel compunctionis, vel alicuius id genus. Quin temerè nugantur omnia, & rident intempestiuè, & deridentur. Moxq; in delicijs adeo illas viuere criminatur, vt a scortis, & meretricibus ægrè discerni queant. *Vnde enim, dic mihi,* inquit, *poterimus postea talem virginem ordine illarum, & societate eximere, quando & ipsa idem facit, quod illa? quando scilicet, vt adolescentum corda aduolent, superba incedit, & intemperans eadem pharmaca terit? quando eosdem lethales succos miscet, eundemq; parat puluerem? Sed non dicit, Heus adesto, amore implicemur: nec dicit, aspersi accubitum meum myrrhâ, aloë, & cinnamomo. Vtinam accubitũ, & lectum, vestes, & corpus. Illæ enim domi escam occultant, tu vbiq; laqueum circumfers, & expandis voluptatis alas obambulans in foro. Sed non dixisti, neq; contulisti verba illa meretricia, Heus amore inuoluamur. Non loquuta es lingua, sed loquuta es gressu: non loquuta es voce, sed loquuta es oculis clariùs, quàm voce. An ideo excusatam te putas, quòd non vocaueris, non obtuleris teipsam? Neq; sic a peccato liberaris. Est enim & hæc quædam fornicationis species. Pura mansisti ab iniuria corporis quidem, sed non animæ, & completum a te peccatum, etiamsi non per coitum, sed per aspectum. Cuius enim gratia vocas prætereuntes? cur accendis ignem? Quomodo putas te puram a peccato, quum totum ipsum opus operata sis? Etenim quum adulterum feceris perfectum eum, quem tuo isto habitu cepisti, quomodo non potes esse adultera, quum opere tuo adulterium committitur? Illius insania tuum opus est. Profectò te, quæ adulteros præparasti, adulterij supplicium minimè posse effugere, nulli non manifestum. Tu gladium acuisti, tu dexteram armasti, tu armatam dexteram in miseram animam impulisti: quomodo igitur poteris ab homicidij supplicio liberari? Dic enim, quos nos habemus odio, & auersamur? Quos autem puniunt legislatores, & Iudices? num eos, qui bibunt mortifera venena, an miscentes calicem, & præparantes ea, arteque sua perdentes alios? Non bibentes quidem, quorum, vt pote iniuriâ affectorum, miseremur. Veneficos autem omnibus calculis condemnamus: nec sufficit eis ad excusationem, quòd non seipsos offenderunt, sed alios perdiderunt: sed propter hoc tanto grauiorem luunt pœnam. Tu autem misera, & calamitosa, miscuisti calicem hunc perniciosum, & præbuisti, & dedisti pharmacum: & post quàm bibit, & perditus est, defensam te putas, quia non ipsa biberis, sed alteri præbueris venenosa? Quanuis & vos tanto grauiorem luetis pœnam, quàm pharmacopolæ illi, quanto & mors grauior. Non enim corpus solùm, sed & animam interimitis. Et illi quidem sæpe vel furore, vel irâ hoc faciunt, vel inopiâ: vos autem ad nullum talem confugere prætextum potestis. Neque hoc facitis inimicis, vel eis, qui nocuerunt, vel ob inopiam, sed ob solam vanam gloriam in alienis luditis animabus, & ex alienis animabus voluptatem propriam constituitis.* Ita Chrysostomus manifestissimè, & disertissimè peccati mortalis damnat feminam immodico suo ornatu solicitantem viros ad libidinem, etiamsi tali intentione directa careat, *sed ob solam vanam gloriam in alienis animabus ludat*; totamque culpam S. Doctor conijcit non in vllam luxuriam, vel impurum desidederium ipsius fæminæ, sed in cultum dumtaxat superfluum, quo alios ad lasciuiam inflammari non ignorat.

Nec dissentit Tertullianus, quanuis dissentire videatur *lib. de cultu feminarum, cap. 2.* vbi scribit: *Perit ille* LXXII. *Nec discrepat Tertullianus.*

ille simul in tua forma, si concupierit, & admisit iam in animo, quod concupiuit: & facta es tu gladius illi: Vt a culpa vaces, ab inuidia non liberaberis: vt quum in alicuius agro latrocinium gestum est, crimen quidem Dominum non constringit, dum tamen res eius infamiâ notatur, ipse quoque infamiâ adspergitur. Quo loco non eximit feminam a scelere Tertullianus, quòd non fucato vultu, sed cultu alijs ornamentis adscito occasio alteri fuerit pereundi, vt interpretatur Sopranis *loc. cit.* Vt enim omittam distinctionem hanc ab eo allatam, falso planè fundamento niti, ac proinde esse reijciendam, vt §. 5. in fine *num* 63. vidimus: repugnat etiam ipsimet textui, qui apertè de forma vultus agit: *Perit ille simul*, inquit, *in tua forma*; quæ nimirum fucis illinitur, atq; adulteratur; cætera autem ornamenta alia corporis membra condecorant. Aliunde ergo excusatio talis feminæ, quàm a cultu fucorum experte, petenda est; nempe ab ignorantia, vel inaduertentia inuincibili alienæ ruinæ, vt conuincit etiam ipsummet exemplum ab eodem Auctore allatum Domini immunis a culpa, in cuius agro latrocinium gestum est. Eatenus enim vacat culpâ Dominus, quatenus ipso nesciente latrocinium in ipsius agro patratum est: alioqui si sciuisset, & commodè impedire illud posset, non vacaret culpa, si neglexisset. De facto autem agrum ipsum nequit subducere, nec latrones arcere, qui illo inscio, agrum eius inuadunt, ac latrocinio infamant. Haud secus & femina ignara alieni lapsus ex suo cultu excusatur, etsi lasciuus alterius oculus eius faciê conspectâ, tanquam agro, ad flagitium abutitur. Quod si mulier proximi ruinam ex suo ornatu valde superfluo notabiliterque ad libidinem inflammante, quicunque is sit, animaduertat, nunquam Tertullianus, qui cæteroqui perseuerns nihil sanè feminis indulget, aut conniuet, a mortali crimine illam vindicabit, quum talem ruinæ occasionem facilè alteri potest subtrahere.

Frustra a Sopranis aliò tractus.

LXXIII. At non solùm Sancti Patres immodicum feminarum ornatum valde prouocatiuum libidinis mortalem esse decernunt, sed ipsamet quoque Beatissima Virgo, Mater Dei, Sanctorum, & Angelorum omnium Regina, paris culpæ reum non obscurè pronuntiat. Sic enim eadem Mater Dei apud S. Brigittam, vt *lib.* 8. *Reuelationum* ipsius *cap.* 57. legimus, disertissimè loquitur: *Mulieres deponant vestes ostentationis, quas propter superbiam, & vanam gloriam assumpserunt, quia Diabolus dictauit mulieribus contemnentibus mores patriæ suæ antiquos & laudabiles, quandam nouam abusionem, & ornamenta indecentia in capitibus, & pedibus, & reliquis membris ad prouocandum luxuriam, & irritandum Deum.* Quæ verba Andreas Gelsominius ex S. Augustini ordine Theologus, & studiorum Regens olim Patauij *in suo Thesauro cælesti deuotionis Mariæ Virginis, cap.* 12. refert, extemploque inde meritissimò infert: Dunque per sentenza della gloriosa, e benedetta Vergine le donne vane, e pompose sono della Scuola dell' Inferno, sono discepole del Diauolo: e che altro ponno apparare da così scelerato maestro, che la rouina, e dannatione delle anime loro? Hoc est. *Ergo mulieres vanæ, & immodicè ornatæ, secundùm gloriosæ & benedictæ Virginis sententiam, ex Inferorum schola sunt Cacodæmonis discipulæ: quid aliud porrò à tam scelerato magistro addiscant, quàm suarum animarum ruinam, & damnationem?*

Imò talis ornatus valde prouocatiuus libidinis damnatur culpæ lethalis etiam a B Virgine.

LXXIV. Hæc porrò Sanctorũ Patrum testimonia

Quæ Patrum testimonia auferūt cōtraria opinioni omnem probabilitatem. monia, Deiparæque Virginis scitum a nullo Doctorum ex illis, qui aduersari in speciem videntur, notata, nedum soluta, non de nihilo obseruo, ac repeto; non sanè vt ambitioni velificem (absit a me hæc ineptia) sed vt tempestiuè animaduertam, quanquam præsenti conclusioni nemo ex Doctoribus, vt ostendi, refragatur, solus autē Lessius ex cunctis, qui discrepare vulgo putantur, vnicum S. Cypriani locū sibi obluctari vidit quidem, sed frustra omnino eum diluere, vt planum feci, conatus est: si quis tamen fortè adhuc tergiuersari non dubitaret: quum is compertis sanctorum Patrum decretis, quę neque expendit, neque legit, neque, quomodo expedienda sint, vnquam cogitauit, exaduersum prorsus contradicat, & quidem sine vlla firma ratione, vt §. 1. & 3. indicatum est, & infra §. 7. & *seqq.* meliùs constabit; huiusmodi Auctoris dictum solo innixū placito, solidoque destitutum fundamento, nullius planè momenti, vel pōderis fore, nulloq; apud omnes cordatos loco esse oportere; ne alioqui Catholicis omnibus ausa iustè expostulādi, indignandiq; præbeatur, auctoritatem Sanctorum Patrum in Christi Ecclesia adeo vilem haberi, vt Doctori etiam vnico, licèt recenti, vel etiam ignobili quidpiam aienti, aut inficianti, tametsi sine vllo quoque documento probabili; plus nihilominùs fidei, quàm iisdem antiquis Patribus diuinâ sapientiâ, & spiritu afflatis contra sentientibus, ac statuentibus tribuatur. Quæ profectò audax nimis, & procax licentia est, enormisque prorsus peruersitas nullo modo ferenda.

§. VII. *Rationibus eadem assertio euincitur.*

LXXV. *Ornatus valde ad libidinē alliciens mortalis est, ex veteri Scriptura.* HVcusque conclusionem sanctorum Patrum, aliorumque Doctorum auctoritate, consensuque probaui. Nunc argumentorum quoque ponderibus eandem stabilio.

I. Certum, exploratumque e diuinis Literis, ac veteribus Patribus est, superfluum ornatum iure diuino esse prohibitum, vt *cap.* 2. docui. At ornatus leuiter superfluus, culpæ venialis tantùm reus est, quia nimirum in materia vndique leui nonnisi leuiter prohibitus est, vt constat, Ergo notabiliter superfluus in materia notabili erit mortalis, quia scilicet grauiter prohibitus. Consequentia probatur, quia præcepta ex sua natura in materia graui ad mortale obligant, in leui autem ad veniale, vt liquet apud omnes. At præceptum vetans superfluū ornatum, ab Apostolis latum est, verbisque præceptiuis, *sit, & volo*, sufficiēter explicatum, vt Patres, & Doctores eodem *cap.* 2. supra producti fatentur. Ergo huius præcepti transgressio in materia leui erit venialis, in graui autem, & notabili mortalis. Quæ sanè ratio non parum communem opinionem antea *cap.* 4. *num.* 10. expositam, quæ ornatum in genere pretij quoque valde immodicum lethalem esse decernit, tuetur, ac roborat. Vt vt tamen de tali excessu sit; equidem, vbi ornatus superfluus ad Venerem notabiliter etiam incitat, quin sub mortali ab Apostolis vetitus sit, ambigi iure non potest. *Etiā qui solùm in genere pretij valde immodicus est.*

LXXVI. *Euasio prima Lessij refellitur.* Respondet I. Lessius *lib.* 4. *de iust. cap.* 4. *num.* 114. *cit.* Scripturas relatas (quas eodem *cap.* 2. recensui) *vel continere exhortationem, quum nullum verbum præceptiuum habeant*. Verùm

§. VII. id,

id, quomodo ad placitum dumtaxat tuendum contra expressam sanctorũ Patrum sententiam sine fundamento non enuntietur, ego profectò non video: quandoquidem ab ijsdem Patribus in Scripturis adductis præceptum, ac proinde & verbum præceptiuum palàm agnoscitur, quibus Patribus multo magis, quàm Lessio frustra inficianti, credendum est, vt eodem *cap.* 2. monstraui.

LXXVII. *Et altera.* Respondet II. idem Lessius *ibid. vel si continent* Scripturæ *præceptum, agi de illis, quæ se ornabant, vt alijs placerent, vt notat D. Thomas ex Glossa.* At Scriptura, cui S. Thomas ex Glossa respondet 2. 2. q. 169. a. 2. ad 1. est locus tantùm *Ep. 1. Petri, cap. 3.* præter quem tamen adhuc vrget alter locus Pauli *1. Timot. 2.* quo idem S. Thomas *ibid.* superfluum ornatum mulieribus generatim vetari concedit & iam olim antiqui Patres tradiderũt. Vt nihil etiam dicam de plerisq; alijs Scripturæ locis eo *cap.* 2. congestis, quæ ijdem Patres in vanum ornatum vibrant.

LXXVIII *Et tertia.* Respondet III. *Vel certè propter ædificationem Ethnicorum expediebat illo tempore præcipi.* Sed contra est, quia grauia admodum incommoda, quæ ex ornatu valde immoderato procificiscuntur, vt infra §. 12. ostendam, non tantùm Apostolorum tempore militabant, sed vsque in hodiernum quoque diem perseuerant, semperque a Patribus reprehensus ille est tam acriter & vehementer, vt potè qui bonis moribus, castitati præsertim valde perniciosus esset: adeoque non solùm ea tempestate, sed deinceps etiã semper operæ pretium fuit eundem superuacuum ornatum vetari. Quocirca probabilitatem huiusmodi non tam explicationum, quam euasionum, nullam ego equidem cerno, aut percipio.

II. Idem egregiâ aliâ ratione eruta a priori suadetur, quam Sfortia Palauicinus vir ingenij perspicacissimi, sacræque Theologiæ in Collegio nostro Romano nunc professor, a me, quanquam clam per fidum amicum, suppresso meo nomine, nominatim consultus, humanissimè me docuit. LXXIX. *Idẽ ornat' valde ad venerem prouocãs mortalis est, quia grauiter a Republica rationali prohibitus est.* Quamuis enim talis ratio nuditatem pectoris feminei ex destinato petat, ac feriat, vt infra *disp.* 2. patebit, hic tamen etiam vrget. Illud, inquit, iure naturæ grauiter prohibitum est, quod Reip. rationali expedit esse prohibitum non tantùm leuiter, sed etiam grauiter, vt ex ijs, quæ idem Sfortia *lib 1. & 2. de Bono* differit, & luculenter ostendit, dilucet planissimè. At ornatum mulierum valde prouocatiuum ad libidinem, esse grauiter prohibitum, expedit Reipub. rationali, quia grauis huiusmodi prohibitio minimũ affert incommodi, & impedit multa & grauia mala, quæ moraliter certum est hinc aliàs oritura, vt infra §. 12. & *disput.* 2. monstrabo, satisque quã cotidianâ experientiâ, quã concordi prudentum omnium iudicio constat. Ergo feminæ, quæ eo nihilominùs vtuntur absque caussa, peccant mortaliter. Omitto hîc exceptionem, quæ contra fieri potest; eamque ad dictam *disput.* 2. de industria reijcio.

III. Gestare habitum peculiarem meretricium est peccatum mortale, vt ex Suarez *de Carit. disp. 10. sect. 4. num. 10.* Becano 2. 2. *cap. 27. q. 6. nu. 4.* Turriano 2. 2. *Tom. 1. disp. 96. dub. 2. Verf. Ex traditis,* Diana *par. 2 tract. 15. resol. 30.* Bernardino Busto *par. 2. Rosarij, serm. 28. par. 3. lit. I.* & alijs passim compertum est. LXXX. *Et quia habitus meretricius est.* Nam etsi nonnulli aiunt, solùm esse peccatum, alij autem esse scandalum actiuum, non obscurè tamen ex materia ipsa graui innuũt esse lethale. At habitus meretricius

tricius idcirco meretricius etiam dicitur, quia ad lasciuiam notabiliter prouocat. Ergo quæcunque immodicum cultum notabiliter prouocantem ad lasciuiam gerunt, gerunt habitum peculiarem meretricium. Ergo hæ cunctæ peccant mortaliter. Minor, quia reliqua sunt explorata, ostenditur, quia habitus ex praua tantùm gestantis intentione meretricius dici nequit, sic enim, licèt foret honestissimus meretricius nihilominùs e libidinosa intentione gestantis diceretur, quod falsum est. Omnes quippe Doctores magnum discrimen externum inter habitum meretricium, habitumque honestum, & pudicum agnoscunt.

Qui talis nõ est ex praua tantùm gestantis intentione.

Deinde habitus meretricius est omnino scandalosus, hoc est, obiectus alteri tanquam offendiculum ad ruinā. At talis per internam prauam intentionem dumtaxat minimè constituitur, vt *cap.* 5. §. 3. probaui. Ergo necesse est, vt extrinsecus quoque ad ruinam, seu lasciuiam notabiliter prouocet.

LXXXI. Dices, habitum dici meretricium ex eo, quòd ex more cuiusque loci tāquam signum animi libidinosi desiderantis turpem amorem vsurpatur. Etsi autem in meretricibus ad maiora mala cauenda id permittitur, nihilominùs tam in ipsis, quàm in quibuscūque alijs cæteroqui etiam honestis talis habitus gestatio est peccatum mortale, quia ideo a meretricibus gestatur, vt turpiter amentur, etiamsi ipsemet habitus reuera non sit ad Venerē valde prouocatiuus. Aliud verò est de signo, quod a Repub. meretricibus, vt discernantur alicubi imperatur, vt Iudæis quoque Romæ gestatio rubri galeri. Nam hoc signum gestare non est peccatum lethale, licèt lethale sit id, quod a tali signo supponitur. Verùm aliud est signum, quod ipsæmet meretrices assumunt, vt tanquam meretrices amentur, illud verò a Republica indicitur potiùs, vt caueantur.

Nam meretrices mortaliter peccant nõ solùm quia signo aliquo suā malam intentionē proditāt, sed qa etiā habitu ipso ad libidinē valde incitant.

Respondeo hæc omnia ab ingeniosissimo viro præclarè omnino dici; sed necessariò ijs addendum esse, quamuis ad mortalem culpam incurrendam sufficeret vtique gestare habitum, qui ex meretricum vsu signum esset animi libidinosi, licèt a tali animo plerique eum gestantes abessent, de facto tamē a meretricibus habitum non tantummodo, vt libidinosi ipsarum animi indicium, sed etiam, vt instrumentum luxuriæ in alijs excitandæ adhiberi. Quanquam enim mulier signo aliquo, etsi minimè ad malum incitatiuo, libidinosam intentionem professa, hoc ipso alios ad Venerem solicitat; sicut etiam contingit, vbi femina, sine vllo vestis signo, solis verbis suam libidinis flammam viris detegit; tamen hæc tota ad malum incitatio a sola manifestatione impuri animi, & nullo modo ab aliqua ornamenti pellacia, ac titillatione oritur, vt liquet. Quocirca meretrices huiusmodi prouocatione ex mera suæ mentis libidinosæ detectione, minimè contentæ, habitum præterea scandalosum, hoc est, notabiliter ad Venerem irritantem, velut luxuriæ in alijs accēdendæ instrumentum deditā operā induunt; ac proinde peccant mortaliter, non solùm ob intentionem prauam exteriùs vtcunque proditam; sed etiam ob habitum ipsum valde ad Venerem prouocantē, vt e recepta, & vulgata consuetudine perspectum est.

Confirmatur I. hæc doctrina Patrū antiquorū auctoritate, qui vt moderatū ornatū laudant, ita immoderatum valde, impudicū, & meretriciū appellant, quamuis de honestissimis etiā feminis, & minimè prostitutis loquātur. Hinc Clemens Alexādrinus *lib.* 2. *Pædag.* LXXXII.

Meretricius ornatus è in feminis honestis reprehensus a Patribus.

dag. cap. 10. ita pronuntiat, *Laudo ego, & admiror Lacedæmoniorum Ciuitatem, quæ solis meretricibus floridas vestes, & aurum mundum gestare permisit, a probis mulieribus mundi studium auferens, quòd solis meretricibus se ornare concederet*, nempe immoderatè. Hinc S. Cyprianus *lib. de disciplina, & habitu Virginum*, pudicarum Virginum immodicum cultum reprehendens, *Ornamentorum, ait, ac vestium insignia, & lenocinia formarum nonnisi prostitutis, & impudicis feminis congruunt: & nullarum ferè pretiosior cultus est, quàm quarum pudor vilis est*. Hinc ibidem S. Cyprianus: *Excusari*, inquit, *non potes, quasi mente casta sis, et pudica; redarguit te cultus improbus, & impudicus ornatus*. Hinc Tertulianus *lib. de cultu feminarum, cap. 12. Lenocinia formæ, ait, nunquam non prostituto corpori coniuncta, & debita*. Hinc S. Chrysostomus *hom. 28. ad Hebræos*, de pudicis feminis differens: *Talia ergo gestemus vestimenta*, inquit, *quæ vsum impleant. Quid enim sibi vult multũ aurum? Scenicis hæc conueniunt: hæc autem ab illis sunt gestanda: hæc sunt meretricum, quæ omnia faciunt ad hoc, vt spectentur*. Hinc iterum Tertullianus *lib. de habitu mulierum* partitè duplicem ornatum sic discriminat; *Duplex est cultus feminæ, scilicet mundus muliebris in auro, gemmis, & vestibus: & ornatus, quem immundum muliebrem conuenit dici: in cura capilli, cutis, & earum partium corporis, quæ oculos trahunt: illi crimen ambitionis intendimus, huic prostitutionis*. Hinc denique S. Clemens Romanus Pontifex *lib. 1. Apostolicarum Constitutionum cap. 8. Ne pingas*, inquit, *faciem tuam, quam tibi Deus finxit: nihil enim in te est, quod ornatu indigeat, quandoquidem vniuersa, quæ Deus fabricatus est, pulchra nimis, impudicus verò ornatus pulchræ formæ additus artificis gratiam contumeliosè dedecorat: Incede ergo deiectis oculis deorsum, atq; obtecta, vt mulieres decet.*

Quos & similes aculeos sapientissimi Patres in feminas maximè etiam pudicas iaciunt; a quibus vt immodicum valde ornatum tum vsitatum auferant decernunt, eum esse proprium meretricum, atq; impudicum, opinionemque impudicitiæ, vt *cap. 6. §. 2.* ostendi, ingenerare: nempe quia etsi ipsæ integramente sint, atque hac integritate mentis a meretricibus differ[ant], ipso tamen immoderato valde ornatu ad Venerem non secus, ac meretrices, vehementer incitant; adeoq; & talem ornatum impudicum, & meretricium iure nuncupant. *L XXXIII. Vt expenditur.*

Quid quod ipsemet Salomon *Prouer. 7.* de muliere testatur, quòd inneni occurrit *ornatu meretricio, præparata ad decipiendas, seu capiendas animas.* Quo pacto autem istæ capiendæ? ipso ornatu meretricio, quem tanquam rete expandit, ac tendit mulier, de cuius tamen praua intentione nihil expressè ibi indicatur, quanquam ea ex flagitioso habitu indirectè colligitur. Vnde Guilielmus Peraldus *Tom. 2. Summ. cap. 14. tit. de Superbia, Vers. Quod habitus*, signanter arguit: *Quum non vult vir vxorem suam esse meretricem, quare vult eam similem meretrici esse, & in habitu meretricio? De hoc habitu legitur Prouer. 7.* Occurrit ei mulier in ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas. *Et quum ex hoc verbo constet, aliquem ornatum meretricium esse, non video, quid sit meretricius habitus, nisi croceus sit, & similia.* Quocirca S. Bernardinus Senensis *de Euangelio Dei, Serm. 47. art. 3. cap. 2.* de honestis matribus, quæ filias virgines plus æquo ornant, differens, *si quando*, inquit, *eas* (nempe nubiles filias) *ad Ecclesiam ducunt, veluti meretriculas illas ornantes, in templi sedibus statuunt eas,* *L XXXIV. Et confirmat ex aliis scriptoribus sacris.*

eas, quasi bestias in foro venales. Et Andreas Gelsominius in Thesauro cælesti *cap. 12.* è bruttissima cosa, ait Italicè, che vna honesta gentildonna amando disordinatamente le bionde chiome, ed i mentiti candori, e rossori, con tanta industria, e perdimento di tempo, si adorni, ed inorpelli il viso, come meretrice. Hoc est, *turpissimũ est, nobilem feminam, perditè amando flauas comas, mentitosque candores, & rubores, tantâ industriâ, temporisque iactura, vultum suum meretricis instar fucare, atque expolire*.

L XXXV. *Imò etiā ex ethnicis.* Nec Patres tantùm ita de habitu meretricio pronuntiarunt, Catholicique Doctores sic censuerunt, sed Ethnici quoque Scriptores, vt ex ijs eruditè probat Hieronymus Sopranis *commentario in David, digressione 1. cap. 1.* §. 7. illud manifestò conficiens, habitum meretricium situm fuisse *in ornatu ipso, & lenocinio formæ*, præsertim *in cultu capitis*, valdeque ad libidem proritasse. Ex quibus euidenter infertur, habitum impudicum, vel meretricium, habitumque lasciuiæ notabiliter prouocatiuum nomina esse prorsus synonima.

L XXXVI. *Meretricii habitus nomine non intelligitur ab Auctoribus obscœna vestium forma.* Neque verò Auctores paulò ante adducti, meretricij habitus nomine obscœnam illam vestium formam, qua pudenda ipsa publicè impudentissimè deteguntur, dumtaxat intelligunt, & nullam aliam, præsertim Patres, Christianique Scriptores; tum quia tam fœdam, ac propudiosam vestis formā a meretricibus vulgo, ac passim fuisse vsurpatam, quas solas propterea Patres huiusmodi impudentiæ coarguant, sine fundamento planè fingitur; tum quia ijdem Patres de ornamentorum genere penitùs diuerso a tam obscœno loqui se manifestissimè produnt, quod etsi verendorum detectione caret, meretricium tamen adhuc appellant; nam Clemens Alexandrinus floridas vestes auro coruscantes solis meretricibus concedit; S. Cyprianus vestium insignia prostitutis congruere decernit; Tertullianus lenocinia formæ, hoc est, vultus fucos corpori prostituto coniuncta tradit; idem Auctor curæ capillorum & cutis crimen prostitutionis intendit; S. Chrysostomus auri luxum, scenicarum & meretricum esse affirmat. Clemens denique Romanus faciei pigmenta ornatum impudicum vocat. Vbi iam, quæso, in hisce locis obscœnarum, vel pudendarum partium mentio? vbi suspicio? vbi indicium, aut vestigium? nusquam omnino, nusquam.

Confirmo præterea, quia fœdissimũ illum casum pudenda detegendi, aut malè velandi Doctores perpauci notarunt, scelusque lethale esse meritò edixerunt, Nanarrus *in Manuali, cap. 14 nu. 30. lit. D. Vers. Quinto, quòd est talis*, Thomas Sanchez *lib. 9. de matrim. disp. 46. num. 25.* Lessius *lib. 4. de Iust. cap. 4 num. 112. Vers. Tertiò, ratione scandali*, & Bonacina *quæst. 4. de matrim. punc. 9. num. 24. Vers. Quinto patet*. At præter huiusmodi habitum obscœnissimum, & ne ipsis quidem meretricibus, licèt impudentissimis alioquin, communiter vsitatum, Doctores alium quoque superfluum valde ornatum, luxuriantemque cultum distinguunt, ac in certis circumstantijs mortali culpæ obnoxium iudicant, vt enucleatè Lessius *loc. tit. nu. 113. Quartò*, quum quis *affectu ornatus salutem proximi nihili pendit, non curans, an scandalizetur, an non*. Quod tum scilicet accidit, quando immodicè valde suo ornatu occasionem libidinis proximam creari alteri animaduertit, tamque ornatu minimè abstinet, etiamsi commodè possit; atque ita salutem proximi paruipendere L XXXVII *Nec meretricis solùm ille habitus est, qui pudenda detegit, & mortalis est.*

rectè

rectè dicitur.

LXXXVIII. *Vt liquet etiam e Tertulliano dolente nõ internosci virgines a prostitutis.*

Quamobrem habitus libidinis valde prouocatiuus, quãuis pudenda non detegat, nihilominùs impudicus, ac meretricius est, talisque a Patribus, ac Doctoribus vulgò reputatur. Vnde Tertullianus *lib. de cultu feminarum, cap. antepen.* quum in more cunctas apud nationes semper positum fuerit, honestas mulieres habitu diuerso a meretricio cultu incedere, conqueritur suâ tempestate hanc consuetudinem fuisse violatam, cultumque meretricium a pudicis etiam tam promiscuè indutum, vt, sublato ferè discrimine, prostitutæ a virginibus non internoscerentur. *Quid minus*, inquit, *habent infelicissimæ illæ publicarum libidinum victimæ* (nempe meretrices) *quas si quæ leges a matronis, aut matronalibus ornamentis coercebant, iam certè seculi improbitas cotidie insurgens, honestissimis quibusque feminis vsque ad errorem dignoscendi cœæquauit.*

LXXXIX. *Cũ quo ornatu meretricio grauius est crimen, interesse Missæ, quã hãc omittere.*

Quum igitur idem reipsa sit impudicus, seu meretricius habitus, ac ornatus seu cultus ad lasciuiam vehementer accendens, vt demonstraui; tam mortale crimen est, illum, quàm illũ induere. Qua de caussa S. Bernardinus Senensis *loc. cit.* grauius esse peccatum censet, mittere filiam diebus festis cum huiusmodi ornatu prouocatiuo ad audiendum sacrum, quàm eã fine iusta causa, ne illi intersit, domi continere. *Peccant nempe*, inquit, *quando diebus debitis ad Ecclesiam nõ ducunt illas; sed grauius vtique Conditorem offendunt, quum ad Ecclesiam ducunt eas, quasi meretrices.*

§. VIII. *Eadem assertio ostenditur ex eo, quia ornatus valde prouocatiuus libidinis, præbet alijs occasionem proximam delinquendi lethaliter.*

Eandem assertionem efficacissimè nunc insuper alio argumento preualido demonstro, quia certum, indubitatumque est, peccari mortaliter ab eo, qui alteri periculum probabile, seu occasionem proximam labendi mortiferè sine legitima causa affert, vt supra *cap. 5. §. 11. Regula 3.* palàm feci. At mulieres, quæ valde immodico ornatu ad libidinem notabiliter incitante sine legitima caussa vtuntur, afferunt alijs in certis ac determinatis circumstantijs probabile periculum, seu proximam delinquendi mortaliter occasionem. Ergo toties quoties ita ornatæ superfluè incedunt, peccant mortaliter. Maior, & consequentia sunt omnino perspicuæ. Sola Minor iam probanda est, & quidem ex professo. Quod vt præstem. XC. *Ornatu valde ad libidinẽ alliciẽs lethalis est, quia proximam peccãdi mortiferè occasionẽ alijs præbet.*

Statuo in antecessum, ex immodico mulierum ornatu magna libidinum incendia passim excitari in alijs, qui eas contemplantur, vt cotidiana vincit experientia, & Ethnici quoque ipsi Scriptores tradunt, prisci etiam Ecclesiæ Patres seriò inculcant, nec non Catholici Doctores grauiter ingeminant. XCI. *Immodicus ornatus mulierũ ad libidinẽ valde spectãtes ducat.*

Ethnicos priùs adeamus. Heraclides explicatè narrat in Politica Lacedæmoniorum ornatum omnem feminis fuisse detractum, neque ijs iure permissum, comam nutrire, nec vultus fucare; quorsum istuc? vt hoc pacto virorum libido dudum iam effrænatiùs grassata compesceretur. Nam pigmentorum lenocinio adornata XCII. *Vt Ethnici quoque testantur.*

venustas, intuentium scopulus est, & castitatis naufragium. Quod diffiteri non potuit, ne ipse quidem tenerorum lusor amorum, Ouidius *lib.* 13. *Metamorph.* ita exclamans: *Pro, quanta potentia regni*,

Est, Venus alma, tui!

Perque oculos perit ipse tuos, & suos.

At quid Poetarum carminibus opus est, vbi laureata Cæsarum testimonia præsto sunt? Augustus Imperator quid hac de re existimauit? *Vestitum insignem, ac mollem*, vt Suetonius in eius vita *cap.* 3. commemorat, *vexillum esse superbiæ, nidumque luxuriæ*. Quid Tacitus Imperator pariter, sibi persuasit? *Vxorem suam*, vt Vopiscus in Politica *cap.* 5. fidem facit, *gemmis vti non est passus*. Quamobrem? Nimirum *damnauit in vxore hac prodiga regnorum dispendia, libidinumque incitamenta, quæ de propinquo luxuriæ curant negotium, obstrepunt pudicitiæ disciplinis, castimoniam prostituunt: nam dum tenera ceruix, frons, capilli, aures per gemmas ignes iaculantur, incalescunt animi, mutuisque concidunt vulneribus; & quæ non mulier mutuo hoc forma, & gemarum lenocinio periclitari doceat viros? quæ verò non periclitetur, quum tot fulminibus, quot virorum percutitur oculis, sustulit pericula, & vxoria hac naufragia Imperator, dum gemmarum omnem ornatum vetuit: sat ignium inornatam circumferre, stultum esse ab alijs nouos mutuare, ni prostituere vltro cum gemmis vxorem voles, aut tanquam suspensâ hederâ venalitiam castimoniam prodere*. Quid magnus Philosophus Pythagoras Samius consilij iniuit? quum Crotoniensem Populum in luxuriam lapsum animaduertisset, sua auctoritate eum ad bonam frugem, vt refert Iustinus *lib.* 20. reuocauit: Hocque inter cetera assiduitate disputationis consecutus est, vt matronæ auratas vestes, cæteraque dignitatis suæ ornamenta, velut instrumenta luxuriæ deponerent, eaque omnia delata in Iunonis ædem ipsi Deæ consecrarent: præferentes vera ornamenta matronarum, pudicitiam, non vestes esse.

XCIII. *Et Patres docent.* Hinc veteres Patres lustremus. Lego apud Clementem Alexandrinum *lib.* 3. *Pedagog.* mulierum cultum esse *aucupium hominum*. Lego apud eundem *ibidem cap.* 11. *ea, quæ a feminis ad luxum comparantur, ab eis tanquam pennas, detrahenda esse, vt quæ instabilem superbiam, ac mollitiem, immanesque voluptates procreent*. Audio Tertullianum *lib. de cultu feminarũ cap.* 2. muliebrem sexum acriter increpantem: *Quid alteri periculo sumus? quid alteri concupiscentiam importamus? nescio, an impune abeat, qui alicui fuerit caussa perditionis; perit enim ille simul in tua forma, si concupierit; & admisit iam in animo, quod concupiuit, & facta es tu gladius illi*. Nec immeritò idem muliebris vanitatis mastix in eodem libro *de cultu cap.* 2. feminarum ornatum *elaboratæ libidinis suggestum* nuncupat; quippe *apparatus libidinis* (vt aptè notat Benedictus Fernandius in *Genesim cap.* 2. *sect.* 17. *num.* 4. & seqq.) *quo se se mulier dat ostentandam ambitione, suggestum etiam est, ex quo spectantium oculis libido ipsa sese prædicat, aut a diabolo prædicatur*.

XCIV. Accedo ad S. Cyprianum, cuius animaduersio in libro *de disciplina, & habitu Virginum*, iam supra §. 6. expensa, sed huic etiam loco perquàm apposita, nec minùs vera, quàm perspicua hæc est: *Si tu te sumptuosius comas, & per publicum notabiliter incedas, oculos in te iuuentutis illicias, suspiria adolescentum post te trahas, concupi-*

concupiscendi libidinem nutrias, peccandi fomenta succendas, vt & si ipsa non pereas, alios tamen perdas, & velut gladium te, & venenum videntibus praebeas. Transeo ad S. Petrum Eremitã, qui matrẽ Theodoreti comptã ita affatur: Nolite ergo Dei operum pere imaginem, neque rentetis addere, quæ sapienter non dedit; neque hanc adulterinam excogitare pulchritudinem, quæ vel pudicis affert excidium, vel videntibus insidias. Pergo ad S. Ambrosium, qui lib. 1. de Virgin. huiusmodi feminarum ornamenta vocat incentiua vitiorum, & lib. 3. affectati nugas decoris adulterini amoris illecebras. Festino ad Hildebertum Turonensem Archiepiscopum, a quo in Epist. 34. disco: Affectatum decorem, & quicquid aliud, quàm quod natum est, fascinare oculos intuentium. Venio ad S. Hieronymum, quem in Epistola ad Furiam stomachabundum Sanctissimè excandescere video: Quid faciat in facie Christianæ purpurissus, & cerussa, & ignis iuuenum, fomenta libidinum, impudicæ mentis indicia? Ornatus iste non Domini est: velamen istud Antichristi est.

Apud Cornelium in c. 3. Isaiæ vers. 26.

XCV. Addo S. Ioannem Chrysostomum in Dialogo ad S. Basiliũ, ad quem, vt Dionysius Carthusianus in Directorio vitæ nobiliũ, Art. 13. citat, sic scribit: Ornatus superfluus consistit in exquisitione vestimentorum, in compositione capillorum, in depictione colorationeque vultus, & colli, & in appositione gemmarum, vel aureorum, argenteorumue, aut consimilium ornamentorum. De quibus idem S. Chrysostomus, vt ibidem memorat Carthusianus, ita statuit: Pulchritudo faciei, oculíque depicti, infecta maxillæ, ornatus capitis, criniumque tinctura, vestis pretiosa, splendor gemmarum, odor pigmentorum, & alia, quæ ad mundum muliebrem pertinent, cor perturbant, animumque euertunt, & concupiscentia nutriunt flammam.

XCVI. Et Doctores tradũt. Iam Doctores Catholicos inspiciamus, quorum agmen ducit S. Thomas 2. 2. q. 169. art. 2. vbi candidè fatetur, Muliebrem cultum viros ad lasciuiam prouocare. Quod effatum expendens Caietanus ibidem, Quoniam ars, inquit, imitatur naturam, & mulier pulchra suapte natura est prouocatiua ad sui concupiscentiam; hinc fit, vt ornatus muliebris secundùm se sit prouocatiuus ad concupiscentiam, siue lasciuiam. Eodemque modo loquitur tum S. Antoninus par. 2. tit. 4. cap. 5. §. 8. tum Astesanus in Summa par. 1. lib. 2. tit. 54. q. 2. tum Ioannes de Friburgo lib. 3. Summæ, tit. 34. q. 284. tum Paulus Layman lib. 2. Theolog. tract. 3. cap. 13. n. 11. §. 6. tum Nicolaus de Ausmo in Supplemento Summæ Pisanellæ, Verbo, ornatus, quæsito 2. & 3. tum Baptista Trouamala in Summa Rosella, Verbo, eodem, quæst. 6. Sed fusissimè omnium S. Bernardinus Senensis tom. 1. de Christiana Religione, serm. 46. art. 2. cap. 2. & Dionysius Carthusianus in opusculo, cui titulus, Directorium vitæ nobilium, articulo, 13. tum alij communiter, quod vtinam verissimum esse experientia ipsa non conuinceret. Quocirca Tertullianus lib. de cultu feminarum sapienter iam pridem mulieres ipsas ita præmonuit: Non de integra conscientia venit studium placendi per decorem, quem naturaliter inuitatorem libidinis scimus. Quod tamen non ita seuerè accipiendum est, quasi pulchritudo nullas penitus amoris flammas, nisi impuras, excitet, sed ab honestate semper alienet, atque ad flagitia semper impellat. Nam, vt disertissimus Theologus animaduertit, fratres sororem pulcherrimam vehementius propter ipsammet pulchritudinem diligunt; & parentes quoque filias, formosissi-

Mulier suapte natura ad sui concupit.

scitiam incedit. mosissimas ardentius amant quàm honestissimè, gratiorque omnino est pulchro veniens a corpore virtus. Cęterùm quia ex corruptela naturæ contingit vt plurimum, ac frequentissimè, vt viri feminarum pulchritudine ad libidinem incitentur, non est mirum, si quod moraliter accidit in vsu hominum, prædicti Doctores ad naturam retulerunt; lato modo loquendi asserentes, mulierem suapte natura ad sui concupiscentiam incendere, quamuis id reuera non fiat per se strictè, sed tantùm ordinariè, & moraliter, suppositâ vitiatâ naturâ, vt eruditissimè & locupletissimè Andreas Tiraquellus *in legem secundam connubialem Gloss. 1. par. 2. num. 6. 7. 8.* vsque ad 14. ex Poetis, ex Philosophis, ex Patribus, & ex Iurisperitis demonstrat, nec non Carthusianus *loc. cit.* ex Scriptura confirmat.

XCVII. *Multo autē vehementiùs, vbi ornatu superadditò vrit viros.* Porrò quum solâ mulierum inornatâ pulchritudine naturali ad libidinem viri, vt docet experientia, adeo inflammentur, quid facient, vbi nuda earum pulchritudo concinno valde ornatu superaddito quasi armata, noua tela, nouas faces, nouos ignes eiaculabitur? quàm acrioribus illi flammis proritari se vel inuiti sentient? quàm sæpe etiam vstulati consentient? Non est opus verbis: res ipsa loquitur. Idcirco S. Carolus Borromæus grassante peste Mediolani, publica vitia populi, præsertim hominum perditorum, qui sacros festosq; dies ludis, choreis, ac operibus seruilibus profanabant, valde increpans, supra cætera omnia vestiū luxum, & vana feminarum ornamenta, tanquam a Christiana pietate longè abhorrentia, nec non infinitorum scandalorum, & peccatorum caussam, quæ Deum ad graues pœnas de iisdem sumendas haud semel mouent, ingerentia, vt Petrus Glussianus *lib. 4. Vita* Sancti Archiepiscopi cap. 9. narrat, meritissimò detestabatur. Quin etiam idem Antistes sanctissimus, quum fortè, Inzagi pagum visitaret, ac feminam vanè cultam tum etiam eâ tempestate *ibidem* deprehendisset; ad eam versus, o te miseram, exclamat vir Dei, quæ de tua salute minimè cogitas; nescia etiam, an vitam in diem crastinum sis productura! Et ecce, illa eadem infelix postridie eius diei repentinò extincta, vt idem Glussianus eodem loco testatur, reperta est.

Ideoq; a S. Carolo van' ornatus valde reprehēsus.

At aio præterea, immoderatū valde ornatum mulierum, plurimos viros ad lasciuiam notabiliter prouocare. Probo breuiter, & efficaciter, quia huiusmodi ornatus valde immoderatus plurimis viris probabile lasciuiæ periculum affert. Ergo eos ad lasciuiam notabiliter prouocat. Antecedens ostendo I. quia probabile periculū alicuius rei nihil est aliud, quam verisimilè periculum eiusdem rei. Ne quis verò contendat notabile idem esse, ac moraliter certum, perperamq; hic cum probabili confundi, primò obseruo, periculum probabile necessariò esse graue: leue quippe non est probabile; graue autem esse necessariò notabile, quamuis non omne notabile, seu potiùs notabilissimum, quale est certum, sit dumtaxat probabile. Deinde addo, certum esse, quicquid notabile est, non continuò certum esse. Nam certum est ad furtum mortale requiri in sententia omniū quantitatem notabilem: & plerīq; probabiliter censent esse duos Iulios, vel Reales. Ecce. Talis summa iuxta huiusmodi opinionem est notabilis, & tamen non est moraliter certa, vt constat. Iam probabile, periculum, vt dixi, idem ac notabile, & verisimile est. Sicut enim probabilis opinio eadem est ac verisimilis, atq; a demonstra- XCVIII. *Immoderatus valde ornatus mulierū plurimos viros ad lasciuiā notabiliter incitat. Quippe ijs pbabile libidinis periculum affert. Probabile, ac notabile idem.*

monstratione scientiaq; hoc distat, quòd hæc veritate euidente gaudet; illa veritatis indicijs emicātibus dumtaxat insignita est; vnde æquè probabilis opinio ea est, quæ æquè verisimilis, seu æqualia veritatis signa profert, magis, vel minùs probabilis, quæ maiora, vel minora eiusdem veritatis argumenta promit; vt ex ipsa terminorum explicatione constat planissimè: ita probabile, seu verisimile periculum illud dicitur, quod alicuius rei euenturæ signa, & indicia prodit; magis, vel minùs probabile, seu verisimile, quod maiora, vel minora exhibet, vt item satis patet. Porrò sicut opinio probabilis ea est, *quæ rationi alicuius momenti innititur*, vt a Doctoribus apud Thomam Sanchez *lib.* 1. *Decal. cap.* 9. *num.* 6. communiter definitur, & ego in mea *Opinionum moralium Trutina par.* 1. *cap.* 4. *copiosissimè doceo*, talisq; ratio alicuius momenti signum veritatis, atq; indicium non leue censetur; ita signa atq; indicia rei euenturæ, quæ probabile, seu verisimile periculum efficiunt, alicuius momenti, vt liquet sine dubio esse debent. At enim, vbi aliquid positis quibusdā circumstantijs, accidit, non bis, aut ter, sed frequenter; tum enimuerò id signum a Sapientibus graue, & magni momenti existimatur, idem, positis iisdem circumstantijs euenturum. Docuit autem experientia, & testimonia allata confirmant, viros ex immodico valde feminarum ornatu frequenter in probabile lasciuię periculum incidisse. Ergo ex valde immoderato mulierum ornatu cultuque probabile lasciuiæ periculum plurimis viris affertur.

XCIX. *Vt fidē faciunt etiā Doctores.* II. Idem antecedens ex Doctorum quoque testimonio confirmatur, plurimos virorum indefinitè, a superfluo feminarum ornatu, pulchritudini ipsarum natiuæ superaddito, in lasciuiæ periculum verisimile, seu probabile conijci; vt nullo negotio suadetur, quin Mulieres, vt fidem facit S. Bernardinus Senensis *de Euangelio Dei serm.* 47. *art.* 3. *cap.* 1. licèt non mala intentione se ornent: *quum tamen ex hoc multarum animarum perditio subsequatur, qui tantorum malorum præstat occasionem, æterna morte dignus meritò reputatur.* Rursumq; infra *cap.* 2. *ibid. Qua tamen via gratiam, & remissionem suorum peccaminū poterunt obtinere, quum in Ecclesiis suis lasciuijs, & vanitatibus perimunt iuuenum animas Christi sanguine pretiosissimo redemptas?* Et Tomo 1. de Christiana religione *serm.* 44. *art.* 1. *cap.* 1. *Diabolus*, inquit, *per vnam* (nempe feminam vanè ornatam) *cum vanitatum icti quasi totam ad se ciuitatem trahit, sicut de eo Iob.* 40. *scriptum est*: Absorbebit fluuium, & non mirabitur. Haud secus etiam S. Chrysostomus hom. 8. in 1. Timoth. 2. iam supra *cap.* 6. §. 2. *num.* 16. adductus, *Per exteriorem cultum*, ait, *& habitum plurimos post se trahunt amatorum greges: atq; hinc plurimæ pessima sæpius suspicione non carent; nihilq; prorsus eiusmodi lucrantur ornatu, imò & plurimis ex ea opinione nocuerunt.* Et paulò post; *Ita ne pudica quidem, si per habitum studeat adulterij opinione notari, quicquam ex pudicitiæ opinione lucrata est. Plurimos enim & ipsa ex hac opinione violauit.* Concinit quoq; S. Antoninus *par.* 2. *Summ. Tit.* 7. *cap.* 4. §. 3. *Ornatus mulierum tam vanus, tripudiatus, et cantus quid est, nisi magnum scandalum, & laqueus animarum.* Andreas Gelsominius Theologiæ professor, & Studiorū Regens ex S. Augustini Ordine in suo *Thesauro cælesti cap.* 12. Femina speciose phalerata, pretiosisq; vestibus, tum fucis sordidis, ac adulterinis cincinnis instructa, in publicum procedens, vexillum est, quo Dæmon plures in sua castra traducit: offendiculum

ruinæ

minæ est, & petra scandali mille infelicibus, ac miseris; lues, & pestis est, quę totum Orbem inficit, occasionem præbens, vt multi, atque innumerabiles viri ad peccatum, & praua desideria proritati labantur, æternisque supplicijs, vt inquit Sapiens, idcirco addicantur. Nicolaus Caussinus in libro, quem *Imperium rationis in passiones* inscripsit, *diuis. 8. tract. 1.* Miseremini, ait, tam numerosæ multitudinis, quæ præceps ruit. Præterea, *Mulieribus superfluè se ornantibus luce meridiana clariùs patet*, vt Thomas Sanchez *lib. 1. in Decal. cap. 6. num. 17.* disertè testatur, *fore, vt ob id a plerisque iuuenibus turpiter amentur*. Nec minùs rotundè Ferdinandus a Castro Palao *tom. 1. tract. 6. disp. 6. punc. 7. num. 1.* asseuerat *tot mulieres esse ita se superfluè ornantes, vt vix de nulla affirmari possit grauem occasionem peccandi tribuere*: hoc est (vt ex æquipollentium regula perspectum est) vix est aliqua mulier ita se superfluè ornans, vt de ea affirmari non possit, eam tribuere grauem peccandi occasionem. Idest, ferè omnes tales mulieres ita se superfluè ornantes grauem peccandi occasionem tribuunt.

C. Dices I. cum doctissimo viro allatam æquipollentiam propositionis Castri Palai esse adulterinam; genuinam autem esse hanc, *Tot esse mulieres se superfluè ornantes, vt vix dici possit inter tot nullam esse, quæ grauem peccandi occasionem tribuat*. At contra est, quia huiusmodi expositio menti, & verbis Palai repugnat, probatque oppositum prorsus eius, quod ipse intendit. Negat quippe ille peccare mortaliter ornantes se superfluè, probatq; ex absurdo, quia alioqui omnes ferè mulieres mortaliter peccarent, siquidem ferè omnes præbent delinquendi occasionem: hoc autem absurdum nullum esset, si vix vna præberet. Si non adesset particula *vix*, tum sensus posterior procederet, *nullam ferè esse, quæ grauem occasionem præbeat*. Ea verò particula *vix* addita, copiosum numerum necessariò indicat. Ad hæc. Si Palao diceret: *tot esse superfluè se ornantes, vt vix de vlla affirmari possit, grauem occasionem peccandi tribuere*: tum sanè legitima foret posterior æquipollentia paulò ante recitata. Ergo quum dicat, *vt vix de nulla*, oppositum gignit sensum. Ne quis verò fortasse mendum Typographi hìc caussetur, & *nulla* pro *vlla* editum contendat: obstat I. quod manifestè falsam propositionem enũtiaret, quum euidens sit apud cunctos Doctores, quos §. 4. & 5. recensui, plures feminas superfluè se ornantes esse, vt meritò de illis affirmari queat, grauem peccandi occasionem ab ijsdem præberi; ac proinde euidenter falsum est, vix vllam esse, de qua id iure affirmari possit. Obstat II. quia, quum Ferdinandus a Palao pro sua sententia referat Thomam Sanchez eo *num. 17. cit.* infausto prorsus euentu, & ridiculè hunc referret, quum is planissimè scribat, vt vidimus, mulieribus superfluè ornatis luce meridiana clariùs patere, *fore vt ob id a plerisque iuuenibus turpiter amentur*.

Dices II. frustra hìc auctoritatem Sanchez, & Palai referri, quum vterque doceat *ibidem* mulieres ita superfluè ornatas, licèt sciant a plerisque ideo se turpiter appetendas, non tamen peccare mortaliter, dummodo id non intendant. Sed contra est I. quia hìc nondum quæro de grauitate culpæ, sed de multitudine plurimorum, qui ex nimio earum ornatu in lethalia desideria labantur; quæ multitudo satis conuincitur ex perspicuis verbis ipsorum. Quod si ita ipsi non CI.

cohæ-

cohærerent sibi, viderint illi. Contra II. quia adhuc rectè sibi illi coherent, quia non loquuntur de graui & proxima occasione lethiferè peccandi alijs hîc & nunc suppeditatâ, & determinatâ, quæ si absque caussa iusta suppeditaretur; esset planè mortalis in omnium sententia, etiam ipsorum: ac proinde, si negarent ornatum valde superfluum, qui talem occasionem hîc, & nunc exhibet, esse mortalem, sibimet apertè contradicerent, quod de viris doctis, qui aliter in cōmodo sensu explicari possunt, minimè censendum. Quocirca, etsi ij Doctores concedunt ab ornatis feminis grauem peccandi mortaliter occasionem præberi, negant tamen eas ideo tali culpa obstringi, quia nimirum illæ plerunque non animaduertunt dari a se hîc, & nunc determinatam occasionem proximam, non solùm vlli indiuiduo particulari noto, vt Titio, sed nec vlli etiam indefinito, & vago; ac propterea huiusmodi occasiones ex nimio ornatu, licèt reuera sint graues, & proximæ; tamen quia hîc, & nunc ignorantur, respectu mulierum eas vt tales minimè animaduertentium pro remotis habentur ab ijsdem Doctoribus; Vnde meritò etiam ab ijsdem a mortali mulieres ipsæ excusantur, vt supra §. 2. *num.* 19. tradidi. Prætérquam quòd ijdem Doctores possunt etiam easdem mulieres a lethali eximere, licèt eę agnoscant hîc, & nunc determinatam occasionem grauiter labendi ex suo ornatu alijs afferri, quia tum, quanquam ex ornatu, & ex natiua pulchritudine pronocatio ad malum notabilis, & proxima occasio delinquendi oriatur, præcisè tamen ex ipso ornatu nonnisi leuis pronocatio, leuisq; occasio existit subinde, adeoq; nec sub mortali semper vitanda, vt probaui *cap.* 6. §. 1. *num.* 3. & *seqq.*

III. Idem Antecedens probatur, quia primò certum est, vnum saltem in probabile lasciuię periculum ab aliqua muliere ob superfluum valde ornatum, conijci, quod nemo negat, neque iure negare potest. At æquè certum moraliter est, hoc periculum, replicatis ijsdem circumstantijs frequenter, frequenter etiam contingere. Ergo iam habetur frequentia repetiti actus, quæ morale, seu probabile, aut verisimile periculum respectu vnius conflat. Deinde, moraliter quoque certum est, hoc ipsum periculum creari ab eadem muliere sic ornata, & plurimis alijs viris paris dispositionis: atque adeo vna mulier ita compta affert plurimis indefinitè probabile lasciuiæ periculum; vnde constat frequentia actuum respectu plurimorum indeterminatè. Denique, quod ex ornatu talis mulieris in tali iuuene v. g. frequenter accidit, vt turpiter illam amet, de se aptum natumque est, vt ex ornatu etiam omnium aliarum mulierum eiusdem conditionis in cunctis alijs iuuenibus eiusdem pariter conditionis frequenter quoq; contingat, vt eas turpiter amēt, vt moraliter etiam euidens, certumque est. Vnde habetur alia maior frequentia repetiti periculi respectu plurimorum indefinitè. Ergo verè tales mulieres superfluo suo ornatu plurimos indefinitè in probabile, ac verisimile lasciuiæ periculum conijciunt. CII. *Et ratione euincit.*

IV. Idem Antecedens ampliùs roboratur, quia etsi iuuenes, ac viri vnâ dumtaxat muliere immodicè valdè ornatâ lacessiti, tentationem faciliùs superare possint, & fortasse non plurimi ei succumbent (ponamus enim ita euenire) at omnium penè mulierum, vel certè plurimarum eodem immodico luxu vtentium multitudine, ac turbâ oppugnati, tentatique in- CIII. *Et ex Scriptura roboratur.*

grauissimas libidinis tentationes, & pericula præcipitantur, præ quibus quàm plurimos ruere, certissimum moraliter est. Vnde *Ecclesiastici* 9. denuntiatur seriò: ***Auerte faciem tuam a muliere compta, & ne circumspicias speciem alienam.*** Quid ni? quia ***propter speciem mulieris*** (ita videlicet cõptæ) ***multi perierunt, & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.*** Ergo æquè etiam certum est, plurimos viros indefinitè a feminis sic ornatis in verisimile, & probabile lasciuiæ periculum conijci, quod est illud Antecedens enthymematis *num.* 98. propositi. perspicuè satis ostensum.

CIV. *Plurimi a super-fluo mulierũ ornatu ad libidinẽ valde prouocãtur.* Nunc eiusdem enthymematis consequentiam *ibidem* indicatam probo, plurimos videlicet a superfluo mulierum ornatu ad lasciuiam notabiliter prouocari; quia notabilis prouocatio ad lasciuiam in hoc a leui prouocatione differt, quòd hæc, præcisis cæteris adiunctis ad gignendum effectum de se non sufficit, illa maximè. Sicut etiã vnus gradus caloris v. g. dicitur leuis dispositio ignis, quia inhabilis igni excitando; contra verò octo gradus caloris, notabilis, & sufficiens dispositio ad ignem introducendum. Quanquã caussa libera, hoc est, voluntas, positã etiam eadem dispositione, semper dissentire potest, vt compertum est. At probabile periculum lasciuiæ, quod ab immoderato feminarum ornatu plurimis affertur, vt patefeci, sufficit omnino, vt plurimi eo solicitati, in lasciuiæ peccatum reipsa labantur. Ergo immodicus mulierum ornatus plurimos ad libidinem notabiliter prouocat. Maior, & Minor iam sunt probatæ. Consequentiam ostendo I. Quia notabilis prouocatio ad Venerem eadem planè est, ac probabile periculum Veneris: idcirco enim dicitur notabilis, quia & ipsa satis est, vt plurimi ea inuitati cadant; sicut leuis, præ qua nemo communiter labitur, vt de periculo probabili, seu graui, & leui dictum est. At immodicus mulierum ornatus affert plurimis viris, vt docui, probabile Veneris periculum. Ergo notabiliter eosdem etiam ad Venerem prouocat II. quia si quis in quocunque casu neget notabilem lasciuiæ prouocationem interuenire, negabunt quoque Doctores omnes, & ratio ipsa manifesta, existere in eo vllum verisimile, aut probabile periculum lasciuiæ, sed leue tantummodo esse contendẽt. Ergo, dum probabile periculum adhuc in eo agnoscunt, hoc idem planè est, ac notabilis prouocatio ad lasciuiam. Ergo quum immodicus mulierũ ornatus probabile lasciuiæ periculum plurimis ingerat, ingerit quoq; iisdẽ & notabilẽ prouocationem ad lasciuiã, vt clarum est. Vnde sapienter Paulus Layman *lib.* 2. *Theol. tract.* 3. *cap.* 13. *n.* 11. *circumst.* 3. obseruat, traditque, ***negari non posse, quin corporis cultus luxuriæ etiam incitamentum esse soleat, quare dissuaderi debere, præsertim adolescentibus, quia ea re emolliuntur, & effeminantur, & a bonis artibus, ac virtutibus retrahuntur, vt non rarò exinde periculum mortalis peccati immineat.***

CV. *Adeoq; in extremã quoque peccãdi lethalis occasionẽ conijciuntur.* Ex his euidenter infero probationem illius Minoris supra *num.* 90. defixæ, nempe proximam delinquendi mortaliter occasionem viris ab immodico mulierum ornatu notabiliter ad libidinem incitante præberi: quia proxima occasio delinquendi mortiferè ea quoque ex consensu Doctorum omnium est, in qua homines positi, frequenter peccant lethaliter, vt *cap.* 5. §. 10. demonstraui. Sed vbi interuenit frequentia peccandi mortaliter, ibi necessariò adest etiam periculum probabile peccandi mortaliter, quum id ex ea necessariò generetur, vt constat.

ſtat. Ergo, quum demonſtrarim, probabile laſciuiæ periculum, notabilemque prouocationem ad libidinem a ſuperfluo valde ornatu mulierum gigni; demonſtratum eâdem operâ etiã a me eſt, occaſionem proximam laſciuiæ, ſeu peccandi mortiferè ab eodem ſuperfluo mulierum ornatu alijs præberi.

CVI. *Seu definitè, ſeu indefinitè.* Sine autem talis occaſio proxima ſit reſpectu alicuius perſonæ particularis, ſiue reſpectu alicuius indefinitæ, nihil refert quod ad rationem occaſionis proximæ conſtituendam, & ad culpam, ſi ea non vitetur, incurrendã attinet; dummodo occaſio quantum ad locum, & tempus ſit æquè determinata, & par notitia æqualis periculi in vtroque caſu habeatur, vt abunde oſtendi *cap.* 5. §. 3. & 13. nec non *cap.* 7. §. 2. explicaui: adeoque quod ad hanc circumſtantiam ſpectat periculi alicui, vel pluribus indeterminatè ſolùm allati, nihil prorſus addendum ſupereſt.

CVII. *Et quidẽ ſine legitima cauſſa.* Porrò huiuſmodi proximam delinquendi lethaliter occaſionem ſine legitima cauſsa a ſuperfluo mulierum ornatu alijs præberi, conuincitur facilè ex eo, quia commodè talem ornatũ ipſæ poſſunt omittere, & tamen minimè omittunt, vt pluribus infra §. 12. docebo. Ergo eædem mulieres; quoties a tali ſuo immodico ornatu probabile mortalis culpæ periculum, in occaſione determinata alicui, etiam indeterminato præberi cernunt, nec tamen eo ornatu abſtinent, vt facilè poſſent; etſi directè ruinam eius minimè intendant; toties peccant mortaliter. Quæ erat aſſertio probanda.

CVIII. *Confirmaturq.* Et confirmo, quia prouocare alterum notabiliter ad peccatum mortale, mortalis item culpa eſt, vt patet ex terminis, & ex diſputatis hîc deducitur apertè. At mulieres immodico ornatu ad mortalem laſciuiam complures notabiliter prouocant, vt hic pariter reuici. Ergo peccant mortaliter.

Neque obſtat, quòd notabilis prouocatio ad malum, & probabile periculum libidinis ab ornatu etiam moderato gignatur. Quicquid enim de hoc ſit: diſpar ratio in promptu eſt, quia ius eſt mulieri gerendi moderatum ornatum, non verò eſt ius gerendi imoderatum; neque eo ſemper carere, abſque graui incommodo poteſt, vt ſatis *cap.* 6. §. 1. vidimus; hunc autem perpetuò amittere abſq; incommodo, communiter, & plerunque poteſt. CIX. *Sec° verò eſt, quã ex moderato ornatu quis ad malũ ſtcitatur.*

§. IX. *Eadem ratio occaſionis proximæ a ſuperfluo ornatu alteri data magis vrgetur.*

Erit fortaſſe nonnemo, qui explicatam paulò ante rationem eleuare ſtudens, etſi concedet habitum notabiliter prouocatiuum libidinis, eſſe mortaliter ſcandaloſum; negabit tamen ſatis probatum eſſe, dari ornamenta artificioſa notabiliter, atq; vniuerſè ita prouocantia. Quod enim libidinis prouocatiuum eſt, dicit influxum moralem in ruinam proximi. Vt autem talis influxus moralis ſit notabilis vniuerſaliter, debet eſſe reſpectu plurium. At in communi hominum æſtimatione, ad quam in iudicijs experimentalibus recurrendum eſt, non cenſentur plures cadere propter ornamenta artificioſa, attenta occaſionum multiplicitate: Ergo talia ornamenta non ſunt lethalia. CX. *Impugnat allata ratio.*

Verùm expoſitam ante rationem eſſe omnino ſolidam, tergiuerſationẽ verò allatam planè nullam, facilè nunc vincam. Fateor equidem libenter in iudicijs experimentalibus communẽ CXI. *Sed defenditur.*

hominum non sanè quorumcunq; sed peritorũ, ac prudentũ maximè, æstimationẽ esse attendendam. Sed peto, vndenã cõmunis hominũ prudentũ hæc æstimatio colligẽda sit? vnde exprimẽda? vnde deriuãda? nõ certè ex voluntaria imaginatione, nõ ex Metaphysica subtilitate, non ex Geometrica demonstratione, non ex affirmandi, negandiue lubentia, non denique ex altercandi, ingenioliique ostentandi cupiditate, vt exploratum est, sed ex moralibus argumentis, testimonijs, documentis, ac rationibus, vt extra controuersiam penitùs est. Cum illis quippe, qui contentionis, & iurgij, quàm simplicis, & non fucatæ veritatis sunt auidiores, tricasque de industria serere amant, nihil mihi negotij esse neque hic, neque alibi, palàm denuntio. Qua denuntiatione præmissa.

CXII. *Vt patet ex dictis.* Aio I. huiusmodi difficultatem præsenti assertioni obijci ab illo, iure non posse, qui rationes morales firmas, & solidas §. 8. *num. 91.* vsque ad 110. antea productas, quibus probaui plurimos viros ab immodico valde ornatu mulierum notabiliter prouocari, sedulò legerit, ac seposito quouis litis affectu, sincerè expenderit. Ijs verò rationibus legitimam solutionem vbi ego redditam videro, tum minùs validas agnoscam. Interea autem ijsdem vrgentibus potiùs, quàm voluntariæ tantùm inficiationi, iure meo assentior.

CXIII. *Influxus moralis plurium quò sit vniuersè prouocati... valde, non requiri respectu* Aio II. quod in obiectione innuitur, influxum moralem debere esse non tantùm respectu paucorum, sed plurium, magnâ ad æquiuocationem tollendam explicatione indigere. Nam hæc plurium multitudo ad moralem influxum per te requisita, aut intelligitur de ipsis prouocantibus ad malum, aut de prouocatis. Si de ipsis prouocantibus, nihil obest meæ assertioni, quæ non tradit esse plures, vel paucas feminas, habitu notabiliter prouocante ad libidinem vtentes, sed quotquot illæ sint, siue paucæ, siue plurimæ, ita immodicè ornatæ, cunctas lethaliter delinquere. Occasio enim proxima peccandi grauiter, non fit, aut desinit esse proxima ex eo, quòd plures, vel pauci probabili periculo delinquendi lethiferè se ipsos, vel alios sine iusta caussa exponant. Tam quippe Titius v.g. ex frequẽti aspectu, & colloquio cum Lucretia in occasionem proximã osculi Venerei incidit, si nullus alius virorũ feminam vllã aspiciat, neq; eam alloquatur, quàm si omnes aspiciant cunctas, & alloquantur, vt perspicuũ est. Confirmatur validè ex definitione ipsa occasionis proximæ c. 5. §. 10. expensa, in qua occasio proxima dicitur & censetur esse, non solùm, quę ex suo genere talis est, vt frequẽter inducat homines similis cõditionis ad tale peccatũ: sed illa quoq;, quam habere in hoc homine talem effectum experimento constat. Vnde liquet, ad occasionem proximam sibi, vel alteri præbendam, vel vnicum hominem, vbi sufficiens experimentum præcessit, satis esse. Ergo vtcumque paucę sint, vel paucissimæ (vtinamque nullæ penitùs) quæ immodicum valdè ornatum notabiliter irritantem ad malum gestant, non desinunt propterea dare alijs proximam ruinæ occasionem. Quare si contentio ad solam quæstionem de facto ex parte mulierum paucorum, aut plurium nimio cultu luxuriantium redigatur, sublata est omnis controuersia. Quippe si paucæ gerent tam immoderatum ornatum, paucæ huiusmodi illicio ad luxuriam notabiliter prouocabunt; sin autem ferent plurimæ, plurimæ quoque notabiliter prouocabunt, vt planum *prouocantium.*

num est; quemadmodum etiam, si paucæ clam cum viris formosis, & intemperantibus loquantur, paucæque oculos ijs adijciant, paucæ quoque in periculum obscœnitatis incident; contra verò si plurimæ colloquantur, oculosque adijciant, plurimæ etiam labentur, vt perspectum est.

CXIV. *Neq; respectu prouocatorum.*

Quod si non de prouocantibus, sed de ipsis prouocatis fermo sit, neque ex his plures ad proximam occasionem constituendam necessariò requiruntur, sed ex eiusdem definitione compertum est proximo delinquendi periculo illos quoque exponi, non solùm, quum occasio ipsa ex suo genere talis est, vt frequenter inducat homines talis cōditionis ad tale peccatum, sed etiam quando experimento constat, in hoc homine talem effectum habere; atque adeo vnicum quoque hominem prævio experimento edoctum simili occasioni proximæ censendæ satis esse. Nam si Titius experimento didicit, se a colloquio Lucretiæ vix vnquam sine peccato mortali discedere, aut saltem frequenter in eo ita delinquere, iam in occasione proxima, loquens cum ea, versatur, etiamsi nullus alius hominum huiusmodi periculum fuisset vnquam expertus, vt manifestum est. Vnde efficitur, eas quoque mulieres, quæ non ignorant, aliquem ex suo immodico valde ornatu in mortalem concupiscentiam frequenter incidisse, etsi is indefinitè tantùm cognitus sit ex relatione incorrupti testis, reuera præbere tali viro indefinitè cognito occasionem proximam peccandi mortaliter; ac proinde, si id sine iusta caussa faciant, lethaliter pariter delinquere iuxta communem doctrinam sæpius inculcatam.

CXV. *In ornatu feminarũ immodico adest frequentia repetiti act⁹ valde prouocãtis respectu etiã plurium indefinitè.*

Aio III. in feminarum immodico cultu adesse frequētiam repetiti actus ad libidinem notabiliter prouocantis non solùm respectu alicuius singularis prouocati, qui eam frequentiam expertus sit, sed respectu etiam plurium indefinitè, quibus idem acciderit. Quod etsi supra *num.* 98. & seqq. demonstraui; lubet tamen hîc alijs quoque documentis confirmare. Sic verò ratiocinor. Ornatus mulierum valde immodicus vel nihil omnino ad lasciuiam prouocat; vel prouocat tantùm leuiter, & nunquam notabiliter, vel prouocat aliquando leniter, aliquando notabiliter. Primum est omnino improbabile, quumq; omni etiam fundamento careat, planè temerarium contra omnes Patres, & Doctores, qui talem ornatum ad libidinem prouocare disertè affirmant, vt ex eorum testimonijs toto hoc *cap.* 7. recitatis indubitatum est, conuincitque ipsa quoque cotidiana experientia, quam nemo, nisi stipes, iure negare potest. Secundum etiam caret omni probabilitate, quia nullus prorsus Doctorum ait, nunquam ab immoderato valde ornatu prouocari notabiliter ad lasciuiam, plurimi autem Doctores, quos a *num.* 32. vsque ad 75. produxi, id necessariò supponunt, dum talem ornatum prouocatiuum, mortalis culpæ damnant, neque prudenter ab vllo tam imperiti, atque inepti existimari possunt, vt ornatum leuiter etiam tantummodo ad malum prouocantem graui adeo scelere obstrictum censuerint; ac proinde notabiliter tantùm prouocantem lethali peccato obnoxium manifestò arbitrantur. At quoties de indicijs experimentalibus lis est, tota decisio a communi hominum prudentum æstimatione petenda est, per te etiam. In hoc verò casu, in quo de experimentali facto, & iudicio quæritur, an ornatus mulierum valde immodicus aliquando ad libidinem notabiliter prouocet, nemo Doctorum

rum

rum id negat, & plurimi necessariò asseuerant. Ergo ex communi prudentum æstimatione certum est, dari aliquem ornatum mulierum, qui ad libidinem notabiliter interdum prouocat. Confirmatur I. quia vbi opinio a mera hominum æstimatione pendet, iudicium vnius Doctoris singularis, oppositum iudicijs aliorum omnium Doctorum paris omnino auctoritatis, & doctrinæ, prudentiæ, ac probitatis, communem sententiam propugnantium consensu mutuo, est omnino improbabile, vt in mea *Trutina opinionum moralium*, *par. 1. cap.* 8. demonstro. Hîc verò decisio, an ornatus immodicus notabiliter aliquando prouocet ad malum, etsi a natura ipsius ornatus ita allicientis reipsâ petenda est, nihilominùs quia nobis ea, quod attinet ad alliciendi præcisam mensuram, incomperta est, quantum ad notitiam tota ab humana æstimatione pendet, vt liquet; communis autem æstimatio, & sententia hominum prudentum, nempe Doctorum iudicat prouocationem talis ornatus ad malum aliquando esse notabilem, & nemo e cōtrario id negat, & etiamsi vnus tantùm negaret, improbabiliter prorsus a cæteris dissentiret. Ergo quum nullus omnino dissentiat, extra controuersiam est, dari aliquem mulierum ornatum artificiosum valde immodicum, de quo solo præsens disputatio est, qui notabiliter interdum ad lasciuiam prouocat.

CXVI. *Plures indefinitè ad libidinem valde incitari ex mulierū superfluo ornatu.* Confirmatur II. quia non solùm nemo ex Doctoribus tale experimentum notabilis prouocationis ex nimio ornatu ad libidinem negat, vt dixi, sed plerique etiam ex illis, qui leuis dumtaxat prouocationis assertores videri possunt, quos supra §. 1. *num.* 3. vsque ad 10. retuli, id non obscurè fatentur. Quod vt reuincam, suppono I. tanquam moraliter certum, Doctorum opiniones, dicta, & testimonia, quum dubia sunt, aut in controuersiam vocantur, ita esse interpretanda, vt sensus falsus, atque absurdus, nisi is certò euincatur, semper vitetur. Sicut enim vnusquisque præsumitur bonus, nisi probetur malus, vt omnia iura sanciunt; ita quoq; Doctor quilibet, qui editis monumentis doctrinæ famam, atque auctoritatem sibi comparauit, præsumitur in suis sententijs non absurdè, sed rationabiliter procedere, donec contrarium non ostenditur. Suppono II. tanquam æquè certum, quod a te quoque, qui in obiectione *num.* 110. expositâ statuis, verissimum esse, quòd habitus notabiliter prouocatiuus ad actus Venereos, sit mortaliter scandalosus, necessariò concedendum est; sensum esse perabsurdum, absonamque sententiam tam eius, qui muliebrem ornatum immodicum leuiter tantùm prouocantem ad libidinem, culpæ mortalis damnat; quàm illius, qui notabiliter prouocantem culpæ mortalis absoluit. Quibus positis,

CXVII. *Docet Fumus.* Bartholomæus Fumus, quem *num.* 5. citaui, *in Summa, verbo, ornatus, num.* 3. ita scribit: *Aliqui dicunt, quòd licèt mulier non intendat ruinam alicuius ex suo ornatu, tamen, quum aduertit, quòd aliqui prouocantur ex hoc, non debet se illis offerre, & quoties se offert, mortaliter peccat*; quam doctrinam etsi ipsemet Fumus negat, non tamen negat, quia non detur notabilis prouocatio ornatus immodici ad libidinem, sed quia ipse non agnoscit notabilem excessum ornatus, sed vanam tantùm, leuemque superfluitatem: præsertim, quia ibidem *num.* 1. §. 4. posse esse *ita inhonestū* apertè testatur, *quòd ex eo persona scandalizarentur, & esset mortale, quia daretur alijs materia scādali,*

tali, vbi inhonestum habitum, ornatumque eum sine dubio vocat, qui notabiliter ad Venerem prouocat, seu, quod idem est, dat alijs materiam scandali, vt ipse explicat, nempe mortalis; neque enim hoc nomine hîc eum intelligit, qui verenda detegit, aut pellucido tantùm velo ea tegit, quum talis habitus obscœnissimi nullum ibi verbum, nullum indicium fit, & ne impudentissimis quidem, ac turpissimis meretricum in vsu sit.

CXVIII. *Et Lessius.* Lessius quoque supra *n 6.* adductus, statuit *non ex eo censeri ornatum scandalosum, quòd multi occasione illius putentur ad praua desideria prouocandi*, quê ideo a mortali excusat, quia talis *ornatus solùm remotè ad malum prouocat*, vt infra §. 15. expendam. Vbi is Doctor euidenter concedit, ab ornatu mulierum superfluo multos ad praua desideria prouocari, ne dum vnum dumtaxat. En hîc influxum moralem ornatus feminei in ruinam nô vnius proximi tantùm, sed multorum etiam, quanquam a mortali exemptum, quia remotè solùm prouocet. Hinc ego sic disputo. Ruinam multorum, qui de facto occasione ornatus muliebris peccent lethaliter, non diffitetur Lessius. Quæro, an is ornatus, qui remotè dicitur prouocare, notabiliter, vel leuiter prouocet? Si notabiliter: ergo absurdè inficiatur Lessius esse mortalem, quod de tam docto viro minimè præsumendum. Ergo supponit, leuiter prouocare, nempe quia excessus ornamentorum leuis est, adeoq; & grauis culpæ expers est, vt cap. 6. num. 3. & seqq. explicaui. Ergo si leuis excessus ornamentorũ leuiter ad libidinem prouocat, notabilis excessus notabiliter prouocabit. Ergo Lessius, qui a leui excessu leuiter prouocari multos ad praua desideria cõcedit, a notabili excessu notabiliter multos prouocari concedet, neq; tergiuersari potest.

CXIX. *Et ratio cõuincit.* Confirmatur I. quia sicut ipsâ pulchritudine naturali plures ad libidinem incitantur, ita & moderato ornatu artificioso, quanquam licito & honesto plerique ad eandem libidinem accenduntur, saltem leuiter; Cui ornatui si leuis ornamentorum excessus addatur, multo magis ille prouocabit. Ergo si notabilis excessus addatur, notabiliter prouocabit. Antecedens quod ad vtramq; partem constat ex cap. 6. num. 1. & cap. 7. num. 115. Consequentiam probo, quia in omni materia morali, quæ habet latitudinem, constatq; ex multis particulis moraliter vnitis, cuiusq; præceptum obligat ex sua natura ad mortale, addendo particulas particulis, hasq; semper replicando, peruenitur tandem ad notabilem, & lethalem excessum, vt patet in furto, ex se ad mortale adstringente, in quo vnus obolus, geminatus & replicatus sæpius per additionem noui & noui oboli, excrescit in aureum, & maiorem summam, vtiq; mortiferam. At ornatus leuiter ad lasciuiam prouocans ita se habet, quia sicuti augetur obolus obolo, donec in aureum transit; ita leuis prouocatio ex leui ornatus excessu manans, alio leui excessu addito & replicato sæpius augetur magis, tandemq; in notabilem prouocationem migrat, vt clarum est, & prouocare ad libidinem non suam est mortale ex suo genere, vt etiam patet. ergo &c. Confirmatur II. ex doctrina Suarez *Tom. 1. de Relig. tract. 3. lib. 3. cap. 3. n. 10.* vbi, quum ex communi sententia docuisset, cum sta Sacerdotis peccata mortalia nô continere specialem malitiam lethalem sacrilegij contra personam sacram; subdit postea, ne venialem quidem sacrilegij huiusmodi malitiam esse concedendam, quod nonnullis placuit.

Quippe

Quippe si semel venialis in his malitia sacrilegij concedatur; posse consecrationem personæ sacræ, & fœditatem peccati mortalis ab ea commissi adeo excrescere, vt venialis sacrilegij malitia transeat in mortalem. Ergo quum in excessu ornatus muliebris etiam modico leuis ad libidinē prouocatio concedatur ab omnibus, & a nullo negari possit; addito ornatus immodici excessu maiori & maiori, tandem notabilis prouocatio ex eo gignetur; quod nemo probabiliter inficiari potest. Quæ sanè ratiocinatio vrget maximè non solum Lessium, sed etiam cunctos planè Doctores, qui, vt *num.* 115 ostendi, fateri coguntur, ab ornatu immoderato prouocari saltem leuiter ad lasciuiam. Ergo si alius & alius excessus ornamentorum addatur, notabilis tandem ad libidinem prouocatio ex eiusmodi ornamentis in omnium Doctorum sententia necessariò extabit. Vnde non tantùm liquet dari aliquem excessum ornatus artificiosum, ac notabilem, qui notabiliter interdum ad lasciuiam prouocet, vt *num.* 115. probaui, sed etiam qui multos tum ex mente, & verbis Lessi, tum ex cunctorum Doctorum indicio notabiliter quoque prouocet. Et quidem quod ad Lessium spectat, concedi ab ipso ornatum mortaliter scandalosum, ac proinde notabiliter ad Venereos actus prouocatiuum ex eisdem verbis eodem *num.* 6. relatis perspicuum est, vbi ait delinquere feminam mortaliter *affectu ornatus, si proximi salutem nihili pendat, non curans, an scandalizetur, an non.*

CXX. *Et Auctores faucẽt.* Thomas Sanchez quoque §. 1. *num.* 8. supra allatus testificatur *luce meridiana clarius mulieribus patere, fore vt ob superfluum suum ornatum a plerisque iuuenibus turpiter amentur.* Haud secus & Ferdinandus a Palao ibidem recitatus, vix vllam esse mulierem ita superflue se ornantem, de qua affirmari non possit, grauem occasionem peccandi tribuere. Similia ferè habet & Layman supra, §. 8. *num.* 104. productus, articulatè docens, *corporis cultum luxuriæ incitamentum esse solere, & non rarò periculum mortalis peccati inde imminere.* Quos ego Auctores, qui leuem ex ornatu nimio prouocationem ad libidinem palàm agnoscunt, & notabilem aliquando existere nequeunt iure inficiari, quin etiam non obscurè innuunt; repetitâ superiore interrogatione, & ratiocinatione breuiter aggredior. Ornatus superfluus per vos prouocat saltem leuiter ad lasciuiam plerosque iuuenes &c. Ergo additus alius excessus ornamentorū, ac sæpius replicatus notabilem gignet prouocationem, etiam respectu plurium. Ergo quum negatis talem ornatum, licèt inde plerique grauiter peccaturi præuideantur, esse mortalē, necessariò supponitis leuem tātùm ex eo esse prouocationē, alioqui si notabilem putaretis, absurdè venialem crederetis. Ergo si leui ornatus excessui leuem prouocationem parienti addatur alius, & alius similis excessus, inficiari non potestis, quin notabilis ad libidinem prouocatio inde confletur, etiam respectu plurium.

Confirmatur III. principaliter, quia nullus Doctorum negat nimio feminarum ornatu plures viros ad libidinē vehementer prouocari, vt perspectum est; plurimi verò Doctores, & Patres id necessariò supponunt. Ergo ex tot Doctorum, & Patrum testimonio sufficienter constat de communi æstimatione hominum prudentum indicantium muliebri ornatu valde immoderato complures ad libidinem notabiliter prouocari. Antecedens patet ex ver- CXXI. *Vt planissimè renuncei.*

verbis ipsis Doctorum vtriusque partis §. 1. *a num.* 3. ad 10. & §. 4. & 5. a *num.* 32. vsque ad 75. relatis, ac prætcrea sic roboratur. Doctores illi, qui ornatum feminarum immodicum culpæ mortali eximunt, vel loquuntur de ornatu ad libidinem prouocante, vel non. Si non: Ergo nullo modo aduersantur alijs Doctoribus longè pluribus notam delicti lethalis muliebri ornatui ad libidinem allicienti inurentibus, sed de casu longè diuerso ad quæstionem præsentem non pertinente disputant, vt euidens est. Si verò de ornatu lasciuiæ prouocatiuo disserunt, quæro, an de leniter tantùm prouocatiuo; an etiam de notabiliter prouocatiuo sic decernant? Si primum; ergo non contradicunt adhuc cæteris Doctoribus, qui ornatum prouocantem ad actus Venereos culpæ mortalis notant, nec de leui, sed de notabili tantùm prouocatione loquuntur, dum hanc lethiferam esse indicant, vt clarũ est. Si secundùm; contradicunt quidem reliquis sine dubio, sed valde absurdè, etiam per te, quum verissimum per te quoque sit, habitum notabiliter prouocantem ad actus Venereos, esse delicti lethalis reum, vt *num.* 110. dixisti. Ergo quum sint illi viri docti, neque prudenter præsumi possit, eos esse ineptos, necessariò censendum est, ipsos loqui de leui tantùm prouocatione ad libidinem, atq; adeo non repugnare alijs Doctoribus prouocationem huiusmodi lethalem reputantibus, ac proinde notabilem esse necessariò existimantibus, vt mox reuincam.

CXXII. *Et amplius ostendit.* E contrario autem isti ipsi Doctores, qui muliebrem ornatum incitantem ad libidinem, peccati mortiferi labe aspergunt, peto, num de leui incitatione, an de notabili loquantur? Si primum: Ergo absurdè, & falsò sentiunt, qui lenem omnem prouocationem ad Venerem indicant esse mortalem. Ergo, ne tam magni viri adeo absurdè, & falsò sentire ingenti cum ipsorum iniuria, temereque dicantur, necessariò dandum est secundum, & censendi sunt loqui de notabili prouocatione. Ergo priores Doctores non aduersantur secundis, quia illi de leui prouocatione, dum hanc venialem aiunt; isti de notabili, dum lethalem indicant, necessariò loquuntur. Ergo ex luculentissimis testimonijs tot tantorumque Doctorum sufficienter cõpertum est, dari ornamenta artificiosa, quæ ad Venerem notabiliter prouocent, quæ erat prima conditio in obiectione *num.* 110. requisita. Quod autem notabiliter prouocent etiam plures, quæ erat altera, facilè quoque probatur; quia quum priores Doctores discordare nequeant a posterioribus, sed conuenire debeant in aliquo ornatu muliebri artificioso ad lasciuiam notabiliter prouocatiuo, saltem paucorum, vt patefeci; reliquum est, vt dissentire dicantur in eo, quòd illi lenem vt plurimum prouocationem, isti notabilem vt plurimum intercedere sibi persuadeant. Atqui ne in hoc pũcto quidem de iure ipso discrepare queunt, etsi de facto, quod ad quæstionem non attinet, possit esse dissensio. Nam quum ornatus notabiliter ad Venerẽ prouocans dicat omnino talẽ & talem apparatum illecebrosum, atq; artificiosum fucorum, cincinnorum, monilium, colorum titillantium, & cæterarum pellaciarum, quæ naturali pulchritudini superadduntur, vt extra controuersiam est; tam priores, quàm posteriores Doctores necessariò fateri debent, a quacunque huiusmodi apparatus feratur, notabilem hinc prouocationem creari, vt palàm est. Quod autẽ a pluribus, vel a paucioribus talis

apparatus geratur, est quæstio facti, de qua neutri Doctores litigant, neque ea tollit, aut gignit occasionem proximam delinquendi, vt supra *num.* 113. demonstraui. Porrò idem apparatus a quotcunque, & quibuscunque gestatus de se aptus est ad notabiliter prouocandos non minùs plures, & multos, quàm paucos eiusdem prorsus conditionis, & dispositionis, quum nulla planè ratio assignari possit, cur potiùs paucos, quàm plures eiusdem dispositionis notabiliter prouocet, quandoquidem naturaliter, & necessariò agit, ac prouocat; etsi liberum sinat consentire, vel dissentire prouocationi: idem autem manens idem in paribus circumstantijs naturaliter semper facit idem, vt notum est. Ergo datur omnino ornatus artificiosus notabiliter prouocans ad Venerem non paucos tantùm, sed etiam multos; darique similem ornatum, sufficienter colligigitur tum ex communi hominum prudentum æstimatione, cui nihil obstat, vt probatum est; tum etiam ex ratione paulò ante exposita. Confirmatur I. quia si ad moralem influxum respectu plurium in re ab humana tantùm æstimatione pendente ostendendum, testimonium tot Doctorum, & Patrũ non sufficeret ad fidem faciendam communis æstimationis sapientum, plurimæ opiniones, & sententiæ, aliæ probabiles, aliæ certæ, quæ huiusmodi testimonijs dumtaxat innituntur, & in Catholica Ecclesia valde receptę sunt, necessariò euerterentur, quod est absurdum, & falsum. Confirmatur II. quia eadem absurditas, & falsitas multò magis sequeretur, si testimonijs adiuncta ratio ad eundem influxum moralem respectu plurium demonstrandum, vt in casu præsenti contingit, satis non esset. Ergo &c.

cxxiii. *Cöstat.* Confirmatur verò principalis responsio IV. quia datur de facto habitus meretricius notabiliter ad libidinem prouocans, & quidem plurimos, vt supra §. 7. *nu.* 80. vsque ad 90. probaui. Atqui talis habitus quanquam meretricius, est omnino distinctus ab illo obscœnissimo, qui pudenda ipsa vel penitiùs detegit, vel tenuissimo velo pellucido tegit, vt illic quoque *num.* 86. 87. & 88. ostendi, vbi etiam planum feci, hunc reipsa eũdem esse, ac qui notabiliter ad Venerem vtcunque solicitat. Ergo &c. *ex habitu meretricio.*

cxxiv. *Præsertim qua is ab obscœno sæpe diuersus.* Confirmatur eadem responsio V. ratione iam indicatâ, sed hîc paulò meliùs ponderandâ, atque explicandâ. Quum enim ex dictis probatum, certùmque sit, dari aliquem habitum ab obscœno distinctum, & nihilominùs prouocatiuũ libidinis notabiliter, saltem aliquando, & respectu paucorum; ac proinde lethalis culpæ reum, exploratum quoq; est, illam esse occasionem proximam, quæ ex suo genere frequenter inducit homines similis cõditionis ad tale vel tale peccatum, seu offert hominibus similis conditionis probabile periculum talis peccati, vt §. 8. *nu.* 98. & *seqq.* docui, iterumque in præsentia confirmo. Quæro enim; habitus ad libidinem paucos notabiliter prouocans, quo pacto, & quam ob rem ita prouocat? nempe ipso ornamentorũ apparatu valde immodico, sine quo ipsa naturalis pulchritudo in plerisque feminis tenuis, aut nulla, nec in paucis deformitas pro formositate existens, nullas Veneris flãmas in alijs excitare potest; at fucorum, & ornamentorum illecebris adulterata, animata, ac roborata ignem libidinis in nonnullis saltem accendit. Quid ni igitur similem ignem, & in pluribus alijs similis conditionis accendat, seu probabile talis ignis periculum ijs afferat? Si paris conditionis sunt, quid habet vnus

præ

præ alio, cur tali periculo iste obnoxius sit, ille verò exemptus? Nihil profectò, alioqui paris conditionis non sunt contra suppositionem; & nulla certè disparitas rationabilis reddi potest, sed voluntaria dumtaxat commẽta a mera contradicendi pertinacia obtrudentur. Ergo ab ornatu valde immodico occasio proxima, seu probabile periculum libidinis creatur nõ paucis tantùm, sed pluribus quoque, quod sanè tantundem est, ac notabiliter plures ab eodem ornatu prouocari, seu influxum moralem in ruinam multorum inde deriuari, quod mihi erat patefaciendum.

Obiectionis æquocatio tollitur.

CXXV. Sed lubet id ipsum ampliùs adhuc corroborare, magnam aliam æquiuocationem in eadem obiectione detegendo, ac perimendo. Nam quum ait illa influxum moralem ornatus immodici notabiliter vniuersè ad libidinem prouocantis, non debere esse tantùm respectu paucorum, sed respectu plurium, dupliciter id intelligi potest. I. quòd ipsimet prouocati notabiliter a tali ornatu superfluo non sint pauci, sed plures, & ipsa pluralitas non ratione singularum occasionum, sed ratione omnium collectiuè spectetur; quo pacto videtur ipsamet obiectio velle, dum addit: *attenta multiplicitate occasionum*. Et in hoc sensu iam satis probatum est, hanc pluralitatem in pluribus prouocatis eiusdem dispositionis, positisque in simillimis occasionibus, & circumstantijs cerni, neque probabiliter negari posse respectu etiam multiplicium occasionum, siquidem sine vllo fundamento ad paucos tantùm prouocatio notabilis, quæ moraliter, & physicè agit, etiamsi alij plurimi in ijsdem circumstantijs versentur, restringitur. II. intelligi potest, quòd prouocati plures sint etiam in singulis occasionibus proximis e

Quum ostẽsũ sit plures prouocari valde a nimio ornatu feminarũ.

tali ornatu manantibus. Et in huiusmodi sensu talis conditio requisita merè voluntaria est, simulque improbabilis, ac planè falsa. Vel enim occasio proxima ex suo genere talis est, vel in certo homine talis deprehenditur. Si secundum: huiusmodi occasio censetur illa etiam, in qua vnus tantùm frequenter labitur, vt supra *num.* 114. satis enodaui. Si primum, occasio proxima ex suo genere etsi illa statuitur, quæ homines similis conditionis in peccatum frequenter adducit, vt supra cap. 5. §. 10. num. 153. definita est: hæc tamen frequentia non significat necessariò, ac solùm, quòd in singulis occasionibus plures cadant frequenter; sed etiam, quòd tali occasione positâ, & multiplicatis vicibus repetitâ, nunc iste, nunc ille, nunc alius, vnus indefinitè in singulis vicibus frequenter peccet. Nam si Titius millies conuiuando, atque ad potum, præter morem loci etiam, ac sine alia iusta caussa inuitando, animaduertit in singulis conuiuijs morale periculum, ne vnus aliquis inebrietur, frequenterque accidit, puta quingenties, vt ebrius vnus indefinitè euaserit, profectò occasionem proximam ebrietatis dedisse, etsi frequentia ebriorum non respectu singulorum conuiuiorum, in quibus non nisi vnus indefinitè inebriatus supponitur, sed respectu millenorum conuiuiorum fuerit, ab omnibus Doctoribus meritò dicetur. Hîc enim quoque habet locum definitio occasionis proximæ, quòd Titiùs tali sua inuitatione ex suo genere homines similis cõditionis frequẽter ad ebrietatem induxerit. Deinde, quid deest, quominùs hæc occasio proxima censeatur? multitudo prouocatorum? Quæro. hæc quanta esse debet? Singula conuiuia constabant v. g. ex quatuor, aut quinque conuiuis. Quot ex

Et occasio pxima lethi ferè peccãdi nõ exigit, ꝙ plures cadant frequẽter in singulis vicibus, sed indefinitè ꝙ nunc vnº, nũc alius.

tot conuiuis in singulis conuiuijs frequenter inebriari postulas, vt occasionem proximam eis datam agnoscas? quot, inquam, postulas? duos? tres? quatuor? At ita ferè omnes in ebrietatem lapsos poneres. Quis verò tibi in aurem garriuit hæc somniata discrimina, vt si in singulis conuiuijs duo indefinitè frequenter inebrientur, aut tres, occasionem proximam datam faciant, aut testentur; non item, si vnus tantùm indefinitè in illis æquè frequenter delinquit? Fabulæ fingi plures possunt, ratio solida reddi non potest. At enim idem prorsus in similibus casibus, nominatimque in immodico etiam ornatu contingit, qui occasionem peccandi proximam tum etiam præbet, quando in singulis vicibus vnus indefinitè ob eum frequenter delinquit, ac periculum huiusmodi in hac, & illa conuersatione, & circumstantia singillatim præuidet.

CXXVI. *Moralis demonstratio assertionis.* Ex quibus tum hîc, tum superiore §. 8. disceptatis, in hac morali materia moralis demonstratio assertionis propositæ, quòd ad occasionem proximam, atque ad notabilem libidinis prouocationem ex valde immodico mulierum ornatu manantem attinet, planè conflatur: quicquid deinde fit de caussa iusta, quæ tali vtentem ornatu, a culpa occasionis, & prouocationis huiusmodi non subtractæ, iure eximit. Moralem verò in hac materia *Notabilē ex nimio ornatu mulierū prouocationē ad Venerē crebri experimēto probatur.* morali demonstrationem, non Metaphysicam propterea aio, quòd nolim ego cum ijs, qui ad implicandam veritatem cauillationes quærunt, manus conserere, vt iam innui. Cæterùm qui sincero veritatis amore ducuntur, facilè, opinor, dabunt manus vel ipsimet experientiæ, quæ ab immoderato feminarum cultu probabilia nimis libidinis pericula, notabilesque Veneris prouocationes proficisci, alioqui a sola plurimarum naturali pulchritudine minimè profectura conuincit. Permultæ siquidem mulierum, si domi incomptæ, inornatæque deprehendantur, nullam ferè impuræ flammæ scintillam aspicientibus injciunt, sed potiùs displicent; adeo sordent, vel fœtent: eædem verò fucatæ, comptæque foras prodeuntes plerisque spectantiū, quos intra domesticos parietes impune aspectæ illæsos dimiserant, exitio subinde sunt, ac ruinæ, vt vsu non infrequenti compertum est.

Quid porrò aliud veteres Patres §. 8. recitati, nisi hanc ipsam immodici valde ornatus feminei ad lasciuas flāmas concipiendas proximam occasionem, notabilemque prouocationem apertè disignant? An Clemens Alexandrinus, si ab eodem ornatu ad turpitudinem haud notabiliter, sed leuiter tantùm, nec proximè, sed remotè solùm incitari censuisset, tam ineptus fuisset, vt nihilominùs eum *immanium voluptatum procreatorem* asseueraret? an tam fatuus Tertullianus, vt illum caussam perditionis, *gladium* infixum alteri, & *elaboratæ libidinis suggestum* appellaret? an S. Cyprianus tam simplex, vt *pudicitiæ venenū* scriberet? an S. Petrus, Eremita tam excors, vt *pudoris excidium*, S. Ambrosius tam inconsideratus, vt *incentiua vitiorum*; tam imprudēs Hildebertus, vt *fascinū intuentiū*; tam insipiens S. Hieronymus, vt *ignem iuuenum, & fomenta libidinum* pronuntiarēt? tam inconsulti reliqui Patres, & Doctores, vt scopulum castitatis reputarent? tam nullius apud homines fidei, spretæque auctoritatis ipsummet Spiritus Sancti diuinum oraculum, vt frustra testetur, *propter speciem mulieris compta multos perijsse, & ex hoc concupiscentiam quasi ignem exardescere*? Proculab his, CXXVII. *Et Patrū testimonija*

procul

procul tanta insania, qui hæc, & alia tela præacuta in eundem ornatum mulierum valde immoderatum, quia illũ lasciuiæ notabile incitamentum, proximamque occasionem esse iudicarunt, meritissimò intorserunt. Ac proinde eædem mulieres, si absque legitima caussa talem ornatum adhibeant, neque talem delinquendi mortaliter occasionem alijs subducant, pari crimine obstringuntur, vt in assertione dixi, & iam probaui.

§. X. *Assertionis confirmatio ex obligatione caritatis.*

C XXVIII. *Peccant mortiferè mulieres ornatu valde prouocatiuo libidinis volentes, quia sine graui incommodo eo abstinere queunt.*

QVanquam allatæ quatuor rationes supra iam expositæ, assertionis veritatem satis persuadent, lubet tamen auctarij loco etiã quintam adiungere, quia nimirum qui peccatum mortale proximi potest commodè impedire, lege generali caritatis tenetur sub mortali id facere, vt sine vlla controuersia docent Theologi Suarez *de carit. disp.* 10. *sect.* 2. *nu.* 2. Toletus, Valentia, & Azor, quos refert, & sequitur Coninch 2. 2. *de carit. disp.* 25. *dub.* 7. *num.* 99. *&* 100. quibus, & Tannerus *ibid. disp.* 2. *q.* 3. *dub.* 4. *num.* 66. adstipulatur. Sed addo insuper S. Thomam, Ricardum, Paludanum, Adrianum, Durandum, Almainum, Siluestrum, Angelũ, Armillam, Alensem, Castro, Supplementum Gabrielis, Vazquez, Cordubam, Torres, Salas, Becanum, Vegã, Rodriquez, Lopez, D. Antoninum, Medinam, Marquez, Zumel, Nauarrum, Toletum, Thomam Sanchez, Sa, Graffis, Rosellam, Hostiensem, Raymundum, Tabiam, Suarez, Basilium de Leon, Lorcam, Maldonatum, Valentiam, & Layman aientes, teneri quemlibet ab opere, etiam bono, quod consilij duntaxat sit, ob proximi peccatum præcauendum cessare, imò licèt etiam opus præcepti sit, in quibusdam casibus plerique ex relatis idem statuunt, vt *cap.* 5. §. 7. vidimus: quos omnes Auctores hic enumeratos Ioãnes Sanchez *in selectis disp.* 37. *nu.* 2. recenset, & *num.* 10. postea approbat, vt non semel antea quoque iam memoraui, nec vllus dissentit. At feminæ commodè possunt immodicum valde ornatum notabiliter libidinis prouocatiuum, hic, & nunc in determinatis circumstantijs, omittere, atq; hoc omisso, varia proximi lethalia delicta, vel singulæ saltem vnum, impedire. Ergo sub mortali tenentur eum omittere. Ergo si non omittant, peccant mortaliter. Maior certa est; vtraque consequentia legitima.

Minor sola probanda restat, quæ facilè tamen probatur reijciendo singulos prætextus, qui contra obduci possunt. Nam I. excusationis loco, ab ornatus immodici patronis prætexi potest, periculum, & occasionem delinquendi lethiferè plerumque quibusdam personis indefinitè acceptis, non autem particularibus, ac determinatis a nimio feminarum cultu creari. At huiusmodi excusationem inanem esse, ac licèt periculum probabile seu occasio proxima peccandi mortaliter alicui indeterminatè in determinata circumstantia loci, ac temporis sine vrgenti caussa præbeatur, id tamen non liberare a lethali scelere eum, qui illud præbet, iam supra *cap.* 5. §. 4. & 13. ostendi. C XXIX. *Neque excusari, quòd alij indefinitè solum prouocentur.*

II. Prætexi potest, immodicum mulierum ornatum vtcunq; Veneris prouocatiuum, esse opus per se indifferens. At falsò omnino in talibus circumstantijs, quum in his eiusmodi ornatus iure diuino, & naturali vetitus sit, vt *cap.* 2. insinuaui, & infra §. 17. meliùs explicabo; nec non lethiferæ CXXX. *Neque quòd opus sit per se indifferens.*

feræ culpę ob ruinam proximi reus fit, vt iam reiici.

C XXXI. *Neque aliĳ prætextus prosunt.* III. Prætexi potest, peccatum alterius ob mulierum ornatū superfluum, esse per accidens, & ex malitia aspicientium, nec imputari, quia non formaliter intenditur. Sed huiusmodi subterfugium quoq; esse nullum, iam supra *cap.* 5. tradidi, & infra §. 16. copiosiùs ostendam.

IV. Prætexi potest, obligationem abstinendi semper immoderato ornatu, esse graue incommodum. V. Pulchritudinem naturalem, quanuis magis ad malum pronocatiuam, esse tamen extra culpam. VI. Remotam duntaxat prouocationem hîc accidere. VII. Voluntatem scandalizati immediatam esse scādali passiui caussam. VIII. Consuetudinis scuto graue scelus hinc repelli. At hos quoque omnes prætextus esse vanos, ac nullius momenti, infra §. 12. & *seqq.* demonstrabo. Ergo nihil penitùs obstat, quominùs immodicus valde feminarum cultus, ad Venerem notabiliter lacessens, mortali delicto obnoxius sit.

§. 11. *exemplorum documentis assertio illustratur.*

C XXXII. Historica exempla in hac Theologica controuersiá nunquam ego, nisi validis rationibus niterentur, proferrem, sat gnarus, vbi ijs sunt destituta, quàm facilè eludantur. At quum auctoritati argumenta sociata viam veritatis iam complanauerint, securus aleæ, & exempla modò ijsdem suffulta in aciem educo.

C XXXIII. *Lethalē esse ornatū nimiū feminarū valde incitantem ad libidinē suo malo experta matrona est.* I. Cæsarius *lib.* 5. *Miracul.* cap. 7. refert, quum Moguntiæ quidam Parochus templum circuiret, populumq; lustrali aqua de more adspergeret, matronam varijs ornamentis, pauonis instar pictam illi obuiam factam, in cuius caudata veste longissima plurimos Dæmones sessitare, paruos quidem, vt glires, sed nigros, vt Æthiopes, ore cachinnantes, manibus plaudentes, ac velut pisces intra sagenam conclusos, saltantes Sacerdos Dei diuinitus edoctus, conspexit. Nempe *ornatus muliebris reuera sagena Diaboli est.* Mox Parochus feminam extra templum iubet consistere, Dæmonas, ne aufugiant, diuino imperio coercet, Tartaream eam scenam vt populus quoq; intueatur, precibus a Deo impetrat. At mulier comperto, suam vestimentorum superbiam a Dæmonibus fuisse derisam, domum regressa, humili habitu illa commutauit, suoque experimento quàm plurimis alijs, vt a vanitate resipiscerent, profuit. Non credo autem Dæmones de vanis mulierum ornamentis tam festiuos ludos edere, nisi hæc laqueos mortalium scelerum alijs compluribus inijcerent. *Nempe sagena Diaboli est ornatus muliebris.*

C XXXIV. *In Tartarum mergit.* II. Doctor Iacobus de Paradiso Carthusianus Monachus, vt in magno exemplorum Speculo *dist.* 9. *exempl.* 107. habetur, narrat quandam filiam ornamentorum vanitatibus deditam, aliquando a Dæmone, quum sub arbore sederet, ita fuisse euocatam: *Surge, veni mecum. Cui illa; Quisnam es tu? & ille: Ego sum Diabolus, cuius propositum conaris implere, arma, & rete nostrum ad animas capiendas; vnde modò recipies pœnam non solùm pro peccatis tuis, sed etiam pro peccatis omnium, quos per ornamentum corporis tui* (nota; non ait, per malam tuam intentionem, sed *per ornamentum corporis tui*) *ad malas concupiscentias induxisti.* Iamq; infelix illa rapiebatur ad Inferos, nisi Mariæ salutari nomine, atque ope inclamatâ, Diaboli manibus fuisset subducta;

ducta; nunquam deinde splendidis vestimentis, sed compositis tantùm vsa, vitâ, & moribus insignitè emendatis, multoque postea neglectu corporis, quàm antea insano cultu, nobilior.

C XXXV. Et Dæmoni addici. III. Longè miserior Spoletana puella, quæ ornandi corporis nimis studiosa, tantundemque futuræ vitæ oblita, extremo perculsa morbo, cuncta salutis hortamenta respuebat, appetenteq; vltimo mortis articulo, matrem rogauit, vt pretiosis vestimentis, quibus vti consueuerat, se se indueret, expoliretq; perinde ac si non in tumulum mox deijcienda, sed ad nuptias esset perrectura. Annuit continuò Genitrix. Tum illa sic ornata, mox suspiria fundere, atq; clamare: *Moriar ego sic pulchra? moriar ego sic decora? moriar ego in ætate tam tenera? Cui circumstantes: Committe te Deo, filia, quia benignus, & clemens est. At illa magis lamentabiliter respondebat. Et quid mihi cum Deo? veni, o Diabole, suscipe tu animam meam. Inter quæ verba exspirauit desperata, & damnata*, vt Robertus de Litio in suo *Quadragesimali* commemorat, & Magnum Exemplorum Speculum *dist. 9. Exempl.* 112. repetit.

C XXXVI. Et flāmis æternis puniuntur. IV. Vuilhelmus Parisiensis *in Tractatu de vniuerso*, & Ioannes Galensis *in Communiloquio, par. 3. cap. 2.* tradunt quandam mulierem ornamentorum luxui, dum viueret, addictam, post obitum visendam se nonnemini, grandi pectine, ferroq; flammeo crines suos lamentabiliter pectentem improuisò præbuisse, moxque testatam esse, sibi hæc supplicia pro meretricio ornatu capillorum, cui dum erat superstes, immoderatè studebat, in perpetuum patienda.

C XXXVI. Et val. V. Ioannes Ægidius, siue Iunior ex magna, & Religiosissima Dominicanorū familia in libro *Scala Cœli* scribit, a quadam matrona Deum precibus frequenter rogatum, vt quid maximè in feminis detestaretur, quò id sedulò cauere posset, sibi patefacere dignaretur. Tum ab illa quandam Comitissam dirissimis tormentis sine commiseratione ab Inferorum Dæmonibus excruciatam, per visum in mentis raptu conspectam: quumque de pœna in pœnam infelix traheretur, coramque eâ matronâ sibi antea, dum vnà viuerent, familiari transiret, exclamasse: *Heu heu misera! Casta fui, abstinens fui, & eleemosynaria, & pro nulla alia re crucior, nisi pro ornatu, per quem fui peior, quàm ignis Infernalis, qui non comburit, nisi peccatores, & sibi coniunctos; sed ornatus meus Sanctos, & iustos, non coniunctos, & iunctos consumpsit: Tunc illa, quæ hæc videbat, dixit ei; Ergo ornatus est illud, quod plus displicet in muliere. Cui damnata. Vanus ornatus est fax inflammans omnem ignem peccati, & proditor vendens, & tradens castra Dei Dæmonibus. & est imago damnationis æternæ.* Mox *venerunt duo tæterrimi Dæmones cum lanceis igneis, & perforantes eam, posuerunt in ollam maximam plumbo liquefacto plenam.* Vnde illa ad se rediens, quid Deus in feminis potissimum execretur, intellexit. Quod tamen non ita seuerè accipiendum est, quasi nullum in femina flagitium grauius, quàm immodicus ornatus esse queat; id quippe manifestè falsum est: sed quia ordinariè a feminis, grauiorum scelerum alioqui immunibus, grauior culpa ob luxuriantem ornatum committi soleat.

De Deo displicet.

Fax inflāmans igneā peccati, imago damnationis.

A Dæmonib⁹ in ollā coniecta.

C XXXVIII. Eucharistia priuat moribūda femi- VI. Robertus de Litio in suo *Sermonario*, vt narrat Valerius Venetus *lib. 1. cap. 12. exemp. 6.* & ex hoc Andreas Gelsominius in suo *Thesauro Cælesti, cap. 12.* tradit, quandam mulierem

na ve-natui dedita. lierem in pœnam immodici cultus sui, vanique ornatus sub mortem Diuino Viatico fuisse priuatam: dum enim Sacerdos Sacratissimam Hostiam illi communionis gratiâ porrigeret, ecce tibi Angeli de Cælo præsto sunt summâ reuerentiâ eam de manibus ipsius auferentes, illicoque e conspectu auolantes; regressus verò ille in templum, eandem Hostiam in calice repositam, super altare maximâ cum admiratione reperit.

C XXXIX. *Mulier fucanda faciei studiosa a Dæmone decoloratur, ac perditur.* VII. Gostchalchus Holen ex inclyto Ordine Eremitarum S. Augustini, suorū temporū Concionator insignis, *par. 2. ferm. 1. de Dedicatione Ecclesiæ, colum. 3.* refert quandã mulierem vanam solitam alioqui, luxuriantibus ornamentis comptam, cunctis ludis interesse, sub vesperum aliquando suæ ancillæ præcepisse, vt postridie quàm maturè surgeret, sibique exornandæ operam nauaret, ad ludicra spectacula eo die perrectura. Quum dicto se audientem fore spopōdisset ancilla, concubiâ nocte Dæmon ancillæ personâ indutâ adest, Dominamque excitans, surge, ait, præsto sum, vt te comam: quumq; illa surrexisset desubito, ac se vestiuisset, Dæmon expoliēdo eius capiti multam curam, moras de industria trahens, impendit; tandemque in discessu faciem ipsius quodam fuco ex pyxide secum allatâ deprompto illeuit, Paulò post deinde ancilla ingreditur, Dominam, vt pridie vesperi condixerat, exornatura, ipsoque in aditu cubili fœtore horrendo supra modum perculsa, oculosque in vultu Dominæ defigens, teterrimū eius aspectum ferre minimè potuit. Quare pedem referens elatâ voce clamabat; faciem Dæmonis a se fuisse conspectam. Quam rei insolentiam ac nouitatem admirata Domina vehementer, extemplo ad speculum conuolat, in eoque horribilem suam deformitatem Inferorum coloribus expictam intuens, statim resupina, exanimisq; cōcidit, infelicemque animam æternis flammis vnà cum turpissimis Dæmonibus vrendam exhalauit.

Zacharias Bouerius ex Religiosissima Capucinorū familiâ *tom. 1. Annaliū Anno 1560. n. 6. 7. & 8.* narrat, nobilem feminã Saonæ, quę Vrbs in Liguria est, immoderato vestium luxu, & carnis voluptatibus indulgentē, multos annos ijs sceleribus irretitã, nihilominus inexpiatam ad Pœnitentiæ, atq; Eucharistiæ Sacramenta accessisse; tandem verò diuinæ iræ fulmine fuisse perculsam. *Sola enim quadam die secretum cubiculum ingressa, dum consuetis voluptatibus animum addicit; En repentè ad Dei iudicium rapitur: in quo tum ob diuturnam scelerum impœnitentiam, tum etiam propter Sacramenta tamdiu indignè suscepta, diuinâ sententiâ ad Tartarum adiudicatur: Mox illa stridentem vocem extollere; mox horribiles clamores edere; ac Dei iudicio se damnatam asserere; omnia denique domus loca desperatis hisce vocibus cōplere cœpit. Aderat tunc illius nubilis filia, quæ Matris clamoribus perterrita, Patrem, qui tunc domo aberat, accersendum curat. Accedit coniux, Vxoremque, iustam suæ damnationis pœnam inclamantem verbis consolari, atq; in meliorem diuinæ clementiæ spem studet erigere: Infelix omnem prorsus cōsolationem respuit. Ecque ampliùs desperationis voces ingeminat, quò se a Deo condemnatam affirmat. Coniux verò, quum vxoris animum nulla ratione ab eâ sententia reuocari posse cerneret, F. Angelum* Astensem ex Ordine tunc Minorum, qui de obseruantia nuncupantur, olim inter Sorbonicos Doctores cooptatum, Doctoralique laurea in facultate Parisiensi potitum, quò CXL. *Altera etiam æterna morte damnatur.*

illa

Confessio sacrilega punita diuinitus.

illa Confessario vtebatur, *aduocandum iubet; qui dum multis rationibus, id Dæmonis tentamentum esse illi persuadere nititur; eam inter alias adfert: quòd quæ tot annis sibi conscientiam aperuerat, atque ab eo peccatorum absolutionem acceperat, id quoque credere deberet, se nullam in ea damnationis caussam offendere. At illa Dei iudicio, ac virtute compulsa, respondit: Quid, Pater, Confessiones, ac absolutiones commemoras? Eheu hæ sunt, quæ me miseram in Dei iudicio condemnãt: fictè enim semper ad Sacramentum accessi, plurima tibi pollicebar, quorum quum nulla cordis pœnitudine tangerer, in his, velut iumentum in stercore, voluntariè computrui: Deo mentita fui: pompas, luxus, & vanitates, corporis curam, quibus semper animum addixi, cæterosque in scandalum pertraxi, longè Deo, ac propriæ Animæ saluti antepolsui. Pretiosæ vestes, monilia, annuli ingentis pretij, quæ in illo scrinio reconduntur (scrinium indigitans) atq; eleemosynæ ob id pauperibus denegatæ, vt insatiabili mei luxus fami satisfacerem: sensus denique voluptates, quibus nullum vnquam terminum posui; Hæ damnationis meæ caussæ sunt.*

CXLI. *Ornatus nonus filia a matre additus caussa perditionis.*

His quum filia responderet: Mater, quæso; ne spem salutis abijcias: etiamnum res integra est: vestes, ac monilia vendantur, pretiumque pauperibus detur. Illa ardentes ad filiam oculos conuertens, indignabunda ait: Apage istinc maledicta filia: tui enim caussâ potissimùm condemnor. Nam quum primùm vestem illam auro textam tibi conficiẽdam curaui, nulla in hac Vrbe femina, tametsi Nobilis, erat, quæ tam pretiosa veste vteretur: iam verò meo hoc iniquo exemplo Vrbs ita corrupta fuit, vt vix vlla in ea Nobilis reperiatur, quæ vestem auro textam, magno pretio sibi comparandam non velit. Vix hæc misera illa effata fuerat: quum eam in omnium oculis Dæmon arripiens, & vsque ad cubiculi tabulatum efferens; tanta vi ad solum allisit; vt eo casu misera illa extincta, tam grauem ibi fœtorem reliquerit, vt quum a nemine prorsus tolerari posset, inde cunctos abscedere coegerit.

Horrendo hoc mulieris spectaculo quũ Fr. Angelus grauiter commotus fuisset; protinus sibi a periculo cauendum censuit: Quapropter morâ nullâ interpositâ, ad Capucinorum Ordinem migrans, in eo doctrinâ, prædicatione, Regulari obseruantiâ, ac plurimis alijs virtutibus floruit. Hactenus Bouerius, vbi animaduerto, inter damnationis caussas, præter sensus voluptates, referri etiam luxum ornatus, atque hinc scandalum, præcisâ aliâ prauâ intentione, proximis datum. CXLII.

Duo alia exempla præterea Speculum exemplorum iam laudatũ *dist. 9. exemp.* 150. 151. commemorat: vt nihil dicam hîc de varijs alijs supplicijs a Deo in vltionem superuacanei ornatus inflictis, quæ S. Bernardinus Senensis *tom.* 1. de Christiana Religione, serm. 48. art. 3. cap. 4. & Augustinus Mazzinus in libro Italico, cui titulum fecit *Dell'ornamento fonei chio*, Brixiæ anno 1601. edito, *cap.* 6. & 10. demonstrant, quos Lector facilè potest consulere. CXLIII. *Vanus ornatus multatur diuinitus.*

Ex quibus exemplis compertum est, sicut nemo æternis flammis, nisi ob peccatũ mortale damnatur, vt liquet; ita vanum ornatum lasciuię valde prouocatiuum, quem ijs puniri ex relatis historijs constat, lethali crimini esse obnoxium. Beatus Nicolaus de Saxo Eremita celeberrimæ apud Heluetios sanctitatis, adeo vestium luxum ob superbiam etiam, nedum ob libidinem, detestabatur, vt quum honesta quædam matrona nurum suam ad eum deduxisset; hæc autem nouam ex peregrino quodam panno confectam ve- CXLIV. *Auiro Dei reprehensio ob superbiã.*

stem induta, magnificè, ac veluti iactabundè se ipsi ostentaret; vir Dei ad illam seriò conuersus grauissimè eam corripuerit, vt Petrus Hugo in eiusdē Nicolai Vita *par.* 2. *cap.* 14. scribit; Si, inquit, *hac veste ad superbiam vteris, licèt iam in Cælo constituta esses, inde tamen te vnà cum hisce induuijs deturbandam te nôris. Quòd si etiam liberos tuos, qui ex vtero tuo egredientur, pretiosè vestiendo superbieris, faciem certè Dei nunquam videbis.* Quod tum accidit, quando superbia, quæ omnium delictorum fœcunda mater est, ob aliquam circumstantiam ex enumeratis *cap.* 4. euadit mortalis. Vnde Dionysius Carthusianus *in Directorio Vitæ Nobilium, art.* 15. generaliter, atque vniuersè ita vociferatur: *Resipiscant ergo, & sine dilatione dignè pœniteant, ne æterna damnatione grauissimâ pereant, præsertim quum quædam nobiles matronæ, quæ multis bonis operibus, & actibus misericordiæ fuerunt intentæ, & diuina officia libenter audiebant, leguntur fuisse in æternum damnatæ, eo quòd se a præfatis ornamentis non repreßerunt.*

Mulieres dānata ob ornamēta.

§. XII. Effugium I. De graui incommodo ex perpetua ornatus valde ad malum pronocatiui omisione intercluditur.

CXLV. QVanquam §. 1. & 3. rationes eorum Doctorum, qui assertioni grauiter culpanti immoderatum ornatum, aduersari videbantur, tempestiuè dilui; nihilominùs easdem diligentiùs hic excutere operæ pretium est. Ordior a Lessio, qui *lib.* 4. *de iust. cap.* 4. *dub.* 14. *num.* 113. *cit.* negat mulieres teneri abstinere ab ornatu, *ne alij peccent: quia alioqui perpetuò abstinere deberent (quum illa occasio sit perpetua, & vniuersalis) quod nimis graue est humanæ conditioni.*

Verùm graue huiusmodi incommodum frustra planè, ac sine rationabili fundamento obtendi, facilè, ac palàm euinco. I. Quia immodica valde ornamenta, de quibus solis hoc loco sermo est, grauibus potiùs incommodis & ipsas feminas superfluè se ornantes, & Respublicas quoque, & regiones afficiunt. Non est mihi animus, referre hîc singulatim duodecim stultitias, quibus eædem feminæ, vt Gulielmus Peraldus *tom.* 2. *Summ. Virt. ac Vitior. tit. de Superbia cap.* 12. ostendit, operam dant; nec recensere minutatim septem damna, quæ hinc in illas, vt Sanctus Bernardinus Senensis *tom.* 2. *de Euangelio Dei, Serm.* 47. *art.* 3. *c.* 2. & 3. expendit, redundant; nec non complura alia, quæ ab eodem Peraldo *ibidem, c.* 14. §. *vndecimò*, copiosè explicantur; nec operosè enumerare cuncta alia detrimenta, quę ab eodem ornamentorum luxu plerisque alijs, vt idem S. Bernardinus *tom.* 1. *de Christiana Religione*, toto *Sermone* 46. probat, importantur. Sat mihi ad præsens institutum est, nonnulla duntaxat seu hinc, seu aliunde libare, paucisque perstringere. Incommoda, quæ ab immodico ornatu manant, duplicia sunt, alia in animam, alia in corpus, ac bona externa. Quod ad animam spectat, mulier ornamentorū vanitate capta, vitiorū omniū captiua nullo negotio euadit. *Est* quippe *initiū omnis peccati superbia*, vt Ecclesiasticus *cap.* 10. monet, *& qui tenebit illā, replebitur maledictis*; immoderatum autem cultum mulierum a superbia earum gigni, nemini dubium, ac proinde maledictis, hoc est, peccatis repleri non mirum. Vanagloriâ in primis, quia immodicè comptæ mulieres cupiunt nimio plus se pulchras videri,

Graue incōmodū mulieri non est omittere nimia ornamēta, quæ potiùs valde incōmodant.

Immodica ornamēta mulierū animæ damnosa, delictorū feges fœcunda.

deri, ac prædicari; inuidiâ, quia si qua alia pulchrior eminet, vel æquè pulchra ipsas esse eximias non sinit, ægrè dolent, irâ, quia contra alias formosas irascuntur; accidiâ, quia aliarum pulchritudinem superare nequeunt; gulâ, quia vt pulchritudinem sibi concilient, genio libenter indulgent; luxuriâ, quia gula delicijs innutrita, alijsque illecebris proritata, in lasciuiam degenerat.

CXLVI. *Vt amplius explicatur.* At quoties, vt ornamentorum immodico apparatu potiantur, ad iniusta lucra vel maritos, vel parentes adigunt? quoties, nisi hinc consequantur, quod expetunt, adulteris, vel procis se dant in prædam? Hinc vir quidam ingeniosus, quum depictum symbolum, in quo mulieris euanidæ immodicoque cultu luxuriantis caput cernebatur, exposuisset, epigraphen huiusmodi ei meritò subiecit: ***Dei offensa, spes amantium, ruina maritorum.*** Quoties, vt se velut templum diebus festis exornent, sacrificium Missæ audire negligunt, aut vix dimidiato intersunt? quoties in templo vix Dei altare aspiciunt, solicitæ tantummodo, vt aspiciantur ipsæ, ad diuina cogitanda ineptæ, ad circumspiciendum petulcæ, a sacris tam alieno animo, quàm ad nugas, ad garrulitatem, ad cachinnos prompto? quoties in templum seriùs venientes insano vestium luxu inflatæ, tum famulorum turbâ stipatæ totam concionem, diuina officia, ac sacra mysteria perturbant, cunctosque a cælestium rerum vsurâ ad vanum sui paratum curiosè spectandum alliciunt, traducunt, fascinant, atque infatuant. Sed de animæ damnis satis. Cætera, quæ corpus etiam cruciant, videamus.

C. XLVII. *Corpori etiã sũt onerosa.* Illa cura se comendi atque expoliendi quanta est? quàm longa? quàm molesta? quàm anxia? Circa capillos, circa fucos, circa vestes quantus labor? quanta impensa? quàm dura seruitus? Vt, quæ volunt, adipiscantur, quàm sæpe cum Genitoribus vel Coniugibus rixantur? si repulsam ferunt, quàm frequenter surripiunt? quàm impotenter indignantur, lugent, lacrymantur, expostulant, tristantur, fremunt, totam viciniam clamoribus insanè implent? Et parumne sudoris ijs, vt immoderatis ornamentis, & phaleris gaudeant, fundendum est? Si procurator aliquis ab ipsis ad ea paranda cõstitutus, has omnes molestias experiri cogeretur, quàm caro pretio tam immane incommodum redemptum iure vellet? Quis Confessariorum cuiquam a talibus ineptijs abhorrenti, pœnitentiæ nomine auderet imponere, vt toto vitæ cursu in exornando corpore tantum laboris innita subiret cotidie, quantum cæteræ huius incommodissimæ, & laboriosissimæ vanitatis studiosissimæ vltro continenter exorbent? Næ illam grauibus oneratam peccatis esse oporteret, quæ tam graui molestiâ ea luere iuberetur. *Cruciãque animum.*

C. XLVIII. *Præsertim æmulantis spinis.* Quid vbi æmulatio Diabolica, & concertatio insanas mulieres inuadit, mutuoque committit, nulla inferior videri vult, pleræque parem non tolerant, nulla cedere sustinet, cunctæ de amentiæ palma contendunt? Quàm magna vis angoris in his prælijs? quanta inuidentiæ? quanta mœstitiæ? quàm enormes sumptus fiunt? quàm flagitiosa dispendia temporis? quàm multæ aliæ omnis generis corruptelæ? Quàm grauia igitur sunt huiusmodi incommoda? quàm intolerabiles moles ponderum?

C. XLIX. *Et capillos perdunt.* At id longè adhuc tætrius infortunium ijsdem feminis accidit, quòd ipsamet ornamenta dum impensiùs sectantur, imprudentiùs amittunt. Quod autem incommodum grauius potest

illas affligere, quàm vt capillos ipsos & crines, in quibus comendis, lauandis, fucandis, adulterandis tam multæ sũt, tantum operæ, industriæ, ac temporis ponunt, improuisò deperdant? Atqui illa ipsa medicamenta, quæ ad venustandas comas improuidæ adhibent, easdem euellunt. Vnde Ouidius *lib.* 1. *Amorum, elegia* 14. in puellam, cui ob nimiam capillorum curam capilli ipsi deciderant, sic pulchrè ludit:

Dicebam, desiste tuos medicare capillos:
Tingere quã possis, iã tibi nulla coma est.

An quisquam adhuc somniare queat ornamentorum temperantiam magnum nimis, quod ferre nequeat imbellis sexus, incommodum, quum ipsamet intemperantia triplo grauius incommodum, & moderato quoque cultu eas expoliet?

CL. *Et vitã quoque euertũt.* Sed quid ego capillorum iacturam dumtaxat memoro? nonne & vitam etiam ipsam, cuius vsurâ nihil in hac mortalitate carius, nihil pretiosius, nihil iucundius est, insanâ ornatus curâ penitùs euertunt, intempestiueque moriuntur? An hæc per exaggerationem dici a me putant? an fidem mihi non habent? Nec postulo; at habeant Medicis ipsis, velint, nolint, necesse est, Galeno in primis qui *lib.* 1. *de medicamentorum compositione secundùm locos, cap.* 19. & Actio, qui *lib.* 2. *Tetrabibl. sermone* 2. *cap.* 58. disertè testantur, a se complures mulieres præ immodica affectati capillitij curiositate, dum cosmetica, vt vocant, vnguenta ad crines dealbandos, rufandos, denigrandos vsurpant, atq; hisce pharmacis caput lethifero frigore vexãt, planè defunctas fuisse obseruatas, proprijsque oculis conspectas. Egregiè prorsus in hanc ipsam quoque sententiam iens Andreas Gelsominius, in suo *Thesauro Cælesti*, *cap.* 12. experientia constare testatur eas feminas, quæ nimio ornatui deditæ sunt, capiti intemperiem creare, valetudinem persæpe affligere, varios sibi morbos arcessere, deformes quàm maximè euadere, multoque ocyus consenescere: quod si fortè ipsæ inficiantur, reclamant eorum dentes atri, & labra nigra, halitus grauis, ac fœtidus, vultus ipse antea adeo curatus, & læuigatus, dein rugis, ac pædore obsitus. Eant nunc istæ, eant, & immodici ornatus abstinentiam perpetuam incõmodum nimis graue mentiantur, augeantq; fabulam alio mendacio, mortem ipsam sibi longè esse leuiorem. At quis hîc non penitùs excors demétiam tam palmarem non videat, ac rideat?

CLI. *Et alia mala creant.* Sed nondum omnia effusi luxus crimina sum persecutus. At *quot inde nascantur mala, non possum* (vt verbis D. Ioannis Chrysostomi *hom.* 37. *in Genesim* vtar) *nunc sermone complecti. Sed satis est, vt relinquam conscientiæ eorum, qui ijs occupati, quantas inde quotidianas molestias experiuntur. Etenim si quid deciderit ex aureo illo cultu, magna tempestas, magnusque tumultus oboritur in tota domo: vel famulus surripuit, & omnes flagellantur, & verberantur, & in carcerem coniiciuntur: vel inuidi quidam insidiati sunt, & subitò spoliarunt. quantus tunc, & quàm intolerabilis mæror? vel rerum difficultas ingruens in extremam inopiam redegit, & grauiorem morte vitam eis attulit: vel aliud quiddam incidens multam tristitiam peperit. Et in summa, nunquam inuenies animam huiusmodi occupatam, a turbationibus alienam.* Et *hom.* 41. ibidem. *A cultu autem externo innumera fiunt mala. Et nondum dico animæ nocumenta, arrogantiam, quæ intrinsecus nascitur, despectum proximi, fastum spiritus, animæ corruptionem, voluptatum illicitarum fomitem. Quid quòd facilè diripitur*

pitur ille cultus, & famulorum malignitate, & latronum insidijs, & sycophantarum insidijs?

CLII. *Et Reip. fexitiosa sunt.*

II. Hæc ipsa immodici ornatus tot mala, non priuatis tantùm singularum mulierum parietibus continentur, sed in ipsas quoque Respublicas, & regiones necessariò exundant, præ quibus incommodis magnis variæ leges municipales eiusmodi immoderationem ornatus propositis pœnis vetantes in multis locis latæ sunt, & moderati cultus forma pro cuiusque statu ab ijsdem præscripta. Ergo iudicio talium Legislatorum luxum ornatus perpetuò omittere, non graue incommodum, sed singulare commodum, etiam ipsarum feminarum reputandum est. Et confirmo manifestè, quia humana præcepta & leges non obligant ad sui obseruationem cum graui incommodo, vt inter Doctores sine controuersia perspectum est. Ergo si abstinentia superflui ornatus perpetua graue foret incommodum, leges, quæ talem abstinentiam imperãt, nunquam obligarent, vt patet. At hoc apud omnes absonum est. Ergo & id, vnde sequitur; & consequenter ea perpetua abstinentia graue incommodum nequaquam est.

CLIII. *Et si q incõmodũ graue ornatus omissio haberet, sine veniali scãdalo quoque gestari posset, quod falsũ tamen est.*

III. Si tam graue foret incommodum illa ornatus continua priuatio, nulla penitùs esset culpa, ne venialis quidem ipsum vsurpare, quod tamen & ipsemet Lessius, & alij omnes vltro dant, venialem esse fatentes, vt supra *cap. 2.* planum feci, patetque etiam ex ipsis quoque terminis. Nam ipsamet immoderatio ornatus quandam a moderatione, hoc est, a recta ratione declinationem sonat, ac proinde culpam etiam, saltem venialem præ se fert. Deinde, ipsamet prouocatio ad culpam mortalem ex solo ornatu immodico orta, peccatum, saltem veniale ex sui natura secundum Doctores omnes absque dubio est. Atqui nemo tenetur cum graui incommodo, ne sub veniali quidem culpa subtrahere proximo occasionem delinquendi lethaliter; atque adeo, si quis pecunias, quibus indiget, non potest sine magno incommodo ab alio, quàm ab vsurario nancisci, potest eas ab isto sine vlla culpa etiam leui petere, vt ex omniũ Doctorum sententia apud Thomam Sanchez *lib. 2. in Decalogum, cap. 8. num. 12.* indubitatum est. Ergo nemo etiam tenetur immodico valde ornatu ne sub veniali quidem culpa, quò proximi delictum mortale vitet, abstinere. At Doctores omnes, quoties superfluus ornatus est notabiliter prouocatiuus ad malum, affirmant eũ ex sua natura esse peccati saltem venialis reum, vt ex dictis perspicuum est. Ergo nullo modo ijdem iudicant graue esse incommodum semper eo carere; alioqui hoc ipso a veniali etiã eum necessariò eximerent; quod tamen non faciunt, sed oppositum, vt constat.

CLIV. *Remota etiam prouocatio ad malum ex immodico ornatu manãt, veniali scandali malitia saltem inficitur.*

Dices, peccatum veniale immodici ornatus aliunde, quàm a prouocatione ad malum, deriuari, nempe a vanitate, a superbia, a prodigalitate, vel a simili mala circumstantia: hanc enim esse proximam, illam verò tantùm remotam. Sed contra est, quia comedere v. g. nimis calida, nimis bibere, nimis equitare, nimis dormire, &c. vnde sequitur pollutio, malitiam venialem, non solùm contra temperantiam debitam in cibo, potu, somno, ac equitatione contrahunt, sed ipsam quoque pollutionem nouã malitiã veniali augent; seu culpam pollutionis venialem, quia ad hanc illa remotè disponunt, annexam habent, vt idemmet Lessius cum pluribus alijs, & sat communi opinione *lib. 4. de Instit.*

cap.

cap. 3. dub. 14. num. 102. docet. Ergo vt remota huiusmodi dispositio ad pollutionis culpam venialem, præter reliquas malitias intemperantiæ veniales, contrahendam sufficit; ita & remota tantùm prouocatio ad malum ex immodico ornatu profecta, præter alias vanitatis, superbiæ, vel prodigalitatis malitias, sufficiet etiam ad culpam scandali venialem pariendam. Atqui iam probaui non fore obligationē, ne sub veniali quidē alieni peccati, immoderato luxu omisso, vitandi, si hunc perpetuò omittere graue incommodum semel statuitur. Ergo quum Doctores nihilosecius venialem culpam, si ille non omittatur, in ipso agnoscant, perpetuam eius omissionem graue esse incommodum necessariò inficiantur.

CLV. *Graue incōmodum nō semper eximit a culpa in tēperantia veniali.* Vnde hîc obiter animaduerto, quamuis graue incommodum eximat a cooperatione indirecta, etiam veniali, cum proximi delicto mortali, vt hîc explicaui; non eximeret tamen sēper a culpa veniali, quæ ex immodico ornatu ob intemperantiā, superfluitatem, & luxum ipsum leuem gignitur, vt supra c. 6. §. 1. *num. 3. & seqq.* indicaui.

CLVI. *Omissio ppetua nimij ornatus, graue incōmodum nō est, quia ad eum nullum ius habetur a femina.* IV. Nunquam graue incommodum ex perpetuitate, vel vniuersitate alicuius oneris iure prætexi potest, quoties quis nullum penitùs ius ad eius actionem exercendam, vel omittendam habet, vel habere potest, vt liquet: quoties autem actio, vel omissio malitiam aliquam, saltem venialem, in se continet, exploratum est, nemini ius vllum ad alterutram posse competere. Vnde quia mendacium culpa saltem venialis est, nemo ad mentiendum potest ius vllum habere, aut comparare. Quocirca etsi quis in mentiendi occasione perpetua, atque vniuersali versaretur, non propterea tamen ius vllum ad mentiendū acquireret; adeòque nec graue incommodum ad mendacij crimen ex perpetua & vniuersali occasione excusandum comminisci posset, vt palàm est. Atqui immodicus ornatus non solùm iure diuino, sed naturali etiam prohibitus est, atque illicitus, non tantùm ratione virtutis temperantiæ, quæ naturaliter eum excessum vetat; sed etiam ratione leuis quoque prouocationis ad libidinem erga non suam inde manantis, quæ naturaliter quoque a lege vitandi scandali prohibetur: estq; huiusmodi leuis prouocatio rea venialis malitiæ secundùm Doctores omnes, vt supra ponderaui: Ergo nulla mulier ad immodicum ornatum ius vllum habere potest. Nam si id haberet, iam ille non esset illicitus, neque peccatum, neque immoderatus contra suppositionem. Quòd egregiè admodum obseruauit Granadus, cuius verba iam supra §. 4. num. 45. recitaui: *Nimirum ornatus ille*, inquit (nempe nimius, vt præmisit) *illicitus est, & ad quem femina non habet ius.* Ergo nulla femina potest ex perpetuitate, & vniuersalitate in omissione immodici ornatus illiciti obtendere graue incommodum, quandoquidem ad talem ornatum illicitum nullo penitùs iure gaudere potest; sed aliunde tale incōmodum si quod est, peti debet, vt infra §. 18. *num.* 208. patebit.

CLVII. *Mortalis ornatus est, quē Episcop⁹ sub pœna excōmunicationis prohibet, & potest vtiqi facere, vn-* V. Nullus prorsus Doctor ex cunctis hucusq; citatis negat, quin mortale delictū sit immoderatum ornatū gestare, si hūc Episcopus sub pœna excōmunicationis latæ sentētiæ prohibeat; pleriq; verò id apertè decernunt, vt Siluester *in Summa, verbo, ornatus, q.* 10. & apud hunc Ioannes Andreas *in Regul. Ea, quæ fiunt de reg. iur. in 6.* tum Caietanus *in Summa* pariter, eodem *verbo, cap.* 3. §. 1. Fumus *in Armilla,*

de conuincitur non esse graue in commodum illo semper abstinere. milla, *ibid. num.* 1. Nauarrus *in Manuali, cap.* 23. *num.* 18. Lessius *lib.* 4. *de Iustitia, cap.* 4. *dub.* 14. *num.* 112. *Vers. Secundò ratione praecepti positiui*, Bonacina *de matrimonio, quaest.* 4. *punct.* 9. *num.* 26. Baldus *in prooemio Gregoriano, colum.* 5. *verbo, violentos*, Albericus *in l. factum a Iudice, ff. de reg. iur. & in Tractatu Statutorum, par.* 2. *q.* 198. & apud istũ Mercuri. Petrus Ancharanus *in repet. C. Canonum statuta* 11. *q principali, Vers. Super hoc termino, extra .de constit.* Sed recentissimè omnium, quos scio, Hieronymus Sopranis *in Dauid digressione prima, cap.* 2. § 1. *pag.* 429. disertè tradit, *posse Episcopos edicto suo fucorum vsum prohibere mendaci decori quaerendo, cui non parentes noxam lethalis labis incurrant*: & infra addit, *posse Episcopum*, quemcunque ornatum *sub obligatione mortalis criminis prohibere, modò incentiuum praebeat impuritati*. Subditque, *licèt vsus fucorum per se spectatus, sit tantùm cũ veniali, tot tamen habet pericula coniuncta lethaliter labendi, vt multo plura peccentur illo permisso, quàm sub obligatione mortalis omisso*. Idemque etiam de quouis alio ornatu valde prouocatiuo libidinis omnino statuendum. At si perpetuò abstinere a superfluo valde ornatu, esset maiori saltem parti feminarum, multoque magis si omnibus graue foret incommodum, nullo modo ipsae ad talem legem tenerentur, quum leges Ecclesiasticae minimè obligent cum tanto incommodo, vt patet in lege de ieiunio, de festis, ac de similibus, ad quas cum graui onere adimplendas nemo tenetur. Ergo quum nihilominùs Doctores communiter tales prohibitiones Ecclesiasticas sub poena excõmunicationis validas esse censeant, & mulieres ad eas obseruandas obligent, supponunt necessariò, perpetuam ab huiusmodi ornatu notabiliter superfluo abstinentiam non esse ipsis graue incommodum, vt euidens est.

Fuci damna.

Confirmatur id ipsum solidè, quia magnum potiùs commodum ex moderato ornatu in eas, quae superfluo abstinent, redundat; sicut e contrario graue incommodum in illas, quae valde immoderato vtuntur. Nam quae moderato contentę sunt, ab omnibus prudentibus magno habentur in pretio, tanquam viragines, & magnae animae, fortes, & masculae passim celebrãtur; quae autem luxum valde immodicum affectantur, molles, effeminatae, fractae, abiectae, ac eneruatae existimãtur, quodque multo adhuc ignominiosius est, impudicitiae praesumptione, atque infamiâ foedè admodum, vt supra *cap.* 6. *num.* 14. & *seqq.* abunde ostendi, laborant. Atqui id grauissimum omnino incommodum, illud autem commodum maximum. Ergo praetextus grauis incommodi ex perpetua immodici ornatus abstinentia inane somnium est, quum e contrario potiùs incommodum ingens ex ipsius vsu proficiscatur.

VI. Sola immortificatio voluntatis, vel passionis nunquam ab obseruantia praecepti caritatis de vitando proximi delicto eximit, neque id incõmodum mortificationis oppositae superandae graue a Doctoribus reputatur, vt idcirco quis ab eadem mortificatione subeunda, immunis meritò existimetur; tum quia mortificatio, quam quis experitur, in conuiuijs non prouocando alios ad aequales calices, vnde sequi cernit in aliquo eorũ ebrietatem, nullo modo eum excusat, neq; graue ea incommodum iudicatur, vt eum ita liberet a mortali, quod in tali prouocatione contrahit, vt tradunt sine vlla controuersia Doctores supra *cap.* 5. §. 4. *num.* 41. recensiti tum quia si semel CLIX. *Mortificatio in vitando scãdalo subeunda non censetur graue incõmodum.*

si semel aperitur hoc ostium, vt sola inmortificatio voluntatis, vel passionis, seu priuatio perpetua oblectationis, qua quis agendo aliquid indifferens sibi valde iucundum, cui peccatū alterius annectitur, frueretur, graue incommodum statuatur, & sine alia caussa legitima satis sit, vt materiam, vel occasionem indifferentem alteri abusuro licitè possit subministrare, abusumq; & peccatum ipsius permittere; profectò caritatis erga proximū naturale diuinumq; præceptum, magna ex parte conuelletur, plurimiq; casus, qui velut rei manifesti mortalis scandali, reiecto isto oblectationis sēper subtractæ incōmodo, vel prætextu, a cunctis Theologis apud Thomā Sanchez *lib. 1. Decal. c. 6. & 7* apud Castro Palao *Tom. 1. Tract. 6. disp. 6.* apud Dianā *par. 5. Tract 7.* & apud alios, ob talē dumtaxat rei indifferentis sine iusta caussa subministrationē, omnimode damnantur: hoc eodem incōmodo, prætextuq; somniato, planè absoluentur, sed contra mentem omnium Doctorum. At hoc est maximè absurdum, vt constat. Ergo & id, vnde sequitur. Confirmatur, quia alioqui hoc pacto excusarentur quoq; a mortali quicunq; morem osculandi promiscuè mares, & feminas in aliquam regionem, vbi erat omnino insolitus, primò inferrent, caussando nimirum talis moris priuationem perpetuam graue sibi esse incommodum; vt perspicuum est ex pari omnino, non tàm ratione, quàm prætextu. Imò ij ne venialiter quidem peccarent, siquidem ad vitandum graue id incommodum, nouum huiusmodi morem primi inueherent, vt e generali Theologorum doctrina compertum est. At talis prætextus grauis incommodi in hoc deosculandi more semper omittendo est penitùs inanis, adeoq; non excusat etiam a mortali, ne dum a veniali, primò inuehentes, vt certum est, & infra disput. 2. a fortiori reuincetur. Ergo pariter certum est, prætextum grauis incommodi in negligendo semper superfluo valde ornatu esse commentitium, ideoq; nec excusari a lethifera culpa illas, quæ eo innituntur. Quod sanè graue incommodum in omissione perpetua immodici ornatus valde ad malum prouocantis nequit iure prætexi, non solùm quando ipsi prouocati sigillatim, & determinatè comperti sunt; sed neq; etiam quando ijdem generatim tantùm, & indefinitè cogniti sunt, dummodo periculum ex ornatu profectum, sit proximum, & in occasione certa & determinata agnoscatur, vt ex longa hac de re disputatione *cap. 5. §. 4. num. 31.* & deinceps enodatâ manifestè reuincitur: nam ea tota hîc replicata ad vnguem, hoc ipsum extorquet, vt fusiùs etiam infra meliusq; explanabo. Confirmatur præterea, quia eodem prætextu excusaretur etiā quilibet a pluribus legibus Ecclesiasticis, vel etiam a ciuilibus obseruandis, vt a seruando ieiunio Quadragesimali, a carnis abstinentia quouis die Veneris, & Sabbati, a soluendis iustis tributis, &c. quia talium legum executio multo plus grauioris incōmodi affert hominibus cōmuniter, quàm priuatio valde immodici ornatus feminis, vt patet: & tamen certum est, talem prætextum inanem esse, nec talia incommoda excusare ab obseruantiâ prædictarum legum. Ergo multo minùs prætextus grauis incommodi ex omissione immoderati valde ornatus a culpa feminas cum gestantes liberat, vt palàm est.

§. XIII.

§. XIII. *Effugium II. de inculpatæ pulchritudinis exemplo reijcitur.*

CLX. *Pulchritudo, & concupiscentia Deo nequeunt vitio verti, etsi multa culpa inde oriatur.*

FAteor non inuitus, pulchritudinis naturalis eam esse vim, vt supra §. 1. e Caietano, Lessio, & Laymanu retuli, vt ad lasciuiam prouocet, & quidē multo magis quàm artificiosa. Sed quorsum id? Tota hæc prouocatio omnino inuoluntaria per se est, & ab Auctore naturæ Deo vis blāda ac pellax naturali pulchritudini ob sanctissimos, & iustissimos fines tū generationis, & conuersationis humanæ, tū boni Vniuersi indita est; eodemq; modo & concupiscentia cuique hominum a Deo pariter insita est. Vnde fit, vt peccata, quæ ex pulchritudine, vel ex concupiscentia oriuntur, Deo non imputentur, nec tribui possint, tum ob alias rationes, tum ob hanc etiam quia quum ipse pulchritudinem, & cōcupiscentiam, res indifferentes per se, ob sanctissimos, & iustissimos suos fines hominibus indat, etiamsi homines vtrâque ad multa peccata abutantur, non tamen ideo tenetur hæc impedire, quum legitimas, & iustissimas caussas habeat vtramque illam inserendi, & ista permittendi. At ab huiusmodi exemplo gradum facere ad notabilē ornamentorū excessum, libidinis valde prouocatiuū, qui merè volūtarius est, vt patet, facileq; sine graui incōmodo vitari potest, & nihil vtilitatis, sed plurimum incommodi habet, vt probaui; a mortali culpa liberandum, euidens paralogismus est. Nam hîc nulla iusta, & legitima caussa in talibus circumstantijs assignari potest; illic verò præsto est & multiplex, & grauissima.

Pulchritudo, & concupiscentia est mulieri inculpabilis, quia non est voluntaria; ornatus verò prouocatiuus valde, mortalis est, quia liber.

CLXI. *Vt probatur.*

Vnde sic argumentum retorqueo. Fingamus aliam rationem generis humani conseruandi, & ad generationem alliciendi, quàm per pulchritudinem, & concupiscentiam, a Deo fuisse initam, hominesque sine vtraque nasci; esse tamen in potestate cuiusque alterutram, vel vtramque sibi, vel alteri pro libito inserere. Tum sic. In tali casu homo quilibet addēs sibi, vel alteri pulchritudinem, vel concupiscentiam extra iustissimos eos fines, quos Deus de facto, quum vtramque indit hominibus, habet, etsi ille homo præuideat tam concupiscentiā, quàm pulchritudinem tot delictorum fore seminarium, vt iam de facto sunt, sine dubio peccaret mortaliter, & reus esset omnium peccatorum, quæ inde orirentur; quia voluntariè omnino eam pulchritudinem, vel concupiscentiam adiungeret, pensatisque omnibus caussam iustam, quæ tot peccatis pullulaturis præponderaret, minimè haberet, quo alterutrā, vel vtramque sibi, vel alteri licitè posset adiungere. Lōgè plurimum enim damni hinc generi humano emergeret, boni parum, & nullo modo tantum, vt tot maiora damna, & mala posset permittere; atq; adeo censeretur caussa moralis, saltem indirecta tot malorum, ac damnorum. Ergo de facto iam quæ excessum ornatus valde notabilem adhibent, quē sciunt multorum delictorum esse prouocatiuum, mortaliter peccant, quia voluntariè hunc adhibent, & iustam caussam adhibendi non habent, facileque eum possunt omittere, & in adhibendo nihil vtilitatis, sed incommodi plurimum inest.

Dices has excusari, quia per talem ornatum feminę iustissimos fines, quos Deus in naturali pulchritudine concinnanda de facto respicit, imitantur, ac iuuant. Sed contra est I. quia Deus in Scripturis, vt supra *cap. 2.* vidimus, ornatum superfluum, de quo solo loquimur, palàm improbat, ac ve- CLXII. *Diuerticulūq; intercluditur.* *Deus enim suos fines hic non patitur ur-*

 tat.

tificio iuuari.

tat. Ergo vetat etiam apertè tales suos fines huiusmodi superfluo ornatu quæsito iuuari, vt patet. II. quia hoc etiam prætextu liceret adolescentibus matrimonij ineundi gratiâ valde calida comedere, ad carnis concupiscentiam irritandam; si quidem hanc Deus hominibus matrimonij, & generationis caussa de facto indidit, vt liquet. Et tamen certũ apud omnes est, nefas esse puellæ, vel adolescenti mariti, vel vxoris querẽdi gratiâ calida ad carnis concupiscentiam prouocandã comedere. Ergo in hoc etiam casu nefas homini est, imitari, vel iuuare eos fines, qui licèt respectu Dei iustissimi sint, nõ tamen respectu hominum. Nam quũ Deus media ad tales fines perfectissima constituerit, non patitur hîc operã ab hominibus addi, nisi vbi ipsa natura deficit, ad naturalem aliquam turpitudinem tegendam, vel etiam ad moderatum honestumque ornatum pro cuiusque conditione, & gradu. Idcirco Patres illas, quæ hosce limites excedunt, immodicoque cultu, & fucis naturalem pulchritudinem adulterãt, tam seuerè iure optimo increpant, habetq; hîc locum pulchrè illud, quod supra ex S. Petro Eremita *num.* 94. memoraui: *Nolite ergo Dei corrumpere imaginem; neque tentetis addere, quæ sapienter non dedit:* & illud, quod ex Vopisco *num.* 97. notaui: *Sat ignium* feminam *inornatam circũ ferre, stultum esse ab alijs nouos mutuare, ni prostituere vltro cum gemmis vxorem voles.*

§. XIV. *Effugium III. de odiosi viri exemplo refellitur.*

C LXIII. Christ' meritò scandalum im-

OMitto, quod supra ex Armilla §. 1. *num.* 16. adduxi, Christum Dominum, verba Eucharistiæ, quanuis sciret multos scandalizandos, tamen protulisse. Quum enim iustissimam, & grauissimam caussam proferendi haberet, Iudæorum scandalũ erat merè passiuũ, & Pharisaicũ, vt certũ est.

dæorum permisit.

C LXIV. Odio habit' potest domo exire, & permittere occasionẽ odij.

Addidi *ibidem* aliud exemplum de eo, qui odio habetur a multis, nec ob id tenetur publico abstinere, vt inimicis non detur occasio odij. Verùm id nihil prorsus vrget. Propterea enim is non tenetur abstinere publico, quia nimis graue subiret incommodum, si domi, velut carcere inclusus, perpetuò vel diu continere se cogeretur. Sicut etiam Doctores communiter censent, vt supra *cap.* 5. §. 3. *nu.* 28. animaduerti, mulierem posse domo ob honestos fines, licèt sciat se turpiter desiderandam, exire, quia nimis graue esset ei, si domi semper manere cogeretur. At verò quando mulier ad fenestram offert se oculis alicuius deditã operã, a quo se nouit turpiter expetẽdam, tametsi ipsa id non quærat, neq; sibi in hoc complaceat, sed tantùm ex vanitate ita se cõspiciendam præbeat, Doctores cuncti, vt *cap.* 5. *cit.* §. 3. *num.* 29. vidimus, eam peccati mortalis damnant, quia in ea oblatione nihil est vtilitatis, & facilè ea potest vitari. Iam sicut per omnes Doctores mulier ob honestos fines potest domo egredi, & permittere se malè concupisci, quia nimis graue incommodum subiret domi longo tempore se continendo: ita non tenetur qui odio habetur a multis, abstinere publico, sed potest permittere sui odia aliena, quia nimis graue onus sentiret, si domi diu manere cogeretur.

CLXV. Mulier tamen tenetur abstinere ornatu vaide prouocati-

At sicut mulier ex vanitate tantùm se offerens conspiciendam ad fenestrã ei, a quo nouit se turpiter desiderandam, in sententia omniũ peccat mortaliter, quia id nihil habet vtilitatis, & facilè vitari potest: ita pariter superfluus, & valde immodicus ornamentorum

mo lasciuia. rum excessus, quia commodè vitari potest, & nihil habet vtilitatis, imò plurimum incommodi, quocirca in varijs quoq; vrbibus pleræq; leges latæ sunt vetantes ob bonum publicum huiusmodi excessum; erit mortalis, quum eius occasione etiam multi ad praua desideria prouocentur, quemadmodum conspectu quoq; solius vultus feminei ad fenestram multi pariter ad lasciuiam irritantur; & tam certò de illis, quàm de istis mulieri constare potest.

CLXVI. *Etsi prouocet aliquē indeterminatè solùm.* Dices, disparem omnino esse rationem. Quandoquidem duplex casus tam de viro, qui odio habetur, quàm de muliere, quæ ad fenestram ab aliquo malè appetitur, a Doctoribus traditur, ac intelligitur de certis, & compertis personis singularibus, quæ odisse, vel malè appetere noscuntur. At verò prouocatio ad lasciuiam ex immoderato mulierum ornatu existens in casu hîc explicato non tantùm personas singulares, & determinatas, sed etiam indeterminatas, & generatim tantùm notas respicit, ac proinde frustra a priori casu ad posteriorem fit illatio. Respondeo iam supra *cap. 5. §. 4. num. 31. & seqq.* solidè probatum esse, quoties æquè certa notitia habetur tam de vno singulari agnito, quàm de aliquo indefinitè tantùm noto, quorum vterque in peccatum lethiferum ex occasione indifferenti, a me sine iustâ causâ, suppeditatâ lapsurus eodem modo cernitur, inane esse discrimen, & tā in secundo, quàm in primo casu peccari mortaliter ob rationes ibidem expositas. Atqui in præsenti casu mulieribus superfluè se ornantibus *meridiana luce clarius patet, fore vt ob id a plerisque iuuenibus turpiter amentur*, vt disertè testatur Thomas Sanchez *lib. 1. Decalogi, cap. 6. num. 17.* & fatetur Castro Palao *tom. 1. tract. 6. disp. 6. pun. 7. num. 1.* conuincitque ipsamet experientia, plerasque feminas tam certas esse, minimeque dubitare tam de ruina nōnullorum generatim, quàm de alicuius determinati. Ergo istæ a lethifera culpa per huiusmodi discriminis effugium nequeunt excusari.

§. XV. Effugium IV. de ornatu superfluo remotè tantùm ad malum prouocante refutatur

Aliquis fortè e Caietano supra §. 1. *num. 15.* & Lessio *num. 17.* relatis immodicum ornatum a mortali excusabit, quia hic ad lasciuiam remotè tantùm prouocat. CLXVII. *Ornatꝰ valde prouocans ad libidinē nō remotè, sed proximè prouocat.*

At neque hoc asylum tutum est, facileque expugnatur. I. quia quum quæstio, & suppositio hîc fiat de ornatu notabiliter ad Venerem prouocāte, idem omnino realiter est, notabiliter prouocare, ac proximè prouocare, vt infra liquebit.

CLXVIII. *Aut si remotè solùm, adhuc lethalis est.* II. Quia ita se habet ornatus feminæ immodicus, lasciuiæ prouocatiuus, ad ipsos prouocatos, sicut se habet sola pulchritudo naturalis eiusdem feminæ obiectæ ad fenestram illi, a quo se nouit turpiter desiderandam, ad ipsummet desiderantem; nec assignari potest differentia, cur hæc magis proximè, quàm ille, ad malum prouocet, vt planum est. Ergo quum in hoc casu mulier ex omnium Doctorum sententia *cap. 5. §. 3. num. 29.* sæpius citatâ, licèt dicas eius pulchritudinem remotè tantùm ad peccatum alterius concurrere, delinquat mortaliter; eodem etiam modo peccabit quoque mortaliter superfluo valde ornatu ad malum prouocans, quum is ad malū tam proximè, quàm pulchritudo natu-

ralis concurrat. Ergo si ad culpam mortalem incurrendam sufficit, vt hæc remotè solùm concurrat, sufficit quoque ad eandem contrahendam, vt ille pariter remotè dumtaxat cooperetur, vt palàm est. Quod si dicas, pulchritudinem proximè ad peccatum alterius cōcurrere, & ideo grauiter mulierem delinquere; fit, vt grauiter quoq; peccet, quæ valde immodicè se ornat, quia tali immodico ornatu æquè proximè ad malum, ac pulchritudine ipsâ prouocat, vt indicatum est; insuperque huiusmodi ornatum immodicum voluntariè omnino adhibet; ac per hunc tantummodo delinquit, nullo autem modo per naturalem ipsam pulchritudinem, quam a natura accipit quidem, sed non voluntariè sibi fabricat. Ergo si pulchritudo naturalis ad peccatum alterius proximè cōcurrit, multo magis, vel saltem æquè proximè ad idem concurrit etiam immodicus ornatus.

Aut tā proximè prouocat, quàm ipsa pulchritudo.

CLXIX. Dices I. ornatū, quia minùs, quàm pulchritudo, ad malum allicit, remotè tantùm concurrere; pulchritudinem autem, quia magis incitat, proximè, ideoque mulierem ipsâ pulchritudine siue iusta & legitima caussa, oculis aliorum expositâ, incitantem proximè ad malum, lethaliter peccare; non autem superfluè se ornantem, quia per talem ornatum minùs ad peccatum allicit, ac proinde remotè tantùm. Sed contra est I. quia quando duæ caussæ ad vnum effectum concurrunt, etiamsi vna minùs, quàm alia, concurrit; si tamen vtraque æqualiter applicata est, vtraque etiam æqualiter siue proximè, siue remotè concurrit, vt patet primò, in sententia eorum, qui substantiam immediatè actiuam, & tamen principaliùs, quàm accidentia immediatè pariter actiua, agere, & nihilominùs tam hæc, quàm illam, proximè operari tradunt. Deinde, etiam in moralibus quamuis vsurarius ad vsuram magis, & principaliùs, quàm notarius, qui instrumentum conficit vsurarium, & alij, qui partes ipsius Vsurarij agunt, vel contractum vsurarium suadendo, vel procurando, vel componendo, vel ad exactionem vsurarum operam præstando, concurrit; tamen certum est, & hos minùs principales actores ad vsurā proximè concurrere, ideoque & mortaliter delinquere, & ad restitutionem in solidum teneri. Ergo licèt pulchritudo magis, quàm ornatus, ad malum incitet; quum tamen vtraque caussa, seu occasio ad effectum alliciēdi ad libidinem sit æqualiter applicata, vt constat; etsi ornatus minùs allicit, non tollitur tamen, quin adhuc proximè alliciat.

Licèt autē minùs, quā pulchritudo, incitet, adhuc tamen proximè prouocat.

CLXX. Contra est II. quia experientia docet plerasq; feminas inornatas, cultuque neglecto incedentes, naturali pulchritudine vel nullâ, vel exiguâ admodū præditas nō incitare cōmuniter ad malum; tamen easdē immoderato valde ornatu superaddito, plurimis eorum, quos antea minimè lædebant aspectæ, libidinis faces inijcere, scandalumque præbere. Ergo siue proximè, siue remotè id faciant, adhunc peccāt lethiferè. Consequentiam probo, quia ornatu ipso in caussa proxima sunt, vt eo coniuncto cum pulchritudine, ad mortale proximè alliciant, explētque voluntariè, & proximè sine iusta caussa ipsam pulchritudinis ad malum incitantis efficaciam. Confirmatur, quia qui alium ferè ebrium ad vini poculū ebibendum, quo fit ebrius planè, rationisque vsum notabiliter primò amittit, impellit, peccat sine dubio in omnium opinione mortaliter: & tamen postremum poculum non sufficit per se ad inebriandum, multoque minùs in ebrietatem, quàm præcedentia pocula

Vt patet etiam experientia.

ab eo

ab eo prius exhausta, influit: quanquã æquè proximè influit tam illud, quàm ista. Ergo non secus, etsi ornatus minus alliciat, quàm pulchritudo, dummodo tamen concurrit, & facit, vt libidinis ebrietas in altero sequatur, quam sola pulchritudo non effecisset; & hæc magis ad malum incitat, quàm illa; adhuc nihilominùs æquè proximè ad malum incitat, & æque proximè ei cooperatur, adeoque & culpæ mortali obnoxius est. Idemque sequitur quoque, siue alias tam vltimum poculum, quàm minùs principales Vsurarij cooperatores remotè tantùm ad ebrietatem, & vsuram concurrere: adhuc quippe quum certum sit, ab ijs peccari lethiferè, idem quoque & in immodico ornatu, licèt remotè solùm ad malum alliciat, continget; non enim idcirco à mortali eximetur.

C LXXI. *Ornat' tamen lethalis non est, si leuiter solùm ad malum prouocat.* Dices II. hinc sequi, omnem leuem ornatus excessum euadere mortalem, quia omnis talis excessus etiam leuis explet efficaciam pulchritudinis lacessentis ad lasciuiam. Contingere enim haud raro potest, vt si ad notabilem prouocationẽ octo gradus exigi ponamus, plerarumq; mulierum pulchritudo gradus prouocandi quinque dumtaxat habeat, ornatus autem moderatus duos, leuis verò excessus vnũ. Quanuis etiam alij gradus vltra octo superaddi hic plures possint. At hic vnus octauus gradus leuis est, & efficaciam prouocandi ad malum explet, vt liquet. Ergo quæ hunc excessum ornatus leuem adhibet, peccat lethaliter, quod est absurdum. Respondeo concedendo suppositionem, & negando consequentiam. Ratio est, quia sicut licèt ipsa pulchritudo naturalis in pluribus sit ad lasciuiam notabiliter prouocatiua, hoc est, octo gradus prouocandi ad minimum habeat; vel certè ipsa pulchritudo, & ornatus moderatus simul iuncti totidem gradibus præditi sint; nihilominùs fas, est, hunc gestare, & illam ostendere quoties hanc subducere, & illum omittere, graue incommodum est, vt supra cap. 6. §. 1. num. 1. & seqq. patefeci; ita prorsus mortalis culpa non est, leuem excessum ornatus adhibere, quoties in hoc discriminando graue incommodum subitur, etiamsi is, addendo vnum gradum prouocandi alijs septem gradibus a pulchritudine, & ornatu moderato conflatis, efficaciam prouocandi expleat. quod sanè incommodũ graue subiri omnino, quoties quis ad omittendum leuem excessum ornatus adigitur semper, iam supra loc. cit. num. 2. demonstraui.

§. XVI. *Effugium V. de ruina proximi immediatè caussata a voluntate dumtaxat eiusdem proximi sponte peccantis euertitur.*

C LXXII. *Cõplures enunciationes indicãtur.* EX ijs, quæ supra num. 14. & 15. e Caietano, & alio doctissimo Theologo deprompta sunt, aliquis fortè aliud argumentum exprimet, quod vt in varias formas ducitur, ita partitè proponi potest. I. esse præter intentionem primi ornantis se nouo excessu, vt alij hoc exemplum imitentur. II. Quemlibet sequentem malum exemplum alterius, voluntariè inferre sibijpsi damnum. III. propriam caussam concupiscentiæ esse voluntatem concupiscentis viri; mulierem autem ornantem se vanè, neq; per se, neq; per accidens volentem se concupisci, non caussam, sed occasionem tantùm esse ruinæ alterius; ideoq; non imputandũ mulieri casum viri concupiscentis: neq; ex illius opere, quanuis det operam rei illicitæ, ruinam alterius caussari, sed ex mala voluntate virorum.

IV.

IV. efficaciam periculi nasci non ex ipso ornatu immediatè, sed ex temeritate eorum, qui experti periculum e conspectu ornatæ feminæ, hanc nihilominùs volunt aspicere. V. ex Lessio supra num. 17. relato, peccatum eorum, qui ornatam intuentes feminam, delinquunt, non ex conditione ornatus, sed ex malitia ipsorum prouenire. VI. addi ex Petro Lorca *p. 2. Tom. 2. q. 73. art.* 8. cui subscribit Diana *par. 2. Tract. 15. Resol.* 30. initio, *hanc habendam esse regulam generalem, vt ille effectus non augeat malitiam, neq; imputetur, qui sequitur per accidens, etiamsi præuisus sit, dummodo non sit formaliter intentus*: ac proinde ruinam cuiuscunq; ex ornatu feminæ non posse huic imputari, nisi hæc illam formaliter intendat.

C LXXIII. *Qua c... ...* At hæc omnia, & similia, si de ornatu muliebri ad praua desideria leuiter dumtaxat incitante accipiantur, quemadmodum ab Auctoribus accipiuntur, concedi posse, & nihil officere institutæ quæstioni, iam supra §. 3. *num.* 26. *& seqq.* docui. Cæterùm si quis fortè contendat præterea huiusmodi machinamentis ornatum mulieris notabiliter etiam ad lasciuiam prouocantem a lethifero delicto planè eximi, aio rotundè hæc omnia doctrinæ capita, axiomata, regulas, vel argumenta esse palàm falsa, omniq; probabilitatis specie carere. Quam ego notam ijs nō auderem vllo modo inurere, nisi ijsdem nonnullas Theologorum omnium sententias, & doctrinas, certas prorsus atq; indubitatas, manifestò, temereque subruis atq; euerti animaduerterem.

C LXXIV. *Quæstio ... est ...* Sed primò, obseruandum, hîc non esse quæstionem de mulieris intentione directè mala, qua directè intendat aliquid, quod reipsa peccatum est, vt quum vult se ab alio aspici eo fine, vt ab ipso prauè appetatur, etsi hanc sui appetitionem non semper, quatenus alterius peccatum, & malum est, directè intendat. Extra controuersiam enim apud omnes est, tum mulierem lethiferè delinquere: sed quæstionem totam esse de intentione tantùm indirecta, qua aliquid agit, vel ait, quod vel peccatum est, vel peccati speciem habet, aut indifferens de se est, ex quo tamen alium in peccatum ruere cernit, quamuis ipsa id non intendat, num ipsamet femina rea scandali nihilominùs sit? *indirectè solùm*

Obseruandū secundò, a D. Thoma 2. 2. q. 43. *art.* 1. ad 4. vt supra *c.* 5. §. 1. *et c.* 7. § 5. iam docui, scandalū in actiuū & passiuum diuidi: actiuumq; vocari scandalum per se, idque duplex censeri, primò, quum quis malo verbo, vel dicto intendit alium ad peccatum inducere; & de hoc nullus, vt dixi, hîc sermo est. Secundò, quum quis etiamsi hoc non intendat, tamen videt factū dictumue ipsum de sui ratione esse inductiuum ad peccatum, aut quia ipsum peccatum etiam est, aut quia similitudinem saltem peccati habet. Passiuum autem appellari scandalum per accidens, nempe peccatum alterius, quod fit præter intentionem operantis, & præter conditionem operis, ex mala peccantis dispositione, vt quū aliquis inuidet bonis aliorum. At idem S. Doctor ibidem *art.* 3. aliter omnino scandalū per se, & per accidens, quàm *art.* 1. *ad* 4. fecerat, his verbis interpretatur: *Scandalum autem actiuum potest accipi dupliciter, per se scilicet, et per accidēs. Per accidēs quidē, quādo est præter intentionem agentis, vt puta quū aliquis facto suo, vel verbo inordinato non intendit alteri dare occasionem ruinæ, sed solùm suæ satisfacere voluntati. Et sic etiam scandalum actiuum non est speciale peccatum, quia quod*

C LXXV. Scandalum actiuum per se ex directa intentione mali, vel indirecta.

Passiuū verò scādalū per accidens est.

Aliter vtrūque accipitur etiā.

quod est per accidens, non constituit speciem. Per se autem est actiuum scandalum, quando aliquis suo inordinato dicto, vel facto intendit alium trahere ad peccandum, & sic ex intentione specialis finis sortitur rationem specialis peccati. Hæc S. Thomas, vbi S. Doctor proposito titulo initio articuli, *vtrum scandalum sit speciale peccatum*, quanquam, quum scandalum est tantùm per accidens, præter intentionem iuxta primum diuisionis membrum, negat tale scandalum actiuum esse speciale peccatum; non tamen negat, sed potiùs apertè agnoscit esse nihilominùs scandalum generale. Agnoscit quippe esse scandalum actiuum per accidens, vt expressè declarat. Ergo id scandalum actiuum per accidens, aut generale, aut speciale est. Non speciale, quia id palàm reprobat. Ergo necessariò generale, de quo nullum apud Doctores dubium est, quin sit in confessione necessariò explicandum, quando mortale est, vt *cap. 5. nu. 21.* vidimus. Quin imò idem S. Thomas *art. 4.* quærens, *vtrum scandalum sit peccatum mortale*, dilucidè decernit scandalum actiuum per accidens, tum esse *peccatum mortale, siue quando cōmittit actum peccati mortalis, siue quādo contemnit salutem proximi, vt si pro ea conseruanda non pretermittat aliquis facere, quod sibi libuerit.* His circa modum loquendi ad æquiuocationes tollendas enucleatis,

Scādalum actiuū per accidēs generale admittiī ab omnibus DD.

C LXXVI. *Quæstionis circūscriptio.* Obseruandum tertiò, hoc loco controuersiā esse de muliere, quæ neq; intendit alicuius ruinā, aut actū peccati, neq; ipsa opus per se mortiferum agit, sed ornatu tātùm immoderato, ac proinde illicito, sed notabiliter insuper ad libidinem incitante, talis pronocationis satis gnara, vtitur; quem quum sine graui incommodo possit exuere, tamen sine legitima caussa gestat, atq; ita salutem proximi contemnit. Quamobrem iuxta normam loquendi S. Thomæ, eiusque Sectatorum *loc. cit. art. 1. ad 4.* quæri potest, vtrum hîc adsit actiuum scandalum per se secundo modo dictum, quatenus mulier, etsi peccata aliorum non intendit, gerit tamen immodicum ornatum notabiliter ad peccatum prouocantem, ac proinde talis ornatus illius, & speciem mali habet, & illicitus est, quod ego sanè affirmo. Deinde iuxta *ar. 3. & 4.* citatos constat, hîc solum scandalum actiuum per accidens interuenire posse. Quibus explanatis probo, quod sum pollicitus.

Hic adest scādalum actiuū per se, & per accidēs.

CL XXVII. *Si prætextus allati ferēt legitimi, non darēt mortale scandalum actiuum per accidens, ac generale.* Primò principaliter, certissima Doctrina ea D. Thomæ, & ab omnibus Theologis probata est, vt *cap. 5. num. 21.* planum feci, quum quis facto, vel dicto inductiuo ad peccatum, seu illud peccatum quoq; sit, seu tantùm peccati speciem habeat, eum peccare peccato scandali actiui generalis, quando peccatum alterius est præter intentionem operantis; & mortaliter delinquere, si ad mortale delictum, factum ipsum, vel dictum inducit. At hæc doctrina indubitata, a qua nec Caietanus, nec Lessius, nec Lorca abit, nec quisquam alius dissentire, nisi improbabiliter, potest, regulis supra allatis euidenter eluditur, ac de medio tollitur, quod temerarium planè est.

CL XXVIII. *Quia id semper præter intentionē operātis sequitur.* Nam I. in tali doctrina, & casu supponitur peccatum alterius sequi præter operantis intentionem; & tamen operans non eximitur propterea a mortali. Ergo falsò, & temerè prætexitur, ad immodicum ornatum a mortali liberandum sufficere, quòd peccata intuentium sequantur præter intentionem ornantis se; alioqui & in priori casu S. Thomæ *art. 3. cit.* operans eodem modo a tali culpa liberabitur; quod falsò, & temerè dicitur.

II.

CLXXIX. *Et alter peccãs voluntariè sibi damnũ infert.* II. In hoc item casu qui peccat facto, vel dicto alterius inductus, voluntariè sibimet ipsi peccati damnum infert: & tamen inducens ad peccandum a mortali non excusatur, nisi falsò, ac temerè. Ergo licèt ornatam mulierẽ aspicientes, & malè hinc appetentes, voluntariè peccati dãno se afficiant, falsò tamen, ac temerè idcirco ipsa, quæ immodicè se ornat, a pari culpa excusatur.

CLXXX. *Et caussa propria sui peccati est.* III. Peccati commissi ab eo, qui ab alterius dicto, vel facto ad id indirectè inductus est, propria caussa sine dubio est voluntas ipsiusmet inducti; & tamen temerè, & falsò mortalis delicti immunis censetur ipsemet inducens. Ergo pari falsitate, & temeritate immunis similis peccati existimatur ipsa, quæ immodico ornatu ad peccatum aspicientes inducit, quanuis peccati aspicientium caussa propria sit horum voluntas.

CLXXXI. *Ornata mulier nõ caussa, sed occasio tantùm est alteri peccati.* Dices. Mulier vanè se ornans, neq; per se, neq; per accidens volens se ab intuentibus concupisci, non caussa, sed occasio est dumtaxat ruinæ intuentium. Ita est. Imò verò addo ego, licèt directè quoq; intenderet se ab ijs concupisci, adhuc fore tantùm occasionem, & non caussam ruinæ eorundem; tum quia intentio interna directa in scandali definitione, cuius est præbere alteri occasionem ruinæ, quia non proponitur alteri, vt obex disponens ad ruinam, non habet locum, vt *cap.* 5. §. 4. *num.* 44. & 45. cum S. Thoma ostendi: tum quia adhuc eodem modo exteriùs peccato alterius, inordinatè agens, aut loquens, cooperatur, vt patet. Sed quid tum postea, etsi occasio tantùm, & non caussa mulier immodicè se ornans, delicti aspicientium sit? Num ideo hoc nomine, mortalis culpæ reatum subito exuit? At falsò id, & temerè prorsus somniatur, quum Theologi omnes scandalum actiuum definiant esse, quod præbet alteri occasionem ruinæ, notantque cuncti cum S. Thoma 2. 2. q. 43. *art.* 1. dici occasionem, & non caussam, quia propria caussa peccati alterius scandalo succumbentis, nonnisi huius voluntas est, vt supra *c.* 5. §. 1. *n.* 3 notaui. *Nõ ideo tamen immunis est scandali lethalis alterius.* Ergo falsò quoque, & temerè, mulier immodicè se ornans, etsi occasionem tantùm peccandi aspicientibus præbet, a mortali idcirco subducitur. Denique interrogo, quo sensu dicatur hîc a Caietano mulier vanè ornata neque per se, neque per accidens volens se concupisci? *Quomodo per se vel per accidẽs concupisci velit ab alijs.* Si I. illud *per se*, valet idem, ac vbi quis intendit directè dicto, aut verbo malo ad peccatũ alium inducere, vt sumit D. Thomas q. 43. *art.* 1. *ad* 4. *citato*. Nihil ad præsentem quæstionem id facit, a qua talis intentio supponitur exulare. Si II. illud *per se* significat eum, qui facto, vel dicto, quanuis præter intentionẽ directã alium ad peccatũ inducit, dictũq; ipsum, vel factũ, aut peccatum est, aut peccati speciem habet, *vt accipit ibid.* S. Thomas, tum malè hîc obijcitur; quia casus diuersus a meo est. Nã in meo reuera mulier in hoc sensu per se vult indirectè concupisci, dum ornatu immoderato, illicitoq; , atq; ad peccatũ inductiuo vtitur. Si III. illud *per accidens* denotat merum scandalum passiuum, vt *ibidem* placet S. Thomæ, extra præsentem casum quoque est, in quo de actiuo disseritur. Si IV. illud *per accidens* indicat præter directam intentionem agentis aliquem facto, vel verbo inordinato alterius delinquere, agentemque solùm suæ voluntati satisfacere, vt certè designat S. Thomas *ibid. art.* 3. & 4. malè item hîc talis casus obtruditur, in quo mulier nec per se, nec per accidens velit se concupisci. Quippe in præsenti casu mu-

su mulier exornans se immodicè, per accidens vult se concupisci, imò & per se in priore sensu iam explicato. Ergo falsò, & temerè præsens casus talibus regulis oppugnatur.

CL XXXII. Etsi efficacia periculi immediatè oriatur a temeritate aspicientis, non tamen excusatur a mortali immodicè valde se ornãs.

IV. Etsi efficacia periculi non ex ipso ornatu immediatè, sed ex temeritate intuentium oriatur; temerè nihilominùs, & falsò a mortali ornans se valde immodicè eximitur; sic quippe & eximeretur quicunque sine directa intentione scandalum actiuum per se, vel per accidens supra expositum alteri præbet, quod tamen falsitatem, & temeritatem ingerit manifestam, vt liquet ex dictis.

CL XXXIII. Frustra qi malitia solùm cõcupiscẽtium sola culpa imputatur.

V. Quod peccatum intuentium, & concupiscentium ornatam feminam, non ex conditione ornatus, sed ex malitia ipsorum prouenire dicatur, frustra omnino dicitur. Nam eodem modo, ac iure peccatum scandali actiui generalis in casu supra *num.* 176. & 177. exposito, & similiter in alijs in malitiam scandalo alterius cedentium, & pereuntium, non in conditionem dicti, vel facti obicem ponentis alteri refunderetur, quod falsum iuxta, & temerarium est, vt patet. Ergo idem accidit in proposito.

CL XXXIV. Perperamque effectus secutus per accidens dicitur.

VI. Demum, quòd effectus secutus per accidens, licèt præuisus, non imputetur, nisi formaliter intentus, regula est plena æquiuocationis, & fallaciæ. Quæro enim, quo sensu effectus sequi per accidens dicatur? Num eo modo, quo paulò ante ex S. Thoma, & Caietano *num.* 181. explicatum est? At tum ineptè omnino huic casui longè diuerso talis effectus per accidens aptatur, vt eodem *num.* 181. patefactum est. Num quia talis effectus non est directè intentus? At tum pullulant alia absurda iam iam enumerata, omneque scandalum actiuum indirectè tantùm intentum abrogaretur, ingenti falsitate, ac temeritate. Ergo a primo vsque ad vltimum doctrina certa relata *nu.* 176. & 177. regulis supra *num.* 172. recensitis temerè falsoque eliditur, vel inaniter præsens casus impetitur.

CL XXXV. Tolliturque certissima doctrina de muliere rea mortalis temerè se obijciente oculis Caij cõcupiscẽtis.

Secundò principaliter, certũ apud omnes Doctores est, vt *cap.* 5. §. 3. *num.* 29. notaui, feminam, puta Semproniã, quæ domi ad fenestram, suam naturalem pulchritudinem nullo penitùs ornatu præditam, Caio determinatæ personæ, a quo se turpiter concupiscendam nouit, sine mala intentione intuendam offert, peccare mortaliter, quia facilè potest se eius oculis non offerre, & nihil vtilitatis, vel necessitatis in offerendo habet. At hæc doctrina exploratissima iisdem regulis *nu.* 172. commemoratis omnino iugulatur, sed falsò, ac temerè, vt ex illis, quæ a *n.* 173. vsq; ad 185. disputaui, si hic pariter vrgeantur, replicentur, & applicẽtur, experiẽti perspectum est. Nã I. Sempronia pariter, præter directam intentionem, est occasio ruinæ Caio. II. Caius concupiscens malè, voluntariè dãnum peccati sibi infert. III. Sempronia peccati Caij occasio tantùm est, caussa verò propria voluntas eiusdem Caij, etsi per accidens, hoc est, indirectè, tale peccatum ab illa intenditur. IV. efficacia item periculi immediatè a temeritate Caij intuentis oritur. V. Caij malitia dumtaxat, & non conditio pulchritudinis eodem modo accusari potest. VI. denique, & effectus per accidens, non intentus, nec imputandus fingi potest. At hæc cuncta nullo modo Semproniam a mortali eximunt, vt liquet; eximerent autem necessariò, si regulæ illæ veræ essent. Ergo hæ falsæ, & temerè huc vocatæ. Ergo hæ ornatum notabiliter ad Venerem titillantem a mortali liberare non possunt.

CL XXXVI. *Nec verus foret scandali mortalis, q. suo furto dat alijs occasionē furandi, aboleretúrque omne scandalum actiuũ indirectũ.* Tertiò principaliter, certũ itidem apud cunctos Theologos est, dari peccatum mortale scandali actiui, generalis saltem, quum quis peccato mortali, v.g. furando, occasionem alteri furandi quoque præbet; etsi id minimè intendit, vt *cap.* 5. *num.* 21. animaduerti: eodemque modo idem peccatũ accidere, quoties quis suo delicto alteri similis delicti occasionem dat, quāuis directè id non intendat. At hoc quoque scandalum euidenter de medio tolli potest earundem regularum prætextu, illo præsertim, quòd efficacia periculi non nascitur ex ipso peccato primi furis immediatè, sed ex temeritate secundi furis, & aliorum, qui sentientes, & experientes periculum in alienis peccatis obseruandis, nihilominùs temerè volunt obseruare peccantes; non obseruent, & nullum periculum habebunt. Atqui huiusmodi prætextus omnino falsus, & temerarius est, ac proinde inualidus ad malitiam actiui scandali excusandam. Ergo neq; sufficit ad excusandum a malitia scandali immodicum ornatum notabiliter inuitantem ad Venerem.

CL XXXVII. *Ornata nimis fœmina peccat, ob datũ scandalum facilè vitabile, ne verò ipsa aspiciatⁿ, perdifficile est.* Quartò principaliter, in communibus hominibus, vt Theologum disertissimum philosophantem egregiè legi, in secularibus viris præsertim, moraliter impossibile est, hoc est, summopere difficile, non aduertere ad mulieres nimis excessiuè se ornantes, easque non aspicere. Quum igitur ex tali aspectu periculum peccādi creatur proximo, mulieres, quum possint facilè, & sine multo incommodo ab huiusmodi immoderato ornatu abstinere, tenentur omnino.

CL XXXVIII. *Delinquit ēi, quia temerè eijcit as-* Quintò demũ principaliter, etiamsi concederem (quod minimè facio) scandalum hîc merè passiuum, a libero aspectu eorum, qui periculum in se ex ornatæ feminæ intuitu experiuntur, & tamen adhuc intueri volunt, profectum: adhuc sanè, vt ex eodem Theologo didici, negari non potest, quin viri aspicientes in difficultates magnas inuigilandi, ne concupiscentiæ motibus consentiant; in maximas angustias, & perplexitates dijudicandi, an delectationi subrepenti consenserint &c. conijciantur. Quibus grauissimis oneribus quum possint facilè mulieres sine vllo suo, vel saltem leuissimo onere viros liberare, ad id lege caritatis, deposita nimietate muliebris mundi, planè obligantur. *piciētes in magnas āgustias.*

CL XXXIX. *Peccant grauiter nouam vestis formam proximo damnosam inuehentes ex Caietano. A quo tamen frustra deinde excusātur.* Ex his facilè difflantur, quæ ex Caietano 2. 2. q. 169. *art.* 2. *Ad secundū dubium, Vers. Ad obiectionem* supra *num.* 14 recitaui, vbi valde perturbatè is loquitur, quanquam ea præsentē quæstionem nihil penitùs vellicant. Nam primò ait, *grauiter peccare primos, vtentes nouitatibus occasionaliter damnosis proximo, præferentes sua vanitatis affectum proximorum necessitati.* Quæ sententia, & censura legitima, & vera est. Deinde hos statim excusat negans contra iustitiam, aut caritatem peccare, quia possint caussari, ac dicere: *Non imitetur nos, qui non potest, vnusquisque faciat sumptus iuxta suas facultates, & non sit stultus.* At huiusmodi excusatio I. satis ex dictis perimitur, quia licèt peccatum a voluntate eius, qui liberè id admittit, caussetur, non tamen illius occasio sine præponderante caussa, vt hîc accidit, cuiquam danda est; alioqui hoc prætextu cuncta scandala etiam actiua excusarentur, vt supra demonstratum est, quod sine temeritate affirmari non potest. II. ab eodem quoque Caietano *ibidem* ita non obscurè reprobatur: *Valde tamen reprehensibilis est iste actus propter multas deformitates, & graues, quas habet, dum & consuetudo violatur, & occasio damni datur, & inanis*

nis glorio, ac stultitia non sine scandalo committitur. Nam si talis actus propter damni occasionem datam, stultitiamque non sine scandalo commissam &c. valde reprehensibilis est, quo pacto, quæso, tanquam innoxius excusari potest? Hæc inter se quomodo cohærent? quo modo concinunt? occasioné damni proximo datam quomodo intra paucos versus nunc damnat, nunc absoluit; nunc iterum damnat? Ista componat alius; nam ego planè nescio.

§. XVII. Effugium VI. de immodico ornatu solito, & innoxio eliditur.

CXC. *Immodicus ornatus desenditur ob consuetudinem.* Reliquum est, vt ornatui immoderato auxilium nonnemo a consuetudine petat, illumque, vbi in morem iam abijt, non esse illicitum, aut saltem non lethalem, tueatur. Consuetudo enim, vt rectè obijcit Carthusianus in *Directorio Vitæ Nobilium art.* 15. habet vim legis, & singularitas est vitanda. Ergo matronæ puellæque nobiles debent se conformare consimilibus sibi, & non esse singulares. Ergo licèt ornatus foret maximè ad malum prouocatiuus, quum iam vsitatus est, possent mulieres, ac deberent eum induere. Et confirmatur I. quia nemo debet dare alteri occasionem obloquendi, irridendi, indignãdi, similiumque malorum, quippe sic alium scandalizaret. At mulieres, quæ ab vsitato ornatu quamuis immodico discrepant, dant alijs occasionem detractionum, irrisionum, atque indignationum. Ergo &c. Confirmatur II. quia consueta minùs mouent. Ergo, vbi consuetus iam euasit ornatus immodicus, ad libidinem minùs incitat. Ergo sicut nuditatem pectoris muliebris, vbi vsitata est, a peccato pleriq; Doctores ea propter, quia ad malum minùs incitat, immunem tradunt, vt infra *disp.* 2. videbimus; eodem modo & ornatum quantuncunque immodicum, dummodo consuetum, extra delicti aleam esse fatendum est. Hæc in speciem satis neruosè.

CXCI. *Præceptum de vitando scandalo diuinum est, ac naturale.* Sed animaduertendum I. est, præceptum de vitando scandalo proximi esse de iure diuino, in Euangelio a Christo Domino, vt bene idem Carthusianus *loc. cit. art.* 12. obseruat, perspicuè inculcatũ. *Qui scandalizauerit*, inquit, Matth. 18. *vnũ ex ijs pusillis qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius. & demergatur in profundum maris*. Rursumque: *Væ mundo a scandalis*. Statimque post: *Væ homini illi, per quem scandalum venit*. Imò vitandi scandali præceptum non tantùm de iure diuino est, sed etiam de naturali, ab ipsamet natura cuique, vt idem Dionysius Carthusianus illic subdit, inditum. Quum enim teneamur proximos diligere, sicut nos ipsos, vt mandat Christus Dominus, *Matth.* 22. & monet ipsa etiam natura, nihil quippe tam naturæ consentaneum est, vt ait S. Ambrosius ab eodem Dionysio ibi laudatus, quàm naturæ consortem amare, vnde & ab Ecclesiastico *cap.* 13. iure scriptum est, *omne animal diligere simile sibi*; profectò præbere occasionem ruinæ proximo, seu illum scandalizare, non solùm iuri diuino, sed etiam naturali repugnat. *Quocirca super præfata Christi præcepta, ac iura diuina de scandalis pusillorum*, inquit Dionysius *loc. cit.* (*id est, hominum imperfectorum ad peccata procliuium*) *euitandis non cadit dispensatio, nec eis præiudicare potest aliqua consuetudo: Sed omnis consuetudo eis contraria est vitiosa, & magis dicenda est corruptela, quàm consuetudo. Quicquid enim contrariatur bonis moribus, aut Scripturis, seu iuri diuino, est corruptela, non consuetudo bona: imò* *Cui nulla consuetudo obstare potest.*

tanto est vitiosius, quanto consuetius, vt Sancti Doctores, ac Præsules Cyprianus Martyr, & Augustinus Confessor testantur, quorum verba super hoc in prima parte Decreti copiosè sunt scripta.

CXCII. *Consuetudo irrationabilis seu mala nō excusat, sed grauat.*

Animaduertẽdum II. sicut vitiosa consuetudo reuera est corruptela, nihilque habet virium, vt in confesso est apud omnes; ita consuetudinem omnem, quò sit legitima, legemq; oppositam queat elidere, exigere necessariò e Doctorum omnium sententia, vt sit rationabilis, quemadmodum infra *disp.* 2. liquebit; alioqui irrationabilis minimè excusat, l. *quod non ratione*, ff. *de legib.* imò potiùs grauat, *extra. de consuet.* c. *fin.* vt notat Nicolaus ab Ausmo in Supplemento Pisanellæ, *verbo, ornatus, Vers. 3. ratione honestatis*. Vt verò irrationabilis consuetudo eadem plerumque est, ac mala consuetudo: ita contra consuetudo rationabilis eadem ferè, ac consuetudo bona. Porrò *bona consuetudo*, vt sapienter Carthusianus *loc. cit. art.* 16. *dicitur* illa, *quæ non est contraria bonis moribus, nec diuinis præceptis, nec Scripturarum doctrinis*. Vbi autem consuetudo non consistit in indiuisibili, sed habet latitudinem, circa moderationem eius attendenda est velut moralis regula hac in re ipsa praxis non quorumuis, sed proborum dumtaxat. Vnde S. Augustinus *lib. 3. de doctrina Christiana* ad hanc proborum praxim consuetudinem exigens, meritò ita pronuntiat: *Quisquis sic vtitur exterioribus rebus, vt metas consuetudinis bonorum, inter quos versatur, excedat, aut aliquid signat, aut flagitiosus est.* Haud secus quoque S. Carolus in suis ad Confessarios monitis de ornatus consuetudine nominatim agens, eam ex vsu probatarum personarum eiusdem status metiendam esse decernit: generatim verò bonorum consuetudinem esse attendendam statuitur *dist. 41.* c. 1. iuncta Glossa, vt notat Siluester *verbo, ornatus*, q. 8. §. 2. His positis.

Bona verò cōsuetudo, quæ diuinæ iuri, aut bonis morib⁹ non repugnat, ex bonorū praxi metienda est.

Aio superfluo, atque immodico ornatui nihil in consuetudine restare præsidij. I. quia ad immodicum ornatum iure diuino in Scripturis sacris prohibitum honestandum consuetudo humana, aut præscriptio nihil penitùs valet, vt *cap. 2. num.* 8. & *seqq.* docui. CXCIII. *Ornat⁹ nimius non potest excusari consuetudine, quia iuridiuino aduersaē.*

II. Quia humana consuetudo, vt aduersùs ius diuinum nihil potest, ita neque contra ius naturale. vt Doctores in *cap. consuetudo, dist.* 1. & in *cap. Quæ contra mores, dist.* 8. apud Barbosam in *collectaneis* obseruant. At notabilis prouocatiuo ad libidinẽ ex immoderato valde ornatu manãs, iure etiam naturali vetita est, vt constat. Ergo. CXCIV. *Et naturali.*

III. Quia etsi solo iure humano immodicus ornatus foret prohibitus, tamen aduersa consuetudo nunquam potest esse legitima, quoties Princeps expressè illi obstat, vt infra *disp. 2. cap. 4. num.* 14. patebit. At ornatui immodico vtcunque etiam consueto veteres Patres *cap.* 2. in aciem educti obluctantur, publicæ Concionatorum obiurgationes illum velut magnam corruptelam carpunt; ipsimet Episcopi, Principes nempe Ecclesiastici, hãc reprehendendi curam iisdem Concionatoribus seriò commendant, nec non ipsi etiam in suis literis ac monitis pastoralibus exercent; atque ita tum per se, tum per Concionatores corruptelę inundanti perpetuò resistunt. Ergo. CXCV. *Et passim à viris sacris reprehenditur.*

IV. Quia immodici ornatus consuetudo nullo modo rationabilis esse potest, quum hæc iuri diuino, & naturali, vt dictum est, aduersetur; ac prætereà magnis corruptelis laboret, ingentibusque damnis, vt supra §. 12. & deinceps monstraui, referta sit. CXCVI. *Et talis consuetudo irrationabilis est.*

V. Quia

CXCVII. *Et profani inanis.* V. Quia vel consuetudo, quæ efficit, vt vsitata minùs moueant, iam obtinuit, vt immodicus valde ornatus, qui ante quàm ipsa legitimè esset præscripta, ad malum irritabat; iam post ipsam legitimè introductam leniter tantummodo incitet: vel non obtinuit; sed quamuis minùs, quàm priùs, adhuc tamen notabiliter incitat, ac prouocat. Si adhuc notabiliter prouocat, talis consuetudo adhuc inanis est, adhuc corruptela est, adhuc argumenta, quæ hanc, vt modò ostendi, oppugnant, inexpugnata, atque immota manent, vt testatum est. Sin autem notabilis prouocatio ad malum post inductam consuetudinem cessat, iam extra præsentem controuersiam, quæ de notabili tantùm ad libidinem prouocatione instituitur, siue hæc ex immoderato, & inusitato, siue ex immoderato pariter, sed vsitato ornatu proficiscatur, versamur.

CXCVIII. *Vt cuinitii exemplo solitorū osculorū.* VI. Quamuis tactus honesti manuū, & oscula promiscua virorum cum feminis, vbi sunt iam in vsu, a mortali culpa communiter liberentur, etiamsi alter tangentium, vel osculantium prauo desiderio ardere ab altero innocēte animaduertatur; si tamen, quis cōmodè potest huiusmodi contactus, & oscula declinare, ne alter peccet, lethiferè delinquit, nisi declinet; neque ob communem consuetudinem eximitur a tali culpa, vt dissertè tradunt Siluester *verbo, delectatio, q. 5.* Tabiena *in Summa, verbo, osculum, & cogitatio morosa, tit. 8.* Armilla *verbo, osculum, & impudicitia, nu. 11.* Azor *par. 3. lib. 3. cap. 25. q. 4.* Graffiis *lib. 2. par. 1. cap. 72. nu. 12.* Lessius *lib. 4. de iust. cap. 3. nu. 64* Bonacina *de matrimonio quæst. 4. punct. 9. n. 10.* & alij passim sine controuersia. Ergo sicut consuetudo non excusat a mortali oscula, & contactus cum alterius ruina spirituali coniunctos, quando commodè vitari queunt: ita neq; eximit a pari culpa habitum valde prouocatiuum libidinis, vtcunque sit vsitatus, quum facilè, & commodè omitti queat.

VII. Consuetudo inueterata puellis aspiciendi adolescentes, non reddit vllam immunem delicti lethalis, quæ sine legitima caussa oculis illius, a quo turpiter se appetendam nouit, exponit, vt Doctores omnes supra *cap. 5. §. 3.* relati decernunt. Ergo neque consuetudo gestandi ornatum valde incitantem ad lasciuiam, excusat a lethali scelere consciam ob talem suum ornatum in culpam mortiferam plerosque, vel aliquem labi. CXCIX. *Et moris puellas aspiciendi.*

VIII. Inuitantes ad bibendū, prouocantesq; aliquem ex inuitatis inebriandum, peccant mortaliter, vt cūcti Doctores supra *cap. 5. §. 4. num. 41.* adducti, nemine discrepante, sanciunt, neque ab vllo Doctorum excusantur ob consuetudinem ita inuitandi ad æqualia pocula. Imò nonnulli ex Doctoribus, etsi viuebant, vbi mos eiusmodi inuitamenti erat vsitatissimus, nihilominùs eum mortalis damnarūt. Ergo mos gestandi cultum valde allicientem ad malum nequaquam excusat gestantem. CC. *Et inuitādi cōmunas ab bibēdum.*

IX. Certum est, eum, qui sine iusta caussa exponit se occasioni proximæ, seu periculo probabili delinquendi lethiferè, lethaliter delinquere, vt supra *cap. 5. §. 11. num. 173.* vidimus. Certum item est, qui cum tali periculo ducit choreas, mortali etiam peccato obstringi, neque ab vllo Doctore excusari eo quòd eiusmodi choreæ sint consuetæ, vt manifestum est ex Siluestro *verbo, chorea §. 6. & verbo, ludus, q. 2.* Caietano, & Armilla *verbo, chorea, num. 4.* Nauarro *in Manuali cap. 23. num. 123.* Bonacina *de matrimonio* CCI. *Nec consuetudo prabet iustam caussam exponēdi se occasioni proxima peccandi mortaliter.*

ralis concurrat. Ergo si ad culpam mortalem incurrendam sufficit, vt hęc remotè solùm concurrat, sufficit quoque ad eandem contrahendam, vt ille pariter remotè dumtaxat cooperetur, vt palàm est. Quod si dicas, pulchritudinem proximè ad peccatum alterius cōcurrere, & ideo grauiter mulierem delinquere; fit, vt grauiter quoq; peccet, quæ valde immodicè se ornat, quia tam immodico ornatu æquè proximè ad malum, ac pulchritudine ipsâ prouocat, vt indicatum est; insuperque huiusmodi ornatum immodicum voluntariè omnino adhibet; ac per hunc tantummodo delinquit, nullo autem modo per naturalem ipsam pulchritudinem, quam a natura accipit quidem, sed non voluntariè sibi fabricat. Ergo si pulchritudo naturalis ad peccatum alterius proximè cōcurrit, multo magis, vel saltem æquè proximè ad idem concurrit etiam immodicus ornatus.

Aut tā proximè prouocat, quàm ipsa pulchritudo;

CLXIX. Dices I. ornatū, quia minùs, quàm pulchritudo, ad malum allicit, remotè tantùm concurrere; pulchritudinem autem, quia magis incitat, proximè, ideoque mulierem ipsâ pulchritudine sine iusta & legitima caussa, oculis aliorum expositā, incitantem proximè ad malum, lethaliter peccare; non autem superfluè se ornantem, quia per talem ornatum minùs ad peccatum allicit, ac proinde remotè tantùm. Sed contra est I. quia quando duæ caussæ ad vnum effectum concurrunt, etiamsi vna minùs, quàm alia, concurrit; si tamen vtraque æqualiter applicata est, vtraque etiam æqualiter siue proximè, siue remotè concurrit, vt patet primò, in sententia eorum, qui substantiam immediatè actiuam, & tamen principaliùs, quàm accidentia, immediatè pariter actiua, agere, & nihilominùs tam hæc, quàm illam, proximè operari tradunt. Deinde, etiam in moralibus quamuis vsurarius ad vsuram magis, & principaliùs, quàm notarius, qui instrumentum conficit vsurarium, & alij, qui partes ipsius Vsurarij agunt, vel contractum vsurarium suadendo, vel procurando, vel componendo, vel ad exactionem vsurarum operam præstando, concurrit; tamen certum est, & hos minùs principales actores ad vsurā proximè concurrere, ideoque & mortaliter delinquere, & ad restitutionem in solidum teneri. Ergo licèt pulchritudo magis, quàm ornatus, ad malum incitet; quum tamen vtraque caussa, seu occasio ad effectum alliciēdi ad libidinem sit æqualiter applicata, vt constat; etsi ornatus minùs allicit, non tollitur tamen, quin adhuc proximè alliciat.

Licèt autē minùs, quā pulchritudo, incitet, adhuc tamen proximè prouocat.

Contra est II. quia experientia docet plerasq; feminas inornatas, cultuque neglecto incedentes, naturali pulchritudine vel nullâ, vel exiguâ admodū præditas nō incitare cōmuniter ad malum; tamen easdē immoderato valde ornatu superaddito, plurimis eorum, quos antea minimè lædebant aspectæ, libidinis faces inijcere, scandalumque præbere. Ergo siue proximè, siue remotè id faciant, adhunc peccāt lethiferè. Consequentiam probo, quia ornatu ipso in caussa proxima sunt, vt eo coniuncto cum pulchritudine, ad mortale proximè alliciant, explētque voluntariè, & proximè sine iusta caussa ipsam pulchritudinis ad malum incitantis efficaciam. Confirmatur, quia qui alium ferè ebrium ad vini poculū ebibendum, quo fit ebrius planè, rationisque vsum notabiliter primò amittit, impellit, peccat sine dubio in omnium opinione mortaliter; & tamen postremum poculum non sufficit per se ad inebriandum, multoque minùs in ebrietatem, quàm præcedentia pocula CLXX.

Vt patet etiam experiētia.

ab eo priùs exhausta, influit; quanquã æquè proximè influit tam illud, quàm ista. Ergo non secus, etsi ornatus minùs alliciat, quàm pulchritudo, dummodo tamen concurrit, & facit, vt libidinis ebrietas in altero sequatur, quam sola pulchritudo non effecisset; & hæc magis ad malum incitat, quàm illa; adhuc nihilominùs æquè proximè ad malum incitat, & æque proximè ei cooperatur, adeoque & culpæ mortali obnoxius est. Idemque sequitur quoque sine aliis tam vltimum poculum, quàm minùs principales Vsurarij cooperatores remotè tantùm ad ebrietatem, & vsuram concurrere: adhuc quippe cùm certum sit, ab ijs peccari lethiferè, idem quoque & in immodico ornatu, licèt remotè solùm ad malum alliciat, continget; non enim idcirco à mortali eximetur.

C LXXI. *Ornatus tamen lethalis non est, si leviter solùm ad malum prouocat.* Dices II. hinc sequi, omnem leuem ornatus excessum euadere mortalem, quia omnis talis excessus etiam leuis explet efficaciam pulchritudinis lacessentis ad lasciuiam. Contingere enim haud raro potest, vt si ad notabilem prouocationẽ octo gradus exigi ponamus, plerarumq; mulierum pulchritudo gradus prouocandi quinque dumtaxat habeat, ornatus autem moderatus duos, leuis verò excessus vnũ. Quanuis etiam alij gradus vltra octo superaddi hic plures possint. At hic vnus octauus gradus leuis est, & efficaciam prouocandi ad malum explet, vt liquet. Ergo quæ hunc excessum ornatus leuem adhibet, peccat lethaliter, quod est absurdum. Respondeo concedendo suppositionem, & negando consequentiam. Ratio est, quia sicut licèt ipsa pulchritudo naturalis in pluribus sit ad lasciuiam notabiliter prouocatiua, hoc est, octo gradus prouocandi ad minimum habeat; vel certè ipsa pulchritudo, & ornatus moderatus simul iuncti totidem gradibus præditi sint; nihilominùs fas, est, hunc gestare, & illam ostendere quoties hanc subducere, & illum omittere, graue incommodum est, vt supra cap. 6. §. 1. num. 1. & seqq. patefeci; ita prorsus mortalis culpa non est, leuem excessum ornatus adhibere, quoties in hoc discriminando graue incommodum subitur, etiamsi is, addendo vnum gradum prouocandi alijs septem gradibus a pulchritudine, & ornatu moderato conflatis, efficaciam prouocandi expleat. quod sanè incommodũ graue subiri omnino, quoties quis ad omittendum leuem excessum ornatus adigitur semper, iam supra loc. cit. num. 2. demonstraui.

§. XVI. *Effugium V. de ruina proximi immediatè caussata a voluntate dumtaxat eiusdem proximi sponte peccantis euertitur.*

Ex ijs, quæ supra num. 14. & 15. e Caietano, & alio doctissimo Theologo deprompta sunt, aliquis fortè aliud argumentum exprimet, quod vt in varias formas ducitur, ita partitè proponi potest. I. esse præter intentionem primi ornantis se nouo excessu, vt alij hoc exemplum imitentur. II. Quemlibet sequentem malum exemplum alterius, voluntariè inferre sibijpsi damnum. III. propriam caussam concupiscentiæ esse voluntatem concupiscentis viri; mulierem autem ornantem se vanè, neq; per se, neq; per accidens volentem se concupisci, non caussam, sed occasionem tantùm esse ruinæ alterius; ideoq; non imputandã mulieri casum viri concupiscentis: neq; ex illius opere, quanuis det operam rei illicitæ, ruinam alterius caussari, sed ex mala voluntate virorum. C LXXII. *Cõplures euasiones indicantur.*

IV.

IV. efficaciam periculi nasci non ex ipso ornatu immediatè, sed ex temeritate eorum, qui experti periculum e conspectu ornatæ feminæ, hanc nihilominùs volunt aspicere. V. ex Lessio supra num. 17. relato, peccatum eorum, qui ornatam intuentes feminam, delinquunt, non ex conditione ornatus, sed ex malitia ipsorum prouenire. VI. addi ex Petro Lorca *p.* 2. *Tom.* 2. *q.* 73. *art.* 8. cui subscribit Diana *par.* 2. *Tract.* 15. *Resol.* 30. initio, *hanc habendam esse regulam generalem, vt ille effectus non augeat malitiam, neq; imputetur, qui sequitur per accidens, etiamsi præuisus sit, dummodo non sit formaliter intentus*: ac proinde ruinam cuiuscunq; ex ornatu feminæ non posse huic imputari, nisi hæc illam formaliter intendat.

C LXXIII. *Quæ cōceduntur, si de leuitate tantùm prouocatione loquatur, secus si de notabili.* At hæc omnia, & similia, si de ornatu muliebri ad praua desideria leuiter dumtaxat incitante accipiantur, quemadmodum ab Auctoribus accipiuntur, concedi posse, & nihil officere institutæ quæstioni, iam supra §. 3. *num.* 26. *& seqq.* docui. Cæterùm si quis fortè contendat præterea huiusmodi machinamentis ornatum mulieris notabiliter etiam ad lasciuiam prouocantem a lethifero delicto planè eximi, aio rotundè hæc omnia doctrinæ capita, axiomata, regulas, vel argumenta esse palàm falsa, omniq; probabilitatis specie carere. Quam ego notam ijs nō auderem vllo modo inurere, nisi ijsdem nonnullas Theologorum omnium sententias, & doctrinas, certas prorsus atq; indubitatas, manifestò, temereque subrui, atq; euerti animaduerterem.

C LXXIV. *Quæstio hic est ꝑ intentione mala.* Sed primò, obseruandum, hîc non esse quæstionem de mulieris intentione directè mala, qua directè intendat aliquid, quod reipsa peccatum est, vt quum vult se ab alio aspici eo fine, vt ab ipso prauè appetatur, etsi hanc sui appetitionem non semper, quatenus alterius peccatum, & malum est, directè intendat. *indirectè solùm* Extra controuersiam enim apud omnes est, tum mulierem lethiferè delinquere: sed quæstionem totam esse de intentione tantùm indirecta, qua aliquid agit, vel ait, quod vel peccatum est, vel peccati speciem habet, aut indifferens de se est, ex quo tamen alium in peccatum ruere cernit, quamuis ipsa id non intendat, num ipsamet femina rea scandali nihilominùs sit?

C LXXV. *Scandalum actiuum per se ex directa intētione mali, vel indirecta.* Obseruandū secundò, a D. Thoma 2. 2. q. 43. *art.* 1. ad 4. vt supra *c.* 5. §. 1. *et c.* 7. § 5. iam docui, scandalū in actiuū, & passiuum diuidi: actiuumq; vocari scandalum per se, idque duplex censeri, primò, quum quis malo verbo, vel dicto intendit alium ad peccatum inducere; & de hoc nullus, vt dixi, hîc sermo est. Secundò, quum quis etiamsi hoc non intendat, tamen videt factū, dictumue ipsum de sui ratione esse inductiuum ad peccatum, aut quia ipsum peccatum etiam est, aut quia similitudinem saltem peccati habet. *Passiuū verò scādalū per accidens est.* Passiuum autem appellari scandalum per accidens, nempe peccatum alterius, quod fit præter intentionem operantis, & præter conditionem operis, ex mala peccantis dispositione, vt quū aliquis inuidet bonis aliorum. *Aliter vtrūque accipitur etiā.* At idem S. Doctor ibidem *art.* 3. aliter omnino scandalū per se, & per accidens, quàm *art.* 1. *ad* 4. fecerat, his verbis interpretatur: *Scandalum autem actiuum potest accipi dupliciter, per se scilicet, et per accidēs. Per accidēs quidē, quādo est præter intentionem agentis, vt puta quū aliquis facto suo, vel verbo inordinato non intendit alteri dare occasionem ruinæ, sed solùm suæ satisfacere voluntati. Et sic etiam scandalum actiuum non est speciale peccatum, quia*

quod

quod est per accidens, non constituit speciem. Per se autem est actiuum scandalum, quando aliquis suo inordinato dicto, vel facto intendit alium trahere ad peccandum, & sic ex intentione specialis finis sortitur rationem specialis peccati. Hæc S. Thomas, vbi S. Doctor proposito titulo initio articuli, *vtrum scandalum sit speciale peccatum,* quanquam, quum scandalum est tantum per accidens, præter intentionem iuxta primum diuisionis membrum, negat tale scandalum actiuum esse speciale peccatum; non tamen negat, sed potiùs apertè agnoscit esse nihilominùs scandalum generale. Agnoscit quippe esse scandalum actiuum per accidens, vt expresè declarat. Ergo id scandalum actiuum per accidens, aut generale, aut speciale est. Non speciale, quia id palàm reprobat. Ergo necessariò generale, de quo nullum apud Doctores dubium est, quin sit in confessione necessariò explicandum, quando mortale est, vt *cap. 5. nu. 21.* vidimus. Quin imò idem S. Thomas *art. 4.* quærens, *vtrum scandalum sit peccatum mortale,* dilucidè decernit scandalum actiuum per accidens, tum esse *peccatum mortale, siue quando cõmittit actum peccati mortalis, siue quando contemnit salutem proximi, vt si pro ea conseruanda non pretermittat aliquis facere, quod sibi libuerit.* His circa modum loquendi ad æquiuocationes tollendas enucleatis,

Scãdalum actiuũ per accidẽs generale admittitur ab omnibus DD.

CLXXVI. Obseruandum tertiò, hoc loco controuersiã esse de muliere, quæ neq; intendit alicuius ruinã, aut actũ peccati, neq; ipsa opus per se mortiferum agit, sed ornatu tãtùm immoderato, acproinde illicito, sed notabiliter insuper ad libidinem incitante, talis prouocationis satis gnara, vtitur; quem quum sine graui incommodo possit exuere, tamen sine legitima caussa gestat, atq; ita salutem proximi contemnit. Quamobrem iuxta normam loquendi S. Thomæ, eiusque Sectatorum *loc. cit. art. 1. ad 4.* quæri potest, vtrum hîc adsit actiuum scandalum per se secundo modo dictum, quatenus mulier, etsi peccata aliorum non intendit, gerit tamen immodicum ornatum notabiliter ad peccatum prouocantem, ac proinde talis ornatus illius, & speciem mali habet, & illicitus est, quod ego sanè affirmo. Deinde iuxta *ar. 3. & 4.* citatos constat, hîc solum scandalum actiuum per accidens interuenire posse. Quibus explanatis probo, quod sum pollicitus.

Quæstionis circũscriptio.

Hic adest scãdalum actiuũ per se, & per accidẽs.

CLXXVII. Primò principaliter, certissima Doctrina ea D. Thomæ, & ab omnibus Theologis probata est, vt *cap. 5. num. 21.* planum feci, quum quis facto, vel dicto inductiuo ad peccatum, seu illud peccatum quoq; sit, seu tantùm peccati speciem habeat, eum peccare peccato scandali actiui generalis, quando peccatum alterius est præter intentionem operantis; & mortaliter delinquere, si ad mortale delictum, factum ipsum, vel dictum inducit. At hæc doctrina indubitata, a qua nec Caietanus, nec Lessius, nec Lorca abit, nec quisquam alius dissentire, nisi improbabiliter, potest, regulis supra allatis euidenter cluditur, ac de medio tollitur, quod temerarium planè est.

Si prætextus allati forẽt legitimi, non daretur mortale scandalum actiuum per accidens, ac generale.

CLXXVIII. Nam I. in tali doctrina, & casu supponitur peccatum alterius sequi præter operantis intentionem; & tamen operans non eximitur propterea a mortali. Ergo falsò, & temerè prætexitur, ad immodicum ornatum a mortali liberandum sufficere, quòd peccata intuentium sequantur præter intentionem ornantis se; alioqui & in priori casu S. Thomæ *art. 3. cit.* operans eodem modo a tali culpa liberabitur; quod falsò, & temerè dicitur.

Quia id semper præter intẽtionẽ operãtis sequitur.

II.

CLXXIX. *Et alter peccãs, voluntariè sibi damnũ infert.*

II. In hoc item casu qui peccat facto, vel dicto alterius inductus, voluntariè sibimet ipsi peccati damnum infert: & tamen inducens ad peccandum a mortali non excusatur, nisi falsò, ac temerè. Ergo licèt ornatam mulierẽ aspicientes, & malè hinc appetentes, voluntariè peccati dãno se afficiant, falsò tamen, ac temerè idcirco ipsa, quæ immodicè se ornat, a pari culpa excusatur.

CLXXX. *Et caussa propria sui peccati est.*

III. Peccati commissi ab eo, qui ab alterius dicto, vel facto ad id indirectè inductus est, propria caussa sine dubio est voluntas ipsiusmet inducti; & tamen temerè, & falsò mortalis delicti immunis censetur ipsemet inducens. Ergo pari falsitate, & temeritate immunis similis peccati existimatur ipsa, quæ immodico ornatu ad peccatum inducit, quanuis peccati aspicientes inducit, quanuis peccati aspicientium caussa propria sit horum voluntas.

CLXXXI. *Ornata mulier nõ caussa, sed occasio tantùm est aliení peccati.*

Dices. Mulier vanè se ornans, neq; per se, neq; per accidens volens se ab intuentibus concupisci, non caussa, sed occasio est dumtaxat ruinæ intuentium. Ita est. Imò verò addo ego, licèt directè quoq; intenderet se ab ijs concupisci, adhuc fore tantùm occasionem, & non caussam ruinæ eorundem; tum quia intentio interna directa in scandali definitione, cuius est præbere alteri occasionem ruinæ, quia non proponitur alteri, vt obex disponens ad ruinam, non habet locum, vt *cap. 5. §. 4. num. 44. & 45.* cum S. Thoma ostendi: tum quia adhuc eodem modo exteriùs peccato alterius, inordinatè agens, aut loquens, cooperatur, vt patet. Sed quid tum postea, etsi occasio tantùm, & non caussa mulier immodicè se ornans, delicti aspicientium sit? Num ideo hoc nomine, mortalis culpæ reatum subito exuit? At falsò id, & temerè prorsus somniatur, quum Theologi omnes scandalum actiuum definiant esse, quod præbet alteri occasionem ruinæ, notantque cuncti cum S. Thoma 2. 2. q. 43. *art. 1.* dici occasionem, & non caussam, quia propria caussa peccati alterius scandalo succumbentis, nonnisi huius voluntas est, vt supra *c. 5. §. 1. n. 3* notaui. Ergo falsò quoque, & temerè, mulier immodicè se ornans, etsi occasionem tantùm peccandi aspicientibus præbet, a mortali idcirco subducitur.

Nõ ideo tamen immunis est scandali lethalis alterius.

Denique interrogo, quo sensu dicatur hîc a Caietano mulier vanè ornata, neque per se, neque per accidens volens se concupisci? Si I. illud *per se*, valet idem, ac vbi quis intendit directè dicto, aut verbo malo ad peccatũ alium inducere, vt sumit D. Thomas q. 43. *art. 1. ad 4. citato*. Nihil ad præsentem quæstionem id facit, a qua talis intentio supponitur exulare. Si II. illud *per se* significat eum, qui facto, vel dicto, quanuis præter intentionẽ directã alium ad peccatũ inducit, dictũq; ipsum, vel factũ, aut peccatum est, aut peccati speciem habet, vt accipit *ibid.* S. Thomas, tum malè hîc obijcitur; quia casus diuersus a meo est. Nã in meo reuera mulier in hoc sensu per se vult indirectè concupisci, dum ornatu immoderato, illicitoq; atq; ad peccatũ inductiuo vtitur. Si III. illud *per accidens* denotat merum scandalum passiuum, vt *ibidem* placet S. Thomæ, extra præsentem casum quoque est, in quo de actiuo disseritur. Si IV. illud *per accidens* indicat præter directam intentionem agentis aliquem facto, vel verbo inordinato alterius delinquere, agentemque solùm suæ voluntati satisfacere, vt certè designat S. Thomas *ibid. art. 3. & 4.* malè item hic talis casus obtruditur, in quo mulier nec per se, nec per accidens velit se concupisci. Quippe in præsenti casu mu-

Quomodo per se vel per accidẽs concupisci velit ab alijs.

su mulier exornans se immodicè, per accidens vult se concupisci, imò & per se in priore sensu iam explicato. Ergo falsò, & temerè præsens casus talibus regulis oppugnatur.

CL XXXII. *Etsi efficacia periculi immediatè oriatur a temeritate aspicientis, non tamen excusatur a mortali immodicè valde se ornãs.*

IV. Etsi efficacia periculi non ex ipso ornatu immediatè, sed ex temeritate intuentium oriatur; temerè nihilominùs, & falsò a mortali ornans se valde immodicè eximitur; sic quippe & eximeretur quicunque sine directa intentione scandalum actiuum per se, vel per accidens supra expositum alteri præbet, quod tamen falsitatem, & temeritatem ingerit manifestam, vt liquet ex dictis.

CL XXXIII. *Frustra quæ malitia solum cõcupiscẽtium illã culpa imputatur.*

V. Quod peccatum intuentium, & concupiscentium ornatam feminam, non ex conditione ornatus, sed ex malitia ipsorum prouenire dicatur, frustra omnino dicitur. Nam eodem modo, ac iure peccatum scandali actiui generalis in casu supra *num.* 176. & 177. exposito, & similiter in alijs in malitiam scandalo alterius cedentium, & pereuntium, non in conditionem dicti, vel facti obicem ponentis alteri refunderetur, quod falsum iuxta, & temerarium est, vt patet. Ergo idem accidit in proposito.

CL XXXIV *Perperamque effectus secutus per accidens dicitur.*

VI. Demum, quòd effectus secutus per accidens, licèt præuisus, non imputetur, nisi formaliter intentus, regula est plena æquiuocationis, & fallaciæ. Quæro enim, quo sensu effectus sequi per accidens dicatur? Num eo modo, quo paulò ante ex S. Thomà, & Caietano *num.* 181. explicatum est? At tum ineptè omnino huic casui longè diuerso talis effectus per accidens aptatur, vt eodem *num.* 181. patefactum est. Num quia talis effectus non est directè intentus? At tum pullulant alia absurda iam iam enumerata, omneque scandalum actiuum indirectè tantùm intentum abrogaretur, ingenti falsitate, ac temeritate. Ergo a primo vsque ad vltimum doctrina certa relata *nu.* 176. & 177. regulis supra *num.* 172. recensitis temerè falsoque eliditur, vel inaniter præsens casus impetitur.

CL XXXV. *Tollitúrque certissima doctrina de muliere rea mortalis temerè se obijcientis oculis Caij cõcupiscẽtis.*

Secundò principaliter, certũ apud omnes Doctores est, vt *cap.* 5. §. 3. *num.* 29. notaui, feminam, puta Semproniã, quæ domi ad fenestram, suam naturalem pulchritudinem nullo penitùs ornatu præditam, Caio determinatæ personæ, a quo se turpiter concupiscendam nouit, sine mala intentione intuendam offert, peccare mortaliter, quia facilè potest se eius oculis non offerre, & nihil vtilitatis, vel necessitatis in offerendo habet. At hæc doctrina exploratissima iisdem regulis *nu.* 172. commemoratis omnino iugulatur, sed falsò, ac temerè, vt ex illis, quæ a *n.* 173. vsq; ad 185. disputaui, si hic pariter vrgeantur, replicentur, & applicẽtur, experiẽti perspectum est. Nã I. Sempronia pariter, præter directam intentionem, est occasio ruinæ Caio. II. Caius concupiscens malè, voluntariè dãnum peccati sibi infert. III. Sempronia peccati Caij occasio tantùm est, caussa verò propria voluntas eiusdem Caij, etsi per accidens, hoc est, indirectè, tale peccatum ab illa intenditur. IV. efficacia item periculi immediatè a temeritate Caij intuentis oritur. V. Caij malitia duntaxat, & non conditio pulchritudinis eodem modo accusari potest. VI. denique, & effectus per accidens, non intentus, nec imputandus fingi potest. At hæc cuncta nullo modo Semproniam a mortali eximunt, vt liquet; eximerent autem necessariò, si regulæ illæ veræ essent. Ergo hæ falsæ, & temerè huc vocatæ. Ergo hæ ornatum notabiliter ad Venerem titillantem à mortali liberare non possunt.

CL XXXVI. Nec reus foret scandali mortalis, qui suo furto das alijs occasionē furandi abeleretur que omne scandalum actiuū indirectū.

Tertiò principaliter, certū itidem apud cunctos Theologos est, dari peccatum mortale scandali actiui, generalis saltem, quum quis peccato mortali, v.g. furando, occasionem alteri furandi quoque præbet; etsi id minimè intendit, vt *cap. 5. num. 21.* animaduerti: eodemque modo idem peccatū accidere, quoties quis suo delicto alteri similis delicti occasionem dat, quāuis directè id non intendat. At hoc quoque scandalum euidenter de medio tolli, potest earundem regularum prætextu, illo præsertim, quòd efficacia periculi non nascitur ex ipso peccato primi furis immediatè, sed ex temeritate secundi furis, & aliorum, qui sentientes, & experientes periculum in alienis peccatis obseruandis, nihilominùs temerè volunt obseruare peccantes; non obseruent, & nullum periculum habebunt. Atqui huiusmodi prætextus omnino falsus, & temerarius est, ac proinde inualidus ad malitiam actiui scandali excusandam. Ergo neq; sufficit ad excusandum a malitia scandali immodicum ornatum notabiliter inuitantem ad Venerem.

CL XXXVII. Ornatu nimis feminæ peccat, ob datū scandalum facilè vitabile, nō verò ipsa aspiciāt, perdifficile est.

Quartò principaliter, in communibus hominibus, vt Theologum disertissimum philosophantem egregiè legi, in secularibus viris præsertim, moraliter impossibile est, hoc est, summopere difficile, non aduertere ad mulieres nimis excessiuè se ornantes, easque non aspicere. Quum igitur ex tali aspectu periculum peccādi creatur proximo, mulieres, quum possint facilè, & sine multo incommodo ab huiusmodi immoderato ornatu abstinere, tenentur omnino.

CL XXXVIII. Delinquit ēt, quia temerè cōijcit aspicientes in magnas āgustias.

Quintò demū principaliter, etiamsi concederem (quod minimè facio) scandalum hîc merè passiuum, a libero aspectu eorum, qui periculum in se ex ornatæ feminæ intuitu experiuntur, & tamen adhuc intueri volunt, profectum: adhuc sanè, vt ex eodem Theologo didici, negari non potest, quin viri aspicientes in difficultates magnas inuigilandi, ne concupiscentiæ motibus consentiant; in maximas angustias, & perplexitates dijudicandi, an delectationi subrepenti consenserint &c. conijciantur. Quibus grauissimis oneribus quum possint facilè mulieres sine vllo suo, vel saltem leuissimo onere viros liberare, ad id lege caritatis, deposita nimietate muliebris mundi, planè obligantur.

CL XXXIX. Peccant grauiter nouam vestis formam proximo damnosam inuehentes ex Caietano. A quo tamen frustra deinde excusātur.

Ex his facilè difflantur, quæ ex Caietano 2. 2. q. 169. *art.* 2. *Ad secundū dubium, Vers. Ad obiectionem* supra *num.* 14 recitaui, vbi valde perturbatè is loquitur, quanquam ea præsentē quæstionem nihil penitùs vellicant. Nam primò ait, *grauiter peccare primos, vtentes nouitatibus occasionaliter damnosis proximo, præferentes suæ vanitatis affectum proximorum necessitati.* Quæ sententia, & censura legitima, & vera est. Deinde hos statim excusat negans contra iustitiam, aut caritatem peccare, quia possunt caussari, ac dicere: Non imitetur *nos, qui non potest, vnusquisque faciat sumptus iuxta suas facultates, & non sit stultus.* At huiusmodi excusatio I. satis ex dictis perimitur, quia licèt peccatum a voluntate eius, qui liberè id admittit, caussetur, non tamen illius occasio sine præponderante caussa; vt hîc accidit, cuiquam danda est; alioqui hoc prætextu cuncta scandala etiam actiua excusarentur, vt supra demonstratum est; quod sine temeritate affirmari non potest. II. ab eodem quoque Caietano *ibidem* ita non obscurè reprobatur: *Valde tamen reprehensibilis est iste actus propter multas deformitates, & graues, quas habet, dum & consuetudo violatur, & occasio damni datur, & inanis*

nis gloria, ac stultitia non sine scandalo committitur. Nam si talis actus propter damni occasionem datam, stultitiamque non sine scandalo commissam &c. valde reprehensibilis est, quo pacto, quæso, tanquam innoxius excusari potest? Hæc inter se quomodo cohærent? quo modo concinunt? occasionẽ damni proximo datam quomodo intra paucos versus nunc damnat, nunc absoluit, nunc iterum damnat? Ista componat alius; nam ego planè nescio.

§. XVII. Effugium VI. de immodico ornatu solito, & innoxio eliditur.

CXC. *Immodicus ornatus desendi tur ob consuetudinē.* Reliquum est, vt ornatui immoderato auxilium nonnemo a consuetudine petat, illumque, vbi in morem iam abijt, non esse illicitum, aut saltem non lethalem, tueatur. Consuetudo enim, vt rectè obijcit Carthusianus in *Directorio Vitæ Nobilium art.* 15. habet vim legis, & singularitas est vitanda. Ergo matronæ puellæque nobiles debent se conformare consimilibus sibi, & non esse singulares. Ergo licèt ornatus foret maximè ad malum prouocatiuus, quum iam vsitatus est, possent mulieres, ac deberent eum induere. Et confirmatur I. quia nemo debet dare alteri occasionem obloquendi, irridendi, indignādi, similiumque malorum, quippe sic alium scandalizaret. At mulieres, quæ ab vsitato ornatu quamuis immodico discrepant, dant alijs occasionem detractionum, irrisionum, atque indignationum. Ergo &c. Confirmatur II. quia consueta minùs mouent. Ergo, vbi consuetus iam euasit ornatus immodicus, ad libidinem minùs incitat. Ergo sicut nuditatem pectoris muliebris, vbi vsitata est, a peccato plerique Doctores ea propter, quia ad malum minùs incitat, immunem tradunt, vti infra *disp.* 2. videbimus; eodem modo & ornatum quantuncunque immodicum, dummodo consuetum, extra delicti aleam esse fatendum est. Hæc in speciem satis neruosè.

CXCI. *Præceptum de vitando scandalo diuinum est, ac naturale.* Sed animaduertendum I. est, præceptum de vitando scandalo proximi esse de iure diuino, in Euangelio a Christo Domino, vt bene idem Carthusianus *loc. cit. art.* 12 obseruat, perspicuè inculcatū. *Qui scandalizauerit*, inquit, Matth. 18. *vnū ex ijs pusillis qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius. & demergatur in profundum maris*. Rursumque: *Væ mundo a scandalis*. Statimque post: *Væ homini illi, per quem scandalum venit*. Imò vitandi scandali præceptum non tantùm de iure diuino est, sed etiam de naturali, ab ipsamet natura cuique, vt idem Dionysius Carthusianus illic subdit, inditum. Quum enim teneamur proximos diligere, sicut nos ipsos, vt mandat Christus Dominus, *Matth.* 22. & monet ipsa etiam natura, nihil quippe tam naturæ consentaneum est, vt ait S. Ambrosius ab eodem Dionysio ibi laudatus, quàm naturæ consortem amare, vnde & ab Ecclesiastico *cap.* 13. iure scriptum est, *omne animal diligere simile sibi*; profectò præbere occasionem ruinæ proximo, seu illum scandalizare, non solùm iuri diuino, sed etiam naturali repugnat. *Quocirca super præfata Christi præcepta, ac iura diuina de scandalis pusillorum*, inquit Dionysius *loc. cit.* (*idest, hominum imperfectorum ad peccata procliuium*) *euitandis non cadit dispensatio, nec eis præiudicare potest aliqua consuetudo: Sed omnis consuetudo eis contraria est vitiosa, & magis dicenda est corruptela, quàm consuetudo.* *Cui nul la consuetudo obstare potest.* *Quicquid enim contrariatur bonis moribus, aut Scripturis, seu iuri diuino, est corruptela, non consuetudo bona: imò*

tanto est vitiosius, quanto consuetius, vt Sancti Doctores, ac Præsules Cyprianus Martyr, & Augustinus Confessor testantur, quorum verba super hoc in prima parte Decreti copiosè sunt scripta.

CXCII. *Consuetudo irrationabilis seu mala non excusat, sed grauat.*

Animaduertendum II. sicut vitiosa consuetudo reuera est corruptela, nihilque habet virium, vt in confesso est apud omnes; ita consuetudinem omnem, quò sit legitima, legemq; oppositam queat elidere, exigere necessariò e Doctorum omnium sententia, vt sit rationabilis, quemadmodum infra *disp.* 2. liquebit; alioqui irrationabilis minimè excusat, l. *quod non ratione*, ff. *de legib.* imò potiùs grauat, *extra. de consuet. c. fin.* vt notat Nicolaus ab Ausmo in Supplemento Pisanellæ, *verbo, ornatus, Vers. 3. ratione honestatis*. Vt verò irrationabilis consuetudo eadem plerumque est, ac mala consuetudo: ita contra consuetudo rationabilis eadem ferè, ac consuetudo bona. Porrò *bona consuetudo*, vt sapienter Carthusianus *loc. cit. art.* 16. *dicitur illa, quæ non est contraria bonis moribus, nec diuinis præceptis, nec Scripturarum doctrinis*.

Bona verò consuetudo, quæ diuino iuri, aut bonis moribus non repugnat, ex bonorũ praxi metienda est.

Vbi autem consuetudo non consistit in indiuisibili, sed habet latitudinem, circa moderationem eius attendenda est velut moralis regula hac in re ipsa praxis non quorumuis, sed proborum dumtaxat. Vnde S. Augustinus *lib. 3. de doctrina Christiana* ad hanc proborum praxim consuetudinem exigens, meritò ita pronuntiat: *Quisquis sic vtitur exterioribus rebus, vt metas consuetudinis bonorum, inter quos versatur, excedat, aut aliquid signat, aut flagitiosus est.* Haud secus quoque S. Carolus in suis ad Confessarios monitis de ornatus consuetudine nominatim agens, eam ex vsu probatarum personarum eiusdem status metiendam esse decernit: generatim verò bonorum consuetudinem esse attendendam statuitur *distinc.* 41. *c.* 1. iuncta Glossa, vt notat Siluester *verbo, ornatus*, q. 8. §. 2. His positis.

CXCIII. *Ornatꝰ nimius non potest excusari consuetudine, quia iuridiniũ adversaĩ.*

Aio superfluo, atque immodico ornatui nihil in consuetudine restare præsidij. I. quia ad immodicum ornatum iure diuino in Scripturis sacris prohibitum honestandum consuetudo humana, aut præscriptio nihil penitùs valet, vt *cap. 2. num.* 8. & *seqq.* docui.

CXCIV. *Et naturali.*

II. Quia humana consuetudo, vt aduersùs ius diuinum nihil potest, ita neque contra ius naturale. vt Doctores in *cap. consuetudo, dist.* 1. & in *cap. Quæ contra mores, dist.* 8. apud Barbosam in *collectaneis* obseruant. At notabilis prouocatiuo ad libidinẽ ex immoderato valde ornatu manãs, iure etiam naturali vetita est, vt constat. Ergo.

CXCV. *Et passim à viris sacris reprehenditur.*

III. Quia etsi solo iure humano immodicus ornatus foret prohibitus, tamen aduersa consuetudo nunquam potest esse legitima, quoties Princeps expresè illi obstat, vt infra *disp. 2. cap.* 4. *num.* 14. patebit. At ornatui immodico vtcunque etiam consueto veteres Patres *cap.* 2. in aciem educti obluctantur, publicæ Concionatorum obiurgationes illum velut magnam corruptelam carpunt; ipsimet Episcopi, Principes nempe Ecclesiastici, hãc reprehendendi curam iisdem Concionatoribus seriò commendant, nec non ipsi etiam in suis literis ac monitis pastoralibus exercent; atque ita tum per se, tum per Concionatores corruptelę inundanti perpetuò resistunt. Ergo.

CXCVI. *Et talis consuetudo irrationabilis est.*

IV. Quia immodici ornatus consuetudo nullo modo rationabilis esse potest, quum hæc iuri diuino, & naturali, vt dictum est, aduersetur; ac præterea magnis corruptelis laboret, ingentibusque damnis, vt supra §. 12. & deinceps monstraui, referta sit.

V. Quia

CXCVII. *Et prorsus inanis.* V. Quia vel consuetudo, quæ efficit, vt visitata minùs moueant, iam obtinuit, vt immodicus valde ornatus, qui ante quàm ipsa legitimè esset præscripta, ad malum irritabat; iam post ipsam legitimè introductam leuiter tantummodo incitet: vel non obtinuit; sed quamuis minùs, quàm priùs, adhuc tamen notabiliter incitat, ac prouocat. Si adhuc notabiliter prouocat, talis consuetudo adhuc inanis est, adhuc corruptela est, adhuc argumenta, quæ hanc, vt modò ostendi, oppugnant, inexpugnata, atque immota manent, vt testatum est. Sin autem notabilis prouocatio ad malum post inductam consuetudinem cessat, iam extra præsentem controuersiam, quæ de notabili tantùm ad libidinem prouocatione instituitur, siue hæc ex immoderato, & inusitato, siue ex immoderato pariter, sed visitato ornatu proficiscatur, versamur.

CXCVIII. *Vt euincitur exemplo solitorum osculorum.* VI. Quamuis tactus honesti manuum, & oscula promiscua virorum cum feminis, vbi sunt iam in vsu, a mortali culpa communiter liberentur, etiamsi alter tangentium, vel osculantium praua desiderio ardere ab altero innocente animaduertatur; si tamen, quis commodè potest huiusmodi contactus, & oscula declinare, ne alter peccet, lethiferè delinquit, nisi declinet, neque ob communem consuetudinem eximitur a tali culpa, vt disertè tradunt Siluester *verbo, delectatio, q. 5.* Tabiena *in Summa, verbo, osculum, & cogitatio morosa, tit. 8.* Armilla *verbo, osculum, & impudicitia, nu. 11.* Azor *par. 3. lib. 3. cap. 25. q. 4.* Graffiis *lib. 2. par. 1. cap. 72. nu. 12.* Lessius *lib. 4. de iust. cap. 3. nu. 64.* Bonacina *de matrimonio quæst. 4. punct. 9. n. 10.* & alij passim sine controuersia. Ergo sicut consuetudo non excusat a mortali oscula, & contactus cum alterius ruina spirituali coniunctos, quando commodè vitari queunt: ita neque eximit a pari culpa habitum valde prouocatiuum libidinis, vtcunque sit visitatus, quum facilè, & commodè omitti queat.

VII. Consuetudo inueterata puellis aspiciendi adolescentes, non reddit vllam immunem delicti lethalis, quæ sine legitima caussa oculis illius, a quo turpiter se appetendam nouit, exponit, vt Doctores omnes supra *cap. 5. §. 3.* relati decernunt. Ergo neque consuetudo gestandi ornatum valde incitantem ad lasciuiam, excusat a lethali scelere consciam ob talem suum ornatum in culpam mortiferam plerosque, vel aliquem labi. CXCIX. *Et moris puellas aspiciendi.*

VIII. Inuitantes ad bibendũ, prospicientesq; aliquem ex inuitatis inebriandum, peccant mortaliter, vt cũcti Doctores supra *cap. 5. §. 4. num. 41.* adducti, nemine discrepante, sanciunt, neque ab vllo Doctorum excusantur ob consuetudinem ita inuitandi ad æqualia pocula. Imò nonnulli ex Doctoribus, etsi viuebant, vbi mos eiusmodi inuitamenti erat visitatissimus, nihilominùs eum mortalis damnarũt. Ergo mos gestandi cultum valde allicientem ad malum nequaquam excusat gestantem. CC. *Et inuitãdi cõiunas ab bibẽdum.*

IX. Certum est, eum, qui sine iusta caussa exponit se occasioni proximæ, seu periculo probabili delinquendi lethiferè, lethaliter delinquere, vt supra *cap. 5. §. 11. num. 173.* vidimus. Certum item est, qui cum tali periculo ducit choreas, mortali etiam peccato obstringi, neque ab vllo Doctore excusari eo quòd eiusmodi choreæ sint consuetæ, vt manifestum est ex Siluestro *verbo, chorea §. 6. & verbo, ludus, q. 2.* Caietano, & Armilla *verbo, chorea, num. 4.* Nauarro *in Manuali cap. 23. num. 123.* Bonacina *de matrimonio* CCI. *Nec cõsuetudo prabet iustam caussam exponẽdi se occasioni proxima peccandi mortaliter.*

trimonio, quaest. 4. punct. 9. nu. 24. Nec quisquam etiam Doctorum liberat a mortali exponentem se periculo probabili peccandi mortiferè, ex eo praecisè, quòd illa actio per se indifferens, in qua tale periculum praeuidetur, sit vsitata, vt patet. Licèt autem communiter doceāt omnes, fas esse, ob grauem caussam, vel magnum incommodum vitandum, exponere se eiusmodi periculo, nullus tamen cōcedit, consuetudinem rei, vel actionis, in qua dictum periculum versatur, esse caussam grauem, aut magnum incommodum, prae quo dictum periculum licitè adiri queat. Ergo neque consuetudo rei, vel actionis periculosae, nempe ornatus valdè prouocatiui libidinis liberat a mortali vtentem tali ornatu, neq; ipsa praecisè suppeditat iustam caussā, aut magnum incommodum, ob quod declinandum liceat nihilominùs eum ornatum adhibere.

CCII. *Tenentur feminae abstinere vestitu scandaloso.* Ex quibus innotescit (inquit Carthusianus *loc. cit. art. 12.*) *quod vniuersae matronae, ac puellae, quantumcunque nobiles, aut illustres, tenentur se sub his limitibus coarctare, sub hac mensura constringere, sub hoc iure diuino frenare, vt ita se vestiant, & sic orneat, quòd suo vestitu, & ornatu neminem, quantum in ipsis est, scandalizent. Ideo diuino obligantur praecepto talem vestitum vitare* (imò & naturali) *& talia ornamenta abijcere, quae ex sua dispositione sunt incitatiua aliorum ad incautum, & periculosum aspectum, & inflammatiua illorum ad libidinosum affectum, & inductiua ad vitiosam imitationem: quia quod vna femina videt in alia, hoc si decorum est, cupit habere, & sequi, aut etiam vincere, atque supergredi; quoniam pronae sunt mulieres ad desideria puerilia, & cupidae laudis humanae; faciliter quoque eis apparet, quòd contemnantur.* Haec magnus ille sacrarum Scripturarum Interpres, & Theologus sapientissimè. Quibus addo, probarum mulierum vsum in metiendo moderato ornatu spectandum esse, vt dixi; quae autem probae sunt, non committent, vt cultum a diuinis Scripturis, atque a natura ipsa damnatum, vt pote notabiliter ad lasciuiam prouocantem, induant; aut si id etiam audent (nisi illas inuincibilis ignorantia excuset) probae non sunt, vel probae esse desinunt. Neque ferendum est, aut ratio patitur, vt quicquid ornamentorum, & fucorum muliebri leuitati, ambitioni, superbiae, luxuique adlubescit, statimque ac vna praeiuit exemplo nō bono, caeterae omnes impotentissima aemulatione illico arripiunt, certatimque singulae aequare, plurimae etiam superare conantur (qua in contentione datur processus in infinitum actu vsque ad exinanitionem marsupiorum, & familiarum, quae penitùs subinde exhauriuntur, de quo processu, & contentione pulcherrimè S. Bernardinus Senensis *Tom. 1. de Christiana Religione, serm. 46. art. 2. cap. 3.*) id continuò tanquam bona, & legitima consuetudo habeatur. *Legitima consuetudo moderati ornatus ex vsu proborum spectanda.* Hoc enim verò falsum est: vel si tanquam verum recipitur, frustra Doctores omnes cōsuetudinem bonam a mala, rationabilem ab irrationabili, legitimam a corrupta, quae & corruptela dicitur, discriminant. At quis id, obsecro, sibi prudenter, aut alijs persuadeat? Actū de omnibus legibus est, actum de iure diuino, & naturali, si tam peruersum ostium vitiosae consuetudinis illis eliдendis semel aperitur.

CCIII. *Obiecta reyciuntur.* Hinc nullo negotio, quae principio obiecta sunt, diluuntur. Nam vim legis non habet nisi rationabilis, & bona consuetudo, qualis non est immodici ornatus ad malum valde prouocatiui; haec enim mera corruptela est, a iure naturali,

naturali, a diuina Scriptura, ab antiquis, & sanctis Patribus penitus reprobata, tanto peior, & magis vitanda, quanto communior, & magis inueterata. *Absit ergo* inquit Carthusianus *art. 16.* citato, *vt vna femina nobilis conformet se alteri in aliqua vanitate, pompa, & scandalositate,* quæ nimirum alijs mortaliter peccandi occasionem proximam, ac moralem præbet, ac proinde & ipsa lethiferæ culpæ rea est. *Singularitas quoque, quæ est virtuti, & obseruantiæ iustæ contraria, est vitanda; non illa, quæ communibus vanitatibus, & peccatis contrariatur.*

Singularitas vitiosa vitãda, proba autem tenẽda.

Ad primam confirmationem respondet ibidem Carthusianus, *vnum non debere alteri dare occasionem peccandi, seu alium scandalizare, faciendo aliquid mali, aut omittendo aliquid boni, ad quod tenetur. Potest tamen imò & debet facere, quæ bona, & iusta sunt, quamuis alij inde scandalizentur: quoniam tale scandalum oritur ex aliorum peruersitate, prauitate, & insipientia, vocaturque scandalum Scribarum, & Pharisæorum, quod secundùm Christi doctrinam non est vitandum. Si autem aliqua nobilis femina, aut illustris virgo ab alijs diffamatur, irridetur, aduersáq; patitur, quia non vult se illis conformare in vanitatibus, atq; superbijs, debet hoc propter Deum libenter, & cum gaudio sustinere* (hîc præsertim, vbi de præcepto agitur, ad quod obligatur) *& recordari, quod ait Saluator:* Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum Cœlorum. *Et rursus:* Beati eritis, cum vos oderint homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos &c. *Et item quod ait Apostolus:* Omnes, qui volunt piè viuere in Christo Iesu persecutionem patientur. *Hinc ait venerabilis Iudith:* Omnes, qui Deo placuerunt, per multas tribulationes, & tentationes transierunt fideles. Qui autem tentationes, & tribulationes non acceperunt in timore

In ornatu moderato ferendo scãdalũ Pharisaicum non curandũ.

Marc. 6.

Matth. 5.

Luc. 6.

Dei, perierunt. Ad secundam verò confirmationem patet responsio ex dictis in quinta ratione.

Ex quibus liquidò perspectum est, omnes euasiones, effugia, & prætextus ad assertionem supra §. 2. defixam eludendam hucusque allatos nullius penitùs esse momenti, nullaque probabilitate niti, ac frustra omnino obtendi, vt antea §. 10. in fine me demonstraturum recepi, quod ego iam, ni fallor, abunde præstiti.

§. XVIII. *Difficultates contra explicatam doctrinam soluuntur.*

QVamuis obstacula, quæ in singulis argumentis obuiam veniebant, remoui; lubet nihilominus alijs machinis conclusionem denuo oppugnare, quas ego ipse vltro fabrico, vrgeoque.

I. Ornatus notabiliter excedens sine graui incommodo ordinariè omitti non potest. Ergo a culpa mortali immunis est. Antecedens patet, quia sicut ornatus leuiter excedens idcirco a lethifero peccato supra *cap. 6. §. 1. nu. 5.* exemptus est, quia res esset exposita scrupulis, & nimis onerosa, si mulier ornatui moderato leue aliquod ornamentum supperaddens, perpetuò scrupulis peccati mortalis in examinanda huiusmodi leuitate, & discriminanda a grauitate vexari cogeretur. At hoc ipsum scrupulorum incommodum vrget quoque in discernenda notabili ornatus pronocatione ad malum. Ergo hæc quoque extra lethiferam culpam est. Verùm longè dispar vtriusque casus ratio est, vt *cap. 6. §. 1. num. 12.* indicaui. Nam in primo discernere semper leuem excessum a moderato ornatu, omnino difficile, & arduum; at a valde superfluo

CCIV. *Ornatus valde excedẽs potest sine graui incõmodo omitti.*

facile,

facile, & expeditum, quod planissimo constat exemplo. Nam discernere in particulari circa potum,& cibum leues intemperantiæ excessus supra necessarium, & honestum nutrimentum omnes & singulos, valde operosum; at graues & notabiles, procliue. Quis enim ebrium,vel viginti,aut triginta pocula exhaurientem a potante tantum duo, vel tria in eodem prandio, seu alium vnum eundemque, seu seipsum, nullo prorsus negotio non discriminet? Res extra controuersiam comperta. Haud secus & notabilem ornatus ad malum prouocationem discernere minimè laboriosum. Aliquis vsu didicit tria vini pocula v. g. in prandio, vel cœna esse moderatam sibi potus mensuram; si præterea ebibat vnum cyathum, scit fore excessum leuem; si duos, adhuc leuem; si tres, esto, adhuc leuem. At si decem insuper, omninò grauem; si quindecim, multo magis,& sic deinceps. Eodem modo nouit Lucretia talem & talem ornatum esse moderatum, vt pote a probis feminis sine cuiusquam prudentis reprehensione vsurpatum. Cui si flosculum adiungat, excessum futurū leuem; si adhoc vnum cincinnum, adhuc leuem; si paulum cerussæ aut fuci, adhuc leuem. At si & auri,& argenti, & gemmarum,& vestium pretiosarum, & colorum titillantium,& fucorum atque illecebrarum magnam præterea, multamque vim adhibeat, grauem & notabilem excessum euasurum, neque secus notabilem quoq; ad malum prouocationem.

Facile quedi-scerni notabilis prouocatio ad malum.

CCV. At alius nonnemo obijciet II. ex Caietano 2. 2. q. 169. *art.* 2. *dubio* 5. sequi ex posita conclusione *hoc absurdum, quod mulier ob veniale peccatum ex suo genere peccaret mortaliter sine alia eius culpa.* Nam si leuiter excedens in ornatu, & sic venialiter delinquens; ab alijs concupiscitur, ipsa sine alia est culpa, & tamen illi peccata aliorum, quæ sunt mortalia, imputantur. Augetur etiam, & confirmatur I. difficultas a doctissimo Theologo; quia ex doctrina supra probata omne peccatum veniale ratione scādali passiui fieret mortale,quod est durissimū. Nam etsi peccans venialiter nullam habet quidem iustā caussam peccandi venialiter (id enim implicat contradictionem in terminis) potest tamen habere iustam caussam,ne eā actio venialis ei sub mortali prohibeatur. Lex quippe prohibitiua scandali passiui hanc conditionem habere debet, ne ipsamet lex sit magis scandalosa, quam sit eius actio respectu patientis scandalum passiuum ex illa actione. Imprudens enim esset legislator,qui vt vitet vnum periculum peccandi minus, faceret legem multo magis periculosam. Quis autem non videat multo magis periculosam esse legem prohibentem sub mortali peccatum veniale difficillimè vitabile, quam actionem potentem afferre scandalum passiuum faciluis vitabile? Ergo &c. Confirmatur II. quia alioqui omnia peccata Principū, & Superiorum,quæ si vitarentur ab ipsis, conferre possent, vt multa delicta mortifera vitarentur, forent lethales culpæ. Nam certum est, optimum Superiorū ac Principum exemplum in caussa esse,vt multa peccata mortalia vitentur. Huiusmodi autem exemplum ab ipsis daretur,si ij cuncta peccata venialia vitarent,vt constat. Nam Princeps,& Prælatus, qui illa vitaret, esset sanctissimus. Atqui nec Princeps, nec Prælatus iustam vllam caussam habent cōmittendi vel leuissimum peccatum veniale,vt exploratum est. Ergo omnia venialia, quæ ijdem committunt, in mortalia ratione scandali passiui ipsis

Obijcitur ceu absurdum ob peccatū ex se veniale peccari mortaliter.

ipsis conuertuntur, quod est perabsurdum. Ergo eodem modo si mulier in ornatu leuiter excedat, & peccet venialiter, hoc ipso ratione scandali passiui delinquet mortaliter, quod æquè absurdum est?

CCVI. *Sed frustra, quia veniale in mortale ob passiuũ scandalum degeneret.* Respondeo in hac difficultate nihil penitùs esse difficultatis. Nam quod opponitur, velut absonum, omne peccatum veniale ratione scandali passiui fieri mortale; quis nescit, vbi caussa iusta talis scandali permittendi deest, id non esse absurdum, sed communem doctrinam, & regulã omnium Theologorum? cui ignotum est celebre axioma D. Augustini, quod refertur c. *vnum orarium*, *dist.* 25. §. *criminis*, *nullum esse adeo veniale, quin fiat criminale, dum placet?* & a Theologis exponitur de veniali migrante in mortale, aut induente culpam grauem ratione scandali passiui, vt nominatim explicant id ipsum S. Antoninus 2. *par. Summæ*, *tit.* 4 *cap.* 5. §. 7. *Vers. Si autem*, Petrus de Tarantasio ab eodem Antonino relatus, Baptista de Salis in *Summa*, *verbo*, *ornatus*, *conclus.* 3. Baptista Trouamala, *eodem verbo*, *in Rosella*, *conclus.* 3. Siluester in *Summa*, *eodem verbo*, *q.* 4. in fine, Nauarrus in *Manuali cap.* 23. *n.* 17. & cæteri Doctores passim. Quem latet a Theologis disputationem institui, & doceri communibus suffragijs, & a Thoma Sanchez *lib.* 1. *Decalogi*, *cap.* 6. titulum præscribi, *qualiter opus veniale in mortale ratione scandali transeat?* Verùm non solùm peccatum veniale; sed etiam opus alioqui indifferens, ratione item scandali fieri mortale, tradunt cuncti Theologi apud eũdem Sanchez *ibidem* toto *cap.* 7. Nec solùm opera indifferentia, sed aliquãdo opera etiam bona ad vitandum scandalum pusillorum passiuum, modò ea ad salutem necessaria non sint, esse omittenda, vel differenda sub mortali docet pariter sine controuersia Theologi cum S. Thoma 2. 2. *q.* 43. *art.* 7. *vt cap.* 5. §. 7. *nu* 95. ostendi. Ergo neque nouum, neque absurdum, neque mirum est, si contingat interdum, ornatum mulieris vel leuiter excedentem, & venialis culpæ reum, vel moderatum etiam, & licitum ratione scandali passiui vitandi in aliquo casu esse sub mortali deponendum, vt supra *cap.* 6. *num.* 2. præmonui. At ordinariè id non accidit, sed quum excessus ornamentorum est leuis, & venialis, cõmuniter non est obligatio sub mortali illius omittendi ob rationes supra eodem *cap.* 6. *num.* 3. *&* *seqq.* expositás, quæ etiam non parum ab ijs, quæ ante in prima confirmatione allata sunt, corroborantur. Tum enim lex ipsa vitandi alieni scandali perpetuò sub mortali, declinando proprium veniale, multo periculosior, ac proinde & onerosior euaderet. Quamobrem neque ipsa obligaret, neque esset lex; nec quisquam cum tanto grauamine ei parere teneretur, vt pluribus illo *num.* 3. explanatum est.

Imò & opus etiã indifferens, & bonum quoque aliquãdo.

CCVII. *Principes tamen, & Prælati, non tenentur sub mortali cũcta venialia vitare, quò plura mortalia subditorũ impediãt.* Quod autem in altera confirmatione tangitur de Principibus, respondeo, si ab ijs, vt etiam a Prælatis omnia peccata venialia collectiuè sumpta vitarentur, fore quidem eos perfectos, & tali exemplo multa subditorum peccata mortalia minuenda; at ipsos ad tantam perfectionem minimè teneri, quia ad vitanda omnia peccata venialia simul sumpta non datur in hominib. communiter, nisi libertas physica, quæ propter insuperabilem moraliter difficultatem nunquam reducitur ad actum: ac propterea nemo ad hoc grauissimum incommodum, & onus ineluctabile subeundum sub mortali compelli potest, vt euidens est. Exemplum autem efficax ad vitanda

subditorum mortalia non desumitur nisi a fuga omnium venialium in Superioribus, ad quam vt pote nimis grauem ij minimè tenentur. De singulis verò venialibus longè alia est ratio, vt constat. Ad quæ tamen etsi libertas etiam moralis datur; adhuc tamen foret ingens grauamen, si quis eorum singula sub mortali semper cauere, quo alienum peccatum mortale impediat, cogeretur, Secus verò est in aliquo casu, atque ad breue tempus, vt *cap. 6. nu. 2. & 3.* enodatum est, quum scilicet graue incommodum non est abstinere culpa veniali, imò & opere indifferenti, & licito.

CC VIII. *Licèt qs non habeat ius ad vllũ peccatũ veniale, potest tamen habere caussam, ne sub mortali cauere veniale debeat.*

Quod verò postremò innuitur, non haberi iustam caussam committendi vel minimum veniale, verissimum quidem est, & per se patet: at ex suppositione quod quis velit peccare venialiter, puta, mentiri, potest habere iustã caussam, ne sub mortali ad omittendum mendacium obligetur. Fingamus enim aliquem Prælatum non posse propria scelera grauissima, quæ patrauit, sine extrema famæ, & vitæ pernicie detegere, nec scire vti licita æquiuocatione ad ea occultanda; ac proinde iam secum deliberasse illa eadem mendacio inuoluere: ex alia verò parte nonnullos subditorum ex talis Prælati mendacio veniali occasionem sumere labendi in delicta mortifera. In huiusmodi casu etsi Prælatus non habet iustam mentiendi caussam; supposito tamen quòd mentiri velit, vt mendacio vitam famamque tueatur, & sic damna opposita grauissima, mortem, atque infamiam caueat; habet sanè iustam caussam, ne peccatis scandali passiui subditorum, v.g. furtis, vel lasciuijs e suo veniali mendacio deriuatis cooperari, ne indirectè quidem existimetur; quandoquidem furtis, & lasciuijs subditorum cum tanto onere & damno suæ famæ, ac vitæ non tenetur ex motiuo caritatis; vel iustitiæ, & castitatis, quæ furtis, & lasciuijs opponuntur (ad has enim duas virtutes in hoc casu præceptum caritatis vitandi scandali generalis reducitur, vt e *cap. 5. §. 9.* notum est) occasionem cadendi subtrahere neque sub mortali, neque sub veniali. Sic meretrix, licèt nullum ius habeat ad corpus prostituendum; supposito tamen quod velit prostituere, habet ius ad pretium prostitutionis exigendum. Sic Titius inuitans alium ad æqualia pocula ebibenda, peccat mortaliter in omnium sententia, si eũ inebriandum præuidet, vt *cap. 5. §. 4. num. 41.* obseruaui. At si is Vrbem certò proditurus hosti est, vel hæresi infecturus, nec aliter tantum damnum proditionis, vel infectionis, quàm eo inebriato, arceri potest, fas est Titio ad tale damnum propulsandum, inuitare illum ad æqualia pocula, quæ aliàs actio indifferens per se est, ac eiusdem ebrietatem, quam præuidet, permittere. Ponamus iam Titium inuitantem bibendo delinquere venialiter, intemperantiâ nimirum veniali, & ebrietate imperfecta. Tum is non habet quidem iustam caussam talis intemperantiæ venialis; habet tamen supposito, quòd intemperantiæ veniali indulgere velit, iustam caussam, ad vitandum proditionis, vel hæresis detrimenta, permittendæ alienæ ebrietatis, materiamq; indifferentem inuitationis ad æqualia pocula, intemperantiâ veniali potando eidẽ suppeditandę, quã ebrietatẽ cũ tanto suo damno nec sub mortali, nec sub veniali tenetur impedire.

CCIX.

Vbi animaduerto graue incommodum, præ quo non tenetur Prælatus sub mortali abstinere proprio mendacio veniali, quò vitet delicta subditorum, non sumi hîc à perpetuitate sem-

per

per abstinendi eiusmodi mendacio veniali, ad quod nullum ius cuiquam esse potest; nam supra §. 12. *num.* 156. iam docui, nullum graue incommodū hinc peti posse; sed aliunde deriuari, ab extrema nimirum famæ, & vitæ pernicie, cum qua non obligatur ille semper vitare sub mortali proprium veniale, quo vitet lethalia aliorum. Eademque ratio, & differentia militat in similibus casibus tam relatis, quàm alijs.

CCX. *Licitè se ornans exteriº, sed ex fine vanæ ostētationis veniali, scandali malitiam nō contrahit.* Alium omnino casum de femina, quæ licitè exteriùs sese ornat, & comit, sed interiùs inani ductā fine, id facit cū peccato veniali vanæ ostentationis, proponunt Salas *par. 2. tom. 2. tract. 13. disp. 5. num.* 132. Zumel *par. 2. q. 73. art. 8. dub. 2. concl. 3.* Hurtado de Mendozza 2. 2. *disp.* 173 *sect.* 24. §. 229. & Diana *par. 5. tract. 7. resol. 31. Vers. Sed non desinam*, ac quærunt, num huiusmodi mulier in tali casu malitiam scandali contrahat? respondétque negatiuè, & meritò sanè. Rationem assignat Mendozza, a Diana probatus, his verbis: *Alienum peccatum mihi non imputatur, quando sequitur ex meo facto, cuius substantiam ego non teneor vitare lege caritatis, vt constat proposito exemplo; femina enim non tenetur abstinere tunc a substantia ornatus, vt pono. Ergo peccatum alienum occasionatum ex illa substantia non potest imputari feminæ, quia illa non tenebatur vitare hanc occasionem. Quod verò femina peccauerit prauo fine, nihil refert scandali passiui; quia illud non fuit ortum ex prauo fine, sed ex operis substantia. Vnde nullum peccatum feminæ fuit caussa alterius ruinæ.* Rectè hactenus. At clariùs iuxta doctrinam supra enodatam respondeo, quum ornatus ipse externus sit licitus, ac proinde moderatus, vt supponitur; feminam ad hunc habere ius illius gestandi, quo sine graui incommodo priuari nequit. ac proinde non teneri ex caritate ornatum suo statui conuenientem cum tanto suo incommodo ad proximi culpam impediendam semper omittere. Intentio verò praua finis venialiter mali non reddit ornatum ipsum scandalosum, quum hæc non proponatur alteri vt obex disponés eum ad ruinam, atque ita nequeat habere rationem scandali, vt *cap.* 5. §. 4. *nu.* 44. & 45. e S. Thoma animaduerti; neque ea tollit, quin carere semper ornatu moderato feminæ sit graue incommodum; atq; adeo, quin ad id vitandum possit illum gestare, & alterius delictum sine caritatis fraude, scandalique malitia permittere.

CCXI. *Doctrina Mēdozæ, & Dianæ de substantia operis vitāda ratione circumstātiæ etiā sine scādali alieni respectu.* Pergit deinde Mendozza *ibidem. Si verò ratione circumstantiæ malæ tenebatur femina vitare substantiam ornatus independenter a scandalo alieno tunc ei vitio vertetur v. g. si ex temporis circumstantia, aut ex mariti præcepto, aut ex voto, tenetur femina abstinere ab ornatu; tenetur etiam ex præcepto caritatis, quia tunc ex eius peccato, vt peccatum est, oritur alienum scandalū, oritur enim ex substantia ornatus hîc & nunc, quem hîc, & nunc tenebatur vitare.* At ego, vt mei tarditatem ingenij fatear, huius doctrinæ probabilitatem non percipio.

CCXII. *Reijcitur, quia omnis excessus venialis in ornatu foret sub mortali cauendus.* Nam I. dum ait Mendozza, & Diana feminam, quæ vouit abstinere ab ornatu, teneri etiam abstinere ab eo ex præcepto caritatis, sine dubio intelligit teneri sub mortali ex vtroque capite & voti, & præcepti, præsertim quia præcepta de se ad mortale obligant, vt vulgatum est. At hinc sequitur, omnem feminæ excessum in ornatu leuem, & venialem fieri reum peccati mortalis alieni, & scandali passiui, quod esse absurdum iam supra c. 6. §. 1.

num. 3. & seqq. ostendi. Ergo. Probo sequelam, quia femina ratione circumstantiæ malæ, immodici nempe leuiter ornatus, tenetur vitare substantiam illius ornatus independenter a scandalo alieno, vt patet; tenetur enim talẽ ornatus excessum venialem cauere: Sed is excessus hîc, & nunc totam ornatus substantiam independenter a scandalo alieno afficit, ad quam femina hîc, & nunc non habet ius, sed tenetur eã abstinere. Neque minùs eam afficit hæc mala leuis excessus circumstantia, quàm afficeret mala circumstantia temporis, si ex voto in Quadragesima teneretur eã abstinere. Nam vt in hoc casu, quem admittit Mendozza, & Diana, non tenetur mulier simpliciter ornatus substantiã abstinere, sed tantùm in tali circumstantia temporis: Sic etiam in priori non tenetur simpliciter vitare substantiam ornatus, sed hîc, & nunc dumtaxat in tali mala circumstantia leuis excessus. Ergo si non illam vitat, vitio ei vertitur peccatum mortale alienum, & ipsa talem ornatum adhibendo peccat semper mortaliter contra caritatem, quod est absonum.

CCXIII. *Et quia alio absurdo laborat.* II. Ex eadem doctrina sequitur, si quis voueat, se daturum decem millia aureorum Hospitali, videatque tali pecunia aliquod peccatum mortale Petri in eodem Hospitali degentis certò impeditum iri; sed votum postea minimè implens, illam ipsam numero pecuniam Hospitali ex voto debitam in alios profanos vsus sine caussa excusante, sacrilegè expendat, hunc duplici peccato mortali fore obstrictum, & contra religionem, & contra caritatem, contrahereque malitiam scandali, & peccati alieni. At hoc est falsum, & nullo modo probabile. Ergo & id, vnde sequitur. Sequelam maioris probo, quia ex voto tenetur abstinere ab expendenda ea pecunia in alios vsus, quàm Hospitalis, teneturque talem expensæ substantiam independenter a scandalo alieno vitare, vt liquet. Ergo per Mendozzã, & Dianam tenetur etiam ex præcepto caritatis eandem expensæ substantiam vitare, quia ex substantia talis expensæ in alios vsus, quàm Hospitalis, quam hîc, & nunc tenetur vitare, alienum scandalum hîc, & nunc oritur, vt palàm est. Ergo. Minorem demonstro, quia votum tantæ pecuniæ Hospitali donandæ non efficit, vt eiusdem pecuniæ donatio nõ sit illi valde graue incommodum, etsi sponte huic ille se subiecit. Ergo etsi ad talem donationem tenetur ex voto, nullo tamen modo ex caritate, quò peccatum alienum vitet; neque enim caritas eum ad vitandum alterius delictum cùm tanto grauamine decem millium aureorum elargiendorum obligat, licèt ista ex voto debeat; adhuc quippe posito voto incommodum grauissimum id illi est. Haud secus etiam qui vouit se austerissimam Capucinorum Religionem ingressurum; si deinde votum non exequatur, peccat sanè contra votum, at non contra caritatem malitia scandali, eo quod multorum peccata mortalia, quæ factus Capucinus orando, & concionando &c. sine dubio impediuisset, minimè impediuit; tametsi eam Religionem ingredi ex voto tenebatur. Emissum enim votum non tollit, quin vitam Capucinorum perpetuò agere, grauissimum humanæ libertati incommodum sit, cui etsi quis ex voto sponte se subdit, haud quaquã tamen tantum incommodum ad aliorum peccata vitanda subire ex caritate tenetur, vt apud omnes, ni fallor, indubitatum est. Ergo ea Mendozzæ, & Dianæ doctrina minimè subsistit. Sed quum hæc Conclusioni meæ nihil

aduertetur, quicquid tandem de ea sit.

Regi sf. ca ditior licitè vti potest ornatu moderato, quo priùs præ inopia non poterat, & ita peccata aliena hinc orta permittere.

CCXIV. Obijcies III. Si in aliqua regione non erat vsitatus ornatus elegantior feminarum; eaq; regio argento, & auro postea locupletetur, sequi ex dictis, vt feminę eiusdem regionis nequeant attingere ornatum, quia crescit periculum, & inducunt nouam consuetudinem in cultu femineo. At hoc est contra omnes Doctores. Ergo. Respondeo negando sequelam maioris; nam vnaquæq; regio habet ius, vt feminæ moderato ornatu ob rationes a Doctoribus supra *cap.* 1. explicatas, singulæ pro sua conditione vtantur. Iam si qua regio præ inopia non potuit moderatè etiam feminas suas exornare, facta locupletior, poterit id licitè facere, & vti iure suo, quia habet instam caussam ita illas exornandi, periculo alieni abusus satis præponderantem. Sicut etiam in vrbe opulenta, vbi ornatæ incedunt mulieres, quæ priùs, egena ornare se non poterat, facta diues, vtiq; potest, habetq; instam caussam permittendi aliena peccata inde ducta. Eodem modo, etsi nouum ornatum moderatum regio priùs inops, dein ditata inuehit; tamen quia ad hunc ius habet, iustâ etiam caussâ nititur permittendi aliorum culpas, quę inde occasionem sumunt, vt liquet. Quod si regio facta ditior, leuiter excedat in ornatu, is erit venialis, vt patet.

Sin valde excedat in ratione pretij, peccat venialiter, mortiferè autem, si valde prouocet.

CCXV. Sin autem excessus euadat notabilis in ratione pretij tantùm, is erit iuxta probabilem Caietani, & aliorum sententiam *cap.* 4. *num.* 11. relatam nō plus etiam quàm venialis. At si fiat notabiliter ad Venerē prouocatiuus, erit omnino mortalis ob rationes hactenus expensas, a qua nota nullus planè Doctorum eum liberat, vt perspectum est.

CCXVI. Obijcies IV. Sancta regina Esther eas inter puellas, quæ muliebri mundo sese exornabant, oleoq; myrtino, pigmentis, atq; aromatibus ad formā venustandam vtebantur, recensetur, vt ex ipsius historia Esther 2. testatum est. At huiusmodi ornamenta cum singulari eiusdem Reginæ pulchritudine coniuncta, dubium non est, quin plerosq; ad lasciuiā notabiliter prouocauerint; & tamen certū est, ab illa in his peccatum non esse. Ergo conclusio supra probata claudicat. Respondeo I. omnia ea ornamenta non excessisse modū statui, & dignitati eiusdē Esther Reginę congruētem, ac proinde aliena peccata illi, quæ honestum, & moderatum ornatum adhibebat, imputari non potuisse. II. dato etiā quòd ea ornamenta excessissent, nec leuiter, ea ob grauissimam, & iustissimam caussam, vt populum Hebræum ab oppressione, conciliatā sibi Assueri gratiâ, vindicaret, ab illa fuisse vsurpata. III. ex Dionysio Carthusiano in *Directorio Vitæ Nobilium, art.* 16. Sicut beata Esther ex dispensatione, imò & ordinatione diuina Ethnico Imperatori contra Legem Moysis nupserat, sic ex diuina dispensatione regia ornamenta sumpsisse ad Israeliticæ plebis redemptionem. At enim ipsa, vt idem Dionysius notat, omnem huiusmodi ornatum animo in Cælum erecto penitùs contempsit, atq; inuitissimè gestauit; neq; cum eo in publicum, nisi necessitate vrgente processit, tantum abest, vt eo oblectaretur. Quocirca sic etiā in sua oratione Esther 14. Deū ipsum testata est: *Tu scis necessitatem meam, quòd abominer signum superbiæ, & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentij mei; & quod non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit conuiuium regis, & non bibe-*

Esther Regina sine culpa ornamentis vsa est; etsi alij hinc forte peccarunt.

Inuita prorsus, & ex necessitate sola illa adhibuit

rim

num. 3. & seqq. ostendi. Ergo. Probo sequelam, quia femina ratione circumstantiæ malæ, immodici nempe leuiter ornatus, tenetur vitare substantiam talis ornatus independenter a scandalo alieno, vt patet; tenetur enim talē ornatus excessum venialem cauere; Sed is excessus hîc, & nunc totam ornatus substantiam independenter a scandalo alieno afficit, ad quam femina hîc, & nunc non habet ius, sed tenetur eâ abstinere. Neque minùs eam afficit hæc mala leuis excessus circumstantia, quàm afficeret mala circumstantia temporis, si ex voto in Quadragesima teneretur eâ abstinere. Nam vt in hoc casu, quem admittit Mendozza, & Diana, non tenetur mulier simpliciter ornatus substantiâ abstinere, sed tantùm in tali circumstantia temporis: Sic etiam in priori non tenetur simpliciter vitare substantiam ornatus, sed hîc, & nunc dumtaxat in tali mala circumstantia leuis excessus. Ergo si non illam vitat, vitio ei vertitur peccatum mortale alienum, & ipsa talem ornatum adhibendo peccat semper mortaliter contra caritatem; quod est absonum.

CCXIII. *Et quia alio absurdo laborat.* II. Ex eadem doctrina sequitur, si quis voueat, se daturum decem millia aureorum Hospitali, videatque tali pecunia aliquod peccatum mortale Petri in eodem Hospitali degentis certò impeditum iri; sed votum postea minimè implens, illam ipsam numero pecuniam Hospitali ex voto debitam in alios profanos vsus sine caussa excusante, sacrilegè expendat, hunc duplici peccato mortali fore obstrictum, & contra religionem, & contra caritatem, contraheréque malitiam scandali, & peccati alieni. At hoc est falsum, & nullo modo probabile. Ergo & id, vnde sequitur. Sequelam maioris probo; quia ex voto tenetur abstinere ab expendenda ea pecunia in alios vsus, quàm Hospitalis, tenetúrque talem expensæ substantiam independenter a scandalo alieno vitare, vt liquet. Ergo per Mendozzam, & Dianam tenetur etiam ex præcepto caritatis eandem expensæ substantiam vitare, quia ex substantia talis expensæ in alios vsus, quàm Hospitalis, quam hîc, & nunc tenetur vitare, alienum scandalum hîc, & nunc oritur, vt palàm est. Ergo. Minorem demonstro, quia votum tantæ pecuniæ Hospitali donandæ non efficit, vt eiusdem pecuniæ donatio nō sit illi valde graue incommodum, etsi sponte huic ille se subiecit. Ergo etsi ad talem donationem tenetur ex voto, nullo tamen modo ex caritate, quò peccatum alienum vitet; neque enim caritas eum ad vitandum alterius delictum cum tanto grauamine decem millium aureorum elargiendorum obligat; licèt ista ex voto debeat; adhuc quippe posito voto incommodum grauissimum id illi est. Haud secus etiam qui vouit se austerissimam Capucinorum Religionem ingressurum; si deinde votum non exequatur, peccat sanè contra votum, at non contra caritatem malitia scandali, eo quod multorum peccata mortalia, quæ factus Capucinus orando, & concionando &c. sine dubio impedivisset, minimè impediuit; tametsi eam Religionem ingredi ex voto tenebatur. Emissum enim votum non tollit, quin vitam Capucinorum perpetuò agere, grauissimum humanæ libertati incommodum sit, cui etsi quis ex voto sponte se subdit, haud quaquā tamen tantum incommodum ad aliorum peccata vitanda subire ex caritate tenetur, vt apud omnes, ni fallor, indubitatum est. Ergo ea Mendozzæ, & Dianæ doctrina minimè subsistit. Sed quum hæc Conclusioni meæ nihil aduer-

aduersetur, quicquid tandem de ea sit.

CCXIV. Obijcies III. Si in aliqua regione non erat vsitatus ornatus elegantior feminarum; eaq; regio argento & auro postea locupletetur, sequi ex dictis, vt feminę eiusdem regionis nequeant attingere ornatum, quia crescit periculum, & inducunt nouam consuetudinem in cultu femineo. At hoc est contra omnes Doctores. Ergo. Respondeo negando sequelam maioris; nam vnaquæq; regio habet ius, vt feminæ moderato ornatu ob rationes a Doctoribus supra *cap. 1.* explicatas, singulæ pro sua conditione vtantur. Iam si qua regio præ inopia non potuit moderatè etiam feminas suas exornare, facta locupletior, poterit id licitè facere, & vti iure suo, quia habet iustam caussam ita illas exornandi, periculo alieni abusus satis præponderantem. Sicut etiam in vrbe opulenta, vbi ornatæ incedunt mulieres, quæ priùs, egena ornare se non poterat, facta diues, vtiq; potest, habetq; iustam caussam permittendi aliena peccata inde ducta. Eodem modo, etsi nouum ornatum moderatum regio priùs inops, dein ditata inuehit; tamen quia ad hunc ius habet, iustâ etiam caussâ nititur permittendi aliorum culpas, quę inde occasionem sumunt, vt liquet. Quod si regio facta ditior, leuiter excedat in ornatu, is erit venialis, vt patet.

Regio facta ditior licitè vti potest ornatu moderato, quo priùs præ inopia non poterat, & ita peccata aliena hinc orta permittere.

CCXV. Sin autem excessus euadat notabilis in ratione pretij tantùm, is erit iuxta probabilem Caietani, & aliorum sententiam *cap. 4. num. 11.* relatam nō plus etiam quàm venialis. At si fiat notabiliter ad Venerē prouocatiuus, erit omnino mortalis ob rationes hactenus expensas, a qua nota nullus planè Doctorum eum liberat, vt perspectum est.

Sin valde excedat in ratione pretij, peccat venialiter, mortiferè autem, si valde prouocet.

CCXVI. Obijcies IV. Sancta regina Esther eas inter puellas, quæ muliebri mundo sese exornabant, oleoq; myrtino, pigmentis, atq; aromatibus ad formā venustandam vtebantur, recensetur, vt ex ipsius historia Esther 2. testatum est. At huiusmodi ornamenta cum singulari eiusdem Reginæ pulchritudine coniuncta, dubium non est, quin plerosq; ad lasciuiā notabiliter prouocauerint; & tamen certū est, ab illa in his peccatum non esse. Ergo conclusio supra probata claudicat. Respondeo I. omnia ea ornamenta non excessisse modū statui, & dignitati eiusdē Esther Reginę congruētem, ac proinde aliena peccata illi, quæ honestum, & moderatum ornatum adhibebat, imputari non potuisse. II. dato etiā quòd ea ornamenta excessissent, nec leniter, ea ob grauissimam, & iustissimam caussam, vt populum Hebræum ab oppressione, conciliatā sibi Assueri gratiā, vindicaret, ab illa fuisse vsurpata. III. ex Dionysio Carthusiano in *Directorio Vitæ Nobilium, art. 16.* Sicut beata Esther ex dispensatione, imò & ordinatione diuina Ethnico Imperatori contra Legem Moysis nupserat, sic ex diuina dispensatione regia ornamenta sumpsisse ad Israeliticæ plebis redemptionem. At enim ipsa, vt idem Dionysius notat, omnem huiusmodi ornatum animo in Cælum erecto penitùs contempsit, atq; inuitissimè gestauit; neq; cum eo in publicum, nisi necessitate vrgente processit, tantum abest, vt eo oblectaretur. Quocirca sic etiā in sua oratione Esther 14. Deū ipsum testata est: *Tu scis necessitatem meam, quòd abominer signum superbiæ, & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentij mei; & quod non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit conuiuium regis, & non biberim*

Esther Regina sine culpa ornamentis usa est, etsi alij hinc forte peccarunt.

Inuita prorsus, & ex necessitate sola illa adhibuit.

num. 3. & *seqq.* ostendi. Ergo. Probo sequelam, quia femina ratione circumstantiæ malæ, immodici nempe leuiter ornatus, tenetur vitare substantiam talis ornatus independenter a scandalo alieno, vt patet; tenetur enim talē ornatus excessum venialem cauere. Sed is excessus hîc, & nunc totam ornatus substantiam independenter a scandalo alieno afficit, ad quam femina hîc, & nunc non habet ius, sed tenetur eâ abstinere. Neque minùs eam afficit hæc mala leuis excessus circumstantia, quàm afficeret mala circumstantia temporis, si ex voto in Quadragesima teneretur eâ abstinere. Nam vt in hoc casu, quem admittit Mendozza, & Diana, non tenetur mulier simpliciter ornatus substantiā abstinere, sed tantùm in tali circumstantia temporis: Sic etiam in priori non tenetur simpliciter vitare substantiam ornatus, sed hîc, & nunc dumtaxat in tali mala circumstantia leuis excessus. Ergo si non illam vitat, vitio ei vertitur peccatum mortale alienum, & ipsa talem ornatum adhibendo peccat semper mortaliter contra caritatem; quod est absonum.

CCXIII. *Et quia alio absurdo laborat.* II. Ex eadem doctrina sequitur, si quis voueat, se daturum decem millia aureorum Hospitali, videatque tali pecunia aliquod peccatum mortale Petri in eodem Hospitali degentis certò impeditum iri; sed votum postea minimè implens, illam ipsam numero pecuniam Hospitali ex voto debitam in alios profanos vsus sine causa excusante, sacrilegè expendat, hunc duplici peccato mortali fore obstrictum, & contra religionem, & contra caritatem, contrahereque malitiam scandali, & peccati alieni. At hoc est falsum, & nullo modo probabile. Ergo & id, vnde sequitur. Sequelam maioris probo; quia ex voto tenetur abstinere ab expendenda ea pecunia in alios vsus, quàm Hospitalis, teneturque talem expensæ substantiam independenter a scandalo alieno vitare, vt liquet. Ergo per Mendozzā, & Dianam tenetur etiam ex præcepto caritatis eandem expensæ substantiam vitare, quia ex substantia talis expensæ in alios vsus, quàm Hospitalis, quam hîc, & nunc tenetur vitare, alienum scandalum hîc, & nunc oritur, vt palàm est. Ergo. Minorem demonstro, quia votum tantæ pecuniæ Hospitali donandæ non efficit, vt eiusdem pecuniæ donatio nō sit illi valde graue incommodum, etsi sponte huic ille se subiecit. Ergo etsi ad talem donationem tenetur ex voto, nullo tamen modo ex caritate, quò peccatum alienum vitet; neque enim caritas eum ad vitandum alterius delictum cum tanto grauamine decem millium aureorum elargiendorum obligat, licet ista ex voto debeat; adhuc quippe posito voto incommodum grauissimum id illi est. Haud secus etiam qui vouit se austerissimam Capucinorum Religionem ingressurum; si deinde votum non exequatur, peccat fatè contra votum, at non contra caritatem malitia scandali, eo quod multorum peccata mortalia, quæ factus Capucinus orando, & concionando &c. sine dubio impedituisset, minimè impediuit; tametsi eam Religionem ingredi ex voto tenebatur. Emissum enim votum non tollit, quin vitam Capucinorum perpetuò agere, grauissimum humanæ libertati incommodum sit, cui etsi quis ex voto sponte se subdit, haud quaquā tamen tantum incommodum ad aliorum peccata vitanda subire ex caritate tenetur, vt apud omnes, ni fallor, indubitatum est. Ergo ea Mendozzæ, & Dianæ doctrina minimè subsistit. Sed quum hæc Conclusioni meæ nihil aduer-

aduersetur, quicquid tandem de ea sit.

CCXIV. *Regio facta ditior licitè uti potest ornatu moderato, quo prius præ inopia non poterat, & ita peccata aliena hinc orta permittere.*

Obijcies III. Si in aliqua regione non erat vsitatus ornatus elegantior feminarum; eaq; regio argento, & auro postea locupletetur, sequi ex dictis, vt feminę eiusdem regionis nequeant attingere ornatum, quia crescit periculum, & inducunt nouam consuetudinem in cultu femineo. At hoc est contra omnes Doctores. Ergo. Respondeo negando sequelam maioris; nam vnaquæq; regio habet ius, vt feminæ moderato ornatu ob rationes a Doctoribus supra *cap. 1.* explicatas, singulæ pro sua conditione vtantur. Iam si qua regio præ inopia non potuit moderatè etiam feminas suas exornare, facta locupletior, poterit id licitè facere, & vti iure suo, quia habet iustam caussam ita illas exornandi, periculo alieni abusus satis præponderantem. Sicut etiam in vrbe opulenta, vbi ornatæ incedunt mulieres, quæ priùs, egena ornare se non poterat, facta diues, vtiq; potest, habetq; iustam caussam permittendi aliena peccata inde ducta. Eodem modo, etsi nouum ornatum moderatum regio priùs inops, dein ditata inuehit; tamen quia ad hunc ius habet, iustâ etiam caussâ nititur permittendi aliorum culpas, quę inde occasionem sumunt, vt liquet. Quod si regio facta ditior, leuiter excedat in ornatu, is erit venialis, vt patet.

CCXV. *Sin valde excedat in ratione pretij, peccat venialiter, mortiferè autem, si valde prouocet.*

Sin autem excessus euadat notabilis in ratione pretij tantùm, is erit iuxta probabilem Caietani, & aliorum sententiam *cap. 4. num. 11.* relatam nõ plus etiam quàm venialis. At si fiat notabiliter ad Venerẽ prouocatiuus, erit omnino mortalis ob rationes hactenus expensas, a qua nota nullus planè Doctorum eum liberat, vt perspectum est.

CCXVI. Obijcies IV. Sancta regina Esther eas inter puellas, quæ muliebri mundo sese exornabant, oleoq; myrtino, pigmentis, atq; aromatibus ad formã venustandam vtebantur, recensetur, vt ex ipsius historia Esther 2. testatum est. At huiusmodi ornamenta cum singulari eiusdem Reginæ pulchritudine coniuncta, dubium non est, quin plerosq; ad lasciuiã notabiliter prouocauerint; & tamen certũ est, ab illa in his peccatum non esse. Ergo conclusio supra probata claudicat. Respondeo I. omnia ea ornamenta non excessisse modũ statui, & dignitati eiusdẽ Esther Reginę congruẽtem, ac proinde aliena peccata illi, quæ honestum, & moderatum ornatum adhibebat, imputari non potuisse. II. dato etiã quòd ea ornamenta excessissent, nec leuiter, ea ob grauissimam, & iustissimam caussam, vt populum Hebræum ab oppressione, conciliatã sibi Assueri gratiâ, vindicaret, ab illa fuisse vsurpata. III. ex Dionysio Carthusiano in *Directorio Vitæ Nobilium, art. 16.* Sicut beata Esther ex dispensatione, imò & ordinatione diuina Ethnico Imperatori contra Legem Moysis nupserat, sic ex diuina dispensatione regia ornamenta sumpsisse ad Israeliticæ plebis redemptionem. At enim ipsa, vt idem Dionysius notat, omnem huiusmodi ornatum animo in Cælum erecto penitùs contempsit, atq; inuitissimè gestauit; neq; cum eo in publicum, nisi necessitate vrgente processit, tantum abest, vt eo oblectaretur. Quocirca sic etiã in sua oratione Esther 14. Deũ ipsum testata est: *Tu scis necessitatem meam, quòd abominer signum superbiæ, & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentij mei; & quod non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit conuiuium regis, & non biberim*

Esther Regina sine culpa ornamentis vsa est; etsi alij hinc forte peccarunt.

Inuita prorsus, & ex necessitate sola illa adhibuit

num. 3. & *seqq.* ostendi. Ergo. Probo sequelam, quia femina ratione circumstantiæ malæ, immodici nempe leuiter ornatus, tenetur vitare substantiam talis ornatus independenter a scandalo alieno, vt patet; tenetur enim talē ornatus excessum venialem cauere: Sed is excessus hîc, & nunc totam ornatus substantiam independenter a scandalo alieno afficit, ad quam femina hîc, & nunc non habet ius, sed tenetur eâ abstinere. Neque minùs eam afficit hæc mala leuis excessus circumstantia, quàm afficeret mala circumstantia temporis, si ex voto in Quadragesima teneretur eâ abstinere. Nam vt in hoc casu, quem admittit Mendozza, & Diana, non tenetur mulier simpliciter ornatus substantiā abstinere, sed tantùm in tali circumstantia temporis: Sic etiam in priori non tenetur simpliciter vitare substantiam ornatus, sed hîc, & nunc dumtaxat in tali mala circumstantia leuis excessus. Ergo si non illam vitat, vitio ei vertitur peccatum mortale alienum, & ipsa talem ornatum adhibendo peccat semper mortaliter contra caritatem; quod est absonum.

CCXIII. *Et quia alio absurdo laborat.* II. Ex eadem doctrina sequitur, si quis voueat, se daturum decem millia aureorum Hospitali, videatque tali pecunia aliquod peccatum mortale Petri in eodem Hospitali degentis certò impeditum iri; sed votum postea minimè implens, illam ipsam numero pecuniam Hospitali ex voto debitam in alios profanos vsus sine caussa excusante, sacrilegè expendat, hunc duplici peccato mortali fore obstrictum, & contra religionem, & contra caritatem, contraheretque malitiam scandali, & peccati alieni. At hoc est falsum, & nullo modo probabile. Ergo & id, vnde sequitur. Sequelam maioris probo, quia ex voto tenetur abstinere ab expendenda ea pecunia in alios vsus, quàm Hospitalis, teneturque talem expensæ substantiam independenter a scandalo alieno vitare, vt liquet. Ergo per Mendozzā, & Dianam tenetur etiam ex præcepto caritatis eandem expensæ substantiam vitare, quia ex substantia talis expensæ in alios vsus, quàm Hospitalis, quam hîc, & nunc tenetur vitare, alienum scandalum hîc, & nunc oritur, vt palàm est. Ergo. Minorem demonstro, quia votum tantæ pecuniæ Hospitali donandæ non efficit, vt eiusdem pecuniæ donatio nō sit illi valde graue incommodum, etsi sponte huic ille se subiecit. Ergo etsi ad talem donationem tenetur ex voto, nullo tamen modo ex caritate, quò peccatum alienum vitet; neque enim caritas eum ad vitandum alterius defectum cum tanto grauamine decem millium aureorum elargiendorum obligat; licet ista ex voto debeat; adhuc quippe posito voto incommodum grauissimum id illi est. Haud secus etiam qui vouit se austerissimam Capucinorum Religionem ingressurum; si deinde votum non exequatur, peccat sanè contra votum, at non contra caritatem malitia scandali, eo quod multorum peccata mortalia, quæ factus Capucinus orando, & concionando &c. sine dubio impediuisset, minimè impediuit; tametsi eam Religionem ingredi ex voto tenebatur. Emissum enim votum non tollit, quin vitam Capucinorum perpetuò agere, grauissimum humanæ libertati incommodum sit, cui etsi quis ex voto sponte se subdit, haud quaquā tamen tantum incommodum ad aliorum peccata vitanda subire ex caritate tenetur, vt apud omnes, ni fallor, indubitatum est. Ergo ea Mendozzæ, & Dianæ doctrina minimè subsistit. Sed quum hæc Conclusioni meæ nihil aduer-

aduersetur, quicquid tandem de ea sit.

CCXIV. *Regio facta ditior licitè vti potest ornatu moderato, quo prius prae inopia non poterat, & ita peccata aliena hunc orta permittere.*

Obijcies III. Si in aliqua regione non erat vsitatus ornatus elegantior feminarum; eaq; regio argento, & auro postea locupletetur, sequi ex dictis, vt feminę eiusdem regionis nequeant attingere ornatum, quia crescit periculum, & inducunt nouam consuetudinem in cultu femineo. At hoc est contra omnes Doctores. Ergo. Respondeo negando sequelam maioris; nam vnaquaq; regio habet ius, vt feminæ moderato ornatu ob rationes a Doctoribus supra *cap. 1.* explicatas, singulæ pro sua conditione vtantur. Iam si qua regio præ inopia non potuit moderatè etiam feminas suas exornare, facta locupletior, poterit id licitè facere, & vti iure suo, quia habet instam caussam ita illas exornandi, periculo alieni abusus satis præponderantem. Sicut etiam in vrbe opulenta, vbi ornatæ incedunt mulieres, quæ priùs, egena ornare se non poterat, facta diues, vtiq; potest, habetq; iustam caussam permittendi aliena peccata inde ducta. Eodem modo, etsi nouum ornatum moderatum regio priùs inops, dein ditata inuehit; tamen quia ad hunc ius habet, iustâ etiam caussâ nititur permittendi aliorum culpas, quę inde occasionem sumunt, vt liquet. Quod si regio facta ditior, leuiter excedat in ornatu, is erit venialis, vt patet.

CCXV. *Sin vald. de excedat in ratione pretij, peccat venialiter, mortifere au tem, si valde p. nocet.*

Sin autem excessus euadat notabilis in ratione pretij tantùm, is erit iuxta probabilem Caietani, & aliorum sententiam *cap. 4. num. 11.* relatam nō plus etiam quàm venialis. At si fiat notabiliter ad Venerē prouocatiuus, erit omnino mortalis ob rationes hactenus expensas, a qua nota nullus planè Doctorum eum liberat, vt perspectum est.

CCXVI. Obijcies IV. Sancta regina Esther eas inter puellas, quæ muliebri mundo sese exornabant, oleoq; myrtino, pigmentis, atq; aromatibus ad formā venustandam vtebantur, recensetur, vt ex ipsius historia Esther 2. testatum est. At huiusmodi ornamenta cum singulari eiusdem Reginæ pulchritudine coniuncta, dubium non est, quin plerosq; ad lasciuiā notabiliter prouocauerint; & tamen certū est, ab illa in his peccatum non esse. Ergo conclusio supra probata claudicat. Respondeo I. omnia ea ornamenta non excessisse modū statui, & dignitati eiusdē Esther Reginę congruētem, ac proinde aliena peccata illi, quæ honestum, & moderatum ornatum adhibebat, imputari non potuisse. II. dato etiā quòd ea ornamenta excessissent, nec leuiter, ea ob grauissimam, & iustissimam caussam, vt populum Hebræum ab oppressione, conciliatā sibi Assueri gratiâ, vindicaret, ab illa fuisse vsurpata. III. ex Dionysio Carthusiano in *Directorio Vitæ Nobilium, art. 16.* Sicut beata Esther ex dispensatione, imò & ordinatione diuina Ethnico Imperatori contra Legem Moysis nupserat, sic ex diuina dispensatione regia ornamenta sumpsisse ad Israeliticæ plebis redemptionem. At enim ipsa, vt idem Dionysius notat, omnem huiusmodi ornatum animo in Cælum erecto penitùs contempsit, atq; inuitissimè gestauit; neq; cum eo in publicum, nisi necessitate vrgente processit, tantum abest, vt eo oblectaretur. Quocirca sic etiā in sua oratione Esther 14. Deū ipsum testata est: *Tu scis necessitatem meam, quòd abominer signum superbiæ, & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentij mei; & quod non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit conuiuium regis, & non biberim*

Esther Regina sine culpa ornamentis vsa est; etsi alijs hinc forte peccarunt.

Inuita prorsus, & ex necessitate sola illa adhibuit

subditorum mortalia non desumitur nisi a fuga omnium venialium in Superioribus, ad quam vt pote nimis grauem ij minimè tenentur. De singulis verò venialibus longè alia est ratio, vt constat. Ad quæ tamen etsi libertas etiam moralis datur; adhuc tamen foret ingens grauamen, si quis eorum singula sub mortali semper cauere, quo alienum peccatum mortale impediat, cogeretur, Secus verò est in aliquo casu, atque ad breue tempus, vt *cap. 6. nu. 2. & 3.* enodatum est, quum scilicet graue incommodum non est abstinere culpa veniali, imò & opere indifferenti, & licito.

CC VIII. *Licèt quis non habeat ius ad vllū peccatū veniale, potest tamen habere caussam, ne sub mortali cauere veniale debeat.* Quod verò postremò innuitur, non haberi iustam caussam committendi vel minimum veniale, verissimum quidem est, & per se patet: at ex suppositione quod quis velit peccare venialiter, puta, mentiri, potest habere iustā caussam, ne sub mortali ad omittendum mendacium obligetur. Fingamus enim aliquem Prælatum non posse propria scelera grauissima, quæ patrauit, sine extrema famæ, & vitæ pernicie detegere, nec scire vti licita æquiuocatione ad ea occultanda; ac proinde iam secum deliberasse illa eadem mendacio inuoluere: ex alia verò parte nonnullos subditorum ex talis Prælati mendacio veniali occasionem sumere labendi in delicta mortifera. In huiusmodi casu etsi Prælatus non habet iustam mentiendi caussam; supposito tamen quòd mentiri velit, vt mendacio vitam famamque tueatur, & sic damna opposita grauissima, mortem, atque infamiam caueat; habet sanè iustam caussam, ne peccatis scandali passiui subditorum, v.g. furtis, vel lasciuijs e suo veniali mendacio deriuatis cooperari, ne indirectè quidem existimetur; quandoquidem furtis, & lasciuijs subditorum cum tanto onere & damno suæ famæ, ac vitæ non tenetur ex motiuo caritatis; vel iustitiæ, & castitatis, quæ furtis, & lasciuijs opponuntur (ad has enim duas virtutes in hoc casu præceptum caritatis vitandi scandali generalis reducitur, vt e *cap. 5. §. 9.* notum est) occasionem cadendi subtrahere neque sub mortali, neque sub veniali. Sic meretrix, licèt nullum ius habeat ad corpus prostituendum; supposito tamen quod velit prostituere, habet ius ad pretium prostitutionis exigendum. Sic Titius inuitans alium ad æqualia pocula ebibenda, peccat mortaliter in omnium sententia, si eū inebriandum præuidet, vt *cap. 5. §. 4. num. 41.* obseruaui. At si is Vrbem certò proditurus hosti est, vel hæresi infecturus, nec aliter tantum damnum proditionis, vel infectionis, quàm eo inebriato, arceri potest, fas est Titio ad tale damnum propulsandum, inuitare illum ad æqualia pocula, quæ aliàs actio indifferens per se est, ac eiusdem ebrietatem, quam præuidet, permittere. Ponamus iam Titium inuitantem bibendo delinquere venialiter, intemperantiā nimirum veniali, & ebrietate imperfecta. Tum is non habet quidem iustam caussam talis intemperantiæ venialis; habet tamen supposito, quòd intemperantiæ veniali indulgere velit, iustam caussam, ad vitandum proditionis, vel hæresis detrimenta, permittendæ alienæ ebrietatis, materiamq; indifferentem inuitationis ad æqualia pocula, intemperantiā veniali potando eidē suppeditandę, quā ebrietatē cū tanto suo damno nec sub mortali, nec sub veniali tenetur impedire.

Vbi animaduerto graue incommodum, præ quo non tenetur Prælatus sub mortali abstinere proprio mendacio veniali, quò vitet delicta subditorum, non sumi hîc a perpetuitate sem- CCIX.

per

per abstinendi eiusmodi mendacio veniali, ad quod nullum ius cuiquam esse potest: nam supra §. 12. *num.* 156. iam docui, nullum graue incommodũ hinc peti posse: sed aliunde deriuari, ab extrema nimirum famæ, & vitæ pernicie, cum qua non obligatur ille semper vitare sub mortali proprium veniale, quo vitet lethalia aliorum. Eademque ratio, & differentia militat in similibus casibus tam relatis, quàm alijs.

CCX. *Licitè se ornans exteriꝰ, sed ex fine vanæ ostẽtationis veniali, scandali malitiam nõ contrahit.*

Alium omnino casum de femina, quæ licitè exteriùs sese ornat, & comit; sed interiùs inani ducta fine, id facit cũ peccato veniali vanæ ostentationis, proponunt Salas *par.* 2. *tom.* 2. *tract.* 13. *disp.* 5. *num.* 132. Zumel *par.* 2. *q.* 73. *art.* 8. *dub.* 2. *concl.* 3. Hurtado de Mendozza 2. 2. *disp.* 173. *sect.* 24. §. 229. & Diana *par.* 5. *tract.* 7. *resol.* 31. *Vers. Sed non desinam*, ac quærunt, num huiusmodi mulier in tali casu malitiam scandali contrahat? respondetque negatiuè, & meritò sanè. Rationem assignat Mendozza, a Diana probatus, his verbis: *Alienum peccatum mihi non imputatur, quando sequitur ex meo facto, cuius substantiam ego non teneor vitare lege caritatis, vt constat proposito exemplo; femina enim non tenetur abstinere tunc a substantia ornatus, vt pono. Ergo peccatum alienum occasionatum ex illa substantia non potest imputari feminæ, quia illa non tenebatur vitare hanc occasionem. Quod verò femina peccauerit prauo fine, nihil refert scandali passiui, quia illud non fuit ortum ex prauo fine, sed ex operis substantia. Vnde nullum peccatum feminæ fuit caussa alterius ruinæ.* Rectè hactenus. At clariùs iuxta doctrinam supra enodatam respondeo, quum ornatus ipse externus sit licitus, ac proinde moderatus, vt supponitur; feminam ad hunc habere ius illius gestandi, quo sine graui incommodo priuari nequit. ac proinde non teneri ex caritate ornatum suo statui conuenientem cum tanto suo incommodo ad proximi culpam impediendam semper omittere. Intentio verò praua finis venialiter mali non reddit ornatum ipsum scandalosum, quum hæc non proponatur alteri vt obex disponẽs eum ad ruinam, atque ita nequeat habere rationem scandali, vt *cap.* 5. §. 4. *nu.* 44. & 45. e S. Thoma animaduerti; neque ea tollit, quin carere semper ornatu moderato feminæ sit graue incommodum; atq; adeo, quin ad id vitandum possit illum gestare, & alterius delictum sine caritatis fraude, scandalique malitia permittere.

CCXI. *Doctrina Mẽdozzæ, & Dianæ de substantia operis vitãda ratione circumstãtiæ etiã sine scãdali alieni respectu.*

Pergit deinde Mendozza *ibidem. Si verò ratione circumstantiæ malæ tenebatur femina vitare substantiam ornatus independenter a scandalo alieno tunc ei vitio vertetur v. g. si ex temporis circumstantia, aut ex mariti præcepto, aut ex voto, tenetur femina abstinere ab ornatu; tenetur etiam ex præcepto caritatis, quia tunc ex eius peccato, vt peccatum est, oritur alienum scandalũ, oritur enim ex substantia ornatus hîc & nunc, quem hîc, & nunc tenebatur vitare.* At ego, vt mei tarditatem ingenij fatear, huius doctrinæ probabilitatem non percipio.

CCXII. *Rejcitur, quia omnis excessus venialis in ornatu foret sub mortali cauendus.*

Nam I. dum ait Mendozza, & Diana feminam, quæ vouit abstinere ab ornatu, teneri etiam abstinere ab eo ex præcepto caritatis, sine dubio intelligit teneri sub mortali ex vtroque capite & voti, & præcepti, præsertim quia præcepta de se ad mortale obligant, vt vulgatum est. At hinc sequitur, omnem feminæ excessum in ornatu leuem, & venialem fieri reum peccati mortalis alieni, & scandali passiui, quod esse absurdum iam supra c. 6. §. 1.

 num.

num. 3. & seqq. ostendi. Ergo. Probo sequelam, quia femina ratione circumstantiæ malæ, immodici nempe leuiter ornatus, tenetur vitare substantiam talis ornatus independenter a scandalo alieno, vt patet; tenetur enim talē ornatus excessum venialem cauere: Sed is excessus hîc, & nunc totam ornatus substantiam independenter a scandalo alieno afficit, ad quam femina hîc, & nunc non habet ius, sed tenetur eâ abstinere. Neque minùs eam afficit hæc mala leuis excessus circumstantia, quàm afficeret mala circumstantia temporis, si ex voto in Quadragesima teneretur eâ abstinere. Nam vt in hoc casu, quem admittit Mendozza, & Diana, non tenetur mulier simpliciter ornatus substantiā abstinere, sed tantùm in tali circumstantia temporis: Sic etiam in priori non tenetur simpliciter vitare substantiam ornatus, sed hîc, & nunc dumtaxat in tali mala circumstantia leuis excessus. Ergo si non illam vitat, vitio ei vertitur peccatum mortale alienum, & ipsa talem ornatum adhibendo peccat semper mortaliter contra caritatem; quod est absonum.

CCXIII. *Et quia alio absurdo laborat.* II. Ex eadem doctrina sequitur, si quis voueat, se daturum decem millia aureorum Hospitali, videatque tali pecunia aliquod peccatum mortale Petri in eodem Hospitali degentis certò impeditum iri; sed votum postea minimè implens, illam ipsam numero pecuniam Hospitali ex voto debitam in alios profanos vsus sine causa excusante, sacrilegè expendat, hunc duplici peccato mortali fore obstrictum, & contra religionem, & contra caritatem, contrahereque malitiam scandali, & peccati alieni. At hoc est falsum, & nullo modo probabile. Ergo & id, vnde sequitur. Sequelam maioris probo; quia ex voto tenetur abstinere ab expendenda ea pecunia in alios vsus, quàm Hospitalis, teneturque talem expensæ substantiam independenter a scandalo alieno vitare, vt liquet. Ergo per Mendozzā, & Dianam tenetur etiam ex præcepto caritatis eandem expensæ substantiam vitare, quia ex substantia talis expensæ in alios vsus, quàm Hospitalis, quam hîc, & nunc tenetur vitare, alienum scandalum hîc, & nunc oritur, vt palàm est. Ergo. Minorem demonstro, quia votum tantæ pecuniæ Hospitali donandæ non efficit, vt eiusdem pecuniæ donatio nō sit illi valde graue incommodum, etsi sponte huic ille se subiecit. Ergo etsi ad talem donationem tenetur ex voto, nullo tamen modo ex caritate, quò peccatum alienum vitet; neque enim caritas eum ad vitandum alterius delictum cum tanto grauamine decem millium aureorum elargiendorum obligat; licet ista ex voto debeat; adhuc quippe posito voto incommodum grauissimum id illi est. Haud secus etiam qui vouit se austerissimam Capucinorum Religionem ingressurum; si deinde votum non exequatur, peccat sanè contra votum, at non contra caritatem malitia scandali, eo quod multorum peccata mortalia, quæ factus Capucinus orando, & concionando &c. sine dubio impediuisset, minimè impediuit; tametsi eam Religionem ingredi ex voto tenebatur. Emissum enim votum non tollit, quin vitam Capucinorum perpetuò agere, grauissimum humanæ libertati incommodum sit, cui etsi quis ex voto sponte se subdit, haud quaquā tamen tantum incommodum ad aliorum peccata vitanda subire ex caritate tenetur, vt apud omnes, ni fallor, indubitatum est. Ergo ea Mendozzæ, & Dianæ doctrina minimè subsistit. Sed quum hæc Conclusioni meæ nihil

aduer-

aduersetur, quicquid tandem de ea sit. | eas inter puellas, quæ muliebri mundo sese exornabant, oleoq; myrtino, pigmentis, atq; aromatibus ad formā venustandam vtebantur, recensetur, vt ex ipsius historia Esther 2. testatum est. At huiusmodi ornamenta cum singulari eiusdem Reginæ pulchritudine coniuncta, dubium non est, quin plerosq; ad lasciuiā notabiliter prouocauerint; & tamen certū est, ab illa in his peccatum non esse. Ergo conclusio supra probata claudicat.

CCXIV. *Regio facta ditior licitè vti potest ornatu moderato, quo prius præ inopia non poterat, & ita peccata aliena hinc orta permittere.* Obijcies III. Si in aliqua regione non erat vsitatus ornatus elegantior feminarum; eaq; regio argento, & auro postea locupletetur, sequi ex dictis, vt feminæ eiusdem regionis nequeant attingere ornatum, quia crescit periculum, & inducunt nouam consuetudinem in cultu femineo. At hoc est contra omnes Doctores. Ergo. Respondeo negando sequelam maioris; nam vnaquæq; regio habet ius, vt feminæ moderato ornatu ob rationes a Doctoribus supra *cap.* 1. explicatas, singulæ pro sua conditione vtantur. Iam si qua regio præ inopia non potuit moderatè etiam feminas suas exornare, facta locupletior, poterit id licitè facere, & vti iure suo, quia habet iustam caussam ita illas exornandi, periculo alieni abusus satis præponderantem. Sicut etiam in vrbe opulenta, vbi ornatæ incedunt mulieres, quæ priùs, egena ornare se non poterat, facta diues, vtiq; potest, habetq; iustam caussam permittendi aliena peccata inde ducta. Eodem modo, etsi nouum ornatum moderatum regio priùs inops, dein ditata inuehit; tamen quia ad hunc ius habet, iustâ etiam caussâ nititur permittendi aliorum culpas, quæ inde occasionem sumunt, vt liquet. Quod si regio facta ditior, leuiter excedat in ornatu, is erit venialis, vt patet.

CCXV. *Sin vero excedat in ratione pretij, peccat venialiter, mortiferè autem, si valde prouocet.* Sin autem excessus eua dat notabilis in ratione pretij tantùm, is erit iuxta probabilem Caietani, & aliorum sententiam *cap.* 4. *num.* 11. relatam nō plus etiam quàm venialis. At si fiat notabiliter ad Venerē prouocatiuus, erit omnino mortalis ob rationes hactenus expensas, a qua nota nullus planè Doctorum eum liberat, vt perspectum est.

CCXVI. Obijcies IV. Sancta regina Esther

Esther Regina sine culpa ornamentis vsa est; etsi alij hinc forte peccarunt.

Respondeo I. omnia ea ornamenta non excessisse modū statui, & dignitati eiusdē Esther Reginę congruētem, ac proinde aliena peccata illi, quæ honestum, & moderatum ornatum adhibebat, imputari non potuisse. II. dato etiā quòd ea ornamenta excessissent, nec leuiter, ea ob grauissimam, & iustissimam caussam, vt populum Hebræum ab oppressione, conciliatā sibi Assueri gratiā, vindicaret, ab illa fuisse vsurpata. III. ex Dionysio Carthusiano in *Directorio Vitæ Nobilium, art.* 16. Sicut beata Esther ex dispensatione, imò & ordinatione diuina Ethnico Imperatori contra Legem Moysis nupserat, sic ex diuina dispensatione regia ornamenta sumpsisse ad Israeliticæ plebis redemptionem. At enim ipsa, vt idem Dionysius notat, omnem huiusmodi ornatum animo in Cælum erecto penitùs contempsit, atq; inuitissimè gestauit; neq; cum eo in publicum, nisi necessitate vrgente processit, tantum abest, vt eo oblectaretur. Quocirca sic etiā in sua oratione Esther 14. Deū ipsum testata est: *Tu scis necessitatem meam, quòd abominer signum superbiæ, & gloriæ meæ, quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentij mei; & quod non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit conuiuium regis, & non biberim*

Inuita prorsus, & ex necessitate sola illa adhibuit.

rum vinum libaminum, & nunquam læ-tata sit ancilla tua, ex quo huc translata sum vsque in præsentem diem, nisi in te Domine Deus Abraham.

CCXVII. *Iudith quoque innocenter ornamentis vsa est.* Obijcies V. De sancta vidua Iudith *cap. 10.* eiusdem historiæ proditum memoriæ est, quòd *exuit se vestimentis viduitatis suæ, & lauit corpus suũ, & vnxit se myrto optimo, & discriminauit crinem capitis sui, & imposuit mitram super caput suum, & induit se vestimentis iucunditatis suæ. induitque sandalia pedibus suis, assumpsitque dextraviola, & lilia, & inaures, & annulos, & omnibus ornamentis suis ornauit se.* Atqui hæc omnia ornamenta adhibita ab illa formosissima Vidua Holofernem, cuius gratiã ita ea sese compsit, notabiliter illico ad libidinẽ prouocauit. Nam quum illa *intrasset ante faciem eius*, statim *captus est in suis oculis Holofernes*, vt ibidem subditur, & *cap. 12.* additur: *Cor autem Holofernis concussum est: erat enim ardens in concupiscentia eius.* Et tamen Iudith non propterea peccauit. Ergo neque cæteræ peccant ob similes prouocationes. *Etsi valde illa ad Venerem accendebant.* Respondeo quãuis consentiunt ferè Auctores a Celada in Iudith *cap. 9. Vers. 13. §. 25. num. 137. & cap. 10. Vers. 12. & 13.* relati eandem Iuditham non peccasse, grauissimam tamen esse difficultatem in modo eam a culpa liberandi, vt idem Celada *num. 137.* citato & deinceps ostendit. Lyra, Carthusianus, Serrarius, Sa, Sanctius, Salianus, & Tirinus seriò censent, verè illam optasse, vt ab Holoferne ardore libidinis ad concubitum, sed licitum per coniugium initum, quo honestaretur concubitus, adamaretur. Etsi verò vetita erant connubia mulieri Hebrææ cum viro Ethnico e lege Deuteronomij, tamen Ethnicus vir licitè poterat eã in matrimonium ducere, hocque ipsam expetijsse, simulque statuisse talibus nuptijs vt pote sibi illicitis minimè annuere, vt exponit Lyra. Addit Salianus benè potuisse Iuditham Hebræam nubere Gentili viro pro Dei gloria, pro religionis conseruatione, & totius populi salute, quæ viduitatis bono longè præponderant. Quæ explicatio tantum abest, vt reliquarum mulierum ornatum valde ad Venerẽ prouocatiuum a delicto eximat, vt potiùs condemnet. *Quæ tamen ceteris feminis inconcessa fuere.* Nam tum coniugia statim mutuo consensu perficiebantur, & licitè a Iuditha matrimoniũ cum Holoferne illico potuisset consummari. At modò, quanuis fas sit feminæ ornare se eo fine, vt in vxorem expetatur, nequaquam tamen, vt libidinosè ametur, quemadmodum ex valde prouocatiuo ornatu plerumque ante, quàm ad coniugium veniatur, contingit; quibus delictis occasionem præbere eiusmodi prouocatiuo habitu concessum mulieri non est.

CCXVIII. *Iudith verò etsi præuidit Holofernis amorẽ turpem erga se, non tamen eũ intẽdit.* Sed meliùs respondeo ex Lyrano, Carthusiano, Tirino, Sa, & Celada Iuditam intendisse primò liberationem patriæ, tum cædem Tyranni licitam elegisse; præuidisse autem, sed non intendisse libidinem Holofernis; hinc comptiùs omni lenociniorum genere se ornasse (quæ tamen ornamenta omnia in se erant indifferentia) ex quibus natiuæ pulchritudini additis certò nouerat, cognita viri intemperantia ardentissimè se fore ab illo adamandam, quem tamen amorem lasciuum ipsa minimè intendit: nec deliquit, etsi ei occasionem sua pulchritudine, & ornamentis dedit, quandoquidem id ex grauissima, & vtilissima caussa fecit, ad liberandam nempe patriam a tyrannide; non secus ac licitũ esse etiam inuitare ad æqualia pocula proditorem Vrbis, vnde huius ebrietas manatura præuidetur, ad tantum

damnum

damnum proditæ Vrbis auertendum, Doctores, quos supra *cap. 5. num. 41.* retuli, tradunt. Quare hęc Iudithæ exornatio, vt rectè Carthusianus *in Directorio, art. 16. cit.* monet, in exemplum imitationis ab alijs, quæ sine necessitate, & ex mera vanitate ornatum valde prouocatiuum libidinis induũt, trahi nullo modo potest; præsertim quum de sancta illa vidua sacer Historicus *loc. cit. cap 10. Iudith.* memoret. *Dominum contulisse ei splendorem, quoniam omnis ista compositio non ex libidine, sed ex virtute pendebat, & ideo Dominus hanc in illam pulchritudinem ampliauit, vt incomparabili decore omnium oculis appareret.*

§. XIX. *Alij contra assertionem implicati nodi enodantur.*

CCXIX. *Ornat' superflu' multiplici capite dãnatus.* OBijcies VI. A sacris Scripturis, & Patribus damnari superfluum ornatum feminarum, & iure quidem, tum propter intemperantiam, & leuem prouocationem, vtramq; malam de iure naturæ; tum propter multa peccata mortalia, quæ secum ferre possũt ratione scandali directi, si femina intendat ruinam proximi, vel vniuersaliter, vel particulariter; ratione scandali annexi, si vtatur veste non tegente partes pudendas; ratione scandali impliciti, si vtatur habitu meretricio; ratione affectus, si in illis vltimus finis constituatur; ratione effectus, furti, & innumerabilium damnorum temporalium; ratione mali finis peccaminosi mortaliter: nullum verò textum apparere, qui notabilem prouocationem ad malum in ornamentis artificialibus suadeat.

CCXX. *A Patribus existimatus* Respondeo I. conclusionem hanc §. 2. positam, sanctorum Patrum auctoritate & rationibus præcipuè a me fuisse probatam, tum etiam Scripturæ sacrę testimonijs confirmatam. Quanquam autem enumerata hîc capita, ob quæ immodicus mulierum ornatus meritò reprehenditur, vera sint, atque a me vltro admittantur; hæc tamen non satisfaciunt textibus S. Cypriani, S. Hieronymi, S. Clementis, S. Chrysostomi, supra §. 6. relatis, expensisq́; q notabilem ornatus superflui prouocationem ad mortale scelus mortiferam esse expresè designant, feminisq́ue vitio vertunt, vt ibi docui. Quod sanè si quis fortè adhuc neget, is ea loca non bene legit, sed præteruolauit; tamq́ue violenta inficiatione, & elusione aditum perniciosissimum Hæreticis aperit eludendi veterum Patrum plana testimonia a Catholicis Doctoribus pro Catholicorum dogmatum præsidio allata, & producta, quod nullo modo tolerandum. *ad Venerem valde incitare.*

CCXXI. *Vt passim fit.* Dices a S. Cypriano, S. Clemente, & S. Chrysostomo notabilem prouocationem in ornamentis artificialibus vniuersaliter minimè suaderi. Sed cõtra, quia I. certum est, vt ibi ostendi, talem prouocationem damnari ab eis peccati mortalis, atque adeo supponi ab ijs esse notabilem, ne alioqui absurdam doctrinam tradant, vt §. 9. supra obseruaui. II. talem prouocationem notabilem e superfluo ornatu artificiali manantem ab ijsdem delineari. III. certum est, quamuis, vt passim fit, in singulari loquantur, tamen quum indefinitè loquantur, generaliter ab ipsis intelligi, & cõprehendi eas omnes feminas, quæ similiter nimis ornatæ, similem notabilem prouocationem gignunt, vt per se liquet. IV. perspicuum etiam est, quum talis doctrina, & experimenta ab ipsis nullo modo restringantur ad vllam particularem hypothesim, sed vniuersè tradãtur, sine vllo fundamento ad casum singularem, vel ad paucos limitari. Præsertim

sertim quia iam solidè §.9.*cit.* demonstratum est, eundem effectum notabilis prouocationis, posito eodem apparatu ornamentorum, atque illecebrarum &c. sequi in alijs pluribus eiusdem dispositionis, vnde moralis vniuersalitas satis se prodit.

Respondeo II. quum leuis prouocatio ad libidinem in ipsa obiectione concedatur, hinc colligi necessariò, etiam notabilem omnino dari, tum vniuersaliter loquendo, vt supra §. 9. cit. docui; tum in citatis Patribus, vt ibi obseruaui.

CC. XXII. *Auctores assertionis frustra eluduntur.* Obijcies VII. Auctores antea §. 4. & 5. allatos non obstare, quia aliqui eorum nimis probant; alij verò damnant, quando adest directus contemptus salutis proximi; vel, vt nostri præsertim recentiores, absolutè excusant a mortali ornatum mulierum sine praua intentione. Quum autem homines docti, & assueti distinguere, quum opus est distinctione, absolutè loquantur, iuxta genuinum ipsorum sensum non videntur debere cum distinctione explicari. Respondeo vtramque euasionem esse nullius momenti, neq; contra apertam mentem, & verba Doctorum recipi posse, quin modus peruertendi plurima Auctorũ loca, & testimonia, quanquam explicata, & dilucida simul recipiatur. Non satis est ita generatim negare, nisi verbis Doctorum supra recensitis ingenuè fiat satis, & cunctis argumentis illic libratis respondeatur. Quod aliqui nimis probẽt; primò ij paucissimi ex enumeratis sunt. Produxi §.4. meę conclusionis patronos hos omnes, Alexandrum Alensem, Baptistam de Salis, supplementum Summæ Pisanellæ, Baptistam Trouamalam, S. Antoninum, Siluestrum, Angelum, Ioannem Tabienam, Alexandrum Anglum, Nicolaum Aurificum, Ioannem Herolt, Ioannem Azor, Franciscum Suarez, Iacobum Gordonum, Iacobum Granado, S. Bernardinum Senensem, Augustinum Mazzinum, S. Carolum, Bernardinum Bustum, & Dionysium Carthusianũ, vt dissimulem hîc reliquos, quos §.5. recensui. Ex his iam nominatim appellatis, Alensi duntaxat, Azorio, & Herolto explicationem congruentem adhibui; cæteri verò nõ nimis probant, sed meam assertionem tradunt disertissimè; nisi fortè hoc nimis probare putet, qui sic opponit. At hoc ipsum probandum erat, nimis tales Doctores probare, & ostendendum, in quo nimis probent, quod factum non video. Sed esto, aliquis huiusmodi Auctorum nimis probet, quid tum postea? num propterea minùs clarè suam sententiam explicat? Imò magis. Atqui in referendis Doctoribus non id ego modò ago, vt rationes, & argumenta ipsorum ad conclusionem meam probandam vsurpem; sed vt mentem, & iudicium eorundem planissimum bono in lumine collocem; quicquid deinde sit de illorum argumentis. Omnes porrò, quos retuli, tam §. 4. quàm 5. meæ assertioni suffragari fatebitur quisquis procul a studio partium, candidam veritatem amat, ac profitetur. Adde quòd nemo ex citatis Auctoribus, si, vt par est, intelligatur, nimis probat. Neq; enim id, vt dixi, probatum huc vsq; est. *Qui nimis non probãt.*

CC XXIII. *Et cum distinctione accipiendi sunt, etsi absolutè loquantur, tenere qui sine illa intelliguntur.* Sed illud vrgetur maximè, homines doctos, & assuetos distinguere, quum opus est distinctione, quandoquidem absolutè loquuntur, iuxta genuinum ipsorum sensum non videri cum distinctione explicandos. At ego miror valde huiusmodi exceptionem, vel regulam opponi, quæ omnino falsa est, & ingenti cum ignominia Doctorum omnium coniuncta. Nam hinc fit, vt quum apud Theologos, & Casistas doctos,

ctos, & assuetos distinguere, quum opus est distinctione, legimus furtum, detractionem, violationem diei festi per opera seruilia, fractionem ieiunij præcepti, omissionem Missæ die festo, & similia, esse peccata mortalia, nullâ aliâ appositâ distinctione, continuò ita esse iuxta genuinum ipsorum sensum interpretandos, vt velint furtum etiam vnius oboli esse lethale; leuissimam etiam detractiunculam esse lethalem; opus seruile in festo die, spatio dimidiati etiam quadrantis factum esse lethale; comestionem vnius etiam ciceris extra prandium, & vespertinam collationem in die ieiunij præcepti esse lethalem; neglectum minimę particulæ Sacri non auditæ die festo esse quoq; lethalem. At quis Doctorum, qui non penitùs desipiat, hanc regulam, vel interpretandi normam non explodat? Quis nescit, vbi lex habet latitudinem materiæ, culpam grauem in leuem ex leuitate materiæ degenerare; & quum graue crimen pronuntiant Doctores, grauem quoq; materiam criminis grauitati congruentem designare? Quis non Doctorum in rebus notissimis, qualis hæc de leuitate, & grauitate materię culpam de veniali in lethalem vertente, omittit distinctionem, generatimq;, vt res ipsa naturâ suâ fert, loquitur, ac præcipit? Et statim hi cuncti ad hanc violentam explicationem torquendi sunt, vt quamcumq; transgressionem etiam in materia leuissima, quia distinctionis expressissimè non meminerunt, mortiferam esse decernant? At hoc non est Doctores explicare, sed prodere, intolerabiliq; ignominia dehonestare. Qui verò sapiunt, perspectum habēt, Doctores ex genere ipso rei ita loqui, quum grauis culpæ aliquid notant, tametsi id ex leuitate materiæ in veniale peccatum dumtaxat abeat. Ergo eodem modo Doctores a me recensiti superfluum ornatum mulierum prouocantem ad libidinem mortali scelere obstrictum generatim statuentes, de notabili tantùm, & graui prouocatione ab eo, qui sapit, necessariò interpretandi sunt, & qui aliter eos accipit, ipsos non doctos esse homines indicat, sed imperitos planè, stupidos, ac bardos insigni cum iniuria facit, quod est absurdum.

Quid quòd aliqui etiam distinctionis mentionem de graui excessu, qui idem prorsus, ac notabilis prouocatio in casu ab ijsdem proposito significat, manifestò faciunt? Baptista de Salis *num.* 130. citatus, *Poterit esse tantus excessus, quòd erit occasio data etiam ex parte mulieris se ornantis*. Eodem pacto & Baptista Troxamala *num.* 35. allatus. Explicatissimè etiam S. Antoninus *ibidem* memoratus: *Ornatus vtiq; tam inordinatus esse potest, quòd erit occasio efficaciter data, vnde & mortale*. Siluester pariter *num.* 36. adductus rotundissimè: *Est mortale dupliciter, si consideratâ circumstant à personæ, officij, loci* &c. *sit excessus notabilis* &c. *vel detur occasio peccati mortalis quod est, quando excessus notabilis est*. Distinctissimè etiam Angelus *num.* 37. recitatus: *Quando est in ornatu excessus, præsertim prouocatiuus ad libidinem*. Suarez quoque *num* 43. indicatus, planissimè: *Si esset ornatus superfluus, & maximus, vel si de se esset prouocatiuus ad malum*. Dilucidè etiam Gordonus *num.* 44. *ibidem* laudatus: *Nimius ornatus, & qui incitaret ad scandalum passiuum, reprehenditur a Nauarro, & Caietano, & rectè sentiunt Antoninus, & Siluester esse mortale*. Granado item clarissimè. *Si ornatus esset valde nimius, non foret excusanda femina a mortali* &c. Nec minùs etiam perspicuè alij supra enumerati loquuntur.

CC XXIV. *Imò aliqui grauis excessꝰ diserte meminerunt.*

Quo igitur fundamento dicitur, absolutè sine distinctione hos loqui, quum distinctionem sole meridiano clariorem adhibeant?

CC XXV. *Et indirectum quoque contemptũ salutis proximi indicant esse mortalem.* Alterum subterfugiũ, quòd memorati Auctores damnẽt solùm mortalis ornatum, quando adest directus contemptus salutis proximi, est omnino falsum, quum ijdem apertissimè indirectum etiam contemptum dumtaxat ad talem culpam incurrendam sufficere doceant tam illi, qui §. 5. quàm qui §. 4. relati sunt, præsertim *num.* 148. & 149. nec non de indirecto huiusmodi contemptu disputantes, directum a se excludi manifestè denuntient: quod qui inficiatur adeo confidenter de omnibus, vel ipsos Auctores nunquam legit; vel si legit, non intelligit; vel si intelligit, merum meridiem cæcæ noctis instar habet. *Quis sit directus contemptus proximi.* Directus quippe contemptus salutis proximi a Doctoribus peccati mortiferi meritò damnatus, non est quædam elatio, qua se quis alijs præfert, aliosq; parnipendit. hæc enim est peccatum iactantiæ, vanę gloriæ, atq; arrogantiæ, quod communiter mortale non censetur a Doctoribus, vt videre est apud Lessium *lib. 4. de Iust. cap. 4. dub. 9. num. 68. vers. si verò loquamur. & dub. 10. num. 76. vers. sextus est.* Nam in tali arrogantia, & prælatione sui non contemnitur salus animæ proximi, qualis contemptus ad culpam mortalem a Doctoribus requiritur, sed conditio temporalis pro huius vitæ statu præsenti alterius personæ despicitur. Vnde directus salutis proximi contemptus alius non est, quàm directa intentio inducendi alium ad peccatum. Præter quem tamen directum contemptum, Doctores alium quoque indirectum planè agnoscunt, explicantq;, & lethalem esse perspicuè decernunt, in superfluo etiam ornatu nominatim. Similis farinæ alter prætextus est, quòd ijdem Doctores absolutè excusent a mortali ornatum mulierum sine praua intentione, quod est falsissimum, & falsitatis palpabilis ab ijsdem Auctoribus palàm conuincitur, dum in proposito casu omnis praua intentio mulieris ab ipsis palàm exclusa supponitur, & nihilominùs nimius ornatus illius ad libidinem prouocans lethalis iudicatur; de casu verò prauæ intentionis directæ separatim omnino ab ijs disseritur, vt eos inspicienti, ac diligenter consideranti compertum est.

CC XXVI. *Ridicula ostenditur obiectio.* Denuq; vtraq; euasio, & tota obiectio euertitur fundirus ex eo, quòd duplici, ac pertridicula absurditate laborat. Nam ea hinc ponit, Doctores absolutè loquentes esse absolutè sine vlla distinctione, etiam in sensu valde falso, absonoq;, etsi rectus, & legitimus ex ordinaria sapientum interpretandi lege commodissimè elici possit, intelligendos, quod absurdissimum est, vt §. 9. patefeci. Sicut enim absurdus legis publicæ sensus cauendus semper est, verbis etiam ad impropriam significationem traductis, vt docent cuncti Theologi, & Iurisconsulti in tractatu de Legibus, quia legislator præsumitur semper prudenter legẽ condidisse, adeoque sensum bonum legi etiam indidisse; ita quoque Doctor quilibet, qui priuatus quasi legislator est, doctrinæque, & prudentiæ pręsumptione potitur, semper in eo sensu, qui non sit absurdus, sed rectus, iure explanandus est, nisi aliunde probetur eũ fuisse allucinatum. Hîc verò in obiectione traditur, Doctores absolutè sine distinctione loquentes, quanquam in sensu planissimo, & communissimo, & probatissimo accipi possint, adhibita distinctione etiam sanissima, & vulgatissima; tamen absolutè in sensu etiam absurdissimo sine vlla distinctione esse

acci-

accipiendos, quod absurdissimum, & perridiculum est, vt patet. Illinc verò eadem obiectio ijsdem Doctoribus a me citatis, quos absolutè locutos ait, interpretandis duplicem distinctionē de contemptu directo salutis proximi, & de excusatione carentium praua intentione, tametsi vtramq; falsam, violentam, & contra aperta eorundē Doctorum verba pugnantem, vt dixi, apponit, & præscribit, quo nihil absurdius, aut magis ridiculum. Non vis adhiberi distinctionem, vt rectè sensisse videantur Doctores, sed mauis eos deliros censeri, etsi nihil id suadeat, sed exaduerso legitimi sensus fundamenta oculis cernantur: iubes verò adhiberi distinctionem præposteram, & fatuam, quæ fatuos illos esse cogat, dum affirmant, quod expresſè negant. Quàm vereor, ne hic illud Horatianum locum habeat. *Spectatum admissi risum teneatis amici?*

CC XXVII. *Et omnino improbabilis.* Ex quibus bene perpensis constat, præsentem obiectionem cum suis excusationibus esse prorsus inanem, atq; improbabilem, neq; ab alio, quàm ab eo fieri posse, qui sine vllo fundamento ex mera voluntate primò fingit sibi, non dari notabilem prouocationem ad Venerem ex immodico ornatu muliebri; deinde, vt hoc semel constitutum & fixum quocunq; modo tueatur, in omnia diuerticula profugus se abdit, manusq; violentas Doctoribus contra meridianam veritatem inferre non dubitat, perabsurdè eos explicando, atque ad sensum falsum absonumque torquendo, quod nefas est.

CC XXVIII. *Nec sequitur, diuitias quoque fore vitandas.* Obijcies VIII. Nihil a Scripturis sacris æquè plenum occasionum esse, & periculorum delinquendi refertur, ac diuitias, vt notum est: & tamen nemo has, vt tales occasiones vitet, relinquere tenetur. Ergo non secus nimius ornatus, vtcumq; peccandi occasio sit, sub mortali a feminis vitandus minimè est. Respondeo, & militiam, quæ peccandi periculis etiam abundat; & mercaturam, quæ ijsdem obnoxia est; & caussidicinam, quæ ijsdem exposita est; imò & creaturas omnes, quæ *in muscipulam pedibus insipientium facta sunt*, pari iure hic obiectari posse. Sap. 14. Verùm aio, esse disparitatem. I. Quia occasiones, e diuitijs, militiā, mercaturā, &c. ortæ, sunt remotæ dumtaxat, talesq; à Doctoribus passim reputantur, quando scilicet nō agnoscuntur coniunctę hic, & nunc cum probabili periculo culpæ mortalis, nec determinatæ, sed indefinitæ solùm, vt supra c. 5 §. 11. n. 191. obseruaui; quę verò ex habitu valde prouocatiuo manant, proximæ, vt ex productis Doctoribus §. 4. & 5. manifestū est. II. Quia licèt militia, & mercatura remotæ tantū occasiones plerisq; sint; Si quis tamen in illis nonnullas proximas sibi euadere experiatur, tenetur ipsas, si possit sine graui incommodo, deserere, vt e communi doctrinā vulgatum est; sicut certum quoq; est, defigere oculos in formosā muliere esse occasionem tantùm remotam, at si quis expertus est, vix sine culpā mortali a simili aspectu se discedere, fit huic talis aspectus occasio proxima, quam debet sub mortali vitare. III. Quia qui militiam adeunt, mercaturā exercent, diuitias habent, quæ sunt res omnino indifferentes ex se, præcisè sine culpa etiam veniali in tali statu versantur. At immodicus ornatus ad malum prouocatiuus saltem leuiter, peccati venialis reus est iure naturæ, vt Doctores omnes sanciunt. Vnde aliud discrimen patet, quia in tali ornatu illicito est pellacia, atq; illecebra moralis, & physica ad libidinem solicitans, non autem in diuitijs, aut in mili-

militia intrinsecus, sed extrinsecus. IV. Quia diuitiæ sunt occasiones delinquendi ipsimet possidenti. At ornatus ad libidinem alliciens occasionem talis culpæ non ipsimet allicienti & prouocanti, sed alijs prouocatis ordinariè præbet. V. Quia etiamsi concederetur (quod tamen minimè concedo) a diuitijs occasiones proximas delinquendi mortaliter conflari tum ipsis possidentibus, tum alijs, adhuc nemo ex diuitibus eas hoc nomine deserere teneretur, quia nemo cum graui suo incommodo tenetur vitare sibi, vel alijs periculum proximum lethaliter peccandi, vt patet e vulgata doctrina. Atqui abijcere magnas diuitias, e quibus tot pericula exiliunt, in communi sapientum æstimatione graue admodum incommodum est; non est autem graue relinquere valde immoderatum ornatum, vt §. 12. demonstraui. Ergo longè dispar vtriusq; casus ratio est.

Nonnullas alias difficultates proponit, & soluit Dionysius Carthusianus in suo *Directorio cit. art. 15. & 16.* quas, quia nullius ferè momenti sunt, & ex dictis nullo negotio hactenus dissolui possunt, de industria pretermitto.

CC XXIX. *Cõtraria opinio ornatum valde prouocatiuũ libidinis negans esse lethalẽ, improbabilis est.* Quibus ita commodè absolutis, apteque conclusis, quum sententia damnans culpæ mortalis immoderatum valde ornatum mulierum ad Venerem notabiliter prouocantem, hucusque propugnata, tam firmis rationibus nitatur, tantáque Doctorum conspiratione muniatur, vt nullus planè eam negare audeat (nemo quippe hanc propositionem; *ornatus muliebris valde immodicus ad libidinem notabiliter prouocans est mortalis*; inficiatur, etsi plerique distinctionem leuis prouocationis a notabili minùs cautè omiserint) iure optimo nunc pronuntio, contrariam opinionem, si quis fortè eam primus vellet obtrudere; quum & ratione, & Doctorum auctoritate destituatur, nec non communi Doctorum sententiæ, validisque rationibus aduersetur, esse omnino improbabilẽ. Quæ omnia satis dilucidè, & solidè antea explicata sunt, atque ostensa; Atq; hæc sanè non pauca de assertione prima supra §. 2. explicata abunde sufficiant.

Assero preterea casum expositæ doctrinæ eodem illo §. 2. *num.* 25. & deinceps probatæ non esse merè speculatiuum, & Metaphysicum, sed moralem, & practicum; tum quia sancti Patres antea recensiti in eiusmodi corruptelam tanquam passim vsitatã, acriter inuehuntur; tum quia tam multi Doctores §. 4. & 5. allati eandem veluti in vsu a feminis positam mortalis culpæ notant; tum quia multas feminas hac de causâ æternum damnari, locupletes Auctores antea adducti, & comperta etiam exempla pariter recitata testantur; tum quia experientiâ constat, a feminis, quæ simplicitatem iam exuerunt, & obscœnis cogitationibus saltem titillantur, vexanturq; subinde, minimè ignorari, se a viris, seu ab aliquo particulari noto, vt a Titio, vel a Caio, seu ab aliquo indefinito in occasionibus hîc, & nunc determinatis, vt in hodiernis choreis, in hodierno ludo, in hodierno concursu, in hodiernâ conuersatione, & confabulatione &c. ob talem immodicum valde ornatum lasciuè appeti, vt satis ex disputatis supra §. 8. & 9. conuincitur, quæ facilè persuadent, sicut ab immoderato notabiliter ornatu mulierum occasio proxima delinquendi lethiferè præbetur hîc, & nunc, seu vni determinato, seu indeterminato hîc, & nunc etiam; ita ipsas pariter hîc, & nunc talis ruinæ a se alteri, vel pluribus creatæ sufficienter esse conscias, *CC XXX. Casus præcedẽtis doctrinæ practicꝰ est.*

atq;

atq; adeo etiam reas.

CC XXXI. *Peccat mulier lethifere, nisi ei constet prudenter, neminem esse, qui ex suo ornatu valde prouocatiuo.* Assero denique, mulieri cuicumque satis consciæ, suum ornatum esse valde prouocatiuum libidinis, non satis esse, quò in cotidianis occasionibus conuersandi, confabulandi, incedendi per vias a viris frequantatas, &c. a mortali culpa eximatur, si nesciat a se vllum mortale, seu proximum, vel probabile periculum labendi in lethale crimen alicui particulari, aut indeterminato per talem suum ornatum præberi; sed necesse etiam esse, vt ei prudenter ex circumstantijs constet, nullum simile periculum cuiquam, seu particulari, seu indefinito in dictis occasionibus hic, & nunc occurrentibus, & determinatis a se per eiusmodi suum ornatum creari. Do vtriusque casus exemplum. Lucretia gnara sui ornatus valde ad malum prouocatiui, interesse debet hodierno conuiuio numeroso, in quo aderunt plures feminæ, & plerique etiam viri; omnes tamen vel præ senili ætate, vel ob timorem Dei, robustamque virtutem immunes fore probabilis periculi cadendi in mortale ex suo tali prouocatiuo ornatu, prudenter sibi ex circumstantijs persuadet: contra verò eadem Lucretia, cum eodem ornatu exit e domo, ac per viam publicam pergit ad Templum, vel ad choreas, vel ad alia loca, vbi a varijs viris se conspiciendam satis nouit, quorum singulos omnesque simul non potest prudenter existimare tutos fore a probabili periculo delinquendi mortiferè ob suum ornatum; imò, quia compertum habet, nonnullos ex ipsis indeterminatè, etsi speciatim in indiuiduo ignoret, quinam sint, valde esse ad peccata lasciuiæ procliues, nulloque ferè, aut perexiguo Dei timore coercitos, facilè ruere saltem in desideria carnis; prudenter censere debet talem suum ornatum, quem scit esse valde libidinis prouocatiuum, fore illis scandalo, & graui ruinæ spirituali; neque oppositum prudenter opinari potest: ac proinde in priore casu extra culpam mortalem est, in posteriore autem si citra graue incommodum eo ornatu abstinere potest, & non abstinet, delinquit lethiferè. Sic explanata assertio, euidéter infertur ex disputatis, & cōclusis *cap. 5. 6. & 7.* facileq; ac breuiter ostenditur, præscindendo tamen ab omni inaduertētia, ignorātia, vel alia caussa legitimè excusante.

I. Quia ita exposita assertio reuera eadem est, ac prima, a qua nihil prorsus discrepat, vt conferenti vtramque perspectum est; etsi operæ pretiū fuit, paulo clarius illam hic explicare. CC XXXII *Vt patet ex I. conclusione*

II. Quia quilibet tenetur subtrahere proximo occasionem mortalis culpæ, quando eum ex passione, & infirmitate ob rem indifferentem etiam a se subministratam, in proximum delinquendi mortaliter periculum, conijciendum probabiliter etiam duntaxat, seu prudenter, ne dum certò, præuidet, vt supra *cap. 5. §. 4. num. 53.* vidimus: At in casu posteriore proposito Lucretia probabiliter, & prudenter debet credere aliquem ex aspicientibus in morale, & graue periculum delinquēdi mortaliter ob suū immodicū valde ornatum, casurum; nec aliter prudenter iudicare potest; si quidem supponitur nosse aspicientes in lasciuiam pronos, facilè in culpam mortalem labi, suumque cultum esse libidinis valde prouocatiuum, adeoque nequit prudenter credere ipsos oblatā sibi tali lasciuiæ proximā occasione non conijciendos in manifestum luxuriæ periculum, vt patet. Ergo nisi omittat talem cultum, peccat mortaliter. CC XXXIII. *Tum ex dubio de ruina proximi.*

III. Quia quando res sunt tales, vt seu ex institutione sua, seu ex vsu hic, & nunc CC XXXIV. *Et ex cultu ip-*

so prouocatiuo ad malum.

nunc ad malum finem destinatæ sint, ita vt moraliter semper probabiliter timeatur prauus vsus, non licet eas subministrare alteri, nisi in particulari constet cessare periculum praui vsus, vt ex communi Doctorum sententiâ supra *cap. 5. §. 7. num. 96.* obseruaui. Sed in præsenti casu supponitur ornatus esse valde irritatiuus libidinis, probabiliterque timeri communiter prauus eius vsus. Ergo nisi prudenter constet feminæ hîc, & nunc cessare periculum praui vsus, peccat mortaliter adhibendo eiusmodi ornatum.

CCXXXV *Nec nō ex alijs exẽplis.*

IV. Quia certum est, nefas esse, vendere venenum, nisi ijs, qui præsumũtur prudẽter eo nõ abusuri, vt supra *cap. 5. §. 7. num. 96.* notaui. Certum pariter, edere libros lasciuos, aut lasciuã pingere imaginẽ, aut pronos in ebrietatem inuitare ad bibendum, culpæ mortalis a Doctoribus sine controuersiâ damnari, vt dicto *cap. 5. §. 4. nu. 41. & 43.* planum feci. At certum item est, tales actiones non eximi a mortali nisi prudenter quis hîc, & nunc censeat cessare in ipsis periculũ abusus lethalis, vt quando inuitat tam sobrios ad bibendum, vt eos a periculo ebrietatis abesse merito reputet; vel ostendit imaginem, aut librum lasciuum nonnullis viris fortissimæ castitatis, quos minimè ad malum incitandos propterea, haud temerè arbitratur. Verùm quia pingere lasciuam imaginem, seu edere lasciuos libros semper habet morale periculum, vt exponantur oculis aspicientium, aut legentium cum graui periculo lethiferæ ruinæ, idcirco eæ actiones ex se mortales sunt. Sed ornatus valde ad Venerem lacessens eiusdem prorsus conditionis est, ac venditio veneni, inuitatio ad bibendum &c. editio libri lasciui, imago turpis &c. quantum ad presentem casum attinet, etsi aliunde discriminentur, quia illæ etiam actiones non sunt intrinsecè omnino malæ, sed possunt ex graui aliqua necessitate honestari, vt supra ponderaui. Ergo sicut hæ non sunt licitæ, nisi hîc, & nũc prudenter constet, eas carere periculo probabili abusus &c. ita quoque neque ornatus valde prouocatiuus lasciuiæ licitus est, nisi hîc, & nunc sciat femina prudenter, neminem idcirco grauiter periclitaturum.

CCXXXVI. *Tum ex documentis Patrum.*

V. Denique, quia Patres §. 6. 7. & 8. allati, idcirco signanter culpæ mortalis nimium feminæ ornatum damnant, quia *alijs sit exitio, & pro gladio ad necem alterius, & concupiscentiæ libidinem nutriat, & peccandi fomenta succendat, & velut gladium, et venenum videntibus se prabeat*, vt loquitur S. Cyprianus; *& venenum afferat alijs, si adsit, qui bibat*, vt scribit S. Hieronymus; *& venenum offerat, etsi nullus, qui biberit, inuentus sit; & gladium acuat, & accendat ignem, & dexteram armet, & adulteros præparet, calicem perniciosum misceat, ac præbeat*, vt luget S. Chrysostomus; & *aucupium hominum sit, & immanes voluptates procreet*, vt ait Clemens Alexandrinus; *& pudicis afferat excidium*, vt S. Petrus Eremita testatur; *& incentiuum vitiorum sit*, vt fidem facit S. Ambrosius; & *oculos intuentium fascinet*, vt auctor est Hildelbertus; & *ignem iuuenum, ac fomenta libidinum* suppeditet, vt S. Hieronymus iterum memoriæ prodit. Atqui ornatus valde prouocatiuus libidinis agnitus vt talis, quamdiu non constat prudenter, illum gestanti, cessare in eo hîc, & nunc periculum morale praui vsus, obnoxius est omnibus illis scopulis, & corruptelis, quibus memorati Patres obnoxium eum vociferantur, ac proinde & delicti grauis reum indicant, vt *loc. cit.* expendi. Ergo

Lucretia

Lucretia in casu posteriori præsentis assertionis gestans habitum valde incitantem ad libidinem, peccat toties mortaliter, quoties sine alia iusta caussa excusante hîc, & nunc in cotidianis occasionibus cum eo prodit, vel domi eo vtitur, neque tamen ipsi prudenter constat, eum expertem esse probabilis periculi labendi in lethale crimen alicui seu particulari, seu indefinito hîc, & nunc afferendi, vt ex dictis manifestum est. Et hoc ipsum quoque sanciunt vniuersi Doctores §. 4. & 5. producti.

CCXXXVII *Vnde liqet casum lethiferi ornatus esse nimis frequentē.* Ex quibus ita expensis multo magis perspicuum est, casum præsentis assertionis, & primæ, quæ reipsa vna ac sola est, non esse metaphysicum, sed practicum, & in cotidiano vsu nimis etiam frequentem; quandoquidē pluribus feminis simplicitate carentibus, & a Veneris prauis saltem cogitationibus minimè liberis sat notum est, suum nimium cultum, esse notabiliter prouocatiuum libidinis, complures; ex viris aspicientibus siue particulariter, siue indeterminatè dumtaxat cognitis, luxuriæ facilè succumbere; ac proinde probabiliter quoque ob talē suum ornatum prouocatiuum in morale periculum delinquendi mortaliter lapsuros; neque prudenter iudicare possunt, tale periculum a se nemini suppeditandum, dum sese liberè ita ornatas exponunt oculis eorum, quos Veneris flammis succensos non ignorant: ac propterea mortalis delicti reę omnino sunt.

Vnus hîc iniici fortè posset ab aliquo scrupulus de perplexitate, de periculis, & de damnis, quæ ab assertionibus modò statutis afferri possunt tā Confessarijs ipsis, quàm Pœnitentibus. At is infra *disp.* 2. commodiùs excitabitur, & dissipabitur.

Variæ excusationes, & caussæ, quæ notabilem prouocationē ornatus ad malum a culpa mortali liberare queāt, expenduntur. *Cap. VIII.*

QVanquam ornatus immodicus ad libidinem valde prouocatiuus diuino, & naturali iure, vt supra §. 17. & *cap.* 2. enucleaui, prohibitus sit; non tamen ita intrinsecè malus censendus est, quin ex aliquā circumstantiā honestari possit, vt cū tali circumstātiā minimè prohibitus iure existimetur. Hęc autē circumstantia, est iusta caussa, opus aliàs indifferens agendi, quā positā, suppeditare alteri abusuro ad culpam, materiam, vel occasionem indifferentem, vacat culpā, vt pluribus *cap.* 5. explanaui. Sicut etiam exponere seipsum periculo proximo peccandi mortaliter, iure diuino, & naturali vetitum est, adeoque & delictum lethiferum, vt tradunt omnes. Nihilominùs, vbi quis ex iustā caussā tali periculo se exponit, minimè peccat, vt sine controuersia fatentur Theologi apud Thomam Sanchez *lib.* 1. *Decal. cap.* 8. *num.* 3. supra *cap.* 5. §. 11. *nu.* 177. vidimus. Ergo neque peccabit ex iusta caussa eidē exponens proximum, quum nemo plus diligere proximum, quàm seipsum, sed dumtaxat sicut seipsum teneatur. Ratio est, quia lex de vitando scandalo tam proprio, quàm alieno, non vetat simpliciter actionem, vel materiam indifferentem, ex qua sequitur ruina proximi, sed tantùm cum tali circumstantia, quando deest caussa iustificans eandem actionem, vel materiam. At sublatā tali circumstantiā & positā circumstantiā,

Ex graui caussa fortè ornatū valde prouocatiuum Veneris, non peccat, ne indirectè quidem.

cumstantiâ, oppositâ iustæ caussæ, iam cessat materia legis, & ipsa lex, vt ex tractatu de Legibus suppono, & compertum est. Haud secus etiam si quâ necessitate graui vrgeatur femina ad ornatum immodicum notabiliter ad malum irritantem gestandum, etsi hic nihilo secius irritabit, ipsa tamen delicti, & indirectæ cooperationis erit immunis, quia lex caritatis non obligat ad alienum peccatum vitandum cum tanto onere, vt planum est. Iam quænam sint huiusmodi caussæ iustæ, & legitimæ, indagandum.

II. *Feminæ falsò prætexunt, se ornari superflue maritorum gratia.* In primis mulieres pro iusta caussa, & legitima excusatione sui immodici, ac luxuriantis ornatus, suorum maritorum gratiam, ac voluntatem testari solent. At certa ab incertis secernamus. Licet sanè feminæ ornare se moderatè, vt placeat viro suo; & si fortè in ornatu leuiter excedat, non peccat nisi venialiter; imò etiamsi ornatus valde immodicus sit in genere pretij, non delinquit tamen mortaliter iuxta probabilem Caietani, & aliorum sententiam, vt supra *cap. 4. num. 11.* iam explicaui. Sin autem notabiliter ad Venerem prouocet, lethiferæ culpæ rea est, nisi aliunde excusetur. Nunc quid Sancti Patres aduersùs has, quæ maritorum caussâ ornatum a se affectari, non tam aiunt, quàm comminiscuntur, sentiant, audiamus. S. Ioannes Chrysostomus *hom. 10. in Epist. ad Colos.* falsitatis ipsas egregiè ita coarguit. *Quid ornaris, dic, quæso? vt viro placeas? Igitur domi hoc facias. Hic verò contrarium fit, scilicet domi summa incuria; si foras itur, annus est, dum comuntur. Si autem proprio vis viro placere, alijs ne cura, vt placeas. Si verò alijs placere vis, non potes placere tuo.* Eodem tendunt, quæ S. Clemens Romanus Christi Vicarius *lib. 1. Apostol. Constitut. cap. 8.* sic præclarè monet: *Ne igitur vos, quæ Christianæ estis, tales imitemini. Si autem vis fidelis esse viro tuo, stude, vt ei tantùm placeas: in plateis verò caput tuum obnube: obtegendo enim caput, aspectum curiosioribus occludes.* Veteribus Patribus subscribit quoq; Gulielmus Peraldus Episcopus Lugdunensis *Tom. 2. Summa, Tit. de Superbia, cap. 11. Regina Esther,* inquit, *quæ cor nobile habebat, abominabatur signum superbiæ, quod in capite suo erat. Notanter dicit,* quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ: *ornatum enim suum non ferebat, nisi quando Regi marito suo se ostendebat. In quo mulieres nostri temporis multum sunt ei dissimiles, quæ quum sunt cum maritis, non curant de ornatu: quando verò in publicum volunt procedere, volunt esse ornatæ, & tamen dicunt, quòd ornant se propter maritos suos.*

III. *Neq; fucis gratiam eorum sibi conciliant.* Sed demus mulieribus, nō malo dolo, sed bona fide eas se ornare, quò maritis suis placeant. At dum fucos adhibent, vt fallant, falluntur ipsæ; dum conantur decipere, decipiuntur. Neq; enim ita pigmentis, ac figmentis coniugum suorū gratiam sibi conciliant, sed potiùs alienant. Quò pertinet celeberrimum illud S. Augustini effatum *Epist. 73. ad Possidium*, quod & *cap. fucare, de consecr. dist. vlt.* refertur, passimq; a Doctoribus, & Theologis hactenus citatis ingeritur: *Fucare pigmentis, quo vel rubicundior, vel candidior, vel verecundior appareat: adulterina fallacia est, qua nō dubito etiam maritos se nolle decipi, quibus solùm permittendæ sunt feminæ ornari secundùm veniam, non secundùm imperium. Nam verus ornatus, maximè Christianorum, & Christianarum non tantùm nullus fucus mendax, verùm ne auri quidem vestisque pompa, sed mores boni sunt.*

IV. Aliam rationem ad vxores ab hac insania, fatuoq; maritis suis lenocinandi

Fucis verò abstinentes Deū glorificant. nandi consilio reuocandas S. Chrysostomus *hom. 4. in cap. 1. Epist. 1. ad Timoth* suggerit, vbi quum quæsisset, quęnam Deum in corpore suo glorificaret, sic philosophatur. *Quæ vnguentis delibuta non pergit, quæ faciem nequaquam fucis, atque coloribus pingit, quæ Dei contenta opificio, nihil ex se addere quasi arte molitur. Quid enim studium tuum? Quid artem consummato a Deo opificio admouere præsumis? Non tibi sufficit diuina formatio?* *Fucatio exagitatur.* *An verò, velut excellentior opifex diuinū opificium corrigere impiâ moliris audaciâ? atque ad auctoris iniuriam ornaris, vt post te greges iuuenum trahas? Et quid, inquies, ego facere possum? Non enim hæc ego volo, sed, viri caussâ hæc facere compellor. Adamari non potest, quæ non vult. Pulchram te condidit Deus, vt in hoc ipse laudetur, & admirationi sit opificium eius, non vt patiatur iniurias. Noli hanc illi vicem reddere; sed pudicitiâ, & verecundiâ te ornare contende.*

V. *Mulieres frustra se ornant, quò maritos suos a pellicibus abstrahant, quos potiùs, virtute sua lucrarentur, luxu autē alienāt.* At maritus non rarò pellicem perditè deperit, a qua vt eum auellat vxor, fucis, & immodicis ornamentis illum aggreditur. Sed temerè, atque inconsultò, nullo prorsus compēdio plerumque. Huc enim pertinent, quæ ad hunc mulierum prætextum euerberandum validissimè idē S. Chrysostomus *hom. 28. ad Hebræos* hunc in modum intorquet: *Quòd enim sic non viro placere desideres, & non ob hanc caussam te cupias ornari, ex ijs, quæ facis, manifestum cunctis apparet. Quum limen tui thalami fueris supergressa, confestim cuncta illa deponis, & vestimenta, & auramenta, & margaritas, & in ædibus potissimùm nihil horum gestas. Si autem viro cupis omnino placere, est vnde complaceas, per mansuetudinem, per placiditatem, per pudicitiam. Crede mihi mulier, etiāsi multū sit vir ille inferiora sapiens, hæc illum magis illiciunt; hoc est, mansuetudo, pudicitia, habitus sine typho sine multis expensis, vilis, & humilis. Impudicum quippe virum, etiamsi multa excogites ornamenta, non obtinebis. Et hoc nôrunt quotquot huiusmodi viros habuere. Quantumlibet enim tu studeas adornari, ille, si incontinens est, ad alteram pergit. Pudico verò & casto talibus minimè complacebis, sed magis horum contrarijs. His autem eum contristabis, quum de te suspicionem facis appetentis ornatum. Quid enim? Etiamsi vir ille reuerentiâ mansuetus, hoc tibi sicut pudicus & mitis dicere noluerit, sed intra se plurimum reprehendit; & zelum, & inuidentiam non cohibet, an non omnem voluptatem, & iucunditatem illi in posterum eximis? inuidentiam contra teipsam excitans?*

Imò non solùm fructu nullo, sed non leui quoq; sæpe damno proprio illusæ feminæ ad has artes confugiunt. Testor eundem S. Chrysostomum loco paulò ante laudato clauam feminarū Herculeam, qua se tuentur, caussatæ se ornari virorum gratiâ, in ipsas bellè retorquentē ijs verbis: *Si ad id deseruiat ornatus, citò vir tuus, huiusmodi faciem amare consuetus, meretricio vultu delectabitur, & capietur. Quòd si illum docueris amare in vxore mores, venustatemq; dignitatem; non facilè conuolabit ad scorta, neque hæc in meretrice reperiet. Noli docere virum risus suauitate decipi, neque fracto solutoque incessu capi, ne aduersùs teipsam illi arma ministres: instrue illum castitate gaudere; hocque præstare poteris, quum huiusmodi habitum perferes.* Concinit ferè S. Hieronymus *lib. 2. contra Iouinianum* amandæ vxoris modum requirens, ac intemperantiam damnans. VI.

Origo quidem amoris honesta erat (inquit, habeturq; etiā 32. q. 4. c. origo) *sed magnitudo deformis. Nihil autem interest, ex qua honesta caussa quis insaniat. Vnde & Xystus Pythagoricus in* *Amor in vxorem nimius adulter est.*

sen-

sententijs; Adulter est, inquit, in suam vxorẽ amator ardentior. In aliena quippe vxore omnis amor turpis est, in sua nimius. Sapiens iudicio debet amare coniugem, non affectu. Non regnet in eo voluptatis impetus, nec praeceps feratur ad coitum. Nihil est fœdius, quàm amare vxorem, quasi adulteram. Illæ ergo vxores, quæ fucorum, lenociniorum, immodicique ornatus pellaciã a maritis suis amari se student, non vt vxores, sed vt adulteras; nec affectu maritali, sed meretricio; nil aliud lucrantur, nisi quòd eos ijsdem artibus instruunt, vt ad meretrices, ad scorta, ad pellices connolent.

VII. *Vxores nimis se ornãtes, vt suis maritis placeãt, a culpa non eximuntur.* Verùm *si e sententia Chrisostomi*, vt probè Gabriel Aluarez in *cap. 3. Isaiæ, Vers. 26. num. 94.* ratiocinatur, *ne maritatis quidem fœminis, vel praetextu continẽdi in officio maritos, & alliciẽdi, licet, decetue se polire, pingere, fingere, & aliam quasi personam pigmentis, monilibus, vestibus, adhibitis, induere; vnde facilè intelligitur, quàm rarus, quàm moderatus debeat esse eiusmodi rerum vsus.* Quocirca Alexander de Ales parte 4. *Summa, quaest. 11. de manducatione Euchareftiæ art. 2. §. 4. quaest. vlt.* disertissimè ad id, quod sibi initio obiecerat, mulieres ita se ornare, vt placeãt viris suis, respondet. *Dicendum, quòd voluntas placendi maritis suis, siue ipsa placentia non excusat eas a peccato mortali: quia modus, per quem placent, vel placere intendunt, nec Deo placet (vt ex dictis patet) neque maritis.* Cui opinioni totidemque verbis recitatis Diuus quoque Bernardinus *tom. 1. de Christiana Religione, Serm. 47. art. 1. cap. 3.* omnino subscribit. Quæ ita accipienda sunt, vt de ornatu notabiliter ad lasciuiam prouocante dicta locum habere existimentur. Quo item sensit Dionysius Carthusianus in *Directorio Vitæ Nobilium art. 15.* quum e Glossa, & Alberto magno in ea S. Petri verba *Epist. 1. cap. 3. Quarum non sit extrinsecus capillatura &c.* retulisset, mulieribus fas esse, vti ornamentis primò, vt maritos suos ab adulterio reuocent, deinde vt viris suis tantùm placeant; mox *artic. 16.* sequenti respondet, *quòd mulieres possunt suos ornatus excusare per suos maritos modis prætactis* (nempe vt auocent ab adulterio, vt ipsis tantummodo placeant) *dummodo non excedant se ornando pompaticè, aut curiosè; & vltra decentiam sui status; sicque quòd contra præcepta diuina non agant. Nec ad retrahendum viros suos ab adulterio, vel ad complacendum eis tantummodo, debent aliquid agere contra præceptum Dei, & proprias perdere animas, aut proximos scandalizare: quia tenentur Deum incomparabiliter plus amare, ac venerari, quàm suos maritos; imò seipsas, & proprias animas obligantur magis diligere, quàm proprios viros: nec ad complacendum suis viris licet eis laqueum damnationis, & incentiuum carnalis concupiscentiæ exhibere, aut inijcere alijs viris, sed implere, quod ait Apostolus:* Vnusquisq; proximo suo placeat in bono ad ædificationẽ. Rom. 15.

VIII. *Quando nempe sine graui incõmodo possunt ornatum nimium omittere.* Nihilominùs hæc omnia ita temperanda arbitror, vt vera sint, obligentque feminam quamcunque, nedum coniuges, ad abstinendum a valde prouocatiuo ornatu ad libidinem quoties sine graui incommodo, aliàs minimè, vt ex dictis, & sæpius repetitis satis liquet. Sed quæ tandem sint grauia incommoda, quæ mulieres vtentes cultu notabiliter ad malum sollicitante legitimè excusant? Omnia enumerari non possunt, nonnulla in exemplum sufficient. Sed vera, & genuina a fucatis, & commentitijs discriminanda sunt.

IX. *Aliquã-* I. Quoniam supra *cap. 5. §. 7. num. 97.* animaduerti ex communi Docto-

rum

do etiā cum vicacitatu ra omittēdus.

cum regula, quando rationabiliter iudicatur, ex aliquo opere, aliàs etiam bono, magnam hominum multitudinem in aliqua communitate vel ex infirmitate, vel ex ignorantia inducendam in grauia peccata, tale opus esse omittendum cum vitæ quoq; & bonorum spiritualium etiam, quæ ad salutem minimè sunt necessaria, iacturâ: quoties præuideretur, ex quocumque habitu notabiliter ad malum prouocante magnam multitudinem hominum in grauia flagitia esse inducendã, omittendus vtiq; talis quoq; habitus foret cum vitæ etiam iacturâ, nedum cum grauium verberum tolerantia; & cum damno etiam bonorum spiritualium, quæ saluti necessaria non sunt, quemadmodum ex prædicta regula planè conficitur. Verùm vt hæc in praxi habeat locum, diligenter duo alia documenta, quæ supra *cap.* 5. §. 4. *num.* 35. & 54. exposui, sunt obseruanda. Nam, quum ex occasionibus peccandi etiam proximis nonnullæ abusui peccaminoso viciniores sint, quàm aliæ; & qui re indifferenti abusurus creditur, ad malum vsum magis minusue paratus sit; & peccatum ipsum, in quod lapsurus est, nunc grauius, nunc leuius, interdum contra solam caritatem, aliquando contra iustitiam prospiciatur; diuersa causa ad excusationem, vel damnationem suppeditantis rem indifferentem requiritur. Vnde si contingat peccata grauia, in quæ magna hominum multitudo inducenda ex valde immodico ornatu est, ita excedere quantitatem damni, quod ad ea vitanda subeundum est, vt pensatis omnibus, iudicio prudentis damnum spirituale communitatis imminens præponderare censeatur iacturæ etiam vitæ temporalis, & bonorum quoq; spiritualium, quæ saluti necessaria non sunt; profectò talis iactura ta-

Quod in praxi non accidit.

lium bonorum, & vitæ quoq; temporalis ad longè maiora, & grauiora damna communitatis arcenda ex lege caritatis facienda esset. At hic casus a cotidiana praxi distat summopere. Quanquam enim mulieres pleræque non ignorant ex suo valde superfluo ornatu aliquem, aut nonnullos in mortalia delicta hîc, & nunc incidere, nesciunt tamen (neque accidit) magnam hominum multitudinem in cõmunitate in occasionibus hîc, & nunc determinatis idcirco in mortale scelus ruere.

II. Etsi, vbi probabiliter cernitur vnum, vel duos ad peccandum inducendos opere alioqui nec malo, nec inductiuo ad peccatum; omittendum tale opus non est, cum vitæ iactura, aut cum graui alio famæ, vel bonorum temporalium detrimento, vt *cap.* 5. §. 7. *num.* 98. notaui; tamen, quum ornatus valde ad libidinem prouocans, spectatâ communi imbecillitate humanâ sit ad peccatum per se inductiuum, vt a culpa lethali eximatur, grauissima necessitas exigitur iuxta regulam eodem §. 7. *num.* 96. defixã. Iam si qua mulier ad ornatum valde prouocatiuum libidinis adhibendum grauibus contumelijs, aut iurgijs, vel leuibus etiam verberibus adigeretur, non existimo eam hinc sufficienter a mortali, si eum adhibeat, excusari, quia graues contumeliæ, vel iurgia, aut leuia verbera in morali æstimatione nõ inferunt grauissimam necessitatem, quæ ad talia excusanda requiritur. Sicut neq; excusaretur a lethali, qui leuibus verberibus, vel iurgijs, vel contumelijs, etiam grauibus ad publicandum librum valde lasciuum compelleretur; etsi ille liber non incitaret directè ad libidinem, adeoque non esset intrinsecè malus, sed indifferens, verbisque amatorijs indirectè solùm ad

X. *Quando vnus, vel duo lapsuri præuidentur, quãto incõmodo omittendus ornatus relinquendus.*

1.

lasciuiam prouitaret, vt eo *num. 96.* explanaui; quum omnia hæc incommoda nondum grauissimam necessitatem vulgandi talis libri iudicio prudentum creare reputentur. Atqui vt liber amatorijs tantùm verbis, licèt in se indifferentibus, tamen spectatâ cõmuni fragilitate ad lasciuiam indirectè inducere censetur; ita etiam ornatus eadem communi fragilitate spectata, indirectè ad lasciuiam, non quidem verbis repræsentantibus, sed re ipsa repræsentata, hoc est, toto mulieris illecebroso cultu, nihilo minùs, ne dicã, multo magis inducit; Ideoque par ad minimum ratio in vtroque casu militat. Quod si verbera non leuia, sed grauia ingruerent, hæc sanè grauissimam necessitatem imponere viderentur; adeoque a culpa etiam tum vtentem valde prouocatiuo libidinis ornatu, tum edentem in lucem librum notabiliter lasciuum, non quidem ad lasciuiam directè incitantem, adeoq; intrinsecè malum, sed indirectè solùm, & per se indifferentem, vt supra explicaui, vindicarent. Sed hic etiam casus Metaphysicã dumtaxat redolet, adeo a cotidiano vsu longè peregrinatur.

XI. *Vxores liberiore cultu vtentes excusatione carent.* Hinc Hieronymus Sopranis olim in Collegio Romano Theologiæ professor, & studiorum præfectus, ea, quæ in praxi vt plurimum accidunt, prudenter considerans, in Commentario in Dauid, digress. 1. cap. 2. §. 2. pag. 432. meritò pronuntiat, *nullam iustam excusationem feminas haberẽ, quum liberiore cultu compta, cum alijs, quam marito, versantur. Nam vel eodem modo, & in eundem finem volunt alijs placere, quo viris, & adulteræ sunt; vel vt placeant viris, aliorum periculum non verentur, & homicidæ sunt. At aliquando id mariti præcipiunt; audiendi non sunt. Quid enim si iubeant etiam, vt alijs prostituantur, aut cum alijs impudicè versentur? Hi enim sui tantùm habent in vxores, vt ita comantur, quatenus illis placeant, aut etiam non displiceant; non ita, vt ex illarum aspectu alij vulnerentur. Vel enim maritus ita vult vxorem suam alijs, vt sibi, placere, & in id ipsum, ad quod illam amat, ab illis amari; & leno est, non maritus; vel sibi tantùm vult placere, non alijs; & sic nec in eodem ornatu, quo sibi placet, illam debet alijs exponere; Quod si aliud vult, & aliud exequitur, absurdè vult, ob id nec audiendus.* Quippe *maritus quilibet* (vt rectissimè Tertullianus c. 3. de cultu feminarum, ab eodem Sopranis allatus) *& non adulter, castitatis exactor est in vxore; quæ in tantum viro suo places, in quantum alteris eo modo, quo places viro, placere non curas.*

XII. *Minæ, & obiurgationes ornatui periculoso excusando satis nõ sunt.* III. Quoniam verò leuia verbera inflicta, vel infligenda feminas a mortifero delicto, si eorum metu victæ, valde prouocatiuum libidinis ornatũ gestent, minimè liberant, vt palàm feci, multo minùs censeo fas esse vxori aut filiæ similem habitum ad malum lacessentẽ ferre, ob solas minas, vel obiurgationes, quæ vel a marito in vxorẽ, vel a Patre, aut a Matre in filiam intentantur, sed vnà cum verbis innoxias euanescere, vsu perspectum est; idemque & de quacunque alia etiam muliere paribus minis, aut reprehensionibus oppugnata, nec non etiam de ea, quæ iocis, ludificationi, & irrisioni nonnullarum, nisi eiusmodi habitũ ferat, exposita est, decerno. Quippe in ciuili vita, sicut passim consimiles minæ, obiurgationes, & ludificationes, nihil damni præter strepitum verborum inferentes, contingunt; ita iudicio prudentum grauia incommoda non reputantur; ac proinde quælibet mulier tenetur ex caritate ad proximi ruinam, subtracto immodico valde

de ornatu prouocatiuo, vitandam, ea contemnere. Quod liquet I. ex dictis, quia ad scandalum actiuum, & passiuũ pusillorum cauendum, damnum aliquod bonorum temporalium faciendum est, vt cum S. Thoma 2. 2. q. 43. *art.* 8. docent communiter Theologi, & supra, *cap.* 5. *num.* 94. obseruaui. Rursum, quoties aliquid consideratâ communi hominum fragilitate, inducit alios ad peccatum, seu inductiuum est ad peccatum, sine graui necessitate nefas est illud agere, vt sentiunt Doctores passim, vt videre est apud Suarez *disp.* 10. *de carit. sect.* 4. *num.* 6. vbi ait esse communem sententiam, apud Conincum de *Carit. disp.* 32. *num.* 65. apud Castro Palaum *Tom.* 1. *Tract.* 6. *disp.* 6. *pun.* 8. *num.* 3. & apud alios, vt supra *cap.* 5. *num.* 96. vidimus, & paulò ante commemoraui. At ornatus immodicus supponitur hic notabiliter ad libidinem prouocatiuus. Ergo sine graui necessitate non licet hunc gestare. Talis verò necessitas non infertur, sicut nec graue damnum temporale, a memoratis incommodis, nempe a minis verbosis, a reprehensionibus, vel irrisionibus, vt constat: ergo. II. Quia ab obligatione correptionis fraternæ, vbi necessariæ circumstantiæ concurrunt, non eximitur quis, etsi ob eius executionem subiret certò aliorum ludificationem, vel aliquot iniurijs afficeretur, vel aliquod odium, sibi tamen non valde noxium, incurreret, vt notat sine Auctorum controuersiâ idem Coninkus *ibid. disp.* 28. *dub.* 6. *num.* 126. Ergo multo minùs huiusmodi ludificationes, iniuriæ, odia, liberant ab obligatione omittendi ornatus valde prouocatiui ad malum quamlibet feminam, quia longè faciliùs, & commodiùs id potest facere, quàm alterum corripere &c. III. Quia Reipublicæ rationali magis expedit in talibus circumstantijs tales actiones moraliter ad malum prouocatiuas, quanquam physicè indifferentes, vbi leuia tantùm incommoda minarum, obiurgationũ, ludibriorum negotium facessunt, esse adhuc grauiter prohibitas, quàm non prohibitas, alioqui ostium vastissimũ obseruantiæ plurimarum legum, & præceptorum similibus prætextibus eludendæ aperiretur, quod est intolerabile inconueniens: eodemq; fuco, atque obtentu & nerui virtutum omnium eneruarentur, quod ex æquo absurdum est.

XIII. *Qualẽ ornatũ puella, vt sponsum acquirat, adhibere queat.* IV. Sed quid opinandum de puella, quæ immodicum ornatum a se gestari caussatur, vt aliquem sibi sponsum lucretur, aliàs minimè lucratura, quo alioqui carere incommodum illi valde magnum est? Integram, longamq́ue disputationem in persimili casu conflaui in meo *Chorearum Speculo*. Breuiter hic me expedio, negoq́ue concessum vlli mulieri, vt ornatu valde ad Venerem prouocatiuo, de quo solo hîc quæstio est, sponsum aucupari studeat. Ratio est, quia etsi carere, vel excidere sponso graue admodum incommodum mulieri est, nefas tamen illi est, id declinare ordinando id, quod est ad malum inductiuum moraliter, ad amorem alterius cum morali huius periculo, quia hoc est moraliter hunc ad malum inducere, quod non licet. At mulier refert talem ornatum valde prouocatiuum libidinis ad amorẽ alicuius, nuptiarum gratiâ, accendendum cum morali istius periculo lasciuiæ, etsi illa hoc nõ intendit, vt liquet. Ergo id ei non licet. Confirmatur, quia si licitum amorem nuptiarum gratiâ in sponso cupit excitare, hunc probis moribus, & moderato ornatu multo magis potest sibi conciliare, vt in praxi cotidiana perspectum est, quàm immoderato, & valde ad libidinem

Non sæ nè prouocatiuũ valde libidinis.

nem

nem inflammante, hoc enim, quid nisi Venereas flammas accendat? Ergo tenetur hoc abstinere. In cæteris verò incommodis cauendis non ordinatur ipsemet ornatus prouocatiu' ad amorem cuiusquam eblandiendum, sed gestatur tantùm, vt ea incommoda declinentur. Plura ad hanc difficultatem illustrandam, ac profligandam *loc. cit.* disserui, quæ hîc repetere nimis longum esset. Summa est, permulta grauia absurda, ac non ferenda necessariò sequi, si semel admittatur, posse matrimonij gratiâ ordinari, & rectè dirigi seu choreas, seu ornatum ad affectum illius excitandum, quem turpè futurum esse, vel certum, vel probabile est, vt illic ostendi.

XIV. *Vt verò prospiciat sua incontinentia, quid possit facere.* V. Sed quid sentiendum de puella, quæ flagitijs carnis obnoxia, castè viuere sine marito difficillimè potest, & aliàs sponsum absque ornatu ad Venerem valde incitante aucupari nequit, si talem ornatum referat, ordinetque non sanè ad lasciuiam sponsi, sed ad propriam castitatem tuēdam, vel procurandam? Existimo ego hunc etiam casum non ex morali vsu, sed ex Metaphysicis pigmentis esse delineatum. Cæterùm si in praxi is contingat, & puella prospiciat vnum, vel alterum ob suum talem ornatum valde prouocatiuum libidinis mortiferè peccaturum, puto eam excusari, si, vt suæ consulat castitati, eum adhibeat. Ratio est, quia etsi habitus supponatur inductiuus ad peccatum; atque adeo nō quoduis graue incommodum, vel dānum sufficiat ad eum excusandum, vt elicitur ex dictis *cap. 5. §. 7. num. 98.* sed grauissima necessitas exigatur, vt *ibidem nu. 96.* animaduerti, puella in memorato casu verera vrgeri grauissima necessitate videtur, quæ vt propriè incontinentiæ medeatur, iure optimo nuptias, & sponsum quærit. Nec obstat, talem incontinentiam esse voluntariam, siquidem voluntaria etiam est culpa proximi ob ornatum prouocatiuum delinquentis. In pari autem incommodo, ac damno maior, ac præponderans necessitas puellæ versantis in dānationis periculo videtur, quàm alterius, adeoque meritò, pensatis omnibus, præferenda necessitati alterius, & consequenter grauissima quoque in tali casu reputatur. Quod si puella ex suo ornatu inductiuo ad Venerem non vnum dumtaxat, alterumue, sed magnam hominum multitudinem in aliqua communitate in grauia peccata casuram prouideret; tum minimè excusanda videretur, vt pote quæ in necessitate grauissima, & præponderante, pensatis omnibus, respectu magnæ multitudinis lapsuræ in grauia peccata nequaquam versari censeretur, sed deberet illo abstinere. Ratio est, quia quoties rationabiliter indicatur ex aliquo opere aliàs etiam bono magnam hominum multitudinem ex aliqua communitate in grauia peccata vel præ infirmitate, vel præ ignorātia inducendam, omittendum tale opus est, vel cum vitæ iactura, vt paulò ante *num. 9.* notaui. Ergo in tali casu omittendus etiam est ornatus puellæ cum vitæ quoque iactura, nedum cum perpetua sponsi priuatione, quæ leuius sine dubio incommodum est. Confirmatur, quia in tali casu non tenetur puella cum vitæ iactura auertere periculum incontinentiæ; & tamen ad vitanda grauia multitudinis scelera tenetur vitam etiam amittere. Ergo incommodum, & damnum multitudinis peccaturæ præponderat damno, & incommodo ex periculo incontinentiæ; adeoq; puella adhuc tenetur abstinere eiusmodi ornatu, & alijs remedijs mederi incontinentiæ.

VI. Quid verò si vir a pellice aliter, XV.

quàm

Quid vxor, vt virũ a pellice abducat. quàm immodico valde ornatu ad Venerem notabiliter prouocante ab vxore abduci nequit? Hoc etiam in praxi, vt plurimum, merum est somnium; quum mariti adulteri hisce fucis, ac meretricijs artibus non abstrahantur a pellicibus, vt docet experientia; ac propterea Patres, ac Doctores adducti id, quod in vsu cotidiano ferè est, spectantes, huiusmodi excusationem tanquam inanem, & falsam prudentissimè reiecerunt. Si tamen reuera ita in praxi accideret, arbitror, illum ornatum, quando ruina vnius, vel alterius ex eius occasione præuidetur, licitè ab vxore in eum finem vsurpari posse; secus verò, si magna multitudo in grauia peccata lapsura creditur. Ratio posterioris partis ex dictis euidens est, quia in tali casu neq; , vt auertat periculum propriæ incontinentiæ, potest tali ornatu aucupari nuptias, sed alijs remedijs vti debet. Ergo multo magis eo debet abstinere, & alia remedia adhibere, quo maritum a pellice auocet. Ratio item prioris partis in promptu est, quia quum ille ornatus, etsi ad malum inductiuus, adhuc in se sit indifferens, vxor graue incommodum carendi vsurâ corporis mariti proprij, nec non salutis animæ tum mariti adulteri, tum adulteræ meritò præferre potest ruinæ alterius vnius, aut duorum, vt satis ex disputatis deducitur.

XVI. Mulieres frustra caussãtur se cogi ad nimium cultum, quum, ipsæ potius cogant. At quid ego de incommodis, quæ feminis quasi inuitis, ac reluctantibus ab externa vi, a minis, ab obiurgationibus, a verberibus, a discordijs, a iurgijs, ab incontinentiæ periculo suo, vel alieno, nisi immoderatum ornatum valde ad libidinem pronocatiuum induant, impendent, disputo; quum hæc a communi vsu longè sint aliena; contraque, ipsæ intolerabilem molestiam, vxores maritis; filiæ parentibus; neptes auunculis, & materteris; feminæ viris in muliebri mundo nunquam satis ijsdem eleganti, & concinno procurando exhibeant; neque cogantur ipsæ ad ornatum immodicum, sed cogant vel reclamantes, & conquerentes viros, qui inexplebili earum vanitati, ambitioni, importunitatique nunquã satis possunt facere; & nisi indulgeant omnia, quæ petunt; ædes clamoribus, viciniam querelis, totam familiam iurgijs implent; quemadmodum sine fuco bellè explicat S. Bernardinus Senensis *tom. 1. de Christiana Religione, serm. 46. art. 2. cap. 3.* Propterea mariti, & parentes sæpenumero ad redimendam tantam vexationem; & ne illæ a procis, pudore prostituto, quærant, atque obtineant, quod ab ipsis iure impetrare nequeunt, inuiti, & coacti earum postulatis, quanquam iniquis, conniuent; suntque a peccato indirectæ cooperationis immunes, quia ex iusta caussa, ad maiora mala arcenda, habenas illarum cupiditati laxant. Vnde patet huiusmodi feminas hisce artibus immodicum valde ornatum ad libidinem vehementer pronocatiuum extorquentes, esse omnino inexcusabiles, ac damnationis æternæ reas; *Adeoq; peccant quàm maximè.* præterquàm quòd peccato pronocatiui ornatus alia quoque delicta lethifera solent adiungere; maritos, & parètes ad iniusta lucra, & alios illicitos contractus, quò possint in earum ornatum superfluum impensas suppeditare, nefariè compellentes, de quibus sapientissimè idem S. Bernardinus ibidem *serm. 44. art. 1. cap. 1. & serm. 40. art. 1. cap. 1.*

XVII. Delinquunt etiam Mariti, ac Parètes nimis illis indulgentes. In eo tamen maritorum, & parentum quàm plurimi peccant nimiopere, quod vxorum, filiarum, mulierumque artibus, seu blanditijs deliniri; seu clamoribus terreri, seu querelis frangi, seu importunitate expugnari se finũt. Si virilem ipsi induerent animum, & com-

cum masculata fronte carum petulantiam acriter tempestiuè increparent, atq; compescerent, docerent eas effeminatos exuere mores, modestiam discere, officium facere. Nunc e contrario dum earum insanis cupiditatibus seruiunt, magis insaniũt ipsi, quàm illæ, nec viri sunt, sed mulierum mancipia.

XVIII. *Teneri mulieres sub mortali adhibere artes alioqui sibi familiares, et licitas ad eludenda iussa imperãtium ornatum valde immodicum.*

Denique feminis non ita arrogantibus, neq; tam duræ ceruicis, sed mollioris ingenij, si quando parentes, mariti, vel consanguinei eas ad immodica ornamenta valde prouocatiua vsurpanda inuitant, vrgentque, illud ego in memoriam reuoco, teneri eas ad declinandas illorum offensiones, & proximi ruinam vti ijs artificijs, atque excusationibus, quibus vti solent, qui quidpiam nolunt agere, & viris dexteritate mirâ imponunt. Quum mulier ab aliqua re abhorret, statuitque secũ ab ea sibi cauere, incredibile dictu est, quàm innumeri prætextus, & colores derepente ei in promptu sint. Subitò ægrotat, tussit, ructat, languet, vertigine caput circum agitur, caligant oculi, stomachus cruciatur; hoc amisit, illud non reperit, aliud alius furtim abstulit. quid non stropharum & fabellarum comminiscitur? Ita feminæ maritorum, parentum, consanguineorum, ac maiorum imperia, quamuis sæpissimè honesta, ac iusta, quibus obsequi debent, & reluctãdo delinquũt, frequentissimè eludunt, & sine vllo suo incommodo euertunt; quod iubentur, minimè exequentes, & iubentibus viris mirè traductis, adhuc inoffensis, quin etiam propitijs, & beneuolis potientes. Ergo sub mortali has easdẽ artes tenentur quoque adhibere, & multo magis, quando a viris ad ornatũ valde prouocatiuum ad Venerem seriò, & magna vi impelluntur. Consequentia est clara, quia has omnes sine graui suo incommodo possunt vsurpare, & licitè, iusta æquiuocatione vtentes, vt suppono, & moraliter in praxi euidens est. Ergo ex caritate, vt vitent aliorum peccata mortalia prætermisso eiusmodi ornatu, ad easdem adhibendas tenentur, & multo magis: nam si illas sine graui incommodo frequentant, quando deberent obedire, & illicitè iussa detrectando peccant: multo magis ipsas in vsum reuocare tenentur, quando ad ruinam proximi, subtracto prouocatiuo ad malum cultu, declinandam iustè repugnare possunt, ac debent. Ergo etiamsi viris obstinatè cogentibus, feminæ ingentia incommoda verberum grauium, grauium iurgiorum, & discordiarum subituræ forent, pertinaciùs immoderato valde ornatui obluctantes; atq; ita, si huiusmodi incommoda aliter repelli non possent, fas illis esset talem ornatum gestare, vt supra dixi; nihilominùs, si licitis artibus vsæ, talia incommoda cauere, omisso etiam eo ornatu, commodè queunt, atq; hoc pacto vitare proximi delicta possunt, ad has sub mortali adhibendas vtiq; obligantur, vt è superioribus disputationibus sat manifestum est.

Quomodo Confessarij erga pœnitentes ornatum valde prouocatiuum libidinis ferentes se gerere debeant. *Cap. IX.*

NON possum me hoc loco diutius continere, quin portentum ingens, valdeque noxium intento ostendam digito, simulque maiorem in modum admirer, dicamne, an indigner, a nemine ferè id obseruari, sed vltro hospitio quoque tanquam innocens benignè

I. Monstrũ est, a feminis nimio or... naturali de prouocante ad libidinẽ fre...

quentari Sacramenta. nignè recipi. Nam I. certum est, vt probaui, ab illecebroso, valdeque immoderato mulierũ ornatu quàm plurimos virorum ad Venerem notabiliter proritari. II. certum est, huiusmodi mulieres ob talem ornatum ita prouocatiuum mortaliter delinquere, vt pariter demonstraui; III. certum quoq; est, ab hisce ijsdem mulieribus diuina Sacramenta obiri, neque tamen a Confessarijs communiter vllũ scrupulum de huiusmodi ornatu ipsis iniici; sed easdem tam securè, tam facilè, tam liberaliter sine vlla mentione emendationis absolui, perinde ac si omnia fulmina, quæ in eundem ornatum & Sancti Patres, & Sacri Doctores passim, & rationes ineluctabiles intorquent, meræ essent fabulæ Æsopi.

II. Va Confessarijs, qui conniuent ornatui mulierũ valdè ad libidinẽ prouocanti, animasque illaqueãti. Hoc enimuerò piaculũ perindignũ, peruersumque valde est, in quod seuerè animaduertet Deus, qui tales Confessarios, & pœnitentes suo in iudicio multò aliter, quàm homines, indicabit; ille, qui *testis erit aduersùm* eos, Michææ 1. ille, qui *Renum* ipsorum, *& cordis scrutator est verus* Sap. 1. ille, qui simul erit *iudex, & testis*. Ierem. 29 *Va illi, per quem scandalum venit*, exclamat Christus Dominus *Matth. 18. Va autem importat damnationem aeternam*, inquit S. Antoninus *par. 2. Summ. Tit. 7. cap. 4. §. 3. & signanter dicit*, venit, *quasi dicat, etiamsi hoc non intenderet, scilicet scandalizare, tamen opus eius tale est, quod inde venit scandalum.*

III. Quñ sit petra scandali, & plurimis damnationis æternæ offendiculum. Continuò autem post idem S. Antoninus meritò queribundus vociferatur; *O quàm hoc miserabile peccatum in Mundo abundat, & nullam videntur sibi homines facere conscientiam; ornatus mulierum tam vanus, tripudiatus, & cantus, quid est, nisi magnum scandalum, & laqueus animarum?* Ecce mulier, inquit Salomon *Prouer. 7.* in habitu ornata meretricis ad capiendas animas. *Quasi dicat, ad hoc operatur ille ornatus ad scandalizandum, & capiendum animas peccato luxuria*. Sancta Liduuina Virgo, vt Andreas Gelsominius ex D. Augustini Ordine Theologus in suo *Thesauro Cælesti, cap. 12.* sapienter ratiocinatur (cuius ego verba ex Italico idiomate Latinè hîc germana fide reddo) dum ad diuinam » Hostiam participandam accedebat, » Christi patientis exempla cruciabilia » contemplans, tanto dolore ipsius angorum commonebatur, vt lacrymas » instar guttarum sanguinis, quas sui viridarij rosas vocabat, funderet. Nos » apposité addimus, huiusmodi rosis » mulierem, quæ sacro altari, Christum » manducatura, se sistit, exornari par » esse; non autem floribus, fucis, vanisq; » ornamentis luxuriantem cælesti mensæ » sese obtrudere. Nihilominùs mulie- » res nostri temporis (indignum facinus » lacrymis etiam cruentis deplorandũ!) » nonarum cultus illecebrarum excogi- » tandi incredibili auiditate tenentur, » tamque insano studio inanem, ac su- » peruacuum capitis, habitusque mundum sectantur. Et tamen femina speciosè phalerata, pretiosisque vestibus, tum fucis sordidis, ac adulterinis » cincinnis instructa, in publicum procedens, vexillum est, quo Dæmon plures in sua castra traducit; offendiculum ruinæ est, & petra scandali mille » infelicibus, ac miseris; lues, & pestis » est, quæ totum orbem inficit, occasionem præbens, vt multi atq; innumerabiles viri ad peccatum, & praua desideria proritati, labantur, æternisque » supplicijs, vt, inquit sapiens, idcirco » addicantur. O quàm valde hoc scelus » Deo, Virginique Matri displicet! O » quàm multæ mulieres præ vanis, immodicis, ac lasciuis ornamentis damnantur! o quot idcirco ruunt ad Inferos! At quauis vrbes & oppida id genus feminis nimio cultu perniciem

afflantibus referta sint, tamen indulgentes ijs Confessarij, qui sacrosancta ipsis Mysteria libenter impertiunt, nec verbo eas corripiunt, minimè desunt.

IV. *Vtinam autē resipiscerēt, modumq; tractādi pœnitētes discerent exemplo S. Bernardi sororē ornatā increpātis.* Vtinam saperent hi, atq; intelligerent, ac nouissima prouiderent! Vtinam a S. Bernardo sororem propriam supervacaneo cultu expolitam ad ipsum inuisendi gratiâ accedentem, primum seriò repellente, deinde grauiter increpante, modum tractandi pœnitentes feminas, quæ sine vlla lethiferæ prouocationis ad malum, ex immodici cultus luxu, pœnitudine, diuina mysteria frequentant, aliquando discerent! Audiant isti, quid de sanctissimo illo Abbate D. Gulielmus S. Theodorici Abbas in vita ipsius *cap. 6.* commemoret. *Soror* inquit, *eorum*; (nempe complurium fratrum, qui Mundo terga verterant, Deoque intra Religiosa claustra sese deuouerant) *in seculo nupta, & seculo dedita, quum in diuitijs, & delicijs seculi periclitaretur, tandē aliquando inspirauit ei Deus, vt fratres suos visitaret. Quumque venisset, quasi visura venerabilem fratrē suum, & adesset cum comitatu superbo, & apparatu, ille detestans, & execrans eam, tanquam rete Diaboli ad capiendas animas, nullatenus acquieuit exire ad videndam eam. Quod audiens illa confusa, & compuncta vehementer, quū ei nullus fratrum suorum occurrere dignaretur, quum a fratre suo Andrea, quem ad portam inuenerat Monasterij, ob vestium apparatum stercus inuolutum argueretur, tota in lacrymas resoluta: Etsi peccatrix sum (inquit) pro talibus Christus mortuus est. Quia enim peccatrix sum, idcirco consilium, & colloquium bonorum requiro. Et si despicit frater meus carnem meam, ne despiciat seruus Dei animam meam. Veniat, præcipiat, quicquid præceperit, facere parata sum. Hanc ergo promissionem tenens, exijt ad eam cum fratribus suis frater eius. Et quia eam a viro separare non poterat, primo verbo omnem ei mundi gloriam in cultu vestium & in omnibus seculi pompis & curiositatibus interdixit; formam vitæ matris suæ, in qua multo tempore vixit cum viro, ei indixit. & sic eam a se dimisit. Illa verò obedientissimè parens præcepto, redijt ad propria, repente mutata secundùm omnipotentiam dexteræ excelsi. Stupebant omnes adolescentulam nobilem, delicatam, subita mutatione in habitu, & victu, in medio seculi vitam ducere eremiticam, instare vigilijs, & ieiunijs, & continuis orationibus, & ab omni seculo prorsus se facere alienam.*

V. *Si Confessarij seriò corriperent mulieres, nimis se exornātes, plurimas earū a corruptiōe revocarēt.* O si Confessarij omnes hanc Apostolicam spiritus libertatem imitarentur? o si nihil aliud sincerè, & purè, quàm Deum, & salutem animarum, quærerent? o si puellis, virginibus, matronis, nobilibus, diuitibus, illustribus pellaci libidinis cultu exornatis paterna caritate exponerent, quàm magnum, vastumq; Diaboli rete ad capiendas animas sese præbeant? o si candidè eas monerent, quàm multos in grauium delictorum occasiones proximas conijciant? quàm sæpe & ipsæ in obscœni amoris laqueos incidant? quàm certò plurimis alijs, & sibi damnationis æternæ non dubiam notam non ex scrupulosa alicuius ineruditi Anachoretæ opinione, sed ex communissima prorsus sapientum Doctorum sententia inurant? quàm multæ resipiscerent? quàm multæ incitamenta lasciuiæ exuerent? quàm multæ sancto Dei timore corriperentur? quàm multæ redirent ad cor, & ornamenta virtutum potiùs aucuparentur? quàm multæ ex ijs, quę simplici mente ex ignorantia errant, errantium aliarum prauum exemplum secutæ, errare desinerent, atque ad modestiam sese componerent?

Idcirco

VI. Debent Confessarij, & Concionatores luxũ ornatus vanitatem deprehēdere. Idcirco iure optimo clamat Silvester in *Summa, verbo ornatus, q. 7. vt Confessor in talibus, quantum licitè potest, restringat*. Clamat Baptista de Salis in *Summa, eodem verbo, Vers. Ex prædictis igitur*, clamat S. Antoninus in *Summa, par. 2. tit. 4. cap. 5. §. 8. Vers. Ex prædictis*, clamat Baptista Trouamala in *Rosella, verbo, ornatus num. 7.* clamant reliqui Theologi, *quòd & Prædicatores in prædicando, & Confessores in audientia confessionum debent talia detestari, & reprehendere, & persuadere ad dimittēdum, quum sint nimia, & excessiua, vt communiter accidit.* Audiui ego Mediolani in templo Rosæ ex ore P. Cāpanæ celeberrimi ex Dominicano Ordine Concionatoris in publica concione apophthegma de quodam Principe pulcherrimum, qui quum Sacerdotem, quem sibi Cōfessarium cupiebat deligere, quæreret, aiebat illum ea conditione præditum velle, non qui timeret Principem, sed qui Principi timorem incuteret. O aureum dictum, non quouis tantùm Principe, sed Principum quoque sapientissimo Salomone dignissimum? Qui Confessarij munere rite fungi vult, necesse omnino

Nec metuere debent, nec ita a Pœnitētib. deferātur. est, ne quenquam, aut vllam suorum, vel suarum Pœnitentium metuat, nec vereatur vllum, vllamue, vbi officij proprij faciendi articulus, & conscientia vrget, amittere, vel dimittere. Quo virili animo imbutus Confessarius, humana spernens, faciem hominum formidare nesciens, Deique gloriam, & animarum bonum dumtaxat spectans, pœnitentes, quæ monendæ sunt, liberè monebit, a via perditionis reuocabit, lethiferi ornatus luxum deponere iubebit, opportunis remedijs imbecillas

Alioqui in periculo dānationis curabit. At vbi ipse in metu est, ne detectā veritate, & paternā monitione adhibitā Pœnitentes alienet, atq; hæ alium sibi Confessarium adoptent; in magno sanè damnationis æternæ periculo tam Confessarius ipse, quàm Pœnitentes versantur. *vnà cū ipsis versantur.* Nam huiusmodi Confessarius ingēti discrimini semper obiectus est, ne huiusmodi anxio timore, qui totus ex aliqua caducæ rei cupiditate, quæstuque nascitur, fallente, excæcante, illaqueante, veritatem, quum aperire debet, supprimat; occasionibus proximis interdicere negligat; opinionibus, quæ verè probabiles non sunt, nitatur; non salutem Pœnitentium, sed propria lucra, & commoda sectetur; atque ita propriam conscientiam illaqueet; quumq; sub mortali admonere tenetur, ignauè dissimulet; atque ita animam suam ipsemet perdat, vnaque plurimas aliorum, atq; aliarum, quibus dux ad salutem esse debuerat, contra autem ipse iisdem ruinæ ac præcipitij factus est auctor; toties ideo iure perdendus, atq; damnādus ipse, quoties mortifera sua adulatione, tergiuersatione, ludificatione vnum, vel vnam e suis Pœnitentibus perditionis, ac damnationis viam ingredi, & currere permisit, nec seriò prohibuit.

VII. Vt Sanctus Bernardinus etiam, & Sanctus Cabolus testantur. Non auderem ego profectò tam confidenter hac de re mea animi sensa depromere, nisi priùs S. Bernardinum Senensem *Tom. 1. de Christiana Religione, Serm. 44. art. 1. cap. 1.* distinctè, & articulatè hoc pacto vociferantem legissem: *O infelix stultitia mundanorum! o cæca amentia vanitatum? o inconsiderata dementia propter hoc pereuntium animarum! Inter quas vtinā, vtinam, & iterum vtinam plerique non sint participes, Confessores, & alij ignoranter, vel carnaliter consulentes, & prædicantes; non intellegentes, nec aliqui eorum intelligere volentes, quæ intelligunt Doctores de mulierum ornatu, iocalibus, atq; vestitu; quum dicunt,*

quòd licet mulieri se ornare, vt placeat viro suo. quod licèt verum sit, tamen *tanquàm imprudentes non considerant, nec rectè ponderant prædicta tria*, ob quę scilicet peccant mortaliter. *De talibus Dominus Matth. 15. ait*: Cæci sunt, & duces Cæcorum. Cæcus si cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt. Rursum idem Sanctus *serm. 45. art. 2. cap. 3.* eâdem diuini spiritus libertate: *Diabolus*, inquit, *per vnam* (nempe feminam vanè ornatam) *cum vanitatum veti quasi totam ad se ciuitatem trahit, sicut de eo Iob. 40. Scriptum est*: Absorbebit fluuium, & non mirabitur: habet enim fiduciam, quòd Iordanis influat in os eius. *Fluuius a fluendo dictus denotat fluidas mulieres, quas Diabolus tunc absorbet, quando vna post alteram per vanitates in Diaboli guttur ruit. Iordanis autem riuus iudicij interpretatur: & Confessores, & Prædicatores manifestè demonstrat, qui riui luminosi, & gloriosi iudicij esse debent, vt mentes carnales rationibus luminosis refrigerent ab æstiuo calore carnalium vanitatum. Sed heu! quia quum absorbeat fluuium, iam in plerisque fiduciam tenet, qui non solida veritate, sed tenebrosa carnalitate communem consuetudinem excusabilem putant, quæ est abusio manifesta*. Eodem quoque spiritu cælesti refertus S. Carolus, in suis ad Confessarios Monitis disertè pronuntiat, ornamentorum pompam ad summum ferè suo tempore excreuisse, ac magna ex parte præ Confessariorum incuria, & culpa, qui inconsideratè planè, & fortè nulla peccati religione Pœnitentibus iniecta, eos absoluunt.

VIII. *Et Federicus Borromæus cõfirmat.* Verùm Federicus Borromæus Cardinalis, atque Archiepiscopus Mediolanensis, insignium virtutum, & doctrinarum splendore clarissimus, sanctiq; Caroli patruelis, & successor dignissimus, inter reliqua argumenta, quæ suis, in Sermonibus sacris Hetruscâ linguâ habitis, nuperque in lucem editis egregiè versauit, ex destinato etiã facilitatem absoluendi nonnullis Confessarijs vsitatam *tom. 3. serm. 3. ad Confessarios pag. 96.* ita delineat, ac reprehendit, vt ego eum latinè loquẽtem cunctis germana fide nunc facio. „Amant isti summopere excipere multorum Confessiones, atque hoc in munere complures alios superare: iisque placent supra modum conspicui illi homines, qui & sanguinis nobilitate, & diuitiarum copiâ valde eximij sunt, vsque adeo, vt tales studiosè quærantur, immodicoq; affectu prensentur, quo plures alliciantur; omnesque certatim satagunt, gratiâ, & beneuolentiâ Pœnitẽtium alterum vincere. „ & paulò post. Abest longè ab hac Vrbe quidam Confessarius, iam a multis annis arctâ amicitiâ cum nonnullis nobilibus, ac diuitibus cõiunctus; atq; ex blandimentis, liberalique beneficentia, quam isti erga ipsum in quacumque eius necessitate etiamnum ostendunt, satis intelligitur, illum esse iisdem persamiliarem, & valde carum. Vnde ex huiusmodi amicitia, quum illi ex illustri prosapia sint, opibusque supra cunctos alios circumfluant, ad eũ pariter & honor, & auctoritas, & magna apud singulos existimatio redit; præterea que non exigua commoda, atque vtilitates, tum eius, tum amicorum, tum consanguineorum nomine solent in ipsum subinde redundare. Iam obsecro vos, auscultate. Si talis Confessarius, quem hîc exempli gratia commemorauimus, absolueret aliquẽ horum nobilium iis culpis, quibus iustè nequit eum absoluere, quam vos huiusce rei caussam fuisse diceretis? Sin autem alijs, qui pauperes, & extranei, atque ab humanis fauoribus deserti forent, idem ille seuerum planè, rigidum, atque implacabilem se præberet

bêret; quo ex fonte tam diuersos mores, tam varia consilia, aduersasque voluntates manare censeretis? Vobis nunc, o Confessarij, hac de re statuendum est, & ego sine alia indagine vestro iudicio subscribere paratus sum. O artem periculosam, ac fraudulentã, qua non inimici, vel alienigenæ, sed cariores offenduntur, grauique damno, afficiuntur, eisdemque causâ Confessarius primus omnium maiora sua bona amittit, & ea ipsa quoque, quæ sibi eo pacto comparare arbitrabatur. Ipse suæ propriæ animæ, nec non miseri Pœnitentis, quem in flagitio sinit persistere, iacturam facit; amicitiã quoq; & amore eiusdem orbatur; siquidem ipse pro scelerato homine tandem habetur; existimatio etiam, ac veneratio Ordinis Sacerdotalis, vel Religiosi status valde imminuitur; demumque lucrum omne, omneque commodum, Deo ita volente, breui perit, miserque Confessarius solus cum suo peccato remanet. Operę pretium videtur hanc ad rem hîc referre, quod in magna Italiæ vrbe nobilissimo viro non ita pridem accidit, cuius nomen; quoniam nonnulli ipsius affines adhuc superstites de summo loco viuunt, præterire debeo. Dynasta quidã magnus Neapoli magnanimus, militaribusque facinoribus inclytus, vt ex viro fide digno cognoui, fuit, qui Confessarium egregium, a quo expiaretur, ad se vocari iussit. At sapiens Sacerdos, expenso partitè infelici statu, in quo scelestus ille tum versabatur, secum statuit non posse eũ vlla ratione illo tẽporis articulo absolui. Qua de re quum copiosè cũ illo disceptasset, quò ipsũ veritatis compotem faceret, eique suorum delictorum grauitatem ostenderet; denique ipsi vale dicto ab eo discessit. Perturbatus animo Dynasta non parum, ruboreque, & pudore suffusus, varia secum animo reputans, quid consilij iniret, ignorabat. Elapsis deinde aliquot diebus, ægrè admodum id ferens, rursum cogitationem culparum eluendarum suscepit; præcepitque, vt alius Sacerdos acciretur, cui quum eadem flagitia, ac priori, aperuisset, illico võtis potitus est, nullaque interposita morâ, & sine multa disquisitione ab ipso absolutus, læto vultu est. Quamobrem Dynasta, qui rationis, ac prudentiæ expers omnino non erat, neque mentis oculos ex toto perdiderat, sed suopte ingenio improbum, in quo hærebat, statum probe agnoscebat, seque absolutione verè indignum sciebat, insolito stupore defixus est, statimque, nullâ edita voce, marsupium prompsit, ex eoque viginti aureos extrahens, in Sacerdotis manibus posuit, eique dixit. Hanc pecuniam reconde, Pater, vt tui, meiq; gratiã insumatur in iter, quod ambo simul ad Diaboli Orcum faciemus: atque ita a Confessarij pedibus, iræ, stomachique plenus, facessens, abijt. Postea ad pristinum, a quo reiectus, ac reprehensus fuerat, reuersus, pijs suspirijs coram eo sua defleuit peccata; diligenterque ea confessus, peractaque, quam prius præstare debebat, pœnitentia, legitimè est absolutus. O Confessarium infortunatum, qui tuam & Pœnitentis animam, & alterius beneuolentiam, honoremque vno ictu perdidisti, nihilque, nisi crimen lucratus es. Inferorum viaticum quæstus Confessionum meritò sunt appellandi; quoniam prouentus sunt persæpe expressi ex animabus pretiosis Diabolo venditis. *Haceldema, hoc est, ager sanguinis* sunt huiusmodi pecuniæ; & si ego plus possem dicere, plus dicerem. Hactenus eminentissimus purpurã, sapientiã, ac virtute Cardinalis Federicus. Vnde dilucet, palmari omnino exemplo, quanto in periculo damnationis

æternæ Confessarius, & Pœnitens, vt supra tetigi, iaceant, quoties ille aliqua cupiditate cæcatus veritatem huic detegere non audet, quam alioqui tutâ conscientiâ dissimulare non potest; quemadmodum vel ipsimet Pœnitentes, etsi etiam improbi, perperam absoluti, subinde animaduertunt, ac stomachantur.

IX. *Altero etiam exemplo.* Paris conditionis, nobilis quædam matrona, vt narrat idem Cardinalis *ibid. serm. 4. pag. 102.* in celebri Italię vrbe fuit, sed disparem planè Confessarium nacta, quæ præ nimia familiaritate cum Dynasta quodam non minoris dignitatis, quàm ipsa, bonam suam famam, honoremque perditum ibat; eoq; familiaritas vsq; progressa inter eos est, vt carnis flagitium fecerint, quæ deinde retenta, atq; in dies aucta Confessarium adegit, vt eam dimiserit, atque a Confessione repulerit. Id valde durum, & graue ducens mulier, de hoc valde expostulauit; ipsumque allocuta, multa ei dixit, multasque rationes pro se illi explicauit, quibus cunctis prudens Confessarius sollerter respondit, tandemque præcisè ipsi denuntiauit, se nullo modo ei peccata relaxaturum, nisi priùs ipsa delinquendi occasiones amoueret. De quo immodicè conquerens, inquit: Pater, quoniam me non recipis, facessam hinc: at certum habe, mihi obfirmatum animo fuisse, hoc vestrũ templum, argenteum aureumque totum facere; quocirca alibi ego recipiar. Tum Sacerdos corrugatâ facie sanctæque indignationis plenus, ipsam reiecit, sic aiens: Mulier nequam, de te meritò dici potest: *Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri:* (*Act. 8.*) & cum dicto ex ipso sacræ Confessionis subsellio se proripiens sine vlla mora, nulloque verbo addito abscessit. O beata claustra, si multos huiusmodi Religiosos viros numerarent? o beatos populos, si a talibus Pastoribus semper gubernarentur! Hæc Cardinalis Borromeus. At ex S. Chrysostomo supra §. *6. num. 71.* relato constat, longè deteriorem, ac nequiorem esse luxuriantem ornatum publicè gestatum cum exitio multorum, quàm priuatam fornicationem domi commissam.

X *Confessarij est in ornatu immodico animaduertere debent.* Quamobrem vt Confessarij omnes suo muneri non desint, atq; ad immoderati ornatus, præsertim mulierum, corruptelas extirpandas sanctè conspirent, operæ pretium in primis est, vt diligenter animaduertant, num ornatus superfluus sit ad malum vehemẽter prouocatiuus, ac proinde mortalis, vt hactenus demonstraui. Deinde intueri debent tria illa specula triplicis temporis, præteriti, præsentis, & futuri, quæ S. Bernardinus *serm. 44. art. 1 cap. 1.* citato proponit. In primo videant *peccator vanus, Confessor fidus, & Prædicator verus*, num *talia indumenta, & pretiosi ornatus sint de illicitè acquisitis, & de sanguine pauperum, atque per malos contractus, rapinas, vsuras, furta, simonias, & consimilia mala.* (*Ne sit de rapinis comparat⁹, nec de sãguine pauperum.*) Talis vestis est vestis illa leprosa, quæ *Leuit. 13.* cremari iubetur; talis, *vestimentum mistum sanguine*, quod Isaia teste *cap. 9 erit in combustionem, & cibus ignis*; talis, de qua accommodatè Ieremias *cap. 2. In alis tuis inuentus est sanguis animarum pauperum.* In secundo speculo præsentis temporis cernant, num talia ornamenta statui personæ, quæ illis vtitur, congruant. Nec dicat quis, hæc suo a statu requiri, *si de impiè acquisitis factus est diues, & potens, nam talis non status, sed potiùs casus dicendus est.* in quem illud Prophetæ *psal. 51.* aptè quadrat: *Quid gloriaris in malitia, qui potens es iniquitate?* In tertio speculo futuri

futuri temporis contemplentur, *ad quæ mala lucra tam pretiosa ornamenta, & vestes inducant. Imò verò quasi necessariò cogunt talia facientes, ferentes, atque tenentes*, quia abyssus abyssum inuocat. vt *Psalm.* 41. testatur. Nimirum *abyssus malarum expensarum inuocat abyssum malorum lucrorum*.

XI. *Cordi habeăt monita S. Caroli.* Expendat etiam prudens Confessarius, quæ S. Carolus in sæpius laudato libello Monitorum inter lethifera delicta, immodici ornatus gratiá commissa, recenset, atque a Confessarijs accuratè notanda hisce verbis ex Italico idiomate fideliter redditis sapiẽter monet. „ Quando igitur pompâ vestium vtuntur, vel sese ornant ex fine peccati mortalis, mortaliter peccant. Vel quando ob similia ornamenta violant, vel in caussa sunt, vt alij violent aliquod præceptum Dei, vel Ecclesiæ, v. g. seruilia opera die festo exercendo, vel curando ab alijs exerceri; vel negligendo Sacrum, aut ad negligendum inducendo aliquem, vt se exornet; aut alliciendo maritum, vel alios, ad quos spectat feminam alere, plus, quàm ferant vires redditutuum, aut lucrorum, expendant; vnde sciat, vel rationabiliter intelligat, vel probabiliter dubitet; hinc nasci odia, & diffidia domestica; maritum, vel alios in blasphemias erumpere; iniustum quæstum facere; contractus illicitos inire; omittere culpabiliter eleemosynas alias debitas; vel non satisfacere legatis pijs, aut alijs debitis, ad quæ obligantur; vel retinere, aut differre mercedem operarijs debitã, aut nouum æs alienum contrahere, quod suò tẽpore dissoluere nequeant; vnde graue damnum in proximum redundet; parentes collocare non possint in matrimonio filias, quando sunt nubiles; quod grauia incommoda plerumque parit; vel oriantur, vel exoritura alia similia delicta putentur, quæ ex superfluo ornatu communiter manare compertum est. In quibus casibus adhibere talem ornatum superfluum, crimen lethale est. Et quia ferè impossibile est, vbi aliquis, vel aliqua plus impensarum in ornatum, quàm ipsius facultas, vel res familiaris patitur, facit; ab huiusmodi persona non cognosci, aut non animaduerti similia peccata hinc prosisci: ideo vniuersè propè existimari meritò potest, tales personas in peccato mortali degere, nisi ex diligenti examine præmisso aliter ex singulari aliqua caussa Confessario perspicuè constabit. Hæc Diuus Carolus. „

XII. *Ne absoluant mortifero ornatu pertinaciter vtentes.* Quæ quum ita se habeant, vbi Confessarius clarè perspicit Pœnitentem propter immodico ornatu mortaliter delinquere; nisi hæc a tali crimine abstinere proponat, absolutionem ei deneget, vt sic interni Iudicis arbitrium sequatur, *11. q. 3. tunc vera, de pœnit. dist. 5. Falsas*. Sin autem venialem tantùm culpam videt, etiamsi in hac illa pertinax sit, nihilominùs eam absoluat, quũ venialia non sint materia necessaria Confessionis. Si verò nõ potest clarè percipere, vtrũ sit mortale, vel veniale, seu ex intentione ipsius, seu ex qualitate, & quantitate ipsius, ornatus; non videtur tunc præcipitanda sententia, vt idcirco pœnitentem nolit absoluere, aut de mortali ei scrupulum injiciat. *In dubio autem de mortali, cautè agant.* Nam tum, etsi fortè id non foret mortale, tamen oppositum agendo, mortale vtique contraheret: omne enim, quod est contra conscientiam, ædificat ad Gehennam, *28. q. 1. §. Ex his*. Et quum promptiora sint iura ad absoluendum, quàm ad ligandum, *dist. 55. ponderet*, & melius sit Domino reddere rationem de nimia misericordia, quàm de nimia seueritate, vt dicit Chrysostomus 26.

q. 7.

q. 7. *alligant*; potiùs videtur absoluendum, & diuino examini dimittendum. Ita sentiunt, ac sapientissimè docent totidem ferè verbis S. Antoninus *par. 2. tit. 4. cap. 5. §. 8. versic. ex prædictis.* Siluester *Verbo, Ornatus, quæst. 9.* Baptista de Salis *in Summa, Verbo eodem, vers. ex prædictis igitur.* Iacobus de Graffis *lib. 2. Decision. aurear. cap. 76. num. 9.* Lessius *lib. 4. de iust. cap. 4. dub. 14. num. 114. vers. Ex his patet.* Nauarrus *in Manuali cap. 23. num. 21.* & alij passim. Cautiùs tamen ageret Confessarius, subdit *ibidem* Nauarrus, si priùs vel per se vel per alios decideret, an sit mortale, necne; & postea impartiretur, vel negaret absolutionem, quia Iudex peccat, qui ante, quàm animi dubietatem deponit, indicat, & absoluit.

XIII. *Confessari' nō tenetur explicitè iudicare de quouis peccato, an sit mortale.*

Verùm hæc cautio ex obligatione adhibita per talem rationē displicet, & communiter a Doctorib' reijcitur, qui negant Confessarium teneri explicitè indicare de quolibet peccato in Confessione, an sit mortale, aut veniale, vt ostendunt Suarez, Siluester, Vasquez, Reginaldus citati, & laudati a Bonacina *de Sacramentis disp. 5. q. 7. pun. 4. §. 2. num. 12.* & recentiùs probat quoque Cardinalis de Lugo *de Pœnit. disp. 21. sect. 4. num. 70.* & 71. Rectiùs verò monet inibi Nauarrus, vt Confessarius Pœnitenti persuadeat ante, quàm eum absoluat, *vt proponat ab eo abstinere, si per viros idoneâ scientiâ, & conscientiâ præditos mortale iudicetur.* Quod pariter tradit Cardinalis de Lugo *num. 71.* citato, addens posse absolui Pœnitentem, si promittat a se peritum aliquem de dubio tali consultum iri, seque eius iudicio staturum; quibus ego quoque libenter assentior.

In dubio cogat stare pœnitentē iudicio periti &c.

XIV. Cæterùm periculum incurrendæ culpæ lethalis in cultu a fucis, ac vultus quæsitis adulterijs, atque ornamentis potissimè imminet, quod propterea a Confessarijs & sedulò notandum, & acriter improbandum, ac detestandum est. Nam etsi fucus, & fucatio venialem culpam sæpe non excedat, quum q; naturâ suâ sit res indifferens, fieri etiam possit, vt culpâ omni, etiam leui aliquando careat, vt supra *cap. 3.* ex Lessio tradidi; nihilominùs, quum faciei ornamenta sint omnium maximè noxia castitati, vt supra in hoc *cap. 7. §. 2. num. 24.* animaduerti; periculum sanè permagnum est, ne reliquo ornatui superfluo addita notabilem prouocationem ad lasciuiam conflet, adeoque delicti mortalis reas illas, quæ ipsis absque sufficiente excusatione vtuntur, reddant, vt ex dictis liquet. Certum quippe ex disceptatis est, dari notabilem prouocationem libidinis ex valde immodico mulierum ornatu, etiamsi neque pudenda, neque vbera, neque pectus detegant, aut tenui duntaxat velo & translucido minimè hæc obducant; sed alijs cultus illecebris proximam grauis ruinæ occasionem proximo præbeant. At fuci, & cætera faciei pigmenta ad lasciuiam omnium maximè ex cunctis ornamentis (impudicis, & similibus exceptis) lacessunt. Ergo periculum permagnum omnino est, ne talia faciei pigmenta, artificiosæque illecebræ reliquo cultui immodico adiuncta, notabilem prouocationem ad lasciuiam procreent, culpaque mortali ipsis vtentes obstringant.

Fucus, & fucatio pictulo mortalis delicti obnoxia.

XV. Vnde mirum non est, fucos, & fucationem tam vehementer, ac severè à Patribus exagitari, vt a Tertulliano, a Cypriano, a Nazianzeno, a Petro Eremita, quos supra *cap. 2. num. 8. 9. 10. & 12* retuli, a Crysostomo, & ab alijs, quos supra etiam *cap. 6. num. 17.*

Pra quo a Patribus dānatur.

17. 18. 19. 20. nec non *cap. 8. num. 4.* adduxi. Nam quamuis huiusmodi fucos tanquam diuino opificio iniurios illi carpant peracerbè, ac meritò, identidem tamen attingunt, vitioque vertunt etiam graue periculum ruinæ spiritualis, quod alijs afferunt. Disertè S. Chrysostomus (vt reliquos omittam) *An verò velut excellentior opifex diuinum opificium corrigere impia moliris audacia? atque ad auctoris iniuriam ornaris, vt post te greges iuuenum trahas?* Et ideo ob tale periculum notabilis prouocationis ad luxuriam similes fuci sunt valde reprehendendi, operoseque coercendi.

Nicolai Caussini in ornamentorum luxum grauis, & legitima censura. Cap. X.

1. Luxus ornamẽtorũ ẽt nostro æuo grassatur.

NON de nihilo vereor, ne quis feminarum patronus, quæ in earum immoderatum ornatum a me hactenus deprompta sũt, seueriùs planè, atque inclementiùs, quàm vt in nostræ tempestatis corruptelas minùs flagitiosas aptè quadrare possint, disceptata, ac constituta secum reputet, mihique simul tacitè exprobret. Itane verò nostræ tempestatis mores innocentiores, tam graues noxas, ac alijs seculis alij, minimè nocent, neque tantam insaniam, vt tam inhonestis stigmatis inurenda iure videatur, insaniunt? Vtinam tam infesta pestilitas nostra tempora non inficeret, neque intorta a Doctoribus fulmina in muliebrem nostri æui luxum caderent. At non adeo dexterè, feliciterque nobiscũ agitur, vt minùs ille effrenatè modò grassetur, aut alicuius moderationis patientem sese præbeat. Nicolaum Caussinum testem locupletissimum appello, qui, quàm fœdè nostrâ quoq; ætate huiusmodi contagio Christianã feminarum modestiam depopuletur, penitusque corrumpat, Gallicâ facundiâ Latinè a me redditâ meritissimò, nec sine indignatione, ita depingit, in *Aula sancta, lib. 2 obstaculo 10.*

II. Mulieres perditè affectãt luxuriantem ornatum.

„ Quod ad vestium luxum attinet, nulla verba sufficiunt, adeo redundantia sine modo est, tamque altas morbus radices egit, vt quum remedij planè expers euaserit, frustra semper de eo disseratur. In hoc mulieres omnẽ feminei sexus vanitatem, omnem suã industriam in propria damna ingeniosam, omnem naturæ fastum, quæ nonnisi ambitiosa valde, vt ait Tertullianus, est, Totã circumferunt mulieritatẽ, defigunt. Non loquor de illis, quę modestè se comunt officij gratiã, & quasi decoris necessitudine: sed infelices illas vanitatis victimas ego designo, quę curas omnes seipsis præter proprij status conditionem exornandis, sæpe prauo consilio, ac frequenter ex pauperum exuuijs, impendunt. Hypocrisis laruæ, quæ in hac vita nullo alio negotio, quàm simulandi distinentur, neque aliud expetunt, quàm vt, quod minimè sunt, videantur. Nam verè qui cunctas earum reculas, apinasque simul coactas spectaret, vrbis alicuius spolia intueri sibi videretur; mirumq; est, quî paruulum, ac plerumque ferè tabidum corpus tantam molem gestare queat. Incedunt ornatæ, inquit Scriptura, templorum instar, suntque reipsa illis Ægypti templis, quæ vel felem, vel murem conopæis aureis operiebant, persimiles. Exprimere ex elementis sudorem, totamque delassare naturam, vt nuditas, quæ nonnisi peccati cicatrix est, tegatur, an non error est, qui apud Deum nullam habebit excusationem? Phaleris exornare fimetum, quod breui efferendũ ad tumulum est, perinde, ac si altari

Magna non minùs insania, quàm puerstate.

» imponendum esset, an non ludificatio » maxima? Ah? Infelices, quid vermiũ » interest, qui vestra rodent corpora, ve- » stros crines diuersis modis disponi, ve- » stra supercilia glabrari, oculos compo- » ni, genas cinnabari purpurascere, ve- » strumque fœtorem olere moschum? » aut vestra indumenta multis pli- » caturis fartas, vilionibus; lapillis » pretiosis, torquibus onerata, quæ nul- » li sunt vsui, nisi incauto amasio aucu- » pando. Hæc tamen haud confectami- » ni, ipsorum pulchritudine ductæ, sed » sola opinione, quia quum ea alteri sup- » petant, habenda sunt. Si quis vobis » inanem garriret, stercus, vel adipem » Cocodrilli pelli dealbandæ esse aptũ, » in Ægyptum vtriusq; adipiscendi gra- » tiâ penetrandum esset: si adderet, duos » lapides ex Insulis Moluchis eleganter » de vestris auribus suspendendos, quos » iam aliqua haberet, mors potiùs vltro » occupanda foret, quàm ijs carendum.

III. Cum sanguine Numinis pauperũque. » Animaduertitis, quàm rationi om- » ni huiusmodi luxuria repugnet. Quin » aio quoque, crudeliter esse iniuriosam » Deo, eiusque Ecclesiæ. Quodnam » cor saxeum non frangeretur, vel quis » oculus gelu concretus in lacrymas nõ » solueretur, harum deliciarum incom- » moda reputando? Qualis commise- » ratio, fando accipere, tres Christiani » orbis partes felle, & lacrymis vitam » ærumnosam, egentem, desertam, san- » guine, & expilationibus coopertam » exigere; dum reliqua genio indulgens, » adeo sese ingurgitat, vt disrumpatur; » & dedignata in terram spuere, sua ipsa » excrementa auro innatare vult, vestiũ » perpetuò nitentium pompâ ac molli- » tie superbiens? *Væ qui opulenti estis* *Amos 6.* » *in Sion, & confiditis in monte Sama-* » *riæ: Optimates, capita populorum, in-* » *gredientes pompaticè domum Israel, bi-* » *bentes vinum in phialis, & optimo vn-* » *guento delibuti, & nihil patiebantur* *super contritione Ioseph.*

IV. Deo idcirco inexcusabiles. Scio ventrem auribus orbatum esse » sed nescio, quo se ore in Dei iudicio » tueri poterunt, quando inopum per » vicos, & plateas ærumnis confectorum » fames coram formidabilis Iudicis tri- » bunali eos accusabit. Scio hos cincin- » natos solis verbis abundare; sed diui- » nare nequeo, quid Dei quæstioni sint » responsuri, quando Angeli ipsorum » vestimenta torquentes, cruorem inde » expriment, ac illa Ieremiæ vatis hor- » renda verba ingeminabunt. *In alis* » *Ierẽ. 8.* *tuis inuentus est sanguis pauperum.* En » sanguis, & vita pauperum in plicatu- » ris tuorum indumentorum. Iam dum » vitam in huiusmodi delicijs tam spissæ » fulgurantium maledictorum nubi ob- » noxijs ducitis, vobiscum perpendite, » qualis sit vestræ Catholicæ religionis » forma, & quæ vobis futuræ vitæ spes » superesse queat. »

V. Et Christo spineu fertis redimito, cuius passioni, ornatus nimius ludibrio est. Clem. Alexãdrin. l. 3. Pad. cap. 2. Si Deus tamen, quem adoratis, ro- » sis, aut margaritis redimitus foret, id » minùs insolens videri posset: sed coti- » die prosternentes vos ad pedes Chri- » sti in crucem acti clauis, & spinis con- » fixi, simulque in luxu, in copia, in » carne, quæ præ mollitie extabescit, » degentes; quomodo crudelitatem non » agnoscitis? Primææ Ecclesiæ Chri- » stiani memoriâ repetentes spinas a » suo magistro gestatas, religioni habe- » bant, flores ferre, vt mos conuiuio- » rum eo seculo obtinebat. Et Clemens » Alexandrinus censet, huiusmodi deli- » ciarum procurationem compertam » esse, ac manifestam venerabilis Passio- » nis Filij Dei irrisionem. Quibus vos » oculis Christum patibulatum, Cruciq; suffixum contemplari potestis, sangui- ne, ac vulneribus sordidatum; ratum stabileque consilium ineuntes gestan- di flores, adamantes, pyroposque, non semel, sed totius vitæ vestræ, si facul- tas vobis sit, decursu, tum æuum inter

carnis

„ carnis delicias omnino agentes?
VI „ Quo pacto hæc morum institutio
Neque „ excusari posset? Quibus ex tesseris
excusa- „ Christianos vos altero in Orbe inter-
ri po- „ nosci cupitis? Christianorum orna-
test, q- „ mentum proprium, ac germanum pa-
uā, tā „ tientia est. Ac strenui sanè illi duces,
dissimi- „ qui nos suo sanguine Ecclesiæ pepere-
lis exē- „ runt, meritò insignis loco manum
plo ve- „ quæ igne, & sanguine montes secabat,
terum „ cum hac epigraphe: *Virtuti nihil in-*
Chri- „ *uium*, vsurpare poterant. Tum quia
stiano- „ præclari illi antesignani inter carita-
rū, ac „ tis fulgores vndiq; coruscantes, Chri-
Mar- „ stianas palmas inter discrimina, vim
tyrum „ piam cælo inferentes, erigebant. Cer-
sit. „ nebantur homines tot cruciamentis
„ absumi, quot supplicia perferebant,
„ pluraque supplicia tolerare, quàm
„ membra numerabant. Eorum cor-
„ pora candentibus forcipibus, rotisque
„ nouacularum acie rigentibus prosecta
„ in frusta dissiliebant, frequenterque
„ ea auulsa frusta a Fidelibus excepta
„ sepeliebantur, quum ipsi adhuc suis fu-
S. Ze- „ neribus superstites durabant. *Remo-*
no de „ *rabantur in luce detenti, quorum mem-*
S. Ar- „ *bris pleni erant tumuli.* Atque in eo
chadio. „ statu per inuias rupes in Cælum scan-
„ debant, plura vulnera, quàm mem-
„ bra, illuc inferentes. Quid ad hoc
„ respondetis filij Sanctorum? Paren-
„ tes vestri, vt Paradiso potirentur, so-
„ litudines peragrarunt; per iuga mon-
„ tium errantes, in Terræ antris habitan-
„ tes, pellibus caprinis induti, cameli te-
„ gumentis amicti: vos verò in præsens
„ nulla alia solicitudo angit, quàm luxu-
„ riantium vestium. Neq; mihi iam ver-
„ ba detis, ingruente insectationis di-
„ scrimine, fideles Deo vos fore; nam
De cul- „ illud ego Tertulliani commodè repo-
tu fe- „ nam: *Timeo ceruicem, ne margarita-*
min. c. „ *rum, & smaragdorum laqueis occupa-*
13. „ *ta locum spatha non det.*
Femi- „ Filij Sanctorum, vestri aui tot esu-

riales ferias solemnes, humi cubantes, „ *na de-*
radicibus vescentes, frugaliter admo- „ *tracta-*
dum viuentes, traduxerunt; & iam vel „ *ctos to-*
minimo ieiunio exanimamini. Quid „ *minimi.*
vos conquerimini? quòd adhuc in „
saccharo natatis? Et ideo nimis ægrè „
Ecclesiæ fieri potest satis? mentitis „
nominibus mille exemptiones extor- „
quendæ sunt. Vos ieiunium tolerare „
minimè potestis. Vos non potestis, „
quod nunquam voluistis, ne forsan „
quidem experiri. „

Quis pudor, o filij sanctorum? Pa- „ *VII.*
rentes vestri, ac genitrices vestræ di- „ *A Deo*
uitias, quò Paradisum lucrarentur, pe- „ *non di-*
dibus, quod imitari possetis, concul- „ *gnosci-*
carunt, vt ex ijs scalam in cælum tolle- „ *tur.*
rent; vos autem eas capiti imponitis, „
quò vos in Tartara demergatis. Quò „
igitur ex signo in altero Orbe dignosci „
vultis? *Erubescite, o miseri, summita-* „
tem. aliter vos Deus fecit. Quum co- „
hors vestra ad Dei iudicantis Tribunal „
accesserit, nihil vobiscum deferetis, „
quo Deus, qui vos fecit, agnoscat. „
Par esset, vt vos nominis, quo donati „
estis, puderet, vestri Baptismatis, ve- „
stræ professionis, quandoquidem tam „
miserè ijs respondetis. Deus vos ad „
alium finem procreauit, aliò cunctos „
destinauit. Vos autem ne vestigium „
quidem vllum, ex quo internosci pos- „
sitis, amplius retinetis. Quid agen- „
dum? „

Primò inducendum in animum se- „ *VIII.*
riò est, nullum Paradisum illis, qui, aut „ *Quid*
quæ in delicijs vitam traducere vo- „ *agant,*
lunt, hostes capitales crucis Filij Dei, „ *vt resi-*
patere. *piscant,*

Secundò, Si claris exorti natalibus „ *& ne*
gaudetis; ijs fruiminor, sed hos deco- „ *minor-*
ris potiùs necessitate, quàm cupidita- „ *natu*
tis æstu, fouete. In ijs degite, vt apis „ *peccet.* *IX.*
supra mel, satagens, ne alas eo obli- „
nat, quod sanè procliue admodum „
non est. *Non frustra in mellis copia* „ *Augu-*

stinus ad Romaniarum ,, pennas habet apicula; nescit enim ha- ,, rentem.

,, Tertiò, Ne sumptus inanes supra

X. ,, vestræ conditionis vires faciatis. Nam ,, quale probrum, intueri cotidie ranunculos taurorum instar inflari velle, donec dissiliant? Mediocritas nusquam ,, potest consistere. Quilibet alas vltra ,, suum nidum vult explicare. Famulitium, mensa, vestes, dona, cuncta citra modum, adeòque quod hinc profunditur, illinc arripitur: vt magnum ,, luxûi alas, magnâ auaritiâ opus omnino est, si quidem ille sustentari nisi indignis factis rapinis, iniurijs, exactionibus, haud quaquam potest, quæ ,, ostium saluti penitùs intercludunt.

XI. ,, Quartò, semper signum aliquod ,, mortificationis Iesu Christi secretò ,, supra vos gerite, vt iubet Apostolus.

2. Cor. 4. ,, *Mortificationem Iesu in corpore vestro circumferentes.* Incommodū aliquod ,, in vestitu, in potu, in cibo, in lecto, ,, atq; in alijs id genus tolerantes, neq; ,, omittite in primis pauperes atq; afflictos inuisere, & consolari, idq; vos sospitabit. Hactenus Caussinus sapientissimè, vulnera muliebris luxus liberè detegens, serioque carpens, nec non appositis remedijs sanare studens.

XII. His ita expeditis, optatam tandem coronidem primæ disputationi de mulierum ornatu generatim explicatæ lætus impono. Sed num solæ mulieres immodico ornamentorum cultu luxuriant? Solæ in hoc genere ineptiunt? Solæ delinquunt? Nihilne viri peccant? an cuncti labis huius immunes? num cuncti innoxij? Scilicet. Rem paucis, sed dilucidè iam iam enucleo.

Appendicula de virorum ornatu. Cap. XI.

I. *Quæ de ornatu mulierū dicta sunt, eadem & de habitu virorum intelligēda.* HVcusque de cultu feminarum abunde egi: nunc de ornatu virorum vno propè verbo disputationem propono simul, atque absoluo. Omnia, quæ de mulierum ornamentis hactenus tradidi, ratâ quoq; portione virorum ornatui moderato, atq; immoderato, ad lasciuiam leuiter, vel notabiliter prouocanti accommodanda pronuntio, Dionysioque Carthusiano ad amussim subscribo, qui in Directorio vitæ Nobilium, art. 19. ita egregiè decernit: *Sicut præfatis modis peccant mulieres, & puellæ mortaliter in vestimentis, & ornamentis superfluis, pretiosis, curiosis, impudicis, & scandalizatiuis, ita (& multo plus) viri, ac iuuenes, qui ita se ornant, ac vestiunt, quòd oculos feminarum, ac virginum trahunt in se, & corda earum tentant, lædunt, accendunt.* Quod sanè luculenter quoq; testatur S. Basilius hom. 24. de Legendis libris Gentilium, *Comas,* inquit, *aut vestes superuacuas curare vel infelicium est, vt ait Diogenes, vel iniustorum. Nam quid ex talibus expectandum, nisi vt lasciuus ille ornatus feminas prætereuntes inuitet, aut alienis matrimonijs insidietur.* (*Qui feminis quoque periculosus est.*)

II. *Vt liquet etiā ex Poeta.* Imò verò etiam Ethnicus poeta Propertius lib. 3. Eleg. 12. mulierum castitatem ornamentis virorum maximè labefactari tradit:

Et Tyros ostrinos (inquit) *prabet Cadmea colores,*
Cinnamon, & multi pastor odoris Arabs.
Hæc etiam clausas expugnant arma pudicas.
Quæq; terant fastus, Icariote, tuos.

III. *Et docet experiētia.* At quid opus testibus, quum cotidiana experientia hoc ipsum plus nimio

mio emineat? Quàm multi enim adolescentum, ac iuuenum præ habitus mollitie, luxuq́; , præ capillorũ calamistris, præ vnguentis, ac suffimentis in delicatas planè feminas omnino degenerãt? Res iusti voluminis foret, si plenè esset tractanda. Mihi eam ad operis, quod habeo præ manibus, complementum indicasse sat est. Vnde, quum viri æmulatione muliebris leuitatis, pellaciumq́; illecebrarum quęsitis illicijs in feminas abeant, quid mirum, si delicta eorum instar istarum metienda sunt, & quicquid de his antea decretum est, de illis pariter decretum intelligendũ est?

IV. *Quãuis* Quin certè viros ipsos ornamentorum luxus, ac studium multo magis, quàm feminas, dedecet, vt constat; siquidem, vt ab eorum grauitate magis abhorret, ita ab harum leuitate, genioq́; minùs est alienus. Nihilominùs multo magis mulieres, multoq́; intemperantiùs, quàm viri, huiusmodi morbo cõmuniter laborant; ac propterea veteres Patres singularibus libris mulierum cultum præcipuè, ac nominatim vituperant, nec nõ Doctores quoque de eodem signanter, expresseque disserunt; de virorum autem cultu articulatè nullum prorsus verbum communiter faciunt. Idcirco ego quoq; horum Paradoxorum titulum ijsdem feminis dumtaxat inscribendum non immeritò existimaui.

Feminæ magis, quàm viri, luxu cultus infaciunt.

DISPV-

DISPVTATIO SECVNDA
DE ORNATV MVLIERVM SPECIATIM.

I. *Diuisio disputationis.*

QVanto longior in prima disputatione, quæ reliquarum cardo est, necessariò fui, tanto breuior ero in cæteris, vt pote nullo negotio ex præmissa disputatione probandis. Explicatis verò iam, quæ de ornatu muliebri generatim tractanda duxi, accedo ad ea, quæ de eodem singillatim enucleanda supersunt, quæramque I. de nuditate muliebris pectoris consueta. II. de eâdem nuditate insolita. III. de nuditate insolita peregrinarum. IV. de nuditate pectoris a nonnullis feminis Mediolani vsurpari cœptâ.

An mulieres, quæ iuxta morem vsitatum regionis nudo incedunt pectore, delinquant, & quàm grauiter. *Cap. I.*

II. *Pectoris nuditas species est ornatus muliebris.* NVditatem pectoris feminarum, esse speciem ornatus muliebris ipsæmet fidem faciunt locupletissimã, quæ illam cultus elegantioris gratiâ adhibent, tum Doctores quoque confirmant, qui de ornatu mulierum vniuersè differentes, speciatim deinde de pectoris illarum nuditate, ceu de ornatus certa specie disceptant. Sed num hæc liceat, vbi vsu recepta est, non immeritò dubitari potest. De quo

§. I. *Refertur duplex opinio.*

III. *Vsitatã pectoris* DVas ego hac de re sentẽtias apud Doctores reperio. Prima est Caietani 2. 2. *q.* 169. *art.* 2. *vers. Ad obiectionem autem de ornatu, & manifestatione pectoris* vbi talem consuetudinem negat esse lethalem. *Pectus*, inquit, *a mulieribus decoris gratiâ nudum alicubi defertur, ac per hoc ad ornatum reducitur pulchritudinis, quòd etiam ornatus talem habens conditionem, scilicet nudati pectoris iuxta patria morem, non est secundùm se mortalis.* eiusdem opinionis est Fumus in *Armillâ, verbo, ornatus, num.* 1. §. 4. vbi ait: *Quando habitus est indecens, vel minùs honestus, vt quando ostendunt pectus, & huiusmodi, si desit mala intentio, non videtur mortale.* Sequitur Nauarrus in *Summâ cap.* 23. *num.* 19. vbi sic habet: *Neq; etiam feminæ mortaliter peccant ostentantes pectora nuda, quo pulchriores videantur, absque alia mala intentione mortali*, loquiturque palàm de nuditate consueta, vt conuincitur ex ijs, quæ mox subdit: *Quanquam consuetudo hæc eiusmodi est,* &c. Grafflus *lib.* 2. *decis. aurear. cap.* 76. *num.* 2. *Habitus mulierum minùs castus ostendentium media vbera. Et communiter inducit peccatum veniale.* & infra *num.* 8. *Neq; mortaliter peccant feminæ ostentantes pectora nuda, quo pulchriores videantur, absque alia intentione mortali.* Thomas Sanchez *lib.* 9. *de matrim. disp.* 46. *num.* 26. citato Caietano, Armilla, & Nauarro *excusat a mortali feminam ita indutam, vt pectora nuda appareant.* Filliucius *tract.* 30. *cap.* 10. *num.* 220. §. 3. excusat pariter a mortali, vbi est consuetudo, quum *apparent in muliere vbera ex toto, pectus totum.* Bonacina *de matrimonio, quæst.* 4. *pun.* 9. *num.* 23. *feminas vtentes veste tenui ita, vt pectora, & ma-*

Ad mulie-bris nuditatem lethalẽ esse pleriq; negant.

& mamillæ solùm conspiciantur, excusari posse testatur *a mortali, si hoc faciant iuxta consuetudinem patriæ, & absq; praua intentione*. Lessius *lib. 4. de Iust. cap. 4. dub. 14. n. 112.* vnà cum Nauarro, Caietano, & Fumo eandem *nudandi pectoris* cōsuetudinem à mortali vindicat. Haud secus & Azor *par. 2. lib. 12. cap. 18 q. 13. mulieres ostendentes nuda pectora, & mamillas* a lethifera culpa liberat, si id ab eis *fiat secundùm morem patriæ, & absq; vlla intentione mala*. Deniq; Layman *lib. 2. tract. 3. cap. 13. num. 11. §. 6.* & Diana, *par. 5. tract. 7 resolut. 31. vers. Non desinam*. excusant *feminas vtentes ornatu, quo nuda pectora, & mamillas ostendunt, si fiat hoc secundùm morem patriæ, & absque vlla mala intentione*. At Layman vbera non nominat, nec mamillas, sed pectora nuda duntaxat, vel tenuiter tecta, vt infra ex verbis ipsius constabit.

Ratio ab hisce Doctoribus allata est, quia nudare pectus, vel mamillas nullâ lege mulieribus prohibetur; pectusq;, & mamillæ partes honestæ censētur; neque natura, aut pudor exigit illas absolutè tegi; neque illæ per se ad lasciuiam prouocant. Addit Caietanus *loc. cit.* viros nuditate pectoris muliebris diuerti a maioribus criminibus, & in Summa, verbo, ornatus, *cap. 4. ornatum mulierum monstrantium media vbera, in remedium, ne peiora fiant, introductum* asseuerat.

IV. At multi alij affirmāt. Secunda sententia est aliorum, huiusmodi consuetudinem mortalis delicti damnantium, quorum verba ipsa fideliter referam. Angelus de Clauasio in Summa, Verbo, ornatus, num. 3. *Continet impudicitiam, quòd mulieres taliter vestimenta aperiant, quòd pectus, & mamillas ostendant. Vnde tales non audeo excusare a mortali, quando notabiliter in hoc excedunt.* Et paulò post. *Nec valet, quod sic est consuetudo, quia corruptela est* l. quod non ratione, ff. de leg. *quæ auget potiùs peccatum*, *c.* fin. de consuet. Idem sentire videtur S. Antoninus in Summa, par. 2. tit. 4. cap. 5. §. 3. Vers. Quantum ad primum, vbi ait: *Si enim de vsu patriæ est, vt mulieres deferant vestes versùs collum scissas, & apertas vsque ad ostentationem pectoris, & mamillarum, vt in partibus Rheni, valde turpis, & impudicus est talis vsus, & ideo non seruandus*. Tantundem quoque existimat Nicolaus ab Ausmo in Pisanellę Supplemento, *Verbo, Ornatus, vers. 3. Ratione inhonestatis*, vbi ad *inhonestatem apertè pertinere* scribit, *quòd ex deformitate habitus viri ostendant verenda, & mulieres humeros, seu pectora*: præmittitque ibi impudicitiam, seu inhonestatem excludere a regno Dei, quod non contingit, nisi ob peccatum mortale. In hanc quoque sententiam manibus, & pedibus venit Baptista Tronamala in *Rosella, Verbo, Ornatus, num.* 13. vbi affirmat a Paulo ad *Galat.* 5. vnum de excludentibus a regno Dei impudicitiam poni, subditque continuò: *Directè autem ille ornatus habet inhonestatem, quando mulieres taliter vestimenta portant, quòd pectus, & mamillas totaliter ostendunt, tales dico peccare mortaliter, quia sunt occasio efficax ad ruinam virorum*. Subscribit quoque manifestò Bernardinus de Busto *par. 2. Rosarij, serm. 28 par. 3. lit. 1.* vbi eodem modo ex Paulo ad *Gal. 5.* refert, *vnum de excludentibus a regno Cælorum esse impudicitiam*, moxque subijcit: *Ille ergo habitus est inhonestus, per quem mulieres ostendunt humeros, seu pectora, qui est habitus meretricius*. Sed longè magis ex professo hanc ipsam opinionem amplectitur, ac tradit Augustinus Maz-

zinus in libro *de ornamento superfluo* Italicè scripto, *cap. 23.* vbi feminas, quæ nudant pectus peccati mortalis reas asseuerat, quia ad peccandum inuitant, non verbis, sed factis, loquiturque sine controuersia de nuditate consueta: tum ex Clemente Alexandrino huiusmodi mulieres falsè carpit, quia quum omnium cupiditatibus dedere sese nequeant, saltem omnium oculis nudato pectore exponere se gestiunt, in quas illud Ezechielis fulmen e capite 16. promptum aptè cadit: *Exposuisti fornicationem tuam omni transeunti, vt eius fieres*, nec non scommate aculeatè intorto easdem perstringit, quòd alicubi faciem vultúmque, ne agnoscantur, tegant, quo sine pudore, & verecundia mamillas inhonestè queant detegere.

Carpunt mulieres, quæ nudant pectus.

V. *Quas reas esse culpæ mortalis putat Sopranis.*

Verùm non antiquiores dumtaxat Auctores ita senserunt, sed nostra quoque tempestate Hieronymus Sopranis in Collegio Romano Theologiæ professor priùs, deinde studiorum præfectus, quamuis consuetudinem nudandi muliebris pectoris ea in vrbe, quam ipse tot annos incoluit, inueteratam nouit, tamen in suo *Commentario in Dauid, Digress. 1. disp. 3. cap. 2. §. 1. pag. 429.* huic posteriori sententiæ damnanti lethalis delicti nudationem feminei pectoris, vtcunque etiam vsitatam, palàm adhæsit. Nam quum ibi docuisset, posse Episcopum de ornatu quocunque prouocatiuo libidinis præcipere, & illum sub obligatione mortalis criminis prohibere, mox de pellucidis vestibus, quæ alicubi in vsu, vel abusu sunt, addit: *Cum hoc enim ornatu incedere, licèt omnis fucus absistat, & malus animus alios incendendi, peccatum semper est; & si de ornatu loquamur, in quo nudum pectus exponatur; (vt plerique probabiliùs putant) etiam lethale. Cur ergo non possit Episcopus edicto suo hoc genus ornatus excludere?* Vbi manifestè Sopranis agit de solita nudatione pectoris muliebris, non minùs, quàm de solitis fucis, alijsque luxuriantibus ornamentis passim vsitatis. Vnde immediatè subdit euidentissimè: *At obstat in plerisque regionibus in oppositum vsus inueteratus. An consuetudo deprauatissima dicetur vsus, & non potiùs abusus? Quid enim, si mos vnquam obtineat, vt impune quisque quod aliorum est, possit vsurpare; aut ne a proposito argumento discedamus, obscœnis nudatis incedere?* Ex quibus planissimum est, nudationem feminei pectoris vsu, vel consuetudine, Sopranis iudice, a mortali culpa nequaquam eximi. At obseruo, dum is Auctor, crimen lethale esse denuntiat nudum pectus exponere *(vt plerique, inquit, probabiliùs putant)* citatque in margine Caietanum 2. 2. q. 169. a. 2. *& in Summa, Verbo, Ornatus;* reuera Caietanum, quod ad solitam nudationem pectoris attinet, in contraria esse opinione, & censere illam delicti lethalis expertem, vt supra vidimus; atq; adeo perperā pro hac posteriori sentētia inuitū prorsus, & contradicētem referri. Quod si quis de insolita tantùm nudatione pectoris Sopranis loqui contendat in ea parenthesi; vt omittā id ægrè persuasum iri; tum non solùm probabiliùs plerique, sed certò etiam putant eam esse mortalem, quum nullum appellare potuerit Sopranis, qui mentionem fecerit oppositæ opinionis liberantis ipsam a lethali, vt infra *cap. 2.* reuincam. Pro hac ipsa sententia cuncti etiam illi Doctores longè plurimi, qui muliebrem ornatum immoderatum ad libidinem vehementer prouocantem mortalis damnant, vt superiore *disput. cap. 7. §. 4. & 5.* vidimus, necessariò stare debent, vt paulò post liquebit.

Malè tamen a tali opinione citat Caietanū.

§. II.

§. II. Impugnatur prior opinio, doceturque permissionem feminei nudi pectoris, vel meretricũ non arcere maiora mala, sed cumulare.

VI. Nuditas feminei pectoris licètvsitata, mortalis est, quia valde ad Venerem prouocat; Eademq; ratio est & de solitis osculis.

AT non possum hic ego complura argumenta, quæ mihi pro secunda sententia contra primam in mentem veniunt, dissimulare. Nam

I. Nullum dubium est, quin vbi tam nuda pectora, quàm oscula promiscua virorum cum feminis in amicitiæ signum sunt vsitata, fœcundam luxuriæ messem suppeditent, quæ aliàs, si talis consuetudo nõ adesset, planè cessaret: esto enim, hæc vbi in vsu sunt, minùs ad libidinem incitent, quàm vbi omnino insueta. At nihilominùs plus nimio adhuc incitant. Nam sola muliebris faciei pulchritudo ad lasciuiam, quanquam innocenter, quàm plurimos prouocat: pulchritudini additus ornatus, etsi moderatus, & licitus, multò adhuc magis, multoque plures ad eandem libidinem sollicitat; longè verò adhuc vehementiùs, quum immodicus est, atque illicitus, vt *disput. 1. cap. 7. §. 8.* probaui. Nam quis nescit, quàm multos huiusmodi immoderatus cultus, naturali præsertim pulchritudine vibratus, in fornicationes, in adulteria, in incestus, in mortiferos tactus, & concupiscentias præcipitet? Quid ergo fiet, vbi muliebris faciei pulchritudini, atque ornatui per se titillanti licentia quoque, & blandimentum nudi pectoris, vel osculorum accedet? Nonne multiplicatâ caussâ, vel occasione, multiplicabitur effectus? quis tam expers oculorum, vt id non cernat? Idcirco Doctores, vt mox docebo, talem consuetudinem velut *illicium libidinis* improbant, & tollendam clamant. Ergo ornatus, superadditâ nuditate pectoris, quanuis consuetâ, adhuc erit notabiliter ad Venerem prouocatiuus, vt patet. Ergo etiam reus peccati mortalis, quandoquidem talis nuditas sine iusta caussa voluntariè illi superadditur.

VII. Consuetudo promiscui osculi, et nudandi feminei pectoris peiora mala non arcet, sed affert, regnumq; luxuriæ magis amplificat.

II. Impugno primam sententiam, quia honestandæ talis consuetudinis prætextus, vt per hanc peiora mala vitentur, vt Doctores, Caietanó duce, supponunt, nullius planè momenti est. Credat enim qui volet; at ex Patrum, aliorumque Sapientum doctrina planè constat, libidinem libidine non extingui, sed accendi; neque ignem superfuso oleo, pice, vel igne minui, sed magis augeri; atque adeo iure optimo arbitror, luxuriæ regnum illecebrosis hisce consuetudinibus pectoralis nuditatis, vel osculorum toleratis, multo magis amplificari, & peiora illa mala minimè declinari, & hæc minùs grauia vanissimo prætextu excusata, vel permissa, insuper accumulari, vt ex ijs, quæ Adamus Contzen *lib. 2. Politicorum, cap. 12. & 13.* egregiè disputat, perspectum est.

VIII. Etsi quibusdam in particulari fortè erit vtilior, secus tamen cõmunicati.

Verùm etsi fieri nonnunquam potest, vt concessa muliebris pectoris nuditas vtilis sit certis quibusdam viris particularibus, quos a peioribus criminibus, vt innuit Caietanus, abducit, generatim tamen vniuersæ communitati plus mali, & damni, quàm boni, & commodi affert. Innumera quippe delicta, luxuriæ præsertim, quæ ex huiusmodi nuditate in totam Rempub. vt docet experientia, redundant, incomparabiliter superant illud quicquid est boni, quod ex eadem in particulares personas deriuatur, vt ferè palam est, & nullo etiam negotio ostenditur.

IX. Nam

Nã muliebris pectoris detecti oblectamentũ, quod ad incestus, aduteria,

In populis minùs incontinētibus occasiones libidinis permissæ incēdia luxuriæ augent.

nefanda crimina, aliaque mala vitanda, velut remedium moraliter necessarium, prætexitur, vel ijs populis, qui libidinis morbo magis, quàm alij, communiter laborant, est indulgendum, vel ijs, qui minùs. Vterque prætextus est falsus. Ergo falsum est, nuditatem muliebris pectoris esse aptū ad peiora mala vitanda remedium. Maior, & consequentia sunt explorata. Minoris vna pars probatur, quia in populis minùs incontinentibus, ipsę libidinis occasiones, atque illecebræ permissæ non extinguunt libidinis incendia, sed potiùs omnino excitant, & fouent. Hinc in vrbibus bene moratis, ijsque in locis, in quibus præposteræ Veneris scelus, ac nomen planè inauditum, publicæq; meretrices, aut concubinæ nullæ tolerantur, multo magis florere castitatem, quàm in alijs eiusdem quoque regionis, in quibus illæ permittuntur, vsu compertum est: licèt verò, & in ipsis quoque luxuriæ piacula non desint, tamen longè panciora hæc inibi numerantur. Ratio perspicua est, quia sicut qui ad ebrietatem propensi sunt, vino moderatè suppeditato, multo pauciores inebriantur, quàm vbi vini copiam semper prę sto habent: ita subductis libidinis incitamentis, nempe meretricibus, scortis, osculis, nuditate muliebris pectoris, vel mamillarum, minora libidinis incendia in populis minùs incōtinentibus exardescunt, quàm vbi talia incitamenta luxuriæ, vel in ijsdem, vel in similibus populis grassantur, vt constat. Hinc, vbi adolescentes procul ab his offendiculis educantur, & custodiuntur, minùs intemperantes sunt, quàm alij adolescentes, quibus disciplinæ fræna laxantur, improborum societas permittitur, licentia diuertendi ad meretrices conceditur.

Contra auiē licentiæ meretricum publicarū subductaq; ijdē populi castiores sunt.

X. *Vnde nā* Quamobrem Nauarrus in Manuali cap. 17. num. 195. lit. C. §. Sextò, disertè probat magis expedire, ne meretrices tolerentur; inter alias verò rationes, quas ad id persuadendum affert, sexto loco hanc etiam addit: *Quòd ipsemet noui*, inquit, *pueros castissimos venientes ad Academias ex terris, vbi non est eiusmodi occasio fornicandi, ob eam, quæ illis se efferebat, animas, studia, & corpora ipsa contagio infecta perdere.* Nauarri placitum placuit quoq; Ioanni Marianæ, & Cornelio a Lapide, qui cap. 19. *in Ecclesiasticum*, vers. 3. §. 6. relato Nauarro, & Mariana, ita testatur: *Videmus occasione lupanarium pueros vel sua sponte, vel aliorum inuitatu ad ea accurrere, noxiâq; libidine eneruare vires, ac inflammatâ cupiditate in omne dedecus ruere. Omnino vbi lupanaria non sunt, multo continentiores sunt iuuenes, pauciora adulteria existunt, castior est ciuitas; quia sicut nullum vitium ita accenditur occasione datâ, ac libido; sic pariter nullum ita reprimitur occasionum fugâ, ac libido.* Fugite fornicationem, *ait Paulus. Ratio est clara, quia sicut flamma non extinguitur, sed accenditur flammâ; ita libido accenditur libidine, perinde vt rixa accenditur rixâ.* Quæ vt verissima sunt; ita sine ingenti temeritate negari non possunt.

expedit meretrices in talibus populis permittere teste Nauarro, Mariana, & Cornelio.

XI. *Publica occasiones libidinis, vt meretrices, maiorū sūt caussa malorū, minimè ferenda ex Contzen.*

Acutè pariter, ac neruosè in eandem sententiam Adamus Contzen libro 2. *Polit.* cap. 12. §. 14. *Improbissima*, inquit, *est eorum ratio, qui publicis illis voluptatibus, deteriora caueri arbitrantur. Vbi inualuerunt, flagitiosissima quæque perpetrantur. Fuga optimè castitati consulit. Quæ esse non potest, si publica sunt incitamenta libidinum; si cæcum esse oporteat, ne malum videas. Si in porticibus, in foro, in vicis omnia turpibus abundant.* Si in poculis, *vt inquit Plinius lib. 31. cap. 1.* libidines cęlare iuuat: *&* imagines

illece-

illecebrosæ in conspectu iuuentutis impune collocantur. Venenum publicè nō venditur; animarum toxica in nundinis Christianorum, non vetante magistratu, venduntur. Dabit magistratus ille pœnas, qui nefanda dissimulat. Si filiam turpitudines illas colorum fuco cogitationi instillandas emisse cognosceres, meritâ indignatione excandesceres. Si quis ea coram liberis tuis enarraret, diem illi vt corruptori iuuentutis diceres. An plus est verbis indicasse, an oculis fidelibus subijcere, vt tenaciùs hæreant? Vident hoc omnes, vident tui, videnr tuis narraturi.

XII. *Et ex Dione.* Sed multo ante hosce recentiores Auctores vetus scriptor Dion Chrysostomus *orat.* 17. eâdem de re præclarè admodum hoc pacto philosophatus est: *Omnino ita existimandum est, quòd ista in medio posita, & manifesta, ignominiosaque adulteria, nimisq; impudenter, & perfrictâ fronte perpetrata, incertorum, & occultorum, tam in mulieres honorandas, quam pueros, stuprorum haud minimam præbeant caussam: eo quòd tam facilè talia quisq; audet, & turpitudo in publico contemnitur. Et non, quemadmodum quidam putant, quòd eiusmodi flagitia securitatis, & abstinentiæ caussâ reperta sint. Forsan igitur quispiam rusticior, ita quodammodo dicere queat. O sapientes legislatores, & Principes, qui ista suscepistis initio, quasi quoddam admirabile ciuitatibus pharmacum modestiæ repereritis, ne vobis manifesta hæc, & aperta domicilia, clausas domos, & interiores thalamos referent; quiq; foris, & apertè libidinantur modicis impendijs, ne se ad liberas, & honestas vertant mulieres cum multis pecunijs, muneribusq.. Videte, ne illi re vili, quæq; sit in potestate, non contenti, amplius id, quod prohibitum est, cum timore, multisq; impendijs persequantur.* Hactenus ille. Ex quibus satis probata manet Minoris propositionis illa pars statuens libidinum incendia, permissis libidinum illecebris, atq; occasionibus in populis minùs incontinentibus, non extingui, sed potiùs excitari, ac foueri.

Confirmo verò id primò, quia etsi contingere potest, vt vbi tolerantur meretrices, aliquis incontinens fornicando cum ijs, ab adulterijs, vel incestibus auertatur, hoc tamen quicquid est boni ex maioribus talis incontinentis delictis vitatis, ab innumeris alijs malis, quæ eædem meretrices gignunt, obruitur; tum quia, vbi vnum ab adulterio, vel incestu arcent, alios longè plurimos aliàs castos peruertunt; tum quia suo prauo exemplo plurimas alias ad pudicitiam prostituendam alliciunt: tum quia corpore tandem fracto, *posteaquam desinunt esse ad turpe lucrum aptæ*, vt Nauarrus, & Cornelius *loc. cit.* notant, *fiunt lenæ, & mille malorum instrumenta* euadunt. XIII. *Quod infra suadetur.*

Confirmo idem secundò, quia Deus Iudæis interdixit, ne vllam publicam meretricem tolerarent: Deuter. 23. *Non erit*, inquit, *meretrix de filiabus Israel, nec scortator de filijs Israel.* Vbi Cornelius, moneri, ait, a lege Magistratum, vt non toleret in politia sua publicam scortationem, & lupanaria: Bomfrerius pariter *ibidem*, non quomodocunq; meretrices quasuis a Deo illic prohibitas tradit, sed ita duntaxat, *vt quasi auctoritate publica constituerentur, vel certè permitterentur.* Vnde Origenes *lib.* 4. *contra Celsum*, testatur, *nullas fuisse meretrices, iuuentutis pestes, in eorum Repub.* & Philo Iudæus *in libro de Speciali lege* scribit, capitale apud Hebræos fuisse corpore quæstum facere. Quod de publicis tantùm meretricibus intelligendum est, vt rectè Bomfrerius *loc. cit.* osten- XIV. *Prefertī ga Deus vetuit Hebræos publicā meretricem permittere*

Apud quos tamen aliquæ fuerunt, quamquam paucæ.

ostendit. Nam aliquas meretrices in populo Iudaico fuisse permissas etiam tempore legis conuincitur ex altercatione duarum meretricum ante Salomonem 3. *Reg.* 3. & ex monitis eiusdem Salomonis *Prou.* 30. de consuetudine, & colloquio meretricis vitando. Hieronymus verò Sopranis in David *digress.* 1. *disp.* 3. cap. 1. §. 7. pag. 400. existimat meretrices alienigenas non fuisse Iudæis a lege Moysis interdictas, sed Israeliticas tantùm, quoniam signanter ait: *Non erit meretrix de filiabus Israel, neq; scortum de filijs Israel.* De alijs ergo quum nihil exprimatur, interdictum nihil intelligitur. Cæterùm extraneas meretrices inter Hebræos perpaucas fuisse mihi inde persuadeo, quòd ratio boni communis iubens eas non admitti, vt Bonfrerius *loc. cit.* ait, vtrasq; tam extraneas, quàm Hebræas complectebatur. Atqui nisi ex meretricum permissione plus mali, quàm boni emersisset, Deus nunquam illas a Iudæis permitti vetuisset; imò neque etiam vetare potuisset. Quanquam enim mala culpæ permittere ipse possit, non tamen potest positiuè vetare alium, ne impediat maiora mala permissione minorum, ad quę impedienda iure naturali tenetur. Nam, vt egregiè ratiocinatur subtilissimus Sfortia Pallauicinus lib. 2. *de bono*, *cap.* 55. & *seqq.* id, quod plus mali parit, quàm boni, naturæ rationali repugnat, & intrinsecè malum est: contra verò permissio minoris mali ad maius vitandum intrinsecè bona, quia plus boni gignit, quàm mali. Siue autem id verum sit in sensu formali, seu in concomitanti, vel consequenti, nil prorsus ad id, quod modò vrgeo, refert, adeoque de hoc nihil præterea iam disquirendum est. Ergo prohibitio talis permissionis foret mala, quia impedimentum maioris mali vetans, plus mali, quàm boni afferret. Ergo meretricum, & occasionum delinquendi talis permissio a Deo prohiberi non potuisset. Ergo, quum de facto tamen a Deo, prohibita ea sit, certum est, eandem permissionem, si Iudæis, alijsq; populis similis continentiæ indulgeatur, nô abducere a maioribus malis, sed potiùs ista multiplicare.

XV. Alioqui peccassent Principes lupanaria vetantes.

Confirmo tertiò, quia alioqui S. Ludouicus, qui publicas meretrices totâ Galliâ expulit, & lupanaria vetuit, vt referũt Annales Galliæ, Paulusque Æmili⁹, nec nô Philippus IV. Rex Hispaniarum, qui lupas, & lupanaria tota Hispaniâ publicâ lege eiecit, vt memorat Cornelius *loc. cit.* si permissio meretricum ad peiora crimina cauenda est moraliter necessaria, peccassent mortaliter, siquidem Princeps tenetur sub mortali ad auertenda, quantum potest, maiora Reipub. mala, vt tradunt Adamus Contzen *lib.* 2. & 3. *Politic.* Lessius *lib.* 1. *de Summo bono*, *cap.* 5. *num.* 24. & 25. Bellochius in *Praxi morali Theol. par.* 2. *q.* 4. *a num.* 492. *ad* 504. Diana *par.* 2. *tract.* 15. *resolut.* 65. §. *secundò infertur*, & alij communiter. Ergo prohibendo meretrices, & lupanaria illi Reges, & Principes, occasionem maiorum malorum in Rempub. redundantium dedissent; ac proinde lethaliter deliquissent, vt patet. Pari quoque crimine lethali se obstrinxisset Ludouicus Guerrero, qui sub nomine Hieronymi Velazquez Hispanicè vulgauit *Informationem Theologicam, & Iuridicam directam ad Illustrissimum Dominum Franciscum de Contreras, vt iubeat toto Regno tolli publica malarum mulierum prostibula.* Quod sanè scriptum tam efficax fuit, vt ex publico decreto fuerint proscriptæ, quemadmodum narrat Alegambe *in Bibliotheca*

theca Scriptorum S. I. Verbo, Ludouicus Guerrero, adeoque maiorum malorum occasionem dedisset, ac propterea & mortaliter deliquisset. At hoc est absurdissimum, vt notum est. Ergo & id, vnde sequitur.

XVI. *Ex permissione osculorũ, & nudi feminei pectoris plura emergunt mala, quàm si non permittantur.*

At que de offendiculis meretricum disserui, ratâ proportione & de osculis promiscuis marium, & feminarum, & de nuditate muliebris pectoris verificantur. Nam licèt hæc ab illis distent, quòd hæ actiones per se indifferentes sint, illæ earum intrinsecè malæ; tamen hæ quoque occasiones plurimorum peccatorum sunt; & vbi non sunt permissæ meretrices, neque huiusmodi oscula, neque nuditas muliebris pectoris, castiores sunt vrbes, quàm vbi hæc illicia libidinum conceduntur. Ergo permissio talis licentiæ non aufert maiora mala, sed fouet.

XVII. *Nudare enĩ pectus, & mamillas propriũ meretricũ.*

Confirmatur I. quia nudare pectus, & mamillas meretricum habitus proprius olim etiam fuit, sicut has, & illud tegere cultus erat tantùm virginum, & matronarum, quæ pectorali fasciâ, quam strophium vocabant, pectus, & mamillas sub tunica coercebant. Vnde Nonnius, *strophium*, inquit, *fascia breuis est, quæ virginalem tumorem cohibet papillarum.* Quin & Isaias *cap. 3. num. 24.* de ornatu Virginum Solymitarum agens; *Erit pro crispanti crine, caluitium; pro fascia pectorali, cilicium.* Et Ieremias *cap. 2. num. 32.* *Numquid obliuiscetur virgo ornamenti sui, aut sponsa fasciæ pectoralis suæ?* Munus verò talis fasciæ, ac strophij erat, quemadmodum obseruat Hieronymus Sopranis *in Dauid digress. 1. disput. 3. cap. 1. §. 7. pag. 400.* *Vt nuda pectoris verecundè tegerentur, & etiam ne papillæ nimis turgerent: illis ob id impudicæ non vsæ, quibus nulla cura pudoris. Hinc sine fascia, aut zona mulier, pro impudica, vel certè non virgine; quòd nullum certius argumentũ impudicitiæ sit in fœmina, quàm impudentia; impudentia autem nulla maior in illa, quàm mamillas exertas ostendere, nec inde pudore suffundi in quotidiano cultu.* Et hæc, subdit idem Auctor, *innuisse sufficiat; vt fœminæ, quæ nunc ex aliqua peruersa consuetudine, nudis mamillis incedunt, intelligant meretricio se habitu incedere, non matronali.* Ergo quum tales feminæ meretricium habitum æmulentur, eadem incommoda hinc, atque ex meretricum permissione sequuntur.

XVIII. *Et ex tali corruptela fluunt eadem incõmoda.*

Confirmatur II. quia hîc quoque militant eædem rationes, quæ priùs tactæ sunt; quia sicut ignis libidinis non extinguitur, sed accenditur igne libidinis; ita neque extinguitur, sed augetur addito oleo, aut pice osculorum, vel nuditatis femineæ pectoralis.

XIX. *Et peccarẽt Principes talem visũ prohibẽtes.*

Confirmatur III. quia si talis nuditas est moraliter necessaria ad maiora mala Reipub. cauenda, peccassent mortaliter omnes illi Principes, & Reges, qui legem municipalem Mediolanensem huiusmodi nuditate interdicentem, de qua *cap. 4.* initio sermonem faciam, sanxerunt; eodemque modo deliquissent, tum qui eandem suâ auctoritate propugnarunt, tum qui alibi in populis bene moratis, & minùs intemperantibus eandem constituerunt. Nam hi omnes pariter vetando tale remedium maiorum malorum, vel in caussa fuissent, atque essent horum maiorum malorum; vel saltem occasionem grauem istorum dedissent, ac darent; ac proinde & mortaliter quoq; delinquerent. Quod tamen est insanum. Ergo.

XX. *Imò & q nõ curantes talem consuetudi.*

Confirmatur IV. Quia eodẽ modo peccarent etiam mortaliter alij Principes non curantes induci in suos populos æquè continentes talem morem osculandi promiscuè mares, & feminas,

nẽ i suis populos itroduci. feminas, vel nudandi pectus muliebre, in quibus idem mos eodem prætextu æquè necessarius moraliter ad peiora declinanda censeri potest. Subtracto enim tali antidoto, ipsi moralis caussa forent talium malorum peiorum; quod item delirum est.

XXI. Tũ etiã & cæteri, q eam impedire, aut abolere conantur. Confirmatur V. Quia in illis locis, & populis, qui sunt minùs incontinentes, & tamen nudandi muliebris pectoris, vel promiscuorum osculorum consuetudinem habent, non desunt Concionatores, & alij Patres spirituales, qui eam improbant, hortanturq; vel singulos, vel cunctos vniuersè ad illam deserendam. At si talis consuetudo foret moraliter necessaria ad cauenda maiora Reipub. mala, eiusmodi Concionatores, & Patres spirituales non solùm malè facerent, sed etiam peccarent mortaliter ob rationem sæpius indicatam, quia & ipsi caussa moralis maiorum huiusmodi malorum essent, vt patet, dum suo consilio subtrahendo dictam consuetudinem, maioribus malis, quantum est de se, patefacerent aditum, quòd sanè est crimen semper mortale. Nam quamuis, vbi permittitur fornicatio cum meretricibus ad vitanda maiora peccata incestus, adulterij, sodomiæ &c. fas cuique est, & peccata maiora, & minora reprehendere, & ab vtrisq; deterrere, ac reuocare omnes delinquentes, quia vtraque intrinsecè sunt mala, non solùm incestus, adulteria, sodomia &c. sed etiam fornicatio, quanquã hæc minùs, quàm illa; & neutra, neq; illa, neq; ista vllã ratione honestari possũt; alia tamen longè ratio est de promiscuis osculis in signũ amicitię, & de nuditate feminei pectoris, quæ actiones per se indifferentes sunt, vt Doctores cuncti opinantur; ac proinde, positã iustã caussã honestari possunt, & licitè permitti aliena peccata hinc profecta, vt tota disput. 1. & 2. sæpius inculcatum est. Iustissima verò caussa est ista permittendi, & illas actiones indifferentes exercendi, moralis necessitas declinandi beneficio talium actionum maiora mala, vt planum est. Imò præceptum caritatis obligat sub mortali quoscunque, sed maximè Superiores Principes Ecclesiasticos, & Seculares ad tales actiones indifferentes maiorum malorum vitandi gratiã permittendas; vnusquisque enim tenetur sub mortali permittere, quando commodè potest, id, quod proximo moraliter necessarium est ad maiora mala vitanda, vt constat. Ergo illi Concionatores, & Patres spirituales, qui tales consuetudines in talibus locis moraliter necessarias ad maiora mala vitanda suis cõsilijs nituntur prohibere, ac delere, delinquunt mortaliter, vt sequitur euidenter. At hæc est ridicula stultitia. Ergo.

XXII. Nũ inde sequat, malè à Deo fuisse vetitũ ornatũ luxuriantem? Confirmabit fortè aliquis VI. quia ornamentum nudi pectoris, quando ad libidinem valde prouocat, diuino iure, vt disp. 1. vidimus, cap. 2. & 7. §. 17. feminis vetitum est vbique gentium. Ergo si id in populis minùs incontinentibus ad maiora mala declinanda moraliter necessarium est, malè fecisset Deus, & peccasset grauiter illud in sacris Scripturis vetando, sicut de facto vetuit, vt deinde videbimus. At nemo nisi blasphemus Hæreticus malum culpæ, & peccatum de Deo opinari potest. Ergo &c. Primam consequentiam facilè ex dictis demonstro, quia Deus in hoc casu existimaretur moraliter, & interpretatiuè voluisse, ac velle maiora huiusmodi mala, dum impediri ipsa prohibuit exercitio etiam actionum indifferentium, quod tamen facere ipse non potest, quia intrinsecè malum est. Sed hæc vltima confirmatio meliùs infra

num.

num. 26. & seqq. examinanda est: nutat enim, ac ruit, nisi aliter vrgeatur. Atque ex his vna pars illius Minoris *num. 9.* initio propositæ, nuditatem muliebris pectoris non esse remedium moraliter necessarium ad vitanda maiora mala in populis libidinis morbo minùs laborantibus, sufficientissimè, & validissimè, ni fallor, probata est.

Nuditas muliebris pectoris in populis lasciniorib⁹ maiora mala nō auertit, sed fouet. Permissio nāq; meretricū populis corruptiorib⁹, grauiora dāna nō arcet, sed cumulat.

XXIII. Probo nunc alteram partem eiusdem Minoris, neque esse eandem nuditatem feminei pectoris remedium moraliter necessarium ad cauenda maiora mala in populis lasciuiā magis laborantibus. Nam eadem argumenta, quæ priorem partem ostendunt, vt iam vidimus, hanc pariter euincunt. I. Quia permissæ meretrices etiam corruptioribus populis, maiora mala non redimunt, sed augent. Incontinētes enim non satiantur libidine; sed magis inflammantur. Luxuria enim vaga, & intemperans, vt sapienter notat Cornelius a Lapide in *Prouerbia*, *cap. 5. Vers. 15.* similis est hydropi, qui in hydropicis continuā excitat sitim, vt quo plus bibunt, eo plus sitiant iuxta illud Ecclesiastici 26. *sicut viator sitiens ad fontem os aperiet, & ab omni aqua proxima bibet*. Vnde Nauarrus *cap. 17.* in Manuali *num. 195.* citato, *lit. C. Finis*, inquit, *per eam* (meretricum scilicet permissionem) *pratensus, puta, ne honestæ sollicitentur, non attingitur: Viri enim prudentes aiunt eos, qui ad eas sollicitandas sunt apti, non adire meretrices; imò postquam malè sunt eis assueti, tanto magis honestas sollicitant, quo maiore impetu naturæ, & vitij feruntur*, quod vtinam non esset planè verissimum: quemadmodum etiam idem Cornelius in *Ecclesiasticum cap. 19. Vers. 3. §. septimò*, laudato Nauarro, iure deplorat.

Scortantes enim adhuc solicitāt vtiā honestas.

XXIV. Confirmatur I. Quia licèt aliquis intemperans fortasse meretrice contentus, parcet honestis, nec grauiora committet scelera; communiter tamen qui libidini fræna laxarunt, de quibus hìc sermo est, in omnem lasciuiæ occasionem excubant, in quamcunque Veneris turpitudinem effunduntur; & meretrices ipsæ eodem modo tum prauo exemplo, tum verbis etiam plerasq; alias honestas puellas, & coniuges quoque ad corporis prostitutionem inuitant; inhabilesque fœdo quæstui faciendo ætate, aut morbis redditæ, in lenas longè pessimas, incredibilium instrumenta malorum tæterrima, vertuntur. Hinc odia, hinc rixæ, hinc simultates, hinc neces, hinc furta, hinc sacrilegia, hinc pestis innumera. Ergo meretrices vulgo concessæ incontinentioribus populis, non arcent peiora crimina, sed alunt.

Vt ampli⁹ reminisci.

Confirmatur II. Quia si semel ponis meretricum permissionem esse moraliter necessariam in lasciuioribus populis ad vitanda maiora mala, cogeris omnino fateri Principes tam Seculares, quàm Ecclesiasticos, si eas non permittant, sed expellant, peccare mortaliter; Concionatores quoque, & alios culpæ item lethiferæ esse obnoxios, si huiusmodi permissionem suis consilijs, aut quacunque alia ratione impedire nitantur, vt supra *num. 19. 20. & 21.* explicaui. Hìc quippe militat eadem prorsus ratio. At valde durum, insolensq; est, damnare mortalis delicti eiusmodi Principes, & Cōcionatores talem permissionem auferentes, vel impedientes. Ergo &c.

Licentia osculorū, & nudi muliebris pectoris maiora parit

XXV. Quis porrò non videat, populos libidinosiores non solùm meretricum concessione, sed muliebris quoq; nuditatis pectoralis, vel promiscuorum osculorum licentiā, & blandimentis ad omnem luxuriæ intemperantiam sollicitari? Imò, & qui luxuriando delassati

mala in populis quoque lasciuioribus.

fati sunt, noua vndique libidinis escã, seu ab osculis, seu a nuditate pectoris tot formosarum puellarũ, & coniugũ, & viduarũ in oculos incurrente, ad noua libidinũ incendia, ad fornicationes, ad stupra, ad adulteria, ad incestus, ad sodomias, etiam cum ipsis feminis, tũ per efficacia desideria ferè semper, tũ per subsecuta deinde opera non rarò, excitari, irritari, inflammari? Confirmatur I. quia hic multo magis vrget communis illa ratio superiùs ponderata, non extingui incontinentiæ ignem superadditâ pice promiscuorũ osculorum, vel feminei pectoris detecti, sed magis accendi. Nam vt hoc de exiguo igne libidinis verum est in populis castioribus; ita de longè maximo incendio luxuriæ in populis lasciuioribus longè verissimum, vt patet. Confirmatur II. Quia non desunt populi ex lasciuioribus, qui promiscuis osculis, & nuditate muliebris pectoris carent. Ergo si in his ea nuditas, vel oscula ad maiora mala vitanda sunt necessaria moraliter, tenentur Principes sub mortali hæc introducere, vt constat ex ratiocinatione sæpius repetita. At hoc est absurdum, vt liquet. Ergo eã moralis necessitas omnino falsa. Confirmatur III. Quia in ijs locis, in quibus magis bacchatur libido, & mos est vel osculandi promiscuè, vel nudandi muliebris pectoris, si Principes, vel Concionatores, vel alij huiusmodi morem, quem tu ais ad peiora cauenda moraliter necessarium, abolere conarentur, omnes delinquerent mortiferè, quia interpretatiuè vellent talia peiora mala, vt demonstratum est. At hoc valde asperum est, atque insolens; necessariò quidem ex suppositione antecedentis consequens, sed tamen nimis adhuc durum. Ergo vt hoc molliatur, dicendum est, suppositionem moralis illius necessitatis esse falsam. Confirmabit aliquis IV. quia ornatus nuditatis feminei pectoris vbique, & cunctis populis iure diuino interdictus notam peccati ipsi Deo aspergeret, quæ horrenda blasphemia est; vt supra *num.* 22. in fine explanaui. Nam hoc ipsum absurdum premit etiam populos cuiuscuis conditionis tam incontinentiores, quàm temperantiores. Quippe si nuditas pectoris muliebris ad vitanda maiora peccata moraliter necessaria est, illam Deus prohibendo, censeretur moraliter hæc voluisse.

XXVI. *Deꝰ vetãs nuditatẽ pectoris feminei necessariam vitandis malis peioribꝰ, an censeatur hæc voluisse? Prima solutio.*

Verùm huiusmodi confirmatio IV. sicut & illa *num.* 22. in fine allata, efficax non est. Responderi enim potest I. Deum in tali casu, etsi moralem facultatem impediendi maiora mala, immoderato muliebris pectoris detecti ornatu prohibito, aufert, relinquere tamen adhuc subtractâ etiam tali nuditate pectoris, libertatem physicam vitandi eiusmodi maiora mala: atque adeo sicut Deus de facto relinquendo iam Dæmonibus solam libertatem physicam, quanquam ij cum ista lethiferè peccant innumeris modis (extra statum tamen demerendi) nihilominùs ipsemet non peccat, vt constat; ita quoque neque de facto peccare vetitâ tali nuditate, & sublatâ morali facultate cauendi grauiora scelera, quam non tenetur dare, quandoquidem adhuc physicam libertatem hominibus illæsam sinit, per quam ij tantùm delinquunt, non ipsemet Deus, ita ob iustissimas caussas disponens, ac prohibens. Sed licèt culpa ex tali prohibitione in Deum antecedenter refundi non possit, neque negari, quin absolutè ita vetare queat: adhuc tamen argui posset infidelitatis contra promissionẽ ab ipso in Scripturis sacris factam de morali facultate ad vitanda omnia mortalia per diuinam

Reijcit.

nam

nam gratiam hominibus dandã, & nõ de potentia, & libertate physica tantùm, vt suppono ex tractatu de gratia; præterquam quòd & ratio ipsa docet, aliam libertatem puris hominibus viatoribus conuenire, quàm Christo, qui peccare non potuit; & quàm dæmonibus,& damnatis, qui peccata vitare, nisi physicâ libertate, non possunt. Homo igitur viator inter Christum, & Dæmones, damnatosque medius, mediâ potestate gaudet; inferiore, quàm Christus; superiore, quàm Dæmones, & damnati, hoc est, morali, qua tamen in hoc casu careret, vt hæc responsio supponit, quod est absurdum.

XXVII. *Secũda asseri. et probat.* At responderi II. potest, & verè, non defuturam libertatem quoq; moralem. Nam quamuis externum remedium ad peiora vitanda moraliter necessarium desit; adhuc tamen Deus interiorem gratiam sufficientem largitur, per quam homines facultatem non tantùm physicam, sed moralem etiam eadem mala peiora vitandi habent: sicut etiam qui versãtur in proximis peccandi periculis carẽt externo remedio, ad declinanda talia peccata moraliter per talium periculorũ subtractionem necessario; & tamen non carent gratia interiore, per quam eadem peccata vitare possunt, non tantùm physicè, sed etiam moraliter.

XXVIII. *Aliter vrgetur argumẽtum, nõ posse à Deo vetari meretrices, aut nuditatem pectoris feminei pmitti, si talis pmissio fieret necessaria arcẽdis malis peioribus.* Aliter igitur confirmatio illa *num.* 22. & 25. adducta, explicari, & fulciri debet, quò vim habeat, hoc pacto. Magistratus, & populi moderatores iure naturali tenentur permittere minus malum, quod ad maius valde cauendum moraliter necessarium cernunt, & nisi permittant, peccant mortaliter, quia prohibendo minus malum, facerent positiuè aliquid, quod plus mali, quàm boni pareret, vt ex suppositione euidens est. At hoc est intrinsecè omnino malum, vt supra *num.* 14. ex P. Pallauicino animaduerti. Nam sicut ille actus, qui plus boni Reipub. rationali, quàm mali affert, honestus est, ita contra qui plus mali, quàm boni eidẽ parit, illicitus, & intrinsecè malus. Hîc verò supponimus, nuditatem muliebris pectoris ad peiora vitanda esse moraliter necessariam. Ergo ex prohibitione talis nuditatis plus mali, quàm boni oriretur, vt ex suppositione pariter liquidum est. Ergo talis prohibitio esset intrinsecè mala, atq; illicita. Ergo Deus adhuc peccaret eiusmodi nuditatem vetando. Ergo quum hæc impia blasphemia sit, falsum est nuditatem muliebris pectoris esse remedium in populis incontinentioribus ad mala maiora cauenda moraliter necessarium. Idemque argumẽtum contra permissionem meretricũ, de qua *num.* 10. probè vrgetur. Quæ erat illius minoris propositionis *num.* 9. indicatæ pars altera *num.* 23. insinuata, probanda.

XXIX. *Licẽtia ornatus nõ auertit maiora mala, nec viros à pellicibus.* Verùm is ipse prætextus maiorum criminum declinandorum a Caietano primùm inuentus, & ab alijs, quò vsitatam pectoris muliebris nuditatem à peccato excusent, tacitè saltem arreptus, tanquam inanis, & falsus a S. Ioanne Chrysostomo quoque *hom.* 28. *in Epist. ad Hebræos*, supra iam semel adductã, luculentissimè ita redarguitur: *Crede mihi mulier, etiamsi multum sit vir ille inferiora sapiens, hæc illum magis illiciunt, hoc est, mansuetudo pudicitia, habitus sine typho, sine multis expensis, vilis, & humilis. Impudicum quippe virum, etiamsi multa excogites ornamenta, non obtinebis. Et hoc nôrunt, quotquot huiusmodi viros habuere. Quantumlibet enim tu studeas adornari, ille, si incontinens est, ad alteram pergit.* Quæ S. Chrysostomi aperta sententia, & communis experientia ab ipso testata, quàm maxi-

mè hanc secundam opinionem corroborat, cuius fundamenta hîc in mediũ profero, atque expendo.

XXX. *Experimenta a S. Chrysostomo de nimio vxoris cultu nō abducē-te maritos ab adulterijs allata, militāt etiam extra Graciā.* Neque hinc euadet, si quis caussetur, talem experientiam a S. Chrysostomo commemoratam, extra Græciam, de qua ille loquitur, non egredi. Nam I. eadem prorsus experientia in alijs quoque regionibus, in quibus incontinentia, non minùs modò, quàm tum in Græcia, grassatur, pariter comperta est. II. Vel ais castitatem in Græcia tum magis floruisse, quàm iam in plerisque Europæ regionibus, in Italia, in Gallia, in Belgio, in quarum locis nonnullis muliebris pectoris nuditas vsitata est; vel minùs. Non primum, quia tempore etiam S. Chrysostomi nefandæ Veneris crimen infame in tota Græcia adeo erat peruagatum, commune, & vulgatum, vt iam ampliùs probro, ac dedecori non duceretur, sed honori, & gloriæ, quemadmodum testatur, non aliquis alienigena Græcorum inuidus, sed ipsemet idem S. Chrysostomus Græcus *lib. 3. contra vituperatores vitæ monasticæ*, vbi adeo horribilia de Græcorum vitijs narrat planissimè, vt frustra illi eâ tempestate vllam vrbem Italiæ, Galliæ, aut Belgij castitatis laude a se vinci modò, somniare potuerint. Non secundum, quia ratio a S. Chrysostomo reddita, ***quantumlibet studeas adornari, ille, si incontinens est, ad alteram pergit***; est omnino vniuersalis, & vbique locorum, etiam in populis minùs lascitiis suam vim retinet, vt antea ostendi. III. Ipsemet Caietanus, qui eiusmodi prætextum primus indicauit, valde timidè 2. 2. q. 169. *art.* 2. *ad* 1. *dubium*, eum ita proponit: ***Fortè enim vix sic a viris amantur, & eos diuertunt a maioribus criminibus***: Et in ***Summa, Verbo, Ornatus, cap. 4.*** eâdem dubitandi formulâ: ***In remedium, ne peiora fiant, fortè introductus.*** Nota Tò *fortè* vtrobique, quod incertam hominis suspicionem præ se fert, quam S. Chrysostomus manifestis experimentis elidit, certò denuntians: ***Impudicum quippe virum, et iamsi multa excogites ornamenta; non obtinebis. Et hoc nôrunt, quot quot huiusmodi viros habuere.***

Dices I. talem consuetudinem nudandi muliebris pectoris, iustam caussam reputari, vt ea licitè vsurpari possit. Respondeo iustam caussam, vel consuetudinem illam esse non posse, ex qua plus mali, quàm boni emergit, vt euidens est, & paulò post magis liquebit, vbi docebo talem consuetudinem fore irrationabilem, ac proinde inualidam, neque iustam. Ex consuetudine autem nudi pectoris muliebris plus mali, quàm boni, fluere iam supra probaui. Ergo nulla iusta caussa ab huiusmodi cõsuetudine suppeditari potest. XXXI. *Nec est consuetudo nudādi pectoris feminei legitima.*

Dices II. Ipsam muliebris pectoris nuditatem, beneficio, ac vi consuetudinis in moderatum ornatum transire, quem esse licitum *disp.* 1. *cap.* 1. etiamsi plerique hinc ad libidinem solicitentur, *cap.* 6. §. 1. *num.* 1. decretum est. Respondeo moderatum ornatum, ex quo plus mali, quàm boni, sequitur, dici non posse, vt liquet. Ita ornatus decens, & moderatus, qui modò pro cuiusque statu retinendo, & distinguẽdo adhibetur, si plus mali, quàm boni, ex eo oritur, non ampliùs moderatus, neque licitus foret, vt perspectum est. At ex muliebris pectoris nuditate etiam consueta plus mali, quàm boni manat, vt iam demonstratum est. Ergo talis nuditas prætextu moderati ornatus cohonestari non potest. XXXII. *Nequitalis nuditas moderatus ornatus esse potest.*

§. III.

§. III. Eadem opinio alijs argumentis refellitur.

XXXIII. *Nudita feminei pectoris lucētē cō-fueta lethalis est, quia a Deo vetita.* III. Principaliter eandem opinionem reijcio, quia nuditatis pectoralis ornamentum in feminis, quando ad malum prouocatiuum est, iure diuino, & naturali prohibitū est, vt *disp. 1. cap. 2. & cap. 7. §. 17.* docui, neque vlla consuetudine, vel præscriptione contraria licitum reddi potest, vt iisdem in locis perspicuè ostendi. At nuditas muliebris pectoris, quanquam vsitata, extra moderatum ornatum est, si quidem plus mali, quàm boni, vt explicaui, ex ea fluit; atque ad lasciuiam notabiliter adhuc prouocat, vt docui. Ergo hæc iure diuino, & naturali adhuc vetita est, nullâque oppositâ consuetudine tueri se potest. Ergo quum præceptum, quod eam prohibet, sit de re graui, vt patet ex grauitate scelerum, quæ inde oriuntur; si per notabilem ornatus prouocationem ad malum grauiter violetur, quæcunque id ita violat, culpam lethiferam contrahit. Ergo eiusmodi nuditas pectoris, vtcunque etiam vsitata, quia ad libidinem vehementer adhuc prouocat, tali quoque crimine obstringitur.

XXXIV. *Et quia talis cō-suetudo irrationabilis est, adeoq; non potest legem elidere.* IV. Hoc ipsum magis confirmo, & priorem opinionem conuello, quia consuetudo, vt possit contra ius præscribere, legemque elidere, requirit necessariò, vt sit rationabilis; irrationabilis verò nihil penitùs potest, quemadmodum Doctores apud Suarez *lib. 7. de legib. cap. 13. num. 7. &* 8. Lessium *lib. 2. de Iust. cap. 6. nu.* 46. & Arriagam 1. 2. *tom. 2. disp.* 24. *sect. 5. nu.* 33. Mazolum, & Card. Tuscum relatos a Barbosa in *Collectaneis. cap. Quùm tanto, de consuetudine*; & apud alios passim sine controuersia decernunt; neque irrationabilis consuetudo a peccato excusat, vt cum Flaminio notat Barbosa in *cap. consuetudinem, de consuet. in 6.* At irrationabilis consuetudo ea quoque est, quæ *vel peccandi occasionem aliquo modo præbet, vel communi vtilitati est perniciosa, vel aliam similem conditionem habet, etiamsi contra ius diuinum non sit*, vt ex vulgata Doctorum opinione idem Suarez *ibid. cap. 6. num. 14.* tradit; aut certè illa pariter, quæ est *aut de obiecto naturâ suâ malo, aut habet circumstantiam essentialiter malam, aut licèt sit de opere honesto, & sancto, nimis tamen graue onus induceret, si vniuersaliter ad illud obligaret; aut cuius materia etsi fallibilis sit, & alioquin non prohibita lege naturæ, est tamen valde periculosa, & potiùs dispositiua ad malum, quàm ad bonum*, vt idem Arriaga inibi ex communi itidem Doctorum placito edisserit. Sed consuetudo nudandi pectus muliebre est valde periculosa, & potiùs dispositiua ad malum, quàm ad bonum, vt iam probatum, & euidens est. Ergo est irrationabilis. Rursum, peccandi occasionem eadem consuetudo nō quocunq; modo dumtaxat, sed grauem etiam præbet. Ergo multo magis est irrationabilis. Item communi vtilitati est perniciosa, quia plus mali, quàm boni ex ea oritur, vt patefactum est. Ergo multo adhuc magis est irrationabilis. Ergo etiamsi ius diuinum, & naturale ei non obstarent, sed humanum dumtaxat, illa adhuc ad istud elidendum foret prorsus inualida. At enim hæc eadem consuetudo iuri etiam diuino, & naturali, vt *disp. 1. cap. 2. & cap. 7. §. 17. citato* probaui, aduersatur. Ergo longè adhuc ampliùs est irrationabilis, ac proinde tanto imbecillior etiam, & nullius ponderis ad vtrumque illud ius, vel alterutrum, labefactandum,

dum, vt perspicuum est. Ergo adhuc iure diuino, & naturali prohibita est, nec quicquam virium habet ad innumera delicta, quæ ex ipsamet deriuantur, vt constat, excusanda, quandoquidem nulla iusta caussa suppetit talis consuetudinis, ex qua plus mali, quàm boni oritur, retinendæ, vel vsurpandæ, vt liquet, commodeque ipsa omitti potest, vt ex eadem *disp. 1. cap. 7. §. 12. & 17.* compertum est. Confirmatur, quia legitima consuetudo sicut abrogat legem humanam, sic a culpa etiam veniali liberat, vt constat. At nuditas vsitata pectoris ab Auctoribus primæ opinionis eximitur solum a mortali crimine; vnde tacitè ab ijsdem innuitur veniali saltèm culpæ esse obnoxiam, vt disertè tradit Graffis l. c. Ergo nullo modo potest talis consuetudo esse rationabilis, nec legitima.

XXXV. *Et quia valde ad libidinē incitat.* V. Eadem sententia perstringitur, ac refellitur magis cunctis illis argumentis, quibus *disp. 1. cap. 7. §. 7. 8. 9.* & 10. ostendi immodicū valde ornatum ad Venerem notabiliter allicientem esse lethalem. Nam illa ipsa hic replicata, atque inculcata euincunt etiam nuditatem muliebris pectoris, quantumuis vsitatam, esse planè mortiferam.

XXXVI. *Et quia reprobatur a suimet Auctoribus, ac patronis.* VI. Sed longè adhuc validiùs hanc demonstro, & oppositam sententiam funditus euerto; quia ipsimet primæ opinionis patroni vltro eandem opinionem deserunt, iugulant, perdunt. Quî tandem? quia talem nudandi pectoris consuetudinem, qua mulieres illud detegentes honestari, atque excusari censent, ipsimet primi improbant, & extirpandam clamant. Caietanus, qui primus vexillum prioris sententiæ erexit, 2. 2. q. 169. *art. 2. ad 1. dubium. vers. ad obiectionem autem de ornatu*; vbi dixit, *Non videtur vituperabilis consuetudo mulierum pectus nudum deferentium. Fortè enim vix sic a viris amantur, & eos diuertunt a maioribus criminibus*: immediatè post id conuellit, addens: *Vbi tamen consuetudo non est, inhibendum esset, & citò extirpanda, ne cresceret; quoniam conditio ista, quæ est, esse prouocatiuum ad lasciuiam, regulanda sic est, ne animi iuuenum mollescant.* Caietanum ducem reliqui secuti, eodemque conscientiæ remorsu impulsi, elatè vociferantur huiusmodi consuetudinem esse exterminandam. Testor Nauarrum in *Manuali, cap. 23. num. 19.* vbi disertè monet: *Quanquam hæc consuetudo eiusmodi est, vt indigna sit, quam, qui ea carent, imitentur; & digna, quæ a locis, in quibus est, paulatim extirpetur.* Testor Graffium *lib. 2. Decis. aurear. cap. 76. num. 8.* vbi rotundè ait: *Quanquam talis consuetudo extirpari debeat.* Testor Fillincium *tract. 30. cap. 10. num. 221.* vbi explicatè pronuntiat: *Quamuis præstaret auferri talem consuetudinem.* Testor Lessium *lib. 4. de iust. cap. 4. dub. 14. num. 112.* vbi dilucidè scribit: *Res ipsa meritò ob periculum, etiam vbi est recepta, tanquam illicium libidinis, esset abroganda, vt Doctores monent*, communibus videlicet suffragijs. Testor Laymannū *lib. 2. Theol. moral. tract. 3. cap. 13. nu. 11. §. 6.* vbi Lessio subscribens, negat laudabilem esse consuetudinem, sancitque cum eodem mortale esse hanc, vbi non est, introducere. Testor Azorium *par. 2. instit. lib. 12. cap. 18. quæst. 13.* vbi expresè docet: *Omnes conuenire, vbi non est talis consuetudo, eam non debere admitti, & esse peccatum, sic vti vestitus: at vbi talis consuetudo posset commodè tolli, esset tollenda.* Testor Bonacinam *de Matrimonio, quæst. 4. pun. 9. num. 23.* vbi Nauarro, Lessio, Azo-

rio

tio citatis astipulatus, inducere huiusmodi consuetudinem, vbi non est, mortalis damnat. Testor Fumum in *Armilla, Verbo, Ornatus*, vbi a vestigijs Caietani ne latum qnidē vnguem discedit. Testor Thomā Sanchez *lib. 9. de matrimonio, disp. 46. num. 26.* vbi palàm Caietani, Armillæ, & Nauarri placitis annuit. Testor denique Dianā *par. 5. tract. 7. resol. 31. vers. Non desinam*, vbi apertè Laymanni sententiam amplectitur. Totidem verò Auctores, & non plures, prioris opinionis patroni a me reperiri hactenus potuerunt, vt supra *num. 3.* memoraui.

XXXVII. *Qui sibimet auctoritatē detrahūt.* Atqui hi cuncti suæmet opinioni auctoritatem, ac probabilitatem omnem detrahunt, eamque de medio penitùs tollunt, ac perimunt, vt iam reuinco. Nam in Repub. tanquam certa & indubitata regula ab omnibus Doctoribus præscribitur, vt vbi ex vtraque parte bona, & mala; commoda, & incommoda emergunt, maius bonum, & minùs incommodum semper præferatur, vt perspectum est. Quæro nunc. Consuetudo nudandi pectoris muliebris, vbi iam est, conducitne publicæ vtilitati, & plus boni ex ea, quàm mali, nascitur, necne? Quid aiunt? conducit, & plus boni ex ea oritur, quàm mali? Ergo falsò, & temerè contendunt esse expellendam, sibique turpiter aduersantur. Nam si talis consuetudo vtilis est, plusque boni, quàm mali, gignit, omnino retinenda est: imò etiam, quum sit per se indifferens, vt conuenit inter omnes, in alias quoque regiones, in quibus eadem maiora mala, quæ in illis locis, vbi iam ipsa viget, regnant, quibus mederi censetur, reperiuntur, & gliscunt, quæ eandem medicinam, vel cauterium requirunt; introducenda omnino foret, maleq; mererētur Principes de talibus regionibus sibi subiectis, nisi eam introduci seriò curarent, vt manifestum est. Ergo perperam Caietanus, & cæteri generatim tradunt, *vbi tamen consuetudo non est, citò extirpandam, ne crescat*: nam in plerisque alijs locis quoque, in quibus non est, ad maiora mala cauenda eodem modo vtilis, & accommodata esse potest, & moraliter etiam necessaria, ac proinde non extirpanda, sed potiùs fouenda, & de nouo inuehenda. Confirmatur, quia prætextus honestandæ talis consuetudinis a Caietano excogitatus; quòd mulieres etiam ita nudo pectore *vix a viris amantur, & eos diuertunt a maioribus criminibus*, locum habet non solùm in ijs locis, in quibus ea consuetudo iam est, sed in alijs quoque, in quibus nondum est: atque adeo consuetudo illa ob eandem rationem, seu prætextum in hæc alia loca etiam esset inferenda; vt patet. Ergo malè id Caietanus, & huius asseclæ inficiantur. Ergo malè item Bonacina, Lessius, Filliucius, Azor, & Layman, infra citandi vniuersè sanciunt, culpam esse lethiferam inducere huiusmodi consuetudinem in regiones, in quibus non est. Nam inducere in eas, in quibus ad maiora mala vitanda moraliter necessaria est, non solùm mortale crimen non est, sed nec veniale, imò opus bonum est, & virtus caritàtis, vt constat. Ergo tales Auctores sibiprorsus contradicūt, dum talem consuetudinem hinc plus boni parere, quàm mali, statuunt; illinc extirpandam nihilominùs, vel repellendam, generaliter sine vlla exceptione decernunt.

Hic quid responsi dant? Negant prorsus ex tali consuetudine plus boni oriri, quàm mali, multoque plus mali ex ea manare, quàm boni, arbitrantur; ac propterea & longè arcendam ab ijs XXXVIII. *Neq; se extricare queunt.*

ijs locis, in quibus non est; & euellendam ex alijs, vbi iam est; vno ore suadent? Rectè sanè. At nihilominùs sibimet adhuc repugnant. I. Dum talem consuetudinem eo nomine honestari cum Caietano putant, quòd ad maiora crimina auertenda conducat, quæ est aperta contradictio, vt euidens est. II. dum hinc affirmant, muliebris pectoris nuditatem excusari consuetudine; illinc verò fatentur, huiusmodi nuditatis consuetudinem esse adhuc illicium libidinis, & creare peccandi periculum sanè non leue, nec commune, vt sunt reliqua huius Mundi, sed graue, & peculiare; ac proinde & peculiariter cauendum clamant, quum tamen cæteris communibus cõniueant; denique ex tali consuetudine plus mali, quàm boni emergere iam statunnt. Ergo talem consuetudinem non subsistere, sed meram esse corruptelam, necessariò concedunt; atque adeo etiam ad excusandam muliebris pectoris nuditatem a peccatis hinc natis esse prorsus ineptam, velint, nolint, palàm edicunt; quæ est altera contradictio tam clara, quàm prior. Ergo Auctores primæ opinionis, quocunque se vertant, in laqueos incidũt, & ipsimet suam opinionem vulnerãt, impugnant, ac damnant.

XXXIX. *Occurritur diuerticulo, doceturque prauam esse consuetudinem, ex qua plꝰ mali sequitur.*

Dices, hinc sequi, si consuetudo, ex qua plus mali, quàm boni, emergit, corruptela est, vix fore vllam actionẽ, quæ vniuersè per consuetudinem excusari queat. Respondeo, quicquid per consuetudinem excusatur, eã consuetudine iuxta Doctores omnes tantummodo excusari, quæ est rationabilis; non esse autem rationabilem, ex qua plus mali notabiliter, quàm boni sequi compertum est, vt ex terminis palàm liquet. Quod verò hinc plurimæ damnarentur consuetudines, transeat, uiderintque ij, qui tam facilè consuetudinis nomine donant, & excusatum eunt illas etiam, ex quibus plus mali, quàm boni in Rempub. redundat, quas tamen Patres, & omnia iura corruptelas esse decernunt, appellant, ac detestantur. Si enim, vt praua sit consuetudo, & corruptela idcirco reputetur, a peccato iuxta leges nequaquam vindicans, satis non est, vt valde plus mali, quàm boni, ex ea sequatur; quid, obsecro, præterea iuxta Doctores, & iura necessariò requiritur? Ignorare me fateor. Si me id docueris, eris mihi magnus Apollo.

XL. *Doctores solitam etiã pectoris nuditatem mortalis notãtes.*

VII. Eandem primam opinionem prosternunt, & secundam fulciunt acerrimè omnes illi Doctores *disp. 1. cap. 7. §. 4. & 5.* in aciem educti, qui immodicum feminæ ornatum valde ad libidinem prouocantem vtcunque consuetum mortali culpæ addicunt. Nam muliebris pectoris nuditas, species quædam ornatus feminei est, vt cuncti docent, & ipsæmet mulieres, quæ huius rei gratiâ, quò pulchriores videantur, illam adhibent, testificantur. At huiusmodi nuditas pectoris, quamuis vsitata sit, tamen ad malum adhuc, præsertim reliquo ornatui artificioso, & naturali pulchritudini adiecta, notabiliter incitat, vt antea explanaui. Ergo ijdem Doctores & hanc quoque nuditatem pectoris ream lethiferi delicti iudicare coguntur, vt perspicuum est. Quod autem nonnulli ex illis minimè sibi deinde consentientes in cõtrariam partem migrarint, & consuetam muliebris pectoris nuditatem a mortali liberarint; mea nihil refert, ipsi viderint, quomodo sibi cohæreant. At eadem prima opinio oppugnatur præterea grauissimâ auctoritate veterum Patrum, qui, vt *disp. 1. cap. 7. §. 6. 7. 8. & 19. num. 236.* ostendi, damnant culpæ mortalis superfluum mu-

lieris

lieris cultum ex eo, quòd is *sit alijs exitio, & pro gladio ad necem alterius; & concupiscendi libidinem nutriat; & peccandi fomenta succendat; & velut gladium, & venenum videntibus se præbeat; & accendat ignem, & dexteram armet, & adulteros præparet, & calicem perniciosum misceat, ac præbeat: & aucupium hominum sit, & immanes voluptates procreet, & pudicis afferat excidium, & incentiuum vitiorum sit, & oculos intuentium fascinet, & ignem iuuenum, & fomenta libidinum* suppeditet. At certum est, ista omnia, & alia plura a priscis Patribus supra relatis affirmari de muliebri ornatu valde prouocatiuo ad malum, tametsi is consuetissimus, & vsitatissimus foret, & idcirco damnari eundem nihilominùs peccati mortalis. Ergo multo magis eadem omnia ab ijsdem Patribus dicta quoque & de consueta muliebris pectoris nuditate cum reliquo ornatu coniunctâ necessariò intelliguntur; siquidem inter ornatum libidinis prouocatiuum vsitatum, multo magis proritat consueta etiam nuditas feminei pectoris, cum cætero ornatu copulata, quàm solus reliquus mulieris cultus, vt patet experientiâ, & infra etiam docebo. Et consequentur talis nuditas, licèt vsitata, multò magis rea peccati mortalis a dictis Patribus reputatur, vt palàm est. Nec obest, quòd fucatio pessimum locum inter ornamenta teneat, vt *disput. 1. cap. 7. §. 2. num. 24.* notaui; id enim intelligitur de fuco comparato, non sanè cum nuditate pectoris, sed cum alijs cultus illecebris.

XLI. *Nec multitudo errātiū aduersa opinioni patrocinatur.* Sed dicet aliquis. Quid vis probare? primam sententiam non esse in praxi probabilem? At huiusmodi nuditas pectoris multis populis in vsu iam dudum est, quos tamen omnes, si ea probabilis non est, in statu damnationis iacere opus est. Hoc verò nimis crudum, & crudele esse, quis non cernit? Responderi potest I. ex S. Hieronymo, vt citat, & notat Iacobus Vngarellus Angeli commentator, in huius *Summa, Verbo, Ornatus, nu. 3. lit. H. multitudinem peccantium non præbere errori patrocinium*. II. Si huiusmodi asylum hic tutum reputetur, hoc eodem & quascunque alias consuetudines vtcunque irrationales, & meras corruptelas, quæ tamen plerisque in locis vsitatissimæ sunt, &, si reprobentur, complures quoque populos eodem modo perire necesse est, nullo negotio excusatum iri, quod vt falsum, & absurdum est, ita & a cunctis sapientibus negatur. Ergo non mirum, si neque in præsenti casu talis prætextus admittitur. III. Excusari legitimè populos tali vtentes consuetudine ob ignorantiam talis corruptelæ inuincibilem, quam innocentem esse consuetudinem sibi ordinariè persuadent. Nec obstat tanta turba Sapientium in illis regionibus, qui feminas monere teneantur I. quia tales sapientes accommodant se in praxi primæ sententiæ eas liberanti a mortali. II. quia cum apud Auctores non extet res examinata; neque apud eos demonstratum sit, multo plus mali, quàm boni ex tali consuetudine manare, facilè sibi persuadent cum Caietano, & assectis, esse permittendam, vt peiora vitentur. An verò hoc scuto tueri se legitimè queant, si has rationes inspiciant, ac perpendant, prudenti Lectori iudicandum ego relinquo.

XLII. *Diluuntur obiecta.* Vnde molli admodum brachio omnia oppositæ sententiæ fundamenta initio proposita dissoluo. Nam I. pectus muliebre, & mamillas, vtcunq; partes honestæ sint, ac reputentur, tegere lex ipsa naturalis, & diuina de vitando

tando pusillorum scandalo, subducendaque proximo graui delictorum occasione, omnino iubet. II. Pectus, & mamillæ, quanquam non ita per se ad lasciuiam prouocant, velut nuda pudenda; adhuc tamen notabiliter valde prouocant, vt a fortiori, de quouis alio arnatu valde immodico, etsi minùs periculoso, quàm detectio mamillarum, vel pectoris sit, disputans *disp. 1. toto cap. 7.* ostendi: quam etiam notabilem prouocationem satis esse ad culpam mortalem contrahendam *ibidem* patefeci. Confirmatur, quia ita se habet aspectus ad aspectum, vt tactus ad tactum: tactus autem mamillarum de se est mortalis, vt tradunt ex communi sententia Doctores, teste Granado in *1. 2. controu. 6. tract. 4. disp. 7. num. 5. & 6.* & Diana *par. 3. tract. 5.* Miscell. *resol. 89.* Faciei verò vtcunque pulchræ, & fucatæ, & ornatæ tactus de se non damnatur lethiferæ culpæ a Doctoribus communiter, redditurque disparitatis ratio, quia tactus vberum ex se notabiliter commouet sensualitatem, tactus autem faciei nequaquam, sed leuiter tantùm. Ergo & aspectus vberum, cæteris paribus, multo magis sẽsualitatem commouet, quàm aspectus faciei, vtcunque pulchræ, fucatæ, & ornatæ, etsi fucatio inter omnia ornamenta prouocatiua lasciuię, sit, vt *disp. 1.* ex S. Chrysostomo, & Caietano notaui, omnium pessima. Consequentia tenet, quia vt tactus vberum valde ad copulam prouocant, quæ vt viciniora, sunt pudendis, & horum speciem excitant, ita etiam similem speciem ingerunt, non rarò, ipsis aspicientibus.

Aspect⁹ vberum, aut pectoris pl⁹ incitat ad malũ, quàm aspectus faciei pulchræ.

III. Maiora mala per mulierum pectoralem nuditatem a Republica arceri, demonstraui iam imaginarium esse figmentum.

XLIII. Hinc, prudens Lector colligat, quæso, mecum, seduloque perpendat, quanta sit vis veritatis, quàm acuti stimuli, quàm magna potentia. Auctores quippe primæ opinionis animaduertentes feminei pectoris nuditatem per varios populos inueteratã cõsuetudine sparsam; vt hos a damnationis periculo, in quo, ea opinione tanquam improbabili reiectã, omnino iacerent, reuocarent, non dederunt sanè operam, vt talem corruptelam ex sacrę Scripturę, veterum Patrum, & rationum præscripto, vt par erat, redarguerent, simulque euellere conarentur; sed e contrario prorsus, vt huiusmodi corruptelam honestarent, piã affectione, & intentione ducti, diuinam Scripturam, antiquos Patres, grauesque rationes perblandè mitigare, ac in eiusdem, cõsuetudinis patrociniũ traducere nõ segniter studuerũt; quod quàm apertè, & stomachabundè a S. Hieronymo, ac a D. Augustino improbetur, iam supra in ipsomet Præludio obseruaui. Nihilominùs ijdem Doctores emicantibus veritatis radijs perculsi, conscientiaque icti, & victi, manus ei tandem, herbamque porrexerunt, & sine fuco & fallacia confessi sunt, eandem ipsam nuditatis femineæ pectoralis consuetudinem, quam tuebantur, tanquam *libidinis illicium*, hoc est, velut manifestam corruptelam, esse extirpandam: hac ipsa confessione dilucidè testati, talem cõsuetudinem esse flagitiosam, ac turpem, neque feminis pectus nudantibus vllum excusationis scutum præbere, sed, vt compertam impudicitiæ tesseram ipsa habet, quemadmodum Doctores secundæ sententiæ illam nuncupãt, ita etiam certum damnationis præludium ijsdem conflare, vt ex dictis abunde satis iam liquet.

Auctores solitã pectoris nuditatẽ negãtes esse lethalẽ veritate victi sibi non constant.

§. IV. *Explicatur auctoris sententia.*

XLIV. *Patres improbātes cōsuetudinem muliebris capitis detegendi, multo magis exagitant consuetudinem nudādi pectoris.*

QVÆ quum ita se habeant, Christianum Lectorem candidę veritatis amantem hîc ego sũmopere obtestor, vt secum maturè reputet, quàm grauiter antiqui Patres, Apostolorum exemplo, spirituq; ducti consuetudinem, non dico, nudādi pectoris, sed capitis dumtaxat minimè tecti omnium oculis exponendi a feminis passim, atque vbique vsurpatam reprehenderint, atque exagitauerint. Horum censuram intra *disp. 3. cap. 2.* intuebimur. Interea vnum instar omnium hoc loco Tertullianum in antecessum appello, qui librum integrum *de virginibus velandis* luculenter elucubrauit. At quid is, quid reliqui Patres dicerent de ijs mulieribus, quæ nō caput tantummodo liberè detegunt, sed pectus quoque, aut etiam vbera sine vlla verecundia nudant? An non illi videbant consuetudinem nudo capite incedendi a feminis arreptam plurimos apud populos publicè iamdudum inualuisse? videbant sanè, animaduertebant, palpabant; & nihilominùs huiusmodi consuetudines omnes, motum disciplinæ incommodantes, veritatique obluctantes, velut noxias corruptelas perstringebant, damnabant, euerberabant. Quàm neruosè acriterque idem Tertullianus in illo, quem laudaui, libro statim initio:

Lib. de Virg. velan. c. 1. Nec consuetudo obstare potest Dei legi.

Ostendam, inquit, *Virgines nostras velari oportere, ex quo transitum ætatis suæ fecerunt*. At reclamant nationes, reclamant populi, reclamant gentium mores. Reclamant autem? quid tum postea? *Hoc exigere veritatem* docebo, inquit idem Auctor, *cui nemo præscribere potest, non spatium temporum, non patrocinia personarum, non priuilegium regionum. Ex his enim ferè consuetudo initium ab aliqua ignorantia, vel simplicitate sortita, in vsum per successionem corroboratur, & ita aduersùs veritatem vindicatur. Sed Dominus noster Christus veritatem se, non consuetudinem, cognominauit. Si semper Christus, & prior omnibus, aquè veritas sempiterna, & antiqua res.* Quocirca ego cunctos humanos respectus ablegans, solamque veritatem fixo obtutu contemplans.

XLV. *Nuditas pectoris mulieribris, vbi necessaria ad maiora mala vitāda, ferēda est, nec peccant ibi ita incedentes.*

Assero I. si quibusdam in locis consuetudo feminei pectoris nudandi ad maiora mala cauenda moraliter necessaria foret, hanc inde, donec talium malorum periculum ingruit, minimè esse tollendam: quemadmodum ipsa lex, & ordo caritatis planè præscribit: quæ verò ibi sic incedunt sine praua intentione, & absque alia mala circumstantia; eas, etsi turpiter appetantur, nec venialiter peccare, quia ex iusta caussa ad peiora vitanda, tali pectoris nuditate vsitatā, atque ex se indifferenti vtuntur, vt probatum est. Atque in hoc sensu Doctores primæ opinionis amplector.

XLVI. *Peccant verò mortiferè sic detegentes, vbi talis nuditas pectoris necessaria non est malis peioribus cauendis.*

Assero II. vbi eadem muliebris pectoris nuditas ad grauiora inconuenientia declinanda, non est moraliter necessaria, consuetudinem talis nuditatis non esse legitimam, sed vituperabilem corruptelam, quæ ipsas feminas ita pectus nudantes a peccato lethali nequaquā excusat, siquidem sicuti ad malum valde prouocat, sic etiam irrationabilis omnino est, iureque naturali, & diuino damnatur, cui ipsa nequit obsistere, neque per se solam potest quenquam, vt supra disceptaui, excusare; ac proinde quàm primum etiam commodè fieri potest, extirpanda est. In quo sensu, hæreo Auctoribus secundæ opinionis.

Segmentum I.

Quando peccent Principes nuditatem feminei pectoris permittentes.

XLVII. *Et Principes quoq; lethaliter delinquūt nō tollētes talē pectoris nuditatē, vbi valde perniciosa est.* EX quibus tum hic, tum supra disceptatis, I. infertur planissimè, in ijs regionibus, in quibus consuetudo nudandi feminei pectoris, iam sufficienter inducta, non est necessaria moraliter ad grauiora Reipub. incommoda cauenda; sed e contrario mala Reipub. longè grauiora ex tolerata tali consuetudine, quàm si aboleretur, sequuntur; peccare mortaliter eos Principes, & Magistratus, qui illam non seriò prohibent, neque de medio tollunt, sed permittunt. Ratio certa, & sine controuersia est, quia Princeps bonum commune procurare, & vsq; adeo cordi habere, vt illud cuiusuis priuati commodo, etiam suo semper præferat, grauiter omnino tenetur, vt cuncti Theologi, & Iurisconsulti, nec non etiam omnes Politici, tanquam veritatem prorsus indubitatam, tradunt. Ita S. Thomas *lib 1. de Regimine Principum, cap. 1. & lib. 3. cap. 11. & de Regimine Iudæorum, quæst. 6.* Victoria *Relect. 4 de potestate Papæ, & Concilij, propos. 17.* Medina *1. 2. quæst. 90. art. 2. conclus. 1.* Gerson *tom. 4. de potest. Ecclesiæ, consid. 13. col. 5.* Rangolius *in 1. Reg. cap. 8. vers. 11. de reg. cap. 16.* Tostatus *in Exodum, cap. 20. quæst. 19.* Sinesius *de regno*, initio, Ægidius *de Regimine Principum, par. 2. lib. 3. cap. 6.* quos omnes Doctores affert, ac probat Laurentius Peirinis *tom. 2. de Prælato, quæst. 1. cap. 7.* vbi etiam adducit S. Augustinum *lib. 19. de Ciuit. cap. 14.* quo loco id sanctus Doctor subindicat. Quibus quoque consentiunt Bellarminus *tom. 1. disp. de Summo Pontifice, lib. 1. cap. 7. vers. Respondeo duplex esse genus.* Lælius Zecchus *lib. 1. de Principatus administratione, cap. 6. num. 30. & lib. 2. cap. 1. num. 1.* Leonardus Lessius *lib. 2. de Iust. cap. 1. dub. 3. num. 13.* cæterique Theologi sine vlla dissentione, vt videre est apud Topium *de potestate principum secul. §. 5. a num. 18.* vbi etiam complures Iurisconsultos eiusdem sententiæ suffragatores, præter Theologos, enumerat. Ex Politicis autem eandem doctrinam sanciunt, omnium princeps Aristoteles *lib. 1. Ethic. cap. 13. lib. 3. Polit. cap. 5. lib. 5. cap. 10. lib. 8. moral. cap. 10. & lib. 5. cap. 6.* Plato *lib. de regno*, nec non *lib. 1. & 8. de Repub. & in Eutidem.* Xenophon *lib. 8. de Pædia Cyri*, Isocrates *in Areopag.* Cicero *lib. 1. de Offic.* Plutarchus *ad Principem ineruditum*, Seneca *lib. 1. de Clemen. cap. 14.* Eusebius *apud Stobæum Serm. 44.* Socrates *apud Xenophontem lib. 3. de dictis, & factis Socratis*, Petrus Gregorius Tolozanus *lib. 5. de Repub. cap. 5. num. 5. 6. 7. &c.* Adamus Contzen *lib. 2. Politic. cap. 2. §. 4. & 5.* Ioannes de Torres *in Philosophia morali de Principibus, lib. 7. cap. 2. & 3.* Iustus Lipsius *lib. 2. Ciuilis doctrinæ, cap. 6. & lib. 1. Monit. & exempl. politic. cap. 7.* & Topius *§. 5. cit. a num. 26.*

Quia grauiter tenentur bonū cōmune procurare, et præferre. Vt tradūt Theologi, & Politici quoque.

Hinc Socrates *loc. cit. Rex*, inquit, *eligitur; non vt sui ipsius curam habeat, sed vt per ipsum, qui eum elegerunt, in felicitate viuant.* Hinc Plato *lib. 1. de iusto apud* Tolozanum *loc. cit. ars*, ait, *qualibet est absoluta, ideoq; minimè indigna, vt in tractandis negotijs, rebus, & hominibus, non suæ, sed rerum sibi commendatarum vtilitati consulat; vt pupillis tutor; medicus ægris, nautis gubernator; ita Princeps, magistratus legitimus subditorum vtilitati prospiciat.* Hinc Seneca *loc. cit.* de Imperatore, & Princi- XLVIII. *Etiam Ethnici.*

pe,

pe, *Patrem quidem patriæ*, inquit, *appellauimus, vt sciret datam sibi potestatem patriam, quæ est temperatissima, liberis consulens, suaque post illos ponens*. Hinc Zecchus *lib. 1. cap. 6. cit.* Princeps *se habet*, ait, *ad populum, vt pater ad filios, & pastor ad oues; curans principaliter bonum multitudinis.* Quoniam verò commune bonum duplex est, alterum vitæ huius confinijs inclusum, alterum in æterna felicitate situm; Princeps, in quantum Politicus est, vt rectè Zecchus *lib. 2. cit. cap. 1.* curare debet, vt sui subditi virtutibus moralibus, atque intellectualibus, in quibus beatitas huius vitæ, quum in hominis operatione secundùm perfectam virtutem consistat, posita est, imbuatur: in quantum autem Princeps Christianus est, operam dare debet, vt sui subditi præceptorum Dei, & Ecclesiæ obseruatione ad supernam patriam tendant. Vnde Princeps tria sibi tanquam finem, vt bene S. Thomas *lib. 1. de Regim. Princ cit. cap. 9.* debet constituere. I. vt populum ad Cælestem beatitudinem dirigat, præscribens illa, quæ ad eam ducunt, vetansque, quantum potest, contraria. II. vt studeat concordiā, & pace subditos componere, & fouere. III. vt bonorum terrenorum abundantiam, quatenus hæc ad actus virtutum exercendos necessaria sunt, procuret. Subscribit ad vnguem Lessius *lib. de Summo bono cap. 5. num. 24.* vbi multiplicia Principis onera, atq; obligationes, quibus obstringitur, recensens, inter reliqua, *debet curare*, inquit, *vt omnes tranquillè, & honestè viuant, & omnes religionis, & morum corruptelæ, quoad eius fieri poterit, e medio tollantur.*

Ad quid Princeps vt Christianus obligetur.

XLIX. *Debet arcere*

Ex quibus deducitur, Principem teneri grauiter ad bonum publicum curandum, non solùm cauendo magna communitatis damna iustitiæ opposita, sed arcendo quoque alia quælibet vitia, & corruptelas, quæ moralibus virtutibus aduersantur, vt decernunt Lessius *loc. cit.* Ribadeneira *in Principe Christiano*, Contzen *lib. 2. & 3.* Lipsius *loc. cit.* Bellochius *in praxi moral. Theol. par. 2. quæst. 4. a nu. 492. ad nu. 504.* Diana *par. 2. tract. 15. resol. 65. §. Secundò infertur*, cæterique communiter sine discrepātia. Quocirca Princeps granē aliquā correptelam cōtra bonos mores permittens, quam sine grauiore Communitatis incommodo auferre potest, delinquit sine vllo dubio mortiferè. Nam quicunque in graui aliquo officio grauiter deficit, grauis culpæ reus est, vt constat. Idcirco Parochus, qui Sacramenta, vt debet, non administrat; Pater familias, qui grauia filiorum scelera non corripit; Consiliarius, qui in re graui veritatem non detegit Principi; Medicus ære conductus, qui salutem ægroti grauiter negligit; lethiferè delinquunt, vt apud omnes cōpertum est. Ergo multo magis peccat mortiferè Princeps grauem morū corruptelam tolerans, quam sine maiore incommodo Reipub. prohibere potest, quandoquidem in grauissimo omnium officio, quod sustinet, tanquā scilicet Medicus non vnius tantùm, sed omnium; vt gubernator nauis Reipub.; vt tutor Communitatis; vt pater patriæ; grauiter omnino contra bonum publicum delinquit. Quamobrem Princeps, qui dat facultatem, vt publica domus ludo chartarum, vel alearum exposita habeatur, vbi pleraque flagitia admittūtur, periuria, blasphemiæ, rixæ, fraudes, &c. reus est mortalis culpæ, vt docent Grassis *par. 1. decis. lib. 2. cap. 122. nu. 17. & 19.* nec non *de casibus reseru. lib. 1. cap. 20. nu. 9.* Petrus Bellochius *loc. cit.*

vitiorum corruptelas a suis populis.

Quod si negligit in re graui, peccat mortaliter.

Dās Principes facultatē publica dom° aleis, & chartis expositā ad ludū, peccat etiam mortaliter.

cit. Alcozer *de ludo, cap.* 45. Ioseph Augustinus, & Diana, vt fidem facit idem Diana *loc. cit. resol.* 65. Ratio perspicua est, quia quum publicæ eiusmodi ædes talium ludorum valde obsint bono communi, vt bene ijdem Doctores expendunt, tenetur Princeps sub mortali eas non permittere; ac proinde si permittat, sine caussa vitandi maioris mali, pari scelere obstringitur.

L. *Peccat etiam mortaliter tolerans obscœna spectacula, & comœdias.*

Eandem ēt ob caussam Princeps obscœna spectacula tolerans, mortaliter delinquit, vt disertè pronuntiat Adamus Contzen *lib.* 2. *Politic cap.* 13. § 6. *Tantum quippe, tam perniciosum malum,* inquit, *vno verbo, vnâ schedâ tollere Princeps potest; & quia tam facilè obsistere potest, seruari ipse non potest. Quis enim tumultum ciebit? Deinde Principum, & Ciuitatum istis delicijs subditorum plurimi offenduntur.* Hinc S. Cyprianus *Epist.* 2. *ad Donatum,* huiusmodi fœda spectacula grauiter carpens, *Adulterium,* inquit, *discitur, dum videtur, & lenocinante ad vitia publica auctoritatis malo, quæ pudica fortasse ad spectacula processerat, de spectaculo reuertitur impudica.* Quę verba trutinans Ludouicus Cellotius *orat.* 12. sic egregiè edisserit. *Hoc publicæ auctoritatis lenocinium vocat Cyprianus, lenones ait esse Magistratus, qui id permittant, aut imperent. Neque enim Dordalus, aut Ballio meretrices locarent in theatro, nisi Rectorum Ciuitatis voluntate meretrices in theatrum deducerentur. O leges Iuliæ! o Magistratuum sanctitas! quibus matronarum pudor, & virginum verecundia Reipub. voce commissa est! o histrionum infamia! quæ populi Principes quum afflauit, derepente mutat in lenones.* Ideo S. Carolus in quodā Concilio *par.* 1. *Actorum Ecclesiæ Mediolanensis* relato, *de his etiam,* inquit, *Principes, & Magistratus commonendos esse duximus, vt histriones, & mimos, caeterosque circulatores, & eius generis perditos homines e suis finibus eijciant, & in caupones, & alios, quicunque eos receperint, acriter animaduertant.*

LI. *Punitur Princeps diuinitus ob subditorum vitia a se permissa, & nō correpta.*

Confirmatur eadem veritas ex graui supplicio, quo Deus Principes non impedientes scelera fornicationis, atque idololatriæ populi Israelitici puniuit suspendiq; iussit, *Num.* 25. vt Vatablus, & alij notant. Quam pœnam irrogatam præsidibus examinans B. Petrus Damiani *lib.* 4. *Epist.* 15. meritò admirabundus interrogat; *Quid est, quòd populus in luxuriæ voragine labitur, & in eorum Præpositos vindicatur? subditi delinquunt, & Principes in patibulis suspenduntur?* Mox verò sapienter ita respondet: *Scilicet alius est, qui peccat; alius ille, qui vapulat. Cur hoc, nisi quia culpa subditorum in Præpositorum redundat opprobrium: & quod ab omnibus erratur, negligentiæ pastoris adscribitur? Et vide, quàm formidolosa sit conditio præsidentium, vt non modò pro suis, sed etiam pro subditorum puniantur offensis.* In quam quoque sententiam multò ante iens Origenes *hom.* 20. *in Numer. Populus,* inquit, *peccat, & Principes puniuntur, & coguntur, pro populo rationem reddere, eo quia fortè non docuerunt, non monuerunt, non solicitè arguerunt. Hæc si cogitarent Principes, principatum non ambirent:*

LII. *Quia tenetur cauere publica scandala Populi, quibus permittendis nullus excusatur, nisi ra-*

Confirmatur præterea ex vniuersalissima, & certissima doctrina de scandalo supra *disp.* 1. *cap.* 5. enucleata, quam cūcti prorsus Theologi, ac Doctores probant, luculenterque S. Ioannes Chrysostomus *tom.* 5. *serm. contra concubinarios,* ita explicat: *Tum solùm liberamur a pœna, quæ posita est in eos, qui scandalum dant alijs, si ex scandalo quoddam lucrum nascatur maius damno, quod ex scandalo fit. Adeoque*

tione mutuis mali vitandi.

que si hoc non fuerit ; & hoc solùm obuenerit, vt scandalizentur alij , siue ob rationem aliquam, siue ob nullam , siue vt infirmi offendantur ; sanguis eorum super caput nostrum , & ex manibus nostris Deus animas tales requiret. Vbi perspicuum est, sermonem esse de scandalo, quod accidere in proximo animaduertitur ex dicto, factoue indifferenti, non autem de eo, quod ex opere, vel dicto intrinsecè malo sequitur. Qui enim tale scandalum dat, ob nullum maius lucrum inde emergens excusari potest, vt liquet: secus verò, quum dictum, aut factum indifferens est, vt *disp. 1, cap. 5.* satis expendi. Quæ scandali permittendi, aut fugiendi exploratissima regula quum omnes complectatur, tum maximè, ac potissimè cunctos Principes obligat, qui grauiter teneutur eas corruptelas, etsi per se alioqui indifferentes, compescere, atque abrogare, ex quibus longè plus mali, quàm boni, manare probè sciunt. Vnde, Aquiliense Concilium Patriarchale Vticæ celebratum anno 1596. quum seuerissimo interdicto vetuisset choreas in diebus festis Sancti tutelaris, vel Patroni, vel dedicationis Ecclesiæ duci ; mox subdit grauissimè: *Magistratus autem, & Dominos quoscunque ius dicentes temporales per misericordiam Dei obsecramus, ne prætextu iurisdictionis tuendæ ; quæ si timore Dei, & reuerentia sacrorum non nitatur, incerto nutare statu , & concidere facillimè solet ; graue hoc piaculum defendere, & auctorizare conentur. Illis enim omnibus, & singulis edicimus, & obtestamur coram Deo, & Angelis, & hominibus omnia scelera, & peccata , quæ præmissorum occasione patrari contigerit ; illis , inquam , qui diem sanctum ; & locum sacrum , vel sacro hærentem violarint, ac temerarint, seu caussam deliberatè dederint, vt violari, seu temerari posset, tributum iri*. Quæ

Nisi resistat corruptelis, reus est omnium scelerũ inde fluentium.

scelera tum in hoc casu, tum in similibus imputatur pariter Magistratibus, & Principibus, etiamsi caussam positiuam talium corruptelarum, ex quibus illa pullulant, non dederint, sed tantùm minimè eas, quum facilè possent, auerterint. Idcirco Summa Pisana *Verbo, chorea*, terribile *væ* denuntiat, *non resistentibus , quum possint* , 83. dist. error. 2. q.7. quòd præcipuè Principes percellit ; qui nullo negotio, si volunt , possunt resistere corruptelis, atq; adeo etiam debent, ac propterea nisi resistant efficaciter, lethiferè delinquunt .

LIII. Ex his manifestissimè efficitur, eos Principes, Magistratus, & quoscunque Dominos, qui ex consuetudine nudandi feminei pectoris multo plus malorum, & flagitiorum in Rempub. redundare, quàm si illa in locis sibi subiectis aboleretur, perspectum habent: peccare mortaliter, nisi eam prohibeant , & sedulò conentur expellere. Quum enim sub mortali teneantur, vt ostendi, arcere grauia Reipub. mala, atque incommoda, quæ facilè possunt : ex nuditate autem feminei pectoris longè grauiora mala, atque incommoda , quàm si illud tegeretur, proficiscantur in his, vel illis locis, quæ facilè possent auertere, vt in præsenti hypothesi supponitur ; nisi strenuè dent operã, vt talẽ consuetudinẽ, & corruptelã elidant, lethaliter sine dubio, in data hypothesi peccant, vt apertum est . Quare, vbi abusus nudandi pectoris muliebris iã inoleuit ; nisi in die extremi iudicij Principes , ac Domini tẽporales Christo Domino seuerissimo, & iustissimo Iudici, conscientia teste, probauerint, ex permissa eiusmodi consuetudine , multo plus, vel saltem tantum malorũ, quantum ex eadem sublatã erupisset, a se propulsatum ; sed è contrario conuicti fuerint, illam a se fuisse toleratã,

Prĩcipes, qui norũt pectoris feminei nuditatẽ solitã valde esse noxiã bono cõmuni , peccant lethiferè nisi eam conẽtur expellere.

etiamsi

etiamsi grauiorum malorum escam, & fomitem esse non ignorarint; tum omnium scelerum, quæ inde orta fuerint, rei inexcusabiles iidem Domini, ac Principes deprehendentur. Quod si seriò, ac sæpe secum reputarent, profectò exhorrescerent, ne in tale barathrum improuisò inciderent.

LIV. Quàm facilè possint illam abolere. Nec prætextus, quòd talem consuetudinem nequeant sine grauiore incommodo abolere, eos tueri potest: tum quia is extra præsentem hypothesim saltat: si enim plus mali ex talis cõsuetudinis abolitione nascitur; ergo non plus mali ex eius permisione sequitur, contra suppositionem: tum quia, posito, quòd ex permissa illa consuetudine plura flagitia (quæ sunt vtique maiora Reipub. incommoda, & mala) quàm ex ea sublata, oriantur, vt hic supponimus, grauius incommodum, quod in talis cõsuetudinis abrogatione prætexitur, inane fingmentum est, habetque hîc locum aureum illud Adami Contzen *lib. 2. Politic, cap. 13.* effatum iam semel recitatum: *Tantum, tam perniciosum malum vno verbo, vnâ schedâ tollere Princeps potest: & quia tam facilè obsistere potest, si non facit, saluari ipse non potest. Quis enim tumulum ciebit?* Et cap. 12. præcedenti, *ibid. Dabit magistratus ille pœnas, qui nefanda dissimulat.* Tum quia Principes non rarò multa alia imperant subditis longè grauiora, & periculosiora, subinde etiam iniqua, vt tributa iniusta onerosissima, adhibitâ quoque summâ vi, cum totius regionis querelis, ac lacrymis, ex quibus rebelliones quoq; nonnumquam oriuntur, vt historiarum monumenta testantur; Quod si millesimam, & multo adhuc minorem, imò minimam partem potentiæ, ad prauam, & perniciosam nudandi pectoris feminei corruptelam eliminandam exprome-rent, sine vllo prorsus incommodo, ac sine vllo periculo illam funditus extirparent. Adde, quòd ad nutum Principis, quemcunque habitum, vel formam ornatus ille repudiare, adamare, vel probare videtur, cuncti subditi certatim illico mutant, variant, autum exuunt, nouum induunt, vt cotidiana experientia conuincit.

Quum igitur Principes in hypothesi, quæ hîc statuitur, commodè queant longè maiora Reip. incommoda, more nudandi pectoris muliebris abrogato, repellere; lethiferè delinquunt, nisi talem morem aboleant, & illa mala repellant; & consequenter peccant etiam mortaliter Confessarij, qui huiusmodi Principes in mortali hoc crimine obstinatos gnari, & conscij absoluunt; vt pluribus infra generatim de Confessarijs *disput. 3. cap. 1.* patebit. *LV. Peccãtq. etiã Cõfessarij lethiferè, q absoluũt tales Pricipes in mortali hoc scel ere gemaces.*

Segmentum II.

Quando delinquant Prælati nuditatem feminei pectoris tolerantes.

INfertur II. ex dictis non minùs perspicuè, delinquere pariter mortiferè Episcopos, & animarum Pastores, qui in iisdem regionibus, in quibus ex more nudandi feminei pectoris multo plus malorum, quàm bonorum existit, non dant diligentem operam, vt quantum in ipsis est, eiusmodi mos aboleatur, sed negligenter, ignaueque illi conniuent. Constat quippe cunctos apud Theologos, stricta obligatione Episcopos, & Prælatos teneri ad obsistendum per correctionem peccatis, & quidem strictiori, quàm alios, qui Prælati non sunt, vt docet S. Thomas 2. 2. q. 33. a. 3. ad 1. & *ibi* vniuersi Doctores, vt licet animaduertere apud Valentiam *disp. 3. q. 10. punct. 3. versic. Hinc primò certum est,* *LVI. Peccant pariter mortiferè Episcopi, & animarũ Pastores non curantes sedulò eliminare cõsuetudinẽ nudãdi feminei pectoris, vbi eam valde noxiam cõmunitati esse norunt.*

Tenetur est, omni peccata, corrigēdo a suis onib⁹ auertere.

est, Turrianum 2. 2. *disp.* 87. *dub.* 1. Suarez *de Carit. disp.* 8. *sect.* 4. *n.* 4 Coninch *ibid. disp.* 28. *dub.* 5. *&* Malderum Episcopum Antuerpiensem 2. 2. q. 33. 2. 3. *cit.* & apud alios.

LVII. Et q̄dē grauiùs, quàm à iis, maioreq; cū incōmodo.

Probatur verò communiter ab ijsdem Doctoribus huiusmodi obligatio ex S. Augustino *lib.* 1. *de Ciuit. Dei* ita decernente. *Quæ in re non vtique parem, sed longè grauiorem habent causam, quibus per Prophetam* (Ezechielem scilicet *cap.* 33.) *dicitur*. *Ille quidem in suo peccato morietur, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram. Ad hoc enim speculatores, hoc est, populorum Præpositi constituti sunt in Ecclesijs, vt non parcant obiurgando peccata.* Confirmatur quia Prælatis, & Superioribus suos subditos negligentibus Deus per Ezechielem *cap.* 33. & 34. grauissimè comminatur, ac inter cætera disertim exprobat. *Quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod ægrotum, non sanastis; quod confractum est, non alligastis, & quod abiectum, non reduxistis & quod perierat, non quæsiuistis.* Quę sanè maior Prelati obligatio *oritur*, vt per se patet, & notat Turrianus *loc. cit. ex officio, & in eo consistit, vt Prælatus obligetur ad corripiendum maiore incommodo, & detrimēto proprio, & plura remedia apponere, & quærere tempus opportunum ad correptionem*. Nec solùm tenentur Prælati strictiori obligatione corrigere delinquentium errata, sed etiam inquirere de Subditorum peccatis, vt relati Doctores cum D. Thoma *loc. cit. art.* 2. *ad* 4. & communi sententia tradunt, solideque euincunt, præsertim ex S. Gregorio *lib.* 2. *Registri, Epist.* 52. *ad Iacobum Episcopum*, ita scribente: *Quæ potest esse Pastoris excusatio, si lupus oues comedit, & Pastor nescit?*

Et in subditorū peccata inquirere.

LVIII. Quæ si negligāt

Quamobrem si Prælatus peccata grauia subditorum dissimulet, negligatque corrigere, mortalis delicti reus euadit, vt ex allata doctrina colligitur, & in terminis affirmant Abbas *in cap.* 2. *de tregua, & pace*, Felinus *in cap.* 1. *num.* 6. *de officio Delegati, & in cap.* 1. *num.* 2. *de tregua, & pace*, Alexander *Consil.* 75. *nu.* 2. *vol.* 3. Lælius Zecchus *de Repub. Eccles. tit. de statu Prælatorum, num.* 9. *vers.* 111. *Solicitus esse debet*, circa medium, vbi adducit, quoque Abbatem *in cap. Peruenit, de Decimis*, Glossamque *in cap. Clericos, de immunit. Eccles. in* 6. subscribitque Barbosa *in cap. Ephesijs, num.* 2. *dist.* 43.

corrigere, delinquūt mortiferè.

Quæ certa sententia, ac veritas probatur liquido I. ex Ezechiele *cap.* 33. *cit.* vbi Deus sanguinem de manu negligentis speculatoris se requisiturum denuntiat, vt supra retuli. Quorsum autem? *Sanguinem eius*, inquit S. Gregorius *hom.* 11. *in Ezech. Dominus de manu speculatoris requirit, quia ipse hunc occidit, qui eum morti tacendo tradidit.*

LIX. Vt liquet ex Propheta Ezechiele & Gregorio.

II. Paulus *Act.* 20. *Mundus sum*, ait, *a sanguine omnium*: rationemque reddit; *non enim subterfugi, quo minùs annuntiarem omne consilium Dei vobis*. Vnde meritò infert S. Gregorius *loc. cit. Si enim non annuntiasset, mundus a sanguine non esset. In qua voce nos conuenimur, nos constringimur, nos rei esse ostendimur, qui Sacerdotes Dei vocamur, qui super eá mala, quæ propria habemus, alienas quoque mortes addimus, quia, tot occidimus, quot ad mortem ire cotidie tepidi, & tacentes videmus.* Et part. 3. Pastoralis, cap. 26. *Si Ergo ille Dei dicitur, qui ad ferienda vitia, zelo diuini amoris excitatur, profectò esse Dei denegat, qui, in quantum sufficit, increpare vitam carnalium recusat.*

LX. Ex Apostolo, & Gregorio

III. B. Petrus Damiani *Epist.* 11. *cap.* 3. *Facti siquidem*, ait, *culpam habet, qui, quod potest, negligit emendare.*

LXI. Ex Damiano, & Prospero.

IV. S. Prosper *lib.* 1. *de vita contenplat.*

templat. cap. 21. Ille, inquit, cui dispensatio commissa est, etiamsi sanctè viuat, si tamen perditè viuentes arguere aut erubescit, aut metuit, cum omnibus, qui eo tacente perierunt, perit.

LXII. *Ex Innocentio.* V. Papa Innocentius *in cap. error, dist. 83. Error, ait, cui non resistitur, approbatur, & veritas, quum minimè defensatur, opprimitur: Negligere quippe, quum possis perturbare peruersos, nihil est aliud, quàm fouere. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare.*

LXIII. *Ex Concilio generali, & Glossa.* VI. Concilium generale *in cap. irrefragabili. de offic. Iud. ordin.* ita præcipit: *Irrefragabili constitutione sancimus, vt Ecclesiarum Prælati ad corrigendos subditorum excessus, maximè Clericorum, & reformandos mores prudenter, ac diligenter intendant, ne sanguis eorum de suis manibus requiratur.* In quæ verba Glossa, litera N. *Ne sanguis eorum,* sic pronuntiat: *Durum verbum est istud pro Prælatis negligentibus subditos corrigere, sicut infra,* de reg. c. vlt. *& infra.* de sta. re. quum ad monasterium. §. vltimo, *& infra,* de accusat. qualiter, *&* quando §. penul. *Nec admittitur Pastoris excusatio, si lupus oues comedit, & Pastor nescit, infra,* de reg. iur. quamuis. *Et eo ipso, quòd Prælatus tacet, consentit,* 40. dist. sit Rector, *& in eo permittitur securitas delinquenti,* 83. dist. error, *& facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi,* 23. q. 3. est iniusta. *Ne ergo subditorum sanguis de Prælatorum manibus requiratur, sequatur Paulum dicentem:* Mundæ sunt manus meæ a sanguine omnium vestrum 45. *dist. Ephesijs.*

LXIV. *Vnde & ratione assertio euincit.* Ex quibus ratio fundamentalis desumitur, quia Prælati grauiter tenentur procurare bonum spirituale suorũ subditorum, eosque a damnis grauibus spiritualibus tueri, idq; ex proprio officio; vt liquet ex dictis: grauia autem peccata sunt grauia omnino eorum damna spiritualia, vt etiam constat. Ergo tenentur grauiter illos ab istis tueri; & ni tueantur, quũ possint, mortiferè peccant. Ergo posita hypothesi præsenti, quòd ex more nudandi feminei pectoris multo pl' flagitiorum, quàm bonorum, sequatur; tenentur Prælati sub mortali strenuam ibi dare operam, vt eiusmodi morem aboleant. Confirmatur ex dictis in præcedenti Corollario, quia quum Princeps etiam secularis sub culpa item lethali teneatur abrogare talem morem, vbi multo magis nocet, quàm prodest, vt docui; multo magis ad id præstandum obligantur Episcopi, ac Pastores animarũ, & omnia argumenta supra allata, quæ illud euincunt, multo magis hoc etiam extorquent, vt expendenti perspectum est. Nec possunt secus pertinaciter agentes a Confessarijs absolui, alioqui peccãt isti lethiferè, vt supra *nu.* 55. de Confessarijs Principũ notaui. Idemq; multo magis de Principũ, & Prelatorũ graui obligatione sub mortali prohibendæ nuditatis feminei pectoris, vbi consueta nõ est, seminariumq; maiorũ malorum introduci sinatur, meritò cẽsetur, necessariò sentiendum.

Segmentum. III.

Consuetudinem nudandi feminei pectoris esse extirpandam.

LXV. *Omnes conspirare par esse ad consuetudinẽ nudãdi feminei pectoris exterminandã.* Assero III. quum de plerisque populis, in quibus nudandi muliebris pectoris consuetudo viget, honorificentiùs omnino censendum sit, quàm vt ita perditi, sceleстique esse credantur, vt talis consuetudo ad maiora crimina vitanda moraliter necessaria ibi existimetur; sicut Principes, & Episcopi, Pastoresque animarũ tenẽtur grauiter in ijs locis ad illã; extirpandam, vt ostẽdi; ita operæ pretiũ esse, vt omnes, quicunque diuinæ glo-

riæ

riæ salutisque proximorum studio ducuntur, illisque in regionibus, in quibus hæc consuetudo non vtilis, sed valde damnosa est, versantur, sedulò laborent, atque ad eam penitùs exterminandam, in Domino sanctè conspirent: præcipuè autem Episcopi Prælatique omnem lapidem moueant, nec non Concionatores, Confessarij, Regulares, & Ecclesiastici magna vi ad eandem abolendam contendant: in primis verò quibuscunque possunt officijs solicitè impellant ad ipsam eliminandam Principes, & Dominos temporales, qui sicut ad id ibi obligantur, ita multo efficaciùs interposito suo seculari brachio hoc possunt efficere. Sic quippe ipsa caritatis lex sciscit, & Doctores relati innuunt a singulis agendum esse.

LXVI. *Neque vlla cõtraria cõsuetudine abs terreri, aut tacere.* Nec sanè quenquam cui cor sapiat, a tam honestis, sanctisque consilijs deterrere, aut reuocare debent nonnulli scioli, ac saperdæ, vel terrenis cupiditatibus eruditi, vel humanis respectibus obsessi, vel ex trepidatione, atque assentatione coagmentati, qui cunctis Mundi corruptelis, seu iam inueteratis, seu recèns irrumpentibus cedẽdum putant, conniuendum aiunt, herbam illico porrigendam decernunt. Quid enim in hos, ac pariles vetus Auctor Septimius Tertullianus designat? quid meditatur? o quàm fortiter, quàm precisè, quàm indignabundè; sed quàm iure quoque optimo vociferatur! *Exurge igitur veritas, & quasi de patientia erumpe, nullam volo consuetudinẽ defendas: nã et illa consuetudine, sub qua te fruebaris, expugnatur. Te esse demonstra, quæ virgines tegat. Ipsa Scripturas tuas interpretare, quas consuetudo non nouit. Si enim nosset, nunquam esset.* (Ib i. cap. 4.) O voces aureo dignas seculo! o insignia emedullatæ sapientiæ oracula! At quum huiusmodi spicula in detecta mulierum capita duntaxat iaciantur (quæ tamen iam pridem extra culpam, quantum ipsa rei natura spectata fert, posita sunt, vt constat) quæ tela, quæ hastæ, quæ fulmina indidem in nuda earundem vbera, vel sola etiam pectora, detecta, consuetudinis etiam obtentu vtcunq; cohonestata intorquebuntur?

LXVII. *Cũctis ad eam elidendam solicitantur.* Adeste Confessarij inclyti, adeste Concionatores feruidi, adeste solliciti animarum Pastores, adeste infulata capita, Antistites, ac Præsules, Religiosi, atq; Ecclesiastici vniuersi. Vos vos ego contestor omnes, vos, quos Dei amor vrit, proximorumque ab æterno interitu retrahendorum cura saltem aliqua tangit; vos, qui consuetudinis fascino soporati, veteri corruptelæ nudandi feminei pectoris nullum bellum hactenus intulistis; eia nunc tãdem silentium minimè tutum rumpite, iam inerti tolerantiæ modum ponite, iam vexillum erigite, iam tubâ canite, iam linguâ, & calamis clamate: *Exurge veritas, & quasi de patientia erumpe.* Quis nudo mulieris pectori scutum a consuetudine petit? *nullam volo huiusmodi consuetudinem,* quæ Scripturis, & iuri naturali aduersatur, *defendas.* Versentur ob oculos innumera mala, quæ ex tali consuetudine, sine vllo meliore compendio, proficiscuntur: Et nemo, cui Christiani spiritus viscera aliqua sint, sanctè non excandescet: nemo aduersùs diuinas Scripturas, vel naturale ius, quæ hîc læduntur, potest præscribere, non spatium temporum, non patrocinia personarum, non priuilegium regionum. Vos vos illos esse semel ostendite, & probate, qui feminarum omnium vbera, & pectora prauo visu detecta vestrâ auctoritate, vestris consilijs, vestris precibus, vestris obiurgationibus, vestris scriptis, & libris, ve-

ſtris ſuaſionibus, & hortamentis tegitis, ac velatis, modeſtiæque monili longè pretioſiſſimo condecoratis.

LXVIII. *Nec credo vſpiã nuditatem pectoris feminei ad maiora mala vitãda eſſe neceſſariam.*

Aſſero IV. Si quis a me quærat, an nuditatem muliebris pectoris ad maiora mala vitanda moraliter alicubi neceſſariam eſſe cenſeam, me id, donec expoſitis ſupra rationibus, quæ oppoſitum euincunt, probè ſatisfactum non cerno, credere non poſſe.

LXIX. *Admiſſo tamẽ oppoſitã opinionẽ eſſe probabilem alijs, ob ſolã auctoritatẽ DD. etſi ego talẽ probabilitatem non intelligo.*

Aſſero V. me nihilominùs præ reuerentia Auctorum primæ opinionis, ſtudioque, & cupiditate eripiendi è damnationis ſtatu cunctos illos populos, quos improbata prior ſententia omnino perderet, non inuitum huiuſmodi ipſorum ſententiam velut probabilem; & qui hac vtuntur, non delinquere mortaliter, admittere: cum hac tamen expreſſa conditione, vt Doctores eiuſdem patroni, onus ſyncerè, & legitimè diſſoluendi ſupra expropta argumenta (nam fucatam, iocularem, & cerebroſam euaſionem, & fugam nihil ego hîc moror) quæ ſanè argumenta, (vt meam ingenij tarditatem, atque inſcientiam fatear) nequeo ego commodè, apteque expedire; ac proinde licèt probabilitatem aduerſæ opinioni in gratiam Auctorum illius indulgeã, neſcio tamen eam intelligere. Quanquam enim compertum habeo, quoties de opinionibus inter Doctores lis eſt, prudenter poſſe aliquam earum per auctoritatem externam eorum iudicari probabilem ab eo etiam, qui illius probabilitatem per interna principia non penetrat: quia nimirum fundamentum contrariæ, quod is leue cenſet, a tot viris doctis graue æſtimari, ſolutionemque rationum, quas ipſe pro ſua demonſtratiuas credit, probabilem ab iiſdem reputari animaduertit: ſecus tamen eſt, vbi cernit rationes, quas ipſe maximè efficaces autumat, cæteris ignotas, nullamque earum ſolutionem ab vllo tentatam: tum enim nequit prudenter oppoſitam opinionem, ne per auctoritatem quidem, & principia externa, cenſere probabilem, vt in mea *Opinionum Trutina par. 1. cap. 10. & 12.* oſtendo. Nec ignoro vulgatum illud effugium, ad certitudinem propriæ ſententiæ labefactandam, probabilitatemque contrariæ fulciendam, quòd ratio conuincens propriæ ſententiæ fortè ſoluetur ab alio. At ſæpenumero fruſtra etiam eſſe huiuſmodi effugium, *ibidem* reuinco. Hîc verò rationes ſupra explicatas, quæ mihi magnam vim inferunt, a nullo indicatas, a nullo reiectas, a nullo ſolutas, a nullo commemoratas video; ac propterea neque oppoſitæ probabilitatem aſſequi poſſum. Quod ſi docti viri eas diluerint, ſolutionemque probabilem iudicauerint; tum & ego, etſi non intelligam probabilitatem internam, prudenter tamen potero, & debebo reputare eſſe probabilem per auctoritatem externam. Interea autem, dum talem ſolutionem iudicatam ab illis probabilem non video; nec debeo, nec poſſum prudenter credere oppoſitam eſſe probabilem, nec per externam quidem auctoritatem, vt *ibid.* patefacio.

An mulieres, quæ morem nudandi pectoris in locum, vbi non eſt, introducunt, peccent mortaliter.

Cap. II.

1\. QVanquam huius dubitationis explicatio facilè ex *cap. 1.* præcedenti, & ex *diſp. 1. cap. 7. §. 2. & ſeqq.* conſtat; nihilominùs hîc magis ex deſtinato profliganda eſt.

§. I.

§. *I. Insuetam feminei pectoris nuditatem esse lethalem, argumentis ostenditur.*

DIco I. cunctas mulieres, quæ contra consuetudinem regionis, in qua versantur, nudo incedunt pectore, lethaliter delinquere. Probo I.

II. Femina nudo incedens pectore contra morem regionis, peccat mortiferè, quia ad libidinem valde prouocat.

quia actio nudandi pectoris, etsi indifferens per se sit, est tamen ad libidinẽ valde prouocatiua, vt ex *cap. 6. §. 2. disp. 1.* a fortiori conuincitur, neque probabiliter negari potest, quin plurima Luxuriæ peccata ex tali nuditate insolitâ ab aspicientibus committantur; vt iis, qui animas tractant, in interiori foro perspectum est, & Doctores omnes infra citandi necessariò supponunt. quin etiam exteriùs quoque id notum, plerisq; hoc ipsum, vbi accidit, ingenuè testantibus: quæ sanè peccata ex solo faciei, & vsitati ornatus aspectu minimè oriuntur, vt experimentis captis satis compertum est. At mulieres nullam habent iustã caussam pectoris ita nudandi, neque graue vllum incommodum, illud tegendo, patiuntur, vt liquet, neque hîc vlla consuetudo suffragatur, sed palàm aduersatur, vt supponitur; neq; excusari possunt, quod iure suæ libertatis vtantur, aut quod actio nuditatis sit indifferens, aut quod peccata ex aliorum malitia nascãtur, aut quod de periculo ruinæ aliorũ indefinitè tantùm, & vagè constet vt ex tota, *disp* 1. præsertim ex *cap. 5. 6. & 7.* manifestò deducitur. Ergo dant pusillis eiusmodi tentatis, & succumbentibus actiuum scandalum lethale, ac proinde ex communi Theologorũ doctrina peccant mortaliter.

III. Ex insolita ipsa nuditate.

Probo II. vel potiùs, quod iam probatum est, magis explano, & confirmo, quia cuncti Doctores postea referendi, qui hanc ipsam conclusionem expressè tradunt, hanc rationem potissimam ad eam persuadendam afferunt: quòd insolita magis mouent. Atqui nudum mulieris pectus, vbi etiã id in vsu est, ad libidinem valde prouocat, vt hic *cap.* 1. præcedenti ostensum est. Quanto ergo maiores, & acriores, & vehementiores libidinis faces eadem nuditas pectoris, vbi planè insuetata, vbi noua, vbi insolens omnino est, accendet? Res perspicua etiam cæco. Ergo multo magis tales mulieres præter morem pectus nudando, actiuum scandalum, & grauius ruinæ spiritualis occasionem proximo præbent, ac propterea lethiferè etiam delinquunt.

IV. Et suo malo exemplo alias ad pectus pariter nudandum impellit.

Probo III. Quia hæ singulæ mulieres non solùm viris nudo suo pectore scandalum præbent, atq; hac de caussa mortaliter peccant, vt iam exposui: sed etiam alias feminas suo malo exẽplo solicitant, vt & ipsæ nudent pectus, atque ita simul omnes paulatim nudandi pectoris consuetudinem, vbi non est, inuehant. Ergo hoc etiam nomine multo magis delinquunt mortaliter. Antecedens est certum, quia etsi initio maior pars mulierũ adhuc pectus constanter tegit, id non tollit, quin aliæ nudati pectoris malo exemplo ad eandem nuditatem illas prouocent, & pedetentim contagio mali exempli alias quoque inficiat, & magis dilatetur: atque adeo minimè dubium, ab iis, quæ præter morem loci pectus nudant, alias etiam ad idem faciendum solicitari, atq; ita ad talem consuetudinem communem introducendam impelli, vt patet. Consequentiam demonstro, quia qui moralis est caussa, vt aliqua noua consuetudo honestati, & castitati notabiliter damnosa in aliquem locũ sine iusta caussa inferatur, vbi non erat, notabile damnum bonis moribus importat, ac pro-

inde mortaliter peccat, quod nemo iure inficiabitur. At consuetudo nudandi pectoris muliebris, vbi priùs nō erat, inuecta denuo honestati, & castitati notabiliter damnosa est. Ergo qui hanc sine caussa legitima inuehit, seu caussa moralis est, vt inuehatur, peccat lethaliter. Consequentia est clara; Maior quoque certa; quam si nihilominùs aliquis negare audeat; cogetur etiam concedere, aut vitia non esse bono communi incolarum notabiliter noxia; aut quanuis sint, fas tamen esse, & sine peccato illa inuehere, quorum vtrumque & falsum, & temerarium, & graui censura dignum. Minor pariter indubitata est. Nam inducti alicubi consuetudine nudandi pectoris muliebris, innumerabilia luxuriæ delicta, initio præsertim, quum magis hæc res insolita est, pullulant, vt moraliter certum est, nec quisquam sine magna, & fatua temeritate negare potest. Ergo huiusmodi consuetudo alicubi inducta communiter honestati, & castitati notabiliter damnosa est, vt liquidò patet. Ergo a primo vsque ad vltimum, quæ talem morem, vbi non est, inuehunt mulieres, singulæ peccant mortaliter, tum quia singulæ ad hanc nouam consuetudinem honestati, & castitati valde noxiam inducendam partialiter concurrunt, & cooperantur; tum quia sine iusta, & legitima caussa huiusmodi concursum, & cooperationem præbent, vt declaratum est.

V. *Alioqui nec grauiter peccaret inuehens morē promiscuè osculandi, vbi non est.* Probo V. Et cuncta præcedentia exemplo validiore corroboro. Quia si non peccarent mortaliter, quæ perniciosam castitati consuetudinem nudandi pectoris muliebris, vbi non est, inferunt; neque peccarent, quæ morem osculandi se mutuò inter viros, & feminas, inter solutas, & maritos, inter viros, & puellas in nonnullis regionibus vsitatum, & honestum reputatum in alium locum, a quo exulat, de nouo induceret. At hoc est falsum, & censurā dignus, qui id asserit. Ergo. Sequelam maioris ostendo, quia iidem prætextus, atque excusationes, quæ ad consuetudinem muliebris pectoris nudandi a mortali liberandam fingi, vel excogitari possunt, etiam consuetudinem mutuò osculandi mares, & feminas ex æquò facilè liberant, vt singula applicanti manifestum est. Quanquam enim oscula magis ad libidinem excitent, quàm sola pectoris nuditas aspecta, & ex hoc capite planè discrepent; quum tamen iam probarim homines tali inusitata nuditate ad lasciuiam notabiliter prouocari; & introductio talis nuditatis eō solo titulo honestari hîc prætexatur, quòd pars honesta ex se sit, & talis actio indifferens; hoc eodem nomine, & prætextu introductio quoque osculorum, tametsi magis ad Venerem proritet, sufficienter honestari potest, quandoquidem pars item ex se honesta est, & osculatio actus indifferens, vt patet. Quod si aliunde lethifera est, quia ad Venerem valde monet, etiam insolita nuditas erit mortalis ex hoc capite, quia etsi minùs mouet, quàm osculatio, adhuc tamen notabiliter, vt supra ostendi, mouet. Minor ex se aperta est, sed confirmatur præterea, quia si quis morem insolitum osculandi mutuò mares, & feminas inuehere, vbi non est, culpa mortali vacare opinaretur, cogeretur quoque negare esse mortale, si quis consuetudinem, vt quicunque mares feminarum nuda pectora ad libitum tangant, inueheret, vbi non est. At hæc est mera falsitas, & impudentia, digna, in quam sacri Inquisitores seuerè animaduertant, & omnes pudicæ mulieres indignabundæ meritò inuolent.

uolent. Ergo. Sequelam demonstro. Quia sicut mos osculandi, vbi est vsitatus, sine peccato a plerisque Doctoribus censetur, quia os, & facies sunt partes honestæ, & præcisâ malâ intentione &c. osculum est indifferens, &c. & consuetudo iuxta tales Doctores illud honestat: sic etiã pectus mulieris nudũ ab Auctoribus pro prima opinione in superiore capite adductis pars honesta, vt consuetudinem illius nudandi a mortifero peccato eximãt, affirmatur. Ergo, si vbi non est mos osculandi mutuò inter se feminas, & viros, eum introducere mortale non est, neque tale crimen erit introducere morem, vbi non est, tangendi mutuò inter se virorum & feminarum nuda pectora, quandoquidem hæc etiam pars corporis honesta a Doctoribus non secus, ac os, & facies, iudicatur, & indifferens pariter est, & consuetudine quoq; vt osculũ promiscuũ maris, & feminæ, honestari potest. Hæc verò, & similia sunt planè falsa, & intolerabilia. Ergo & id, vnde sequuntur.

VI. *Neg. deliquere induces nuditatẽ pudẽdorũ, si hec p se turpis non est.* Confirmo hoc ipsum altero exemplo. Quia si verum esset, quod doctissimus Baldellus *tom. 1. l. b. 3. disp. 5. num. 17.* tradit, quum in Brasilia tam viri, quàm feminæ nudæ penitùs incedant, talem *nuditatem non esse turpem*; sequeretur huiusmodi nuditatem alibi consuetam, in alias quoque Regiones, in quibus insolita omnino est, vt in Italiâ, in Galliâ, in Germaniâ &c. sine peccato mortali inferri posse, vt feminæ scilicet, & viri nudi prorsus incedant: quo nihil horribilius aures pudicæ audire possunt. Sequela patet, quia si deosculandi mares, & feminas inter se promiscuè consuetudo honesta, vel non turpis existimata, licitè, vbi non est, induci potest; eodem prorsus iure induci quoque potest mos, vt tam viri, quàm feminę nudis planè corporibus incedant, vt ex allatis instantijs, quum talis etiam nuditas in Brasilia minimè turpis, Baldello teste sit, perspicuum est. At huiusmodi sequela valde absona est. Ergo. &c.

VII. *Frustraque id negatur.* Dices esse disparitatem, quia totalis nuditas homines Brasiliæ stolidos, & assuetos minimè mouet; hîc autem omnino moueret, quòd sola pectoris nuditas non præstat. At contra est, quia id dicitur quidem, sed non probatur, quum tamen præsumptio, quæ militat in oppositum, validam probationem, qua elidatur, iure suo expostulet. Certè illi homines, vtcunque stolidi, pecude stupidiores non sunt, & tamen quàm multæ pecudum salacissimæ? quasi verò præ stupiditate cessaret illic generatio. Imò verò quanto magis ratio, quæ libidinem coerceat, ibi stoliditate obsidetur, tanto vehementiùs natura effrænata libidinem effundit, pudendorumque aspectu, non secus, ac equus minimè castratus ad equæ odorem, ne dum ad aspectũ, impotentiùs irritatur, tum solùm Venere abstinens, quum effœta viribus languescit, vt commune cunctis post coitum est coitus odium. Quod verò sola etiam pectoris nuditas insuscita ad Venerem valde moueat, iam supra palàm feci, & deinceps etiã confirmabo.

VIII. *At turpis p se est aspectus pudẽdorũ alterius sexus.* Dixi tamen cautè, si *verum esset*, vt innuerem id vel explicandum, vel non recipiendum. Nam si Baldellus vult eam corporum nuditatem in Brasilia præ gentis illius non tam consuetudine, quàm corruptela, ingentique crasse ignorãtię stupore turpem, licèt reuera sit, minimè tamẽ reputari, facilè & ego concedo: Sin autẽ eam nuditatẽ, vt vir conspiciat mulieris pudenda, & hæc e cõtrario viri, non esse per se turpem, & naturali honestati nõ grauiter repugnare, omnino dissentio. Quippe virũ cõspicere verenda feminæ, aut feminã viri,

Et lethalis ex sola etiã curiositate. viri, quãuis non ex libidine fiat, sed ex curiositate tantùm, vel inconsulta mortificatione, lethale crimen est, vt docent D. Antoninus, Rosella, Nauarrus, quos refert, & sequitur Thomas Sanchez *lib. 9. de Matrimon., disput. 46. nu. 23.* & Lessius *lib. 4. de Iust. cap. 3. nu. 65. Vers. Si autem ex curiositate*, tũ quia tales aspectus extra casum necessitatis sunt notabiliter cõtra honestatẽ naturalẽ, tũ quia sũt vrgentissimus luxuriæ stimulus, maximoq; illius periculo exponunt. *Frustra Baldello solo dissẽtiẽte.* Scio eundem Baldellum ibidem, *disp. 16. num. 3.* in contrariam ire sententiã, & huiusmodi aspectus a mortali excusare, atq; adeo supponere necessariò non multum contrariari honestati naturali, nec habere notabilem indecentiam, vt de tactibus verẽdorum ex motiuo curiositatis expresè sancit eodem loco, *disp. 15. nu. 11.* Sed præterquàm quòd idem Baldellus hanc suam singularem opinionem, cuius nullum Auctorem profert, ita prudenter explicat, vt eam speculatiuè dumtaxat, non autem practicè probabilem existimare, non obscurè videatur; adhuc non soluit, quod Sanchez *loc. cit.* & Lessius *ibidem* objiciunt, tales aspectus honestati naturali tàm grauiter aduersari, vt etiam primi Conditores generis humani, *Nudi quippe Adam, & Eua post peccatum erubuerunt.* Adam, & Eua, quamuis coniugij vinculo inter se coniuncti, erubuerint se nudos aspicere, ac proinde perizomata, vt *Genesis 3.* dicitur, idest, pudendorum cingulum, & velamẽ sibi fecerint, vt Sancti Augustinus, Ambrosius, & Gregorius, nec non Liranus ab eodem Sanchez *ibi.* citati indicant. Vnde Caietanus *2. 2. q. 169. art. 2. Vers. Ad horum euidentiam*, hoc ipsum *Vnde notabilis indecentia patet.* obseruans, *Turpe est enim*, inquit, *rationali animali pudenda manifesta deferre, vt naturalis erubescentia testatur: & propterea primi parentes fecerunt sibi perizomata, priùs prouidentes animæ, quàm corpori.* ac paulò post, *Vers. Ad obiectionem autem de ornatu*, refert de *Beato Barnaba legi, quod maledixit nudis viris, ac mulieribus.* Vnde non leuis tantùm, sed notabilis indecentia naturali honestati opposita satis apparet. Nam pro leui non adeo natura erubuisset. Præterea sine fundamento leuis tantùm repugnantia asseritur a Baldello, quum materia ipsa non leuis, sed grauis sit. Denique eâdem facilitate posset contendere aliquis, ne leuiter quidem repugnare honestati talem nuditatem, ac proinde nullo modo esse turpem, quandoquidem in Brasilia nudi viri, nudæque feminæ nullam verecundiam experiũtur, vt sentire videtur idem Baldellus *loc. cit. disp. 5. num. 17.* sed contra omnes; quanquam postea *disp. 15. n. 11. & disp. 16. num. 3.* venialem culpam in tactibus, & aspectibus obscœnis curiositatis tantùm gratiâ ob leuem contrarietatẽ honestati naturali agnoscat. Quæ sanè dictorum varietas singulari opinioni nõ parum incõmodat.

IX. *Breuissimi temporis, & leuissimus aspectus pudẽdorum alteri' sexus venialis solum reijcitur a Baldello.*

Neque tamen ignoro, non deesse Doctores, qui aspectum pudendorum diuersi sexus, si ex curiositate fiat, & tam leuiter, ac per transitum, seu tam breui tempore, vt non detur occasio magnæ commotionis spirituum, negent esse lethalem, vt disertè tradunt Thomas Sanchez *lib. 9. de matrim. disp. 46. num. 24.* & Granadus *1. 2. controu. 6. tract. 4. disp. 7. num. 3.* quem etiam refert Diana *par. 3. tract. 5. resol. 88.* nec omnino reijcit, sed tantùm subdit: *Sed in his materijs cautè procede, & fuge*; idemque statuit, si ratione ætatis puerilis, aut senilis, vel etiam ratione complexionis frigidissimæ cesset periculum. Quam sententiam refutat Baldellus *tom. 1. lib. 3. disp. 16. num. 6.* tum quia non est

opus

opus longo tempore, vt per sensum, & imaginationem caussetur spirituum commotio, & diffusio; sed per visioné instantaneam mouetur imaginatio, cui ad nutum obediunt spiritus; tum quia per visionem etiam instantaneã relinquitur in memoria phantasma, & species, & per actum memoriæ in absentia obiecti potest fieri commotio, & diffusio spirituum, & induci periculum: tum quia quum tale periculum sit etiam in breuissimo tempore, Auctores oppositi grauitatem malitię in huiusmodi aspectibus non desumunt ex magnitudine, & probabilitate periculi. *atque ità ex breuitate temporis quasi nudè consideratâ, non videtur sufficienter posse actus excusari a culpa mortali, sicut neque excusantur a grauitate periculi.*

X. *Cuius tamen opinio singularis refellitur.* Quid verò ipsemet Baldellus? *disp. 16. cit. num. 3. Excusantur,* inquit, *ab omni culpa, si fiant ex necessitate, aut alio motiuo honesto; vel excusantur a culpa mortali, si fiant ioco, aut ex vana curiositate; & non ex affectu delectationis, & libidinis, dummodo absit periculum pollutionis, aut consensus vlterioris.* At posterius hoc dictum singularem opinionem, vt dixi, planè redolet. Huic quippe consequens est, vt si quis diuturno etiam tẽpore, & ex professo aspiciat verenda citra affectum, & periculum libidinis &c. non peccet grauiter, etiamsi adsit periculum magnæ commotionis spirituum, dummodo absit periculum pollutionis, & vlterioris consensus. Nam certum est primum periculum distingui a secundo, siquidem plures Confessarij castissimi audiendo in Confessione obscœnitates turpissimas, etsi magnam spirituum commotionem frequenter experiuntur, nullum tamen pollutionis, aut vlterioris consensus periculum adeunt. Quod inde etiam manifestè conuinco, quia osculũ Venereum illud est, quod cum magna spirituum commotione plerumque coniunctum est. Et tamen Doctores, vt videre licet apud Lessium *lib.4.de Iust. cap. 3. dub. 8.* & apud alios, tale osculum Venereum cum magna spirituum commotione, quamuis absit periculũ pollutionis, & vlterioris consensus, mortalis culpę communiter damnant. In eo igitur singularis opinio Baldelli est, quod censet ipsum etiam magnæ commotionis spirituum periculum, dummodo absit periculũ pollutionis, & vlterioris consensus, si aspectus sit non ex affectu libidinis, sed tantùm ex curiositate, vel ioco, carere culpa mortali, cui ego minimè assentior, neque fundamentum probabile assentiendi, atque a communissima sententia discedendi intelligo. Nam quoties adest tale periculum magnæ commotionis spirituum, siue id contingat in tẽpore, siue in instanti, Doctores grauem in eo honestatis repugnãtiam, & mortalem culpam agnoscunt. Mulieres verò, quæ, dum lauant, nudos nautas aspiciunt; si absque periculo magnæ commotionis spirituum, ne dum pollutionis, & vlterioris consensus aspiciunt, immunes sunt culpæ mortalis; sin autem, minimè, vt communiter Doctores sentiunt. Sed vt vt est, practicè saltem ea nuditas in Brasilia quoque est vrgentissimus luxuriæ stimulus, & huius maximo periculo exponit, vtcunque etiam ibi sit vsitata, minùsque nonnihil, quàm alibi, vbi omnino insueta, ad libidinem incitet; ac proinde practicè quoque naturali honestati grauiter, vel ipso P. Baldello non refragante, aduersatur. Quare non licet ab obscœna consuetudine argumentum ad honestam, qualis osculorum & nudi pectoris censetur, ducere. Sed iam

Probo

» verò; nam incommodum abstinendi
» ab hac peculiari actione leuissimum
» est, vt patet: item incommodum ab-
» stinendi ab omni specie illarum actio-
» num, quarum singulæ sint facillimè vi-
» tabiles, & soleant causare in multis rui-
» nam spiritualem, & in Repub. corrup-
» tionem morum, nō est adeo magnum,
» quin illud redimatur ab vtilitate, quam
» affert earum omnium grauis prohibi-
» tio. Quod autem nudatio pectoris
» sit actio eiusmodi, videtur constare ex
» indicio prudentum, & ex experientia,
» quam habent homines, ac præsertim
» Confessarij; nec enim aliunde videtur
» oriri potuisse, vt Scriptores adeo illam
» detestentur, vtque in ferè vniuersis vr-
» bibus non prælicentibus, sed bene
» moratis existimetur hæc actio turpis,
» & vix inueniatur inter honestos viros,
» qui eam grauiter non reprehendat.

Nudatio pectoris feminei pudicitia aduersa, ac turpis ex Pallauicino.

Hactenus Sfortia Pallauicinus, cuius vt ingenium, atque doctrinam, sine vlla assentatione, a meo more longè alienissima, admiror, ita postremas illius has voces veritati sine fuco liberè impensas summo plausu excipio.

XVI. *Et ex Aluarez.*

Sed Pallauicino adstipulantem quoque Gabrielem Aluarez in *cap. 3. Isaiæ, Vers.* 18. in loco affero. Nam vbi minatur Deus vanè ornatis mulieribus se detracturum *torques*, producit ille primò S. Basilium, qui ita eam vocem illustrat: *Mundus est quidam muliebris, & ipse demissus, & in pectus descendens, laxatis, ac mollibus catenulis propendens; qui omnibus sit conspicuus, necesse prorsus est, vt quæ circa pectus sunt particulæ, indecorè denudētur.* Deinde censuram statim appingit de suo, subditq;: *Vide quàm intemperans, & incontinens sit muliebre genus, quoad pulchritudinis & elegantiæ cupidinem: vt dummodo vel illam augeat, vel ostentet, nullam habeat rationem pudicitiæ, & honestatis: sed turpiter aperiat, quæ natura, & pudor operta esse debere præscribunt. Si enim caput non velare, si faciem non tegere turpe est, & exprobrandum, vt supra vidimus apud Paulum, & Tertullianum: quanto magis pectus, & mammas denudare? Quamuis aliquis posset quærere, cur sit opus nudare pectus, ad ostentandum torquem, quum illum supra vestim & viri, & feminæ nostri seculi, apud multas nationes satis apposite, & luculenter appendant? Sed quum id Basilius affirmet, inde colligimus, apud Græcos saltem fuisse eiusmodi formæ, vt nisi supra nudum non emicaret. Et quamuis ea de caussa matronæ nostrates pectus non aperiant; id tamen nonnullæ faciunt, vt ostentent, quod est magis vituperabile, & impudicum.* Ita Aluarez sapientissimè.

Confirmo deniq; prædicta omnia testimonijs sanctorum Patrum *disp. 1. c. 7. §. 6.* recitatis, quæ hic repetita, atq; aptata hanc eandem conclusionem maximè corroborant.

§. II. *Doctores omnes probatæ assertioni patrocinari.*

NOn dubito ego asseuerare cōclusionem supra ostensam carere omni aduersario, atque a cunctis doceri. Nam a fortiori tradunt illam manifestò Angelus, S. Antoninus, Nicolaus ab Ausmo, Baptista Troianala, Bernardinus de Busto, & Augustinus Mazzinus, *cap. 1. num.* 4. recensiti, qui hanc muliebris pectoris nuditatem, etiam vbi consueta est, lethiferam esse, vt ostendi, pronuntiant. Alij verò licet de huiusmodi nuditate, vbi iam in vsu est, aliter opinentur, de insueta tamen omnino consentiunt. Caietanus 2. 2. q. 169. art. 2. *Ad obiectionem autem de ornatu, & manifestatione pectoris.* quum dixisset, quòd hæc consuetudo

XVII. Assertio docetur a cunctis DD. qui recensentur.

suetudo nudādi pectoris *turpis videatur insuetis*;& subdidisset,quòd vbi cōsueta sunt oscula non vituperatur talis consuetudo, nec videtur vituperabilis consuetudo mulierum pectus nudum deferentium: tandem addit: *Vbi tamen consuetudo non est, inhibendum esset, & citò extirpanda, ne cresceret; quoniam conditio, quæ est esse prouocatiuum ad lasciuiam, regulanda sic est, ne animi iuuenum mollescant*. quod vtique fit, vbi recenter talis consuetudo inducitur, neque id a Caietano expers mortalis reputatur; vnde & pro hac sententia à Filliucio, & a Baldello mox citandis expresse affertur. Sic etiam Lessius *lib. 4. de Iust. cap. 4. dub. 14. num. 112.* decernit: *Graue tamen peccatum esset huiusmodi morem (nudandi pectoris,* vt ibi præmisit*) introducere; vbi id non est consuetum; insolita enim magis mouent*. Lessio adhæret Layman totidem ferè verbis *lib. 2. Theol. tract. 3. cap. 13. nu. 11. Vers. 6. Est circumstantia scandali*: vbi mortaliter peccare affirmat, *si quis consuetudinem introducat alicuius vestimenti, cuius occasione probabile sit, multos scandalum passuros v. g. vt pectora nuda, vel nonnisi tenuiter tecta aspiciantur*. Idem quoque docet Filliucius *tract. 30. cap. 10. num. 221.* vbi inter mortalia delicta numerat, *si, vbi nō est consuetudo, feminæ ostendant pectora nuda, vt pulchriores videantur*; citatque Caietanum *2. 2. q. 169. a. 2.* & Siluestrum in *Summa, Verbo, Ornatus, q. 7.* vbi id articulatè quidem non ait, sed tacitè necessariò supponit. Bonacina pariter *de Matrimonio, quæst. 4. punct. 9. num. 23.* vbi dixit, *feminas vtentes veste tenui ita, vt pectora, & mamillæ solùm conspiciantur, excusari posse a mortali, si hoc faciant iuxta consuetudinem patriæ, & absq; praua intentione*; confestim ita distinctè excipit: *esset tamen peccatum mortale, introducere huiusmodi morem; quia insolita magis mouent, & excitant*. Eiusdem quoque opinionis est Baldellus *tom. 1. disp. 5.* vbi quum *nu. 15.* ex Caietano, & Nauarro notasset, consuetudinem, *vt mulieres ostentent pectora*, non improbandam; *num. 16.* illico subdit: *Vbi tamen consuetudo non est, vt mulieres sic incedant, nullo modo est inducenda: quia ex rei ipsius nouitate facilè iuuenes inducerentur ad luxuriam; & quod non est ex se turpe, aut impudicum, neque taliter communiter reputatur in vno loco, potest tale videri, aut communiter reputari in alio loco, vt subdit Caietanus*, ibid. nempe *2. 2. q. 169. a. 2. ad 1. dubium*, vt idem Baldellus antea *num. 14.* citauit, qui talis nuditatis introductionē tā apertè lethiferi peccati damnat, quàm perspicuè impudicam esse, atq; inductiuam ad luxuriam, etsi alibi, vbi solita est, non sit, asseuerat, quæ mortalis culpæ nota non dubia est apud cunctos sapientes.

Eadem doctrina elicitur quoque ex Nauarro in *Manuali, cap. 23. num. 17. 18. 19.* vbi nudandi pectoris muliebris consuetudinem, vt *cap. 1. nu. 36.* retuli, detestatur, vnde & pro hac opinione adducitur a Bonacina *loc. cit.* Pro eadem quoque certò stat, & Gabriel Aluarez *loc. cit.* qui talem consuetudinem inchoantes turpitudinis, & impudicitiæ, vt ostendi, coarguit. Impudicitia autem excludit a regno Dei, vt inquit Apostolus ad *Galatas 5.* ac proinde & mortalis est. Quamuis autem aspectus impudici, & liberiores ex leuitate, & curiositate præcisè reputentur veniales a nonnullis; Aluarez tamen non loquitur de ijs actibus, qui speculatiuè per breuissimū tempus, antequàm magna spirituum commotio ordinariè excitetur, a mortali excusantur, sed de ijs, qui vt *XVIII. Quibus plerique alij consentiant.*

» verò; nam incommodum abstinendi » ab hac peculiari actione leuissimum » est, vt patet: item incommodum ab» stinendi ab omni specie illarum actio» num, quarum singulæ sint facillimè vi» tabiles, & soleant causare in multis rui» nam spiritualem, & in Repub. corrup» tionem morum, nō est adeo magnum, » quin illud redimatur ab vtilitate, quam » affert earum omnium grauis prohibi» tio. Quod autem nudatio pectoris » sit actio eiusmodi, videtur constare ex » indicio prudentum, & ex experientia; » quam habent homines, ac præsertim » Confessarij; nec enim aliunde videtur » oriri potuisse, vt Scriptores adeo illam » detestentur, vtque in ferè vniuersis vr» bibus non prælicentibus, sed bene » moratis existimetur hæc actio turpis, » & vix inueniatur inter honestos viros, » qui eam grauiter non reprehendat. Hactenus Sfortia Pallauicinus, cuius vt ingenium, atque doctrinam, sine vlla assentatione, a meo more longè alienissima, admiror, ita postremas illius has voces veritati sine fuco liberè impensas summo plausu excipio.

Nudatio pectoris feminei pudici eti à aduersa, ac turpis ex Pallauicino.

XVI. *Et ex Aluarez.* Sed Pallauicino adstipulantem quoque Gabrielem Aluarez in *cap. 3. Isaiæ, Vers.* 18. in loco affero. Nam vbi minatur Deus vanè ornatis mulieribus se detracturum *torques*, producit ille primò S. Basilium, qui ita eam vocem illustrat: *Mundus est quidam muliebris, & ipse demissus, & in pectus descendens, laxatis, ac mollibus catenulis propendens; qui omnibus sit conspicuus, necesse prorsus est, vt quæ circa pectus sunt particulæ, indecorè denudētur.* Deinde censuram statim appingit de suo, subditq́: *Vide quàm intemperans, & incontinens sit muliebre genus, quoad pulchritudinis & elegantiæ cupidinem: vt dummodo vel illam augeat, vel ostentet, nullam habeat rationem pudicitiæ, & honestatis: sed turpiter aperiat, quæ natura, & pudor operta esse debere præscribunt. Si enim caput non velare, si faciem non tegere turpe est, & exprobrandum, vt supra vidimus apud Paulum, & Tertullianum: quanto magis pectus, & mammas denudare? Quamuis aliquis posset quærere, cur sit opus nudare pectus, ad ostentandum torquem, quum illum supra vestem & viri, & feminæ nostri seculi, apud multas nationes satis appositè, & luculenter appendant? Sed quum id Basilius affirmet, inde colligimus, apud Græcos saltem fuisse eiusmodi formæ, vt nisi supra nudum non emicaret. Et quamuis ea de caussa matronæ nostrates pectus non aperiant; id tamen nonnullæ faciunt, vt ostentent, quod est magis vituperabile, & impudicum.* Ità Aluarez sapientissimè.

Confirmo deniq; prædicta omnia testimonijs sanctorum Patrum *disp. 1. c. 7. §. 6.* recitatis, quæ hîc repetita, atq; aptata hanc eandem conclusionem maximè corroborant.

§. II. *Doctores omnes probatæ assertioni patrocinari.*

XVII. *Assertio doctorum cunctis DD. quam consentitur.* Non dubito ego asseuerare cōclusionem supra ostensam carere omni aduersario, atque a cunctis doceri. Nam a fortiori tradunt illam manifestò Angelus, S. Antoninus, Nicolaus ab Ausmo, Baptista Trouamala, Bernardinus de Busto, & Augustinus Mazzinus, *cap. 1. num.* 4. recensiti, qui hanc muliebris pectoris nuditatem, etiam vbi consueta est, lethiferam esse, vt ostendi, pronuntiant. Alij verò licèt de huiusmodi nuditate, vbi iam in vsu est, aliter opinentur, de insueta tamen omnino consentiunt. Caietanus 2. 2. q. 169. art. 2. *Ad obiectionem autem de ornatu, & manifestatione pectoris,* quum dixisset, quòd hæc consuetudo

suetudo nudãdi pectoris *turpis videatur insuetis*;& subdidisset, quòd vbi cõsueta sunt oscula non vituperatur talis consuetudo, nec videtur vituperabilis consuetudo mulierum pectus nudum deferentium: tandem addit: *Vbi tamen consuetudo non est, inhibendum esset, & citò extirpanda, ne cresceret; quoniam conditio, quæ est esse prouocatiuum ad lasciuiam, regulanda sic est, ne animi iuuenum mollescant*: quod vtique fit, vbi recenter talis consuetudo inducitur, neque id a Caietano expers mortalis reputatur; vnde & pro hac sententia à Filliucio, & a Baldello mox citandis expresse affertur. Sic etiam Lessius *lib.* 4. *de Iust. cap.* 4. *dub.* 14. *num.* 112. decernit: *Graue tamen peccatum esset huiusmodi morem (nudandi pectoris*, vt ibi præmisit *) introducere, vbi id non est consuetum; insolita enim magis mouent*. Lessio adhæret Layman totidem ferè verbis *lib.* 2. *Theol. tract.* 3. *cap.* 13. *nu.* 11. *Vers.* 6. *Est circumstantia scandali*: vbi mortaliter peccare affirmat, *si quis consuetudinem introducat alicuius vestimenti, cuius occasione probabile sit multos scandalum passuros* v. g. *vt pectora nuda, vel nonnisi tenuiter tecta aspiciantur*. Idem quoque docet Filliucius *tract.* 30. *cap.* 10. *num.* 221. vbi inter mortalia delicta numerat, *si, vbi nõ est consuetudo, feminæ ostendant pectora nuda, vt pulchriores videantur*; citatque Caietanum 2. 2. *q.* 169. *a.* 2. & Siluestrum in *Summa, Verbo, Ornatus, q.* 7. vbi id articulatè quidem non ait, sed tacitè necessariò supponit. Bonacina pariter *de Matrimonio, quæst.* 4. *punct.* 9. *num.* 23. vbi dixit, *feminas vtentes veste tenui ita, vt pectora, & mamillæ solùm conspiciantur, excusari posse a mortali, si hoc faciant iuxta consuetudinem patriæ, & absq; praua intentione*; confestim ita distinctè excipit: *esset tamen peccatum mortale, introducere huiusmodi morem; quia insolita magis mouent, & excitant*. Eiusdem quoque opinionis est Baldellus *tom.* 1. *disp.* 5. vbi quum *nu.* 15. ex Caietano, & Nauarro notasset, consuetudinem, *vt mulieres ostentent pectora*, non improbandam; *num.* 16. illico subdit: *Vbi tamen consuetudo non est, vt mulieres sic incedant, nullo modo est inducenda: quia ex rei ipsius nouitate facilè iuuenes inducerentur ad luxuriam; & quod non est ex se turpe, aut impudicum, neque taliter communiter reputatur in vno loco, potest tale videri, aut communiter reputari in alio loco, vt subdit Caietanus*, ibid. nempe 2. 2. *q.* 169. *a.* 2. *ad* 1. *dubium*, vt idem Baldellus antea *num.* 14. citauit, qui talis nuditatis introductionẽ tã apertè lethiferi peccati damnat, quàm perspicuè impudicam esse, atq; inductiuam ad luxuriam, etsi alibi, vbi solita est, non sit, asseuerat, quæ mortalis culpæ nota non dubia est apud cunctos sapientes.

Eadem doctrina elicitur quoque ex Nauarro in *Manuali, cap.* 23. *num.* 17. 18. 19. vbi nudandi pectoris muliebris consuetudinem, vt *cap.* 1. *nu.* 36. retuli, detestatur, vnde & pro hac opinione adducitur a Bonacina *loc. cit.* Pro eadem quoque certò stat, & Gabriel Aluarez *loc. cit.* qui talem consuetudinem inchoantes turpitudinis, & impudicitiæ, vt ostendi, coarguit. Impudicitia autem excludit a regno Dei, vt inquit Apostolus ad *Galatas* 5. ac proinde & mortalis est. Quamuis autem aspectus impudici, & liberiores ex leuitate, & curiositate præcisè reputentur veniales a nonnullis; Aluarez tamen non loquitur de ijs actibus, qui speculatiuè per breuissimũ tempus; ante quàm magna spirituum commotio ordinariè excitetur, a mortali excusantur, sed de ijs, qui vt

XVIII. Quibus plerique alij consentiunt.

» verò; nam incommodum abstinendi » ab hac peculiari actione leuissimum » est, vt patet: item incommodum ab- » stinendi ab omni specie illarum actio- » num, quarum singulæ sint facillimè vi- » tabiles, & soleant causare in multis rui- » nam spiritualem, & in Repub. corrup- » tionem morum, nō est adeo magnum, » quin illud redimatur ab vtilitate, quam » affert earum omnium grauis prohibi- » tio. Quod autem nudatio pectoris » sit actio eiusmodi, videtur constare ex » iudicio prudentum, & ex experientia, » quam habent homines, ac præsertim » Confessarij; nec enim aliunde videtur » oriri potuisse, vt Scriptores adeo illam » detestentur, vtque in ferè vniuersis vr- » bibus non prælicentibus, sed bene » moratis existimetur hæc actio turpis, » & vix inueniatur inter honestos viros, » qui eam grauiter non reprehendat.

Nudatio pectoris fœminei pudicitiæ aduersa, ac turpis ex Palauicino.

Hactenus Sfortia Pallauicinus, cuius vt ingenium, atque doctrinam, sine vlla assentatione, a meo more longè alienissima, admiror, ita postremas illius has voces veritati sine fuco liberè impensas summo plausu excipio.

XVI. *Et ex Aluarez.* Sed Pallauicino adstipulantem quoque Gabrielem Aluarez in *cap. 3. Isaiæ, Vers.* 18. in loco affero. Nam vbi minatur Deus vanè ornatis mulieribus se detracturum *torques*, producit ille primò S. Basilium, qui ita eam vocem illustrat: *Mundus est quidam muliebris, & ipse demissus, & in pectus descendens, laxatis, ac mollibus catenulis propendens; qui omnibus sit conspicuus, necesse prorsus est, vt quæ circa pectus sunt particulæ, indecorè denudētur.* Deinde censuram statim appingit de suo, subditq́: *Vide quàm intemperans, & incontinens sit muliebre genus, quoad pulchritudinis & elegantiæ cupidinem: vt dummodo vel illam augeat, vel ostentet, nullam habeat rationem pudicitiæ, & honestatis: sed turpiter aperiat, quæ natura, & pudor operta esse debere præscribunt. Si enim caput non velare, si faciem non tegere turpe est, & exprobrandum, vt supra vidimus apud Paulum, & Tertullianum: quanto magis pectus, & mammas denudare? Quamuis aliquis posset quærere, cur sit opus nudare pectus, ad ostentandum torquem, cum illum supra vestem & viri, & feminæ nostri seculi, apud multas nationes satis appositè, & luculenter appendant? Sed cum id Basilius affirmet, inde colligimus, apud Græcos saltem fuisse eiusmodi formæ, vt nisi supra nudum non emicaret. Et quamuis ea de causa matronæ nostrates pectus non aperiant; id tamen nonnullæ faciunt, vt ostentent, quod est magis vituperabile, & impudicum.* Ità Aluarez sapientissimè.

Confirmo deniq; prædicta omnia testimonijs sanctorum Patrum *disp. 1. c. 7. §. 6.* recitatis, quæ hîc repetita, atq; aptata hanc eandem conclusionem maximè corroborant.

§. II. *Doctores omnes probatæ assertioni patrocinari.*

XVII. *Assertio docetur a cunctis DD. qui reconsentur.* Non dubito ego asseuerare cōclusionem supra ostensam carere omni aduersario, atque a cunctis doceri. Nam a fortiori tradunt illam manifestò Angelus, S. Antoninus, Nicolaus ab Ausmo, Baptista Trouamala, Bernardinus de Busto, & Augustinus Mazzinus, *cap. 1. num. 4.* recensiti, qui hanc muliebris pectoris nuditatem, etiam vbi consueta est, lethiferam esse, vt ostendi, pronuntiant. Alij verò licèt de huiusmodi nuditate, vbi iam in vsu est, aliter opinentur, de insueta tamèn omnino consentiunt. Caietanus 2. 2. q. 169. art. 2. *Ad obiectionem autem de ornatu, & manifestatione pectoris*, cum dixisset, quòd hæc con-

suetudo

suetudo nudadi pectoris *turpis videatur insuetis*;& subdidisset,quòd vbi cõsueta sunt *oscula non vituperatur talis consuetudo , nec videtur vituperabilis consuetudo mulierum pectus nudum deferentium*: tandem addit: *Vbi tamen consuetudo non est,inhibendum esset,& citò extirpanda,ne cresceret; quoniam conditio, quæ est esse prouocatiuum ad lasciuiam , regulanda sic est, ne animi iuuenum mollescant*, quod vtique fit, vbi recenter talis consuetudo inducitur, neque id a Caietano expers mortalis reputatur; vnde & pro hac sententia à Filliucio,& a Baldello mox citandis expresse affertur. Sic etiam Lessius *lib. 4. de Iust. cap. 4. dub. 14. num.* 112. decernit: *Graue tamen peccatum esset huiusmodi morem (nudandi pectoris,* vt ibi præmisit *) introducere; vbi id non est consuetum; insolita enim magis mouent.* Lessio adhæret Layman totidem ferè verbis *lib. 2. Theol. tract. 3. cap. 13. nu. 11.Vers. 6. Est circumstantia scandali*: vbi mortaliter peccare affirmat, *si quis consuetudinem introducat alicuius vestimenti, cuius occasione probabile sit,multos scandalum passuros* v.g. *vt pectora nuda, vel nonnisi tenuiter tecta aspiciantur* . Idem quoque docet Filliucius *tract. 30. cap. 10. num.* 221. vbi inter mortalia delicta numerat, *si, vbi nõ est consuetudo , feminæ ostendant pectora nuda , vt pulchriores videantur*; citatque Caietanum 2.2.*q.*169. *a.* 2. & Siluestrum in *Summa, Verbo, Ornatus, q. 7.* vbi id articulatè quidem non ait,sed tacitè necessariò supponit. Bonacina pariter *de Matrimonio,quæst. 4. punct. 9. num.* 23. vbi dixit, *feminas vtentes veste tenui ita, vt pectora, & mamillæ solùm conspiciantur, excusari posse a mortali, si hoc faciant iuxta consuetudinem patriæ, & absq; praua intentione*; confestim ita distinctè excipit: *esset tamen peccatum mortale, introducere huiusmodi morem; quia insolita magis mouent , & excitant.* Eiusdem quoque opinionis est Baldellus *tom. 1. disp. 5.* vbi quum *nu.* 15.ex Caietano,& Nauarro notasset, consuetudinem, *vt mulieres ostentent pectora*, non improbandam; *num.* 16. illico subdit: *Vbi tamen consuetudo non est, vt mulieres sic incedant, nullo modo est inducenda: quia ex rei ipsius nouitate facilè iuuenes inducerentur ad luxuriam; & quod non est ex se turpe, aut impudicum, neque taliter communiter reputatur in vno loco, potest tale videri, aut communiter reputari in alio loco, vt subdit Caietanus*, ibid. nempe 2. 2. *q. 169. a. 2. ad 1. dubium*, vt idem Baldellus antea *num.* 14. citauit, qui talis nuditatis introductionẽ tã apertè lethiferi peccati damnat, quàm perspicuè impudicam esse, atq; inductiuam ad luxuriam, etsi alibi,vbi solita est, non sit, asseuerat, quæ mortalis culpæ nota non dubia est apud cunctos sapientes.

Eadem doctrina elicitur quoque ex Nauarro in *Manuali, cap. 23. num.* 17. 18. 19. vbi nudandi pectoris muliebris consuetudinem, vt *cap. 1. nu. 36.* retuli, detestatur, vnde & pro hac opinione adducitur a Bonacina *loc. cit.* Pro eadem quoque certò stat, & Gabriel Aluarez *loc. cit.* qui talem consuetudinem inchoantes turpitudinis, & impudicitiæ, vt ostendi, coarguit. Impudicitia autem excludit a regno Dei, vt inquit Apostolus ad *Galatas* 5. ac proinde & mortalis est. *XVIII. Quibus plerique alij consentiunt.*

Quanuis autem aspectus impudici, & liberiores ex leuitate, & curiositate præcisè reputentur veniales a nonnullis; Aluarez tamen non loquitur de ijs actibus,qui speculatiuè per breuissimũ tempus, antequàm magna spirituum commotio ordinariè excitetur, a mortali excusantur, sed de ijs, qui vt

Nn 2 plu-

» verò; nam incommodum abstinendi » ab hac peculiari actione leuissimum » est, vt patet: item incommodum ab» stinendi ab omni specie illarum actio» num, quarum singulæ sint facillimè vi» tabiles, & soleant causare in multis rui» nam spiritualem, & in Repub. corrup» tionem morum, nō est adeo magnum, » quin illud redimatur ab vtilitate, quam » affert earum omnium grauis prohibi» tio. Quod autem nudatio pectoris » sit actio eiusmodi, videtur constare ex » indicio prudentum, & ex experientia, » quam habent homines, ac præsertim » Confessarij; nec enim aliunde videtur » oriri potuisse, vt Scriptores adeo illam » detestentur, vtque in ferè vniuersis vr» bibus non prælicentibus, sed bene» moratis existimetur hæc actio turpis, » & vix inueniatur inter honestos viros, » qui eam grauiter non reprehendat.

Nudatio pectoris feminei pudicitia aduersa, ac turpis ex Pallauicino.

Hactenus Sfortia Pallauicinus, cuius vt ingenium, atque doctrinam, sine vlla assentatione, a meo more longè alienissima, admiror, ita postremas illius has voces veritati sine fuco liberè impensas summo plausu excipio.

XVI. *Et ex Aluarez.* Sed Pallauicino adstipulantem quoque Gabrielem Aluarez in *cap. 3. Isaiæ, Vers.* 18. in loco affero. Nam vbi minatur Deus vanè ornatis mulieribus se detracturum *torques*, producit ille primò S. Basilium, qui ita eam vocem illustrat: *Mundus est quidam muliebris, & ipse demissus, & in pectus descendens, laxatis, ac mollibus catenulis propendens; qui omnibus sit conspicuus, necesse prorsus est, vt quæ circa pectus sunt particulæ, indecorè denudētur.* Deinde censuram statim appingit de suo, subditq; *Vide quàm intemperans, & incontinens sit muliebre genus, quoad pulchritudinis & elegantiæ cupidinem: vt dummodo vel illam augeat, vel ostentet, nullam habeat rationem pudicitiæ, & honestatis: sed turpiter aperiat, quæ natura, & pudor operta esse debere præscribunt. Si enim caput non velare, si faciem non tegere turpe est, & exprobrandum, vt supra vidimus apud Paulum, & Tertullianum: quanto magis pectus, & mammas denudare? Quanuis aliquis posset quærere, cur sit opus nudare pectus, ad ostentandum torquem, quum illum supra vestem & viri, & feminæ nostri sæculi, apud multas nationes satis apposité, & luculenter appendant? Sed quum id Basilius affirmet, inde colligimus, apud Græcos saltem fuisse eiusmodi formæ, vt nisi supra nudum non emicaret. Et quanuis ea de caussa matronæ nostrates pectus non aperiant; id tamen nonnullæ faciunt, vt ostentent, quod est magis vituperabile, & impudicum.* Ità Aluarez sapientissimè.

Confirmo deniq; prædicta omnia testimonijs sanctorum Patrum *disp. 1. c. 7. §. 6.* recitatis, quæ hîc repetita, atq; aptata hanc eandem conclusionem maximè corroborant.

§. II. *Doctores omnes probatæ assertioni patrocinari.*

XVII. *Assertio doctrinæ a cunctis DD. quasi consentitur.* Non dubito ego asseuerare cōclusionem supra ostensam carere omni aduersario, atque a cunctis doceri. Nam a fortiori tradunt illam manifestò Angelus, S. Antoninus, Nicolaus ab Ausmo, Baptista Troiana, Bernardinus de Busto, & Augustinus Mazzinus, *cap. 1. num.* 4. recensiti, qui hanc muliebris pectoris nuditatem, etiam vbi consueta est, lethiferam esse, vt ostendi, pronuntiant. Alij verò licèt de huiusmodi nuditate, vbi iam in vsu est, aliter opinentur, de insueta tamèn omnino consentiunt. Caietanus 2. 2. q. 169. art. 2. *Ad obiectionem autem de ornatu, & manifestatione pectoris,* quum dixisset, quòd hæc consuetudo

suetudo nudādi pectoris *turpis videatur insuetis*;& subdidisset,quòd vbi *consueta sunt oscula non vituperatur talis consuetudo, nec videtur vituperabilis consuetudo mulierum pectus nudum deferentium*: tandem addit: *Vbi tamen consuetudo non est, inhibendum esset, & citò extirpanda, ne cresceret; quoniam conditio, quæ est esse pronocatiuum ad lasciuiam, regulanda sic est, ne animi iuuenum mollescant.* quod vtique fit, vbi recenter talis consuetudo inducitur, neque id a Caietano expers mortalis reputatur; vnde & pro hac sententia à Filliucio, & a Baldello mox citandis expressè affertur. Sic etiam Lessius *lib. 4. de Iust. cap. 4. dub. 14. num. 112.* decernit: *Graue tamen peccatum esset huiusmodi morem (nudandi pectoris,* vt ibi præmisit *) introducere; vbi id non est consuetum; insolita enim magis mouent.* Lessio adhæret Layman totidem ferè verbis *lib. 2. Theol. tract. 3. cap. 13. nu. 11. Vers. 6. Est circumstantia scandali*: vbi mortaliter peccare affirmat, *si quis consuetudinem introducat alicuius vestimenti, cuius occasione probabile sit, multos scandalum passuros* v. g. *vt pectora nuda, vel nonnisi tenuiter tecta aspiciantur.* Idem quoque docet Filliucius *tract. 30. cap. 10. num. 221.* vbi inter mortalia delicta numerat, *si, vbi nō est consuetudo, femina ostendant pectora nuda, vt pulchriores videantur*; citatque Caietanum 2. 2. *q. 169. a. 2.* & Siluestrum in *Summa, Verbo, Ornatus, q. 7.* vbi id articulatè quidem non ait, sed tacitè necessariò supponit. Bonacina pariter *de Matrimonio, quæst. 4. punct. 9. num. 23.* vbi dixit, *feminas vtentes veste tenui ita, vt pectora, & mamillæ solùm conspiciantur, excusari posse a mortali, si hoc faciant iuxta consuetudinem patriæ, & absq; praua intentione*; confestim ita distinctè excipit: *esset tamen peccatum mortale, introducere huiusmodi morem; quia insolita magis mouent, & excitant.* Eiusdem quoque opinionis est Baldellus *tom. 1. disp. 5.* vbi quum *nu. 15.* ex Caietano, & Nauarro notasset, consuetudinem, *vt mulieres ostentent pectora*, non improbandam; *num. 16.* illico subdit: *Vbi tamen consuetudo non est, vt mulieres sic incedant, nullo modo est inducenda: quia ex rei ipsius nouitate facilè iuuenes inducerentur ad luxuriam; & quod non est ex se turpe, aut impudicum, neque taliter communiter reputatur in vno loco, potest tale videri, aut communiter reputari in alio loco, vt subdit Caietanus*, ibid. nempe 2. 2. *q. 169. a. 2. ad 1. dubium*, vt idem Baldellus antea *num. 14.* citauit, qui talis nuditatis introductionē tā apertè lethiferi peccati damnat, quàm perspicuè impudicam esse, atq; inductiuam ad luxuriam, etsi alibi, vbi solita est, non sit, asseuerat, quæ mortalis culpæ nota non dubia est apud cunctos sapientes.

Eadem doctrina elicitur quoque ex Nauarro in *Manuali, cap. 23. num. 17. 18. 19.* vbi nudandi pectoris muliebris consuetudinem, vt *cap. 1. nu. 36.* retuli, detestatur, vnde & pro hac opinione adducitur a Bonacina *loc. cit.* Pro eadem quoque certò stat, & Gabriel Aluarez *loc. cit.* qui talem consuetudinem inchoantes turpitudinis, & impudicitiæ, vt ostendi, coarguit. Impudicitia autem excludit a regno Dei, vt inquit Apostolus ad *Galatas 5.* ac proinde & mortalis est. *XVIII. Quibus plerique alij consentiunt.*

Quamuis autem aspectus impudici, & liberiores ex leuitate, & curiositate præcisè reputentur veniales a nonnullis; Aluarez tamen non loquitur de ijs actibus, qui speculatiuè per breuissimū tempus; antequàm magna spirituum commotio ordinariè excitetur, a mortali excusantur, sed de ijs, qui vt

Et lethalis ex sola etiā curiositate.

viri, quanuis non ex libidine fiat, sed ex curiositate tantùm, vel inconsulta mortificatione, lethale crimen est, vt docent D. Antoninus, Rosella, Nauarrus, quos refert, & sequitur Thomas Sanchez *lib. 9. de Matrimon., disput. 45. nu. 23.* & Lessius *lib. 4. de Iust. cap. 3. nu. 65. Vers. Si autem ex curiositate*, tū quia tales aspectus extra casum necessitatis sunt notabiliter cōtra honestatē naturalē, tū quia sūt vrgentissimus luxuriæ stimulus, maximoq; illius periculo exponunt. Scio eundem Baldellum *ibidem, disp. 16. num. 3.* in contrariam ire sententiā, & huiusmodi aspectus a mortali excusare, atq; adeo supponere necessariò non multum contrariari honestati naturali, nec habere notabilem indecentiam, vt de tactibus verēdorum ex motiuo curiositatis expresè sancit eodem loco, *disp. 15. nu. 11.* Sed præterquàm quòd idem Baldellus hanc suam singularem opinionem, cuius nullum Auctorem profert, ita prudenter explicat, vt eam speculatiuè dumtaxat, non autem practicè probabilem existimare, non obscurè videatur; adhuc non soluit, quod Sanchez *loc. cit.* & Lessius *ibidem* obijciunt, tales aspectus honestati naturali tàm grauiter aduersari, vt etiam primi Conditores generis humani, Adam, & Eua, quanuis coniugij vinculo inter se coniuncti, erubuerint se nudos aspicere, ac proinde perizomata, vt *Genesis 3.* dicitur, idest, pudendorum cingulum, & velamē sibi fecerint, vt Sancti Augustinus, Ambrosius, & Gregorius, nec non Liranus ab eodem Sanchez *ibi.* citati indicant. Vnde Caietanus *2. 2. q. 169. art. 2. Vers. Ad horum euidentiam*, hoc ipsum obseruans, *Turpe est enim*, inquit, *rationali animali pudenda manifesta deferre, vt naturalis erubescentia testatur: & propterea primi parentes fecerunt sibi perizomata, priùs prouidentes animæ, quàm corpori.* ac paulò post, *Vers. Ad obiectionem autem de ornatu*, refert de *Beato Barnaba legi, quod maledixit nudis viris, ac mulieribus.* Vnde non leuis tantùm, sed notabilis indecentia naturali honestati opposita satis apparet. Nam pro leui non adeo natura erubuisset. Præterea sine fundamento leuis tantùm repugnantia asseritur a Baldello, quum materia ipsa non leuis, sed grauis sit. Denique eâdem facilitate posset contendere aliquis, ne leuiter quidem repugnare honestati talem nuditatem, ac proinde nullo modo esse turpem, quandoquidem in Brasilia nudi viri, nudæque feminæ nullam verecundiam experiūtur, vt sentire videtur idem Baldellus *loc. cit. disp. 5. num. 17.* sed contra omnes; quanquam postea *disp. 15. n. 11. & disp. 16. num. 3.* venialem culpam in tactibus, & aspectibus obscœnis curiositatis tantùm gratiâ ob leuem contrarietatē honestati naturali agnoscat. Quæ sanè dictorum varietas singulari opinioni nō parum incōmodat.

Frustra Baldello sole dissētiēte.

Nudi quippe Adam, & Eua post peccatum erubuerunt.

Vnde notabilis indecentia patet.

IX. *Breuissimi tēporis, & leuissimus aspectus pudēdorum alterius sexus venialis solùm reijcitur a Baldello.*

Neque tamen ignoro, non deesse Doctores, qui aspectum pudendorum diuersi sexus, si ex curiositate fiat, & tam leuiter, ac per transitum, seu tam breui tempore, vt non detur occasio magnæ commotionis spirituum, negent esse lethalem, vt disertè tradunt Thomas Sanchez *lib. 9. de matrim. disp. 46. num. 24.* & Granadus *1. 2. controu. 6. tract. 4. disp. 7. num. 3.* quem etiam refert Diana *par. 3. tract. 5. resol. 88.* nec omnino reijcit, sed tantùm subdit: *Sed in his materijs cautè procede, & fuge;* idemque statuit, si ratione ætatis puerilis, aut senilis, vel etiam ratione complexionis frigidissimæ cesset periculum. Quam sententiam refutat Baldellus *tom. 1. lib. 3. disp. 16. num. 6.* tum quia non est

opus

opus longo tempore, vt per sensum, & imaginationem caussetur spirituum commotio, & diffusio; sed per visionẽ instantaneam mouetur imaginatio, cui ad nutum obediunt spiritus; tum quia per visionem etiam instantaneã relinquitur in memoria phantasma, & species, & per actum memoriæ in absentia obiecti potest fieri commotio, & diffusio spirituum, & induci periculum: tum quia quum tale periculum sit etiam in breuissimo tempore, Auctores oppositi grauitatem malitię in huiusmodi aspectibus non desumunt ex magnitudine, & probabilitate periculi. *atque ità ex breuitate temporis quasi nudè consideratâ, non videtur sufficienter posse actus excusari a culpa mortali, sicut neque excusantur a grauitate periculi.*

X. *Cuius tamen opinio singularis refellitur.* Quid verò ipsemet Baldellus? *disp. 16. cit. num. 3. Excusantur,* inquit, *ab omni culpa, si fiant ex necessitate, aut alio motiuo honesto; vel excusantur a culpa mortali, si fiant ioco, aut ex vana curiositate; & non ex affectu delectationis, & libidinis, dummodo absit periculum pollutionis, aut consensus vlterioris.* At posterius hoc dictum singularem opinionem, vt dixi, planè redolet. Huic quippe consequens est, vt si quis diuturno etiam tẽpore, & ex professo aspiciat verenda citra affectum, & periculum libidinis &c. non peccet grauiter, etiamsi adsit periculum magnæ commotionis spirituum, dummodo absit periculum pollutionis, & vlterioris consensus. Nam certum est primum periculum distingui a secundo, siquidem plures Confessarij castissimi audiendo in Confessione obscœnitates turpissimas, etsi magnam spirituum commotionem frequenter experiuntur, nullum tamen pollutionis, aut vlterioris consensus periculum adeunt. Quod inde etiam manifestè conuinco, quia osculũ Venereum illud est, quod cum magna spirituum commotione plerumque coniunctum est. Et tamen Doctores, vt videre licet apud Lessium *lib. 4. de Iust. cap. 3. dub. 8.* & apud alios, tale osculum Venereum cum magna spirituum commotione, quamuis absit periculũ pollutionis, & vlterioris consensus, mortalis culpę communiter damnant. In eo igitur singularis opinio Baldelli est, quod censet ipsum etiam magnæ commotionis spirituum periculum, dummodo absit periculũ pollutionis, & vlterioris consensus, si aspectus sit non ex affectu libidinis, sed tantùm ex curiositate, vel ioco, carere culpa mortali, cui ego minimè assentior, neque fundamentum probabile assentiendi, atque a communissima sententia discedendi intelligo. Nam quoties adest tale periculum magnæ commotionis spirituum, siue id contingat in tẽpore, siue in instanti, Doctores grauem in eo honestatis repugnãtiam, & mortalem culpam agnoscunt. Mulieres verò, quæ, dum lauant, nudos nautas aspiciunt; si absque periculo magnæ commotionis spirituum, ne dum pollutionis, & vlterioris consensus aspiciunt, immunes sunt culpæ mortalis; sin autem, minimè, vt communiter Doctores sentiunt. Sed vt vt est, practicè saltem ea nuditas in Brasilia quoque est vrgentissimus luxuriæ stimulus, & huius maximo periculo exponit, vtcunque etiam ibi sit vsitata, minùsque nonnihil, quàm alibi, vbi omnino insueta, ad libidinem incitet; ac proinde practicè quoque naturali honestati grauiter, vel ipso P. Baldello non refragante, aduersatur. Quare non licet ab obscenà consuetudine argumentum ad honestam, qualis osculorum & nudi pectoris censetur, ducere. Sed iam.

Probo

XI. *Assertio etiam liquet ex dictis.* Probo V. Quia cunctæ rationes, quas ad cu pam mortalem immodici ornatus notabiliter ad libidinem prouocantis ostendendam *disp. 1. cap. 7. §. 7. & seqq.* libraui, & quas hîc *disp. 2. cap. 1.* contra primam sententiam protuli, hîc tempestiuè repetitæ atque inculcatæ, sicut nuditatem muliebris pectoris etiam vsitatam vulnerant, ita multo magis inusitatam euertunt, vt singulas applicanti nullo negotio liquebit. Certè illa loca Patrum *disp. 1. cap. 7. §. 6. 7. & 8.* recitata, in quibus ornatus ad Venerem lacessens (etsi sit vsitatus, pectusque, & mamillæ sint tecta) mortalis culpæ a viris illis & doctissimis, & sanctissimis dānatur, multo magis insolitam feminei pectoris nuditatem cum cætero ornatu coniunctam paris omnino delicti necessariò damnant; multoque magis hanc, quàm illum, talis peccati grauis ream idcirco pronuntiare coguntur, quia *sit alijs exitio, & pro gladio ad necem alterius; & concupiscendi libidinem nutriat; & peccandi fomenta succendat; velut gladium, & venenum videntibus se præbeat; et accēdat ignem, & dexteram armet, & adulteros præparet; & calicem perniciosum misceat, ac præbeat, & aucupium hominum sit; & immanes procreet voluptates, & pudicis afferat excidium, & incentiuum vitiorum sit, & oculos intuentium fascinet; & ignem iuuenum, & fomenta libidinum* suppeditet. Quum enim ista omnia recensiti Patres de ornatu luxuriante, etsi etiam vsitatissimo, citra quoque pectoris, vel mamillarum quancunque nuditatem, distinctissimè affirment, multo magis eadem prorsus asseuerare compelluntur de nuditate quoque muliebris pectoris insueta cū cætero mundo cultuq; sociata, vt euidens est, præsertim, quia ipsamet etiam pectoris feminei insolita nuditas Venereas flammas, sola etiam, plus nimio communiter excitat, vt ex dictis pariter constat.

XII. *Tunc longa multo magis ad lasciuiam irritat nuditas pectoris naturali pulchritudini superaddita.* Probo VI. Quia etiamsi ornatus immodicus, & valde ad malum prouocatiuus illis rationibus minimè obnoxius fingeretur, adhuc peculiaris instantia hîc eum vrget quàm maximè. Nam pulchritudo naturalis, vt Caietanus, Lessius & alij *cap. 7. §. 13. disp. 1.* relati notant, multo magis ad lasciuiam prouocat, quàm artificiosa. Optimè. Ergo multo magis prouocabit, si naturali addatur artificiosa. Ergo, quum sola faciei pulchritudo magis prouocet, quàm ornatus, multo magis prouocabit naturali faciei pulchritudini adiuncta pulchritudo artificiosa ornatus, insuperque apposita nudati pectoris illecebra in illis quoque locis, vbi hæc consueta est, vt constat. Ergo multo maximè, & sine comparatione acriùs hæc omnia irritamenta lasciuiæ simul conspirantia, vbi pectoralis mulierum nuditas prorsus insolita est, ad Venerem incitabunt. Ergo mulieres, quæ præter morem loci, in quo versantur, nudant pectus, mortaliter peccant. Quam vltimam consequentiam facilè demonstro, quia tales mulieres sine legitima caussa huiusmodi additamētum pulchritudinis, tā fœcundum & pellax libidinis incitamentū voluntariè vsurpant, atque inuehunt. Ergo. Confirmo, quia sicut si ipsæ naturalem pulchritudinem faciei, vel concupiscentiam, qua cuncti mortales in casu ficto, vt *disp. 1. cap. 7. §. 13.* expressi, carerent, extra iustos fines, quos iam habet Deus in eā vtrāque inserendā, sibi adsciscerent, vel alijs, peccarent mortaliter, vt ibidem probaui, quia videlicet tot peccatorū incentiuum sine iusta caussa inueherent; ita nunc de facto mortaliter delinquunt, quia sine legitima caussa pulchritudinem

chritudinem detecti pectoris tot delictorum prouocatiuam voluntariè, vbi in vsu non est, omnium oculis exponunt, laqueum videlicet ruinæ, & perditionis tam ipsis, quàm alijs.

XIII.

Et qui hic negat peccatũ actiui scãdali, aperit ostium Scripturis, & Patrib⁹ eludendis.

Probo VII. Quia si quis nihilominùs neget hîc interuenire peccatum scandali actiui, aperit ostium ingens Scripturis, & Patribus eludendis. Nã si concessa generali doctrina, particularis semper eliditur, & moralis æstimatio tollitur, de illis actum est. De fide quippe est ex Scriptura, & Patribus extare diuinum præceptum de vitando scandalo pusillorum, de fugienda superbiâ, auaritiâ, impudicitiâ, & alijs vitijs. Iam si tu negas hîc nuditatem pectoris muliebris inducere ad peccatum, nec esse scandalum, alius negabit virum feminæ pudenda diu etiam tangentem impudicitiæ labe inquinari, & sic de reliquis, concedetque nomina impudicitiæ, scandali, superbiæ &c. esse prohibita, sed res ipsas talium vitiorum huiusmodi nominibus designatas perpetuò ludificabit. Hæc porrò esset fraus omnino Hæretica, vt palàm est. At huic fraudi non parum velificant, qui in feminei pectoris insueta nuditate a mortali peccato contra robustas rationes, & Doctorum omnium, vt mox ostendam, consensum liberandi, exploratissimo Christi Domini præcepto de pusillorum scandalo cauendo, proximique delictis declinandis tam apertè fucum faciunt. Ergo hi nullo modo audiendi, & quæ cõtra loci consuetudinem pectus detegunt, mortaliter peccant.

XIV.

Nuditas feminei pectoris insolita mortalis

Probo VIII. Egregio argumento ingeniosissimi Sfortiæ Pallauicini, de quo *disput.* 1. *cap.* 7. §. 7. *nu.* 79. mentionem feci, vtorque illius totidẽ ferè verbis. Regula, inquit, in dijudicandis præceptis naturalibus ea est, vt id sit prohibitum, quod expedit naturæ rationali esse prohibitum. Ita nimirum, vt prohibitio illa afferat plus commodi physici Reipub. rationali impediendo actiones, quæ importarẽt aliquod physicum malum, quàm incommodi restringendo libertatem, & mouendo per sui difficultatem ad violationem legum, adeoque ad contemptum. Vno verbo; id esse vetitum iure naturæ, quod singulæ creaturæ rationales initio suæ creationis, & incertæ adhuc de sua futura sorte, optarent prohiberi ex regulis prudentiæ monasticæ. Et quod dixi de prohibitione vniuersim, idem valet de prohibitione graui, vel leui; nimirum id esse grauiter prohibitũ iure naturæ, quod expedit esse prohibitũ non solùm leniter, sed etiam grauiter. Omnes autem alias regulas, quæ afferuntur a Casuistis, eatenus puto veras, quatenus ad hanc vnam radicalem reuocari possunt.

...est, quod naturæ rationali expedit esse grauiter illam prohibitam, adeoque grauiter ipsa prohibita est.

XV.

Vt ostenditur.

His positis, verisimile mihi est, vsũ nudandi pectoris esse grauiter prohibitum matronis in ea vrbe, in qua non viget consuetudo id faciendi, imò paucissimæ id faciunt, exceptis meretricibus. Ratio, qua moueor, est, quoniam expedit esse grauiter prohibitum id, cuius grauis prohibitio affert minimum incommodi, & impedit multa, & grauia mala, quæ moraliter certum est inde oritura. Sed ita se res habet in casu proposito. Ergo. Maior videtur euidens: & hac solùm exceptione contrahenda est, nisi scilicet essent innumeræ species actionum æquè nocituræ, quarum singulas prohiberi non afferret magnum incommodum, sed omnes prohiberi esset intolerandum. Tunc enim si non est maior ratio, cur prohibeatur hæc potiùs, quàm illa, nulla erit prohibenda. Reliquũ ergo est, ita probare minorẽ, vt constet etiam nos versari extra statum prædictæ exceptionis. Probatur

» verò; nam incommodum abstinendi » ab hac peculiari actione leuissimum » est, vt patet: item incommodum abstinendi ab omni specie illarum actionum, quarum singulæ sint facillimè vitabiles, & soleant causare in multis ruinam spiritualem, & in Repub. corruptionem morum, nō est adeo magnum, » quin illud redimatur ab vtilitate, quam » affert earum omnium grauis prohibitio. Quod autem nudatio pectoris » sit actio eiusmodi, videtur constare ex » indicio prudentum, & ex experientia, » quam habent homines, ac præsertim » Confessarij; nec enim aliunde videtur » oriri potuisse, vt Scriptores adeo illam » detestentur, vtque in ferè vniuersis vrbibus non prælicentibus, sed bene » moratis existimetur hæc actio turpis, » & vix inueniatur inter honestos viros, » qui eam grauiter non reprehendat.

Nudatio pectoris feminei pudicitia aduersa, ac turpis ex Pallauicino.

Hactenus Sfortia Pallauicinus, cuius vt ingenium, atque doctrinam, sine vlla assentatione, a meo more longè alienissima, admiror, ita postremas illius has voces veritati sine fuco liberè impensas summo plausu excipio.

XVI. *Et ex Aluarez.* Sed Pallauicino adstipulantem quoque Gabrielem Aluarez in *cap. 3. Isaiæ, Vers.* 18. in loco affero. Nam vbi minatur Deus vanè ornatis mulieribus se detracturum *torques*, producit ille primò S. Basilium, qui ita eam vocem illustrat: *Mundus est quidam muliebris, & ipse demissus, & in pectus descendens, laxatis, ac mollibus catenulis propendens; qui omnibus sit conspicuus, necesse prorsus est, vt quæ circa pectus sunt particulæ, indecorè denudētur.* Deinde censuram statim appingit de suo, subditq; *Vide quàm intemperans, & incontinens sit muliebre genus, quoad pulchritudinis & elegantiæ cupidinem: vt dummodo vel illam augeat, vel ostentet, nullam habeat rationem pudicitiæ, & honestatis: sed turpiter aperiat, quæ natura, & pudor operta esse debere præscribunt. Si enim caput non velare, si faciem non tegere turpe est, & exprobrandum, vt supra vidimus apud Paulum, & Tertullianum: quanto magis pectus, & mammas denudare? Quamuis aliquis possit quærere, cur sit opus nudare pectus, ad ostentandum torquem, quum illum supra vestem & viri, & feminæ nostri sæculi, apud multas nationes satis appositè, & luculenter appendant? Sed quum id Basilius affirmet, inde colligimus, apud Græcos saltem fuisse eiusmodi formæ, vt nisi supra nudum non emicaret. Et quamuis ea de causa matronæ nostrates pectus non aperiant; id tamen nonnulla faciunt, vt ostentent, quod est magis vituperabile, & impudicum.* Ita Aluarez sapientissimè.

Confirmo deniq; prædicta omnia testimonijs sanctorum Patrum *disp. 1. c. 7. §. 6.* recitatis, quæ hîc repetita, atq; aptata hanc eandem conclusionem maximè corroborant.

§. II. *Doctores omnes probatæ assertioni patrocinari.*

XVII. *Assertio docetur a cunctis DD. qui recensentur.* Non dubito ego asseuerare cōclusionem supra ostensam carere omni aduersario, atque a cunctis doceri. Nam a fortiori tradunt illam manifestò Angelus, S. Antoninus, Nicolaus ab Ausmo, Baptista Trouamala, Bernardinus de Busto, & Augustinus Mazzinus, *cap. 1. num. 4.* recensiti, qui hanc muliebris pectoris nuditatem, etiam vbi consueta est, lethiferam esse, vt ostendi, pronuntiant. Alij verò licèt de huiusmodi nuditate, vbi iam in vsu est, aliter opinentur, de insueta tamen omnino consentiunt. Caietanus 2. 2. q. 169. art. 2. *Ad obiectionem autem de ornatu, & manifestatione pectoris,* quum dixisset, quòd hæc consuetudo

suetudo nudandi pectoris *turpis videatur insuetis*; & subdidisset, quòd vbi *consueta sunt oscula non vituperatur talis consuetudo, nec videtur vituperabilis consuetudo mulierum pectus nudum deferentium*: tandem addit: *Vbi tamen consuetudo non est, inhibendum esset, & citò extirpanda, ne cresceret; quoniam conditio, quæ est esse prouocatiuum ad lasciuiam, regulanda sic est, ne animi iuuenum mollescant*, quod vtique fit, vbi recenter talis consuetudo inducitur, neque id a Caietano expers mortalis reputatur; vnde & pro hac sententia à Filliucio, & a Baldello mox citandis expressè affertur. Sic etiam Lessius *lib. 4. de Iust. cap. 4. dub. 14. num. 112.* decernit: *Graue tamen peccatum esset huiusmodi morem (nudandi pectoris, vt ibi præmisit) introducere; vbi id non est consuetum; insolita enim magis mouent.* Lessio adhæret Layman totidem ferè verbis *lib. 2. Theol. tract. 3. cap. 13. nu. 11. Vers. 6. Est circumstantia scandali*: vbi mortaliter peccare affirmat, *si quis consuetudinem introducat alicuius vestimenti, cuius occasione probabile sit multos scandalum passuros v. g. vt pectora nuda, vel nonnisi tenuiter tecta aspiciantur.* Idem quoque docet Filliucius *tract. 30. cap. 10. num. 221.* vbi inter mortalia delicta numerat, *si, vbi nō est consuetudo, feminæ ostendant pectora nuda, vt pulchriores videantur*; citatque Caietanum 2. 2. *q. 169. a. 2.* & Siluestrum in *Summa, Verbo, Ornatus, q. 7.* vbi id articulatè quidem non ait, sed tacitè necessariò supponit. Bonacina pariter *de Matrimonio, quæst. 4. punct. 9. num. 23.* vbi dixit, *feminas vtentes veste tenui ita, vt pectora, & mamillæ solùm conspiciantur, excusari posse a mortali, si hoc faciant iuxta consuetudinem patriæ, & absq; praua intentione*; confestim ita distinctè excipit: *esset tamen peccatum mortale, introducere huiusmodi morem; quia insolita magis mouent, & excitant.* Eiusdem quoque opinionis est Baldellus *tom. 1. disp. 5.* vbi quum *num. 15.* ex Caietano, & Nauarro notasset, consuetudinem, *vt mulieres ostentent pectora*, non improbandam; *num. 16.* illico subdit: *Vbi tamen consuetudo non est, vt mulieres sic incedant, nullo modo est inducenda: quia ex rei ipsius nouitate facilè iuuenes inducerentur ad luxuriam; & quod non est ex se turpe, aut impudicum, neque taliter communiter reputatur in vno loco, potest tale videri, aut communiter reputari in alio loco, vt subdit Caietanus*, ibid. nempe *2. 2. q. 169. a. 2. ad 1. dubium*, vt idem Baldellus antea *num. 14.* citauit; qui talis nuditatis introductionē tā apertè lethiferi peccati damnat, quàm perspicuè impudicam esse, atq; inductiuam ad luxuriam, etsi alibi, vbi solita est, non sit, asseuerat, quæ mortalis culpæ nota non dubia est apud cunctos sapientes.

XVIII. *Quibus plerique alij consentiant.* Eadem doctrina elicitur quoque ex Nauarro in *Manuali, cap. 23. num. 17. 18. 19.* vbi nudandi pectoris muliebris consuetudinem, vt *cap. 1. nu. 36.* retuli, detestatur, vnde & pro hac opinione adducitur a Bonacina *loc. cit.* Pro eadem quoque certò stat, & Gabriel Aluarez *loc. cit.* qui talem consuetudinem inchoantes turpitudinis, & impudicitiæ, vt ostendi, coarguit. Impudicitia autem excludit a regno Dei, vt inquit Apostolus ad *Galatas* 5. ac proinde & mortalis est. Quamuis autem aspectus impudici, & liberiores ex leuitate, & curiositate præcisè reputentur veniales a nonnullis; Aluarez tamen non loquitur de ijs actibus, qui speculatiuè per breuissimū tempus, antequàm magna spirituum commotio ordinariè excitetur, a mortali excusantur, sed de ijs, qui vt

plurimum sunt mortales, de quibus loquitur Apostolus, quum impudicitiam excludere a regno Dei pronuntiat:& Aluarez quidem nudantes pectora lethalis impudicitiæ notare satis patet ex eo, quòd eas propterea adeo incontinentes, intemperantesque esse scribit, *vt nullam habeant rationem pudicitiæ, & honestatis*; quæ profectò verba plus, quàm venialem culpam sonant. Sic & Lessius *lib. 4. de iust. cap. 3. num. 59.* colligit oscula inter solutos esse mortalia, *quia talis contactus est impudicitia quædam; impudicitia autem excludit a regno cælorum ex Apostolo.* Accedit Emmanuel Sa in Aphorismis, *Verbo, Ornatus, num. 2.* vbi ita loquitur: *Feminam pectus nudum gestare sine mala intentione, quidam negant esse mortale, ego difficilè talem absoluerem.* Eamque palàm intelligit, quæ iuxta regionis morem receptum sic incedit; alioqui si eam quoque, quæ similem habitum, præter regionis morem, induit, falsò diceret: *Quidam negant esse mortale*; quum nemo id neget. Iam si Emmanuel Sa difficile absolueret eam, quæ iuxta loci morem pectus nudat, quid de ea, quæ id contra regionis morem audet, decerneret? Hinc Andreas Victorellus in hæc verba Sa, *Videat*, inquit, *Confessor morem patriæ, illatum alijs peccandi periculum; & consideret, an mortale sit.* Vnde liquet, ipsum Sa a Victorello ita explicari, vt absoluendam difficile eam putet, quæ in patria de more consueto pectus nudat. Subscribit quoque Diana *par. 5. tract. 7. resol. 31. vers. Non desinam*, vbi refert, ac probat Laymannum *lib. 2. tract. 3. cap. 13. num. 11. q. 13.* excusantem *feminas vtentes ornatu, quo nuda pectora, & mamillas ostendunt; si fiat hoc secundùm morem patriæ, & absque vlla mala intentione.* Sed hæc verba Dianæ sunt, qui *mamillas* de suo addidit, nam has Laymàn minimè nominat, vt patet ex genuinis verbis ipsius supra *num. 17.* recitatis, vbi dilucidam eiusdem sententiam spectauimus. At idem Diana, vt nuditatem pectoris feminei a mortali excuset, dum hanc conditionem exigit, vt *fiat secundùm morem patriæ*, hac deficiente, neutiquam excusat, vt planum est. Consentit quoque Azor *par. 2. instit. lib. 12. cap. 18. q. 13.* vbi quærens, *an feminæ vtentes ornatu, quo nuda pectora, & mamillas ostendunt, peccent mortaliter*; respondet primò, *non esse mortale, si fiat secundùm morem patriæ, & absq; vlla intentione mala.* Deinde addit: *Omnes conueniunt, vbi non est talis consuetudo, eam non debere admitti, & esse peccatum, sic vti vestitu: at vbi talis consuetudo posset commodè tolli, esset tollenda.* Porrò quum ait Azor *Omnes conuenire*, si talis consuetudo admittatur, *esse peccatum*, mortale vtique designat, vt patet ex consensu reliquorum. Quanuis enim ex eo, quòd ait esse peccatum, consequentia non necessariò inferatur, esse mortale; verum est tamen de facto ipsum consequens; quia de facto cæteri Doctores insolitam pectoris nuditatem mortiferam esse existimant; neque ipse Azor vllum, qui excusaret, potuit appellare; ideoque dixi mortale ab eo designari, *vt patet ex consensu reliquorum.* Consentit quoque ad vnguem Hieronymus Sopranis in Dauid, *digress. 1. cap. 2. §. 1. pag. 429.* nec quisquam tergiuersatur. Nam, vt verùm fatear, etsi multos dies plurimis Auctoribus, qui aliquid fortè hac de re perstringere, vel innuere posse videbantur, sedulò excutiendis, ac voluntandis impendi, neminem tamen, qui contra-

dicat,

dicat, ac mortale esse neget; neminem, qui Doctorem vllum dissentientem referat; nemine, qui alicuius opinionis contrariæ mentionem faciat, ne dum vt eam probabilem iudicet, reperire potui. Neque hac diligentia contentus, plurimos quoque doctissimos Theologos in Doctoribus legendis maximè versatos consului, rogauique, num aliquem ipsi Auctorem oppositæ sententiæ obseruarint, nôrint, inaudierint, negaruntque omnes a se vllum aliquando animaduersum, neque modò sciri.

XIX. *Nec dissentit Caietanus.* Non me fugit tamen, Caietanum in *Summa, verbo, ornatus, cap.* 4. sic scribere: *Qualitas ornatus mulierum inducit veniale, si indecens est & minùs castus; vt ornatus mulierum monstrantium media vbera. Verum tamen vbi consuetus iam est, sine peccato videtur, & in remedium, ne peiora fiant, introductus.* At Caietanus hic in fine talis loci remittit se ad ea, quæ 2. 2. q. 169. *art.* 2. disputauit, ac proinde, ne ijs contradicat, iuxta hæc genuinè explicandus est. Loquitur ergo in *Summa* de ornatu generatim, qui vbilibet solitus est, regulamque generalem fert, si indecens, & minùs castus sit, licèt consuetus, tamen esse venialem, statimque in exemplum promit vberum nuditatem pluribus locis vsitatam: addit verò, si in remedium maioris mali inuecta sit, quanquam minus casta sit, nihilominùs omni culpa vacare. De illis verò quæ talem morem, vbi non est, inducunt, nullum verbum habet. Vel certè putat, vbi nuditas pectoris vsitata iam est, & culpæ expers; si qua præter morem nudet etiam vbera, id esse tantùm veniale. Quod si & nuditas vberum iam sit consueta, esse penitùs sine peccato. *Frustraque reluctaretur.* Præterquam quod etsi Caietanus in Summa contra sentiret, quum nullam prorsus rationē afferat, non potest contra communem sententiam fundare probabilem opinionem, præsertim quia sibimet etiam repugnaret. Addo insuper, quoties aliquis Auctor sibi non constat, standū esse loco, in quo rem ex professo tractauit, vt rectè docet Cepolla *Consilio* 278. *nu.* 10. & Pasqualigus *decis.* 12. *num.* 1. atque adeo, quum quæstionē de nuditate pectoris Caietanus 2. 2. q. 169. a. 2. *cit.* ex professo disceptauerit, nihil penitùs ei obesse, etiamsi quid contrà *in Summa*, vbi rem non examinat, scripsisset, præsertim quia hîc nullam, vt dixi, rationem promit, & sese ad dicta 2. 2. refert. Confirmo præterea, quia, quando Doctor rem in vno loco fusiùs, quàm in alio, disputat, opinio fusiùs pertractata præferenda est opinioni contrariæ alibi breuiùs traditæ, vt idem Pasqualigus *decis.* 12. *cit. nu.* 4. bene sancit vnà cum Abbate *in cap. bonæ* 2. *num.* 30. *Extra. de postul. Prælat.* Riminaldo *Cons.* 91. *circa finem, lib.* 3. & Neuizzano *lib.* 5. *Syluæ nupt. num.* 29. quos adducit, quia nimirum meliùs inuestigatur veritas, vbi copiosiùs, quàm vbi ieiuniùs, tractatur. At certum est, quæstionem de nuditate pectoris feminei a Caietano in Summula breuiter tractari, abunde autem, & fusè in 2. 2. Ergo, etiamsi illic discreparet, nihil obesset, sed huic loco standum esset.

Verùm præter Doctores, qui hac de re nominatim agunt, iam hîc a me enumeratos, pro hac ipsa sententia aperto Marte, ac necessariò etiam præliantur Alexander Alensis, S. Thomas, Nicolaus de Ausmo, Baptista de Salis, Baptista Trouamala, Siluester, Angelus, Iacobus Vngarellus, Alexāder Anglus, Nicolaus Aurificus, Franciscus Suarez, Iacobus Gordonius, Iacobus Granado, S. Bernardinus Senēsis, S. Antoninus, S. Carolus, Augustinus XX. *Quibus accedūt alij quoque DD.*

nus Mazzinus, Bernardinus Bustus, Dionysius Carthusianus, Ioannes Herolt, Astesanus, Ioannes de Friburgo, Ioannes Viguerius, Andreas Tiraquellus, Martinus Magister, Ioannes Andreas, Petrus Ancharanus, Philippus Francus, Albericus de Rosate, Hostiensis, & Panormitanus, qui omnes, quum ornatum mulierum immodicum vehementer ad libidinem prouocantem peccati mortalis damnent, vt *disp. 1. cap. 7. §. 4. & 5.* docui; non possunt non eiusdem delicti quoque damnare nuditatem muliebris pectoris inusitatam; quæ quum ad naturalem pulchritudinem spectet, vt liquet; hæc autem multo magis prouocet, quàm artificiosa, vt res ipsa loquitur, & Doctores notant; longè acriùs, quàm quicunque alius ornatus ad libidinem inflammat, vt constat.

XXI. Etiam ex viuẽtibus. Sed præter Doctorum monumenta, quæ euolui, viuentibus quoque Theologis permultis hanc meam lucubrationem examinandam, censendamque præbui. Et quidem ante, quàm hæc de ornatu Paradoxa superiore disputatione explicata conflassem, vllamq; in cogitationem de ijs scribẽdis venissẽ, breuem ego disceptationẽ de inusitata muliebris pectoris nuditate festinatò adornaui, quam dissimulato, suppressoq; meo nomine, & commẽtitio Synceri Liberi de industria adscito, plerisq; Theologis, quorum nonnullis adhuc de facie ignotus sum, porrigendã, atque ab illis excutiendam, curaui, simulque opusculo hanc præfatiunculam, quam hîc totidem verbis modò subijcio, præfixi.

Auctoris obtestatio.

XXII. Quos ita sit obtestatus. "AVctor huius disputationis, in qua etsi doctrinam extra omnẽ controuersiam, atque omnino indubitatam a se proponi existimat, pro suo tamen veritatis indagandæ studio a viris doctis discere summopere cupit, quæ nescit. Nescit enim vllam probabilitatem contrariæ opinioni relinqui; nescit vllum Doctorem extare, qui ei patrocinetur; nescit, qua tuta conscientia feminæ, quæ secus pertinaciter agunt, absolui possint; nescit, qua auctoritate, vel fundamento opposita sententia sustineri queat. Quocirca Theologos, Canonistas, cæterosque sapientes enixè rogat, vt quod ipse nescit, ipsum docere, suáque eum scientiã participare, tum rationum, quæ hîc afferuntur, atque inculcantur, legitimam solutionem, nec non aduersæ opinionis solidum documentum, si non longo sermone, breuissimo saltem compendio eidem indicare dignentur, quod sibi de humanissimis viris omnino pollicetur. Porrò idem Auctor nomen generale Synceri Liberi, ideo sibi adoptat, quia id reipsa potiùs, quàm voce exprimit; at suum proprium, ac singulare suppressum hoc loco propterea vult, vt iudicium de doctrina tantummodo, non de persona fiat, neq; periculum vllum eiusdem indicij in alterutram partem flectendi ab affectu, vel ab alienatione veritati immineat. Cæterùm inter tam multa, quæ ignorat Auctor, hoc tamen vnum scit certissimè, ab ista Doctorũ omnium sentẽtia dissentire sine ratione, & sine auctoritate, non esse hominis ratione vtentis."

In hoc autẽ, quod appellaui, opusculo assertiones omnes, quas in hac tota Paradoxorum secunda disputatione trado, eandemque prorsus doctrinam, quam hîc edissero, complexus fueram. Quum verò cunctas eiusmodi assertiones sine controuersia passim approbati, subscribique animaduertissem, alijs approbationibus, subscriptionibusque *XXIII.*

con-

conquirendis supersedens, animum deinde appuli ad hæc Paradoxa fabricanda, in quorum secundam disputationem conieci ego totam illam de insolita mulicbris pectoris nuditate tractatiunculam.

XXIV. *Vltroqi illi subscripsere propositi a me assertionibus.* Præsentem igitur conclusionem approbauit in primis Romæ Sfortia Pallauicinus Theologiæ in Collegio Romano Professor, vt supra iam indicaui, qui in suæ approbationis, & suffragij, quod penes me habeo, calce addit etiam, *Se consuluisse hoc super dubio virum doctissimum, & munere præstantissimum, qui eidem sententiæ se suffragatorem præbuit*. Hic verò Mediolani, & Placentiæ nouem alij Theologi eidem omnino sententiæ adstipulati sunt, quos ego sicut vnumquemque suis cohonestatum titulis maximè veneror, ita in literaria ista nomenclatura sine extraneis titulis, nulloque dignitatis, sed temporis duntaxat seruato ordine, quo quisque suum apposuit calculum, simpliciter refero, neque vllis laudibus prosequor; quòd satis népe ipsi per se splendeãt, nec scintillâ lucis e meo calamo indigeant; lubensque ego ipse etiam abstineo, ne alioqui liberalibus præconijs propitia suffragia emisse videar, quæ viri peramãtes veritatis vltro tulerunt; nimirum Don Ioannes Franciscus Castillioneus Ordinis Cisterciensis, olim professor Theologiæ in Collegio S. Crucis de vrbe, Don Franciscus Maria Briuscus eiusdem Ordinis, Theologiæ item professor, D. Claudius Cattaneus Canonic' Regularis, sacræ Theologiæ Doctor, & Philosophiæ professor, Iulius Mascherus, sacræ Theologiæ Doctor, & Sancti Laurentij Maioris in Vrbe Mediolanensi Præpositus, Ioannes Petrus Puricellus, sacræ Theologiæ Doctor, & eiusdem Laurentianæ Basilicæ Archipresbyter, Franciscus Bernardinus Vela, sacræ Theologiæ Doctor, Parochus antea S. Sebastiani Mediolani, nunc autem infulatus Archipræsbyter Modoetiæ, Carolus Augustinus Billia Oblatus, sacræ Theologiæ Doctor, & professor casuum cõscientiæ, D. Iacobus Antonius Pirouanus Congregationis Somaschæ, sacræ Theologiæ professor, denique D. Franciscus Bozzettus Canonicus Regularis, sacræ Theologiæ Lector, nunc verò Abbas &c. Neque ego dubito, quin longè plurimos alios huius assertionis suffragatores, & patronos Theologos, si vltra libuisset quærere, nullo negotio fuerim repperturus. At hi, quos nominaui, tam destinato in meã sententiam manibus, & pedibus, vt dicitur, venerunt, vt planè confirmatus, superuacuum duxerim alios appellare, quemadmodum ex ipsismet eorundem Doctorum chirographis paulò post recitandis multò magis liquebit.

Quamobrem, quum præsens sententia & tot argumentis, & tam firmis, & tam cõmuni Doctorum cõsensu sine vlla discrepantia vndique circumsepta sit: contrariam opinionem, de qua nemo hactenus fecit mentionem, si quis fortè posthac obtrudere, vel exprimere conetur, atque a lethali culpa eas, quæ nudandi feminei pectoris consuetudinem, vbi non est, inuehunt, liberare audeat: ego sanè nullo modo probabilem, sed improbabilem omnino iudico, tamque diu iudicare planè cogor, quamdiu rationes, atq; auctoritates supra adductas probè dissolutas non cerno. Nam primò, vt doctissimus Episcopus Ioannes Malderus 1. 2. *quæst.* 19. *art.* 5. & 6. *disp.* 86. *vers. Dico secundò*, sapienter animaduertit, ad opinionem probabilem statuendam necessariò requiritur, ne *temerè contradicat communi*, XXV. *Quare opinio cõtraria omnino improbabilis est, quia si ne ratione aduersatur communi.*

ni, *& receptæ Doctorum sententiæ*, *vel euidenti rationi*. Tum autem temerè contradicitur, quando sine valido fundamento, & solutione probabili obstaculorum noua opinio inuehitur, vt compertum est, & fusè doceo in mea *Opinionum moralium Trutina*, *par. 1. cap. 10. 11. & 12.* Atqui conclusio præsens est communis, ac recepta Doctorum sententia, fulciturq; rationibus, quæ moralem euidentiam conficiunt, neque vlla huius, aut illarum solutio probabilis huc vsque apparet, vt docui. Ergo temerè ei contradicitur, adeoque contradictio est omnino improbabilis.

XXVI. *Imò nullà ratione fulcitur.* Deinde, quando aliqua opinio nititur auctoritate Doctorum, & ratione grauis momenti, etsi non demonstratiuâ, contraria, quæ nullam penitùs rationem, aut textum in medium profert, sed merâ auctoritate Doctorum munitur, nequit esse probabilis, vt in eadem *Trutina par. 1. cap. 10.* ostendo. At hîc contraria opinio nullam omnino rationem, vel textum pro se depromit, vt patet. Ergo contraria opinio non est probabilis, sed improbabilis.

XXVII. *Nec vllo discordiâ hãc quæstionẽ ex professo examinauit.* Ad hoc, quando Doctores ex professo quæstionem examinantes, in aliquam sententiam veniunt, Auctoribus, qui eandem quæstionem indicant solùm obiter, atque aliter opinantur, fides habenda nõ est, vt rectè sanciunt Alciatus *tract. de præsumpt. præsumpt. 151. res. 1. num. 3. & lib. 9. Parergon. cap. 14.* Menochius *lib. 2. de præsumpt. 71. num. 40.* Zeballos *in præfert. ad tom. 1. Commun. num. 11. & seqq.* Ioannes Coratius *tract. commun. opin. lib. 1. tit. 6.* per totum, præcipuè autem *num. 64.* Iacobus Ventius *de priuilegijs iurisconsultorum, priuil. 80. num. 6.* Thomas Sanchez *lib. 3. de Matrimonio, disp. 44. num. 2.* Ioannes Lupus *cap. per vestras, de donat. inter virum, & vxor. notab. 3. § 20. num. 12.* Ferdinandus a Castro Palao *tom. 1. tract. 1. disp 2. pun. 1. num. 10.* vnà cum Nauarro, Azor, & Ioanne Sanchez; quos memorat, quibus etiam adhæret Petrus Auiles *in Apologia contra Ioannem Spinum, art. 4. num. 525.* Vnde meritò Nauarrus *in Manuali, cap. 27. num. 289.* & reliqui ex eo pronuntiant, *communiorem se existimare opinionem, quam sex, aut septem Doctoris Classici, rem ex professo tractantes asseuerant, quàm probatam a quinquaginta solâ ferè auctoritate priorum ductis*. At in hac controuersia, quanuis nulli sint aduersarij, quum Doctores omnes, vt patefeci, expositæ doctrinæ patrocinentur; nemo tamen (absit verbo inuidia; nec quisquam, obsecro, arrogantiæ id adscribat; quod mihi excidere certè non pateret, nisi studium pudicitiæ, atque honestatis, cui hac mea qualicunque opera consultum maximè cupio, secus suaderet, & vel inuito exprimeret) nemo, inquam, ex professo huiusmodi quæstionem examinauit, ac profligauit, sed quisquis eam perstrinxit, aut tetigit, verbis quàm paucissimis properanter absoluit. Quod verò alijs minimè libuit perficere (etsi longè meliùs, quàm ego, potuissent) id ego minimorum minimus aggressus sum, remque totam ex destinato pertractans, a generali disputatione de immodico ornatu mulierum exorsus, ad calcem vsque, qua maiore accuratione mihi fas fuit, perduxi. Quare si cui fortè collibuerit, traditam assertionem improbare, oppositamque opinionem in transitu duntaxat, & molliore, vt dicitur, brachio cudere, iure meo illico excipiam, huic nullam fidem iuxta tot clarissimorum Docto-

rum,

rum, quos modo retuli, effatum, esse habendam. Quæ exceptio assertioni quoque supra *disp. 1. cap. 7. §. 2.* explanatæ ad amussim applicanda est.

XXVIII. *At nota improbabilitatis adversæ opinioni inurii.* Postremò, eandem contrariæ opinionis improbabilitatem nouem Theologi antea iam appellati, speciatimque hac super re consulti, sua auctoritate confirmant, quorum ego singulorum verba ipsissima hic summâ fide reddo. Sic vnusquisque enucleatè testatur.

Castilioneo » Ego D. Ioannes Franciscus Castil-
» lioneus Ordinis Cisterciensis, olim
» professor Theologię in Collegio sanc-
» tæ Crucis de Vrbe, nunc verò Abbas
» Sanctæ Marię trium Magorum Viqueriæ,
» præsentem Synceri Liberi tracta-
» tionem de mulieribus, quæ nudo pec-
» tore Mediolani in præsentia incedunt,
» &c. diligenter, & accuratè legi, expen-
» dique. Sicut autem in Auctoris sen-
» tentia nihil video, quod non summo-
» perè approbem; sic etiam viceuersa
» oppositam detestor, tanquam falsam,
» honestis moribus perniciosam, & om-
» nino improbabilem. Quocirca etiam
» in horum fidem mea manu me sub-
» scripsi.

XXIX » *A Briusco.* Mihi etiam D. Francisco Mariæ
» Briusco Ordinis Cisterciensis sacræ
» Theologiæ professori non possunt nõ
» maximè probari, quæ in proposita di-
» sputatione de mulieribus, quæ nudo
» pectore in præsentia incedunt, a sapiē-
» tissimo viro producta fuere; quippe
» qui omnia ita doctè absoluit, vt opi-
» nio contraria, meo iudicio, reddatur
» omnino improbabilis. Quare liben-
» ter me subscripsi, retento pariter a me
» superiori voto.

XXX » *A Cattaneo.* Ego D. Claudius Cattaneus Medio-
» lanensis Canonicus Regularis Con-
» gregationis Lateranensis, sacrę Theo-
» logiæ Doctor, & Philosophiæ profes-
» sor, ingenuè, ac syncere testor, hāc Syn-
ceri Liberi disputationem de mulieri- »
bus, quæ Mediolani nudo pectore in »
præsentia incedunt &c. a me diligen- »
ter fuisse perlectam, mihique vndique »
probatam. Ac proinde sicuti Aucto- »
ris sententiam perspicuis eiusdem ra- »
tionibus, Scriptorumque concordi au- »
ctoritate persuasus, in singulis supra »
explicatis cōclusionibus libenter am- »
plector, ita contrarias opiniones ve- »
luti falsas, ac prorsus improbabiles, »
publicæ autem honestati maximè in- »
commodantes penitùs reijcio; propte- »
reaque & mea quoq; manu in horum »
omnium fidem me subscripsi. »

Ego Iulius Mascherus sacræ Theo- » XXXI. *A Maschero.*
logiæ Doctor, & in hac Mediolani Vr- »
be S. Laurentij maioris Præpositus, in »
præsenti Synceri Liberi tractatione de »
mulieribus &c. omnes ipsius assertio- »
nes vnicè approbo: meque propterea »
subscripsi. »

Ego Io. Petrus Puricellus sacræ » XXXII. *A Puricello.*
Theologiæ Doctor, & prædictæ Lau- »
rentianę Basilicę Archipresbyter, eius- »
dem prorsus opinionis sum, ac præ- »
nominatus Auctor, tam re, quàm no- »
mine (sicuti mihi videtur) Syncerus, »
ac liber, in hoc suo eruditissimo, lu- »
culentissimoque tractatu. Quocirca »
me pariter in testimonium non minùs »
syncerum, ac liberum mea manu sub- »
scripsi. »

Ego Franciscus Bernardinus Vela » XXXIII. *A Vela.*
Curatus S. Sebastiani, & sacræ Theo- »
logiæ Doctor pręsentem tractationem »
de mulieribus nudato pectore Medio- »
lani insolenter incedentibus approbo, »
& confirmo, & huic veritati ita adhæ- »
reo, vt contrariam iudicem a nemine »
tuta conscientia posse defendi, vt »
omnino improbabilem: quum mani- »
festè ratione vrgenti appareat, huius- »
modi pectoris insolentem nuditatem »
ita vehementer excitare, & prouoca- »
re ad libidinem, vt caussa sit infinito- »

rum peccatorum mortalium, vt experientia docet, & testari possunt Confessarij sine vlla sigilli fractione, qui vitam pro animarum salute in Confessionibus cotidie insumunt, & consumunt.

XXXIV. *A Billia.* Ego Carolus Augustinus Billia, Oblatus, sacræ Theologiæ Doctor, consideratis omnibus circumstantijs, dico firmiter quoad caussas extrinsecas, mulieres incedentes nudo pectore in hac honestissima Mediolani Ciuitate peccare lethaliter, & contrarium dicere, tutè non posse sustineri.

XXXV. *A Pirouano.* Suprapositas multum Reuerendi Patris D. Synceri Liberi assertiones omnino veras, nedum honestati, ac pietati summè consentaneas; oppositas verò etiam improbabiles censeo. Ego D. Iacobus Antonius Pirouanus, Cõgregationis Somaschæ, sacræ Theologiæ professor.

XXXVI. *A Bozzetto.* Ego D. Io. Franciscus Bozzettus, Canonicus Regularis sacræ Theologiæ Lector, diligenter vidi, & attentè examinaui omnes conclusiones, & argumenta Synceri Liberi, quibus propterea tam firmiter adhæreo, vt certò arbitrer nihil probabilitatis inesse oppositæ sententiæ; imò a quouis sanæ mentis Theologo, tanquam rationi, & bonis moribus aduersantem ablegandam, improbandam, & acriter redarguendam. In quorum fidem &c.

XXXVII. *Opposita autẽ sententia probabilitas valde noxia foret.* Denique eadem oppositæ opinionis improbabilitas honestati maximè conducibilis inde euincitur, vt relati Doctores indicant, quòd si quis eius probabilitatem quoquo modo eruere conetur, vtilitati publicæ nocebit, quàm maximè. Quis enim fructus hinc nisi tæterrimus percipietur? vt scilicet caro, & sanguis magis accendantur, vt regnum Satanæ magis amplificetur, vt libidinis vindemiam de vberibus nudatis vberrimam Dæmones colligant.

§. III. *Solius etiam pectoris nuditatem insolitam satis esse ad mortalem culpam incurrendam.*

DIco II. mulieres, quæ contra loci morem, solum pectus, & non vbera detegunt, adhuc peccare mortaliter. Patet I. quia licèt tecta sint vbera, adhuc nuda mulierum pectora præter morem, ad libidinem vehementer prouocant, vt experientia conuincit; & in morali æstimatione perindè, aut satis est, vt periculum probabile a solo nudo pectore, ipsismet vberibus contermino, aspicientibus creetur: compertumque vsu est, plerosque in desideria carnis ex insolita solius pectoris feminei nuditate conspecta præcipitari, qui seu easdem mulieres antea tectas vsque ad collum, seu alias itidem tectas aspicientes, minimè labebantur, nec labuntur modò, quum tectas intuentur. Ergo mortaliter delinquunt. XXXVIII. *Peccant lethifere, etiã quæ solũ pectꝰ cõtra morem patria nudant, & nõ vbera, quia adhuc valde ad Venerẽ accẽdunt.*

II. Id explicatur magis, quia nouâ pectoris nuditate, magno nempe lasciuiæ incitamento, plures in mortales concupiscentias impellunt, quos sola naturali pulchritudine consuetoque ornatu moderato non impulissent; atque adeo efficaciam pulchritudinis atque ornatus allicientis ad malum complent, vt *disp. 1. cap. 7. §. 15.* differebam. Atqui sine iusta caussa talem pectoris nuditatem libidinis valde incitatiuam cõtra regionis morem pulchritudini naturali, atque ornatui moderato superaddunt, atque ita vtriusque efficaciam ad malum sollicitantem voluntariè, & notabiliter complent. Ergo lethiferè peccant; etsi ipsâ solâ pulchritudine, & ornatu moderato minimè peccant. Ergo multo magis mortaliter peccant, quæ immo- XXXIX. *Natiuaque pulchritudini illiciũ libidinis addunt.*

in immodico valde ornatu illecebram nudi pectoris contra consuetudinem adiungunt.

XL. *Quod confirmatur ex communi iudicio.*

Confirmo duplicem rationem allatam; quia communissima Doctorum sententia insolitam muliebris pectoris nuditatem mortalem esse decernit, quod insolita magis moueant, vt conclusione præcedenti vidimus; atque adeò iidem Doctores necessariò supponunt multos ob talem insolitam nuditatem labi in culpam lethalem; alioqui sine huiusmodi suppositione communissima ea opinio omni prorsus probabilitate careret. Vndè egregiè Sforza Pallauicinus. supra *num.* 14. relatus obseruat, quòd pectoris nudatio ruinam spiritualem in multis, & in Repub. corruptionē morum caussare soleat; *constare ex iudicio prudentum, & ex experientia, quam habent homines, ac præsertim Confessarij; nec enim aliunde videtur oriri potuisse, vt Scriptores illam detestentur.* At contra iudicium commune Doctorum nulla probabilitas inesse potest iudicio oppositio alicuius, qui non ratione, sed sola auctoritate ducitur; nullaque re superior est vno contrariæ partis, vt per se satis liquet, & planissimè ostendi in *mea opinionum moralium Trutina, par.* 1. *cap.* 8. Vbi enim probabilitas non a rerum natura eruitur, sed tota ab humana æstimatione conflatur; iudicium vnius oppugnatum ab alijs communiter, quorum singuli etiam auctoritate illum exæquent, est omnino improbabile. Ergo si quis neget ab insitata pectoris muliebris nuditate multos labi in peccatum, quum hîc sit res facti, & ab hominum æstimatione pendeat, & contra commune iudicium ita sentiat, omni probabilitate destituitur.

XLI. *Cæteras*

III. Omnes, quæ præter morem nudant pectus, non solùm dant occasionem, & cooperantur, vt cæteræ quoque pectus detegant, sed etiam vt detegant vbera. Luxus enim semper immodicus, semper effrænatus, semper infinitus, semper insatiabilis est; ac proinde dum vna duos pectoris digitos aperire incipit, alia aperit tres, alia quatuor, atque ita in peius semper proceditur. Vnde experimento constat, licentiam nudandi muliebris pectoris non diu intra pectoris fines se continuisse, sed tandem ad detegenda quoque vbera in pluribus regionibus esse progressam. At cooperatio tam graui corruptelæ partim illapsæ, partim imminenti est mortalis. Ergo.

q. prouocāt prauo exēplo ad nudandū pect^o, & vbera.

XLII. *Et Doctores nuditatem pectoris insolitā ad mortale incurrēdū satis esse indicāt.*

IV. Doctores omnes supra *nu.* 17. & 18. allati, nouam introductionem nudandi pectoris muliebris lethiferæ culpæ obnoxiam statuentes, nuditatem pectoris generatim duntaxat cōmemorant, exceptis Bonacina, Azorio, & Diana, qui mamillarum quoque meminerunt. At non mirum, quum agant de regionibus, in quibus de facto pectora, & mamillæ ex consuetudine deteguntur, quam a mortali excusant; subdentes deinde fore mortale, si quis talem morem, vbi non est, inueheret; nec propterea eximentes a tali culpa, si quis solius pectoris nuditatem præter consuetudinem inferret, quam reliqui Auctores eiusdem omnino criminis expresse damnant. Neque enim verbo vllo indicant, se a cæteris, qui solius pectoris etiam nuditatem insolitam, lethiferam putant, dissentire, quasi ipsi exigant ad tantam culpam contrahendam, vt & mamillæ nudentur. Præterquàm quòd Bonacina, & Azorius, Nauarrum citant, & alios, qui de pectoris tantùm nuditate disputant. Nec Diana aliter sentire potest, qui Laimanni vestigijs, quem vnà cum Lessio notam lethalis delicti soli etiā nu-

nuditati pectorali inurere, docui, ad amussim insistit, vt supra vidimus. Quo modo quoque accipiendus est Filliucius *tract. 30. cap. 10. num. 220. §. 3.* ne a cæteris sine fundamento discedat. Vult enim afferre habitus minùs casti, ac ob id lethiferi certum exemplum, aitque: *si apparerent in muliere vbera ex toto, pectus totum, nisi consuetudo loci excusaret, esse peccatum mortale*: vbi manifestò hanc secundam meam conclusionem docet, tantum abest, vt dissentiat. Nam pectus totū ab vberibus ex toto apparētibus apertè discriminat, sicut etiam Statutum Mediolanense *par. 2. cap. 463.* dum prohibet, ne vlla *scollaturam taliter deferat, quod videri possint mamillæ, nec pectus discoopertum*. Nec frustra tam Statutum, quàm Filliucius, vbi priùs mamillas, seu vbera nominarunt, deindè & pectus exprimunt. Constat quippe, vbicunque consuetudo est nudandi vbera, nudari simul & pectus. At si Statutum vetuisset tantùm detegi vbera, adhuc nuditatem pectoris minimè vetuisset: illis enim tectis, nihil impedit hoc nudari, vt patet. Eodem modo si Filliucius dixisset mortale crimē esse, nudare vbera ex toto (quibuscum nudatur etiam semper pectus, vt fit) nondum enuntiasset, an nudare solum pectus, mortalem ipse culpam reputaret: propterea, *si apparerent*, inquit, *in muliere vbera ex toto, si pectus totum*, hoc est, si vel vbera tota, & consequenter & pectus totum, vt vsus fert; vel si pectus totum, nempe solum appareret, vbi consuetudo non est, lethiferum delictum esse decernit; atque ita si alterutrum contra loci morem detegatur, ad incurrendum mortale satis esse arbitratur; quod etiam euidentiùs explicat, dum proximè *num. sequenti 221.* numerat inter mortalia ostentare, vbi non est consuetudo, pectora nuda, nullā vberum mentione facta. Haud secus & reliqui pariter Doctores pectus ab vberibus secernunt, & vbi contra morem regionis nudatur, mortale crimen iudicant. Nec de nihilo Filliucius, *si pectus totum appareret*, adiecit, nec sat habuit dicere, *si pectus appareret*; quò videlicet innueret, non fore talem culpam, si aliqua tantummodo eiusdem particula, vt vnius digiti tantùm detegeretur, de quo infra.

V. Cætera argumenta, quæ ad primam conclusionem probandam deprompsi, hìc tempestiuè repetita, atq; applicata hanc quoque stabiliunt, ac persuadent, vt experienti liquet. *XLIII. Et probatur ex adductis argumētis.*

Dices I. actionem nudandi pectora esse per se indifferentem, & concurrere ad peccatum alterius remotè tantùm; delicta caussari immediatè a voluntate temeraria aspicientium dumtaxat; feminasque vti iure suæ libertatis nudando pectora &c. Respōdeo hæc omnia esse somnia sæpius repetita, & sæpius dissipata tota *disp. 1.* præsertim *cap. 5. 6. & 7.* *XLIV. Nec obstāt vani prætextus.*

Dices II. sequi hinc, & nutrices quoque nudando vbera, vt lactent infantes delinquere mortaliter, quia plerique ex tali quoque vberum aspectu ad libidinem inflammantur. At hoc est falsum, vt testatum est. Ergo & id, vnde sequitur. Respondeò falsam esse consequentiam. Nam vbi mos nudandi muliebre pectus non est, quę nutrices non sunt, & tamen id nudant, nullam iustam caussam habent huius nudandi, vt ostendi, at nutrices non tantùm caussam iustam, sed omnimodam etiam necessitatem habent, quò videlicet lac infantibus præbeant, atque adeo hæ extra omnem culpam sunt, illæ mortaliter delinquunt. Cæterùm Doctores *disp. 1. cap. 5. § 3. num. 29.* adducti, qui feminam oculis ali- *XLV. Nutrices nudando vbera, vt lactent, infantes etsi caeteris, nus dādi mos non sit, minimè peccant.*

alicuius, a quo turpiter se appetendam nouit, se exponentem a mortali nec liberant, nec scire, se eam liberare vnà cum Thoma Sanchez aiunt: propterea quòd in tali expositione nihil vtilitatis inest, facileque ea vitari poterat: consequenter ad hoc necessariò quoque dicent nutricem, si dum lactat infantem publicè, vel eo loco, vbi ab alijs conspicitur, animaduertit se ab aliquo lasciuè concupisci, commodeque potest clam in cubiculo, vel alibi citra cuiusquam periculum, officium suum æquè bene sine vllo infantis dispendio præstare, atq; ita occasionem ruinæ proximo subtrahere, & non subtrahit, peccare mortaliter. A qua graui culpa tum solùm Sanchez, & alij *cap. 5. num. 25.* relati illam excusabunt, quum in angustias scrupulorum idcirco conijceretur, si quoties vbera præbet infanti, examinare cogeretur, coram quibus personis id agat, & cuius periculi istæ sint, & similia alia adiuncta, quæ perpetuò expendere graue huiusmodi Auctores incommodum existimant.

Nisi quū facilè alteri' peccatū vitare possunt.

XLVI. Monuerim tamen in hac insueta pectoris feminei nuditate dari posse leuitatē materiæ, vt si qua mulier infra radicem colli pectus crassitie vnius tantùm digiti aperiat; non putarim eam mortaliter delinquere. Ratio est, quia talis nuditas non videtur per se esse notabilis, quæ ad libidinem notabiliter incitet; & huiusmodi ferè est ea, vt vulgo appellatur, *scollatura*, quæ Mediolani ab aliquibus vsurpari cœpit, modicissimè infra collum, coronæ instar ambiens, ac patens; Nihilominus a Confessarijs, & a Concionatoribus, alijsque animarum pastoribus, & Religiosis omnibus strenua opera danda est, vt huiusmodi quoqe *scollatura* penitùs tollatur, quia alioqui cōtagio vanitatis paulatim serpit, & ab vno digito *scollatura* ad duos, hinc ad tres, & vltra, donec pectoris notabilis nuditas cernatur, facilè proceditur, & periculum ingens est, ne de veniali *scollatura* in lethiferam nuditatem pedetentim incidatur, vt supra *num. 21.* disputabam.

Datur tamē in nudatione pectoris leuitas materie, q̄ quantū ad aspectum venialis est, qualis est scollatura Mediolani.

Quanquā hæc etiā reprehendēda est.

Dixi tamen huiusmodi *scollaturam non videri per se notabilem*, vt indicarem posse per accidens notabilem euadere: nam si immodicus ornatus aliàs nec dum notabiliter ad libidinē prouocabat, fieri potest, vt additā *scollatura*, iam notabiliter prouocet, atque ita *scollatura* efficaciam ornatus immodici ad malum allicientis expleat (quanquam non est mortalis, nisi efficacia superaddita ex *scollatura*, & alio cultu immodico sit notabilis, vt *disp. 1. cap. 7. §. 15. num. 170. & 171.* docui.) Quamobrem tanto magis, hæc etiam *scollatura* detestanda, tanquam culpæ quoq; mortiferę subinde occasio, atque ad hanc damnandā ea, quæ ex Patribus, & alijs *disp. 1. c. 2.* & *6. §. 2. cap. 7. disp. 2. cap. 1.* depromsi, rata portione accommodanda, & inculcanda sunt: quibus addo nunc præcisum Clementis Alexandrini interdictum, qui *lib. 2. Pædagog. cap. 2.* omni prorsus nuditate corporis feminas his verbis prohibet: *Nullo autem modo permittendum est mulieribus, vt appareant aliquid corporis denudantes; ne ambo prolabantur: hi quidem, vt qui ad videndum incitentur; illæ verò, vt quæ in se virorum intuitum attrahant.* XLVII.

Præsertī quia per accidens euadit notabilis.

Nihil nudū a feminæ ostendēdum.

Dices. Scollatura prædicta in feminis est tantùm venialis, vt cōcessum est. At huiusmodi scollatura physicè, & moraliter parum distat a denudatione pectoris. Ergo denudatio pectoris, etsi inusitata, non est mortalis. Respondeo, si hæc ratio valet, haud secus, si materiā notabilem furti statuamus XLVIII.

Occurritur difficultati.

mus tres regales, fas esse ita colligere: Duo regales cum nouem basochis, vel solidis physicè, & moraliter a tribus regalibus parum distant, vno tantum solido distincti. Ergo si isti non constant materiam furti notabilem & mortiferam, neque isti, contra suppositionem. Atqui sicut hæc ratiocinatio falsa est, ita & prior: & sicut vltimo solido explente tres regales, iam isti materiam notabilem, & mortalem constituunt, moraliterque a duobus regalibus cum nouem solidis discriminãt; eodem etiam modo denudatione scollaturæ dilatatâ vsque ad denudationem pectoris, ex hac notabilis prouocatio exilit moraliter diuersa a leui, quæ ex illa manat. In hoc tamen distat, quòd hæc mortalis non est, nisi sit notabilis prouocatio ex ipso immodico cultu, & scollatura, quia nimirum prouocatio ex pulchritudine præcisè non est voluntaria, vt est voluntarium furtum trium ferè regalium.

An mulieres extraneæ vel peregrinæ nudo pectore, vbi mos non est, incedentes iuxta consuetudinem suæ patriæ, peccent lethaliter.

Cap. III.

1\. *An a tradita doctrina excipiendæ sint peregrinæ.* DOctrina paulò ante explicata sicut omnes incolas loci tam externos, quàm patrios reuera comprehendit; ita an etiam feminas peregrinas, vel quascunque extraneas complectatur, non nemo dubitabit. Videntur enim excipiendæ, quæ iuxta suæ patriæ morem nudantes pectus, & quidem licitè iuxta auctores primæ sententiæ *cap. 1.* relatos, in alienas regiones, in quibus mulieres pectus omnino tegunt, proficiscuntur; tum quia tales mulieres ita nudãtes, vtuntur iure suo, neque sunt libertate suæ patriæ spoliandæ; tum quia nimis graue onus sentirent, si excurrentes in loca alia a patria habitum mutare cogerentur; tum quia Doctores *cap. 2. num. 17.* & 18. recensiti, Bonacina, Azor, & Diana excusant a peccato, quæ pectus nudant secundum morem patriæ. Vt hanc difficultatem expediam, omnes ego peregrinas, atque extraneas in duas classes diuido, in vnam eas, quæ in alienis regionibus diu commorantur; in alteram illas, quæ excurrunt tantummodo, ac transeunt per extranea loca, vel breuissimo tempore in his subsistunt. Hinc

II. *Peregrina diu morãtes vbi mos non est, feminis nudãdi pectoris, si nudẽt ipsa pro more patria, delinquũt mortaliter, tum quia nõ excipiũtur a DD.* Dico I. eas mulieres extraneas, vel peregrinas, quæ alijs in locis, vbi feminis aperiendi pectoris mos non est, longo tempore habitant, ac domicilium acquirunt, non eximi a lethifera culpa si pectus nudent, etiamsi pro more suæ patriæ, vt ante solitæ erant, id faciant. Probatur I. Quia talis discriminis, & differentiæ, vt peregrinæ a peccato mortali cæterarũ, quæ ciues sunt, vel indigenæ, exceptæ intelligantur, apud Doctores nullum penitus vestigium exstat, & sine fundamento rationabili fingitur. Neque Azor, Bonacina, vel Diana id somniarunt, sed nomine patriæ intelligunt ipsam regionem, in qua mos est nudãdi pectoris, aiuntque excusari a peccato, quæ iuxta morem patriæ, in qua nempe versantur, illud detegunt, nec respiciunt vllo modo ad patriam, quã vnaquæque incolarum habeat, sed ad eam, quæ indigenatum propria est, quam lato modo patriam, vt hæc etiã omnes incolas comprehendit, præsertim quia hi respectu illorum paucissimi sunt, appellant. Quod confirmatur

tur ex eo euidenter, quia ijdem Auctores Bonacina, atque Azor, vbi excusatiunt, quæ iuxta morem patriæ nudat pectus, hoc est, iuxta morem regionis, statim generaliter eas peccare aiunt, quæ huiusmodi morem, vbi non est, introducunt, nullâ patriæ mentione factâ, nempe quæcunque sint, quæ eũ introducunt, siue indigenæ, siue peregrinæ, vt patet ex contextu eorundem Doctorum. Neque Diana aliter sentire potest, qui Laymanni placitum sibi placere memorat; hic verò, vt *cap. 2. num. 17.* vidimus, damnat mortalis generatim quæcunque huiusmodi consuetudinem, vbi non est, introducit.

III. *Tum quia eadem ratione damnatur mortalis.* II. Probatur, quia ratio vnica, quã Doctores *c. 2. eodem nu. 17. & 18.* enumerati, ad notam peccati mortalis illis, quæ talem corruptelam primò inuehunt, imponendam afferunt, ex æquo tam mulieres peregrinas, quàm indigenas complectitur, vt palàm est. Aiunt enim, quum mulieris nudum pectus, spectata humana conditione, libidinis incitamentum sit, etiam vbi consuetudine iam tritum est; multo tamen magis ad Venerem incitare, vbi insolitum est, quum insolita, vt constat, magis moueant, ac proritent. Quæ planè ratio & peregrinas quoq; vrget, & fortè has magis, si formosæ sint, quàm indigenas, quippe quæ non solum inusitata pectoris nuditate, sed nouâ quoque ipsa personarum peregrinitate, & pulchritudine aspicientes magis vrunt. Quæ etsi fortè minus formosæ sint, quàm indigenæ, ipsa nouitate & facie, & pectoris detecti periculosiorem illecebram oculis aliorũ exponunt.

IV. *Tum quia ipsa magis a DD.* III. Probatur, quia ipsum verbum introducendi nouam consuetudinem, & peregrinam morem, secundum moralem æstimationem hominum extraneas, & peregrinas personas, a quibus introducitur, magis indicat, quàm indigenas, & domesticas, quæ illum recipiunt, vt patet; longè enim frequentiùs peregrini peregrina inducunt, quàm indigenæ, adeoque & præsumptio pro illis semper militat. *notatur.*

V. *Tum quia alioqui & cætera corruptela simili prætextu excusarētur.* IV. Probatur, quia si ratio peregrinitatis has excusaret, eadem facilitate, & prætextu & alias quascunque consuetudines honestati infestas, si a peregrinis inueherentur, excusaret; atq; ita sine peccato fas esset inducere morem promiscuè osculandi mares, & feminas alicubi vsitatum in alia loca, vbi insolentissimus est, adeoque & cõsuetudinem tangendi mutuo nuda nuda pectora inter feminas, & viros, vt *cap. 2. num. 5. & seqq.* argumentatus sum. Imò iuxta opinionem Baldelli *ibid. num. 6.* expositam, si Indæ in Brasilia nudæ prorsus incedẽtes, ob consuetudinem nulli turpitudini sunt obnoxiæ, possent hæ sine crimine in Italia nudæ pariter more suæ patriæ incedere, eodem prætextu patriæ consuetudinis a culpa liberæ. At hoc absurdissimum, & falsissimum est, illudq; etiam de promiscuis osculis tactuque pectorum absonum, ac temerarium. Ergo.

VI. *Tum quia tenentur se loco conformare in quo degunt, ne scandalo sint.* V. Denique probatur, quia sicut peregrini, vbi alibi domicilium acquisiuerunt, quantum ad præceptorũ Ecclesiasticorum, ieiuniorum, festorum, &c. obseruantiam, tenentur se loco, in quo illud compararunt, conformare; ita etiam quantum ad consuetudines, quæ cum offensione coniunctæ sunt, eo in loco, in quo illæ scandalo sunt, hoc est, spiritualis ruinæ occasionem præbent, iisdem consuetudinibus, lege ipsa naturæ ad id obstringente, abstinere, vt liquet.

VII. *Etsi nõ dum ibi* Quæ sanè rationes euincunt etiam easdem peregrinas, etiamsi domicilium

domicilium comparãt. lium in aliena regione non compararunt, neque tamdiu ibi moratæ sunt, vt illud comparare possent; si tamen longo tempore ibidem iudicio prudentis æstimando substiterunt, & pectus contra morem indigenarum detegunt, mortiferè delinquere, vt eas applicanti patet. Neque verò vllum incommodum hæ queunt prætexere, quia, diu manentes in eodem loco, pectus commodè tegere queant, sicut indigenæ. Alioqui si pro cuiusque appetitu, & passione grauia incommoda comminisci, & fingere liberum est, de præcepto caritatis vitandi aliena peccata actum ferè est. Ex quibus solutio triplicis prætextus *nu.* 1. propositi manifesta est. Tenentur quippe peregrinæ iuri libertatis, & patriæ consuetudinis cedere, vbi in extranea regione a præcepto diuino, & naturali de vitando pusillorum scandalo, quod ex tali nuditate pectoris in tali regione contingit, omnino eliditur, vt perspicuum est. Neque aliud incommodum hîc interueuit, nisi quòd varij Confessarij, vt se eximant ab obligatione admonendi peregrinas mulieres, præsertim matronas, & Dominas, vt pectus tegant, easque ad id, vt tenentur, compellant, voluntariè, ac frustra excogitant.

VII, *Peregrina nudantes pectus, vbi mos non est, sufficiat scandalo alijs esse, delinquũt lethifere.* Dico II. mulieres peregrinas more suæ patriæ pectus nudantes in aliena regione, in qua talis consuetudo non est, etiamsi nullum in ea domicilium acquirant, neque diu commorentur, sed tanquam vagæ, vel itineris gratiâ breui admodũ tempore ibi maneant; si talem nuditatem alijs scandalum, seu occasionem ruinæ spiritualis præbere animaduertant, peccare secundùm rem ipsam mortaliter. Quam conclusionem probo, quia sicut nemo a mortali excusaret feminam, quæ præter morem loci sese a collo vsque ad cingulum nudaret penitùs, & ita vel semel tantùm per oppidum, certa à varijs viris se conspiciendam, discurreret, quia censeretur verè dare scandalum activum, & occasionem proximam ruinæ spiritualis, quam facile sine graui incommodo posset vitare: ita prorsus peregrinæ nudato pectore præter consuetudinem indigenarum, extraneam regionem, aut vrbem vel semel tantùm percurrentes, compluriumq; virorum in oculos incurrentes, probabile periculum turpium appetitionum, & mortalium delictorum sufficienter ingerunt, vt facilè ex dictis deducitur, quod nullo negotio, si vellent, aliquo lineo panno, aut velo nigro, vel vtcunque colorato, sed denso, & non pellucido pectus sine vllo sui notabili incommodo tegentes, possent illis subtrahere, vt constat. Neque opus est, vt habitum alium nouâ impensâ induant, sed satis est, vt eodem retento, indusium interius, facillimo vnius frustuli linei candidi additamento, vsque ad colli radicem attollant, vt euidens est. Quanuis verò morale periculum imminere non videatur, vt tam breui tempore indigenæ huiusmodi ambulatorium exemplũ statim sint arrepturi; tamen ad creandum aspicientibus viris graue, & proximũ periculum mortalium concupiscentiarum vel tam breue tempus sat superque est, vt ex cotidiano vsu in similibus casibus perspectum est. Certè grauissimum præceptum de vitando pusillorum scandalo, & peccato a Christo Domino tam seuerè inculcatum pluris omnino faciendum est, quàm vt adhibere simile velamentum ad declinandam proximorum grauem ruinã, onus, vel incommodum notabile meritò iudicetur. Ergo nisi id adhibeant, peccant mortaliter. Confirmatur hoc ipsum ex doctrina tam in hac, quàm

in

in prima disputatione sæpius repetita, & variè explicata, quæ hîc pariter rata proportione vrget, vt experienti patet.

VIII. *Nil per se naturæ rei.* Dixi tamen *secundùm rem ipsam*, vt innuerem, me hîc more Doctorum de obiecto talis quæstionis loqui, nihil morantê externas circumstãtias ignorantiæ, inaduertentiæ, impotentiæ, &c. quæ tum ab hac, tum ab alijs culpis excusant, vt notum est. At singillatim id ego hoc loco cõmemorandum duxi, quia in huiusmodi casu ignorantia, atque inaduertentia ordinariè, vt reor, interuenit, & feminis incogitantibus præsidio est.

IX. *Neque excusãtur vxores Legatorũ &c. si habitũ scandalosũ gerant.* Dices I. Quis vxores Legatorum Venetorum, Gallorumue, vel militarium Tribunorum Belgicorum, aut Germanorum ad patrios habitus in extraneis regionibus mutandos obligat? Respondeo; si tales habitus nullam peccati mortalis proximam occasionem alijs præbent, nullum virum doctum eiusmodi vxores ad quicquã mutandum obstringere; sin autem præbent, omnes Doctores *cap. 2.* recensitos, qui nullam peregrinam excipiunt, obligationem tollendi similem occasionem tecto pectore ijsdem vxoribus imponere. Nec sapiens vllus dixerit, fas esse cuiuis peregrinæ dare in externa regione occasionem ruinæ spiritualis, vt liquet.

X. *Quæ sine intõmodo q̃ sit omittere.* Dices II. Fore scandalum acceptum, & non datum; passiuum, & non actiuum. Sicut enim quum quis ex iusta causa quidpiam, quod alteri est occasio ruinæ, facit, vt sumens pecunias mutuas ab vsurario ad creditorũ, vel carceris in quo est, vexationem redimendam, quas aliunde sine vsura nancisci nõ potest, minimè delinquit, etiamsi delinquat ipsemet Vsurarius, vt tradunt communiter Doctores; ita non peccant prædictæ vxores, quia iustam caussam habent, gestandi propriũ habitum in aliena regione iuxta proprio patriæ consuetudinẽ. Respondeo tamen obiectionẽ non posse ab eo fieri, qui Bonacinam, Baldellum, & alios Auctores ante recensitos inspexit sedulò, atque expendit. Nam hi, quum docuissent mortaliter eam, quę more detegendi pectoris in extraneam regionem inuehit, peccare; statim Heluetios, qui more patrio imaginem membri virilis ex scrutis, & pannis cõfectam præ se ferunt, etiam in extraneis regionibus, excusant. Excusant verò, quia moraliter constare aiunt, nullam peccati mortalis occasionem moralem ex eiusmodi imagine oriri: *Quamquam excusãtur extranei imaginẽ membri virilis ostendẽtes.* quum experientia, inquiunt, indicet, harum vestium aspectu homines non induci ad peccatum. Ergo quum habitus ad peccatum inducit, nullo modo ijdem Doctores peregrinos excusant, neque iustam excusationis caussam iudicant, quòd ille habitus in ipsorum patria sit vsitatus, alioquin vno verbo se potuissent expedire dicentes, id non obstare, quum Heluetij peregrini extra propriam patriam sint, habeantq; ius gestandi patrios habitus etiam in aliena regione, vtcunq; homines ad peccatum ij inducant; quod nemo Doctorum somniare audet.

XI. *Non tamẽ qua multis annis, vbi mos non est pectus detexisse, licet alia imitata nõ sint.* Dices III. Quid si aliqua mulier nudo pectore in extranea regione cõtra indigenarum morem multis annis incesserit, nec tamen vlla exemplũ eius secuta est, excusaturne a mortali? Respondeo negatiuè. Ratio est, quia contingit aliquando scandalum, seu occasionem spiritualis ruinæ ab aliquo alteri dari, & tamen ab hoc in virtute firmo, & constante minimè accipi, scandalumque esse actiuum sine passiuo; nec propterea excusari eum, qui actiuum dedit, vt communiter docent Theologi cum D. Thoma 2. 2. q. 43.

art. 1. ad 4. & supra *disp.* 1. *cap.* 5. §. 1. notaui. Sic in proposito talis mulier dedit scandalum actiuum alijs, etsi aliæ seu in virtute fortes, seu patriæ consuetudinis tenaces passæ non sunt. Deinde, quum ratio scandali hîc in eo sita sit immediatè, quia insolita magis ad libidinem mouent, vt Doctores tradunt, huiusmodi ratio in tali muliere, quæ eo insolentiùs nudum pectus tamdiu gestauit, quò nulla alia eam imitata est, adeoque & ad libidinem magis pellexit, semper perseuerauit. Etsi autem cæteræ eius exemplum amplexæ non sunt; quis præstare ausit, neminem aspectu eiusdem pectoris nudi Venereis flammis arsisse? Frustra id fingitur. Reclamat experientia, reclamat ipsa præsumptio, reclamant Scripturæ sacræ, reclamant Patrum, ac Doctorum testimonia. Ergo quamuis aliæ feminæ pectus exemplo illius minimè nudarunt, ea tamen a culpa mortali dati actiui scandali non eximitur, nisi ignorantia excusetur.

An mulieres, quæ in præsens Mediolani nudant pectus, delinquant mortiferè. Cap. IV.

I. *Proponitur quæstio.* EX hactenus stabilita doctrina facilè similem casum, de quo consultus fui, expedio, an feminæ, quæ Mediolani detecto pectore iam incedũt, lethaliter peccent. Non vtar modò ad hanc quæstionem enodandam ijs argumentis, quanquam infestis valdè, quibus nuditatem muliebris pectoris, vtcunq; etiam vsitatam, & consuetudine roboratam vexaui, aut vexari quàm maximè, non tralatitiè, vt opinor, demonstraui: sed aliam ingrediar viam, quam vt rectè insistam, explorandum priùs, quæ consuetudo habitus, vel ornatus feminei circa nuditatem pectoris Mediolani iam in possessione sit; de qua vt constet,

Præmitto in antecessum I. Mediolani peculiari lege municipali vetitum esse, ne vlla mulier pectus in ornatu, aut vestitu vllo modo detegat: quæ lex in Statuto Mediolanensi volumine 2. *cap.* 464. *tit. de scollaturis, & alijs moderandis*, totidem hisce verbis perscripta est. *Nulla mulier cuiuscunque status, vel conditionis existat, debeat audeat, nec præsumat portare, seu deferre, nec tenere aliquam vestem, nec giuppam, nec scollaturam, taliter, quòd videri possint mamillæ, nec pectus etiam discoopertum, nec etiam cum cauda, quæ trahatur per terram sub pœna comprehensa in primo statuto huius Rubricæ generalis applicanda, vt supra.* II. *Lex municipalis Mediolani vetat feminas nudare pectus.*

Præmitto II. ex vi istius legis neminem ad culpam Theologicam grauem obligari, quum talis obligatio, dato etiam quòd seculares Principes ad culpam quoque, & peccatum queant obstringere, neque ex pœna apposita, quæ leuis admodum est, pecuniæ tantùm, etiam perexiguæ soluendæ; neque ex grauitate verborum ipsius legis, quæ nihil tale sonant, colligatur, vt manifestum est. Hinc III. *Nulla tamen eã violãs grauiter id circo peccat.*

Dico I. Mediolani nondum introductam esse legitimam consuetudinẽ nudandi muliebris pectoris, quæ opposite legi eam prohibenti, aut contrariæ consuetudini inueteratæ eiusdem tegendi sufficienter deroget. Quod patet. IV. *Consuetudo nudandi pectoris feminei Mediolani nulla adhuc legitima est.*

I. Quia aliquæ tantùm ferè ex nobilibus hunc nouum nudandi pectoris morem amplexæ sunt; reliquæ verò prope omnes (exceptis meretricibus, & prostitutis, a quibus id nudari non mirum) seu ex mercatorum, seu ex plebeiorum genere, seu ex ignobilibus quibuscunque, quarum numerus fine com- V. *Quanquam hæ perpauca sunt.*

comparatione superat omnes nobiles feminas huius Vrbis, nedum earum solùm, quæ pectus aperuerunt, perseuerant tecto pectore incedere, neque nouam corruptelam sibi persuaderi passæ sunt.

VI. *Quibus etiã talis nuditas exprobratur.*

II. Quia iste mos a consuetudine vetere huius Vrbis adeo alienus est, tantaque cum offensione communitatis coniunctus, vt nobiles feminæ, quæ tecto sunt pectore, numerus scilicet longè maior, indignabundæ cæteris paucis nobilibus honestis (de quibus tantùm hic sermo) quæ nudarunt idẽ pectus, talem nuditatem velut probrum exprobrent, easdem irrideant, ludosque faciant, quin etiam pueri de triuio conuicia ingerant.

VII. *Apparet quoq; paucitas nudantiũ in ipsis concursibus.*

III. Quia in numerosissimis nobilium feminarum concursibus, quæ diebus festis ad templa alicuius Indulgentiæ piacularis gratiâ frequentata longissimo curruũ ordine de more fiunt, paucissimę omnino ex nobilibus nudo pectore, reliquæ autem nobiles omnes longè plurimæ tecto, conspiciuntur, vt viri fide dignissimi datâ operâ, vt id notarent, submissi, syncerè testificantur. Vnde inito ante annum numero, vix octodecim honestæ, quæ nudent pectus, in tota Vrbe inuentę sunt: nunc autem corruptela ad pauciores adhuc redacta videtur. Sed demus esse triginta, vel quinquaginta, adhuc istæ respectu aliarum nonnisi paucissimæ sunt, vt liquet.

VIII. *Noui tasque corruptela aliunde indicatur.*

IV. Quia hæc eadem nudi pectoris muliebris nouitas ita cum opposita consuetudine sese tuente pugnat, vt non nemo ex Sartoribus, scrupulo perculsus, noluerit vestem muliebrem cũ aperto pectorali conficere, aut designare. Quicquid verò sit, licitè ne, vel secus id præstare potuerit; certè nouus scrupulus, qui hominem innasit, nouitatem rei inueteratæ consuetudini aduersantem ostendit.

IX. *A Concionatoribus quãqualibet nota mortali culpa notatur.*

V. Quia varij Concionatores viri docti, & prudentes in publicis templis Mediolani anno 1646. ac sequentibus rotundissimè prædicarunt peccare mortaliter mulieres nudo pectore in tali vrbe incedentes, atque huiusmodi peccati mortalis incurrendi intorto fulmine a tali corruptela deterrere iustissimè, & sanctissimè (vt ex dictis elicitur, & paulò post meliùs constabit) conati sunt. At talis eorum doctrina, & prudentia, si consuetudo nudandi pectoris muliebris Mediolani iam esset legitima, iuxta opinionem ferè vulgatam *cap. 1.* expositam, quæ talem nuditatem consuetudine honestari putat, minimè subsisteret, vt patet. Ergo præsumendum est, viros eiusmodi doctos, & prudentes priùs moraliter certos fuisse redditos de noua corruptela irruente, & stabili possessione veteris consuetudinis repugnantis, nec voluisse ex opinione Angeli, & aliorum iam minimè receptá vulgo tantos clamores edere, sed in sententia ab omnibus quoque planè probata.

X. *Consuetudo legitima non est sine consẽsu maioris partis populi.*

VI. Quia consuetudo, vt sit legitima, & valida, essentialiter, & pro substantia requirit consensum populi, vel totius, vel ad minimum maioris partis, vt Doctores cuncti sine controuersia decernunt in *cap. frustra, dist. 9.* vbi Barbosa in *Collectaneis n. 6.* refert Gloss. Mich. Grass. Valasc. Mascard. Cenall. Cardos. Rebell. & Suarez, quibus addo Montesinum *par. 2. tract. 2. disp. 23. q. 13. num. 220.* & Dianam *part. 6. tract. 5. resol. 15.* At certum est maiorem partem populi Mediolanensis, & longè maximam, ne dum maiorem, partem tali corruptelæ nouæ minimè consensisse, sed constanter repugnare, vt mille testimonijs, & ampliùs conuinci potest. Ergo certum est,

Qualis Mediolani nõ est nudandi pectoris feminarum.

 Me-

Mediolani dictam consuetudinem nudandi muliebris pectoris non esse receptam, ac proinde nec consuetudinem esse, sed corruptelam.

XI. *Vt reuincitur ex repugnantia Archiepiscopi.* VII. Quia id multo adhuc magis confirmatur grauissima auctoritate Eminentissimi Cardinalis Montij Archiepiscopi, qui aliquando cum Religioso viro de hac nudandi feminei pectoris nouitate sermonem habens, & negauit apertè adesse talem consuetudinem Mediolani, & addidit expressè illas, quæ pectus detexerat, paulatim se reducere ad antiquum aliarum morem tegendi. Neque priuatim tantùm id dixit, sed multo magis publicè declarauit, dum sollicitudine planè pastorali Concionatoribus Vrbis sæpius seriò commendauit, vt in nouitatem huiusmodi acriter inueherentur. Imò verò quum ex dictis *disp. 1. cap. 7. §. 11. num. 157.* constet, habitum bonis moribus noxium, posse ab Episcopo sub excommunicatione prohiberi; idē Cardinalis Eminentissimus vulgari, ac denuntiari meritò iussit, si monita a se edita satis curando morbo non essent, alia remedia efficaciora a se fore adhibenda, etiam reseruando sibi talem casum, & præcipiendo, ne ad Sacramēta admitterentur illæ, quę pectore detecto ad ea accessissent; quemadmodum de facto nonnullæ admissæ hac de causa ad Sacramenta non sunt, sed reiectæ. Ex quibus compertissimum est, Eminentissimum Archiepiscopum tum per se, tum per Concionatores tali pectoris nuditati repugnasse. Ergo certum est, eam nuditatem nulla adhuc legitima consuetudine esse potitam.

XII. *Vnde nō potest dicta consuetudo esse rationabilis.* VIII. Quia consuetudo legitima, vt possit oppositā legem, vel consuetudinem abrogare, requirit necessariò, vt sit rationabilis, quemadmodum *cap. 1. num. 34.* animaduerti ex omnium Doctorum consensu. At nullo modo potest esse consuetudo nudandi pectoris muliebris Mediolani rationabilis, dū Archiepiscopus Eminentissimus ibi per Concionatores declarat corruptelam esse detestabilem, iubetque eam ab alijs vehementer increpari, ac præterea significat, sibi adeo non ferendam videri, vt si opus etiam sit, in casus reseruatos referatur.

XIII. *Nec id potest præscribi, reclamante ipso Archiepiscopo.* Confirmatur validè, quia etiāsi apud Doctores controuersum sit, vtrum ad validam consuetudinem stabiliendam necessarius sit consensus Principis; & opinio receptissima definiat satis esse, quòd sit consuetudo rationabilis, & tempore debito præscripta, vt hoc ipso censeatur adesse tacitus, & sufficiēs Principis consensus, vt videre est tum apud Lessium *lib. 2. de Iust. cap. 6. num. 46.* tum apud Dianam *par. 6. tract. 5. resol. 13.* tum apud alios passim: nihilominùs certum apud omnes est, quoties consuetudini expressè contradicit Princeps, eamque expressè tanquam corruptelam, non tantùm in futurum, sed actu in præsenti damnat, non posse illam vllo modo, dum ita actu damnatur, esse legitimam, aut validam, nec vires vllas acquirere, vt ex iisdem Auctoribus manifestum est, & ratione quoque planissima conuincitur. Nam sicut in potestate Principis est legem condere, & etiam abrogare; ita etiam consuetudinem potest, si vult, tollere, vt tradunt omnes. Ergo dum consuetudini actu apertè resistit, & declarat eam esse corruptelam, sufficienter eam elidit, atque oppositam legem, vel consuetudinem, incolumem, illæsamque conseruat. Atqui ad Episcopum tanquam ad Ecclesiasticum Principem spectat auferre prauas suæ Diœcesis consuetudines, argumento *cap. abolendæ, de sepulturis,* vt notant ibi Abbas *num. 3. & in cap.* *Episcopi verò est prauas suæ Diœcesis cōsuetudines abolere.*

ex.

ex frequentibus, num. 4. de instit. Angelus in Summa, Verbo, Archiepiscopus. num. 1. Erasmus a Cochier de Iurisdict. Ordin. par. 4. q. 15. & sequitur Barbosa, in dictum cap. abolendæ num. 8. certumque est in hac materia nudandi pectoris muliebris, quæ ad mores pertinet, & in animarum perniciem redundat, non solùm Principem secularem, sed multo magis Ecclesiasticum, qualis est Episcopus, esse agnoscendum. Sic enim & in plerisque alijs caussis, vbi animarum damnum emergit, forum Ecclesiasticum, vt in vsuris, in adulterio, & in plerisque alijs sese immiscet. Vnde dubium non est, quin Eminentissimus possit hanc muliebris pectoris nudationem casum reseruatum statuere, & censuræ quoq; interdicti, vel excommunicationis subijcere, vt ex Doctoribus disp. 1. cap. 7. §. 12. num. 157. relatis testatum est, quod sanè nullo modo posset facere, nisi spirituali Principis iurisdictione in hac materia niteretur, vt liquet. Ergo quum Eminentissimus Archiepiscopus Princeps Ecclesiasticus sua iurisdictione vsus, nouitati nudandi pectoris muliebris expressissimè per Concionatores, vt narraui, contradixerit, eamque velut corruptelam damnarit, non potest illa in legitimam, & validam consuetudinem vllo modo transire.

XIV. Et aliàs foret ad huc corruptela. Confirmatur præterea, quia etsi neque Archiepiscopus, neque Concionatores irrumpentem hanc corruptelã improbassent, neque reclamando prohibuissent; adhuc talis corruptela, vtcunque etiam cunctis foret vsitata, legitimæ consuetudinis priuilegium obtinere non posset; siquidem adhuc foret irrationabilis, atque adeo etiam nulla. Quum enim talis vsus, quanuis omnino peruulgatus, honestis moribus grauiter adhuc obsit, vt cap. 1. solidè ostendi, non potest vllo modo esse rationabilis, ac proinde neque in legitimam consuetudinem migrare potest, vt ibidem planum feci.

Dico II. Mulieres, quæ nunc Mediolani nudo incedunt pectore, peccare mortaliter. Hæc conclusio sequitur necessariò, ac euidenter ex dictis. Nam quum iam demonstrarim, nudãdi feminei pectoris consuetudinem legitimam Mediolani nullam esse; supra autem cap. 2. docuerim omnes, quæ morem talis nuditatis inuehunt, vbi non est, lethiferæ culpæ esse obnoxias, ineluctabili consecutione fit, hodiernas mulieres, quæ talem consuetudinẽ Mediolani, vbi non est, de se inferunt, peccare lethaliter, vt patet. Quæ doctrina, & conclusio ijsdem omnino argumentis, quibus cap. 2. conclusio prima, & secunda luculenter probata est, abunde conuincitur, nisi quòd nonnullæ aliæ circumstantiæ præterea notandæ sunt, quæ hanc multo adhuc fortiùs corroborant. Nam XV. Quæ Mediolani nudãt pectus feminæ in præsens, peccant mortaliter.

1. Quum initio vna, vel altera tantummodo ex honestis matronis pectus nudasset, contagio mali exempli tam dilatata est, vt aliquot iam ferè peruerterit, lõgeq; etiã plures sine dubio peruertisset, nisi zelus Eminentissimi Pastoris illam per Concionatores, & alia remedia valde repressisset. Tamen aliquæ etiam eo processerunt, vt non tantùm pectus, sed vbera quoq; detexerint; atque adeo dant occasionem, & cooperantur, vt aliæ etiam omnes vbera nudent; ita corruptelã in dies latius grassante, verendum vt sit meritissimo, ne ad multo adhuc turpiora procedatur, excussoque semel pudoris fræno, obscœniora introducãtur, nisi efficacia remedia tanto malo tempestiuè admoueantur. Atqui tam graui corruptelæ partim inductæ, partim imminenti, omnes, quæ modò nudant XVI. Vt palã magis fit.

dant Mediolani etiam solùm pectus, multoque magis quæ etiam vbera cooperantur, vt moraliter certum est; & quidem sine vlla iusta causa, sed merè voluntariè, quum sine vllo incómodo tegere possint tā pectus, quàm vbera; sicut tegendo hæc, & illud hactenus a tot seculis, nihil damni, nihil incommodi expertæ sunt. Ergo omnes istæ, quæ insuetā huiusmodi pectoris nuditate, sed voluntariā tam multos ad libidinem vehementer prouocant, tamque perniciosum castitati morem sine iusta causa, & nullo graui incommodo impulsæ, voluntariè inducunt, mortaliter delinquunt.

XVII. *Præsertim. quatalis nuditas propria meretricū est.*

II. Nudandi muliebris pectoris mos, quem iam Mediolani nonnullæ ex honestis quoque vsurpare cœperũt, antehac solis meretricibus (sicut modò etiam est) fuit vsitatus ad lasciuiā prouocandam, vt innumeris propè testibus conuinci potest. Vnde constat planissimè, quàm magnā vim pelliciēdi ad libidinem hæc nudorum pectorum nuditas Mediolani insitata habeat, quādo a solis meretricibus priùs libidinis accendendæ gratiā adhibita est. At gestare habitum meretricium peccatum mortale est, vt *disp.* 1. *cap.* 7. §. 7. *num.* 80. *& seqq.* obseruaui. Ergo. &c.

XVIII. *Repugnatque consuetudini.*

III. Certum est omnem ornatum immodicum esse culpæ saltem venialis reum, vt *disp.* 1. *cap.* 2. docui. Certum item, nuditatem feminei pectoris hodie Mediolani a paucis reliquo ornatui superadditam repugnare consuetudini multo maioris, ac maximæ partis, cultumque esse planè immoderatum. Ergo nulla potest habere ius ad talem nuditatem, neque ratione consuetudinis eam excusare a mortali. Consequentia patet, quia immoderatus ornatus si quo modo moderatus, retento eodem prorsus cultu, potest euadere, adhoc necessariò exigit, vt sit vsitatus, & consuetus: alioqui dum manet immoderatus, vt priùs, neque a consuetudine legitima honestatur, non potest assignari, vnde moderatus censeri prudenter queat. Ergo, quum hodierna nuditas feminei pectoris sit cultus immoderatus, neque consuetudine legitima honestetur, non potest ratione consuetudinis a mortali excusari.

XIX. *Et valde ad malum prouocat.*

IV. Certum item est ex *disp.* 1. *cap.* 7. toto dari notabilem ex immodico ornatu prouocationem libidinis, eamque esse lethalem, etiamsi cultus alioqui, pudenda non detegat &c. vt tradunt omnes Doctores, vt *ibidem* vidimus. At exploratum etiam est, inter omnia ornamenta, nulla magis vehementer ad libidinem proritare, quàm fucum, & nuditatem pectoris femineī, multoque magis hanc, quàm illum, vt *disp.* 1. *cap.* 7 §. 2. *& disp.* 2. *cap.* 1. probaui. Ergo exploratum pariter est, ab hodiernis feminis Mediolani pectus adhuc nudantibus viros ad Venerem valde prouocari. Consequentia est aperta, quia ex cunctis ornamētis ad libidinem accendentibus nullū magis pellax, quàm nudum mulieris pectus &c. Ergo tales feminæ delinquunt mortiferè.

XX. *Nec rationalis esse potest.*

V. Non potest vlla consuetudo, quæ ad peccatum homines communiter solicitat, nec leniter, esse rationabilis. At consuetudo nudandi feminei pectoris, vbi etiam in vsu totius communitatis est, adhuc ad lasciuiam valde vt plurimum viros solicitat, vt *cap.* 1. monstraui, ac proinde nequit esse rationabilis. Ergo prætextu huiusmodi consuetudinis hodiernæ mulieres nudantes hîc pectora, a mortali eximi nequeunt; quandoquidem ea non legitima consuetudo, sed corruptela est.

VI. Quum

XXI. *Et iure naturali vetita.* VI. Quum talis nuditas sit immoderatus planè ornatus, atque ad libidinem valde incitet, iure naturali, & diuino prohibitus est, ac proinde nullâ consuetudine humanâ honestari potest, vt *cap.* 1. planum feci.

XXII. *Tum ob alias etiam rationes.* VII. Ac postremò, cuncta argumēta, quæ *cap.* 1. pro secunda sententia deprompsi, hanc etiam conclusionem prorsus euincunt. Quin reliqua etiā argumenta ex *cap.* 2. repetenda sunt, atq; huc applicanda, quò veritas hęc, sublatâ omni dubitatione, ad liquidum perducatur.

XXIII. *Etsi hodiernæ feminæ nudātes Mediolani pectus non sint primæ, adhuc lethiferè delinquunt.* Dices I. Mulieres, quæ iam Mediolani nudant pectus, non sunt primę, quæ hunc morem inducunt, sed aliæ, quæ præcesserunt. At Doctores non damnant culpæ lethiferæ nisi primas, quæ illum inuehunt. Ergo hodiernæ illæ immunes sunt talis culpæ. Respondeo ab adductis Auctoribus *cap* 2. lethiferæ culpæ damnari omnes illas, quæ nuditatem pectoris muliebris, vbi consueta nō est, introducunt, omnesq; istas appellari primas. Nam quamdiu a maiore parte populi lex, vel consuetudo per contrariam consuetudinem non abrogatur, ea integra manet, & suam possessionem adhuc retinet, vt hic in prima conclusione probaui. Atqui Mediolani & consuetudo, & lex est, vt mulieres omnes tectum gerant pectus, neq; huic hactenus a maiore parte populi derogatum est, vt *ibidem* significaui; atque adeo & sua possessione adhuc potitur, & adhuc obligat; quamuis obligatio sub mortali non a lege præcisè, quæ ad solam pœnam, nec grauem, vt dixi, obstringit, sed a dato scandalo nascitur. Atqui omnes illæ, quæ modò Mediolani pectus nudant, contra vrbis consuetudinem, & legem faciunt, vt cōstat, dicunturq; & sunt primæ, quæ contrariam consuetudinem, quātum possunt, facto ipso intrudere incipiunt. Alioqui interrogo; quænam sint, vel fuerint primæ? Plerumq; vna sola est, quæ primò, & prima initium deprauandæ consuetudinis, vel legis facit. Ergo hæc sola in culpa, & reliquæ omnes inculpatæ? ridiculum, & falsum, & contra Doctorum omnium sensum. Quod si & aliæ præter primam culpabiles sunt, vt reuera sunt, certè nonnisi, quia malæ consuetudini inuehendæ cooperantur, vt liquet. At hoc ipsum agunt, quæ hodie Mediolani pectus nudant, vt probatum est. Ergo.

Deinde, ratio, qua Doctores omnes, peccati mortalis notam muliebris pectoris nuditati insolitæ inurentes, nituntur; nempe quòd insueta, atque inusitata magis mouent; etiam hodiernas feminas manifestò cōprehendit. Quum enim contra consuetudinem pectus detegant, iam ex sententia Doctorum omnium tam insuetâ nuditate & ipsæ quoq; magis incitant, ac proinde & delicti mortalis reæ sūt, & cęteris inconuenientibus supra enumeratis obnoxiæ. Explicatur magis, & confirmatur, quia ratio vnica, cur primæ dicantur peccare mortaliter, a Doctoribus assignata ea est, quia contra consuetudinem nudant pectus, atq; ita agentes tam insuetâ nuditate ad lasciuiam valde prouocant, vt ostensum est. Sed etiam quæ hodie pectus Mediolani nudāt, hoc totum præstant, siquidem contra consuetudinem, quæ non adest, nudant, & tali insuetâ nuditate ad libidinem notabiliter incitāt, vt experientia conuincit, de qua paulò post, & iam supra *cap.* 2. ergo & ipsæ lethaliter peccant. XXIV. *Vt magis ostenditur.*

Vnde obiter alium casum indico, ac decido. Si contingeret in aliqua vrbe, in qua omnes tegunt pectus, ab inueterata consuetudine, vel lege, derepente ex cōdicto vna die vel cunctas mulieres, XXV. *Si maior pars mulierum pectus nudaret simul,*

ubi mos non est, omnes simul peccarēt.

mulieres, vel certè maiorem partem nudatis prodire pectoribus, atque ita frequentatis vicibus antiquam, exturbare consuetudinem, vel legem abrogare; peccarent ne istæ, necne? Videntur enim excusandæ ipsámet nouâ consuetudine, quam ipsæmet sufficienter inducunt. Nihilominùs aio has omnes, & singulas mortaliter delinquere consq;, donec iam ipsa consuetudo diuturnitate temporis obtinuit, vt iam ipsa nuditas consueta iuxta Auctores communis sententię minùs moueat, nec censeatur morale periculum, seu occasionem proximam luxuriæ proximo præbere. Vtraque pars efficaciter probatur, & per se etiam patet. Nam primò, quod initio peccent omnes, & singulæ, euidens est, quia si pancæ tantùm nudent, tres vel quatuor contra morem indigenarum; mortiferè peccare existimantur ab omnibus Doctoribus, quia insolitâ nuditate moralem occasionem luxuriæ præbent, vt compertum est. At huiusmodi occasio ex mulierum nudātium multitudine, vel totâ turbâ, vel maiore parte non minuitur, sed augetur initio, quamdiu insolita aspicientibus accidit, vt moraliter indubitatum est. Et licèt ponamus consuetudinem priorem tegendi pectoris per oppositos actus a maiori parte semel bis, ter, diebus ternis frequentatos, & continuatos in ordine ad effectus ciuiles aboleri; adhuc tamen in ordine ad effectum naturalem alliciendi ad malum, manet talis noua consuetudo nudandi a maiori parte intra triduum inducta, intra terminos insolitæ, & inusitatæ nouitatis ad malum multo efficaciùs prouocantis, quàm si tres, vel sex tantùm pectus detegerent, vt certū est; ac proinde a peccato mortali cunctæ, & singulæ istæ simul pectus detegentes non liberantur. Consuetudo enim, quæ iuxta Auctores communis opinionis detegentes excusat, in tantum excusat, in quantum ipsa consuetudo censetur peccandi periculum morale, hoc est, vt plurimum, sustulisse. At in hoc casu talis repentina consuetudo intrusa, huiusmodi periculum non aufert, sed auget, vt iam euici. Ergo a mortali tales feminas simul pectora nudantes minimè excusat, vt planum est. Vnde prima pars responsionis satis probata est; ex qua clarè infero probationem etiam secundæ partis. Nam vbi talis consuetudo initio a maiori parte simul intrusa, progressu temporis obtinebit, vt iam solita, & visitata minùs alliciat ad malum, & morale periculum lasciuiæ tollat iuxta Auctores talis opinionis; simul etiam a delicto lethali nudantes pectora secundùm huiusmodi consuetudinem, eximet, vt clarum est.

Sec° tamen, vbi periculū erit sublatum.

XXVI. Nudantis feminei pectoris insueta homines valde ad libidinem Mediolani incitari vnde constet.

Dices II. Quomodo Mediolani cōstare potest, an noua consuetudo nudandi pectora, quam nunc aliquæ, quātum est de se, tentant inuehere, de facto homines ad peccatum inducat? Respondeo notitiam moraliter certam vehementis huiusce incitationis ad libidinem sufficienter haberi I. quia plurimi viri conuersationis, & imbecillitatis humanæ probè gnari, valde prudentes, & fide dignissimi, experimentisque extra forum confessionis compertis, edocti, id asseuerantissimè testantur. II. quia plerique ex illis, qui gloriantur, quum malè fecerint, neque luxuriam profiteri erubescunt, non diffitentur, sed lætantur nouam suæ libidini escam, atque illecebram inflammanter apponi. III. quia in Confessione Sacramentali plurimi eādem pectoris nuditate ad libidinem se maximè accendi; plurimi alij & in peccatum mortale per voluntariam concupiscentiam lapsos, qui alioqui

solo

solo faciei muliebris aspectu illæsi, vel lethiferæ culpæ expertes euadebant, syncerè fatentur; de qua experientia Confessarij ipsi generalem cognitionem, suppressis nominibus, & circumstantijs, sine vllo frangendi sigilli periculo, dare possunt, vt ex communi Doctorum placito manifestum est, & per hanc viam in plurimis quoq; alijs rebus pleræq; corruptelæ Episcopis innotescunt, quibus remedium ab ipsis adhibetur. Et verò vt Episcopi ad conuenientia remedia applicanda necessitatibus animarum, atq; ad graues delictorum occasiones, quantum sine grauiore incommodo possunt, tollendas grauiter obligentur, necesse minimè est, vt talia scandala in foro externo secundùm apices iuris ipsis probentur; sed satis est, vt hæc illis vnde vnde moraliter constent. Nam vt Pastor ouium necessitati consulere teneatur, satis est, vt hanc quoquomodo compertam habeat. Præterquam quod in præsenti casu ipsi quoque Pœnitentes rogati licentiam expressam talis generalis notitiæ de huiusmodi experientia enuntiandę nullo negotio concedunt. Ego verò nō temerè, neque frustra ita disputo, sed consultis priùs pluribus Confessarijs in hac Vrbe Mediolani versatis, & animarum curationi inuigilantibus; nec nòn percontatis etiam alijs viris permultis grauissimis & prudentissimis, ita prorsùs in praxi contingere, atque hac insolita nuditate pectoris feminei viros ad libidinem valde prouocari, certò didici, moraliterque exploratissimum, ac persuasissimum habeo; vt nihil etiam dicam de meis experimentis tot annorum, quibus audiendis Confessionibus peccatorum vaco.

XXVII. Vnde opposita opinio Porrò sicut in præsenti casu omnia illa argumenta, & Doctorum testimonia, quæ *cap.* 2. produxi, militant, vt dixi; ita quoq; ob eadem argumenta, & testimonia cogor hic huiusmodi conclusionem ita moraliter certam pronuntiare, vt contraria opinio improbabilis planè sit, quippe quæ neq; ab vllo Doctore traditur, neq; vlla ratione alicuius momenti munitur, vt ex dictis tum hîc, tum *cap.* 2. satis perspectum est. *probabilitate caret.*

XXVIII. Et meritò a Cõcionatorib. explosa est. Vnde manifestò deducitur, quàm optimo iure plerique Concionatores Dei Verbum Mediolani in Quadragesima prędicantes, quū monitu Eminentissimi Cardinalis Archiepiscopi Montij in hāc muliebris pectoris nuditatem inusitatā sensim modò irrepentem acerrimè inueherētur, cunctas eas mulieres, quę ita detecto pectore hîc incedunt, peccare mortaliter, non minùs sapientiā Theologicā, quę hoc omnino decernit, vt vidimus, quàm libertate Apostolica, quę nulli respectui, aut quęstui humano mancipata, id clam non habuit, pronuntiarint. Qua in veritate inculcanda quum alij strenuè desudarunt, tum præcipuè R.P. Paulus ab Offida e Religiosissimo Capucinorum Ordine in Cathedrali templo diuinum Verbum disseminans, sæpius, etiam coram Eminentissimo Archiepiscopo, grauissimè, ac verissimè anno 1646. perorauit.

XXIX. Talis gi corruptela carpii etiā a Causfino. Verùm ante, quàm hac de tabula manum tollo, ne quis fortè muliebris leuitatis, & vanitatis patronus me nimiæ seueritatis accuset; lubet hoc loco, quæ ad consuetudinem nudandi muliebris pectoris non dico, recèns, ac denuo introducendam, quam solam hîc reprehendo, sed introductam iam, dudumque in Galliā inueteratam improbandam, exagitandamque Nicolaus Caussinus, non Germanus, non Hispanus, non Italus, sed Gallus, atque in Gallia degens, spiritu nullis humanis respectibus victo, Apostolicaq;

caq; omnino libertate luculenter edisserit, totidem verbis commemorare. In eo enim libro, quem *Imperium rationis in passiones* inscripsit, *tract.* 1. *diuis.* 8. vir Religiosissimus, & doctissimus ex Italico idiomate, quo priùs e Gallico donatus est, Latinè a me fideliter in præsens redditus, huiusmodi corruptelam illic peruagatam, & consuetam sic perstringit.

XXX. *Tanq scandalosa.* » Neque his cunctis ornamentis, atq; » illecebris feminarum appetitiones vel » tantillum leuari possunt: necesse præ» terea est, vt pectorum nuditati lasciuus » ventus ludibundus blandiatur, quod a » Deo tanquam probrum sexui propu» diosum, naturæ iniurium, & officio ci» uili scandalosum reprobatur. Hę sunt » mamillæ lamiarum, de quibus Prophe» ta in suis lamentationibus loquitur, » quæ nulli sunt vsui, nisi amantium im» puritati nutriendæ, luxuriæque lactan» dæ. Mulier, quę pandit id, quod oper» tum esse par est, aliquando id abdere, » quod necessariò publicabitur, coge» tur. Virgo, quę sui nuditatem corpo» ris ostentare voluptati habet, manife» stò prodit, se non ampliùs esse tam pu» dicam: quantum hinc vestium exuit, » tantum ignominiosarum macularum » illinc induit. Iubet Deus per suum » Prophetam, vt feminæ *auferant adulteria de medio vberum suorum*. At hę » a pectoris nuditate ordiuntur, quo de» inde omnes corporis partes detegant. » Nulla ampliùs huius vitij ratio habe» tur, quandoquidem malum immortale » est, quod tot manibus, vt noceat, præ» ditum est, at ne vno quidem oculo, vt » se noscat. Heu! Si quæ amoris scin» tilla erga Christianam Rempub. tan» geretur, si quæ diuinam Maiestatem » vel tantulo affectu prosequeretur, de » subito in seipsâ omnem huiusmodi li» centiam damnaret, moltoque pluris » Sanctorum concilia, quàm cæcarum

Lamiæ nudauerũt mammam, lactauerũt catulos suos. Thren. 4.

Osee 2.

animarum consuetudines æstimaret. » Neque o matronæ, vestram hac in re » innocentiam obducite; vos scilicet nō » delinquere. Nam quæ in ornamentis » luxui indulget mulier, instar regionis » a latronibus infestatæ est, in qua si » eius Dominus latro non est, certè ta» men infamiâ notatur. Vos vestro » corpore pœnitentem Euam, quæ sim» plicibus pellibus tecta erat, repræsen» tatis; & vos sine vllo modo eam inter » Mundi pompas gestare pergitis. Om» nia hæc, inquit Tertullianus, nil nisi or» namentum, & apparatus mulieris pe» nè elatæ, qui pompæ funeris ipsius po» tiùs, quàm corporis cultui congrue» ret: *damnatæ, & mortuæ mulieris impedimenta, quasi ad pompam funeris constituta*. Miseremini tam numerosæ » multitudinis, quæ præceps ruit, mise» remini vestri ipsarum. Incipite mo» destæ, & temperatæ vitæ in ornamen» tis viam inire, in vestra conuersatione, » in vestris recreationibus, vbi cuncta » loquantur, cuncta prædicent, cuncta » spirent odorem virtutis. En singula» re antidotum, vt importunitatem, » quæ puritatem oppugnat, arceatis. » Nam hi ad mulieres non accedunt, » nisi eas reputent arces ad ostium ini» mico patefaciendum, atque ad agen» dum confestim de deditione faciles. » At vultus qui Christianam formam ge» rit, omnes Mundi amores tam citò » propellit, quàm vitis flos fugat Ser» pentes. Hactenus Caussinus. »

De habitu mulierum.

Insigne

Insigne de nudo muliebri pectore tegendo exemplum, & documentum ab excellentissima D. Margarita Vazquez Coronada ex gente Columba matronis Mediolanensibus datum.

Cap. V.

I. *Exemplum Margarita Columba rubore feminis pectus nudantibus incutit.* GAllo Ecclesiastæ Caussino verbis egregiè peroranti, lubet iam, exemplum Hispanæ matronæ habitus modestiam cunctis mulieribus, non tã dictis, quàm factis, luculenter persuadentis, sociare. Hactenus ego ad mulierum leuitatem compescendam, pectusque operiendum sacrosanctas Literas, antiquos Patres, graues Theologos, multiplicesq; Doctores in aciem euocaui. Nunc ad eandem feminarũ licentiam comprimendam, placet vnicam feminam, sed planè viraginem, educere. Hæc est Margarita Columa, vt Hispanicè effertur, Latinè autem Columba, anno superiore, florente adhuc ætate erepta quidem mortalibus, at sua virtute æternùm superstes; cuius pręclara facinora imitatione dignissima sicut ego propediem, si Numen adsit, ad publicam vtilitatem historica religione, ac fide in lucem edã; ita in antecessum modò, ad pudorem feminis minimè erubescentibus pectus detegere incutiendum, paucis mihi hic delibanda meritò censeo. Nihil equidem gratiæ illius dabo, nihil cuiusquam oculis, vel auribus indulgebo; non solùm quia ipse amor, ac studium veritatis hoc maximè prohibent, sed quia etiam, quę ab excellentissimâ matronâ gesta sunt, recentissimâ adhuc memoriâ adeo vulgo nota sunt, vt nullum locum fuco esse patiantur, tantoque honestatis fulgore splendescunt, vt laudatorem eius, atque præconem ab omni assentationis periculo, & suspicione tutum facilè præstent.

Illa verò eximia inter cæteras prærogatiua Margaritæ est, quòd etsi genere veteris prosapiæ, ac multarum imaginum prognata fuit, magnæq; dignationis coniugem nacta est; hæc tamen cuncta ornamenta, quanquam alioqui ingentia, tam multis ipsius virtutibus longè prestabilioribus composita, herbam illico porrigunt, minimique æstimantur. Pater illi fuit Carolus Columa, natione Hispanus, Heldæ Comes, vir apprimè strenuus, singularisque prudentiæ, supremus militum Tribunus, arcis Mediolanẽsis Pręfectus, vnus ex Belgij Gubernatoribus post Infantis Elisabethæ obitum, tandemque summo apud Catholicum Regem honore potitus, Consiliarius, vt vocant, de statu: mater autem Margarita Baronissa ab VI ex Comitum Agamon famigeratâ familiâ. Ex numerosâ verò, quam fœcundi parentes susceperunt, prole, decima natu in Orbem prodijt infantula, quam Margaritam tum ex genitricis ipsius nomine, tum ex die, quo lucem hausit, S. Margaritæ sacro, appellarunt. Ad omnem deinde honestatem educata, inter honorarias in aulâ eiusdem Elisabethæ Archiducis Serenissimæ virgines, pudicitiæ secundâ admurmuratione semper spectatissima, feliciter adoleuit; iamque viro matura, ab eâdem Archiduce in matrimonium data est D. Ioanni Vazquez Coronado Equiti Calatrauæ, quem varijs militaribus muneribus honorificè perfunctum, & Cremonæ, ac Vercellarum Gubernatorem, tum summum, generalemque mi-

II. *Margarita genere, & dignitate clarissima.*

litum Tribunum fuisse, posteaque Arcis Mediolanensis, cui hodie etiamnum præest, Præfectum euasisse, compertum est.

III. *At virtute longè clariori erga Deũ, & proximum.* Verùm hanc dignitatis quantamcunque lucem, quam a nobilitate Parentum, & Coniugis Margarita accepit, quàm magno interuallo superauit admirabilium splendore virtutum? Rerum diuinarum meditationi, præcaudoque Deo cotidie horas complures religiosissima femina solebat impendere, cotidie pluribus Sacris interesse, cotidie frugiferos libros, præsertim acta Sanctorum, & vitas denarrantes lectitare. In sacris templis omni prorsus colloquio perseuerè sibi interdicebat, summâ modestiâ, maximaq; veneratione in Dei cultum toto animo excubans. Diuina Sacramenta Pœnitentiæ, atq; Eucharistiæ non tantùm frequenter, bis saltem quaque hebdomade obibat, sed tã ritè etiam, tam munditer, tantoque operæ pretio, vt in dies maiora caperet fructus incrementa. Hinc flagitia omnia non solùm grauiora, sed leuia quoq; auersabatur, & vel minimas etiam labeculas diligenter cauebat. Hinc tam feruidus in ea æterni amor Numinis, quo incensè flagrabat. Hinc tã syncera beneuolẽtiæ caritas, qua proximũ quẽq; cõplectebatur. Hinc oblectationi, ac voluptati habebat pauperibus, egenis, mendicis, opitulari, largâ manu stipẽ elargiri, suo patrocinio adesse; præcipuè autem puellis ad probrũ quæsitis, vel pudicitiæ aleam subeuntibus asylũ præstare, tum meretrices, aut alias mulierculas iam prostrati pudoris ab infami vita retrahere, atq; in pœnitentiæ portum perducere. Quin etiam nullam lucrandarum Deo animarum occasionem solicita Christi procuratrix prætermittebat, sed promptè arripiebat, vltro quoq; venabatur. Quas autem semel lucrata fuerat, iuuare, consolari, tueri non desinebat, ijs suam omnem operam addicere, nulli sumptui parcere, suum etiam defraudare genium, & comparcere, quo liberaliùs miseris suppetias ferret.

IV. *Alijsque prærogatiuis ornata.* Quid dicam porrò de candidissimis continentiæ, & castitatis lilijs, quæ semper in Margaritæ vultu, in ore, in verbis, in gestu quouis, in incessu, in omni actione, multoque magis in pectore ita vernarunt, vt nulla lingua tam procax vnquam inuenta sit, quæ secus de ea loqui, aut quicquam comminisci auderet? Quid de obedientia commemorem, qua ita viro semper morigeram, quoad diuina lex patiebatur, nõ inuita se præbuit, vt nemo vxorem obsequentiorem expertus sit? Quid de synceritate, & simplicitate prædicem, quam, etsi in aulâ nata, in aulâ educata, in aulà viuens, vbi alioqui fraudes, doli, periuria, mendacia, decipula affatim suppetunt, mordicus tamen sartam tectam vsq; ad vltimum spiritum, ignara planè fingendi, ac simulandi, conseruauit? De animi verò demissione quid referam? Etiamsi tam insignis genere erat, Præfectique arcis Mediolanensis vxor, vnà cum cæteris prærogatiuis, proximam a prima dignitatis sedem Mediolani obtinebat, nihilominùs Christi Domini gratiã sese alta mente despiciebat; & quamuis ad dignitatem tuendam carruca vti, & famulitio stipari, & gemmis, sericisq; ornari (quanquam intra modestiæ fines) necesse habebat; tamẽ in S. Pelagiæ ædibus, vbi deflorati pudoris mulieres ad bonam frugem receptæ, præteritæ vitæ piacula ieiunijs, precibus, ac fletibus expiant, ad pedes huiusmodi propudiorum sese frequenter abijciebat, hosce deosculabatur, ab istis impingi sibi verbera postulabat. Omitto austeritatis, maceratiq; corpusculi,

pusculi, nec non appetitionum generosâ sui victoriâ, quam *mortificationem* appellant, strenuè domitarum multiplicia, & cotidiana argumenta, quæ magno intuentium prouentu iugiter ostendit. Patientiæ tamen prodigia tacitus nullo modo præterire possum, quibus Margarita intlaruit quàm maximè. Erat illa suapte naturâ ad iram procliuis, ficcioris constitutionis, & ingenij planè intolerantioris,sed tamē adeo validè, fortiterq; naturæ ipsi imperitabat, belleq; moderabatur, vt patientiam ingenti admirabilitate haberet in potestate, sperniq; sese nō solùm ab æqualibus,sed etiam ab inferioribus pacatissimè ferret. Quid quòd a propria etiam ancilla acu de industria compuncta, nec non a procaci famulo in publico Dynastarum conuiuio per ludibrium petulāter traducta, sannisq; & scommatis inuerecundè pulsata, nō solùm grauissimam iniuriam vlta non est, sed inuictâ quoq; constantiâ placicidissimè concoxit?

V. Extremo morbo correpta, virtutū insignia documenta edit. Hisce tam multis, tam amplis, tam luculentis comitata, & illustrata virtutibus Margarita, improuiso morbo, vegetâ adhuc ætate, sexto anno supra tricesimum non dum exacto, iam felicitatis æternæ candidata, corripitur. At morbus ipse non tam dolorū vstrina illi fuit, quàm virtutum palæstra. Animum inter cruciatus corporis in libertatem vindicauit, frustraque curarum pondere,ac mole prægrauante, ad cælum erexit; Mortis nuntium interrito excepit vultu, mortalemque hanc vitam iam omnino pertæsa, immortalis desiderio tam vehementi æstuabat, vt de vitæ spatio sibi propagando Deum ampliùs rogari vetuerit, superneq; beatitatis impatienter auida, exclamarit; pergamus ad videndum Deum, ad Deum videndum conuolemus. Testamentum verò quale postremò nuncupauit, quale, Deus immortalis? Non miror ego, quòd in eo pluribus puellis iam vitiatis dotem nuptum locandis ex suo ęre numerari iusserit; quòd Discalceatarum Virginum ex S. Teresiæ instituto, fundando cœnobio mille aureos legarit; quòd ædibus S. Pelagiæ ad necessariam meretricum resipiscentium habitationē coemendis tantundem donarit: At illud me summo planè stupore defigit, quòd de suo tumulo,quæ cuperet fieri, præcipiens, in eas voces, Christianæ humilitatis tesseras gloriosissimas, tā magna Domina, tantâ nobilitate natalium, tam excelsâ mariti dignitate, tam innocente vitâ traductâ, medullitus erupit. *Ego peccatrix fui; ideoque vnà cum peccatricibus in S. Pelagia sepeliri volo*: moxq; seriò cauit,vt quum expirasset, cadauer eodem prorsus habitu, quo illæ, quæ in D. Pelagiæ *Moniales* vocantur, indueretur, ac sine vllâ funeris pompâ ex arce Mediolanensi ad templum S. Pelagiæ efferretur, ibiq; exequiæ tenui omnino sumptu, nulloque paratu, non secus ac reliquis de triuio mendicabulis, sibi quoque soluerentur. Verùm quanto magis Dei famula, hoc pacto de omni Mundi vanitate penitùs conculcatâ egregiè triumphans sese in ignominiarum profundum Christi gratiâ demergere conata est, tanto gloriosiùs Christus Dominus,animarum sponte se deprimentium recuperator, ac tutor, eam ad apicem honoratissimæ apud homines existimationis euexit. Quæ omnia sicut summatim duntaxat hoc loco perstrinxi,ita speciatim,ac singulatim in peculiari de Margaritæ virtutibus commentariolo Lectori ob oculos ponam.

Sed quorsum hæc tam longa, longeque petita sermocinatio spectat? eò nimirum, vt cunctæ mulieres pectus *VI. Olim sueta pectus detege-*

audac-

ro liberè deinde monita illud porrò texit.

audacter nudantes, vbi matronæ tam præstantis exemplo, & documento percelli se intellexerint, tantæ nobilitatis, tantarumque virtutum ipsius admiratione, ac veneratione attonitæ, hiscere, saluo pudore, nequeant, atque ad honestum, modestumq; cultum quam primùm redeant. Rem breui, paucisque expedio. Margarita in Belgio diu multumque diuersata, morem detegendi pectoris illâ in regione vsitatum allini sibi, vt fit, passa est, eumque in Italia quoque, ijs etiam in vrbibus, in quibus insolens omnino, atque insuetus est, constanter retinuit, mente planè simplicissimâ, atque ab omni corruptelę suspicione longè alienissimâ, conscientiæ quoque arbitris, & moderatoribus Sacerdotibus, apud quos peccata expiabat, optimâ, vt mihi certò persuadeo, fide eiusmodi nuditatem pectoris illi indulgentibus. Mediolani verò, quum tandem vnà cũ coniuge, generali exercitus Tribuno excellentissima Domina substitisset, meque obortâ occasione, inuitari iussisset, vt ægrotantem suum maritum inuiserem, moxque ego ei obtemperassem; sermonem de rebus diuinis, contemptuque Mundi inieci, prauamque complurium animarum consuetudinem, & licentiam, quæ cælesti epulo frequenter pastæ, vitamq; Christi Dominì obsequio addictam professæ, plerasque Mundi corruptelas, ne dicam, omnes cum Sacramentorum frequentia peruersè admodum consociant, valde improbaui: tum illa ex me percontata est, quid mihi suo de corporis ornatu videretur; ego, tametsi ipsi eram de facie propè ignotus, semelque tantùm eam priùs videram, liberè nihilominùs respondi: si in foro Pœnitentiæ confessionem criminum ipsius exciperem, omnino me moniturum, vt pectus penitùs conte-laret. Qua dicti libertate tantũ abest, vt offensa, vel abalienata a me sit, vt potiùs me, simul ac in arcem Mediolanensem, cuius Præfecturam excellentissimus D. Ioannes Vazquez adeptus fuerat, commigrauit, arcanę, sacræque Confessionis administrum sibi delegerit. Ego verò, vbi id ex nuntio ad me nominatim misso cognoui, renuntiari ei meo nomine prçcisè, ac rotundè iussi, me ipsi confitenti nunquam aures præbiturum, nisi antea pectus probè texisset, duplici omnino de caussa; tum quia nullũ ego Doctorem, cuiuscunque etiam nominis, qui opinionis a mortali delicto eximentis feminas pectus, vbi mos non est, denudantes (qualis mos nunquam Mediolani fuit, neque dum est) mentionem vllam faciat, ne dum probabilem eam censęat, etsi in quærendo permultus fui, reperire hactenus potui, vt supra pluribus patefeci: tum quia, quum sacri Concionatores iussu Eminentissimi Cardinalis Montij Archiepiscopi in huiusmodi corruptelam vehementissimè inuecti sint, idemque Archiepiscopus omnem lapidem ad ipsam eliminandam mouerit, illa autem, & dignitate muneris, & multo magis vitæ integritate, & opinione virtutis cunctis prælucoret; officij ratio ab ipsâ etiam atque etiam exigebat, vt ad graue populi offendiculum vitandum monitis Archiepiscopi, & Concionatorum demissè obsequeretur. Nec propterea ego alios Confessarios secus agentes, atque existimantes tum reprehendi, aut modò reprehendo, quos ego suæ ipsorum conscientiæ ita conniuendo bene prospexisse, minimè dubito. At quia, quod vni permissum est, non semper alteri etiam licet; nec opiniones, aut facta aliorum, etsi proborum, & intelligentium amplecti cuicunque integrum est, vt infra *disp. 3. cap. 3.* videbimus;

debimus; quum mihi tam multa obuersarentur, quæ nefas esse eulucint, insolitam muliebris pectoris nuditatē lethali crimine absoluere, vt hactenus docui; volui & ego meę conscientię probè consulere; ac proinde tam clarè distinctèque meam sententiam magnę illi Dominę, meumque decretum explicari curaui. Ipsa verò in suscepto consilio, mea opera vtendi ad abluendas animi labes omnino constans, extemplo paruit, pectusque operuit, semperque deinceps remis velisque, quoad potuit, contendit, vt cæteræ quoque idem exemplum sequerentur, pectusque tegerent. Quin imò in vltimâ ægrotatione iam morti proxima, mentis tamen, & vocis maximè compos, ad excellentissimam Marchionissam sibi perfamiliarem, ibique præsentem versa, suapte sponte eam rogauit, vt matronas Mediolanenses nudo incedentes pectore, ad id Christi Domini gratiâ contegendum, precabunda suo nomine cohortaretur: qua de re sicut nunquam illi auctor fui, vt quicquam huiusmodi enunciaret, sic quum eam improuisò ita monentem, præcipientemq; incoram audiui (aderam enim ego quoque tum in eodem cubiculo) summâ admiratione obstupefactus hesi, nec facile dixerim, quàm magnæ voluptati eo mortis imminente articulo habuerit, pectus a se tempestiuè fuisse coopertum, omnemque flagitij occasionem penitùs sublatam. Quod sanè exemplum, & documentum, vt luculentum, & palmare est, ita maximè superiorem doctrinam iam explanatam illustrat, dignumque prorsus est, quod omnes feminæ, præsertim matronæ Mediolanenses, imitentur.

DISPV-

DISPVTATIO TERTIA DE NONNVLLIS HVIVS MATERIÆ COROLLARIIS.

I. *Diuisio Disputationis.*

Absoluta tractatione de ornatu tum generali, tũ particulari; tria adhuc auctaria hîc adijcienda existimo; primum, quo pacto Pœnitentiæ Sacramentum immodicè ornatis sit impendendum. Secundum, an, & quo modo Sacramẽtum Eucharistiæ ijsdem sit administrandum, etiam secundùm Mediolanensis Ecclesiæ peculiares sanctiones. Tertium de traditæ doctrinæ vsu.

An, & quando immodico ornatu vtentibus Sacramentum Pœnitentiæ sit impartiendum. Cap. I.

II. *Quid hic addendũ.* NON repeto hîc, quæ iam *disp.* 1. *cap.* 9. hac de re disserui, etsi huic etiam quæstioni illa congruenter aptanda sunt, nulloque negotio accõmodari possunt. Vt tamen addam hoc loco nonnulla, quæ in hac materia singillatim explicari, neq; vulgo ignorari, operæ pretium est, conclusionem illam de reijciendis a Sacramento Pœnitentiæ immoderato ornatu notabiliter ad libidinem sine emendationis proposito incitantibus, nuditati muliebris pectoris insuſitatæ nominatim strictimque priùs applico, adeoque.

III. *Pectus nudantes pertinaciter contra* Aio I. eas mulieres, quę morem detegendi pectoris, vbi non est, inuehunt, vt quæ modò Mediolani nudum gerunt pectus, si in huiusmodi corruptela retinenda sint pertinaces, non esse absoluendas, nec posse absolui. Sequitur hoc euidenter ex dictis *cap.* 2. 3. & 4. *disp.* 2. vbi probaui esse mortale, inducere consuetudinem nudandi pectoris muliebris, vbi non est, quemadmodum non esse Mediolani *cap.* 4. ibidem docui. At qui in lethifera culpa obstinatus est, a nullo absolui potest, vt constat. Ergo. Et verò quã tutã conscientiâ, quæ in præsens talem consuetudinem Mediolani introducunt, absolui queant, ego planè nescio. Nescio enim, vt supra *disp.* 2. *cap.* 2. *num.* 21. iam semel præfatus sum, vllam probabilitatem contrariæ opinioni relinqui; nescio vllum Doctorem extare, qui ei patrocinetur, nescio, qua auctoritate, vel fundamento rationabili oppositum placitum sustineri possit. Quocirca quod ego nescio, a doctis viris cupio perdiscere; quos propter enixè rogatos volo, vt sua me scientiæ participare, & quæ ignoro, docere; nec non argumentorum, quæ mihi vim inferunt, ac supra expensa sunt, legitimam solutionem, tum aduersæ sententiæ solidum documentum indicare pro sua humanitate dignentur. Cæterùm inter tam multa, quæ nescio, hoc certè vnum scio planissimè, ab isto Doctorum omnium, vt ostendi, decreto sine ratione; & sine auctoritate dissentire, non esse hominis ratione vtentis, sed affectui mancipati, & cupiditatibus ancillantis. *morẽ regionis nõ absoluẽda.*

IV. *Nec censura im-* Dices ab hac censura, & nota contrariæ opinioni inusta plures perplexitates,

probabilitatis iniusta cõtrariæ opiniõni excusãti a mortali insolitè pectus contra morẽ regionis nudãtes affert maiora incõmoda.

tates, pericula, & damna, tum Confessarijs, tum Pœnitentibus inferri, quàm quæ ego ipse per talem censuram cupio vitari: neque mulieres huiusmodi doctrinâ intellectâ a sua vanitate, luxuque vestium discessuras, sed multo plures, quàm nunc ad Inferos miecto peccati mortalis scrupulo, & cõtempto, damnandas; quod nulla ratione a Theologo permittendum est. Respondeo I. generatim eam sententiam ex prudentiæ regulis esse præferendam, quæ plura vitat incommoda; sicut etiam quæuis lex, vtcunque vtilis, aliquid semper incommodi ferè gignit, vel certè ex ea sequitur: at quoties pensatis omnibus maior est vtilitas, quàm damnum, lex fertur, & tenet, vt compertum est. Iam verò indagandum, plusne boni, an mali ex improbabilitatis nota & censura aduersæ sententiæ imposita oriatur, nec ne: ac primò vniuersè ratione immodici cuiuscũq; ornatus ad libidinem valde prouocãtis, deinde speciatim ratione inusitatæ licentiæ nudandi pectora feminarũ.

V. Sed pl⁹ boni, quàm mali, [illegible] rit, [illegible] patet.

Quantum ad primum attinet, respondeo II. ex tali improbabilitatis nota inflicta, plus boni, quàm mali proficisci. Nam I. etsi cõcessa contrariæ sententiæ probabilitas, vt sine mortali mulieres suæ vanitati vtcunq; immoderatæ queant satisfacere, illis, quæ denuntiatã improbabilitate, adhuc in mortali corruptela pergerent, longè vtilior sit, quàm prædicata improbabilitas; alijs nihilominùs multo pluribus, quæ auditâ lethiferi peccati censurâ, abstinebunt, quamuis non ab omni quidem ornatus excessu; at saltem certè ab excessu notabili ad malum valde prouocante, multomagis fructuosa accidit, multoque, magis conscientiarum laqueos tollit, quàm opposita, tum quia plures mulieres a corruptela abducit, atque ita a multis culpis, quas ipsæ per occasionem talis corruptelæ, licèt hæc a peccato probabiliter excusaretur, nihilominùs aliàs committunt; tũ quia, pluribus a corruptela abductis, viros lõgè plurimos aspecturos, atq; in peccatum lapsuros a lapsu reuocat; tum quia etiamsi ponamus medietatem feminarum ab ornatu valde prouocatiuo ad libidinem non discessuram; adhuc tamen altera medietas, quæ discessura est, ingensque scelerum cumulus, quem illa tali excessu dimisso a viris prohibebit, plus boni, quàm mali, vt liquet, procreabit.

VI. Et vincitur, q. a ornatus scandalos⁹ grauiter prohiberi potest.

II. Certum est ex concordi Doctorum sententia supra relata *disp. 1. cap. 7. §. 12. nu. 157.* huiusmodi ornatum immodicum notabiliter allicientem ad malum posse ab Episcopo sancita Constitutione Synodali ac lege, sub pœna excommunicationis latę sententiæ ad mortale obligante prohiberi. At nisi talis lex in maius bonum communitatis, quàm sit damnũ priuatum inobediẽtium, cederet, nullo modo teneret, neque esset lex; quia de substantia legis est, vt in maius bonum commune redundet, vt cuncti Doctores apud Suarez *lib. 1. de legib. cap. 7.* tradunt: alioqui si ipsa in maius damnum commune cederet, iam non ampliùs ipsa esset iusta, cessaretq; materia legis, sine qua lex nequit consistere, ac proinde & ipsa lex esse desineret. Ergo si lex prohibitiua ornatus prouocantis valde ad malum cedit in maius animarum damnum, non potest Episcopus eam sancire, & si sãciat, peccat ipse, & lex illicita, & inualida est, quia bono communi repugnat. Ergo quum nihilominùs Doctores communiter affirment posse huiusmodi legem prohibitiuam ab Episcopo ferri, hi omnes necessariò supponunt ex tali prohibitione plus

boni manare, quàm mali. Atqui dum aliqua actio prohibita declaratur sub mortali, donec probabilitas contrariæ opinionis, quæ illam sub tam graui culpa negat esse prohibitam, non ostēditur, eadem perplexitas, periculum, & damnum maius imminet communitati, & particularibus personis, siue Confessarius, vel Concionator dicant eandem actionem esse mortiferam, quia lex & Constitutio Synodalis Episcopi eam tam seuerè vetuit; siue eidem culpæ obnoxiam esse pronunciēt, quia Theologi ex alijs fundamentis exploratis sine probabilitate oppositæ opinionis ita docent. Imperiti enim, & ignari Theologiæ ista discrimina in praxi nihil prorsus attendunt, nec percipiunt; nec distingunt hoc esse mortale, quia lex Synodalis vetuit, vel quia Doctores tantummodo id efficaciter aliunde probant. Imò si Confessarius, vel Concionator Constitutionem interpretetur, notetque eam verbis præceptiuis non esse sufficienter expressam, ac proinde non obligare ad mortale, vt ab alijs priùs existimatum est; Pœnitentes, & Auditores talem interpretationem Confessarij, vel Concionatoris, quamuis fortè falsissimam, quum fortè Constitutio verbis clarè præceptiuis constet, atque ad mortale palàm obstringat, nihilominùs statim libenter attripiunt: adeoque eandem facilitatem obsequendi legi, vel pertinaciam reluctandi in praxi exercent, siue intelligant talem ornatum valde prouocatiuum ad libidinem esse lethiferum, quia Cōstitutio Synodalis Episcopi eum prohibuit, siue idem sibi persuadeant, quia Doctores certis rationibus hoc ipsum demonstrant. Ergo eadem perplexitas, & incommoda Pœnitentibus, vel Auditoribus accidunt tam ex lege Synodali prohibitiua ornatus valde prouocatiui ad malum, quàm ex certa Doctorum sententia hunc generaliter mortalis culpæ damnante.

VII. *Secus foret; si contraria opinio probabilitate legitima niteretur.* Non me fugit, legem hoc distare ab aliqua Doctoris sententia, quæ notam mortalis culpæ in quibusdam circumstantijs irrogat, in alijs non item; quòd eæ actiones a lege positiua non prohibitæ, a nonnullis sine peccato fiunt, etsi ab alijs communiter ob prauas circumstantias mortiferè exercẽatur; posita tamen prohibitione legis graui ad mortale obligante, omnes euadunt lethiferæ: at verò sublata tali prohibitione, illæ tantùm mortiferæ sunt, quæ mortiferis circumstantijs infectæ sunt, cæteræ autem innoxiæ. At hinc tantùm efficitur, si detur opinio probabilis a mortali excusans immodicum ornatum valde prouocatiuum ad malum, per huiusmodi opinionem posse a mortali eximi illas, quæ eum alias etiam minimè sunt dimissuræ: quæ tamen non excusarentur, si generaliter a Lege Synodali idem ornatus immodicus sub mortali foret prohibitus. Verùm hoc opus, hic labor in talis opinionis contrariæ probabilitate ostendenda, quæ hactenus a nullo, quòd sciam, ostensa est. Ergo quum auctoritates, & rationes euincentes immodicum ornatum valde prouocatiuum ad lasciuiam esse lethiferum, præcisè etiam a prohibitione legis Synodalis, integræ maneant, minimeque vacillent; adhuc quantum ad damnum pertinacium obedire detrectantium par ratio est tam ex generali prohibitione legis Synodalis, quàm ex sententia certa generaliter mortalis damnante, vt enucleatum est. Ergo quum Doctores decernant talem ornatum valde prouocatiuum ad malum posse sub mortali ab Episcopi Constitutione Synodali vetari, ac proinde & maius bonū ex tali prohibitione in Rempub. redun-

redundare supponant, idem quoque & ex sententia certa generaliter eum damnante contingit.

VIII. *Qua tamē hactenus eruta non est.*

Dices, de facto non dari talem Cōstitutionem, vel legem vniuersalem Ecclesiasticam prohibitiuam immodici valde ornatus sub mortali; & si qua peculiaris est, eam in locis tantùm particularibus obligare, non extrà: & tamen de facto damnari mortalis culpæ generaliter omnem ornatum valde prouocatiuum ad malum; ac proinde disparem esse rationem. Respondeo, quicquid sit de prohibitione Ecclesiastica positiua, immodicum ornatum notabiliter prouocantem ad malum, vetari a lege naturali, & diuina generaliter sine vlla exceptione, vt docui *disp. 1. cap. 2. & 7. §. 17.* ac propterea hic non solùm parem, sed maiorem etiam rationem militare, vt apertum est: neque enim adhuc talis obligationis naturalis, & diuinæ exuendæ, vel negandæ, vel in dubium reuocandæ modus probabilis inuentus, atque explanatus a Doctoribus est.

IX. *Sic & aliæ leges [illegible] esse plerisque sint incommoda, quia magis vtiles sunt cōmunitati.*

III. Indubitatum est; legem naturalem, & diuinam vetantem voluntarias pollutiones, fornicationes, adulteria, & cæteras impuritates, hominibus esse insculptam. Quàm innumera tamen multitudo talem legem violantium, & propterea etiam ad Inferos ruentium? Nihilominùs propter maiora inconuenientia, quæ, tali lege non positâ, sequerentur; magis expedit humanæ communitati eandem legem ferri, ac proinde & naturali iure latâ est, vt rectè attingit in sua ratiocinatione Sfortia Pallauicinus, supra *disp. 2. cap. 2.* laudatus. At secus magis expedit humanæ communitati esse legem de abstinēdo a quacunq; actione siue peccaminosa, siue non, quæ possit facilè, & sine graui incommodo omitti, ad vitandum graue damnum proximi, quale est peccatum mortale. Ergo eodem modo lex ista naturalis est, vt pluribus *disp. 1. & 2.* explicatum est. Ergo illa incommoda perplexitatis, damni, periculi non a communi Doctorum sententia supra exposita, quæ ipsissima lex naturalis est, emanant, sed a malitia volentium hanc legem transgredi & violare, quemadmodum quoq; in cæteris legibus tam naturalibus, quàm positiuis, quarum plurimi transgressores nunquam ferè desunt, vsu venire quotidianis experimentis docemur.

Non secus, vtilior etiā est sententia damnāns mortalis luxurianté nimis ornatum &c.

X. *Adeoq; non dissimulāda.*

IV. *Peccatum non cognoui, nisi per legem*, aiebat Paulus *ad Rom. 7.* vt vir doctissimus a me hac de re consultus, aptissimè adiecit: *Quid ergo dicemus? lex peccatum est?* ac proinde non permittenda? *Absit.* Eodem modo dicam ego: non cognoscerent mulieres ornatu immodico ad malum notabiliter solicitante vtentes, peccatum suum, nisi per communem Doctorum sententiam id eis indicantem. Quid ergo dicemus? sententia eorumdem Doctorum peccatum est, & non vulganda, nec permittenda? Absit.

XI. *Plus boni etiā fluit ex nota improbabilitatis imposita opinioni eximenti a mortali nudantes pect⁹ cōtra morem regionis.*

Quantum ad secundum de inusitata licentia feminarum pectus contra loci, in quo versantur, morem nudantium spectat, respondeo III. ex censura improbabilitatis latâ in contrariā opinionem, quæ eas a mortali delicto eximendas velit, plus item boni, quàm mali, deriuari. Nam primò omnes rationes, quæ secundam responsionem probant, vt modò vidimus, persuadent quoq; necessariò hanc tertiam. Quum enim nuditas inusitata muliebris pectoris ad malum notabiliter prouocans sit species immodici ornatus ad malum pariter valde prouocantis, vt dixi *disp. 2. cap. 1. num. 2.* omnes autem rationes generis a specie imbibantur, vt constat; sequitur

necessariò easdem rationes, quæ sententiam damnantem mortalis immodicum ornatum valde prouocatiuum ad malum ab inuidia maiorum incommodorum, perplexitatum, periculorum, & damnorum vindicant, vt iam patefeci; vindicare quoq; ab eadem inuidia sententiam etiam, quæ feminarum insitatam pectoris nuditatem, ceu ad malum vehemẽter incitatiuam culpæ item mortali addicit, vt euidens est.

XII. *Absque hac eni nota morbus longè latequè grassaretur.* Sed præter has rationes generales, addo nunc alias particulares, quæ plus boni, quàm mali, ex recitata sententia damnante mortalis dictam pectoris muliebris insuetam nuditatem fluere demonstrant. Nam I. vbi ea nuditas insolita est, ac proinde maior pars feminarum tegit pectus, vt ex traditis *disp. 2. cap. 4. num. 3. & seqq.* perspicuum est, denunciata censura peccati mortalis a Confessarijs, & Concionatoribus primò maiori parti frænum inijcit, vt pectus constanter tegere pergat, neq; aliarum pauciorum corruptelam sibi persuaderi patiatur; deinde aliquas saltem ex ijs, quæ iam pectus detexerunt, retrahunt etiam a noua corruptela: quæ vtilitas ingens longè superat damnum illarum pauciorum, quę corruptelæ semel arreptæ, cõtemptâ etiam delicti mortalis conscientiâ, adhærescunt. At si huiusmodi censurę frenum amoueretur, datâ contrariæ opinionis probabilitate, corruptela nudandi muliebris pectoris cũ infinita mortalium culparum hinc erumpentium messe, totam vrbem, vel regionem sine vllo obstaculo inuaderet, quod incommodum longè grauissimum est, reliqua omnia summopere excedens. Certè Mediolani experientia docuit, huiusmodi censurâ peccati mortalis a Concionatoribus, & Confessarijs inculcatâ plerasque resipuisse, totamque corruptelam intra paucas adhuc consistere; quin omne incendium planè fuisset restinctum, nisi Dæmones nonnullas faces ad id alendum, & propagandum subiecissent. At si censura peccati mortalis prædicata feminas nõ deterruisset, inchoata lues cunctas iam corripuisset.

XIII. *Eaque nota, & censura alijs locis vtilissima est.* II. Eadem censura peccati mortalis tot alijs vrbibus, & regionibus, in quibus nulla adest nudandi pectoris consuetudo, & ne vna quidem sic incedit, longè vtilissima est. Nam ad tales regiones, & vrbes in habitu honesto conseruandas hæc ipsa censura grauis culpæ generatim damnans inuehentes contrariam consuetudinem, maximopere conducit. At opposita opinio negans istas grauiter delinquere, ad eundem habitum honestum retinẽdum ineptissima, & damnosissima est, vt patet. Ergo maximum bonum honesti habitus retinendi in vrbibus quàm plurimis, & penè innumeris prę ferendum omnino est paucissimarum corruptelæ pertinaciter seu retentæ, seu retinendæ, vt compertum est.

XIV. *Expedit, quod, ne contrariæ opinio, etsi foret probabilis, in praxim reciperetur.* III. Data etiam, & non concessa probabilitate contrariæ opinionis, adhuc bono communi magis expedit, vt a Confessarijs ante auditam Confessionem repellantur, quæ a tali pectoris insolita nuditate nolũt desistere, quàm vt absoluantur auditæ, vt experientia ipsa conuincit. Nam hoc pacto multæ emendatæ sunt, & cæterę absterritę, ne pestiferum exemplum sequerentur. Quod si per talem probabilitatem absoluerentur passim, iam dudum consuetudo nudandi muliebre pectus totã vrbem cum summa castitatis iactura inundasset. Quod etsi moraliter certum in praxi est, euidẽti tamen exemplo insuper perspicuè confirmatur. Vir enim nobilis (adeo & viri insaniunt) Theologum rogauit, vt videret,

num

num aliqua opinionis probabilitate à peccato mortali, quæ modò Mediolani pectus detegunt, excusari queant; si enim possent; velle se omnino, vt sua vxor illud nudet; sin autem, se à tali consilio, & imperio discessurum. Quis hîc non palpat opinionem laxantem habenas nuditati esse huiusmodi viro, & huius vxori, similiterq; alijs eiusdem conditionis innumeris maximè perniciabilem?

XV. Aio II. Quantumuis aliqua opinio nuditatem pectoris insuetam feminis, vt ijs, quæ hîc Mediolani nudare cœperunt, sine peccato mortali indulgens aliquâ probabilitate practicâ excogitatâ vtcunq; fulciri posset (quod ego tum credam, quum videro) adhuc tamen saluti animarum, atq; ædificationi, quam Confessarij omnes cordi habere debent, nullo modo expedire, vt ab ijsdem Confessarijs, vel quibuscunque alijs Consultoribus in vsum reuocetur.

Vt palàm fit ex damnis, quæ ex ea sequentur.

XVI. I. Quia quum talis opinio, qualicumque demum probabilitate recens erutâ nitatur, peccati mortalis infamia ex Doctorum omnium, qui hac de re scripserunt, sentẽtia laboret, non potest nõ malum odorem cõtra eum, qui ipsa vtitur, non excitare.

XVII. II. Quia viri graues, & bene docti, Deiq; zelum habentes hac ipsa praxi maximè offenduntur, etiamsi fortè exteriùs se prodere non audeant, vel iustas etiam ob caussas non debeant.

XVIII. III. Quia hinc plurimi ansam arripient maximam de talibus Confessarijs, & Consultoribus detrahendi, quòd molles sint, quòd adulatores sint, quòd auidi sint, quòd palpatores sint, quòd æruscatores sint, quòd nobilium matronarum ad omnes corruptelas, laxatâ & luxatâ Theologiâ, ijs indulgendas fœda mancipia sint, quòd mulierum ad Confessionale accedentium nuda pectora maline intueri, quàm tecta, & verò etiam voluptati habeãt; & alia similia portenta parient, quæ tanto erunt vendibiliora, quò communis sententia Doctorum huiusmodi licentiam lethali obnoxiam culpæ vociferatur. Scio equidem de viris integerrimis, & Religiosissimis hæc, & alia ab improbis iniquè iactari, sed iactantur tamen cum animarum pernicie non leui, quæ vt caueatur, omnisq; occasio obtrectandi quibuscunque pusillis auferatur, ipsa certè caritas etiam atq; etiam orat, ac suadet.

IV. Quia positâ quoque istâ, aut potiùs somniatâ probabilitate, maxima inuidia Sacramento Confessionis, & Eucharistiæ conflatur, dum permittitur vtrumque frequentari ab ijs etiã, quę tot corruptelis idem dedecorant. XIX. Nam quæ hæc diuina mysteria ita vanè obeunt, & quidem sæpe, ab alijs, quæ ab ijs abstinent, irridentur; quæ autem flagitiosè viuunt, ad eorum frequentiam non prouocantur, sed prauo exemplo ab illis alienantur; adeòq; propter tales nomen Dei blasphematur, non tantùm inter Gentes, sed etiã inter Christianos; insurguntq; etiam e Catholicæ Ecclesiæ sinu nonnulli, vt nuperrimè Arnaldus in Gallia, qui libros contra Sacramentorum frequentiam noxiosissimos edunt in lucem.

V. Quia ex praxi talis nouæ opinionis, & imaginariæ probabilitatis summa pernicies sequitur animarum. XX. Quis enim, rogo, fructus, vbi duæ sunt in materia lasciuiæ præ manibus opiniones, quarum vna fauet, laxatq; habenas carni, altera adducit, ac frænat, ex laxa colligitur? quid hinc vtilitatis percipitur? In præsenti quidem casu hoc potissimùm, vt omnes nobiles matronæ paulatim nudent pectora, vt nudatis pectoribus, cunctæ nudent &

vbera;

vbera; vt nobilitatis praua exempla & mercatrices, & plebeiæ amplectantur; vt in turpiora pedetentim incidatur; vt innumera libidinis peccata erumpant; vt infinita alia incommoda, & damna, quæ luxuriam comitari solent, in vrbem redundent. Hæc est messis copiosissima, sed tæterrima; hæc vindemia optatissima, sed nequissima; hæc seges fœcundissima, sed perditissima, quam de Istius nouæ opinionis, & commentitiæ probabilitatis praxi, adulatione, ac fabulâ omnes Tartarei Dæmones, & Inferorum furiæ summis votis expetunt, quærunt, procurant, expectant. Ergo, ne tot incommoda sequantur, nouitiæ isti opinioni omnino improbabili, etiamsi foret vtcunq; probabilis, omnis aditus penitùs occludendus.

XXI. *Confessarij noxiè indulgentes accusandi in Dei iudicio a Pœnitētibus.* At certè tam multæ animæ, quæ per flagitiosam immodici ornatus ad libidinem valde incitantis corruptelam vbiq; ferè peruagatam, nec non inusitatæ nuditatis feminei pectoris nunc in pleraq; loca, vt Mediolanum quoq; irrepentem; ob Confessariorum silentium, & dissimulationem, quorum culpa potissimùm huiusmodi corruptelas ali S. Bernardinus Senensis, & S. Carolus Borromæus iam supra *disp. 1. cap. 9.* laudati, summopere conquerebantur, ac meritissimò deplorabant, cotidie pereunt miserrimè; tam multæ, inquam, animæ ante tremendum Iesu Christi tribunal accusabunt in primis acerrimè ipsosmet suos Confessarios, quibus curam, & salutem suarum conscientiarum crediderant; quòd se errantes liberè pro suo officio non monuerint; quòd respectibus humanis inuoluti, delirantibus ignauè indulserint; quòd metuentes, ne ipsas in hac vita amitterent, in æternum easdem ipsas, vnaq; & se ipsos quoq; horrendè perdiderint: ita facti illarum, quibus duces ad regnum Dei esse debuerant, ductores ad sempiternum interitum.

XXII. *Aduersarij doctrinæ traditæ si qui sint, deliniuntur.* Non deerunt tamen, sat scio, qui doctrinæ huic, & veritati in hac Lucubratione sine fuco, sine fallacia, sine vlla rei mortalis affectione, sed ex sola diuinæ gloriæ, & salutis proximorum cupiditate candidissimè coram Deo, & hominibus à me contestatæ aduersabuntur, obloquentur, reclamabunt, linguas, & calamos contra hoc qualecunque opusculum (si tamen tanti id reputabunt) exacuent. At ego hos omnes hîc humi flexis genibus, passisq; brachijs quàm humillimè, & enixissimè rogatos volo, vt priùs coram Iesu Christo seipsos syncerè interrogent, conscientiæque latebras omnes excutiant, quo spiritu ducti, animum ad contradicēdum appellant. num puræ veritatis indagandæ studio? præclarus conatus laurea dignus. num publicæ vtilitatis nomine? Salua res erit. num genuino salutis animæ tum suæ, tum suarum Pœnitentium procurandæ zelo? germanę erit tessera caritatis, mihi lōgè gratissima. an verò e cōtrario alicuius terrenæ perturbationis æstu? fœdum. an caducæ, & lutulentæ spei consilio? indignum. an solius contentionis serendæ, stomachique erumpendi impulsu? Hunc enimuerò turbinem ego vt nihil timeo, nec moror, ita Deum optimum maximum obtestari non desinam, ne hic remoram vllam suæ diuinæ gloriæ, salutique animarum iniici patiatur.

XXIII. *Quid de ignorantib⁹ grauitatem culpæ?* Iam dubium vnum restat, quomodo se gerere debeat Confessarius cum ijs Pœnitentibus, quas peccare mortaliter vel propter insolitam pectoris nuditatem, vel propter immodicum ornatum notabiliter prouocantem ad libidinem certò nouit; ac proinde si & ipsæ aduerterent, & in eo essent pertinaces, minimè forent, vt initio *num. 3.* dixi,

dixi, absoluendæ; sed tamen plerasque earum ignorantia talis delicti laborare conspicit? Teneturne, aut licitè saltem potest eas de huiusmodi culpa, & obligatione abstiuendi in posterum admonere?

XXIV. *Vincibiliter ignorans pœnitẽs, monenda necessariò est a Cõfessario de mortali ornatu, vel nuditate pectoris, etiam sine spe fructus.*

Aio III. Si ignorantia non est inuincibilis, sed vincibilis, & culpabilis lethaliter, cuiuscunque iuris, vel facti sit, non posse Confessarium dissimulare, quamuis admonitio non sit profutura, & quodcunque scandalum Pœnitentis sequatur. Hanc doctrinam tradunt omnes, teste Thoma Sanchez *lib. 2. de Matrim. disp. 38 num. 2.* quia quum ea ignorantia minimè excuset, Pœnitens affectus est culpa lethali; quare si Confessor dissimularet, conferret Sacramentum indigno. Nec solùm non potest dissimulare, sed tenetur etiam omnino monere, tum quia talis admonitio proderit, vt liberatus Pœnitens ignorantia illa, cognoscat malum statum, in quo est, & fortè aliquando resipiscet, & mordebit conscientia, stimulisque agitabitur; tum quia ita ansam illi auferet conquerendi de negata sibi absolutione; tum quia sic Confessarius suo muneri satisfaciet, vt docet idem Sanchez *loc. cit.* vnà cum Soto, Ledesma, & Arragonio, quos affert; supponitque tanquam certum Suarez *tom. 4. in 3. par. disp. 32. sect. 4. num. 1. & 2.*

XXV. *Item quando ipsa dubia tantùm interrogat.*

Aio IV. Si Pœnitens dubius, vel dubia de tali ornatu, vel nuditate pectoris interroget Confessorem, vel virum doctum de alterutra re, teneri vtrumque veritatem ei aperire, quamuis profutura non sit, quia iam conscientia Pœnitentis læsa est illo dubio, & taciturnitate n Confessoris, vel viri docti prudenter posset Pœnitens in suum fauorem interpretari. Quocirca taciturnitas illa esset erroris approbatio. Ita generatim docet idem Sanchez *loc. cit.* vnà cum Soto, Ledesma, Angles, Ludouico Lopez, Corduba, Henriquez, Arragon, Bartholomæo a Ledesma, Metina & Manuele Rodriquez, quos citat, quibus etiam consentit Suarez *loc. cit. nu. 2.* & Cardinalis de Lugo *disp. 22. de Pœnit. sect. 2. num. 29.*

XXVI. *Item quũ inuincibiliter ignorat, sed fructus spem probabilem præbet.*

Aio V. Si Pœnitens ignorantia planè inuincibili obsidetur talis ornatus mortiferi, vel talis nuditatis lethalis; & Confessor probabiliter credit suam monitionem ei profuturam sine vllo scandalo, vel graui incommodo; debere eiusmodi Pœnitentem a Confessore moneri, vt relinquat statum, qui materialiter est status peccati mortalis, quamuis excusetur per ignorantiam. Hanc pariter doctrinam, & conclusionem vniuersè laudant, & diuersis exemplis illustrant, Adrianus, Medina, Soto vterque, Cano, Nauarrus, & Couarruuias allati, & probati a Suarez *loc. cit. nu. 3.* & a Sanchez *loc. cit. num. 5.* vbi Cordubam quoque, & Metinam producit, & a Cardinali de Lugo *loc. cit. nu. 27.* qui eandem quoque conclusionem tuentur, siue ignorantia sit facti, siue cuiuscunque iuris. Ratio est, quia Confessarius vel est Pastor ex officio, vel tunc saltè tenet locum proprij Pastoris ex huius delegatione. Atqui ad Pastorem pertinet docere subditos, quæ necessaria sunt ad seruandam legem Dei. Ergo quum ad hanc seruandam necesse etiā sit abstinere ab insolita muliebris pectoris nuditate, & ab immodico ornatu valde ad libidinem prouocante, de vtroque tenetur Confessarius, vbi spes fructus est, monere Pœnitentem.

XXVII. *Imò etsi nullam fructus spẽ præbeat, &*

Aio VI. Quãdo Cõfessarius ex monitione nõ sperat fructũ emẽdationis, sed prudenter, & probabiliter timet Pœnitentẽ ab insolita pectoris nuditate, aut ornatu valde ad malũ prouoca-

tiuo

Inuincibiliter ignores: nunquam alioqui Confessario tacendum sit.

tino minimè cessaturam; etiamsi talis Pœnitens ignorantia inuincibili obruta sit, nihilominùs debere illam admonere? Ratio est, quia, etsi, vbi intercedit huiusmodi ignorantia, & spes emendationis deest, Doctores adducti apud Suarez *loc. cit. nu.* 4. Sanchez *loc. cit. nu.* 7. 8. *&* 9. Cardinalem de Lugo *loc. cit. nu.* 24. nec non Thomam Tamburinum *lib.* 3. *Methodi expeditæ Confessionis, cap.* 4. *nu.* 5. quibus ijdem subscribunt, decernunt Confessarium tacere debere; etiamsi talis quoque ignorantia in damnum proximi redundet, vt expressè idem Sanchez *ibid. num.* 10. vna cum Metina, Cano, Ledesma, Henriquez, & Corduba, & cum his Suarez *loc. cit. nu.* 3. & Cardinalis de Lugo *loc. cit. nu.* 26. contra Nauarrum, & Couarruuiam, apud eundem Sanchez *loc. cit. nu.* 1. asseuerant, ac probant: nihilominùs ijdem Doctores, & alij cuncti aliam rationem esse docent, quando ignorantia inuincibilis talis est, vt ex ea malum boni cōmunis timeatur, tunc enim præferendum esse bonum commune priuato, & quamuis fructus in eo minimè speretur, consultum tamē iri bono communi: vt signanter notant Sanchez *loc. cit. num.* 15. Henriquez *lib.* 6. *de Pœnit. cap.* 27. *num.* 4. & Cardinalis de Lugo *loc. cit. nu.* 30. & 34. sine mentione cuiusquam Auctoris, qui dissentiat: adduntque exemplum, si Parochus inuincibiliter putet subditos solùm teneri scire articulos fidei; vel habeat errorem in fide, aut moribus, teneri Confessarium illū admonere, quicquid inde sequatur, ne errore illo bono communi omnium sibi commissarum noceat. *Vnde fit*, inquit Sanchez *ibid. vt si esset scandalum publicaque fama nullitatis matrimonÿ, tenetur Confessarius admonere, quia talis ignorantia est contra bonum commune*, *vt*, *sic Adrianus quodl.* 5. *art.* 2. *lit.* 1. *&* 4. *q.* 5. *de Confess. dub.* 7. *&* Cardinalis de Lugo *loc. cit.* Atqui insitata nuditas pectoris muliebris est omnino contra bonum commune, vt *disp.* 1. & 2. demonstratum est, tum quia immediatè plures valde prouocat ad lasciuiam; tum quia cōcurrit prauo exemplo ad inficiendas alias, atque ad tam perniciosam corruptelam introducendam. Ornatus item immodicus valde ad malum alliciens, eodem modo communi bono repugnat, tum quia proximè alios permultos ad libidinem vehementer incitat; tum quia alijs prauo exemplo est, vt eandem corruptelam arripiant, vel arreptam foueant. &c. Confirmatur, quia immodicus ornatus ad malū valde solicitans, vel insolita nuditas feminei pectoris multo magis bono communi aduersatur, quàm scandalū, vel publica fama nullitatis matrimonij; nam totum hoc scandalum & dānum in eo tantùm versatur, quòd innotescit Bertam v. g. non esse Titij vxorem, sed concubinam. At multo plura peccata mortalia, & damna boni communis ex nuditate insitata feminei pectoris, vel immodico ornatu notabiliter ad malum incitante, quàm ex sola notitia Bertæ in concubinam transcriptæ, proficiscuntur, vt moraliter certum est. Præsertim quia fieri potest, vt Berta tam deformis euaserit, vt nullum libidinis periculum alijs immediatè afferat, sicut affert insueta nuditas muliebris pectoris, aut immodicus ornatus valde ad malum prouocatiuus. Ergo multo magis Confessarius tenetur ob publicum, & commune bonum admonere Pœnitentem cum inuincibili ignorantia peccati vtentem eiusmodi immodico ornatu, vel nuditate, etiamsi nullā spem fructus habeat, quàm coniugem ignorantem

Quia ita exigit ratio boni cōmunis.

tem inuincibiliter nullitatem matrimonij, cuius tamen fama publica vulgata est, nec credit monitionem profuturam. Et ita omnino sentiunt doctissimi Theologiæ magistri ac professores a me nominatim hac de re consulti.

An, et quando Eucharistiæ Sacramentum immodicè se ornantibus sit administrandum. Cap. II.

I. Nouam ex parte quæstionem aggredior explicare, a Doctoribus, quantum scio, aut neglectam omnino, aut certè non ex professo tractatam, quam vt proponam, soluamque.

II. *Public. peccator. a Communione repellendus.* Suppono I. communem Theologorum, & vtriusque iuris Doctorum sententiam, publicum peccatorem nō emendatum, a susceptione Eucharistiæ repellendum, vt ostendunt Suarez *3. part. tom. 3. disp. 67. sect. 2.* Fagundez *Præcepto 3. lib. 3 cap. 10. num. 4.* Cardinalis de Lugo *de Sacramentis, disp. 8. sect. 10. num. 164. & 166.* & alij omnes apud Ioannem Sanchez in *Selectis, disp. 34. nu. 1.*

III. *Nō verò occultus publicè petēs Eucharistiam.* Suppono II. occultum peccatorē publicè petentem a susceptione Eucharistiæ ex communi pariter Doctorum placito non esse reijciendum, vt ijdem demonstrant, Suarez *loc. cit. sect. 4.* Fagundez *loc. cit. num. 16. & seqq.* Lugo *l. cit. num. 168.*

IV. *At Doctores nō agūt de peccato, quòd in ipsa sūptione Eucharistiæ committitur.* At circa vulgatam huiusmodi doctrinam animaduerto in primis, Auctores loqui tantùm de eo peccato seu publico, seu occulto, quod quis aliàs, antequam ad Eucharistiam accederet, admisit, vt clarum est ex exemplis, quæ afferunt, hinc de publicis meretricibus, vsurarijs, & similibus; illinc de occultis delictis, quæ Sacerdoti Eucharistiam ministranti nota sunt vel ex sacramentali dūtaxat Confessione, vel extra hanc ex paucissimis illorum cōscijs. At de peccato, quod in ipsamet Eucharistiæ sumptione tantummodo ex praua aliqua circumstātia committatur, Doctores non agunt, nec quicquam dicunt. Dixi *de peccato, quod in ipsa sumptione tantummodo, &c. cōmittatur*; quia non est dubium, quin & peccator tam publicus, quàm occultus indignè sumens, nouam sacrilegij culpam contrahat: at is iam priùs alio mortifero peccato erat oneratus. Verùm fieri potest, vt aliquis, expers alioqui omnis culpæ lethalis, hoc solo nomine grauiter delinquat, quia cum aliquo habitu grauiter irreuerenti, qui cæteroqui potest esse etiam sine peccato mortali, ad sumendam Eucharistiam accedit, de quo ijdem Doctores, quantum ego Theologos tam scholasticos, quàm morales indagando, doctosque viros consulendo assequi potui, nihil disputant, nihil quærunt. Certè Ioannes Sanchez, qui recentissimè omnium, quos viderim, plures casus in *Selectis de Sacramentis*, præsertim, *disput. 34.* de Eucharistia publicis peccatoribus neganda, vel concedenda proponit, explanatque, de hoc articulo, punctoue nihil præcisè commemorat. Nihilominùs pro maiore rei totius notitia quæstionem hîc in vtroque sensu, siue quum ornatus etiā extra templum est illicitus, siue quum respectu tantùm irreuerentiæ in sumenda Eucharistia, fit peccaminosus, examinabo. I. vniuersè pro quauis regione. II. speciatim pro Mediolanensi Diœcesi, & prouincia. Sed ad vitandas æquiuocationes.

Noto I. ex communi doctrina tradita a Glossa *de consecratione, dist. 2.* & relata, ac probata a Suarez *tom. 3. cit.* *V.* *Public. peccat. dicitur.*

qui pu-blicè aggit. & sine mortali non fieri, idq; stat, indeque arcetur a Communione.

3. cit. in 3. part. disp. 67. sect. 2. Vers. Secundò ex hac generali, Quando actio publicè exercita ex se, vel ex obiecto talis est, vt sine peccato mortali exerceri non possit: aut si ex obiecto non sit huiusmodi, ex modo saltem, quo fit, publicum, & manifestum est, non fieri sine peccato mortali; alterutro ex his modis exercentes actionem prauam expelli a communione, & non aliàs; quia tunc solùm sunt publici peccatores. Ratio est, quia tales peccatores neque re ipsa, neque externa specie habent ius petendi Sacramentum, quandoquidem eorum status manifestus est, & alioquin ius diuinum petit, vt ipsis non detur. Deinde potest illis negari sine vllo incommodo, quia nec sequitur infamia eorum: nam hæc potiùs supponitur; quum eorum peccatum sit publicum, neque etiam sequitur scandalum; maius enim esset, si huiusmodi hominibus Sacramentum daretur.

VI. Qua notitia peccati publici requiratur.

Noto II. Ex eodem Suarez *ibidem, sect. 3. Vers. Inter has sententias*, illam cognitionem peccati, & praui status pœnitentis sufficere ad negandam ei Communionem, quę satis est ad negandam iustè absolutionem: Præter hoc verò cauendum esse omne scandalum, atque omnem infamiam, omnemque criminis, seu reuelationis suspicionem.

VII. Peccatum, euidentia iuris, vel facti notorium quale sit.

Noto III. dici aliquod peccatum euidentiā iuris notorium, quando iuridicè aliquis conuictus est de crimine per propriam confessionem, vel per sententiam, & declarationem Iudicis: euidentiā autem facti publicum appellari, quando pluribus notum est. Sed obseruo ego tam in notorio facti misceri plerumq; aliquam etiā notitiam iuris, quàm in notorio iuris aliquā facti. Quum enim facto notorium est, Titium a Caio necatum, simul etiam vulgo notum est, tale crimen esse morte multandum, quod e iure sanè promitur, & certum est. Quum verò Index fert sententiam, Caium esse supplicio plectēdum, sicut ex iure morte plectēdum ait, sic ex facto, quia Titium necauit, rationem pœnæ metitur, ac reddit. Distinguitur tamen ius facti a iure iuris, vt sic dicam, quia illud non sufficit ad varias pœnas, & effectus iuridicos, ad quos requiritur ius iuris, seu sententia Iudicis &c. Rursum peccator publicus censeri potest primò absolutè, quando peccatum eius est multis cognitum notitiā iuris, vel facti, cum qua notitia stare potest, vt illi, in quorum præsentia Sacramentum petitur, ignorent delictum; vt obseruat idem Suarez l. c. *sect. 5.* initio. Secundò verò respectiuè tantùm, quando delictum reuera occultum est, etsi illi pauci, corā quibus petitur Sacramentum, norunt illud, vt *ibidem* animaduertit.

VIII. Eucharistia negāda est, quoties iure, vel facto cōstat de delicto absolutè.

Noto IV. Si delictum absolutè sit publicum euidentiā iuris, vel facti, id satis esse, vt Sacramentum negari debeat, etiamsi peccatum non sit notum illis, in quorum præsentia Sacramentum petitur, vt ex S. Thoma, Soto, & DD. tradit idem Suarez *loc. cit. Vers. Dico tertio*, & luculenter probat, cui accedit Vazquez *Tom. 3. de Eucharistia, disp. 209. cap. 2. num. 13. 14. 15.* & Ioannes Sanchez in *Select. disp. 37. num. 7.* vnà cum Victoria in *Summa, quæst. 80.* Porrò certus numerus personarum, quibus euidentia facti nota esse debeat, definiri nequit, sed prudenti arbitrio relinquendus, vt docent idem Suarez, & Ioannes Sanchez *loc. cit.* ex Soto in *4. dist. 12. q. 1. art. 6.* & Vazquez *Tom. de Euchar. disp. 200. cap. 2. num. 13.* Cæterùm quum Doctores citati a Suarez l. c. numerum personarum ad hanc euidentis facti notitiam

titiam gignendam, sufficientem alij, vt Siluester, & Nauarrus, existiment esse sex; alij, vt Adrianus, & Panormitanus, decem, neq; vllus maiorem numerum expressè requirat; videtur hinc haud temerè colligi posse; si crimen in publica via, vel alio publico loco, vt in foro, vel celebri platea eo tempore, quo multis innotescere potuit, aderantque præsentes oculati testes, saltem decem, id in omnium sententia reputari notorium, quod nulla tergiuersatione celari potest, vt indicatur *cap quæsitum, & cap. Tua nos. de cohabitat. Cleric. & mulierum*, & ex his sumpsit S. Thomas 3. p. q. 86, *art. 6.* vt notat Suarez l. c. *sect. 5.* in principio, & Lessius *lib. 2. de Iust. c. 11. dub. 13. nu. 73.* tanquam exploratū declarat; neq; dissentiunt S. Antoninus, Paludanus, Posseuinus, Nonius, Sotus, Vasquez, Antonius Ragucius citati, & laudati a Ioanne Sanchez *disp. 37 cit. num. 7.* qui eū publicum peccatorē, cui negari debeat Eucharistia, definiunt, quando nullâ tergiuersatione valeat celari, cū sponte sua in statu peccati permanere.

Saltem sex, vel decem.

IX. Noto V. etiamsi alicuius delicti certa euidentia non habeatur, sed suspicio dumtaxat, non tamen qualiscunque, non temeraria, nec probabilis tantum, sed planè violenta, quæ nulla probabili ratione deponi queat, nihilominùs hanc satis esse ad negandam Eucharistiam iuxta communem Theologorū doctrinam in 4. *dist. 9.* teste Suarez *loc. cit. sect. 6. Vers. Circa posteriorem partem*, vbi pro eadem D. Thomā, S. Antoninum, Alensem, Richardum, & Gabrielem refert, redditque rationem, quia violenta suspicio nititur talibus signis, & indicijs, quæ licèt non faciant euidentiam rei in se, faciunt tamen moralē probabilitatē, & sufficiūt ad probabile iudiciū ferēdum, quando in contrarium nihil est, quod excuset, aut suspicionem eleuet. Ergo sufficit etiam ad negandum Sacramentum; publicè quidem, si suspicio sit publica; occultè verò, si priuata, & occulta. Quibus notatis, sit.

Neganda itē, quando de delicto extat suspicio violenta.

§. I. *Eucharistiam cum publica mortali culpa ob ornatum accedentibus esse negandam.*

PRimum quæstionis punctum, commune aliàs cæteris quoque publicis peccatoribus, de quibus Doctores passim tractant, propono, in quo tamen pleraque etiam non excussa particulatim ab alijs, non oscitanter examinabo. Propero, &

X. Dico I. Vbi corruptela immodici ornatus valde ad libidinem prouocantis vsitata est, vel nuditas muliebris pectoris consueta; etiamsi nudātes ita ex more regionis feminas lethiferè delinquere iuxta secundam sententiam *disp. 2, cap. 1,* expensam, ponamus, sicut ornatu immodico ad malum vehementer incitante vtentes pari culpa teneri *disp. 1. cap. 7,* simpliciter docui; nihilominùs his vtrisque Sacramentum Eucharistiæ non esse denegandum. Ratio est perspicua, quia licèt publicum sit euidentiā facti Bertam v. g. nudo pectore incedere, vel ornatu ad lasciuiam notabiliter solicitante indui; non est tamen publicum huiusmodi actiones esse peccata mortalia, quum vulgo persuasum sit, esse honestas, & licitas consuetudines; ac proinde etiamsi statuamus Bertam admonitam corruptelæ, & consciam, peccare mortaliter, alterutrā pertinaciter retentā; adhuc tamen licèt honestè exteriùs viuat, est tamen peccatrix occulta, quia eius hoc delictum vulgo ignotum est. Ergo tanquam occultæ peccatrici, sed publicè petenti Eucharistia iuxta axioma cōmune

Eucharistia neganda non est accedēti cū nuditate pectoris vsitata, aut cū ornatu valde prouocatiuo.

supra *n.* 3. & 5. relatũ denegãda nõ est.

XI. Etiam vbi tales corruptelæ sunt insitata, sed nesciuntur esse lethales.

Dico II. Vbi alterutra ex his corruptelis insitata, & noua est, si tamen vulgo nescitur adhuc, alterutram esse mortiferam, eandem esse rationem, ac prioris conclusionis, neq; locũ esse denegationi Eucharistiæ, vt palàm est.

XII. Neganda verò, vbi factis publicatũ est, esse mortales sine dubio.

Dico III. Vbi alterutra ex talibus corruptelis, seu nuditas insolita mulie-bris pectoris, seu ornatus immodicus valde ad libidinem incitans, euidentiâ facti publica est; ac præterea nõ solùm ex validis rationibus, & cõcordi Doctorum sententia sine discrepantia certum est, vtramque corruptelam esse mortiferam; sed etiam per Concionatores publicè prædicantes, docentes, & ostendentes, Episcopo ipso non reclamante, publicatum, & denunciatum est, huiusmodi corruptelas esse sine controuersia lethales; Eucharistiæ Sacramentum accedẽtibus ad altare cum alterutra ex his corruptelis esse negandum. Probatur solidè. Nam in primis actio nudandi pectus muliebre præter morem regionis, vel gestãdi immodicum ornatum ad malum valde solicitantem, etsi intrinsecè mala non est, non fit tamen sine delicto mortali, vt *disp.* 1. *cap.* 7. *& disp.* 2. *cap.* 2. demonstratum est, vbi etiam notatum, opinioni aduersanti nullam probabilitatem relinqui; ac proinde sicut qui conscius peccati mortalis cuiuscunque, Eucharistiam sine præuia pœnitentia sumit, sacrilegium lethiferum insuper committit, ita quæ ob alterutram corruptelam seu insolitæ nuditatis pectoris, seu immodici ornatus ad libidinem vehementer incitantis rea mortiferæ culpæ est, si diuinam hostiam accipit, nouo præterea sacrilegio se polluit, vt perspectũ est.

Quia fœminei pectoris nuditas insuſita, et ornatus ad malum valde irritans sine mortali culpa nõ fiũt.

XIII. Omnia profana

Addo nunc aliud sacrilegium peculiare, & mortale, non tamen diuersæ speciei, ab eadem patrari, pro quo explicando animaduerto a Gregorio X. in generali Concilio Lugdunensi, vt *cap. decet, de immunit. Eccl. in* 6. refertur, de sacrorum templorum veneratione ita decerni: *Cessent vana, & multo fortiùs, fœda, & profana colloquia, cessent confabulationes qualibet. Sint postremò quæcunque alia, quæ diuinum possunt turbare officium, aut oculos diuinæ maiestatis offendere, ab ipsis* (nempe templis) *prorsus extranea, ne vbi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, ac deprehendatur peccata cõmitti.* Deinde a Pontifice vnà cum Concilio locorũ Ordinarijs mandari, vt hæc, & alia ibi cõtenta faciãt obseruari, & trãsgressores *Canonis huius auctoritate compescãt,* nempe per censuram Ecclesiasticam vel aliam pœnam, vt ibi notat Glossa, *Verbo, compescat.* Ex quo Canone patet, omnia peccata externa, præsertim mortalia, in templo specialiter prohiberi, vsque adeo, ac tam explorátè, vt Suarez *tom.* 1. *de Relig. tract.* 2. *lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 6. dilucidè affirmet, valideque probet, mortiferas detractiones, & colloquia turpia aliàs lethalia, si in templo fiant, nouâ sacrilegij mortalis superadditâ malitiâ contra locum sacrum, ob specialem prohibitionem in eo *cap. decet,* contentam onerari. Quam doctrinam cum hoc grano salis accipiendam necessariò existimo, dummodo tales detractiones mortiferæ, aut obscœna verba mortalia ita cum alijs in colloquio petulanter edantur, vt notabilem irreuerentiam erga locum sacrum præ se ferant exteriùs: alioqui si leuem dumtaxat ostendant, vt si quis clam, valdeque submissè vnam detractionẽ mortalẽ, vel certè lethale desideriũ copulæ illicitæ in aurẽ socij adstantis fundat, quanquam vtrumque crimen mortale quidem est, vnum contra iustitiam, alterum

colloquia in Templo vetita.

Et omnia mortalia specialiter ibi prohibita.

Detractiones lethales; & turpia colloquia aliàs mortifera, in templo facta, mortalis sacrilegij rea quando valde irreuerenter locũ sacrum violant.

alterum cōtra castitatē, neutrū tamen malitiā mortalem cōtrà locum sacrū contrahit, sed leuē tantùm, & venialē, quia ex tali detractione, vel obscœno copulæ illicitæ desiderio enuntiato eo pacto, & modo irreuerentia in templū nōnisi leuis redundat, vt morali hominum æstimatione certum videtur: atq; adeo etsi vtraque eiusmodi culpa lethalis sit, vna contra iustitiam, altera contra castitatem, neutra tamen mortalis est contra locum sacrum, sed venialis tantùm. Quod efficaciter vinco ex eo, quia etsi in eo Canone dicitur a templo abesse debere *quæcunque oculos diuinæ Maiestatis possunt offendere*, per hæc tamen, aut alia verba nō prohibentur ibi peccata merè interna, sed tantùm quæ exteriùs quoque prodeunt; tum quia Ecclesia de facto actus merè internos non potest præcipere, nec prohibere, vt Doctores communiter apud Bonacinam *disp. 1. de Legibus, quæst. 1. pun. 5. nu. 8.* sanciunt; tum quia ibidem, dum statuitur, *extranea esse* debere a templis, *quæcunque diuinum possunt turbare officium, aut oculos diuinæ Maiestatis offendere*: necessariò hæc intelliguntur de ijs, quæ oculos diuinæ Maiestatis offendere possunt exteriùs quoque, non verò etiam interiùs solùm, vt ex verbis immediatè sequentibus necessariò colligitur, *ne vbi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, ac deprehendatur peccata committi*, quæ de culpis merè internis etiam, probabiliter exponi nequeunt, sed de externis necessariò sunt interpretanda; tum quia totus ille Canon *Decet*, ad externam dumtaxat reuerentiam diuini cultus in templis asserendam, & non ad aliam refertur, vt ex ipsomet textu liquet; ac proinde non vetat actiones, nisi tali reuerentiæ externæ aduersentur, quales esse non possunt, nisi pariter extraneæ, vt manifestum est. Atqui si tales actiones externæ leuiter tantùm repugnēt reuerētiæ externæ Templo debitæ, peccati lethiferi contra religionem templi reę esse non possunt, sed venialis tantùm. Ergo &c.

XIV. *Vt liqet ex C. Decet.* Hac posita moderatione, quam ipsi quoque Suario probari persuasum habeo, doceo iam, detractiones lethales in templo cum notabili huius irreuerentia prolatas eo modo, quo fit in forensibus consabulationibus, sacrilegâ malitiā mortiferā insuper contra locum sacrum inquinari, idemque de colloquijs obscœnis, quæ maiorem etiam irreuerentiam irrogare solent, multo magis sentiendum. Nam lex Canonica quoties triplici hac conditione prædita est. I. verbis præceptiuis lata est. II. materia ipsa grauis est, & culpæ lethalis capax. III. nulla adest circumstantia mentē Legislatoris ad solam culpam venialē restringens; toties transgressores ad delictum mortale iuxta materiæ capacitatem obligat, vt tanquam compertum axioma tradunt Suarez *lib. 3. de legib. cap. 26. num. 5. 6. 7. 8.* Bartolus, Medina, Vazquez, Soto, Victoria, Sanchez, Carbo, Sayrus, Molina, Reginaldus, Valentia, & alij passim, quos adduxi, & citaui in meo *Chorearum Speculo*. Atqui hæ tres conditiones in Canone *Decet* præsto sunt. Ergo is de natura sua obligat ad mortale.

XV. *In quo, præter cōsilia, continetur etiā præceptū multiplex prohibitiuum.* Minorem, quantum ad primam cōditionem attinet, ostendo, quia in duas partes totus Canon distinguitur, ac prior quidem ab initio textus vsq; ad *Vers. Nullus in locis eisdem*, tenet; ac tota suasoria est, nullumq; præceptum continet, vt patet eam expendenti, & Doctores indicant, de qua proinde tantummodo ea verba, quæ infra, *vers. Ordinarij locorum*, immediatè post

post subijciuntur ; *Suadenda suadeant*, nēpe Ordinarij, intelligēda sunt, vt notat ibidē Glossa *Verbo, Suadenda*, & obseruat Suarez *loc. cit. n. 3.* Quænā enim sūt illa *Suadēda? qua scilicet dicta sunt vsq; ad Vers.* Nullus, ait Glossa *ibidem.* Posterior autem pars Canonis ab hoc eodem *Vers. Nullus*, vsque ad *Vers. Ordinarij locorum*, extenditur, quam esse præceptiuam negari non potest rationabiliter, I. quia per verbum imperandi, seu imperatiuo modo loquitur, II, quia infra, dicto *Vers. Ordinarij*, ait Canon, *interdicta* (nempe in tali *cap. Decet) compescant*. At enim talis vox *interdicta* in rigore significat prohibitionem obligantem, III, quia ibidem additur ; *Ordinarij interdicta huius Canonis auctoritate compescant*; vtique per pœnam, & censuram, vt ibi Glossa declarat. At quomodo possent Ordinarij, seu Episcopi, quæ vetita sūt, Canonis huiusmodi auctoritate compescere, si is totus foret suasorius, & non præceptiuus? IV, quia inibi prohibentur quoque strepitus iudicialis, mercatus, nundinæ, & similia, quæ culpæ mortalis ob talem Ecclesiæ prohibitionem, sine Doctorum controuersia, damnantur ; damnari autem tam grauis culpæ non possent, nisi Canon prohibens verbis præceptiuis constaret. Ex quibus manifestum est, primam conditionem verborum præceptiuorum huic Canoni non deesse, nec desideratur secunda materiæ grauis, quādoquidem nonnullas actiones ibi prohibitas, vt mercatus, & similes, esse mortales, certum est. Tertia denique cernitur, quia nullum restrictionis vestigium apparet in Canone, & si quis ea obtrudat ; *Ordinarij locorum hoc faciant obseruari ; suadeant ; interdicta huius Canonis auctoritate compescant*, hinc potiùs oppositum elicitur, siquidem prior pars *cap. Decet* suadenda dicitur ; altera autem, quia continet interdicta, seu prohibita, compescēda.

XVI. *Vnde elicitur ratio.* Vnde sic argumentor. Quæ grauem irreuerentiam templo inferunt, vt *mercatus*, *strepitus iudicialis* &c. mortalia sunt, quia a tali Canone sufficienter prohibentur. Ergo detractiones etiam lethales, aut turpes confabulationes in templo habitæ cum notabili huius irreuerentia, aliam mortalem sacrilegij malitiam contra locū sacrum contrahunt, quia hæ quoque ibidem sufficienter prohibentur, & quidem cum exaggeratione, vt notat Suarez *num. 6. cit.*

XVII. *Alioqui nec mercatus, nec seminis effusio essent in templo grauiter vetita ex tali capite contra DD omnes.* Confirmatur, quia nisi huiusmodi irreuerentes detractiones, & obscœna colloquia ex vi istius Canonis grauiter prohibita censeantur, negari eodē modo iure potest mercatum, effusionē seminis, strepitum iudicialem, & cætera illic grauiter prohiberi. At hoc est falsum, quia cuncta hæc grauiter ibi vetita a Doctoribus omnibus iudicantur. Ergo & illa grauiter quoque vetantur. Minor, & consequentia sunt explorata. Sequelam maioris probo, quia in ipso Canone nullum prorsus verbum, nulla circumstantia, nullum indicium est, ex quo colligatur prohiberi ista, & non illa ; imò e contrario constat illa grauiùs, maioriq́ue cum exaggeratione prohiberi, quàm ista, vt patet. Nam Canon in prohibitione tam illorum, quàm istorum eodem sanè verbo *cessandi* vtitur, at longè seueriùs ea sic vetat ; *Cessent vana, & multo fortiùs, fœda colloquia. Cessent confabulationes qualibet. Sint postremò, quacunque alia, qua diuinum possunt turbare officium, aut oculos diuina maiestatis offendere, ab ipsis prorsus extranea, ne vbi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut deprehendatur peccata committi*. Quàm grauiter! quàm longo periodi tractu!

tractu? quàm explicatâ prohibitionis ratione? quanto verborum pondere? De reliquis autem ibidem vetitis quæ formula vsurpatur? eadem prorsus immediatè post: *Cessent in Ecclesijs &c. negotiationes, & præcipuè nundinarum, ac fori cuiuscunque tumultus, omnis in eis secularium iudiciorum strepitus conquiescat, nulla inibi caussa per laicos, criminalis maximè agitetur, sint loca eadem a laicorum cognitionibus aliena.* Quæ omnia etsi pariter prohibentur; at certè non tam operosè, neque tam seriò, tantoque nisu, quanto præcedentia, vt ex mutua comparatione euidens est. Ergo quũ ista nihilominùs sub mortali prohibita in materia graui a Doctoribus cũctis existimentur, & illa quoque pari modo vetita ab ijsdem reputanda sunt, frustraque omnino, & sine fundamento prohibitio ad ista tantùm voluntariè restringitur, quum magis grauiter illa potiùs vetita cernantur.

XVII. *Nec refert, q tale sacrilegiũ a solo Suarez asseratur.* Quod verò Doctores, qui de sacrilegio post Suarez scripserunt, hoc sacrilegium ab eodem Suarez notatum, & probatum non commemorent, sed silentio inuoluant, nil refert. Nam ne ipse quidem Suarez, in iure Canonico nondum adeo versatus *tom. 4. in 3. part. disp. 22. sect. 4. num. 19.* quærens, quę peccata sint contra loci sanctitatem, tale sacrilegium agnouit, sed negauit. At deinde senior *tom. 1. de Relig. loc. cit.* probè examinato dicto C. *Decet*, id animaduertit, ac tradidit. Alij autem, qui post eum scripserunt, casum hunc a Suarez ex professo tractatum magna taciturnitate prętereunt, neque super hoc Suarium citant, tantum abest, vt refellant, aut ipsi ex professo quoque iterum disputent, adeoque eorum auctoritas sola, sine casus ponderatione Suario, qui hũc ex professo tractauit, obsistere nequit, vt sancit communis Doctorum sententia, quos in mea *opinionum moralium Trutina par. 1. cap. 7. num. 5.* retuli: sicut neque auctoritas quorumcunque Doctorum, qui rationem aliquam claram, textumue non attenderunt, probabili opinioni alijs reddendæ sufficit, vt ibidem *cap. 9 nu. 15. & 16.* nec non toto *cap. 10.* patefeci.

XIX. *Cuius opinio non ideo singularis, sed potius communis censenda est.* Quanquam autem opinio de sacrilegis detractionibus mortiferis contra dictum C. *Decet*, a solo, vnicoque Suarez traditur, non propterea tamen singularis, sed communis potiùs censenda est. Nam opinio a sex classicis v. g. Auctoribus tractata anteponitur probatæ a quinquaginta sola auctoritate priorum ductis, vt disertè sanciũt Abbas, Alciatus, Nauarrus, Azor, Ioãnes Lupus, Menochius, Tomas Sanchez, Castro Palao, Baldellus & plurimi alij sine vlla dissensione, quos in mea *opinionũ moralium Trutina par. 1. cap. 5. nu. 55.* recensui, pronuntiantes eam opinionem simpliciter, vereque communem esse reputandam, quę a Doctoribus eam ex professo tractantibus communiter defenditur. Vnde Duardus *lib. 2. in Bullam Cœnæ, can. 15. q. 4. & 5. concl. 1. Numerus*, inquit, *& grauitas* (Doctorum scilicet) *non faciunt communem opinionẽ, sed rationes, & resolutiones occurrentium difficultatum, etiamsi solius Doctoris sententia fuerit, eam constituunt.* *Qua etiam contraria adimit ferè probabilitatẽ.* Atqui Suarez luculenter tractauit ex professo, & probauit graues detractiones in templo esse lethiferè sacrilegas contra citatum C. *Decet*. Neque vllus ex Auctoribus, qui post Suarez scripserunt, fundamenta ipsius refellit, imò neque mentionem eius tanquam aduersantis vllam facit; atque adeo ipsamet illa fundamenta Suarij minimè a se lecta, ne dum expensa, non obscurè innuit. Ego certè neminem, qui

qui talia fundamenta recitarit, ac reiecerit, etsi nulli diligentiæ in quærendo peperci, reperire potui. Quocirca dicta Suarij opinio solidioribus rationibus hîc etiā munita, non singularis, sed multo probabilior, & cōmunis etiam existimanda est. Quin etiam parum admodum probabilitatis relinquit oppositæ sententiæ. Nam quoties ratio aliqua, aut lex vim maximā contra opinionem Doctorum faciens, attenta non est, aut ab ijs ignorata est, talis opinio apud doctos, qui illius gnari sunt, probabilitatē amittit, vt ex communi Doctorum placito sine vlla discrepantia in mea *opinionum Trutina par.1.cap.9.* ostendo. Dum autē Suarij fundamēta ab alijs posterioribus Auctoribus ne memorantur quidem, meritò præsumuntur ignorata: ac proinde & probabilitas contrariæ opinioni apud doctos adimitur.

XX. *Nec ysquam Doctorū obluctari potest.* A qua sententia ita explicata neminem puto ex Doctoribus dissentire, nec probabiliter etiā dissentire posse. Omnes quippe concedunt eos, qui ex contemptu aliquid ex vetitis in dicto *cap. Decet*, exercet, lethiferè delinquere, loquunturque necessariò de contemptu non tantùm directo, sed indirecto quoq; tantummodo; alioqui si de directo solùm loquerentur, tum nō solùm mortiferè peccarent, qui aliquid in eo *cap. Decet* prohibitū facerent, sed etiā qui aliàs licita patrarent, vt Doctorat' laureā in templo adipisci, quod licitum esse Doctores communiter fatentur; vel certè, qui prohibita quidem in eo *cap. Decet*, sed ex leuitate materiæ non mortalia, vt Secularia Concilia, & Parlamenta politica citra scādalum, & extra tempus diuinorum officiorum, ibi sine necessitate celebrarent, quę venialia tantùm sunt, quia irreuerentia modica esse videtur, vt opinatur Suarez *loc. cit. nu. 5.* Omnes enim, & quicunque vel vnum istorum, aliàs aut licitum, aut veniale solùm, ex directo contemptu in templo agerent, lethiferè sine dubio delinquerent, vt extra controuersiam est. Ergo vt dictum *cap. Decet* vim peculiarem in ea, quę contra ipsius prohibitionem exercentur ex contemptu, ideoq; sunt mortalia, ostendat, de contemptu etiam indirecto intelligendum est. Hinc patet Angelum aientem in *Summa verbo, immunitas, num. 5.* omnia, quæ illic prohibentur, non esse peccata, nisi per se sint mala, vel fiant ex contemptu; tum Nauarum *in Enchiridio de oratione, cap. 5. nu. 42.* statuentem, transgressiones contra idem *cap. Decet*, esse tantùm veniales, nisi per contemptum fiant, vel cum notabili impedimento diuinorum officiorum; tantundemq; decernentem Siluestrum *verbo, immunitas 1. q. 2. num. 4.* & Tabienam *ibid. num. 3.* minimè ab exposita doctrina discordare, quum peccari mortaliter contra dictum *cap. Decet* contemptu etiam indirecto tantùm necessariò velint. Nam mercatus, & actus iudiciales, etsi per se mali non sint, & in templo extra tempus diuinorum officiorum, & orationis exerceantur, adeoq; hæc non impediant, nihilominùs rei sunt culpæ mortalis contra locum sacrum, vt certum est, quia nempe notabilem irreuerentiam eo *cap. Decet* prohibitam, licèt hanc ex contemptu tantùm indirecto inferant, continent, vt constat. Ergo eodem modo multo magis detractiones, & colloquia turpia, quæ per se mala sunt, quando sunt mortalia, & cum magna eiusdem templi irreuerentiā copulantur, etiamsi ex contemptu tantùm indirecto hæc fiāt, nouam malitiam mortalem contra eundem locum sacrum contrahunt, si quidem ista quoque eodem *cap. Decet* grauiter, & cum exaggeratione vetantur.

Doctoratus laurea permissa in templo.

Concilium Politicum ibi veniale.

tur. A quo placito nemo cohærenter, & probabiliter dissentire potest.

XXI. *Eodem cap. Decet prohiberi grauiter omnem irreuerentiam externam in Eucharistia sumenda.*

1. Vnde infero, multo magis eodem *cap. Decet* prohiberi grauiter omnem irreuerentiam externam, quæ in Christi Domini Corpore suscipiendo committitur; tum quia hæc oculos diuinæ Maiestatis exteriùs offendit, quod illic vetatur; tum quia dum ibi Pontifex irreuerentiam arcet a templo, multo magis, & necessario hanc arcet quoq; a Christo ipso in Eucharistia incluso, a quo omnis reuerentia in templum deriuatur; tum quia prohibitâ templi irreuerentiâ, prohibita etiam censetur ea, quæ circa rem præcipuam, & summam in templo existentem, qualis est Eucharistia, versatur; tum deniq; quia lex extendenda est etiam vltra proprietatem verborum naturalem, & ciuilem quoque ad eum casum, ad quem, vt vitet absurdum, eam extendi necesse est; vt ex Communi Doctorum sententia ostendit Suarez *lib. 6. de legibus cap. 2. num. 7.* Imò etiamsi lex pœnalis sit, dummodo extensio comprehensiua fiat ob identitatem rationis in ipsamet lege expressæ, extendenda nihilominus est, quemadmodum idem Suarez *ibidem cap. 4. nu. 2.* & Thomas Sanchez *lib. 3. de Matrimon. disp. 42. num. 2.* ex communissima, & receptissima doctrina omnium tradunt; At enim I. Lex ista *cap. Decet*, quando etiam poneremus non directè, & planè vetare quoq; irreuerentiam in sumenda Eucharistia; nisi tamen ita extenderetur, vt prohibens templi irreuerentiam, comprehenderet etiam prohibitionem irreuerentiæ in eadem Eucharistia suscipienda, esset omnino absurda, dum minorem irreuerentiā, quæ in solum templum committitur, vetat, & non vetat longè maximam, quæ in rem summam ipsius templi, & totius Mundi etiam, nempe in Christi Corpus committitur. II. Eadem lex habet in se expressam rationē, ne quid *oculos diuinæ Maiestatis illic offendat, vbi venia peccatorum est postulanda* At hæc eadem ratio multo magis in irreuerentia externa sumendæ Eucharistiæ militat, vt patet. III. Quia eadem lex non pœnalis, sed tota fauorabilis est ad cultum templi tuendum, & augendum, vt liquet. Ergo multo magis extendenda, vt comprehendat etiam prohibitionem irreuerentiæ externæ in suscipienda Eucharistia, vltra quoq; proprietatem verborum, si opus foret, quanto autem magis, quum opus non sit, & sine tali improprietate possit? Ex quibus deducitur illas, quæ præ insolita pectoris nuditate, vel immodico ornatu ad lasciuiam notabiliter proritante lethiferè peccant, si cum alterutra ex his corruptelis in templum intrent, ibique in populi frequentia versentur, nouam sacrilegij mortalis malitiam contra locum sacrum ob prohibitionem in eo *cap. Decet* contentam contrahere, atque adeo si diuinam hostiam ita participent, rursum aliud sacrilegium lethale committere, quia cum delicto mortali, & lethifero sacrilegio Sacrosanctę Mensæ sese ingerunt, quanquam distinctio sacrilegiorum huiusmodi non est specifica, sed numerica tantùm, quum sit idem irreuerentiæ motiuum.

XXII. *De publico delicto Bervalde incitantis contra morem regionis pectus, & ornatu valde prouocatiuo vix satis constat.*

Deinde, tales corruptelas nudi pectoris contra consuetudinem regionis, vel immodici ornatus ad libidinem valde incitantis exerceri a Berta v. g. vel Sempronia, euidentiâ facti notissimum est, quum ita publicè incedant per vrbem, & quæuis alia loca, conspicianturque a plurimis, atquè a cuncto populo facilè cerni queant, aut saltem a decem, vel a pluribus in publico loco videantur, vnde de facti euidentia iuxta doctrinam communem *num. 6.* & 7.

& 7. obseruatam dubitandi locus non est.

XXIII. *Vulgãtũ Cõcionatorũ omnino sufficientibus ad illud deferre publicandum.*

Præterea a Concionatoribus, vt suppono, publicè in templis denuntiãtum est, Episcopo consentiente, saltem tacitè, huiusmodi corruptelas esse omnino lethiferas. Vnde non solùm euidentia facti habetur, quòd Berta, & Sempronia pectus contra morem regionis publicè nudant, sed etiam notitia publica, quòd tales corruptelæ sint mortales, ac proinde cognitio iuris extra forum iudiciale cum facto ipso coniuncti. Confirmatur I. quia aliarum legum, vel Edictorum Episcopalium, vel Bullarum Pontificiarum publicatio facta a Parochis, vel horum loco a Concionatoribus in Concione censetur omnino sufficiens ad necessariam talium legum publicam notitiam, & obligationem eas obseruandi inducendam, vt manifestum, & certum est. Eodemq; modo sufficit, vt aliquis excommunicatus sit necessariò vitandus, si a Concionatore illius excommunicatio a Iudice legitimo lata, huius iussu in Concione populo denuntietur. Ergo vt publica notitia lethiferæ culpæ, quæ in nudando muliebri pectore contra morem regionis, vel in gestando immodico ornatu ad malum valde prouocante cõtrahitur, ad obligationem vtriusq; corruptelę sub mortali cauendæ populo imponendam satis sit, sufficit, vt Concionatores illam intiment, & tanquam doctrinam apud Doctores exploratam inculcent. Cõfirmatur II. quia sicut Concionatores publicantes Bullam Pontificis, aiẽtesque omnes teneri ad eam seruandam, sufficienter obligationem publicant, & diuulgant; ita dum insuetam pectoris feminei nuditatem, & immodicum ornatum valde allicientem ad lasciuiam, corruptelas esse mortales diuina, & naturali lege vetitas, atque a Doctoribus palàm damnatas, populo explicant, ac testantur, sufficienter obligationem eas vitandi publicant, vt compertum est. Ex quibus constat, publicum, & manifestum esse v. g. Mediolani, vbi Concionatores in huiusmodi insuetam pectoris muliebris denudandi corruptelam iustâ culpæ mortalis censurâ, acerrimè, vt *disp. 2. cap. 4.* narraui, inuecti sunt, Semproniam non solùm nudare pectus publicè contra legem, & consuetudinem regionis, sed delictum etiam mortale incurrere a Concionatoribus denuntiatum.

Vnde infero etiam, Semproniam hic esse, ac dici publicam peccatricem, cui Eucharistia negari debet: peccatricis autem nomine denuntio a me tum hic, tũ deinceps intelligi quancũq; mulierẽ, quæ mortali culpę externæ obnoxia est, etiamsi ab omni labe libidinis sit aliena, & honestissima habeatur. Repellẽda tamen est, I. quia vt *n.* 5. ex communi doctrina Auctorum notaui, exercentes publicè, & manifestè actionem lethalem, quam esse lethalẽ publicè manifestum est, ab Eucharistia arcendi sunt. Sempronia exercet publicè, & manifestè huiusmodi actionẽ, vt expositum est. Ergo. II. Ad negãdam Communionem sufficit ea cognitio peccati, & praui status Pœnitẽtis, quæ satis est ad negandam iustè absolutionem, dummodò scandalum omne, atque infamia, omnisque reuelationis suspicio vitentur, vt ex Suarez *num.* 6. animaduerti, & aliàs etiam liquet. At certum est, nudantem feminam pectus publicè contra regionis consuetudinem, itaque publicè incedentem iustè a Confessario sine absolutione, si in ea corruptela persistat, dimitti, vt *quæst.* 2. *cap.* 2. & 4. ostendi. nullum verò hic esse periculum reuelationis, perspicuum est, quia euidẽ-

XXIV. *Adeoq; Eucharistia publicè nudãti pectus Mediolani, & vbi publica peccatrix satis innotuit, neganda est: & quã publica peccatrix sit.*

tia

tiâ facti notum est, ita detecto pectore illam incedere. Vnde neque vllum infamiæ, vel scādali discrimen imminet; quandoquidem talis peccati infamiā publicam ipsamet sponte subit, non autem a Sacerdote reijciente irrogatur; neque in reijcienda eâdem scandalum vllum parit Sacerdos, sed potiùs prohibet, quod alioqui emergeret, si publicæ peccatrici obstinatæ Eucharistiam porrigeret, vt in simili materia Doctores *num.* 5. relati generaliter argumentantur. Ergo iure Eucharistia Semproniæ neganda est. III. In hoc casu crimen lethale eiusdem Semproniæ est absolutè publicum euidentiā facti, & iuris etiam, quatenus a Cōcionatoribus nota peccati mortalis in omnes Mediolani pectus nudantes publicè, publicè denuntiata est, vt ex ijs, quæ *num.* 7. explanaui, constat. Ergo etsi Eucharistiam petat coram ijs, quibus tale eius peccatum ignotum est, adhuc ei negari debet, quia adhuc peccatrix absolutè publica, & non tantùm respectiuè est, vt ex obseruatis *num.* 7. & 8. euidenter deducitur. Confirmatur, quia talis, vt Theologi supra *nu.* 5. ratiocinantur, neq; reipsa, quum supponatur esse in mortali ob talem corruptelam; neque externa specie habet ius petendi Sacramentum, quia iam publicè euidentiā facti de eius peccato constat; eique sine vllo incōmodo, & periculo scandali, vt explanatum est, negari potest. Ergo omnino etiam debet, quia ius diuinum in tali casu hoc exigit. IV. Etiamsi in huiusmodi casu, certa delicti euidentia deesset, & sola violenta suspicio præsto foret, sed publica; adhuc ista ad negandam Semproniæ Eucharistiam ex cōmuni Theologorum doctrina, vt *num.* 9. vidimus, sufficeret. At hæc abunde hic adest, vt patet. Ergo.

§. II. *Allata doctrina impugnatur, & propugnatur.*

Verùm contra probatam assertionem dices I. quid si aliqui Theologi, aut alij viri docti a Concionatorum sententia dissentiant, & talem nudandi pectoris muliebris consuetudinem introducere, negent esse peccatū mortale? Tum certè violenta suspicio mortalis culpæ, & multo magis euidētia cessabit; quam opinio probabilis tot virorum elidit. Respondeo hîc non esse quæstionem, vtrum Sempronia coram Deo peccet detectione insolita pectoris. Nam quamuis probabilitas talis opinionis a mortali excusantis huiusmodi corruptelam neq; vlla ratione tolerabili, neque vlla auctoritate valida a Doctoribus, qui hactenus hac de re scripserunt, adhuc inuenta sit, vt *disp.* 2. *cap.* 2. & 4. ostendi, satisque non sit, vt verè probabilis opinio contra torrentem Doctorum eam damnantium censeatur, ita aliquos nulla ratione redditâ, nullâ solutione allatâ, nullâ auctoritate productâ, existimare; vt facilè quiuis sapiens intelligit, & ego in mea *Trutina moralium opinionum par.* 1. *cap.* 10. & 12. planum facio; nihilominùs supponamus Confessarium seu passione cæcatum, seu ignorantia inuincibili ductum Semproniæ dixisse, posse eam sine scrupulo mortalis pectus Mediolani v.g. contra regionis morem nudare; ac proinde hanc bona fide nudantem nō peccare grauiter. At id hoc loco non quæritur; sed vtrum, quum publicè nudo pectore incedat contra loci consuetudinem, publiceque Concionatores denunciarint, ita nudantes mortiferè delinquere, atque ita reuera tradant omnes Doctores sine vestigio oppositæ opinionis probabilis; Sacerdos, qui hæc omnia nouit, a Communi-

XXV. *Nūdās publicè pectus, vbi mos non est, ideoque a Cōcionatoribus rea culpa mortalis denuntiata, arcēda a Cōmunione est, vt publica peccatrix, licèt fortè non peccaris*

nione eam repellere debeat, nec ne; quicquid sit, an coram Deo ignorantiâ inuincibili a crimine excusetur? Hic est verè præsentis quæstionis articulus, cui respondeo affirmatiuè, aioq; omnino esse repellendam, quia ad hoc vt aliquis ab Eucharistia iure arcendus sit, nihil aliud requiritur, nisi vt peccator publicus sit, vt docent omnes. Vnde Suarez *sect. 2. cit.* quum titulum proposuisset: ***Vtrum publico peccatori petenti Eucharistiam, semper sit deneganda***: statim respondet: ***Si peccator publicus sit, siue publicè, siue occultè Eucharistiam petat, illi esse denegandam***: subditq; continuò: ***In hac regula conueniunt Auctores omnes***. At Sempronia est publica peccatrix, quia publicè actionē nudādi pectoris cōtra loci morē a Concionatoribus, Episcopo consentiēte, saltem tacitè, mortalis delicti publicè, ex Doctorum omniū consensu, iure damnatam exercet, quod satis est, vt publica peccatrix habeatur, quemadmodū supra explanaui.

XXVI. *Per opiniones priuatas aliquorum contradicētiū nō tollitur in foro externo publicitas delicti, nec obligatio legum.*

Quod verò nonnulli priuati, & priuatim contrariam opinionem præ se ferant, non satis est, neque tollit, quin illa in foro externo adhuc publica peccatrix sit; neque enim per huiusmodi priuatos rumores paucorum ea publicitas de loco publico, a publico Concionatore in publica Concione vulgata ex iure, & officio publici Doctoris, magistri, & medici animarum, quo quilibet Concionator fungitur (& qui in Cathedralibus, vel Parochialibus templis Verbum Dei prædicant, Pastoris etiam vices insuper obeunt) aboletur, aut supprimitur; alioqui de omnibus legibus diuinis, & humanis, de cunctis Bullis Pontificijs, de vniuersis edictis Episcopalibus, nec non de Constitutionibus Synodalibus, si publicata sufficienter, ex aliquorum diuersa opinione in irritum reuocari possent, actū penitus esset. Neq; enim vnquam defuerunt, neq; desunt, neque defuturi sunt homines, qui varios prætextus, & excusationes ad leges etiā sole meridiano clariores eludendas habuerunt, habent, & habituri sunt præ manibus. Dicent esse iniustas, non tenere, verbis præceptiuis carere. Et fieri aliquando potest, vt ita sit. At forum externum hos omnes rumores, & contradictiones floccipendit, & obseruantiam legis publicatæ vrget, sonteſque plectit; quod verò in foro interno Confessarij oppositum doceant, nihil moratur; aut quod alij priuati reclamēt, nihili facit. Aliquis v.g. percussit publicè Clericum, de censura excommunicationis nihil cogitans, omnique aduertentia carens, adeoq; iuxta probabilem sententiam censuram eam non incurrit, & a peccato mortali percussionis grauis potest absolui per quemlibet approbatum Confessarium, & clam etiam ad diuinam Eucharistiam admitti; at verò exterius debet se gerere vt excommunicatum, ipsumque forum externum in hunc tāquam verè excommunicatum iudiciū exercebit. Haud secus Sacerdos in neganda Eucharistia publicis peccatoribus nihil aliud attendit, nisi vt sibi constet, tales in foro externo esse publicos peccatores. Nam si Petrus publicus vsurarius habetur, & Apollonia publica meretrix, vtcumque hæc, aut ille bonam fidem, vel ignorantiam prætexant, si velint in ijsdem contractibus, & occasionibus, præ quibus publici peccatores meritò crediti sunt, pergere, vtrumque Sacerdos a Communione submouere tenetur, vt manifestum est. Ergo in casu proposito quum Sempronia publicè nudans pectus contra morem loci per aliquorum priuatam excusationem non eximitur, quin adhuc in foro externo pecca-

trix

trix publica sit, Eucharistia illi meritò adhuc neganda est, vt patet.

XXVII. *Nec ob. est, si aliqui Concionatores minus cauti decipiantur.*

Dices II. Si Concionatorum dictis tanta vis, atque auctoritas inest; quum aliqui eorum nonnunquam certas actiones mortiferas, quæ tamen a probatis Doctoribus excusantur, præ simplicitate, vel ignorantia, vel inconsulto zelo pronunctient, fore obligatum Sacerdotem ad negandam Communionem iis, qui eiusmodi actiones, vt mortales a Concionatore inconsiderato vulgatas exercent. At hoc est absurdum. Ergo. Respondeo negãdo sequelam, & paritatem. Disparitas est, quia casus insolitæ nuditatis pectoris muliebris a cunctis Doctoribus mortalis damnatur, nec oppositæ opinioni obnoxius est, sed certa sententia nititur. Secus verò est, vbi res sub opinione tantùm versatur, aut error pro opinione venditatur. Nam in hoc casu statim viri docti omnes, Religiosi, & Sacerdotes, præsertim Parochi reclamant, & publica contradictione legitima dedocent populum errorem, vel ei probabilitatem oppositæ quoq; sententiæ patefaciunt, atque ita efficiunt, ne qui easdem actiones exercent, peccatores publici in foro externo ampliùs censeantur, adeoque neq; ab Eucharestia arceri possint. At Episcoporum vigilantiæ est, vbi tale quid accidit, curare, vt populus de veritate moneatur, laqueique conscientiarum, restituta opinioni sua probabilitate, & vulgatâ, si hæc verè illa potitur, de medio tollantur.

XXVIII. *Etsi maior pars populi opinetur nudantem publicè pectus, vbi mos nõ est, non delinquere adhuc tamen, vt publica peccatrix, est arcẽda ab altari.*

Dices III. Quid si maior pars populi, vel saltem æqualis a viris doctis, vel qualicumque auctoritate præditis, qui a Concionatorum certa, & explorata sententia, insolitam muliebris pectoris nuditatem mortiferam reputante, dissentiunt, contraria opinione, eximente a tam gravi culpa minimè, bita est? poteruntne a Communione repelli, quæ sic nudare volunt pectus? Respondeo per instantiam; quid si aliqua vera meretrix, & verus vsurarius, vt tales peccatores a Concionatore iussu Episcopi publicati, deinde factione nonnullorum paulatim a maiore parte populi impetrent, vt tales, licèt verè sint, nõ habeatur? Poteruntne hi a Communione repelli? Certum est, si adhuc publici peccatores in foro externo cẽseantur, posse, & debere: sin autem, minimè: idemque est de nudantibus pectus præter morem patriæ, vel loci in simili opinionum fluctuante æstu: quanquam discrimen intercedit, quòd opinio populi Lydiam v. g. meretricem credentis, vel non credentis circa merum factum versatur: Petrum verò vsurarium, vel Semproniam ream mortalis iudicantis, aut absoluentis circa ius tantummodo; quandoquidem licèt nemo de facto dubitet, quin hæc nudum pectus contra morem patriæ, vel loci gerat, ille talem numero, vel specie contractum ineat; nihilominùs maior pars, vel æqualis putat hunc non esse vsurarium, neque eiusmodi nuditatem lethiferam, tametsi ex certa vniuersorum Doctorum sententia verè hæc mortifera sit, & ille verè vsurarius. Quid ergo dicendum? eruntne isti in foro externo adhuc peccatores?

XXIX. *Vt ostẽditur, quia notorietas in foro externo per eã opinionem maioris partis populi oppositã nõ tollitur.*

Respondeo affirmatiuè, quia publicitati criminis sufficienter indictæ opinio contraria maioris partis populi nihil obstat. Nam si Titius in publico foro coram centum testibus in meridie occidit Paulum Clericum, dicitur, & verè est publicus, & notorius Clerici percussor, qui nulla tergiuersatione celari potest; atque adeo excommunicatus necessariò statim vitandus, vt compertum est; neque excusatur, quin talis sit, & omnino vitandus, quia fortè per suos consangui-

neos

neos valde potentes decipit maiorem partem populi, cui falsò persuadetur, vel Paulum non fuisse Clericum, quod ad factum attinet; vel opinionem, aiētem eximi ab excõmunicatione illico subeunda notoriũ Clerici percussorē, esse probabilem, sententiamque oppositam minimè esse certam (quod tamen vtrumque falsum planè est) quod ad ius spectat; ac propterea neque huic, si alteri ita se ingerat, a Sacerdote, qui huiusmodi circumstantias omnes tenet, Eucharistia vllo modo administranda est, vt constat, quia non obstante tali multitudinis opinione erronea vel circa factum, vel circa ius, adhuc ipse notorius Clerici percussor in foro externo est; ac proinde excommunicatus etiam, & necessariò vitandus, multoque magis ab altari repellendus. Atqui par quoque ratio est ratâ proportione de nuditate pectoris feminei inusitatâ, mortalis culpæ per constantem, indubiamque Doctorum sententiam damnatâ, & a Concionatoribus diuulgatâ, in qua de facto, quòd Sempronia ita denudet pectus publicè, nemo dubitat; de iure autē apud Doctores res certa est; & sufficienter hæc publicata. Ergo adhuc ea publica peccatrix est, neque hanc notam ei detrahit opinio maioris partis populi secus existimantis per errorem, seu dolosè ab alijs persuasum, seu innocenter aliunde haustum. Confirmatur, quia leges, & iura non permittunt aditum huiusmodi erroribus, dolis, factionibus, cum grauissimis Reipub. incommodis, quę hinc omnino ad eludendas easdem leges orirentur, aperiri; qui vtique aditus aperiretur maximè, si talia effugia, & prætextus, velut legitimæ excusationes admitterentur, vt perspicuum est. Ergo ea mulier adhuc ab altari reijcienda est.

Dices IV. Quid si mulier pectus contra morem patriæ nudans, imò cõplures etiam pectus detegētes pariter contra regionis cõsuetudinem, tamen a doctis, & probis Confessarijs ad Sacramenta admittantur? Respondeo, etsi opinioni probabilitas sufficiens interdum ex sola Doctorum auctoritate conciliari potest, in foro tamen externo, de quo solo hic loquor, quoties certitudo opposita legitimè publicata est, non esse huiusmodi probabilitati locū. Quum enim contractus ex Doctorum indubitata sententia vsurarius a Concionatore legitimè publicatus est, talis vsurariæ culpæ ius in populo sufficienter publicum est. Quanquam autem nonnulli talem vsuram indesinenter exercentes, a suis Confessarijs vtcunq; doctis, & probis sinuntur Sacramenta participare; non idcirco tamen in foro externo desinunt esse publici vsurarij; sicut reipsa etiam sunt in interno ex certa Doctorum sententia; idemque forum externum tales delinquentes, publicos esse vsurarios, eá Confessarium indulgentiá, atque approbatione frustra excusante, declarabit, & iure puniet. Alioqui si talis Confessariorum approbatio ad sufficientem publicitatem certi iuris vsurario contractui a cunctis Doctoribus reprobato detrahendum apud populum, licèt antea a Concionatore rectè, & exploratè vulgata ea fuerit; vel saltem ad talem publicitatem in dubium, etiam in foro externo reuocandam satis est; de publicitate Legum omnium tam diuinarum, quàm humanarum eodem prætextu facillimè elidendâ, in foro externo magna ex parte actū planè est. At hoc est absurdum, vt patet. Ergo tale Confessariorum patrocinium, vel opinio diuersa non liberat Semproniam, & alias similes, quo minùs in foro externo publi-

XXX. *Etsi autem a doctis et probis Confessarijs admittitur ad Sacramenta, tamen adhuc vt peccatrix publica repellēda a Cõmunione.*

tæ peccatrices habeantur, atque adeo ab altari quoque sint repellendæ.

XXXI. *Neque nuda facta Religiosorum, qui probi, & docti habentur, dant opinioni probabilitatem contra aduersam rationem, vel textum, etsi ipsi absoluant.* Sed addo insuper; quanuis nuda facta Religiosorum virorum, qui probi, & docti habentur, ad probabilitatem opinioni eadem facta honestanti; vbi nulla ratio textusue illi aduersatur, constandam satis sint, etiam in foro interno, nedum in externo; nequaquam tamen, quoties aliqua ratio grauis, vel textus validus exaduersum militat, sufficere, vt longa disputatione in mea *Opinionum Trutina, par. 1. cap.* 10. §. 8. planũ feci, ex qua pauca dumtaxat libans, in mentẽ Lectori reuoco, tria Africæ Cõcilia prouincialia errori tum etiã certo de rebaptizãdis baptizatis ab Hæreticis subscripsisse, talemque errorem multis etiam Scripturæ testimonijs, & rationibus comprobare studuisse, quibus Concilijs Patres admodum graues, virique doctissimi, & sãctissimi vno plures, martyrio quoque deinde insigniti, interfuerũt, inter quos omnium princeps sanctus etiam Cyprianus; atque ita viri quoq; probissimi, & sapientissimi baptizatos ab Hæreticis rebaptizabant. Sed num propterea illi factis eiusmodi frequentatis probabilem talem opinionẽ alijs viris doctis oppositæ veritatis tum etiam probè gnaris reddere poterant? Absit. Antipapas plerosque quot viri probi, & docti secuti sunt? An cuncti probabiliter? Absit. In Conciliabulis quoq; quàm multi docti, & probi viri, vt Theodoretus in Ephesino, numerati sunt? Ergone ex factis eiusmodi repetitis probabilitas illico emergit? Absit.

XXXII. *Sicut nec in casu posito Cõfessarij admittẽtes ad Sacramenta hic nudantes pectus.* At in præsenti casu I. nulla ratio probabilis ab vllo assignata est a mortali eximens insolitam pectoris nuditatem, nec quisquam hactenus tentauit probabilem solutionem oppositæ sententiæ moraliter certæ. II. Nullus Auctor indubitatus a mortali crimine insolitam pectoris nuditatem liberans huc vsq; productus est. III. Sententia communis, & vera lethiferæ culpæ illam damnans a Concionatoribus publicata sæpius, atque inculcata, oppositaque improbabilitatis notata, & ipsimet Confessarij, qui absoluunt, publicè reprehensi. Ergo licèt nudãtes pectora contra morẽ regionis ab aliquib. Cõfessarijs permittantur obire Sacramenta, non tamen ex huiusmodi factis vlla probabilis opinio alijs doctis conscijs veritatis contrariæ idem ijsdem permittendi suppeditatur.

XXXIII. *Vt extorquetur per instantiam.* Confirmo id I. Quia opinionem, quæ post Concilium Tridentinum negat iustam pœnitẽtiam sub graui obligatione esse acceptandam alij esse cõtra fidem, alij erroneam, alij temerariam, alij improbabilem aiunt; Diana tamen decem Auctores profert, qui illam sequuntur, & alios, qui probabilẽ censent; neque dubium, quin multi in praxi eam amplexantur. At, his minimè obstantibus, etsi tales Auctores opposita fundamenta probabiliter soluere, & sua fulcire nitintur; posteriores Doctores tamen, & in his Cardinalis de Lugo *de pœnit. disp. 25. sect. 5. num. 68.* eiusmodi sententiam improbabilitatis notant. Ergo etsi insolitè nudantes pectora a quibusdam Religiosis donantur Sacramentis, multo tamen minus ex tali facto alij docti prohibẽtur, quin eam opinionem a mortali ipsas excusantem esse improbabilem meritò pronuntient; quando quidem hic nemo fundamenta opposita conatur diluere, neque vllus Doctor tali opinioni patrocinatur: in priori verò casu & plures Doctores præsto sunt, & rationes promuntur, & obiectorum solutio tentatur.

XXXIV. *Et per aliã rationem.* Confirmo II. quia qui ex iusta causa non subtrahit proximo occasionem

nem propinquam delinquendi lethaliter, non peccat, vt *disp. 1. cap. 5. §. 11. num. 177.* ostendi. Etsi autem insolita pectoris nudatio ex se sit mortalis, potest tamen ob varias caussas, vt supra *cap. 8. disp. 1.* generatim põderaui, excusari. Ergo licèt insolitè nudantes pectora absoluantur ab alijs Confessarijs, iure præsumi potest, non ideo absolui, quia opinio a mortali eas eximẽs ꝓbabilis ab illis reputetur, sed quia, licèt improbabilis ab ijs iudicetur, ob alias tamen iustas caussas, quas illi bona fide putant extare, cum absolutione dimittuntur. Ergo ex facto aliorum Confessariorum absoluẽtium insolitè detegentes pectus non gignitur opinio probabilis pro alijs Confessarijs ad absoluendas similes absque alia legitima caussa.

XXXV. *Nec per talium Confessariorũ indulgentiam desinit B. ita nudans pectus haberi publica peccatrix.* Ex quibus colligo I. Semproniam v. g. nudantem publicè pectus Mediolani contra morem Vrbis non eximi in foro externo a publica peccatrice, etiamsi ipsa, & nonnullæ aliæ similes admittantur ad Sacramenta; dum Concionatores iussu Archiepiscopi in talem corruptelam inuehuntur, oppositamque opinionem improbabilitatis a Doctoribus damnatam perspicuè testantur ipsi, & eos, qui illas absoluunt, palàm improbant: atque adeo nihilosecius dicta Sempronia, & pariles ab altaris mensa arcendæ sunt. Colligo II. ex facto aliorum Confessariorum absoluentium &c. nullam probabilitatem alijs Confessarijs in foro interno ad tales absoluendas conflari, vt ex disceptatis perspectum est.

XXXVI. *Ad publicitatẽ in foro externo sat est moralis certitudo.* Dices V. in exemplis supra allatis de meretrice publica, & de publicè nudante pectus esse disparitatem, quia culpa illius indubitata in iure, huius autem controuersa. Respondeo in ordine ad publicitatem in foro externo, de qua sola hîc loquor, satis esse moralem certitudinem. Porrò nudantes contra morem regionis pectus lethiferè peccare non est apud Doctores controuersum, vt sine vllo fundamẽto dicitur, sed moraliter omnino certum.

XXXVII. Dices VI. quid si Episcopus, & Pontifex notitiam corruptelæ detegentium pectora contra morem regionis habentes, oppositam sententiã eas a mortali eximentem minimè dãnent, neque vllo decreto prohibeant? Tum certè populus non pro certo habebit mulierem nudantem pectus esse publicam peccatricem; imò mirabitur nouitatem tam obfirmatè sociantis matronam scortis, eo quòd pectus duntaxat nudauerit.

XXXVIII. *Sinente Episcopo publicari nuditatem feminei pectoris contra morẽ regionis, esse lethalem, licèt oppositam opinionẽ non vetet, adhuc ita nudans publica peccatrix est in foro externo.* Respondeo I. quamuis Episcopus ad aliam definitionem, vel prohibitionem non procedat, dum tamen per Concionatores denuntiari sinit populo culpam esse lethalem ex communi Doctorum sententia, nudare præter regionis morem pectus, Semproniam publicè ita pectus detegentem contra consuetudinem, non eximi, quin adhuc in foro externo publica peccatrix habeatur: sicut etiam quando lex declarat contractum aliquem esse vsurarium, neque apud Doctores probabile est, cum esse licitum, constatque, illum a nonnullis celebrari, non eximuntur ij a publicis peccatoribus, etiamsi a suis Confessarijs absoluantur, vel Episcopus nullam aliam specialem de illis declarationem edat; vel aliqui oppositam opinionem probabilem asserat. Imò dum Episcopus contra sententiã pro improbabili vulgatam a Concionatoribus non curat dedoceri populum, ipsam esse probabilem, meritò præsumitur existimare eadem esse improbabilem.

XXXIX. *Etsi Põtifex nõ* Respondeo II. etiamsi Summus Pontifex talem opinionem non damnet

niet improbabilitatis, neq; prohibeat, certum tamen omnino esse non ideirco eam esse probabilem, neque a doctis viris oppositæ veritatis gnatis prudenter præsumi posse ipsam esse probabilem. Nam licèt talis præsumptio, vbi nulla valida ratio, aut textus opinionem labefactat, locum sanè habeat, longè secus tamen est, vbi opinionis probabilitas, vel præsũptio a ratione, vel textu repugnãte eliditur, vt in mea *Opinionum Trutina par.* 1. *cap.* 10. & 12. demonstraui. Indubitatum quippe apud omnes Doctores est, complures opiniones, quamuis a Pontificibus nominatim minimè damnatas, sed toleratas, omni nihilominùs probabilitate destitui: alioqui cunctæ, quæ nominatim damnatæ non sunt, forent probabiles practicè, quod est falsum, absurdumque. Ecce. Pius V. plerasque Michaelis Baij opinionis declarauit esse improbabiles, temerarias, atque erroneas, tametsi illæ cum Censorum approbatione in Vrbe valde Catholica, & Vniuersitate inclyta editæ in lucẽ fuerãt. Ergone omnes illæ opiniones ante declarationem doctis viris erant probabiles, tutoque in templis Christiano populo instillari poterãt? scilicet. Macchiauelli liber scelestam Politicen docens, Romæ primùm cum facultate Magistri Sacri Palatij, & cæterorum Censorum de more typis impressus est, vt Henricus Vvagnerechius in præfatione suarum Vindiciarum obseruat. Ergone pestilens illius, atheaq; doctrina viris doctis ante, quàm fraudes illius, deceptioque censorum detegerentur, & liber prohiberetur, fuit probabilis? vana illatio. Dum nihil obstat, liberéque, & opiniones ab Inquisitoribus, Episcopis, & Sede Apostolica permittuntur, sanè legitima præsumptio, vt rectè notat Castro Palao, *tom.* 1. *tract.* 1. *disp.* 2. *punc.* 1. *nu.* 4. de probabilitate opinionum habetur: at vbi talis præsumptio a contrarijs obstaculis sufficienter euertitur, perit illico einsmodi probabilitas, vt palàm ex omni iure est, & pluribus ego in mea *Trutina cap.* 10. & 12. *cit.* ostendo.

Ex quibus liquet, quàquam opinio excusans a mortali insolitè nudantes pectus non damnetur, nec vetetur a Pontifice, neque ab Episcopo; dum tamen a Concionatoribus vt improbabilis denuntiata est, & reprehensi Confessarij, qui illas absoluunt, Episcopusque ita denuntiantibus, & reprehendentibus non obsistit, sed potiùs velificat, populus satis pro certo habet nudantes præter morem regionis pectus esse publicas in foro externo peccatrices: nec quisquam prudens miratur matronas scortis sociari, vbi in more est, a scortis dumtaxat nudari pectus, si quæ matronæ hunc scortorum habitum æmulari non erubescunt contra regionis consuetudinem. Eo vel maximè, quòd *feminæ*, vt supra *disp.* 2. *cap.* 2. *num.* 17. ex Sopranis notaui, ***quæ nunc ex aliqua peruersa consuetudine, nudis mamillis incedunt, intelligant meretricio se habitu incedere, non matronali.*** XL. *Nec tollitur, quia nudans publica, peccatrix habetur.*

Dices VII. Plus valet ad credendum nuditatem pectoris non esse mortalem, tolerantia Episcopi permittentis Eucharistiam insolitè contra regionis morem detegentibus pectus administrari, quàm clamor Concionatorum contra easdem: Hi enim sequi possunt opinionem valde communem; ille verò, si toleraret Communionem publicis peccatoribus dari, peccaret grauiter; tolerat autem palàm, dum in Sacerdotes communicantes non animaduertit. At nefas est credere tot Episcopos esse in peccato mortali ob talem conniuentiam. Er- XLI. *Nec peccat Episcopus, etsi non puniat, Sacerdotes ministrantes Sacramẽta sic nudantib⁹, nec ideo ea desinit esse publica peccatrix.*

go &c. Respondeo, etiamsi Episcopus non animaduertat in absoluentes, & communicantes Sacerdotes, sed tantùm per Concionatores denuntiari sinit, mortalem esse inusitatā muliebris pectoris nuditatem; non idcirco detrahi infamiam lethalis delicti opinioni contrariæ excusanti, neq; publicitatem peccatricum in foro externo ipsismet feminis nonè nudantibus, vt satis ex dictis liquet; neq; talis permissio illico Episcopum reum facit, quum varijs rationibus excusari queat, & ad maiora mala cauenda, quæ in pœnis irrogandis subinde imminent, multa dissimulanda meritò sint. Hic tamen Mediolani vigilantia, & zelus Eminentissimi Cardinalis Montij Archiepiscopi, præter Concionatores in detestationem talis corruptelæ a se incitatos, moneri etiam Confessarios omnes tam Regulares, quàm Ecclesiasticos, curauit, vt tales delinquentes omni conatu a tam pernicioso abusu omnino deterreant.

XLII. *Insolita pectoris feminei nuditas a publicitate culpæ mortalis frustra eximitur; quia hæc subtilis sit.*

Dices VIII. Ideo vsurarius repellitur ab Eucharistia, quia apud omnes constat, vsuram esse mortalem, & ille publicus est vsurarius. At nuditas pectoris feminei palàm exercetur in varijs prouincijs; vbi autem inusitata est, subtile omnino, ignotumque vulgo est, eam esse illicitam, quia noua sit: Licèt verò Concionatores diuulgarint esse lethalem, adhuc tamen nudantes admittuntur a nonnullis ad Sacramenta, sciente Episcopo, & tolerante Papa. Ergo &c. Respondeo, quod spectat ad Episcopi, & Papæ tolerantiam, hanc nihil assertioni obesse, vt patet ex dictis. Cæterùm per Cōcionatores cōmunissimam, & moraliter certam sententiam inculcantes effectum planè est, gestantes nudum pectus contra morē regionis publicas in foro externo peccatrices censeri, quicquid sit, an huiusmodi delictum sit subtile, an verò crassum. Nam haud secus varij etiam contractus certissimè vsurarij ob pretium mutui præcisè deductum in pactum, diuersis titulis lucri cessantis, damni emergentis, periculi sortis &c. honestari queunt; atq; ita subtilitati pariter expositi sunt, & tamen publicitatem infamiæ, qua in foro externo laborant, minimè impediunt, vt compertum est. Ergo neque talis nota infamiæ mortalis a Concionatoribus vulgata in pectus nudantes contra morem patriæ, vel regionis, eximitur a publicitate in foro externo, quia culpa subtilis sit. Præsertim quia hæ multo difficiliùs a mortali culpa, quàm illi contractus, excusari queunt.

XLIII. *Nudans publicè pectus, vbi mos non est, arcenda ab altari, quia ita expedit cultui diuino, & bono publico.*

Ratio porro a priori est, quia Ecclesia in publico peccatore arcendo ab Eucharistia duo attendit, Christi Domini videlicet cultum, populique vtilitatem, vel saltem indemnitatem. Iam sicut, quando aliquis Clericum publicè percutiens sine vlla excommunicationis aduertentia, quanquam coram Deo excommunicatus non est, in foro tamen externo gerere se debet pro excōmunicato, vt notum est, quia ita cultus Christi sponsi Ecclesiæ, & animarum indemnitas exigit: sic etiā ex æquo ad cultum Christi, & populi indemnitatem pertinet, vt publica peccatrix in foro externo reijciatur a Communione, siue ipsius peccatum sit indubitatum ex aliqua definitione Canonis, siue ex moraliter certa Doctorum sententia, dummodo sufficienter sit publicatum. Imò verò reijcienda a Communione itidem est, quanuis supponamus ipsam, vel ignorantia, vel alia ratione excusatam coram Deo nequaquam peccasse, sed in foro tantùm externo publicam peccatricem reputari: quia nimirum in tali etiam casu cultus Christi, &

in-

indemnitas animarum postulat, vt repellatur.

XLIV. *Vt doceatur amplius. Nā quamvis tur opinione probabili nota, nō irrogat Eucharistiæ irreuerentiā, irrogat verò, q̄ improbabilis publicè denuntiata ducitur.*

Confirmatur, quia etsi Eucharistiæ Sacrosanctæ honori, ac venerationi nequaquam derogatur, neque populi indemnitati præiudicatur, quando apud Doctores probabilis vtrinque opinio extat, actionem aliquam quibusdam mortalis culpæ damnantibus, quibusdam autem ex opposito absoluentibus; quia scilicet qui ex probabili opinione agentes ad diuinam Eucharistiam accedunt, dignè accedere in foro externo, communique hominum æstimatione iure cēsentur. Quod si fortè probabilitas a nonnullis Doctoribus opinioni quidem tribuitur, sed a plerisque alijs adimitur; quanquā nubes aliqua irreuerentiæ hinc excitari videatur; adhuc tamen, quum cōtrouersia priuata sit inter Doctores, facultas libera cuiuis relinquitur, vt alterutri parti, & probabilitati probabiliter saltem assertæ, quam malit, licitè adhærere queat, atque hac ratione honestè agere, atque irreuerentiam auferre existimetur. Longè nihilominùs secus est, quando de opinionis improbabilitate inter Doctores Classicos publicis monumentis compertos nulla penitùs est dissensio, neque a viris doctis viuentibus vlla firma ratio, aut textus ad eius probabilitatē ostendendam, fulciendamque depromitur, & ipsa improbabilitas eiusdem opinionis a Concionatoribus ex publica Episcopi auctoritate, vel permissione publicè denuntiata est. Tum enim communis existimatio inuadit populum, indignè illos accedere ad cælestis panis epulum, qui in ea actione mortalis culpæ a Concionatoribus damnata publicè, sine vlla probabilitate opposita persistunt, & tamen diuinæ Mensæ sese ingerunt: ac proinde in Eucharistiæ irreuerentiam, populique damnum, hoc est in scandalum graue redundat, illos cum tali indignitatis existimatione communi sumere diuinam Hostiam.

XLV. *Neq; excusatur, quòd secus aliqui DD. opinentur.*

Neque ij sufficienter excusantur ex eo, quòd priuati aliqui Confessarij, vel Doctores aliter opinentur, aut secus in praxi faciant. Id quippe satis minimè est, ad infamiam mortalis criminis ob pectus præter regionis consuetudinem denudatum certò incurrendis iam a Concionatoribus publicatum, in foro externo reuocandam, abolendamque, aut quoquo modo impediendam: quemadmodum etiam Titio notorio Clerici percussori, vel ob aliud delictum excommunicato, & nominatim denuntiato a Iudice, infamiam patrati flagitij, contractæque censuræ non abrogant plerique Doctores inficiantes illum esse verè excommunicatum, ob inaduertentiam nimirum, ignorantiamue, aut ob alium similem prætextum. Quocirca quum Sempronia, & aliæ paris conditionis ob insolitam pectoris nuditatem contra regionis morem, mortalis culpæ a Doctoribus sine controuersia damnatam, & a Concionatoribus publicè Episcopi permissu prædicatam, nec vnquam ob qualemcumque prætextum, vel factionem secus operantium, vel opinantium restitutam, adhuc in foro externo publicæ peccatrices meritò præsumantur; interest omnino reuerentiæ Christo debitæ, cōmunisque vtilitatis, vel saltem indemnitatis, easdem a sacri altaris Communione submouere, ac propterea submouendæ inde etiam reuera sunt.

Quin publica peccatrix censeatur, & ab altari sit repellēda.

XLVI. *Nec tamē vlla sit definitio ex dictis Concio-*

Dices IX. hic tantum tribui Concionatorum dictis, & pijs in pectoris insolitam nuditatē declamationibus, vt inde definitio veluti fidei in hac controuersia duci videatur. Respondeo nullam fidei definitionem a Con-

Vu 2 cio-

naturā ducitur.

cionatorum auctoritate hic peti, sed munus duntaxat doctrinæ certæ a Theologis iudicatæ diuulgandæ iisdē impertiri. Quamobrem certitudo vel est a definitione fidei facta ab Ecclesia, vel a textu aliquo cogente, vel a consensu Doctorum sine opposita probabilitate. Per accidens autem est, quòd ex imperitia Concionator pronuntiet esse certum, quod tale non est; vel etiam asseueret, ac venditet pro Catholica veritate exploratum errorem, quem populus ceu fidei articulum arripiet, vt supra *num. 26.* notaui. Vnde Concionator potest quidem vel ex malitia, vel ex ignorantia populum decipere, fidei autem definitionem statuere minimè.

XLVII. *Nō porrigenda publicè Eucharistia digno, nisi priùs populo dedocto errorē falsæ opinionis arreptæ.*

Dices X. Quid si maior pars populi aliquid per errorem putet mortale peccatum, sine vlla tamen probabilitate apud Doctores? Quid faciet Sacerdos cum eo, qui tale quid perpetrauit, & cum tali putato crimine non expiato ad Eucharistiam publicè accedit? Respondeo non esse hanc illi publicè administrandam, antequam publicè vulgatum errorem, quem ipse probè nouit, populo detegat, idque necessariò ad vitandum scandalum, ne alioqui Sacramentum indigno porrigere existimetur.

XLVIII. *Vt nudans pectus &c. alii qui peccator publici arceantur a Communione, qua notitia requiratur.*

Dices XI. Sacerdos non est competens Iudex, an mulier detegens cōtra loci cōsuetudinem pectus a Communione arcenda sit. Respondeo, interrogando, quid requiratur, vt publici vsurarij, publicæ meretrices, & alij publici peccatores ab Eucharistia arcendi sint? Non certè necessariò Iudicis sententia, quæ eos criminum cuiusque modi damnarit, ac publicarit, vt tradunt omnes, quod ad publicitatem iuris pertinet: sed satis est, si facto ipso constet tales esse peccatores, & non correctos, quod ad facti publicitatē spectat, vt cuncti pariter decernunt. Vt verò Sacerdoti sufficiēter perspectum sit, Titium v. g. esse publicum vsurariū, vel Liuiā publicā meretricē, quid requiritur? Nempe vt id a fide dignis acceperit, vnde moraliter certum credat, eos verè tales esse. At Sacerdoti videnti mulierem nudo pectore, præter regionis consuetudinem, Eucharistiæ accedentem, multo certiùs constat, hanc esse publicam peccatricem, vt pote quam publicè sic incedentem, itaque se altari ingerentem publicè delinquere suismet oculis cernit; quàm Titium esse vsurarium, vel Liuiam meretricem, & vtrumque peccatorem publicum, quorum neutrum peccare videt, sed relatione tantùm fide dignorum nixus, publicam hanc meretricem, illum publicum vsurariū esse credit. Neque refert, quòd meretrix, & vsurarius plura multiplicarint peccata, tū quia Doctores ad peccatorem ab Eucharistia reijciendum delictorū copiam non exigunt, sed vnū saltem mortale, publicumq; in quo ille pertinaciter hæreat, satis esse arbitrantur, quod sanè in femina nudum pectus contra regionis morem gerente publicè reperitur: tum quia vnum peccatum continuatum odij v. g. per tres horas, æquiualet, imò superat alia peccata odij eiusdem intensionis intra tres horas interpolata. At mulier plures menses nudum pectus contra loci consuetudinem publicè ferens idem delictum mortale continuauit: quin id quoque somno saltem interruptum, ac deinde repetitum multiplicauit.

XLIX. *Ignorātia, aut bona fidei prætextus non pro-*

Neque obstat prætextus ignorantiæ, aut bonæ fidei, quia Sacerdos, cognito a fide dignis Titium esse vsurarium publicum, & Liuiam meretricē publicam, huiusmodi prætextum admittere

dest publico peccatori, quo minùs ab altari repellatur.

mittere non potest, sed vtrumque ab Eucharistia arcere debet. Eadem verò ratio & in muliere quoque pectus contra loci morem publicè detegente militat, vt patet. Ergo si Liuius & Titius Eucharistiā a Sacerdote iure prohibentur, tantùm quia is a fide dignis intellexit certò illos esse publicos peccatores, neque eos ignorantiæ, aut bonæ fidei nomine excusat, multo minùs hoc ipso nomine excusare potest, sed multo magis eâdem Eucharistiā prohibere debet Semproniā nudo pectore contra morem regionis accedentem publicè, quam publicè delinquere mortiferè, & sacrilegè in ipsomet etiam sacri altaris aditu suismet oculis cernit. Confirmatur, quia vbi Iudæi pileum rubrum ad distinctionē Christianorum gestant, & nemo alius, nisi Iudeus; si quis ad Mensam Eucharistiæ Iudæorum proprium eiusmodi pileum manibus ferens sese offerat, neq; ex colore, aut alia circumstātia Sacerdos certò colligere queat eum esse Christianum, tenetur omnino illum a Communione repellere, quia satis argumenti habet, vt eum reputet esse Iudæum, etsi fortè Christianus reuera est, qui Iudæo pileum abstulit. At multo plus argumenti Sacerdos habet, vt persuadeat sibi Semproniam nudo pectore obtrudentem se Eucharistiæ contra loci consuetudinem, esse publicam peccatricem, quippe quam actu peccare lethaliter, & publicè suis oculis intuetur; quàm Titium esse Iudæum, quòd ipse non videt, sed tantùm ex signo certo colligit. Ergo vt iure ille repellitur, multo magis illa. Hîc enim non de grauitate peccati Iudaismi cum nuditate insuetata muliebris pectoris comparatio fit, sed de maiori tantùm peccati mortalis notitia, quæ respectu mulieris præsto est, vt liquet.

L. Dices XII. Si Vsurarius publicus publicè confiteatur, & meretrix publica publicè item pœnitentiæ Sacramētum obeat, deinde ad Mensam Eucharistiæ accedant; non possunt iure a Sacerdote repelli, sed Sacramento donandi sunt, vt docet Ioannes Sanchez in Selectis *disp. 34. cit.* Ergo si Sempronia contra morem regionis detegens pectus Eucharistiam petat, etiāsi nudo pectore accedat, hac nullo modo fraudari a Sacerdote iustè potest, sed præsumendum ab isto est, illam prius esse rite confessam, nec vllum obicem Sacramento ab ea interponi. Respondeo negando consequentiam, & paritatem, quia in primo casu supponitur necessariò (alioqui ea doctrina Sanchez esset apertè falsa) nullū signum probabile, nedum certum, in publico Vsurario, publicaue meretrice Sacramentaliter Confessis publicè, delicti mortalis adhuc post Confessionem perseuerantis publicè ampliùs extare, vt planum est: nam si adhuc extet post eam, vel sacrilegam fuisse Confessionem, vel ad vomitum peccatores redijsse, morali certitudine manifestū est. At in secundo casu etiam post Confessionem videt Sacerdos Semproniam cum peccato mortali detecti, contra morem regionis, pectoris, publicè se ingerere Eucharistiæ, vnde in foro externo præsumitur, & meritò colligitur, aut sacrilegè eam esse Confessam, aut in mortale relapsam, quum ad tollendum scandalum obligata esset ante quàm ad Confessionem accederet, vel saltem statim post, lineo pāno, aut alio tegumento illud velare: ac propterea Sacerdos hanc ab Eucharistia, non obstante tali Confessione, debet repellere; etiamsi quoque a Confessario putante non esse mortale (quanquam reipsa sine fundamento, vt vidimus *disp. 2.*) at licitè ex bona fide)

Etsi publicè cōfesso vsurario, et meretrici Eucharistia ministranda est, nō tamen accedēti cum insolita pectoris nuditate, quāuis paulò ante confessa.

fide) incedere nudo pectore contra morem regionis nullus scrupulus talis nuditatis ei esset iniectus, quia ipsa adhuc esset publica peccatrix ob rationes antea explicatas, cui proinde Communio a Sacerdote negari planè debet.

§. III. *aliæ assertionis oppugnationes reijciuntur.*

HActenus eas difficultates, quas contra explanatam meam sententiam militare, egomet ferè vidi, satis, ni fallor, validè elisi; nunc addo alias, quas vir doctissimus, meis hisce Paradoxis priuatim lectis, atque expensis non minùs candidè, quàm amanter opposuit.

LI. *Frustra negatur certum esse ius damnãs mortalis insolitè pectus nudantes.* I. Nudatio pectoris non est de se mala, nec vllo iure directè prohibita. Quare nec factum ipsum de se malum est, nec Concionatores possunt publicare ius aliquod eidem directè aduersum. Totum igitur ius, contra quod indirectè dici potest peccare, quæ sic nudat pectus, est caritatis. At non videtur indubitatum, nudationem pectoris insolitam opponi indirectè caritati mortiferè, qûum aliquis grauis Auctor contra sentiat; qui vtcunque argumentis redarguatur, at nonnisi ab homine priuatæ auctoritatis. Nec item aliam habent auctoritatem Concionatores, quanuis scientibus, & consentientibus, imò etiam iubentibus Episcopis, publicè factum damnent mortalis, tantùm enim suam, & Episcopi sententiam dicunt. Neque est par ratio de denuntiatione Bullarum Pontificiarum per Concionatores, ac de denuntiatione nudationis pectoris mortiferæ, nam illud est verum ius, & sine controuersia, hoc autẽ nequaquam. Respondeo latum discrimen publicæ auctoritatis Pontificiæ a priuata cuiusuis Doctoris mihi non latêre, neque auctoritatem Concionatorum priuatam auctoritati publicæ Bullarum Pontificiarum fuisse a me exæquatam, sed tantùm quod ad publicationem attinet ab iisdem Concionatoribus factam, talem publicationem, seu publicam notitiam tam de aliqua sententia certa doctrinæ, quàm de Pontificia lege, ministerio Concionatorum priuata auctoritate in vtraque notitia vulganda ex æquo fungentium, haberi. Deinde fateor in casu præsenti insolitæ nudationis pectoralis caritatis ius indirectè violatũ vrgere: quanquam non solum, sed eius quoque virtutis, ad quàm violandam occasio hîc malè præbetur, vt *disp. 1. cap. 5. §. 9.* ostendi. At enim sicut Bullarum Pontificiarum ius certum, ac verum est, positiuum, atque humanum, ita quoque ius caritatis alteriusque virtutis de scãdalo etiam indirecto vitãdo naturale, & diuinum, maius, quàm humanum, certum item, ac verum est, atque id a Concionatoribus æquè publicatur, ac illud, vt patet.

LII. *Applicatio legis generalis casui particulari a priuato Doctore etiam facta, moraliter certa esse potest, sufficiensque ad legis obligationem.* Dices disparem esse rationem, quia licèt ius generale caritatis de scandalo etiam indirecto vitando sit verum, & certum, incertè tamen applicatur casui particulari insuetæ denudationis pectoralis. Respondeo, etsi a Doctore priuatæ auctoritatis applicatio casui particulari legis generalis fiat, applicationem tamen esse moraliter certam, ac sufficientem ad legis obligationem publicandam, vt ex alijs exemplis compertum etiam est. Nam in Bulla Cœnæ inter alios excommunicantur quoq; v. g. qui arma Saracenis, Turcisue deferunt, nihilque de sagittis, vel sclopis particulariter exprimitur. Similiter in lege celebrandi diei festi opera seruilia generatim prohibentur; quæ sint autem

seruilia

seruilia singillatim, minimè enumerantur. Ponamus iam huiusmodi leges a nulla potestate publica fuisse casibus particularibus applicatas, sed tantùm a Doctoribus priuatæ auctoritatis; quibus probè instructus Concionator in suggestu prædicat cunctos, qui deferunt sagittas, vel sclopos Turcis, mortaliter peccare, & esse excommunicatos; qui verò die festo sine legitima caussa artem sutoris, fullonis, sartoris, & similes per notabile spatium exerceut, lethali culpa obstringi: hîc applicatio vtriusq; legis generalis prohibitoriæ, etsi non fiat immediatè, & explicitè ab vllo legislatore, vel publica potestate, sed a priuato Doctore tantummodo, fit tamen certò moraliter, quia ex lege generali certò moraliter elicitur, quum ex hominum æstimatione exploratum sit, sagittas, & sclopos esse arma, quæ deferri Turcis vetantur; artesque sutoris, fullonis, & similes esse opera seruilia, quæ in die festo prohibentur. Neq; dubium inter Doctores esse puto, quin huiusmodi certitudo moralis ab homine priuatę auctoritatis obseruata, ad obligationem repellendi ab Eucharistia publicũ talis notæ peccatorem inducendam, sufficiat. Nam si Sacerdoti satis perspectum sit, Titium, post declarationem, & publicationem factam a Parocho, vel a Concionatore, quòd deferre sagittas, vel sclopos Turcis mortale est, & excommunicationi Bullæ Cœnæ obnoxium; artemque sutoris, fullonis, & similes die festo sine caussa iusta, per notabile tempus, exercere lethali pariter scelere obstrictum; alterutrum ex his peccatis publicè committere, & cum tali peccato non expiato, notaque impœnitentia altari sese ingerere, extra controuersiam est, hunc esse a sacra Cõmunione ceu publicũ peccatorem reijciendum. Eâdem planè

Ad repellendũ quoque peccatorem a Communione.

ratione in casu etiã præsenti, quia ex generali lege caritatis de scãdalo etiã indirecto cauendo deducitur certò moraliter tum per rationes validas, tum per communem Doctorum sententiam sine probabilitatis contrariæ vestigio, denudationem pectoris feminei inusitatam esse scandalum indirectum, & graue contra caritatem, eadem lex caritatis generalis casui particulari satis certò moraliter applicatur; tametsi applicatio nonnisi a priuato Doctore, a Parocho, vel a Concionatore fiat; ac proinde talis applicatio, & certitudo sufficit quoque Sacerdoti, vt mulierem cum simili denudatione pectoris a Concionatoribus publicè delicti lethalis notata accedentem Eucharistiæ, repellere teneatur. Confirmatur, quia vt ex vulgata Doctorum sententia *num. 6.* animaduerti, quæ peccati, & praui status Pœnitentis cognitio ad absolutionem ei iustè negandam sufficit, sufficit quoq; ad Eucharistiam eidem subtrahendã, præciso scandalo, &c. At certum est, absolutionem fulloni, sutori, sartoriq; obstinatè volentibus tales artes die festo sine caussa iusta per tempus notabile exercere esse denegandam; ergo etiam Eucharistiam, vbi par cognitiò iuris, & facti, secluso scandalo, & reliquis, habetur. Ergo idem quoque de repulsa nudantis pectus præter morem regionis a participatione diuinæ Hostiæ existimandum, vt supra probatum est, quum hîc pariter cognitio tam iuris, quàm facti moraliter certa ad negandam absolutionem ob talem nudationem extra controuersiam sit, ac propterea ad negandam quoque Eucharistiam ex æquo sufficiens.

LIII. Quis porrò Auctorum in pectoris insolita nudatione a peccato mortali excusanda a reliquis omnibus damnãtibus dissentiat, nescire me fateor, conatusque

Nemo negat esse mortalẽ inusitatam

Feminei pectoris nuditatem, certumque adhuc est, esse eam lethalem.

natusque sum *disp.* 2. *cap.* 2. ex omnibus, quos recitaui, neminem id ausum esse, ostendere. Etsi verò vnus etiam id ausus foret, vel alter, dum tamen nullam suæ opinionis rationem probabilem extulit, nullo modo potest suam opinionem, quæ communi aduersatur, probabilem efficere, in hac re præsertim de facto experimentali, quæ ab humana æstimatione pendet, vt in mea *opinionum moralium Trutina par.* 1. *cap.* 8. *&* 10. demonstraui. Quocirca adhuc certitudo moralis sententiæ communis, quæ talem corruptelam mortalem iudicat, incolumis permanet, satisque est, si reliquæ conditiones adsint, ad huiusmodi peccatrices publicas a sacra Synaxi arcendas.

LIV. Eucharistia neganda etiã est ob publica peccata, licèt etiã non intrinsecè mala.

Ex quibus etiam liquet Eucharistiam negandam esse non solùm ob publica peccata, quæ intrinsecè mala sunt, sed ob alia etiam, quæ licèt intrinsecè mala non sint, manifestum tamen est, ac publicum ex modo agendi hìc, & nunc nõ fieri sine peccato mortali, vt supra *num.* 5. ex Suarez præmonui. Nam exercere artem fullonis, sartoris, & sutoris etiam in die festo, aut deferre arma Turcis non sunt per se mala intrinsecè, alioquin nunquam honestari possent; honestari verò interdum, certum est, vt quum ex summa necessitate artes illæ die quoque festo exercentur, & fidelis aliquis ex summa item necessitate Principi Turcarum arma defert, quibus eum cõtra Ethnicos tantùm, non verò contra Christianos vsurum certò nouit, insuperque magnum emolumentum ex tali delatione christianis ipsis accessurũ, puta, quia decem millia captiuorum Christianorum liberos dimittet, cognouit. Nihilominùs quando hìc, & nunc ista sine peccato mortali non fieri publicum est, & manifestum, sufficit vt tales peccatores ab Eucharistia remoueantur; eademque ratio est, idemque & de insolita nudatione feminei pectoris, quanquam intrinsecè mala non est, vbi concurrunt cæteræ circumstantiæ supra enucleatæ, meritò pronuntiandum, ad Eucharistiæ Sacramentum minimè esse admittendam.

LV. Publicè nudans pectus contra morem regionis præsumitur peccare, donec oppositum nõ ostẽdit, adeoque ab altari reijcitur.

Præterea ab eodem Theologo oppositum mihi est, Ius caritatis suas habere exceptiones: ac proinde præsumi debere Semproniæ, quæ femina alioqui honesta est, & sacramenta frequentat, & nisi probetur mala, non debet talis existimari, iustam omnino caussam nudandi pectoris suppetere. Respondeo, quoties aliqua actio habet apparentiam mali, adeoque scandalosa euadit proximo, etsi mala intrinsecè non sit; eum, qui iusta caussa ad talem actionẽ exercendam vrgetur, obligatũ esse ad talẽ caussã detegendã, vt scandalũ pusillorũ ex ignorantia ortũ tollatur, quemadmodum communis doctrina Theologorum in materia de scandalo decernit, & ex *disp.* 1. *cap.* 5. §. 1. & 2. notum est, alioqui in foro externo eadem actio præsumitur scandalosa. Atqui denudare pectus femineum contra morem regionis tanquã actio mortaliter scandalosa a cunctis Doctoribus censetur, ac probatur; nec non a Concionatoribus publicata est. Ergo in foro externo, de quo solo hìc, vbi de neganda Eucharistia publico peccatori agitur, quæstio est, donec a Sempronia caussa legitima nudandi contra morem regionis pectoris non explicatur, præsumitur talis nudatio scandalosa; & sicut præsumptio præsumptione posteriore, & validiore eliditur, ita præsumptio prior, quòd Sempronia esset honesta, & bona, sufficienter eliditur posteriore præsumptione ex nudatione scandalosa, ac per hanc sufficienter etiam probatur mala. Quæ doctrina sicut plana est, ita nisi

pro

pro certa habeatur, necessariò fit, vt nullum vnquam scandalum ex mali apparentia, quando intrinsecè malum non est, in foro externo præsumi possit. Si enim in foro externo præsumptio iustæ caussæ latentis a mali apparentia non aboletur, neque scandalum in eodem foro vnquam reputari potest, vt patet. At hoc est falsum, vt constat. Ergo & antecedens. Ergo Sempronia adhuc ostensa mala sufficienter ipsâ pectoris insuetâ nudatione, meritò ab Eucharistia arcetur. Confirmatur, quia eadem iustæ caussæ occultæ præsumptio ad fullones, sartores, sutores, & similes festo die laborantes, nec non ad Titium deferentem arma Turcis excusandos aduocari potest; quum enim viri sint aliàs honésti, & Sacramenta obeant, mali haberi non debét, nisi probentur. At talis præsumptio, atque excusatio ijs in foro externo, si manifestum publicumque sit, eiusmodi actiones ab ipsis fieri, nec de iusta causa quicquam constet, nullo modo prodest, quo minùs ab Eucharistia, in eisdem publicè obstinati, reijciantur, vt palàm est. Ergo idem quoque de Sempronia præsumente iustam nudandi pectoris caussam statuendum &c.

LVI. Publici peccatores, & peccatrices arcendi ab Eucharistia sunt omnes, mortalis culpa manifestò rei, etsi aliàs infames ēt minimè sint. Ad hæc idem Theologus. Publici peccatores, & peccatrices habentur vulgo infames. quæ autem sic nudant pectus, habentur honestæ: neque quantum ad vulgarem infamiam est par ratio vsurarij, vel meretricis, ac Semproniæ nudantis pectus: nec nudatio pectoris habetur vulgo pro peccato mortali manifesto, & indubitato. Respondeo nomen infamis esse æquiuocum. Sæpe enim, atque vt plurimum idem valet, ac ignominiosus, seu turpi nota fœdatus, quales referũtur *ff. de ijs, qui notan. infam. l. 11. §. ait Prætor:* nonnunquam verò idem significat, ac qui infamia cuiuscunque rei laborat, seu qui diffamatus est, vel infamatus, vnde infamis, quasi qui in fama est, seu fama veluti iactatur. Iā peccatores publici, qui iuxta Canones, & Doctores ab Eucharistia repelluntur, non sunt necessariò infames priore modo, sed tantùm posteriore, quia scilicet criminis infamia, hoc est, vulgato rumore & notitia aspersi sunt, seu publica sceleris cognitione tenentur. Nam quamuis in *cap. pro dilectione dist. 2. de consecratione*, ex S. Cypriano dicatur Communionem histrioni, qui *tam turpi, & infami contagione fœdatur*, esse negandam, in reliquis tamen Canonibus, quos Doctores ad communē sententiam de Eucharistia publico peccatori neganda probandam afferunt, pauloque post §. 4. enumerabo, nulla prorsus infamiæ, aut infamis mētio apparet, neque etiam a Doctoribus ipsis additur, sed ab vtrisque sola criminis, vel peccati mortalis nota commemoratur, quæ cadit etiam in illos sontes, qui ab hominibus infames minimè existimantur.

Confirmo id ipsum I. quia infamia, hoc est, ignominia duplex est, alia iuris, alia facti. Etsi autem vtrãq; infamiā tā Vsurarij, quàm meretrices publicè notati sint, scortator tamen neque iuris ciuilis, neque facti infamiæ apud Mundi homines subiectus est. At in Canonico iure non tantùm qui scortator est, sed quicunque alius etiam peccato mortali obstrictus, infamis reputatur: ac propterea a sacra etiam Eucharistia arcetur tum scortator publicus, tum quiuis alius publicus peccator, etsi neque iuris Ciuilis, neque facti infamia in communi hominum existimatione flagrat; vt perspectum est. Quanquam autem de facto mulieres, quæ publicæ peccatrices habentur, regulariter infames sint tum iure, tum facto, quia quæ tales sunt de facto, li- *LVII. Vt planum fit.*

quet esse meretrices cōmuniter, quas infamia iuris, & facti laborare cōpertum est: id tamen non impedit, quin aliæ quoque peccatrices publicæ esse queant ea propter dumtaxat, quia publicâ peccati mortalis infamiâ iuxta sacros Canones notatæ sunt, etiamsi nulla alia iuris, vel facti infamia apud homines inquinentur, vt si odium hostis, vlciscendique atrociter voluntatem pertinacissimam publicè profiteantur. His quippe publicè notis, publicisque peccatricibus non confessis, neque expiatis Eucharistiam esse negandam, etsi infamiæ iuris, & facti apud homines expertes sint, ex certa Doctorum omnium consensione indubitatum est.

LVIII. Et præterea ostenditur. Confirmo II. quia, vt *num.* 5. præmisi, Doctores rationem, præter Canonum Sanctiones, assignantes, cur publico peccatori Eucharistia neganda sit, nullam prorsus infamiæ conditionem tangunt, sed totam illam inde deriuant, *quia tales peccatores neque reipsa, neque externa specie habent ius petendi Sacramentum, quandoquidem eorum status manifestus est, & alioquin ius diuinum petit, vt ipsis non detur.* Quæ sanè ratio conuenit quibuscunq; peccatoribus notis, qui etsi infames non habeantur, tamen ob peccatum mortale publicum carent iure Sacramenti petendi, & hoc postulat, ne ipsis detur. Nec *sequitur infamia eorum*, aiunt Doctores, hoc est, euulgatio criminis ipsorum; *nam hæc potiùs supponitur, quā eorum peccatum sit publicū.*

LIX. Nec a publici peccati reatu a Concionatorib' vulgato eximitur priuato- Hinc infero, quāuis Sempronia pro infami, vulgò nō habeatur, quū tamen in mortifera denudatione pectoris publicè deprehendatur, adhuc ei Eucharistiam ob rationes expositas esse negandā. Quod autē nudatio pectoris vulgo nō habeatur pro peccato mortali manifesto, & indubitato, vbi nulla talis doctrinæ publicatio per Concionatores, & Parochos præcessit, vt supra explicaui, verum est; secus verò, vbi ea præcessit, vt in casu præsenti suppono. *rum contraria opiniones, vel infamia.* Eâ autem præcedente, quòd aliqui adhuc aliter opinentur, nil refert, vt satis supra §. 2. expendi. Stultorum enim infinitus est numerus, Salomone teste, *Eccl.* 1. & pleriq; opiniones fatuas de mundano honore, de diuitijs, de voluptatibus, ac de alijs rebus quanquā centies damnatas a Concionatoribus suismet auribus audierint, nihilominùs mordicus, ac pertinacissimè adhuc retinēt: quorum certe inconsulta obstinatio tanti non est, vt manifestam & indubitatam peccati mortalis notam varijs facinoribus meritissimò a Concionatoribus inustam possint detrahere, aut ita perturbare, quominùs publica sufficienter ea sit, alioqui, vt supra vrgebā, de omnium legum obseruatione, & obligatione actum penitùs esset.

LX. Publicè nudans præter morē regionis pectus, repellēda ab altari est ob manifestū crimen lethale, etsi aliàs nullam insuper irreuerentiam Sacramento inferret. Postremò, vt idē Theologus indicauit, obijci adhuc potest, accedere feminam ornatam valde, nudatoq; præter morem regionis pectore ad Eucharistiā, in morali hominū æstimatione nō videri notabilem irreuerentiam, quādoquidem pleræque cum tali nuditate ad Principum tam Ecclesiasticorum, quàm secularium audientiam sine graui horum irreuerentia accedūt, ac sine querela admittuntur. Respondeo I. etiamsi darem ex insueta muliebris pectoris denudatione grauem irreuerentiam Eucharistiæ non irrogari, quum tamen adhuc exploratum sit, huiusmodi denudationem insolitā esse lethalem, vt *disp.* 2. *c.* 2. & 4. probaui, accedentem cum tali culpa mortali ad Sacramentum Eucharistiæ, lethifero sacrilegio insuper obstringi, vtcunque etiam ipsomet habitu, & nuditate pectoris nullam Sacramento irreuerentiam

rentiam

rentiam præcisè,& immediatè inferat, sed tota irreuerétia ex peccato mortali eiusdé nuditatis, quatenus hæc proximo scandalosa est, & ruinæ spiritualis occasionem præbet, oriatur. Quum verò tale peccatum mortale Semproniæ sit publicum tum facto, tum iure, vt sæpius supposui; adhuc ista publica peccatrix est, ac proinde ab altari, & participatione diuinorum mysteriorum arcenda, vt ex dictis palàm conficitur. Sicut enim alij peccatores publici, quamuis habitu ipso nullam Sacramento irreuerentiam faciant, repelluntur tamen precisè, quia ipso peccato mortali publico sat irreuerenter se ei obtrudunt: ita quoque Sempronia ob eandem rationem,& irreuerentiam ex scandalo mortali proximi, manante e suo nudo pectore profectã, non autem ob irreuerentiam immediatam ex ipsa nuditate in Sacramentum redundentem, pariter repellenda est, vt liquet.

LXI. *Licèt autẽ ita nudo pectore incessens Mundi Principes, nullam ijs irreuerentiã exhibeat, tamẽ magnam Eucharistiæ, si ei se ingerens, irrogat.*

Respondeo II. Etiamsi concedatur, nihil irreuerentiæ a feminis cum pectore, præter regionis morem, detecto visitantibus, vel adeuntibus Principes tam Ecclesiasticos, quàm seculares, ijsdem Principibus inferri; falsam tamen esse consequentiam hinc colligentem, sine irreuerentia quoq;, saltem notabili Diuinę Hostię, easdem mulieres cum eiusmodi nuditate huic sumendæ sese ingerere. Nam in morali hominum æstimatione illustris vir vlciscendi hostis, atque iniuriæ cupiditate flagrans pertinacissimã, etiamsi cum tali scelere publico accedat ad Principem, Ecclesiasticum quoque, ipsum etiam Summum Pontificem, nullam huic irreuerentiam exhibere censetur; & tamen, si cum eodem publico scelere ad sacrosanctam Eucharistiam participandam accedat; præcisã etiã eã irreuerentiã, quæ iure naturali, & diuino ex ipso peccato mortali repugnante sanctitati Sacramenti necessariò manat, in morali quoque prudentum Christi fidelium æstimatione magnam adhuc irreuerentiam eidem Sacramento ob idem crimen irrogare creditur. Rursum, coram Principibus multi habitus ridiculi a mimis, ab histrionibus, a laruatis citra ipsorum irreuerentiam gestantur; & tamen maxima ex ijsdem habitibus irreuerentia Eucharistiæ fieret, si adhanc sumẽdam cum illis accederetur, vt cõstat, pauloque post meliùs explanabitur. Præterea viri nobiles tectis pileo capitibus in Conuiuijs a Dynastis, & Principibus volentibus, sine horum irreuerentia, aliquando adhibentur; & tamen tecto capite ingerere se accipiendæ Eucharistiæ, in grauem huius irreuerentiam cedit. Ergo non secus, quamuis insolita denudatio pectoris feminei irreuerentiam homin.bus in morali hominum prudentum æstimatione non irroget, irrogat tamen in eadem æstimatione prudentum Eucharistiæ,& quidem notabilem, dum talis habitus scandalosus, fideles ad lasciuiam notabiliter alliciens, & propterea a Concionatoribus publicè dãnatus culpæ mortalis, eidem sacrosanctæ Hostiæ temerè, ac petulanter obtruditur.

Dices disparem esse rationem, quia Principes voluntariè concedunt tegi coram se caput, & a mimis, laruatis, ac histrionibus pleraque ridiculè agi, quæ si contra ipsorum voluntatem fierent, meritò irreuerentię arguerentur. Quando autem cum talibus habitibus ridiculis Eucharistia sumeretur, id Deo improbante accideret, ac proinde irreuerentia ex illis Sacramento inferretur. Respondeo assignatam disparitatem non sufficere. Nam quamuis Princeps ius habeat, ne quid LXII. *Vt amplius docetur.*

 a sub-

a subditis corã se inuito fiat, & si fiat, de irreuerentia, quatenus, quod fit, eius voluntati repugnat, conquerendi; non tamen potest reputare iure irreuerẽtiam sui, quòd mimus, laruatus, & histrio suæ arti congruentibus vestibus, & verbis vtantur. Vnde sicut vir nobilis contra voluntatem Principis irruens in eius cubiculum, vt ipsum alloquatur, irreuerentiam sine dubio ei irrogaret; at vbi Princeps sponte illum ad colloquium admisit, non potest ampliùs sui irreuerentiæ adscribere, si idem vir nobilis admissus, vestes, & verba suo statui conuenientia adhibet: ita pariter mimus, histrio, & laruatus si Principi renuenti se ingerunt, irreuerenter ipsum planè habent; si tamen vltro admittuntur, nequit ille de sui irreuerentia ampliùs expostulare, quòd isti suæ professioni congruenter & loquantur, & vestiti incedant. Ergo disparitas adducta adhuc non tollit discrimen inter irreuerentiam Eucharistiæ, ac Principum. Addo insuper esse aliquem habitum omnino decentem, de quo Principes conqueri iure non possunt, quod irreuerentiam præ se ferat. Nam si subditi eius ipsum alloquantur stantes, & non genua flectentes, nullam prorsus irreuerentiam ei exhibent, & tamen irreuerentiam exhibent Sacramento, si id non genuflexi citra iustam caussam accipiunt. Quid quòd Princeps alium Principem alloquitur tecto capite sine irreuerentiæ vestigio, vbi par vtriusque dignitas intercedit, nec alter alterum iure prohibere potest, quin iure suo vtatur, & tegat: nemo tamen potest tecto capite citra necessitatem ad diuinam Hostiam sumendam, sine magna huius irreuerentia accedere?

LXIII. *Quanuis verò ab alijs Confessarijs absoluatur, nõ ideo tamen ab alijs quoque absoluenda est, aut probabili opinione nititur.*

Dices præterea, si contingat, vt eæ mulieres, quæ contra loci consuetudinem pectus nudant, a doctis, & probis Confessarijs absoluantur, reddi ab his in praxi ius dubium, ac proinde non posse a sacra Communione repelli. Imò cæteras quoque eodem modo nudantes esse a reliquis Confessarijs exemplo aliorum absoluendas: atque adeo, quum cognitio ad absolutionem ijs iustè negandam sufficiens hîc desit, non posse quoque iuxta dicta *num. 6.* & 45. ab Eucharistia meritò arceri; eo præsertim, quòd certitudo iuris caritatis sub mortali obligantis in hoc casu particulari denudationis pectoris insolitæ, viris doctis tantummodo constat, non autem populo, qui ea Confessariorum absoluentium auctoritate se tuetur. Respondeo in primis, quod ad opinionem eximentem a culpa mortali feminas nudantes contra regionis consuetudinem pectus attinet, hanc non esse probabilem, vt sæpius dixi, & *disp. 2. cap. 2.* & 4. probaui: nec esse absoluendas, quæ ea corruptela abstinere nolunt, vt supra *disp. 3. cap. 1. nu. 3. & seqq* animaduerti: Confessarium autem, qui Pœnitentis opinionem aliquam tum rationibus validis, tum grauibus testimonijs improbabilitatis a cunctis Doctoribus damnatam, vel saltem a nullo ceu probabile in practicè admissam nouit, non posse se eiusmodi opinioni conformare, vt in præsenti casu accidit, in quo opinio excusans a mortali insuetam denudationem feminei pectoris, omni probabilitate caret: quando enim opinio Confessarij a Pœnitentis opinione diuersa est, nunquam ille huic tenetur se conformare, nisi hæc probabilis apud multos, & doctos censeatur, vt ex communi satis sententia docet Cardinalis de Lugo *de Pœnit. disp. 22. sect. 3. nu.* 43. & 46. insolitam verò feminei pectoris nuditatem lethalis culpæ esse immunem, opinio est omnes apud Doctores probabilitate destituta. Ergo &c.

Deinde

LXIV. *Nec, factū Cōfessariorū probabilitati opinionis ignēda in hoc casu fert est, neque eximit absolutā a publica peccatrice in foro externo.*

Deinde aio factum supra suppositū nonnullorum Confessariorum, qui insolita pectoris nuditate obstinatè vtētes absoluunt, ad probabilitatem huiusmodi opinioni contra opositam Doctorum omnium afferendam satis nō esse, vt in mea *Opinionū Trutina, par.* 1. c. 10. §. 8. ostendo, & supra *n.* 31. notaui; ac proinde non posse easdē feminas ab illis Cōfessarijs, quibus talis improbabilitas perspecta est, licitè, aut validè absolui. Quod autem ad populū spectat, ex suppositione sententiæ decernentis insitatā pectoris muliebris denudationem esse lethalem, tanquam certæ omnino a Concionatoribus publicatæ; certitudo ipsa talis iuris caritatis astringentis sub mortali in hoc casu particulari talem denudationem insolitam, non viris doctis solùm, sed populo quoque in foro externo sufficienter ita constat, vt de publicitate eiusdem certitudinis nullum dubium ob auctoritatē, & factū oppositū illorū Confessariorum absoluentium, in foro externo admittatur, vt compertum est: alioqui de publicitate, & obseruatione omnium legum humanarum certitudo omnis eodem prætextu, & colore in dubium reuocaretur, simulque abrogaretur; ac proinde & qui censuram iustam Interdicti, & qui iustam excommunicationem, & qui suspensionem iustam a diuinis sine legitima causa violant, & qui hæc, & similia publicè peragunt, obstinatèque, & publicè in ijs perseuerant; dummodo populus istos a nonnullis Confessarijs doctis, & probis ad Sacramenta fuisse admissos, vel admitti non ignoret, non essent ampliùs in foro externo publici peccatores, atque adeo neque Eucharistia priuari possent, quod falsum omnino est, vt patet. Cur autem nisi quia factum contrarium doctorum, & proborum Confessariorum tales absoluē- tium nulla ratione explicata munitum non sufficit ad statuendum opinionis exploratis & certis legibus oppositæ, nec non indubitato iuri contrariæ probabilitatem; ac propterea neque ad certitudinem iuris talium legum, quæ sub mortali obligans ad sui obseruationem, publicata semel sufficienter est, dubiam in foro externo reddendam, satis esse potest? Quare quum Semproria in memorato casu publicè nudet pectus contra regionis consuetudinem, de quo facto publicè constat, quumq; tale factum in talibus circumstantijs non sine peccato mortali fieri ex Doctorum omnium sententia certum sit, talisque certitudo a Concionatoribus sufficienter populo proposita, & diuulgata supponatur, etiamsi a suo Confessario docto, & probo admittitur ad Sacramenta, id tamen factum non tollit, quin ea in foro externo publica adhuc peccatrix sit, & ideo Eucharistiā sit etiam priuanda.

LXV. *Etiamsi bona fide excusetur publicè nudās pectus a Confessario, nō ideo tamen admittenda ad Eucharistiam.*

Dices denique, Semproniam, vbi insolitam pectoris nuditatem a Concionatoribus peccati mortalis publicè notatam intellexit, consuluisse viros doctos, & probos, suum Confessarium, & alios, nullumq; ab ijs scrupulum super tali nuditate ei fuisse iniectum; ac proinde ipsam bona fide, integraque conscientia nitentem, ab Eucharistia nullo modo esse repellendam. Respondeo dubium non esse, quin ea femina, vt pote indocta, nec veritatis explorandæ per se potēs, tuta sit in conscientia, & foro interno, vbi bona fide consilium proborum, & doctorum virorum amplectitur; ideoque si Eucharistiam occultè petat, hanc ei esse porrigendam. At enim tota hæc doctrina hactenus enucleata de Eucharistia publico peccatori negandā militat dumtaxat in foro externo, in quo si Sacerdos nouit aliquem esse verè peccatorem

catorem publicum, seu, vt rectiùs loquar, publicum peccatorem certò haberi, etiamsi in foro interno Confessionis sciat eum esse innocentem, non tamen potest illi Eucharistiam administrare publicè, nisi priùs populum publicè errorem, sufficienter hominis innocentia patefacta, dedoceat. Quare licèt Sempronia ex consultis viris doctis, & probis, in foro interno extra culpam sit; tamen quum in externo foro insolita nuditas pectoris a Concionatoribus indubitatæ culpæ mortalis rea publicata sit, nec per priuatam illam Doctorum repugnantiam in dubium sufficienter in eodem foro reuocata sit, adhuc ipsa in tali foro externo publica peccatrix est, ac proinde & ab Eucharistia omnino reijcienda.

LXVI. *Secus est, quando ius publicatū a Cōcionatorib. dubiū redditur.* Verùm etsi hæc ita a me disceptata, & constituta sunt; addo tamen, quoties certum ius a Concionatoribus aliquando publicatum, posteà ex qualicunque circumstantia dubium meritò redditur, non posse tum Semproniam ab Eucharistia arceri. Quum enim antecedenter ipsa certa possessione certi iuris petendæ Eucharistiæ, donec hæc possessio, & ius certum per oppositum ius non eliditur, potiatur; constat eiusmodi ius certum per contrarium dubium, nequaquam elidi, ac propterea non posse eandem Eucharistia priuari.

LXVII. *Non redditur autē dubium in foro externo, ex opposita solùm Confessariorū praxi.* Dices, negari non posse, quin ius illud certum a Concionatoribus vulgatum, oppositâ proborum Confessariorum praxi dubium saltem reddatur. Ergo doctrina hactenus tradita tota euertitur. Respondeo antecedens falsum omnino esse, tum quia eiusmodi praxi, dum ceu improbabilis a Concionatoribus exagitatur, ius certum ab ijs denuntiatum, in foro externo dubium minimè redditur; alioqui nulla penè delicti certitudo moralis, nullaque iuris diuini, vel humani publici tas foret, quia hoc eodem prætextu in dubium non reuocaretur, quod est absurdum: forum quippe externum publicum Clerici percussorem, vtcunque ad Sacramenta a Confessarijs ob inaduertentiam excommunicationis admissum, vel a quibusdam Doctoribus priuatis excommunicationem validã negantibus defensum, nihilosecius punit: ac proinde feminæ nudanti pectus certò infamatæ culpæ mortalis a Concionatoribus Eucharistia iure deneganda est. Tum quia illa Confessariorum praxis ne opinioni quidem probabili pro foro interno gignendæ sufficit, vt supra animaduerti; ac proinde multo minùs certitudinem oppositi iuris potest conuellere.

Hæc de primo quæstionis puncto, quod ad culpam lethalem præuiam sine ordine etiã ad Eucharistiæ sacrilegam sumptionem attinet. Nunc de altero philosophemur.

§. IV. *Diuina mensæ cum valde irreuerenti habitu obtrudentes se a sacra Communione esse repellendos.*

AVspicor secundum quæstionis caput, quod a nemine hactenus ex destinato explanatum, vel propositum, quanquã in quærendo multus fui, reperire potui, vt supra iã memoraui. Faxit Deus, vt bene vertat. Certè ego religionis, & reuerẽtiæ summę Christi Domini corpori debitę studio ductus,

Dico IV. Quicunque ad sacram Eucharistiam cum immodesto habitu grauem ei irreuerentiam irrogante accedit, diuina Communione a Sacerdote esse priuandum. Non loquor hîc de nuditate pectoris, cum qua mulier ad sumendum Christi corpus accedit; LXVIII. *Accedēs cū valde irreuerenti habitu ad Eucharistiam, hac*

cedit;

est priuanda, vt constat ex Tridentino.

cedit; de hac enim agam assertione sequenti §. 5. sed generatim tantum de habitu irreuerenti, quicunque is tandem sit, hoc loco dissero. Quare conclusio in hoc sensu.

Probatur I. ex Concilio Tridentino *sess. 22. in decreto de euitandis in celebratione Missæ*, vbi mandat Episcopis, vt ad tāti Sacrificij *irreuerentiā vitandam, neminem, qui publicè & notoriè criminosus sit, aut Sancto altari ministrare, aut Sacris interesse permittant; neque patiantur priuatis in domibus; atque omnino extra Ecclesiam, & ad diuinum tantum cultum dedicata oratoria, ab eisdem Ordinarijs designanda, & visitanda, sanctum hoc Sacrificium a Secularibus, aut Regularibus quibuscunque peragi; ac nisi prius qui intersint, decenter composito corporis habitu, declarauerint, se mente etiā, ac deuoto cordis affectu, non solùm corpore, adesse.* Vnde liquet, Concilium non permittere, vt Missa celebretur in priuatis domorum Oratorijs, extra Ecclesiam autem in Oratorijs ad diuinum tantùm cultum dedicatis, nisi coram ijs, qui decenter composito corporis habitu ei intersint. Ergo multo minùs Concilium permittit, accedentibus cum habitu valde irreuerenti Eucharistiam præberi. Consequentia perspicua est, quia longè minor consecratæ Hostiæ irreuerentia est coram adstantibus incomposito habitu in Missa immolari, quàm istis cum valde irreuerenti se ingerentibus manducandam dari, vt euidens est. Ergo Concilium multò minùs permittit Eucharistiam accedentibus cū habitu valde irreuerenti porrigi.

Sancit. te Missam celebrandam coram ijs, qui cōposito habitu corporis decēter intersint.

LXIX. Probatur II. Paulus Apostolus I. *ad Corinth.* 11. iubet mulieres orantes velare caput suum. *Omnis autem mulier orans*, inquit, *aut prophetans nō velato capite* (nempe in publico conuentu, vt in templo, quemadmodum Cornelius hoc loco exponit) *de turpat caput suum; vnum enim est, ac si decaluetur. Nam si non velatur mulier, tondeatur. Si verò turpe est mulieri tonderi, aut decaluari: velet caput suum.* Quo loco mulieris nomine non solas vxores, sed virgines quoque & quascunque feminas ab Apostolo fuisse comprehensas, fusissimè, & efficacissimè probat Tertullianus *lib. de velandis Virginibus, cap. 4. & seqq.* tum cunctas omnino, non obstante quauis consuetudine, velandas esse, quia id præcipit hic Apostolus, strenue contendit toto eo libro: subditq; *cap. 8. Sic & ipsi Corinthij intellexerunt. Hodie denique virgines suas Corinthij velant. Quid docuerint Apostoli, qui didicerunt, approbant.* Quin etiam *Iudæis feminis*, eodem Tertulliano teste *lib. de Corona militis, cap. 4. tam solemne est velamen capitis, vt inde cognoscātur.* Cur verò Apostolus feminas velari iusserit, Clemens Alexādrinus *lib. 2. Pædagog. cap. 10.* præclarè sic expendit: *Caput tegere, & vultum adumbrare iussum est; neque enim honestum est, corporis pulchritudinem esse hominum aucupium, neque par, vt purpureo vtens velo femina, velit aspici.* Imò, quum S. Paulus in eadem *Epist. 1. ad Corin. cap. 10. cit. Vers.* 10. subdat: *Debet mulier potestatem* (hoc est, velum, tanquam signū quod viri potestati subiecta sit, vt liquet ex Tertull. *lib. de corona militis, cap.* 14. ex S. Io. Chrysostomo *in hæc verba*, & ex Concilio Gangrensi *cap.* 17.) *habere supra caput, propter Angelos*; S. Anselmus, & S. Thomas *ibi*, nomine Angelorum Sacerdotes quoque, atque Episcopos, qui *Apoc.* 2. Angeli vocantur, intelligunt, voluntq; ab Apostolo velum mulierum capiti tegendo fuisse præscriptum idcirco

Et ex Apostolo iubēte velari caput mulierū in templis.

Tū etiā Virginū.

Ne alioqui aucupio virorū sint obnoxia.

Et ad malum prouocent etiam Sacerdotes.

etiam,

etiã, ne ex illarum aspectu ad malum Sacerdotes quoque, atque Episcopi prouocarentur, vtbene notat doctissimus Io. Stephanus Menochius in suis eruditissimis Storeis, *cent. 2. cap. 42.* Verùm S. Linus Pontifex Maximus, S. Petri Apostoli proximus in Pontificatu successor, decreuit omnino ex eiusdem S. Petri præscripto, nullam mulierem in templum, nisi velato capite, pedem inferre debere; vt ex libro Damasi de Romanis Pontificibus, in quo ita memoriæ proditum est: *Item ex præcepto beati Petri constituit, vt mulier velato capite in Ecclesiam introiret*, memorat Baronius *tom. 1. Annal. Christi, anno 80 cap 4.* & liquet etiam ex Breuiario Romano, *die 23. Septembris lect. 4.* vbi habetur: *Sanciuit, ne qua mulier nisi velato capite in Ecclesiam introiret.*

LXX. *Tum ex Senatus consulto Reipub. Veneta.* Vnde prætermittere nullo modo possum, quin summopere hîc prædicem, maximisque laudibus in Cœlum feram decretum a Serenissima, ac Sapientissima Repub. Veneta editum, quo Sanctorum Apostolorum, Sanctorumque Pontificum vestigijs insistens, luculento prorsus religionis exemplo, anno superiore vetuit, ne qua honesta mulier non velato capite tẽplum, ingrediatur, vt compertum est ex eodem decreto, quod typis publicè impressum vulgo circfertur hisce totidem verbis.

» Parte presa nell'eccelso Cõseglio
» di Dieci, Adi 14. Gennaro 1648.
» in materia della riuerenza
» douuta alle Chiese.

» MEntre da questo Conseglio s'vsano tutti li mezzi valeuoli a leuar gl'abusi dalla Città con quiete, e beneficio de' sudditi, si deue applicar anco l'animo maggiormente a vietare quei scandali, tanto più detestabili, quanto che si cõmettono nelle Chiese, oue anzi con tutta veneratione, & humiltà attendere si douerebbe a placar l'ira del Signor Dio nelli presenti tempi, ne i quali grauissimi si sentono i colpi del suo giustissimo sdegno, mentre le Donne in habiti profani, & improprij, scoperte senza velo in testa, e baldanzose ardiscono con notabile irreuerenza maggiormente eccitar l'ira di Sua Diuina Maestà tanto gelosa del rispetto douuto a proprij Santissimi Tempij, il che essendo contrario alla pietà della Republica nostra, li cui fondamenti hanno per base la religione, e la Fede; Sia però preso, che inherendo ad altre consimili deliberationi fatte da questo Conseglio, non sia in auuenire permesso ad altre Donne, che alle publiche Meretrici, l'entrar nelle Chiese di questa Città, & Isole, scoperte con trauersa inanzi, & senza velo in testa, come habito ad esse sole meretrici conueniente, & in tutto cõtrario, a chi professa honore, & honestà; & la permissione sodetta non s'intendi, che deroghi in alcuna parte a gl'ordini de gl'Essecutori contro la Biastema, e de' Proueditori, e sopra Proueditori alle Pompe publicati cõtro le medesime Meretrici; anzi li sopradetti Magistrati siano dalli Capi di questo Conseglio strettamente incaricati ad essequir seueramente tutte le pene espresse in questo proposito. Et perche appresso la nota, che doueran riceuere nell'honore tutte le donne maritate, & honeste, che ardissero cõtro la presente deliberatione con sfacciata maniera nell'habito predetto espressamente prohibito comparire ne i Tempij Sacri, rissentino anco i mariti loro le proprie pene della Giustitia, sia in oltre preso; che li mariti delle donne sodette, accusate, & conuinte

» uinte che esse siano dalla prona de' » testimonij, se saranno Nobili nostri; » s'intendino immediate incorsi in pe- » na di Ducati cinquecento, da darsi all' » accusatore, che douerà tenersi secre- » to, & di più d'esser priui del Maggior » Consiglio per anni cinque continui: » &c. e se saranno Cittadini, o d'altra » qualità, di riceuere da questo stesso » Conseglio, oltre la pena predetta de' » Ducati 500. in tutto, come di sopra, » quel castigo di più, che sarà giudicato » proprio cotto chi hanerà arditamen- » te transgredito gl'ordini risolutissimi » del Prencipe, & poco curato il pro- » prio honore tanto geloso.

Quæ Italica verba ego Latinè qua maiore possum fide sic reddo:

LXXI. *Deliberatio in excelso Consilio decemuirali 14. Ianuarij 1648. habita. Quod ad reuerentiam Templis debitam attinet.*

DVM ab hoc Consilio remedia omnia ad corruptelas ex Vrbe tollendas accommedata pro quiete, & bono Subditorum adhibentur, incumbendum animo magis est ad ea vetanda scandala, eo detestabiliora, quò in Templis perpetrantur, vbi potius ira Dei placanda omni veneratione, atque humilitate studendum foret hisce temporibus, quibus grauissimi ictus iustissimæ indignationis ipsius excipiuntur, dum mulieres prrsanæ, minimeq; consentaneos indutæ habitus, detectæ sine velo in capite, atque exultabundæ audent iram Diuinæ Maiestatis venerationem proprijs sanctissimis Templis debitam cordi tantopere habentis ingerti irreuerentia magis prouitate: quod quum pietati nostræ Reipub., cuius fundamenta basi religionis, ac Fidei nituntur, repugnet; decernitur idcirco, secundùm deliberationes alias consimiles ab hoc Consilio habitas, ne deinceps alijs feminis, quàm publicis Meretricibus permissum sit ingredi Templa huius Vrbis, ac Insularum, detectas cum anteriore vetrali, et sine velo in capite, ceu cultu ipsis solis Meretricibus congruente, omninoque aduersante honorem; honestatemque profitentibus; prædicta autem permissio non intelligatur quicquam derogare mandatis Executorum contra blasphemiam, ac Prouisorum; ac supra Prouisores luxus vestium publicatis contra easdem Meretrices; imò supradicti Magistratus a Capitibus huius Consilij planè adacti sint, ad omnes pœnas hac in re præscriptas seuerè exequendas. Et quia præter maculam honori inurendã, qua omnes mulieres maritatæ, atque honestæ notandæ erunt, si quando contra præsentem deliberationem cum prædicto impudenti habitu palàm vetito auderent in sacris Templis apparere, mariti et à ipsarum luant proprias pœnas ex iustitiâ; decernitur præterea, vt mariti prædictarum mulierum, simul atque accusatæ, & conuictæ fuerint per testium fidem, si ex nostris Nobilibus fuerint, intelligantur extemplo incurrisse in pœnã quingentorum Ducatorum, accusatori numerandorum, qui clam habendus erit, atq; insuper priuationis Consilij maioris in quinquennium continuũ &c. Sin autem ciues, vel alterius conditionis fuerint, sufferendæ præter commemoratam quingentorum Ducatorum pœnam omnino, vt supra, multa cum eo auctario, quod ei, qui audaciter præcisa imperia Principis violauerit, propriumque honorem, tantæ aliàs curæ parum curauerit, conuenire indicabitur.

Hactenus prudentissimus ille Venetæ Reipub. Senatus insigni Christianæ religionis studio, ac documento, cuius iussa in vsum planè reuocata, atque ad vnguem omnino obseruari, ex oculatis exploratæ fidei testibus lætabundus intellexi. Neque ego dubito, quin sicut piissima hæc, religiosissimaque cura scandalorum, atq; offen- LXXII. *Quod a Deo fortunatũ est.*

Yy dicu-

diculorum abolendorum Diuinæ Maiestati gratissima accidit; ita Deus Optimus Maximus eam in hoc etiam Mundo tam portentosis gloriosisq; victorijs de Turcarum Imperatore, potentissimo, atq; efferatissimo hoste cælitus concessis remunerari voluerit; quò discant hinc terreni omnes Reges, ac Principes potissimū aduersus hostes armamentarium, præsidium, ac robur esse æterni cultū Numinis, Christianæ religionis procurationem sartā tectam, vitiorumque omnium, præsertim grauiorum seueram, inexorabilemque censuram. Quibus sanè victorijs sicut Christianus Orbis vbique personat, ita quicumque Christum sine fuco colunt, ex animo ac medullitus summopere gratulantur.

LXXIII. *Quàm fœdum sit, fœminam non velato capite incedere.* At Tertullianus ob recensita antea Apostolorum, Linique præcepta in libro iam laudato *de velandis Virginibus*, non immeritò excandescit in illas quæ tenui vtuntur velo, quod id maius libidinis irritamentum sit, quàm pudoris tegumentum, Gentilium feminarum vsu potiùs, quàm Christo credentium comparatum: neque dubitat *cap.* 3. sententiam generalem his verbis ferre: *Omnis publicatio virginis bonæ, stupri passio est*: nimirum quia *quæ aperto vultu oculis suis libere vagatur, vt videat, & videatur, facilè in spiritu violatur*, vt rectè Cornelius a Lapide 1. *Corin. XI. Vers.* 16. *num.* 102. hoc Tertulliani dictum interpretatur. Imò idem Tertullianus *loc. cit. cap.* 3. disertè ita pronuntiat: *Tales enim oculi volent virginem visam, quales habet virgo, quæ videri volet. Inuicem se eadem oculorum genera desiderant. Eiusdem libidinis est videri, & videre*; Vnde *cap.* 4. mox colligit: *Denudasti puellam a capite, & tota iam virgo sibi non est: alia est facta*, & *cap.* 17. exclamat: *Iudicabunt nos Arabiæ feminæ Ethnicæ, quæ non caput tantùm, sed faciem quoque ita totam tegunt, vt vno oculo librato contentæ sint, dimidia frui luce potiùs, quàm totam faciem prostituere*. Nec minùs egregiè *cap.* 15. *Pura virginitas semper timida, oculos fugit, confugit ad velamen capitis, quasi ad galeam, contra ictus tentationum, contra iacula scandalorū, contra suspiciones, & susurros*; Tum sub finem luculenter hoc modo perorat: *Oro te, siue mater, siue soror, siue filia, siue virgo, secundùm annorum nomina dixerim, vela caput: si mater, propter filios; si soror, propter fratres; si filia, propter patres: Omnes in te ætates periclitantur, indue armaturam pudoris, circumduc vallum verecundiæ, murum sexui tuo strue, qui nec tuos emittat oculos, nec admittat alienos*.

LXXIV. *Vt patet etiā ex Ethnicis.* Adde quòd C. Sulpitius Gallus, quamuis homo Ethnicus esset, tamen vxorem, vt scribit Valerius Maximus *lib. 6. cap.* 3. *dimisit, quòd eam capite aperto foris versatam cognouerat*: Poppæa etiam Sabina, vt testatur Tacitus *lib.* 14. fuit mulier *Rarò in publicum egressus, idque velata parte oris, ne satiaret aspectum, vel quia sic decebat*. Plutarchus quoque in Laconicis Apophthegmatis refert Spartanas vxores capite operto ideo incessisse, quòd mortalium nemini, præter maritum, placere deberent.

LXXV. *Abusum esse, Virgines nō velato capite prodire.* Quæ & alia quum Cornelius a Lapide vir Religiosissimus, & sapientissimus, olim meus in diuinis Scripturis magister in Romano Collegio, secum reputasset, illo *num.* 102. *cit.* liberè monet, *meritò abusum censeri, et corrigi debere quòd nonnullis in locis virgines nudo planè capite incedunt; scilicet vt formam ostentent, & sponsum captent, quum reuera tum alios, tum seipsas castitatis periculis exponant, & lenonum fraudibus sese in dies obijciant*;

Vnde

vnde tot pudicitiæ naufragia videmus, & audimus. Veletur igitur virgo, vt tecta in publicũ prodeat, ne vel ipsa videat, quæ non decent, vel in aliorum aspectum vultus eius incurrat. Innumerabiles enim per aspectum vel ipsæ perierũt, vt summa cautio oculis meritò sit adhibenda. Hæc Cornelius, ingenij cęteroqui minimè austeri, aut rigidi, sed omnino mitissimi, & placidissimi.

L XXVI. *Multo minùs Eucharistia p̃benda accedẽtibus cũ valde irreuerẽti habitu.*

Sed quorsum hæc tã copiosa de velando mulierum capite dissertatio? nempe vt vincam manifestò, multo minùs sacram Eucharistiam ingerentibus sese cum valde irreuerenti habitu esse præbendam. An S. Petrus, an S. Paulus, an S. Linus, an veteres Patres, an diuinarum Scripturarũ Interpretes, qui feminam velato capite in templũ ingredi, quin extra templum quoque vbique incedere, Patres, & Doctores debere planè decernunt, irreuerenti valde habitu in sacras ædes irrumpentem patientur? absit tanta peruersitas. num cælesti Eucharistiâ impartiendam existimabunt? absit multo maior inordinatio. Quis hanc luce meridiana clariorem non cernit? Atqui lex, quæ sine extensione absurda euadit, extendenda necessariò est, vltra quoque naturalem, & ciuilem verborũ proprietatem, ad illum casum, ad quẽ, vt cesset absurdum, extendi opus est, vt supra §. 1. nu. 21. ex omnium Doctorum placito, animaduerti. Esset verò lex ab Apostolis Petro, & Paulo, Linoque Pontifice Maximo lata, si vetaret feminas sine capite velato templum intrare, & cum irreuerenti valde habitu eas accedere ad diuinam Eucharistiam sumendam, & quidem in templo, permitteret, perabsurda, vt euidens est. Ergo ea necessariò extendenda est ad talem accessionem cum irreuerenti valde habitu ad idem Sacramentum, omnino vetandam. Ergo Apostoli Petrus, & Paulus, Petrique successor Linus nunquam tolerassent sacram Eucharistiam obtrudentibus se cum valde immoderato, & irreuerenti habitu administrari. Quicquid deinde sit, an tempore Apostolorum mulier non velato capite in templum pergens, grauiter, an leuiter peccaret: siquidem Eucharistia ex iure positiuo, si certus habitus honestus præscribatur, isto carentibus denegari potest, etsi aliàs præceptum talis habitus ad mortale omittentes minimè obliget. Hodie tamen certum est, grauem obligationem velandi capitis muliebris non agnosci. Neq; hîc adhuc de nudâte pect⁹ loquor, sed generatim tantùm de habitu valde irreuerenti.

Probatur III. Parochus non potest ad infirmum Eucharistiam deferre, quoties eam cum habitu decenti, nimirum cum stola, & superpellicio, lumineque præcedente, gestare nequit, vt in *cap. sanè, de celebrat. Missarum* statuitur, & ex Siluestro, *Verbo, Sacramentum, num. 3.* & Posseuino *de Officio Curati, cap. 5. num. 29.* notat Bonacina *de Sacramentis, disp. 4. q. 5. pun. 2. num. 8.* At subinde potest contingere, vt ægroti, factâ in ipso morbo postremo Confessione informi, aut inualidâ, adeoque in iisdem culpis lethalibus hærentes; nec de noua Confessione rite peragenda cogitãtes, peractam iam sufficere arbitrati; nec de actu contritionis eliciendo solicitati, se esse in gratia; ob stolæ, vel superpellicei defectum sacrosancto Viatico orbentur, itaque sine extrema quoque Vnctione ob emergens impedimentum non adibitâ, moriantur, ac damnentur: qui tamen si diuinũ Viaticum percepissent, ad attritionem criminum fuissent excitati fortasse, & cum Eucharistia primam etiam gratiam iuxta probabilem sententiam

L XXVII. *Vt reuisitur ex Ecclesia p̃scripto.*

recuperâssent, damnationemque æternam euasissent. Nihilominus Ecclesia, etsi mater pijssima, ad nullum ægrotũ sine præscripto habitu decenti Sacerdotis, stola, superpelliceo, & præuio lumine Sacramentum cælestis Viatici deferri permittit, maultque eundem ęgrotum tanto adiumento priuari, dãnationisque perpetuæ aliquanto discrimini, ob delicta non rite expiata, interdum exponi, quàm quicquam de præcepta reuerentiæ forma in eadem stola, superpelliceo, & lumine ferendo remittere: etiamsi nulla ægroti culpa, ob quam Viatico extremo orbandus sit, interueniat. Ergo multo minùs Ecclesia patitur, vt Eucharistia porrigatur obtrudenti se cum habitu valde irreuerenti; non infirmo, sed sano; nõ morituro alioqui cum damnationis periculo, sed extra tale periculum posito; non sine propria voluntate, & culpa, sed sponte, voluntariè, & culpabiliter, vt a fortiori perspicuè conficitur.

L XXVIII. *Tum ex iure naturali.* Probatur IV. Ius naturale, & diuinum postulat, vt Eucharistia cum debita reuerentia, ac proinde etiam cum reuerenti habitu suscipiatur, vt per se manifestum est. Ergo etiam postulat, ne ingerentibus se cum valde irreuerenti habitu concedatur, vt ex æquo dilucidum est.

L XXIX. *Tũ etiã ex remotione omnis Legis vetantis.* Probatur V. Nusquam extat vllus Concilij, vel Canonis, vel Decreti, vel cuiuscunq; Legis textus, vnde generalis prohibitio fixa constet, ne Eucharistia cuiquam, nisi ob notorium, & pertinax delictum, aliàs extra templi fores compertum, denegetur. Neque Doctores generalem huiusmodi prohibitionem tradunt, sed aiunt tantummodo, publico peccatori Eucharistiã esse subtrahendam: cæteris verò omnibus vtcunque irreuerenter accedentibus esse indulgendam, neque dicunt, neque somniant. Neque Canones illi,

Eucharistia enim negãda est nõ solis publicis peccatoribus, sed alijs quoque.

ex quibus ijdem Doctores eruunt, publico peccatori esse negandam; nempe, *c. pro dilectione, dist. 2. de consecrat. cap. placuit 6. q. 2. cap. si tantum, ibid. cap. Placuit, 23. q. 5. cap. multi, 2. q. 1. cap. Tua nos, & cap. quæsitum, de cohabitat. Clericor. & mulierum*; quicquam habent, aut indicãt, cur eadem Eucharistia omnibus, præter notorios peccatores non emendatos, vtcunque etiam irreuerenter se inferentibus sit exhibenda. Caput verò *multi* citatum, vbi D. Augustinus ait: *Nos verò quenquam prohibere a communione non possumus, nisi aut sponte confessum &c.* non loquitur de Communione Eucharistiæ, de qua ne verbum quidem facit, sed de communione ciuili, seu conuersatione, docetque neminem esse vitandum, nisi conuictum de crimine, vel confessum, cũ alijs circumstantijs requisitis, vt Auctores, præsertim Glossa, animaduertunt. Quum igitur neque textus vllus, neque Doctores adminiculentur, frustra temereque asseritur, Eucharistiã solis publicis peccatoribus esse negandam, cæteris verò cunctis, vtcũq; etiã cum irreuerenti habitu accedentibus, esse concedendam. Ergo quum ius naturale, & diuinum exigat, vt Eucharistia cum debita reuerentia, etiam externi habitus, suscipiatur; neque Canones, aut Doctores affirment (quod ne affirmare quidem rectè possunt) irruentes cum valde irreuerenti habitu ad sacram Communionem esse admittendos, solidè prudenterque tũ ob hoc, tum ob reliqua documenta asseueratur, huiusmodi irreuerentes personas a diuina Mensa esse submouendas.

Probatur VI. Ratio fundamentalis, cur Doctores occultum peccatorem publicè Sacramentum petentẽ, quum etiam illius crimen extra Confessionẽ LXXX. *Citra vllã iniuriam eorum.*

Sacra-

Sacramentalem Sacerdoti, paucissimisque alijs innotuit, repellendum negent, ea scilicet est, ne alioqui eiusmodi delictum adhuc intra paucos latens, negatâ illi Eucharistiâ, in vulgus contra iustitiam publicetur, atque ita ipse infametur. At in præsenti casu si Sacerdos moneat adstantes Eucharistiam Semproniæ, non ob aliquod facinus ab ipsa aliàs patratum, sed ob solam immodesti habitus irreuerentiam negari; nulla cômittitur iniustitia, neque fit ei iniuria, neq; vlla infamia inuritur, quandoquidem talis habitus irreuerentia non est occulta, vt suppono, sed publica, cerniturq; oculis ab adstantibus, & ab ipsamet Semproni a palàm amatur; neque a Sacerdote publicatur, sed publica iam, tanquã obex Eucharistiæ indicatur dumtaxat. Quod si fortè hæc ratio non infamandi vlteriùs Semproniam noua alicui, & valde ruralis videatur, ac proinde non vsurpanda; inueniat ipse elegantiorem, atque vrbaniorem, ne magis illa infametur, & ob aliud scelus turpiùs repelli censeatur, & nullo negotio admittetur. Interim verò similis omnino mos Mediolani tam celebri vrbe, in Cathedrali ex Ambrosiano Rituali a Parochis palàm monentibus, ne mulieres aperto, & nudo pectore altari se sistant ad Communionẽ, adhibetur. Non igitur a Sacerdote sic perstricta femina iniuriam accipit, sed ipsa potiùs iniuriã Eucharistiæ, cũ tam irriuerenti habitu hanc adiens, irrogat. Quare Sacerdos eam repellens, illam neutiquam iniuriâ afficit, sed illatam ab eâ, vel inferendam Sacramento prohibet. Mortificat quidem valde, sat scio, huiusmodi repulsa mulierem, eoque magis, quo magis insolita, sed iure optimo, neque vllam facit ei iniuriam: ac proinde qui cum tali irreuerenti habitu Sacramento se ingerunt, sibi ipsis dumtaxat imputent, si repelluntur. Hîc enim quoq; illud Apostoli 1. *Timot.* 5. non inconcinnè quadrat: *Peccantes, coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant.* Ergo quum neque ratio delicti publicandi a Doctoribus allata, obstet, neque periculum vllum infamiæ inurendæ proximo ingruat; contra autem naturalis & diuina lex iubeat, Eucharistiam reuerenter suscipi, meritò statuitur, hanc irruentibus cum valde irreuerenti habitu esse denegãdam.

Probatur VII. Si quis vultu laruato vsque ad os, vel fuligine, vt fit in Bacchanalibus, ridiculè turpato, vel capite non detecto, sed pileato, vel prelongis cornibus onusto, vel alio simili monstroso habitu, sacræ Mensæ, quamuis non ex mala intentione, sed ex mera simplicitate & ignorantia se sisteret; quis Theologorum non exclamaret, diuinam Hostiam ei esse subtrahendã? Ergo par quoque ratio in cæteris similis irreuerentiæ. LXXXI. *Quod etiam patet ex absurdo.*

Probatur VIII. nisi hæc regula stabiliatur, vt quicunque cum valde irreuerenti habitu ad sacram Communionem accedit, a Sacerdote omnino reijciatur, ingens ostium maximæ licentiæ irruendi in cælestissimum Sacramentum cum modis immodestissimis in sacrosanctæ Hostiæ irreuerentiam intolerabilẽ redundantibus aperitur. Nam si libuerit feminis a mento vsq; ad cingulum sine vlla mala intentione totas se nudare, & absurda quæque audere; aut viris cum solo indusio æstate vitandi æstus gratiâ incedere, tum alia portenta complura moliri, & cum his diuina libare Mysteria; dummodo publici peccatores inemendati aliàs, antequam templum intrent, minimè sint, ijs cunctis Eucharistia administranda erit, quod intolerabile dictu est, & summa cum tremendæ LXXXII. *Alioqui sequentur magna incõmoda.*

mendę Hostię irreuerentia coniunctũ. Ergo vt huiusmodi incommoda caueantur, fatendum necessariò est, ingerentes se cum valde irreuerenti habitu diuino conuiuio, ab hoc esse prorsus arcendos.

L XXXIII. *Nec periculum vanum est.*

Dices, iam per tot annos in plerisque prouincijs detecto pectore ad Eucharistiam accesserunt, nec vltra mammas digitum nudum vllum per tot secula protulerunt. Ergo obiectũ periculum vanum est. Respondeo negando consequentiam, quia subinde noua corruptelarum monstra eduntur in orbem, quæ nulla antiquitas aliàs peperit. Deinde si mulieribus probè tectis vsque ad collum laxentur habenæ, periculum est, ne vnum primò digitum pectoris nudent, deinde duos, postea tres, donec tota vbera in theatrum dent. Imò nonnullæ & humeros, & dorsum nudare cæperunt; adeo pudoris illas piget. Hinc facillimo traiectu ad oscula, & ad turpiora, Venere plaudente, venietur.

L XXXIV. *Et Eucharistia vilescit.*

Probatur IX. Nisi irreuerenter se obtrudentes ab Eucharistia submoueantur, graue offendiculum in Ecclesia Christi gignitur, quia ineffabile hoc Diuinitatis epulum passim vilescit, ac spernitur, existimatio magna eiusdem obteritur, ab huius frequentia fideles, qui non solent, alienantur, tot corruptelis illorum, qui tam irreuerenter in sacram Hostiam inuolant, contaminantur, ac reliqua incommoda, quæ iam *cap.* 1. *num.* 19 recensui, planè sequuntur. Ergo vt hæc declinentur omnia, quicunque irreuerenter valde altari sese obtrudunt, a Sacerdote repellendi sunt.

L XXXV. *Quũ tamen Ecclesia maiorẽ curã habeat reuerentia debita Sacramento Eucharistia, quàm nostra vtilitatis in eo suscipiẽdo.*

Probatur X. & magis roborantur cuncta argumenta hactenus librata. Ecclesia in distribuendo Eucharistiæ Sacramento maiorem habet rationẽ reuerentiæ ipsimet exhibendæ, ac retinendæ, quàm vtilitatis suscipientiũ; vt egregiè probat, atq; ostendit Eminentissimus Cardinalis de Lugo *de Eucharist. disput.* 12. *sect.* 3. *num.* 81. Hinc non permittit eadem Ecclesia hoc Sacramentum bis, aut sæpius eodem die percipi, licèt maior fructus ex tãta frequentia eliceretur. Hinc negat idẽ paruulis, tametsi baptizatis, & in articulo mortis versantibus, quibus procul dubio gratiã augeret, & consequenter etiam gloriam essentialem. Hinc non finit dari amentibus etiam baptizatis, neque ægrotis cum periculo vomitus, quanuis vtriq; priuentur fructu Sacramenti. Hinc non patitur porrigi laicis sub vtraque specie ob periculum irreuerentiæ, finitque potiùs aliquos populos id indignè ferentes in hæresim labi, & hæresi contabescere. Hinc deniq; non concedit ægroto, vt in absentia Sacerdotis possit propria manu Eucharistiam sumere, iudicatque minus inconueniens, ipsum sine viatico mori, quàm diuinã hostiã manu laica contingi. Rursum cunctæ leges ab Ecclesia in honorem Eucharistiæ sancitæ, nõ solùm sunt fauorabiles, sed purè fauorabiles, ad reuerentiã tã augusti Sacramẽti seruandã augendamq; decretæ, vt ex ijs, quæ disputat Suarez *lib.* 5. *de Legibus c* 2. *n.* 6 manifestum est: si quidẽ omnes illæ res honestas, neque humanæ conditioni graues, sed moderatas, communiq; viuendi modo humano congruentes præscribunt: ipsa verò sacrosancti Corporis Christi Cõmunio fauor est sine dubio maximus, qui sine cuiusquam grauamine confertur, etiamsi nonnisi cum conditionibus tantæ, ac talis reuerentiæ conferatur; Sicut nec desinit esse purus fauor, priuilegium Marchionatus, vel Comitatus a Principe sine alterius onere concessum, licèt non concedatur, nisi cum conditione honorandi

norandi directum Dominum, saltem per epistolam significando illi suam subiectionem, & obligationem, vt certum est. Porrò quum lex purè fauorabilis est, omnino extendenda est ad omnem verborum proprietatem tum naturalem, tum ciuilem, seu iuridicā, vt tradit *ibidem* Suarez *num.* 5. & 6. Idemque proportione de rationibus quoq; existimandum, quæ, vbi materia purè fauorabilis est, eodem modo sunt ampliandæ. Ergo in fauorem reuerentiæ, quæ Sacramento Eucharistiæ debita est, quum expositæ leges Ecclesiæ, atq; rationes, eidem reuerentiæ fauorabiles quàm maximè sint, eæ extendendæ omnino sunt huc vsq; ad minimum, vt quoscunq; cum valde irreuerenti habitu tanto Sacramento se obtrudentes reijciendos, prorsus euincant. Quin etsi haud ita essent fauorabiles, quum Ecclesia in dispertienda Eucharistia magis reuerentiam illius, quàm suscipientium vtilitatem, respiciat, adhuc tam eadem Ecclesia, quàm eædem leges, & rationes irreuerenter valde se ingerentes repellendos penitùs vociferantur.

L XXXVI. Et aliàs periculum offensionis imminent. Confirmatur, quia ex irreuerenti habitu, vt ex nuditate feminei pectoris, multo maius publicæ offensionis, & irreuerentiæ diuino Sacramento irrogandę in huius sumptione periculum ingruit, quàm ex Eucharistia infantibus baptizatis, & moribundis prębita. Nam, vt omittam quę de irreuerentia ex nudato mulieris pectore supra in medium iam attuli, narratum mihi pręterea est a Religioso viro doctissimo, fideique dignissimo, cōtigisse paucis ante annis quadam in Vrbe, in qua ipsemet versabatur (nomini vtriusque lubens parco) vt Sacerdote Eucharistiam in populum dispartiente, minusque, quàm opus erat, attento, parmula Hostia feminę porrecta, casu excidens, in nudum ipsius pectus, & vbera deciderit, ingenti prorsus cum offensione totius populi adstantis, summaque cum eiusdem Sacerdotis perturbatione, confusione, & perplexitate. Præsertim quia remedium ipsum tantæ irreuerentiæ adhibendum, vndique perdifficile, & plenum aleæ videbatur. Quis enim sacram Hostiam ex vberibus extraheret? num mulier ipsa? num maritus? quid si virgo erat? an eius parens, vel affinis? At quanta irreuerentia, vt persona laica sacrosanctam, & diuinā Hostiam tangat? num ipsemet Sacerdos? At quo pacto tandem, vel qua denique dexteritate adeo exquisitā, vt non simul vbera, vel nudum pectus mulieris tangeret; certè quidem minimùm tangere vulgo crederetur? Qua verò ratione pectus, vel vbera ad reuerentiam Sacramenti resarciēdam ipsemet abraderet, vel ablueret? Quāta hinc rursus offensio populi? quanta sacræ Hostiæ irreuerentia? Nec dubito ego, quin similia offendicula alibi quoque complures acciderint, & facilè quisq; ita subinde euenire intelligit. Quis porrò non fateatur multo plus offensionis, & irreuerentiæ hinc proficisci, quàm ex Hostia moribundo infanti baptizato datā? Ergo sicut Ecclesia, vt Sacramenti reuerentiæ consulat, non patitur, dari Eucharistiam paruulis baptizatis, etsi moribundis etiam, & meritò: ita ad prædicta omnia offendicula, & pericula cauenda, Sacramentum Eucharistiæ cum irreuerenti cultu, nudisque vberibus, aut pectore se obtrudentibus administrandum non est. Et sanè ipsamet augustissimæ Hostiæ summa sanctitas, summa munditia, summa reuerentia, summuq; honor, & cultus debitus maximo iure a cunctis Episcopis etiam, atque etiam exigit, vt seuero edicto

edicto prohibeant, ne cuiquam feminæ nudo pectore accedenti, etiam vbi mos est detegendi pectus, vel etiam vbera, diuina Hostia præbeatur; sed omnes, solitæ quoq; nudare vbera, aut pectus, cõpellantur vtraq; velo aliquo nõ trāsparenti, vel quocumq; alio operimēto nõ diaphano probè tegere vsq; ad collū saltem tum temporis, quando ad cælestem Mensam accumbunt: atq; hoc modo adigantur pericula grauis irreuerentiæ penitùs auertere.

L XXXVII. *Eucharistia neganda ob grauē irreuerentiam, licèt hec non foret lethalis.* Ex quibus constat I. ob grauem irreuerentiam diuinum Eucharistiæ Sacramentum petenti esse negandum, siue talem irreuerentiam statuamus esse peccatum mortale, siue dicamus nullum esse peccatum. Nam sine vlla suscipientis culpa idem suscipiens priuatur sacra Communione, quando deest stola, vel superpelliceum, vel lumen; priuatur, quando adest in eo periculū vomitus; priuatur, quando amens est; priuatur, quando deest Sacerdos, qui ei porrigat; priuatur ob similem irreuerentiam in aliis casibus, quamuis talis irreuerentia sit omnino inuoluntaria, & absque vllo peccato tam suscipientis, quàm Sacerdotis etiam, contingat; neque cauendæ infamiæ, quæ reipsa nulla hîc interuenit, prætextu admittitur ad Eucharistiam, qui cum periculo vomitus se ingerit, vel amẽs, vel non ieiunus, sed a Sacerdote gnaro, & conscio, monente priùs adstantes, si ignorent eiusmodi circumstantias, ad scandalū tollendum, reijci omnino debet, quia nimirum Ecclesia in talibus euentis magis curæ habet Sacramenti reuerentiam, quàm suscipiẽtium vtilitatem. Dixi verò *talem irreuerentiam esse omnino inuoluntariam,* quia præter voluntatem omnino accidit laborare aliquem vomitu, deesse stolam, superpelliceum, lumen, incidisse in amentiam &c. quanquam irreuerentia euadit deinde voluntaria, quum quis cum periculo vomitus, vel non ieiunus extra articulum Viatici, &c. (vt quum nocte præcedẽte saccharum in ore medicinæ gratiâ accepit; & post dimidiatam noctem deglutiuit in somno inuoluntariè: quum eo animo sumpserit, vt deglutiret priùs, sed deinde narrans circumstantias Sacerdoti, intelligit se deglutisse post, nec esse ampliùs ieiunum) vult nihilominùs sumere Eucharistiam, vt patet. Ergo, quum Ecclesia sacra Communione priuet suscipientem præ irreuerentia antecedenter planè inuoluntaria, neque infamiæ vitandæ prætextum locum habere velit; multo magis eundem suscipientem priuat ob irreuerentiam antecedenter merè voluntariam & volitam, ab ipso commissam, actuque voluntariè durantem, neque infamiæ declinandæ prætextum curãdum existimat. Quæ consequentia vt moraliter euidens est, ita sine ingenti temeritate negari nequit. Nam sicut in primo casu negatur Eucharistia etiam ob inuoluntariam antecedenter irreuerentiam, quia positiua lex Ecclesiæ sic iubet: ita in secundo neganda multo magis est ob voluntariā antecedenter irreuerentiam, quia lex naturalis, & diuina, exigens diuinā Hostiam reuerẽter suscipi habitu etiam externo, quę lex maior longè est, quàm pura lex Ecclesiæ, negandam prorsus decernit. Et sicut Ecclesia ob inuoluntariam antecedenter irreuerentiā præfert Sacramenti reuerentiam suscipientium vtilitati, & infamiæ cauẽdæ prætextui; multo magis sine comparatione præfert eandem reuerentiā simili vtilitati, & prætextui ob voluntariam antecedenter irreuerentiam, quæ ab iisdem suscipientibus irrogatur, vt perspicuum est. [illegible]

L XXXVIII. Confirmatur quia illatam publicè iniuriam

Tum quia fas est arcere iniuriã vtcunq; ẽt ignorantem.

iniuriam fas est iustè repellere etiam publicè, vt notum est: iniustum quoq; vitæ, honoris, & facultatum aggressorem, cum moderamine inculpatæ tutelæ licet occidere, quando hæc bona aliter conseruari non possunt, vt tradunt communiter Doctores apud Bonacinam *de Contract. disp. 2. quæst. vlt. sect. 1. pun. 8 num. 3. & pun. 10. num 1. & 5* Et iniustè infamatus iustè potest infamantis occulta crimina ad se tuendum ab infamia, quando aliter nequit, detegere, vt docent passim ijdem Doctores apud eundem Bonacinam *ibid. quæst. 4. punct. vlt. num. 4. & de Legibus, disp. 10. quæst. 3. punct. 2. num.* 10. Quamuis verò iniustus aggressor, iustè occisus, & iniustè infamãs, iustè infamatus, grauissimo damno, ille vitæ amissæ, hic famæ deperditæ afficiantur, nihil refert. sibi enim hæc damna, quæ, alios iniustè damnificare volentes, subeunt, imputare debent, vt liquet. Neque excusantur, quòd per ignorantiam, vel inaduertẽtiam in ebrietate, in furore, in stultitia alium vitâ, honore, famâ, bonis spoliare conentur. Quum enim actiones ipsæ externæ iniustè aggrediendi, iniusteque infamandi iniustæ extrinsecus sint, iniusteque alium lædant, adhuc iniustè læsus, potest ad propriam vitam, honorem, famam, & facultates conseruanda, illas prohibere, & iniustum aggressorem occidere, iniustumque infamatorem infamare, quum aliter tam grauia damna nequit auertere. Amittit quippe ius ad vitam, famamue, qui alteri vitam, vel famam iniustè eripere nititur. Atqui Christum Deum esse in Eucharistia summè colendum, & venerandum, ipsique ius maximum esse ad sui reuerẽtiam tuendam iura omnia naturalia, diuina, & humana clamant, vt palàm est. Qui verò habitu valde irreuerenti sese Eucharistiæ obtrudit publicè, ius diuinæ Hostiæ, & reuerentiam illi debitam iniustè, & publicè lædit, estque cultus & honoris Dei iniustus planè aggressor, vt compertum est. Ergo non obstante quacunque eius ignorantia, vel damno infamiæ, iustè à Sacerdote publicè repelli potest, quum aliter irreuerentia Eucharistiæ caueri nequeat, vt clarum est. Quanquam enim Christus, & Ecclesia peccatoris famæ, quando huius crimen occultum est, & publicè petit, consuli velit, & ne ea lędatur, administrari ipsi Sacramẽtum iubeat; secus tamẽ est, & minimè patitur, quãdo ipse publicè reuerentiã Eucharistiæ violat, & irreuerenti valde habitu, vt fit in hoc casu, iniuriam publicè illi facit. nam moderamen inculpatæ tutelæ exigit, vt repellatur, & qui publicè irreuerentẽ ei se præstat, publicè etiam reijciatur. Quod si eius fama læditur, sibi imputet. quũ enim Eucharistiæ reuerentiã iniustè lædat, iustè ipse cum infamia abigitur, amittitque ius ad talem famam, dum iniustè eandem Eucharistiæ reuerentiam affligit; nec prodest illi ignorantiæ, vel inaduertentiæ prætextus, quia hic non tollit, quin adhuc externus habitus immodestus valde, grauiter, &. iniustè lædat Christi Domini ius, & reuerentiam ipsi debitam; ac proinde quin etiam iustè reijci queat ad talem irreuerentiam arcendam, vt ex dictis conficitur. Quum igitur reijci possit, vt probatum est, sequitur manifestò esse etiam necessariò reijciendum; tum quia hîc ius famæ, ob quod peccatori occulto publicè petenti datur Sacramentum, amissum est, vt ostendi: talis autem valde irreuerens habitus est mortalis, vt iam iam monstrabo, talisque irreuerentia est publica, adeoque, Sacerdos Eucharistiam, ne indigno porrigat, ei negare debet; tum quia ingerens

gerens

gerens se cum larua, sine dubio repellendus est, neque excusatio famæ, ne per repulsam lædatur, eum iuuat, vt certum est; ideoque par quoque ratio in similibus; tum quia ipsamet Ecclesia, quam Sacerdos imitari tenetur, vbi ius famæ petentis Eucharistiam non obstat, semper reuerentiam Sacramenti præfert illius vtilitati, vt supra vidimus. At in hoc casu, vt probaui, publicè lædens grauiter reuerentiam Eucharistiæ, amittit ius ad talem famam, quæ illam lædit. Ergo &c.

LXXXIX. *Grauis Eucharistia irreuerẽtia mortalis est.* Cæterùm quando irreuerentia ex incomposito suscipientis habitu externo grauis est, grauiterque in diuinã hostiam redundat, censeo ego hanc ex natura rei esse planè mortalem, nec puto quenquam aliter iure sentire posse. Est quippe religio post Theologales virtutes proxima, & prima omnium moralium, quæ ex genere suo nõn læditur grauiter sine culpa graui, vt clarum est. Nam si, vbi læditur grauiter fama, vel honor proximi iniustè per iniuriosam oblocutionem, aut contumeliam, lethiferè peccatur contra iustitiam, quum valde immoderatè bibitur, & comeditur cum graui noxa valetudinis, vel cum ebrietate, mortaliter delinquitur contra temperantiam; & sic contra alias virtutes graues peccatur aliter, & grauiter; eodem etiam modo lethaliter contra religionem delinquitur, quando per grauem irreuerentiam reuerentia, & cultus Dei, quem illa respicit, & cordi habet, grauiter læditur, vt perspectum est. Talis verò Dei cultus, & reuerentia ex valde irreuerenti suscipientis habitu externo grauiter læditur, vt liquet. Ergo &c. Nec obstat, quòd aliqui peccata contra iustitiam grauiora arbitrentur, quàm quæ contra religionem tantùm sunt: quicquid enim de hoc sit, id non tollit, quin omnes fateantur lethiferè etiam delinqui, quum sola religio grauiter læditur.

XC. *Actiones ob grauem irreuerentiam in Eucharistiam lethales.* Vnde persuasissimum habeo mortaliter peccare contra reuerentiam Augustissimo Sacramẽto debitam tũ qui cum valde irreuerenti habitu quocunque sese ei ingerit; tum qui iam sacræ mensæ accumbens, immediatè ante, vel post sumptionem colloquia obscœna cum adstante misceret, aut verba turpia proferret, quanquam ista aliàs non forent, nisi venialia; tum qui cachinnos effusissimos ante, vel post immediatè, ac voluntariè ederet; tum quicunque similes immodestas actiones in ipso sumendæ Hostiæ diuinæ limine exerceret. Ioannes Sanchez *disp.* 11. *num.* 22. rectè etiam censet mortale esse sacrilegium, premere pedem feminæ immediatè ante Communionem, etiamsi absit finis lethalis, idemque tradit etiam Freitas *q. 7. nu.* 33. Meritò quoque Thomas Tamburinus *lib. 2. Methodi breuis Confessionis, cap.* 7. §. 5. *num.* 43. sentit graue sacrilegium a Sacerdote committi, si sacram Eucharistiam portans, carnalem copulam habeat, magnamque irreuerentiam fieri non solùm contra votum castitatis, sed etiam contra cultum Eucharistiæ. Ratio est, quia hę cunctæ actiones, & verba in grauem Eucharistiæ irreuerentiam morali Sapientum omnium æstimatione redundant. Et sanè si vox aliqua contumeliosa in plebeiũ hominem prolata, leuis iniuria reputatur, at eadem ab eodem, qui etiam subditus sit, in Regem, in Imperatorem, in summum Pontificem prolata, euadit grauissima, grauissimeque expianda, vt ex Aristotele tradunt communiter Thologi in tractatu de Incarnatione ad ostendendã grauitatem seu offensæ, vt omnes, seu iniuriæ etiam, vt plerique opinantur, per peccatũ mortale Deo illatæ; haud mirum

mirum est, si verba, vel actiones aliàs citra mortale, vel fortè etiam sine vlla culpa, vbi ex circumstantijs grauem irreuerētiam Christo Domino, Deoq; in Eucharistia latitanti, Regum omnium, Imperatorum, ac Pontificum supremo Monarchæ, increatoq; Creatori irrogant, in totidem lethalia delicta concedunt.

XCI. *Eucharistia negāda ignoranti etiam grauem irreuerentiam ipsi illatam, vel non aduertēti.*

Constat II. ex dictis eandem Eucharistiam a Sacerdote subtrahendam illi quoque, quem cum ignorantia inuincibili grauis irreuerentiæ, quam ei cum habitu grauiter irreuerenti infert, petere animaduertit. Nam irreuerentia grauis ex valde immodesto habitu in populi æstimatione irrogatur Eucharistiæ etiam a nesciente, nec aduertente, vt patet. Ideo Ecclesia vetans Missam celebrari coram adstātibus sine decenti habitu, deferri Eucharistiam sine stola, superpelliceo, & præuio lumine ad ægrotum, præberi amentibus, vel vomitu laborantibus &c. excusationem ignorantiæ, vel inaduertentiæ, vt suam prohibitionem in tali casu cessare velit, aut patiatur, minimè admittit, vt compertum est; nempe quia magis Sacramenti reuerentiæ, quàm suscipientis vtilitati, prospicit. Atqui hæc eadem prorsus, imò & longè etiam maior ratio prospiciēdi magis reuerentiæ Sacramēti, quàm vtilitati suscipientis, vrget multo magis, ac militat, quum quis voluntario habitu valde irreuerenti se illi obtrudit, quàm quum inuoluntario vomitus periculo, aut stolæ, superpellicei, vel luminis defectu ad sacram mensam accedit. Ergo quum excusatio ignorantiæ, vel inaduertentiæ in hoc casu suscipientem minimè tueatur, quin nihilosecius a Sacerdote rijciendus omnino sit, multo minùs eundem tuetur in primo, quin multo magis sit repellendus, vt manifestum est. Nec quisquam profectò sani capitis Theologus sacra Communione rusticum laruato vultu ex mera simplicitate ei se sistentem, quantuis inculpata ignorantiā, vel inaduertentiā illum errare, certum habeat, donauerit, vt palàm est. Parque ratio in similibus quoq; idem præstandum persuadet, vt itidem notum est.

XCII. *Nec vllus Doctor aduersatur.*

Constat III. explanatæ hactenus, probatæque doctrinæ nullos Theologos, vel Doctores, a quibus huiusmodi articulus ne propositus quidem est, nedum ex professo examinatus, refragari; omnes verò generatim necessariò patrocinari, vt ex eorum communibus principijs necessariò deducitur: ideoque non mirum, si nullos pro hac conclusione Auctores nominatim profero, quum a nemine tractatam, vel disceptatam inuenire potuerim.

§. V. *Insolitam mulieris pectoris nuditatem a sacra Communione esse arcendam.*

XCIII. *Eucharistia negāda feminæ nudo pectore contra morem regionis accedenti etsi vulgo non constaret, id esse crimen lethale, ob grauē adhuc illius irreuerētiam.*

DICO V. quęcunque femina nudo pectore contra regionis morem incedit publicè, talique habitu ad sacram Eucharistiam sumendam accedit: etiamsi ponamus talem nuditatem non fuisse diuulgatam a Concionatoribus, vel ab alijs, vt mortiferam, ac proinde tale eius delictum lethale esse adhuc occultum, modò actio ipsa nudandi pectoris, & ita Communioni diuinæ se ingerendi sit publica; nihilominùs a Sacerdote esse repellendam, petitoq; Sacramento priuandam. Ratio est, quia talis habitus externus insolitæ nuditatis pectoris, tametsi vulgo non constet esse mortalem, adhuc tamen in grauem Eucharistiæ irreuerentiam cedit. Ergo talis femina eadem Eucharistiā priuanda nihilosecius est. Consequentia est

certa ex præcedente Conclusione iam ostensa. Antecedens probo, quia in æstimatione morali hominum multo grauior irreuerentia fit Eucharistiæ, iuri naturali, & diuino magnã reuerẽtiã exigenti opposita, ac repugnans, ex insolita & merè voluntaria muliebris pectoris nuditate; quàm ex defectu vel stolæ, vel luminis, vel superpellicei, si vnũ horum desit, & aliàs decenti toga Sacerdos indutus sit (maximè si noctu clam ad pauperculum ægrotum, & solum deferat Viaticum diuinum) aut ex sumptione geminata Sacramenti eodem die contra præcepta Ecclesiæ. Quamuis enim de culpa mortali insuetæ nuditatis pectoralis notitia publicata non sit, adhuc tamen talis nuditatis nouitas, & insolentia communiter offendit, passim vituperatur, multorum peccatorum occasio censetur, ad concupiscentiam, & libidinem vehementer inflammare, vsu ipso, atq; experientiã deprehenditur, quantoq; magis amore vanæ creaturæ succendit, tanto magis ab amore, a cultu, a deuotione, & reuerentia Dei auocat, ac retrahit, vt euidens est, vtcunque ignoretur etiam decisio casus, quòd sit mortifera. Vnde vulgo quoq; (ignoranti maximè præscripta Ecclesiæ) multo magis persuasum est, maiorem irreuerentiam Sacramento Eucharistiæ a tali nuditate insolita muliebris pectoris tot offendiculorum fatrice, atque altrice, merè voluntaria etiam antecedenter, conflari, etiamsi subtiliter de lethifera culpa mentio, vel cogitatio non habeatur; quàm a defectu solius luminis, vel solius superpellicei, vel solius stolæ in alea extremæ necessitatis, & mortis antecedenter omnino inuoluntario, vt moraliter, ni fallor, perspicuum est.

XCIV. *Qua ambiguis ...* Confirmatur, quia ex insolita muliebris pectoris nuditate plus irreuerentiæ, quàm ex laruato vultu rustici præ stolida simplicitate diuinæ Mensæ ita accumbentis, in sacrosanctam Hostiam redundat. *super ostendatur.* Nam licèt hæc actio, vt fortè magis insusitata, plus scandali, quàm illa, gignere videatur; reipsa tamen nihil veri scandali parit, sed illa dumtaxat. Verum enim, & propriũ scandalum illud tãtummodo est, quod proximò occasionem ruinæ spiritualis præbet, vt a cunctis Theologis, quemadmodum *disp. 1. cap. 5. num. 2.* notaui, definitur. Sæpissimè tamen scandalum impropriè accipitur, idemque valet, ac sonat, quod admiratio, cum qua confunditur, vnde vulgo dici solet: *Scandalizatus sum*, pro *valde admiratus sum: & scandalum magnũ dedit*, pro *caussam vehementis admirationis præbuit*. Sed id genuinum scãdalum, præbens occasionem ruinæ, non est, vt probè, & disertè Suarez 2. 2. *de Caritate*, *disp. 10. sect. 1. nu. 1.* Benedictus Iustinianus *in 1. Corin. 8. Vers. 13. in fine*, & Ferdinandus a Palao *tom. 1. tract. 6. disp. 6. punc. 1. num. 4. & 5.* vbi & Ioannem Sanchez *in selectis, disp. 46. num. 11. & disp. 48. n. 45. citat* (in quibus tamen locis is Auctor nihil talè præcisè tangit) animaduertunt. Iam offerre se cum larua Eucharistiæ plus quidem scandali improprij, hoc est, plus admirationis in populo ob insolentem nouitatem, quàm se cum pectore nudo eidem obtrudere, sine dubio excitaret; at non plus veri scandali, imò nihil talis scandali præberet, quia neminem ad peccãdum alliceret, saltem mortaliter, sed vel ad iustam indignationem, vel ad irrisionem, aut in summa ad veniale tantummodo inuitaret. At muliebris pectoris nuditas insusitata verum, & propium scandalum actiuum parit, ad libidinem quàm maximè accendit, luxuriæ occasionem porrigit,

porrigit, populum in Templo versantem, qui oculos in eandem pectoris nuditatem conijcit, veneno mortis, dum vitæ panem mulier vult accipere, non rarò inficit, luto verò sensualitatis ad minimum, semper contaminat, ipsos quoque Sacerdotis sacram Hostiā deferentis oculos patulo sinu, profanoque sui aspectu offendit, atque ad malum, quantum est ex se, non leuiter solicitat, certè quidem semper profanat, etsi minus admirationis afferat: atque adeo plus veri, & proprij scandali, minus autem improprij gignit, præ quo etiam vero scandalo a cunctis Doctoribus peccati mortalis, vt *disp* 2. *cap.* 3. & 4. probaui, iure damnatur. Sed actio mortifera insolitæ nuditatis feminei pectoris, propriè scandalosa, & publica, nec non antecedenter merè voluntaria, etiamsi ratio peccati mortalis distincta, atq; expressa communiter non percipiatur, nec publica sit, maiorem irreuerentiam Sacramento Eucharistiæ impingit; quàm actio gestatæ laruæ, alioqui indifferens, quæ ex praua tantùm circumstantia, quia hic, & nunc irreuerens fit diuinæ Hostiæ, totam suam malitiam trahit, neque scandalum vllū proprium generat. At accedere ad Communionem sacram cum larua in grauem irreuerentiam Sacramenti cedit, vt in superiore Conclusione demonstratum est. Ergo in maiorem etiam eiusdem Sacramenti irreuerentiam cedit ingerere se ei cum insolita muliebris pectoris nuditate. Ergo quum ob illam irreuerentiam a larua profectam accedens reijciendus necessariò sit a Sacerdote, vt in eadem Conclusione ostendi; multo magis femina ob insuetam pectoris nuditatem necessariò repellenda est.

XCV. *Occurritur que.* Dices I. enim, qui cum cornibus, cum larua, vel cum habitu ridiculo ad Principem accederet, non fore dignū, qui ne a nobilibus quidem viris admitteretur, si quidem ijs irreuerentiā non leuem irrogaret; ideoque ab Eucharistia multo magis repellendum, quàm grauiter planè dedecoraret; at secus esse de insolita pectoris nuditate, quæ Eucharistiæ irreuerentiam notabilem minimè infert, si communis hominum æstimatio spectetur. Respondeo primò notabilem irreuerentiam ex inusitata feminei pectoris denudatione in Eucharistiam, etiam iuxta communis æstimationis prudens iudicium deriuatam, sat supra fuisse explicatam, & ponderatam. Deinde, posse a Principibus citra sui irreuerentiam, laruatos, alioque cultu ridiculo indutos ad sui colloquium admitti, & tamen non posse illos citra magnam Eucharistiæ irreuerentiam, huic sumendæ se ita incompositos sistere. Denique nobiles viros obuiam sibi mutuò factos in nonnullis Italiæ locis non solere caput detegere, sed ore tenus vicissim salutem dicere sine vllo irreuerentiæ periculo; & tamen hos non posse tecto capite Eucharistiæ accipiendæ sine ingenti huius irreuerentia se ingerere. Ergo &c. *exceptioni.*

XCVI. *Ex periculis incommodorum.* Dices II. Si ob talem irreuerentiam solam Eucharistia denegetur, fore vt homines ab eius frequentia alienentur, & varij Sacerdotes scrupulosi, vel imperiti, zelumq; habentes, sed non secundùm scientiam, irreuerentiam grauem ex habitu suscipientium pro suo ingenio sibi fingant, vel forment, temereque plures a sacra Communione arceant. Respondeo I. melius esse, vt a frequētia Eucharistia irreuerētes voluntariè, & valde, sese abstineant, quàm vt eā abutantur, quemadmodum fit, & Doctores conqueruntur; si quidē Ecclesia in hoc Sacramento distribuendo maiorem reuerentiæ ipsius;

quàm

quàm vtilitatis suscipientium, rationem habet, vt supra *num.* 82. obseruaui. II. doctrinam communem, & certam de Eucharistia publico peccatori neganda, tum de Missa coram adstantibus sine composito corporis habitu ex Cõcilio Tridentino non celebranda supra traditam, huic ipsi temeritatis, vel immodici zeli scopulo esse expositam: semper enim imperiti, scrupulosi, nimioque æstuantes zelo, in discernendo, quis sit publicus peccator, vel incompositus corporis habitus, erroris, ac præcipitis sententiæ discrimini sunt obnoxij; & nihilominùs prędictæ doctrinæ, ac praxi nihil obstant; ideoque horum perplexitas, vel præcipitantia Conclusionibus de eadem Eucharistia nudo pręter regionis morem pectore feminis se ingerentibus subtrahenda incommodare nequit. III., periculo temeritatis, vel immodici zeli locum hîc esse non posse, vbi nudatio insolita muliebris pectoris ab vniuersis Doctoribus lethifera iudicatur, totq; rationes solidæ planum faciunt grauem valde esse irreuerentiã cum eiusmodi insueta nuditate diuinissimo Sacramento sese obtrudere. IV. quòd aliqui præ scrupulis, ignorantia, vel inconsulto zelo perperam nõnullos ab Eucharistia repulsuri sint, nihil obesse; quandoquidem nulla lex est tàm vtilis, prudens, & sancta, quæ pedibus insipientium in muscipulam posita non sit; nec tamen desinere legem idcirco esse iustam; nempe quia maius bonum, quod ex ea sequitur, magis spectatur, ac minoribus incommodis emergentibus præfertur. Sic in proposito multo maius bonum ex repulsa data verè, & valde irreuerentibus exiltit, & reuerentiæ Sacramenti accedit, quàm incommoda, quæ ex imperitorum, scrupulosorum, vel zelotarum inconsideratione, vel feruore manant, Sacerdotes tamen, qui minùs sapiunt, sapientes viros, & Doctores, ne quem ab altari temerè arceant, antea, si per tempus licet, seriò consulant: sin autem nequeunt, quum dubijs vexantur, Deo se enixè commendent, vt mentem illuminet, & quod ille suggesserit, simpliciter exequantur. Quid amplius ab illis quisquam iure possit exigere?

§. VI. Ecclesiæ Mediolanensis de eadem re sanctiones.

Qvum quæstionem in duplici sensu de Eucharistia, vel ratione delicti mortalis publici, vel ratione solius habitus externi valde irreuerentis, & publici neganda supra *num.* 4. propositam iam generaliter absoluerim, reliquum est, vt speciatim quoq; eandem respectu Ecclesiæ Mediolanensis, in qua dego, non oscitanter expendam. XCVII.

S. Carolus Borromæus Vaticanæ purpuræ decus, nostrique seculi gloria, sicut sanctissimos quosque veterum Patrum, ac Præsulum sanctimonia vitæ expressit, ita quoque Apostolorum, priscorumque Pontificum doctrinam, spiritum, ac zelum in suæ Ecclesiæ disciplina Christiana constituenda ad amussim secutus est. Plurima verò ad Templorum, duplicisque Sacramenti, Pœnitentiæ, atque Eucharistiæ reuerentiam spectantia praeclarissimè sanciuit. Quæ quoniam præcedentes Cõclusiones mirificè illustrant, & confirmant, hic recensenda, ac trutinanda sunt. XCVIII. *S. Carolus diuini cultus studiosissimus.*

Primò, S. Carolus, & Concilium Mediolanense Prouinciale III. *cap. de ijs, quæ pertinent ad ornatum, & cultum Ecclesiarum,* quod extat in Actis Ecclesiæ Mediolanensis, *par.* 1. *pag.* mihi 101. ita præfantur: *Grauissimis verbis* XCIX. *Sancit, vt mulieres velato capite Tẽplũ ingrediãtur.*

verbis hoc Paulus Apostolus monet, ac præcipit, vt mulieres in Ecclesiam conueniant velato capite: hoc ipsum docet Princeps Apostolorum Petrus, cuius etiam iussu sanctissimus Pontifex, qui in eius locum successit, Linus decreto idem sancit. Deinde monent Episcopos, *vt in consuetudinem introducere curent, vt velo caput ipsæ* (mulieres) *induant*. In Concilio autem Mediolanensi Prouinciali VI. *cap. Quæ ad cultum Ecclesiarum pertinent*; continetur que *par. 1. Act. Eccl. Mediol. pag.* mihi 309. Idem S. Carolus relato priùs Concilij III. decreto proximè hic recitato, hoc præterea addit: *Mulieres cuiusuis Ordinis, status, & conditionis sint, pœnâ interdicti ab ingressu Ecclesiæ sancitâ, velato in Ecclesia capite sint.* Idem quoque præcipit in Edicto singulari *par. 3. Act. Eccl. Mediol. pag.* 436. vbi plura ad Templorum reuerentiam pertinentia sub pœna ad arbitrium, etiam interdicti ab ingressu Ecclesiæ inclusiuè, & excommunicationis in subsidium, nec non sub alijs pœnis sacrorum Canonũ, summorumq; Pontificum egregiè cõstituit: inter reliqua autem præcisè quoque ita vetat: *Niuna donna di qual si voglia stato, grado e conditione si sia, entri, o stia in Chiesa per alcuna causa, o occasione, ne accompagni le sacre processioni col capo, che non sia coperto di velo non trasparente.* Idem Sanctus Archiepiscopus inter reliqua capita, quæ Regularibus exequenda, anno 1577. Augusti die 26. auctoritate Apostolica intimauit, & *par. 6. Act. Eccl. Mediol. pag.* mihi 1800. leguntur, hoc etiam inculcauit: *Admonitio, & exclusio ab Ecclesia mulierum non velatarum, vt oportet, & aliorum etiam non seruantium edicta nostra in assistendo Missæ debito modo, aut aliàs malè conuersantium in Ecclesia, nec non & mendicantiũ, vt etiam debent ex Bulla Pij V. deputando Sacristas, & Custodes, & alios huic muneri.*

Sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ.

At certum est, in multo maiorem Eucharistiæ irreuerentiam redundare, si mulieres ad illam nudato pectore, præsertim vbi non est consuetudo, quàm si nudo tantùm capite sine velo, accedant; quum illud, quia ad libidinem valdè incitat, eòque vehementiùs, quo magis insolitũ, delictũ lethale sit, præcisa etiam lege positiua vetante, vt probatũ est, etiamsi pectus extra Tẽplum nudent; in Templo verò si nudent, atq; ita ad Eucharistiã accedant, sacrilegiũ item mortale superaddant, vt pariter ostensũ est. Quæ omnia in muliere nõ velato capite, præcisâ lege id vetante, non habent locum, vt patet. Quocirca multò minùs irreuerentiæ Sacramento infert nudum feminæ caput sine velo, quàm nudum pectus, etiam vbi vtrumque est consuetum: multò verò magis vbi hoc insolitum, illud vsitatum. Ergo quum feminæ sine velo incedẽtes detecto capite, ex præscripto S. Caroli, & Conciliorum Prouincialium Mediolanẽsium a Templis arcendæ sint; & Regularibus auctoritate Apostolica mandetur, vt easdem expellant; multò magis eædem, quæ in Prouincia Mediolanensi nudo pectore Eucharistiæ se ingerunt, ab hac ex S. Caroli, & Conciliorũ Mediolanensium præscripto arcendæ, & repellendæ sunt. Consequentiam probo, tum quia hic militat eadem prorsus, & adæquata ratio vitandæ irreuerentiæ, alioqui Sacramento Eucharistiæ imminẽtis, imò multò magis, & a fortiori, vt apertum est: tum quia huiusmodi leges non sunt pœnales, sed fauorabiles in Sacramenti fauorem latæ, vt *nu.* 82. animaduerti; atque adeo ad hoc extendendæ necessariò sunt, quandoquidẽ non ita propriè talem abusum, & corruptelam prohiberent (etsi satis propriè

priè hanc prohibent) tum denique quia nisi extenderentur, essent absurdæ, & ridiculæ, si mulieribus permitterent sacræ Eucharistiæ cum peccato mortali ob insuitatam pectoris nuditatem, & superaddito sacrilegio se obtrudere, negarent autem cum nudo dumtaxat capite sine velo accedere, quod longè minus est, & aliàs sine vllo peccato.

C. Secundò, in *Rubricis generalibus de Sacramentorum adiministratione*, quæ in Sacramentali Ambrosiano, & *par.* 4. *Act. Eccl. Mediol. pag.* mihi 496. habentur, idem S. Carolus ita decernit: *Vt Sacramentis debitus religionis cultus, etiam externus ab ijs tribuatur, qui ea suscipient, non patietur* (Parochus) *quenquam ad illa suscipienda accedere, nisi exteriore quoque habitu vestiumque modestia debitam illis venerationem præ se ferat. Videbit igitur, vt viri armis depositis, vtque mulieres rectè velato capite accedant: vt omnes vestitu, & toto corporis habitu modesto humilitatem Christianam præ se ferant.* At feminæ habitus cum nudo pectore contra morem Mediolanensis Vrbis, ac Diœcesis, sicut cum peccato mortali, & si inferatur etiam in sacrum Tēplum, cum sacrilegio insuper lethifero, vt supra *num.* 13. ponderaui, coniunctus est; ita a vestium modestia, & debita Sacramenti veneratione, quam idem S. Carolus, & Ceremoniale Ambrosianum meritissimò exigunt, longè admodum alienus est, vt ex ijs, quæ supra toto §. 1. & 2. disceptaui, planissimè dilucet. Ergo S. Carolus, & Ceremoniale Ambrosianum vetant apertè huiusmodi mulieri detecto pectori ad Ecclesiam accedenti vllum Sacramentum administrari.

Itemq; vt velato capite ad Sacramentū Pœnitentiæ accedāt.

CI. Tertiò, speciatim de Sacramento Confessionis idem S. Carolus *par.* 4. *Actor. Eccl. Mediolan. pag.* mihi 763. ita præcipit: *Niun Confessore adunque ascolti Confessioni di donne, che non siano vestite con habito modesto, e semplice, e che non habbino il capo velato cōdecentemente.* Ergo D. Carolus multo minùs permittit, vt sacra Eucharistia mulieri non velato capite sese obtrudenti præbeatur. Ergo adhuc multo minùs patietur, vt ingerenti se cum nudo pectore porrigatur, vt liquet ex dictis.

CII. Quartò, nominatim de Sumptione Eucharistiæ idem S. Carolus, & Concilium Mediolanense Prouinciale V, grauissima Cardinalis Iacobi de Vitriaco auctoritate laudatâ ita *par.* 1. *Actor Eccl. Med. pag.* 88. mandant: *Parochi singuli quàm maximam in eo solicitudinem, persuadendique studium adhibeant, vt omnem luxum cincinnorum, ornatum, inaures, quod signum Diaboli S. Augustinus nominat, fucū, & vestes in primis, quas caudatas dicunt, Parochiæ suæ mulieres omnino deponant. Quæ in re persuadenda argumentorum vim, rationumq; momenta sibi comparent, quum ex S. Ambrosij Patris nostri illarum luxū grauiter exagitantis libris, tum ex S. Chrysostomi, aliorumque Patrum monimentis, in primisque ex homilia, quam eo de genere grauissimam vir doctissimus, idemq; religiosissimus Iacobus Vitriacus S. R. E. Cardinalis olim habuit. Hoc autem vsque adeo ab Ecclesia vetitum esse ille ipse affirmat, vt si caudatæ ad Ecclesiam accederent, sacra Communione interdicerentur.* Quam sententiam, & verba refert quoque, ac probat Theologus Nicolaus Aurificus in sua *Summa tit.* 3. *cap.* 14. *art.* 11. Si igitur mulieres ob caudatas vestes, etsi hæ per se indifferentes, nullaque malitiæ labe infectæ sint, neque tum ex praua circumstantia forent mortales, nihilominùs ex Ecclesiæ prohibitione

Vetatq; alium vestium luxum gestari feminis in Templis.

tione a sacra Communione arcebantur; multo magis ob nudum præter loci consuetudinem pectus, quod cum lethifera culpa,& sacrilegio mortali, si in Templo quoque nudum illud gestetur cōtra regionis morem, copulatur, vt patefeci, ab eadem Communione arcendæ sunt, vt compertum est.

CIII. *Prohibet expressè ministrari Eucharistiam femina cū nudo pectore se ingerenti.*

Quintò idem S. Carolus de præparatione ex parte corporis ad suscipiēdam Eucharistiam *par. 4. Act. Eccl. Mediolan. pag.* 514. expressè agens, hæc sciscit. *Mulieres non sumptuosis, non caudatis vestibus; non crinibus inaniter intortis; non fuco, aut pigmentis vultu illito; non pectore nudo, aut tenui velo obtecto; sed ita vestito, vt ne præter faciem quidquam nudum cernatur, velo denso bene super faciem demisso*. Tum infra *pag.* 726. ibidem explanatè iubet, ne vlla mulier sine velato capite, aut non modestè vestita ad Eucharistiam admittatur, idemque de viris quoque non modestè vestitis constituit. Nam vbi vir sanctissimus varia luxus genera, a quibus modestū habitum ad sumendam Eucharistiam accommodatum, & requisitum abesse docet, enumerauit, nominatimque imperauit, vt mulieres accedant velatæ, subdit, nisi vtrique ita modesto habitu accedant, neutros admittendos: *Altramente che non saranno, inquit, admessi questi, ne quelle alla santissima Communione, come così ordiniamo, che non s'admettano in alcun tempo senza l'habito, e modestia, che s'è detto di sopra*. Ergo D. Carolus multo magis a sacra Communione repelli eas vult, quæ cum nudo pectore contra loci morem ad illam accedunt, vt ex consequentia supra probata,& certa perspicuum est.

CIV. *Roboraturque tradita*

Confirmo I. omnes illationes hactenus elicitas prævalidè, quia, nisi eæ concedantur,& veræ sint, sequitur, illa D. Caroli decreta, leges, ac mandata fuisse, atque esse absurda, quippe quæ inconueniens, quod longè minus est, & nullum cæteroqui peccatum, tam seuerè prohibeant; quod verò longè maximum est, & peccatum mortale, valde absurdum, permittāt, vt ex doctrina *n.*13.&82. obseruata manifestum est. At nemo nisi perabsurdus, recensita S. Caroli acta, & decreta, ceu absurda culpare potest. Ergo consequētiæ,& illationes supra explicatæ veræ sunt, ac solidæ. Confirmo II. Quia eædem S. Caroli leges, mandata,& decreta sunt quàm maximè reuerentiæ Sacramenti Eucharistiæ fauorabilia, vt euidens est. Ergo ad illationes supra commemoratas illa omnino sunt extendenda, vt ex Doctorum placito *num.* 82. relato animaduerti. *doctrina.*

CV. *Negaturque Eucharistia ob defectū debitæ reuerētiæ non obstante ignorātia, vel inaduertentia, etsi aliàs nullū peccatū sit.*

Hinc apertò liquet, sacram Eucharistiam in Ecclesia Mediolanensi accedentibus negari, non solùm ob publica peccata mortalia non emendata, sed etiam ob defectum debitæ reuerentiæ in externo tantùm habitu, siue huiusmodi defectus sit ex ignorantia, vel inaduertentia inuincibili, siue non. Nam vtcunque hanc ignorantiam, vel inaduertentiam mulier prætexat, nihilominùs S. Caroli leges, atque edicta, si ea velo, modestoque habitu caret, ipsam a Templo, a Sacramento Pœnitentiæ, a susceptione Eucharistiæ arcent, vt exploratum est. Rursum, eędem leges, atq; edicta eandē ob eundem defectū repellunt, siue defectus reuerentis habitus sit peccaminosus, siue non. Quocirca sic interrogo. Mulier sine velo ingerens se Eucharistiæ in Diœcesi Mediolanensi contra S. Caroli leges, atque edicta, vel peccat, vel non peccat? Si dicis peccare, & ob tale peccatum, negandam ei esse Eucharistiam: quæro, tale peccatum estne mortale, an veniale? Veniale,

tantummodo? Ergo ob solum veniale Eucharistiam feminæ negandam ais. Mortalene? Ergo omissionem meram veli, alioqui maximè indifferentem, si cum hac mulier Eucharistiæ se sistit, lethiferam censes. Ergo hæc omnia multo magis de muliere accedente cum nudo pectore contra loci morem affirmare cogeris, siquidem ista duplicem malitiam mortalem, alteramque sacrilegam, citra etiam indignam Eucharistiæ sumptionem, cõtrahit, quarum vtrumque eadem edicta, & leges multo magis sine dubio prohibent, vt iam ostendi. Sin autem ais mulierem sine velo accedentem ad sacram Communionem minimè peccare. Ergo concedis illam ab eadem Communione, tametsi omnis culpæ etiam leuis planè immunis sit, ob solum veli defectum peccati expertem, esse nihilominùs reijciendam. Ergo idẽ prorsus multo magis statuere debes de accedente in eadẽ Diœcesi Mediolanensi cũ defectu velati pectoris contra regionis consuetudinem, quod iuxta Doctores omnes, vt demonstraui, mortale scelus semper est.

CVI. Doctrina horũ Paradoxorũ curæ esse debet Ambrosiano Clero præcipuè, alioqui S. Carolus maximè indignaretur.

Ex quibus dilucet manifestò, expositam tota hac lucubratione tripliciq; disputatione doctrinam cunctis Ecclesiæ Ambrosianæ Sacerdotibus, & Clericis curæ esse in primis debere, vt pote quam sanctissimi Archiepiscopi consilijs, ordinationibus, Concilijs decretis, atque actis, quæ ipsis magnæ esse venerationi par est, vndique consentire probè cernunt. Si qui porrò mollioribus placitis indulgendum putarent, quid de ijs Sanctus ille Carolus, qui hanc Mediolanensem Ecclesiam priùs tam miserè lapsam tot laboribus, & sudoribus erexit, atque in tam egregiam disciplinæ Christianæ formam reformauit, extulit, amplificauit, si modò in terris versaretur, diceret? quid diceret, qui in Concilio Prouinciali 6. vt docui, sanciuit, ne qua mulier aperto capite in Templo sit, alioqui ab eius ingressu arceatur? Quid diceret, qui in Ambrosiano Sacramentali, vt palàm feci, Parocho mandat, ne quenquam ad Sacramenta suscipienda, *nisi exteriore quoque habitu, vestiumque modestia debitam illis venerationem præ se ferat,* accedere patiatur? Quid diceret, qui *par. 4. Actor. Ecclesiæ Mediolan.* vt patefeci, vetat Confessionem cuiusuis feminæ, nisi velato capite, modestoque habitu accedat, excipi? Quid diceret, qui in Concilio V. vt notaui, Parochos iubet solicitudinem, quam maximam possunt, adhibere, vt omnem luxum cincinnorũ, ornatum, inaures, fucum, vestesque caudatas cunctæ mulieres deponant, laudatque veterem Ecclesię morem sacra Communione ijs cum huiusmodi luxu se obtrudentibus interdicentem? An qui hæc, & alia id genus non sanè blanda, sed grauia, & seria suo Clero S. Carolus tam distinctè, tam solicitè, tam præcisè inculcat, si quem Sacerdotem tam remissi animi, animaduerteret, vt luxuriantem ornatum ad Venerem valde proritantem, nuditatemque pectoris insuetam, libidinis illiciũ ingens, feminis sine lethiferæ culpæ scrupulo contra Doctorum omnium sententiam, contra tot rationes supra expensas, contra cætera incommoda antea recensita, indulgeret, ferendum existimaret? Si talem Sacerdotẽ vmbras & laruas, tutã, sanã, certãq; doctrinã relictã, sectantẽ videret, tacitus dissimularet? Si perniciosissimam consuetudinem inuehentibus assentientem, si infinitam luxuriæ segetem inferentibus obsequentem, si disciplinæ Christianæ multiplicia flagitia ferentibus manus dantem intueretur, opertis oculis transiliret?

Qui

Qui capite velato mulieres ad Templum accedere vult Carolus, nudato incedentes pectore tolerabit? Qui nullum Sacramentum ab ijs, nisi venerationem eius ipsâ vestium modestiâ testentur, suscipi mandat, detecto pectore immodestiam ostentantes ingerere se, Carolus patietur? qui nullius Confessionem, nisi hanc modesto habitu, velatoque capite obeat, audiri præcipit, nuditati pectoris pertinaciter mancipatam absolui contra Theologorum omnium calculos Carolus sustinebit? qui fucum omnem, & vanum ornatum a mulieribus facessere imperat, planeque proscribit, easdem patulis pectoribus scãdala animarum Dæmonumq; aucupia negotiãtes Carolus silentio transmittet? Iesu Christe, quæ portenta audio! procul hæc omnino sunt a doctrina, a consilijs, a decretis, ab actis a disciplina, a spiritu, atque exemplis sanctissimi, ac sapientissimi Pastoris, vt constat.

CVII. Solicitudo Pastoralis Cardin. Montij arcet contagionẽ. Verùm nihil istorum timendum, dum Eminentissimus Montius Archiepiscopus Cardinalis huic Ecclesiæ Mediolanensi præsidet. Nam singulari planè zelo, vigilantia, atque constantia ingruenti isti corruptelæ sese opposuit. Non solùm quippe Concionatores, & Confessarios ad eam vituperandam, compescendam, exterminandamque pastoralibus monitis sæpius hortatus est, & alia pleraque officia quoque priuata paternæ correctionis cum alijs nobilibus feminis interposuit; sed ipsemet etiam in Metropolitano huius Vrbis Mediolanensis maximo Tẽplo, ipso solemni festo Natiuitatis Beatissimæ Virginis, cui idem Templum nuncupatum est, insignem omnino Concionem, diuinarum Scripturarũ Oraculis, sanctorumq; Patrum sentẽtijs refertissimã, ac luculentissimam in pectoralis nuditatis feminarum detestationem, vbi priùs de summa Matris Dei in cultu modestia disseruit, ad auditorium confertissimum, & nobilissimum superiore anno habuit, maximò planè cùm sapientum omnium, præsertim Religiosorum virorum, applausu, nec non etiam cum ipsarum mulierum fructu. Neque hisce pudoris vindicijs contentus, illustrissimas quoque matronas, ad tegendum pectus suâ prudentiâ, humanitate, caritate, atq; auctoritate perpulit, vt nullam porrò pectoris nuditatem ampliùs ostenderint, animumque ad id probè operiendum seriò tãdem induxerint. Quę omnia, & alia vigilantissimi Pastoris munia dum Eminentissimus Montius implet, vsitatam Ecclesiæ Mediolanensis morum normam, ac disciplinam conseruat, conseruabitque, & dignissimum S. Caroli successorem se non minùs factis, quàm verbis, sicuti comprobare studet; ita in dies etiam magis magisque, aspirante Numine, comprobabit.

Qua ratione Confessarius, & Sacerdos explicatam Doctrinam in vsum reuocare debeant. Cap. III.

VNicum dubium iam superest, quid Confessario, & Sacerdoti Pœnitentiæ, & Eucharistiæ Sacramenta administrantibus, doctrinamque antea probatam probantibus, ratamque & fixam habentibus agendum sit, vbi alijs Confessarijs, & Sacerdotibus doctis quoque ac pijs eadem Sacramenta pertinacibus quoque in luxuriantis valde ornatus, insolitęq; nuditatis pectoralis corruptela impertiri sciunt; an horum exemplum tutã conscientiâ *I. Probabilitas opinionis saltem per auctoritatẽ externam Doctorũ arcetur certitudinẽ oppositæ sententiæ.*

ſcientiâ ſequi illi poſſint, aut etiam debeant? Hîc enimuerò controuerſia ingens cunctis præteritis quæſtionibus non leue negotium faceſſit, in quibus diſſoluendis quum pleraſque ſententias non ſolùm probabiles, ſed etiam certas; oppoſitas verò omnino improbabiles pronuntiarim, generalis quædam oppugnatio iam omnes eiuſmodi notas ac cenſuras inuadit, mollique admodum brachio prorſus expungit. Quamuis enim probabilitas opinionum ſupra reiectarum per interna principia, & cauſſas ab eo, qui hæc cognoſcit, exploratàque eſſe ſibi perſuadet, ſuſtineri nequeat; commodè tamen, & tutò per externa principia, atq; auctoritatem Doctorum ſecus exiſtimantium, etiam aduersùs certam, propriamque ſententiam propugnari ac defendi poſſe videtur, quēadmodum in ſexcentis alijs quoque caſibus vſuuenire compertum eſt, & Theologi paſſim, vt notum eſt, docēt. Ergo totus horum Paradoxorum fructus ſi non vno penè flatu diſſlatur, magna certè ex parte corrumpitur.

II. Video ſanè capitatum arietem, vſitatumque machinamentum ad quaſcunque doctrinas tametſi minimè ancipites, ſed certas etiam excuneandas, eludendaſque ſemper in promptu, nec rarò etiam a compluribus perperam peruerſeque vſurpatum; quo ne quis abuſus, fucum veritati facere, Lectoribuſque minùs oculatis imponere deinceps poſſit, integrâ *Trutinâ moraliū opinionum* recèns ex deſtinato elucubratâ, haud ſegniter, ni fallor, proſpexi. Ex qua paucis, quæ excitatæ difficultati perrumpēdæ ſatis ſint, hîc ſtrictim libatis, iniectam paulò ante remoram facilè tollo.

III. *Sed reijcitur a Legisla-* Nam reſpondeo in primis tale effugium, per quod omnes leges nullo negotio irritæ planè redduntur, a cunctis Legiſlatoribus minimè admitti. Quin D. Carolum expreſsè denuntiare, ne a Parochis Sacramenta adminiſtrentur ijs, quibus negat in certis caſibus eſſe adminiſtranda, etiamſi ijdem dicant a ſuis Confeſsarijs ſe fuiſse admiſsos. *toribus, nec admittitur ad Sacramenta, etsi absolutus a Confessario, qui leges delinquit. &c.*

IV. Dices, quanquam S. Carolus ita ſtatuit, non propterea tamen ius adimitur cæteris, quin alios graues Theologos ſecus docentes ſequi poſſint. Olim plures opiniones habitæ ſunt improbabiles, quæ poſtea a recentioribus Doctoribus ſolida probabilitate donatæ ſunt. Reſpondeo id a me non negari: ſed hoc ſolū intendi: ſicut S. Carolus volebat certum ius ſuarum Legum, quæ tum erant in viridi obſeruantia, ſeruari, neque admitti a Parochis earum violatores, licèt ab alijs Cōfeſſarijs admiſſos: ita pariter Theologum gnarum ex ſententia Doctorū indubitata mortalis damnari inſolitā muliebris pectoris nuditatem, non debere admittere tales mulieres inſolitè nudantes ad Sacramenta; etiamſi a nonnullis alijs admittantur. Diuerſa autem ratio eſt quando opinio probabilis oppoſita reperta eſt, tum enim licet ei adhærere plerumque: at ſecus eſt in præſenti caſu, in quo probabilitas a mortali excuſās inuſitatum eiuſmodi nuditatem nondum ab vllo eruta, vel oſtenſa eſt.

V. II. Aio eam conſequentiam a pleriſque frequentatam: *Hoc, vel illud a viro docto, & probo fit. Ergo idem quoque cuilibet alteri ſemper licitum eſt*: eſſe omnino falſam, vt ex profeſſo in dicta *opinionum Trutina, par. 1. cap. 10. §. 8. probat. 10. num. 6.* oſtendo. Sint planè quicunque Confeſſarij, & Sacerdotes qui feminis luxuriantem valde ornatum adhibentibus, aut pectora contra morem regionis, in qua verſantur, nudantibus Sacramenta, etſi huiuſmodi corruptelis abſtinere nolint, *Nec facta bonorum, & doctorū virorū sunt probabilitati opinionis ædificādæ satis.*

nolint, liberè concedunt, viri longè doctissimi, & religiosissimi; suas habeant rationes, quibus ducantur, sua fundamenta, quibus nitantur. Id tamen non sufficit, vt alius in re clara sibique perspecta aliter possit sentire, atque agere licitè, vt in lucubratione citata toto *cap.* 8. & *seqq.* reuici. Quãquam enim maximi viri illi sint, id tamen non prohibet, quin aliquis alius, etiamsi minimus, in certa aliqua & singulari materia, aut quæstione peritior esse possit, quàm ipsi, etiamsi ijdẽ innumeris alijs prærogatiuis floreant, ac cunctis antecellant vsque ad miraculum. Perexigua, & breuis in volatilibus respectu aquilæ est apis, nullius planè pretij, nullius nominis; & tamẽ hæc ingeniosa mel elaborat, quod nequit aquila, etsi ista tot alijs dotibus eã vincat. Haud secus magni plurimi ex Auctoribus, quilicèt morte sublati, in suis tamen præclaris monumentis æternùm viuunt; magni quoque plurimi alij, qui nostro quoque æuo superstites, ingenio, eruditione, doctrina, magisterio, librorum editione locupletem auctoritatem sibi compararunt. At nihilominùs potest pusillus aliquis singularem aliquam quæstiostionẽ excussisse, & alia vidisse, quæ illi non viderunt, neq; excusserunt, quanquam ijdem longè plurima alia quoq; pusillo nunquã excussa, nec visa viderint, & si quæ pusillus excussit, excussissent quoq; etiã ipsi, feliciùs, ac meliùs excussuros fuisse mihi persuadeo.

VI. *Præferëdaq; auctoritas, & veneratio Doctorũ iã defunctorũ viuẽtib⁹.*

III. Denuntio seriò, ac obseruatè, magnum hîc a me honorem Doctoribus haberi. At enim Confessarij plures, & Sacerdotes Sacramenta feminis valde immoderato ornatu vtentibus, aut pectora contra loci consuetudinẽ detegentibus sine vllo scrupulo administrant. Transeat. Verùm ego Doctorum omnium, qui hac de re vulgatis libris tractarunt, ac cõsentiunt, vt *disp.* 1. & 2. demonstraui, auctoritatem pluris faciendam, quàm aliorũ modò viuentium, & solo facto discrepantium, nulla autẽ probabili ratione explicatã redditaq; opinioni contrariæ, quam sectãtur, probabilitatẽ conciliantium, qui omnibus illis Doctoribus librorũ editione inclytis simul iunctis auctoritate non dum se se exæquarunt, iure optimo arbitror; nec quisquam de hac mea existimatione meritò conqueri potest.

VII. *Quãdo tutò opinio aliqua vt probabilis admitti possit.*

IV. Censeo, vt quis alienam sententiam velut probabilem tutò amplecti possit contra propriam, necesse omnino esse, vt quando propria opinio ratione firmã, etsi minimè demonstratiuã, aut certa moraliter, nititur, oppositæ opinionis rationẽ quoq; probabilem non solùm præsumat, sed etiam expressam videat, atque intelligat: quando verò propria certã ratione vel textu munitur, probabilem istius solutionem a contrarijs Doctoribus allatam percipiat; nec satis esse cuiuscunque viri docti, & probi nudam auctoritatem apud eum, cui contraria fundamenta vim inferunt, vt copiosè in memorata opinionum *Trutinã, par.* 1. *cap.* 8. 9 10. 11. & 12. planum feci. Rectè enim Episcopus Malderus 1. 2. q. 19. *art.* 5. & 6. *disp.* 86. *vers. Dico secundò*, ad probabilem opinionem necessariò requiri animaduertit, vt *non temerè contrad cat communi & recepta Doctorũ sententiæ, vel euidenti rationi*, Vt autem vir doctus, de quo solùm hîc loquor, qui communem, & receptam Doctorum sententiam amplectitur, aut rationem certam, euidentemq; reputat, alium dissentientem non temerè illi contradicere prudenter iudicet, haud satis est nuda ipsa viri docti, probique dissentientis auctoritas, sed explicitã insuper solutione probabili funda-

fundamentorũ communis sententiæ, vel euidentis rationis opus est, quam idem vir doctus perspectam habeat, quò sententiam propriam certam iam eneruatam iure queat exuere, vt in eadem *Trutinâ, cap. 9 10 & seqq.* solidè ostendi. Atqui contra conclusiones *disp. 1.* & 2. probatas nullam rationem, aut solutionem probabilem ab vllo hactenus depromptam scio, nec reperire huc vsque quenquam potui, qui huiusmodi Paradoxa ex professo examinauerit, atque tractauerit, vt operæ pretium erat, neque Doctorem vllum, qui traditæ doctrinæ obluctetur. Quare ego sanè aliter sentientibus, nisi priùs opinionis oppositæ probabilitatem me doceant, prudenter assentiri minimè possum, ac proinde neque iuxta eorum opinionem licitè operari. De Eucharistia autem ad eam accedentibus cum valde irreuerenti ornatu habituque denegandâ quinam ex Doctoribus disputauerit, frustra ego diu multumque indagaui, adeoque necesse habui, animum, ac studium huic quæstioni disceptandæ ab alijs neglectæ adijcere. An ergo si cernam Eucharistiam laruatis hominibus, vel nudatis vsq; ad cingulũ mulieribus, vel simili irreuerentiâ impudentissimâ se obtrudentibus a viro probo, & docto præberi; continuò idẽ ego quoque licitè queam facere, non obstantibus cunctis supra toto hoc in opere congestis, quæ penitùs reclamant? Non puto. & næ magnus mihi erit Apollo, quicunque id mihi haud tralatitiè commonstrauerit.

VIII. Nuda facta Religiosorum non sũt opinioni fundamentum. V. Nuda facta Religiosorum etiam virorum, licèt probitate, & doctrina præstantium, quanuis vbi nihil obstat, ad opinionem probabilem fundandã subinde satis sint; nequaquam tamen, quoties grauis ratio, vel textus aduersatur, vt in mea *Trutinâ opinionum par. 1. cap. 10. §. 8.* ostendo. At hîc aduersùs talia facta nonnullorum Sacerdotum administrantium Sacramentã nudantibus pectus contra morem regionis, militat sententia, tales culpæ mortalis damnans omnino certa, Doctorum omnium consensu, rationumq; efficacium præsidio munita militat. Ergo ex illis factis hîc nulla probabilitas opinionis exprimi potest. *habiti facta.*

VI. Denique, ac postremò, confirmo prædictas meas rationes, & responsiones grauissima auctoritate, & sapientiâ Iacobi Lainij Præpositi generalis Societatis nostræ, viri consummatæ prorsus doctrinæ, prudentiæ, probitatis, atq; virtutis, vt in Præfatione ad ipsum Lectorem initio Paradoxorum exposui; cuius Doctoris longe doctissimi sanè opusculum *de ornatu, & fuco mulierum* manuscriptum sicut non priùs meas in manus peruenit, quàm quum omnia propè horum Paradoxorum folia iam typis impressa erant; atq; adeo integrũ mihi ampliùs nõ fuit, in præcedentibus quæstionibus lucẽ, & splendorem meis dictis ex huiusmodi lucubratione afferre; ita postea vbi eam reuolui sedulò, reperi magno meo cum gaudio omnes meas, quas ex destinato propugnaui, conclusiones de ornatu mulierum, eiusdem Lainij suffragio, testimonio, ac sententiâ fuisse præuentas, ac stabilitas. Quocirca operæ pretium censeo, quoniam non licuit singulas quasq; controuersias tanti etiam viri calculis suo loco illustrare, appingere saltem in calce operis præclara additamenta, quæ inde excerpsi, vt principio Lectorem monui, & mox præstabo. Ad rem verò præsentem quod attinet, similem prorsus difficultatem sibimet idem Lainius duodecimo, & vltimo loco obijcit eorum, qui *dicunt se consuluisse & Confessores, & alios peritos, qui huiusmodi* *IX. Confirmatio prædictorũ ex Lainio.*

iusmodi abusum (immodici nimirum ornatus) *leuem d cunt*: itatimque talem prætextum ita planissime totidem hisce verbis reijcit:

X. *Cuius verba recitantur.* *Respondemus, nec huiusmodi viros ita bonos, & peritos esse, vt non possint decipi, quia contrarij videntur esse Scripturis, & Patribus, & rationi; neque consulentes ita consulere, vt decipi non mereantur. Deberet enim consulens prius præmittere orationem, deinde tollere peccatum prouocans Dei iram, ideo, quia Iudæi, licèt conuenerint, & ieiunauerint, manebant tamen in peccato consulentes Deum, non sunt exauditi, dicente Domino per Isaiã c. 58.* Scire vias meas volunt quasi gens, quæ iustitiam fecerit, & iudicium Dei sui non dereliquerit: quare ieiunauimus, & non respexisti. &c. *quibus respondet.* Ecce in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra. Præterea, *Consulens debet esse paratus, & expectare, & exequi diuinum consilium, neque desistere, vt Pilatus, qui quærens, quid esset veritas, non expectauit responsum: neque volens trahere ad suum affectum consulentem, vt faciunt illi, qui, quia nolunt mores suos diuinæ legi accommodare, eam potiùs accommodant moribus suis, vt regulam Lesbiam; quod ne fiat, cauaret imitari Saulem, qui mutato habitu consuluit Pythonissam: ita & hi in aliena persona casum deberent transfigurare, ne Consultor studio placendi tractus a vero deuiaret, quæ quia non obseruant, non est mirum, si decipiantur, dicente Domino:* iuxta iniquitatem interrogantis sic iniquitas respondentis Prophetæ erit. Ezech. 14. *Præstat igitur, omissis cauillis, & rationum fuco, abstinere deinceps ab huiusmodi crimine, nec Euam imitari matrem, quæ valde malè habuit, quòd seducta a Serpente varijs rationibus virum suaserit edere pomum vetitum: quod licèt ridens fecerit, post factum tamen amarè fleuit; quem fletum sicut & illum Magdalenæ quærentis Dominum tutiùs imitabuntur, vt in æternum postea gaudeant: aliàs verendum est,* ne ducentes in bonis dies suos, postea in puncto ad Inferna descendant.

Ex quibus liquet manifestò, tam eximio Doctore Iacobo Lainio iudice, non idcirco, quia culpæ leuis dumtaxat immodicus ornatus ab alijs viris doctis, & probis reus censetur; & consequenter, qui in eo ornatu perseuerare vult, absque absolutione ob eum dimittendus non est; satis hoc esse, vt quicunque alius vir doctus, ita iudicare pariter, & pœnitentem talem absoluere debeat, aut possit. Eademque planè ratio est, etiamsi alicui Eucharistia ab alijs doctis administretur, non propterea continuò eidem a quouis alio docto quoque alijs rationibus aliter informato, ductoque esse administrandam, vt abunde in citata mea *opinionum Trutina par. 1. cap. 10. & 12.* patefeci, & supra satis indicaui. XI. *Ex quibus res conficitur.*

Addi-

Additamenta Superioribus Paradoxis, singula suis quaque locis inserenda, ex manuscripta potissimùm lucubratione Iacobi Lainij Præpositi Generalis Societatis Iesu de ornatu, & fuco mulierum *excerpta. Cap. IV.*

Disp. 1. initio *pag.* 4. *columna* 1. post ea verba *: seu deformitatem minuens:* addo:

I. *Ornat' pro ornamento, et cõtra hoc pro illo.* PAssim tamen ornatus pro ornamento, & ornamentum pro ornatu accipitur, quo pacto etiam a me sine vllo discrimine plerumque vsurpabitur.

II. *Diuiditur in ornatũ strictè sũptũ, & fucũ.* Porrò ornatus, siue ornamentum generatim sumptum diuiditur in fucum, & in ornatum strictè acceptum, vt rectè Lainius initio opusculi *de ornatu mulierum* obseruat. Fuci nomine intelligitur cultus ille pulchritudinis, qui mulierum præsertim arte concinnati solet, vel ad cutis mollitiem, & splendorem concinnandum; vel ad colorem rubrum, aut album mentiendum; vel ad oculorum speciem augendam; quando nempe mulieres siue aquis acrioribus, & abstergentibus, vel alijs vnguentis maculas faciei, & pellis duritiem tollentibus, & ei nitorem comparantibus, vtuntur; siue cerussâ, & purpurisso faciem liniunt, & incrustant, & stibio oculos suffundunt; siue pilos e cilijs, & fronte euellunt; siue crines torquent, aut alienos capillos adhibent. Ornatus verò nomine designatur quicquid gemmarũ, & auri, & vestium additur corpori, vel etiam lectis, & parietibus, & iumentis. Quo pacto Tertullianus duplici libello, altero de cultu mulierum, altero de ornatu earundem disserit, ac priore quidem de fuco, posteriore autem de ornatu. Cæterùm in his Paradoxis, nomen ego ornatus, siue ornamenti, non strictè, sed generatim, & latè sumpti, prout etiam fucum cõplectitur, indiscriminatìm ordinariè, vbi nullo discrimine res ipsa tractata indigebit, vsurpabo.

Disp. 1. *cap.* 1. *pag.* 4. *col.* 1. *num.* 1. *vers.* 3. post illa: *ne moderatum ego ornatum:* addo:

Eum nempe, qui iudicio bonorum, & prudentium intra rationis metas continetur. III.

Ibid. num. 2. *col.* 2. *vers.* 4. post illa: *Ruth.* 3. addo:

Video Ecclesiam sub typo honestæ Reginæ a Dauide Psal. 44. descriptam: *Astitit Regina*, inquit, *a dextris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate.*

Ibidem, vers. 11. post illa: *verba facientem:* addo:

Pulchra sunt genæ tuæ, sicut turturis, collum tuum, sicut monilia, murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento: vel, vt vertunt alij: *Venustæ sunt genæ tua conuenientibus ornamentis, & collum tuum torquibus: Ornamenta enim conuenientia ex auro faciemus tibi cum notis argenteis.* Video sanctam quoq; feminam Susannã, etsi naturâ pulchram, balneum tamen. & vnguenta insuper addidisse: vnde ancillis suis imperat, Dani. 13. *afferte mihi* IV. *Ornat' moderatus licitus est.*

mihi oleum, & smigmata, & ostia pomarij claudite, vt lauer. Illa autem: *Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento, vt superflua, deleantur.*

Ibid. vers. 16. post illa: *visum fuisse:* addo:

V. Video de eadem Regina in eodem libro, *cap. 15.* memorari, quòd *die tertio deposuit vestimenta ornatus sui, & est circumdata gloriâ suâ, quum regio fulgeret habitu, & innocasset omnium Rectorem, & Saluatorem Deum, assumpsit duas famulas, & super vnam quidem innitebatur, quasi prae delicijs, & nimia teneritudine corpus suum ferre non sustinens, altera autem famularum sequebatur Dominam defluentia in humum ornamenta sustentans: ipsa autem roseo colore vultum perfusa & gratis, & nitentibus oculis, tristem celabat animum, & nimio timore contractum.*

Ibid. pag. 5. num. 2. vers. 12. post illa: *vt Iudith. 10. scribitur,* addo:

VI. Ex quo loco, vt bene notat Lainius *de ornatu, quaest. 3.* constat, sanctam Iudith non solùm ornatu, fucoque ad Olofernem decipiendum vsam fuisse, sed olim quoque, quum maritus eius viueret, eundem cultum adhibuisse, siquidem sacer Historicus disertè testatur, eam *induisse se vestimentis iucunditatis suae;* rursumque: *& omnibus ornamentis suis ornauisse se.*

Disp. 1. cap. 4. num. 5. pag. 15. post illa: *mortiferè peccare:* addo:

VII. *Ornatus euadit* Ad hoc caput reuocatur culpa grauis, quam contrahunt plereque mulieres, quae tanto studio, vt bene notat Lainius in opusculo de ornatu, & fuco *mortalis ob vrolationem aliorum praecepti.* mulierum. quaest. 5. casu 11. Ratione 1. *se superfluè ornant, vt Deum sui corporis adorare videantur. Illi enim ingenium, memoriam, voluntatem, & linguam, & labores, & substantiam offerunt, dum nil aliud ita cogitant, memorant, loquuntur, amant, & laborant, sicut corpus ornare. Quod etiam idolum alijs adorandum ostentant dum composito gradu, & pompaticè incedunt per vicos, & plateas, & templa.* Vnde ratione tam deprauati affectus nullo negotio aliquod praeceptum violant, grauiterque delinquunt. Nec solùm artifices his, quae ad fucum, atque ornatum pertinent, vt carè vendant, vtque expectentur, dum hec vana conficiant, mille periuria frequentant; sed etiam ementes quoque millies pejerant, vt vilius emant, vel empta apud maritos, & parentes, vel Dominos excusent. Violant insuper eadem festa, & loca sacra dum Sacra omittunt vel quia non sunt ornatae, vt earum superbia cupit vel quia tempus in se so ornandis diu nimis temerè insumunt.

Disp. 1. cap. 4. nu. 7. pag. 15. col. 1. vers. 37. post illa: *opus existimo,* addo:

VIII. Lainius in opusculo *de ornatu mulierũ* citato, alios casus *quaest. 5.* in quibus ornatus euadit mortalis, recenset. Vnde lethalis fit:

IX. *Tum ob contemptũ Dei directũ.* Sextò, ratione directi contemptus Dei, *vt quum mulier deliberato animo despiciens formam sibi a Deo datam, quasi sibi bene non prouisum fuerit, querula de diuina prouidentia, vult aliam, quasi meliorem pulchritudinem superinducere, quod planè mortale est, vt D. Thomas ait, quia contra charitatem Dei est, eum contemnere vilipendẽdo eius fabricam,* quod etiam statuit Abulensis in *cap. 11. Matth. quaest.* 25.

X. *Nec non ob spretū mariti iussum. In cap. Fucare, de consecrat. dist. 5.*

Septimò, *quando vxor contra præceptum viri sui expressum, vel præsumptum vtitur fuco, vel superfluo ornatu, tunc enim est mortale, vt ait Cardinalis de Turrecremata. Est enim hoc superbia, & inobedientia mortalis, quia est de re seria, & habente mali speciem, & dante viro zelotypo occasionem suspicandi lasciuiam, & iurgia, & mala magna excitandi.*

Disp. 1. cap. 4. nu. 10. pag. 15. col. 2. vers. 14. **post illa :** ***cap. 10. num. 221.*** **addo:**

XI. *Ornatus valde superfluus mortalis est.*

Idem prorsus quoque antea docuerat Iacobus Lainius in suo opusculo de ornatu, & fuco mulierum, *quæst. 5. casu* 12. multis in locis, nec non in solutione tertiæ obiectionis; vbi disertè ait: *Si abusus ille magnus est, vt pote de re magna, vel in malum finem notabiliter, abusus ille mortalis est, quod accidit in excessiuo cultu, & ornatu.*

Disp. 1. cap. 5. §. 4. nu. 43. col. 2. vers. vlt. **post illa:** *satis probatum est.* **addo:**

XII. *Occasio proxima subducēda sub mortali est personæ etiam indefinitæ.*

Probo VI. Quando occasio non est sufficienter hîc, & nunc determinata cum probabili periculo delinquendi lethiferè, atque adeo non est proxima; tum siue Titius in particulari, siue alius in confuso, & vagè lapsurus in peccatum a puella prospiciatur, non tenetur eadem puella talem occasionem subducere, quia est tantùm occasio remota, & non proxima, vt assertione primâ docui. Ergo si ea occasio sufficiēter determinetur, & cum probabili periculo delinquendi mortaliter hîc, & nunc coniungatur, atque ita fiat proxima: puella absque iusta caussa præbens talem occasionem, in vtroque casu peccat lethaliter, siue a Titio in particulari, siue ab aliquo indefinito se concupiscendam animaduertat: quia in vtroque casu præbet sine caussa sufficienti, aut non subtrahit occasionem proximam delinquēdi mortiferè alteri, vt clarum est.

Disp. 1. cap. 5. §. 9. num. 127 pag. 71. col. 2. vers. 19. **post illa :** *contra teneat.* **addo:**

XIII. *Species etiam peccati particularis in scandalo confitenda est.*

Idem enucleatè sancit Hurtadus de Mendoza 2. 2. *disp. 173. sect. 8. §. 61.* cui adhæret prorsus etiam Diana *par. 5. Tract. 7. de scandalo, Resol. 2.* vbi ait: *Præmittendum est, difficultatem de oppositione scandali cum caritate, aut discrimine scandali actiui, & passiui esse speculatiuam potiùs, quàm practicam; etenim in quauis sententia scandalizans tenetur exponere in confessione, qua ratione fuit alicui occasio peccandi, neque satis est, exponere, se occasionasse alicui peccatum, sed opus est, exponere tum speciem scandali actiui, tum passiui.* & infrà: *Exponenda etiam sunt omnia scandala passiua in specie, nec enim satis est aperire, te fuisse mihi occasionem peccati, sed opus est asserere, cuius peccati specie, an luxuriæ? adulterij? furti? aut cuiusuis alterius.* Quid clarius?

Ibidem, num. 128. col. 2. vers. vlt. **post illa:** *ad mortale inducit.* **addo:**

XIV. *Vt liquet e Sancto Chrysostomo.*

Probo 1. perspicuâ, & grauissimâ auctoritate S. Ioannis Chrysostomi *sermone, quòd Regulares feminæ viris cohabitent*, cuius verba infra *cap. 7. §. 6. num. 71.* syllabatim referam; vbi sapientissimus Doctor inter reliqua, hæc etiam habet: *Quomodo putas te puram a peccato, quum totum ipsum opus operata sis? etenim quum adulterium feceris perfectum tum, quem tuo*

isto

isto habitu cepisti, quomodo non potes esse adultera, quum opere tuo adulterium committitur? Illius insania tuum opus est. Profectò te, quæ adulteros præparasti, adulterij supplicium minimè posse effugere, nulli non manifestum. Tu gladium acuisti, tu dexteram armasti, tu armatam dexteram in miseram animam impulisti: quomodo igitur poteris ab homicidij supplicio liberari? Ex quibus liquidò constat eum, qui præbet scandalum, reum esse non solùm alieni peccati in genere, sed etiam in specie, vt furti, & consequenter talem etiam speciem furti, Chrysostomo Iudice, confiteri debere.

Disp. 1. cap. 6. §. 2. num. 19. vers. vlt. pag. 128. post illa: *fucis de se credit:* addo:

XV. *Nimius ornatus signis impudicitia suspicionē.*

Eadem prorsus est sententia Iacobi etiam Lainij Pontificij Theologi in suo opusculo de ornatu & fuco mulierum, quæst. 5. casu 12. Ratione 2. vbi ait: *Habitus index est eius, qui illo ornatur: & ita sicut miles, & nauta, & Monachus, & Philosophus, & Senator, & Doctor, & Rex, & Pontifex, ex habitu dignoscitur; ita honesta, & inhonesta mulier. Inhonestæ autem mulieris habitus fucus est, & ornatus superfluus. Talem enim, vt vidimus, descripsit Ioannes in Apocalypsi, de qua etiam Salomon ait:* & ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio præparata ad decipiendas animas. Prou. 7. *Idcirco Iudas, quum videret Thamar, quæ depositis viduitatis vestibus, assumpserat theristrum, & mutato habitu sedebat in biuio, suspicatus est esse meretricem.* Vnde *Lacedæmones solis meretricibus, teste Clemente Alexandrino, vestes fucatas coloribus, & auri vsum concedebant. Quum igitur fucus, & ornatus superfluus meretricem indicet, quæ illo vtitur, se quasi impudicam infamat. Neque se purgat, si lingua testetur, se esse pudicam, quia est protestatio contraria facto: ac si quis aliquem pugno percutiens, protestetur, se nolle eum percutere, cui protestationi non est adhibenda fides: ita etiam, quum facies, oculi, pectus, manus, pedes, incessus, & omnia membra fuco, & ornatu suo testentur impudicitiam, plus illis mentiri nescijs credet homo, qui cor non intuetur, quàm linguæ soli mentiri assuetæ.*

Disp. 1. cap. 7. §. 2. pag. 137. nu. 24. col. 1. vers. 39. post illa: §. 2. *ibid. &c.* addo:

Sed longè ante ipsū Sopranis eādē de re Iacob' quoq; Lainius in opusculo de ornatu & fuco mulierum ita præclarè disserit. *Ornamenta pretiosiora licèt lædant Rempub. in abusu diuitiarum, quæ sunt nerui ipsius, plus, quàm fucus; in prouocatione tamen ad luxuriam, & ad mala, quæ ex eo nascuntur, plus nocet fucus; quia experientia monstrat, quòd vestis, licèt pretiosa, modò sit honesta, non prouocat ita ad lasciuiam: imò quo honorabiliorem ostendit habentem, eo minùs sperant, & audent carnales eam prouocare; fucans autem se, ostendit se curiosam, & vanam, & quæ carnis sunt, quærentem, & quasi se prostituentem, ideo aditum facit concupiscentiæ, & audacia eam tentandi. Idcirco volebat Paulus, vt velato capite in Ecclesia mulieres orarent propter Angelos, qui offenduntur, dum in tortis crinibus, quasi reti, & Dæmonum nido piscantur animas, quas ipsi custodiunt. Ideo etiam Tertullianus laudat feminas Arabes, quæ media luce se priuabant, altero tantùm oculo videntes, ne ab hominibus inspicerentur. Reprehen-*

XVI. *Fucus præ cæteris ornamentis magis infestus est castitati.*

dit etiam Reginam illam Romanam, quæ illas miseras dicebat; quòd ita velatæ amare possent, & non amari; hoc, inquam, reprehendit Tertullianus, quia rarò accidit, quòd ipsæ ament, sed frequenter amentur, si non velantur. Vnde etiam Clemens Alexandrinus non commendat illam, quæ, quum audisset, pulcher cubitus; *respondit,* at non publicus: *& dicenti,* pulchra facies, *respondit,* at solius mariti mei. *Consultius enim fuisset tegere membra, quàm occasionem dare huiusmodi laudatoribus, qui ab his scandalizantur: melius est enim labi pedibus, quàm oculis, teste eodem Clemente Alexandrino.*

Disp. 1. cap. 7. §. 4. pag. 146. nu. 49. col. 2. vers. 41. post illa: §. 6. *recitato,* addo:

XVII. *ornatus valde ad lasciuiam prouocans mortalis est.* Hanc eandem sententiam Iacobus quoque Lainius in opusculo de ornatu, & fuco mulierum, quæst. 5. casu 12. tradit quàm distinctissimè, & operosè etiam probat. *Quum igitur*, inquit, *ita fucus, & ornatus superfluus Deum offendat, & eum, qui se superfluè ornat, & alios proximos omnes; mortale peccatum procul dubio erit sæpissimè, & æterno igne dignum, idcirco totis viribus vitandum, & dissuadendũ. Quod tamen de vniuerso abusu, vel aliqua magna eius parte intelligendum censeo. Talis enim contra caritatem ferè militat. Quod non ita auderem asserere de quauis huius abusus parte; nec enim semper peccatum mortale putarem abuti alienis capillis, vel pilos euellere, vel chirothecis excedentis pretij, & similibus. Quodvis enim scorsum non semper erit contrarium caritati, quia expensas caritati contrarias inducet* (sic habet meum exemplar, sed mendosè, quum dicere debeat necessariò, *non inducet*) *neque vientem impudicam ostendet: neque alium mortaliter scandalizabit.* Vbi Doctor grauissimus sancit planissimè, quum ornamentorum excessus non est saltem magna ex parte, hoc est, non est notabilis, non esse per se lethalem; quum verò magna ex parte, seu notabiliter excedit, esse mortiferum: non solùm quando excessus notabilis est in genere prouocationis ad lasciuiam, sed etiam quando quoque est in genere tantùm pretij, vt ibidem pluribus docere nititur. *Item; excedẽs multũ in genere pretij solùm.* Vnde de abusu ornatus, & fuci paulò ante eodem loco generatim sic enucleatè scribit: *Non solùm enim Auctores Scripturæ, quos attulimus, sed innumeri Sancti, & Doctores, & antiqui Patres,* (in quibus Lainius, si quisquam alius, erat versatissimus,) *huiusmodi abusum taxant, & igne æterno dignum existimant; qui tam multi sunt, vt ob prolixitatem vitandam, eorum sententias non retulerimus.*

XVIII. *Idemq; docet & Salmeron.* Eidem quoque sententiæ subscribit Alphonsus Salmeron a Sede Apostolica delegatus Theologus in Concilio Tridentino, Lainijque ibidem collega, Tom. 15. in Pauli Epist. disp. 9. in 1. Timot. 2. pag. mihi 479. sic palàm sanciens: *Postremò cogita, quòd in fuco, & pigmentis, maximè immoderatis, aut in ornatu vestium superfluo non vnum simplex peccatum, sed multiplex, & graue sæpe inuenitur. Est enim superfluitas, vanitas, inanis gloria, impudicitia, prouocatio libidinis; contemptus proximi, erga pauperes immisericordia, pessimum a matribus ad filias, & alias mulieres transfusum exemplum: inde excrescunt in immensum dotes, & patrimonia integra absumuntur, dum nullus ab alio finit se superari. & vt hæc possint suppetere, multæ vsuræ admittuntur, & maxima populo scandala exhibentur.* Vbi, quando ornatus superfluus valde grauiter prouocat ad libidi-

libidinem, minimè dubitat Salmeron culpam esse grauem, hoc est, mortalē, sine caussa legitima eum gestare. Quod euidentius liquet ex eo, dum illico subdit ab Apostolis Petro, & Paulo fuisse vetitum, & non ob leuia delicta.

Disp. 1. *cap.* 7. §. 7. *num.* 75. *pag.* 158. *vers.* 37. post illa: *iure non potest*: addo:

XIX. *Et ex Isaia euincitur.* Confirmatur I. quia ex *cap.* 3. Isaiæ constat, ob mulierum vanitatem in ornatu irrogandum supplicium vastationis denuntiari a Deo. *Pro eo*, inquit, *quòd eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & motibus oculorum, ibant, & plaudebant: ambulabant, & pedibus suis compofito gradu incedebant: decaluabit Dominus verticem filiarum Sion, & Dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques*, & cætera, quæ supra *cap.* 2. *num.* 2. iā recitaui. vbi notanda præcipuè illa Prophetæ postrema verba: *Pulcherimi quoque viri tui gladio cadent, & fortes tui in prælio. Et mœrebunt, atq; lugebunt portæ eius, & desolata in terra sedebit.* Ex quibus liquet, vastitatem vrbis prę vano feminarum cultu diuinit' importari. Iam, etsi mors corporalis non semper ob solum peccatum lethale a Deo infligitur, nec etiam in vetere Testamento infligebatur, si quidem Prophetam illum a falso Propheta deceptū, vt præter iussum Domini, comederet, ac biberet, repentina morte sublatum, quēadmodum 3. *Reg.* 13. legimus, culpā leuem tantummodo contraxisse Doctores communiter tradunt, vt videre est apud Gasparem Sanctium *ibid.* Heli quoque Sacerdotis crimen ob filios peccantes non satis fortiter correctos, præ quo subita morte punitus est, vt patet 1. *Reg.* 4. quanquam plerique fuisse mortale autumant, complures tamen veniale dumtaxat fuisse opinantur, vt idem Sanctius, & Mendozza *ibidem* ostendunt. Nihilominus quum non solùm mors corporalis vni, vel alteri infertur, sed cędes, ac strages, vrbisque vastatio diuinitus immittebatur in veteri Testamento, non ob leuia, & venialia peccata, sed ob mortalia delicta a Deo infligebatur, & quibus criminibus mors corporalis, grauisq; vastatio populi, seu desolatio tum infligebatur, in nouo Testamento Infernus imminet, vt rectè Lainius in opusculo *de ornatu mulierum, quæst.* 5. *casu* 12. obseruat, & strenuè vrget. Ergo quum hoc loco vastatio vrbis ob vanum mulierum ornatum a Deo in supplicium immittatur, culpæ mortalis ille satis apertè arguitur. *Considerandum etiam est*, subdit illico idem Lainius, *quòd si in veteri Testamento, vbi carnalia promittebantur, hic abusus erat mortalis, in nouo erit horrendum crimen, vbi spiritualia bona promittuntur, & via ad illa est crux, & eius luctus statuitur, qui non solùm mente, sed corpore, & ornatu profitendus est.*

XX. *Nec non ex Apostolo euigi...* Confirmatur II. quia Paulus caritatem describens 1. *Corin.* 13. inter reliqua de ea ait: *Caritas non æmulatur, non agit perperā*, quod Clemens Alexādrinus, teste Lainio, *loc. cit.* ad cultum superfluum, & ambitiosum refert, ideoque sequitur, *non inflatur, non est ambitiosa*. Ergo *qui perperam agit cultu superfluo abutens* (infert idem Lainius) *sine caritate est. Si enim Dominus præcepto suo, vt Clemens Alexandrinus ait, prohibet sollicitudinem etiam necessarij ornatus, dicens*: Nolite solicitari sic animæ vestræ, quid manducetis, nec corpori vestro, quid induamini: *quanto magis intelligitur prohibere superfluum ornatum*,

quos

quem Paulus describens ait? Similiter & mulieres in habitu ornato cum verecundia, & sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus, & auro, aut margaritis, vel veste pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. 1. *Tim.* 2. Cui consonat Petrus *Epist.* 1. *cap.* 3. palàm enuntians; Similiter, & mulieres subditæ sint viris suis, vt & si qui non credunt verbo, per mulierum conuersationem sine verbo lucrifiant, considerantes in timore sanctam, vel (vt alij reddunt) castam conuersationem vestram, quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus; sed qui absconditus cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Sic enim aliquando & sanctæ mulieres sperantes in Deo, ornabant se, subiectæ proprijs viris, sicut Sara obediebat Abrahæ, Dominum eum vocans, cuius estis filiæ, benefacientes, & non pertimentes vllam perturbationem. Hactenus Apostoli. Ita Lainius.

Ibidem pag. 158. *disp.* 1. *cap.* 7. §. 7. *num.* 76. *vers.* 11. post illa: vt eodem *cap.* 2. monstraui: addo:

XXI. *A quibus vestitus est aperte.* Confirmo hanc responsionis, & euasionis refutationem auctoritate, & ratione Lainij, qui *loc. cit.* manifestè asserat eos, qui in allatis Scripturis præceptum vetans superflua ornamenta non agnoscunt, decipi, probatque ex eo, *quia quum Isaias Iudæis feminis sub præcepto, & graui comminatione superfluitatem ornatus probibeat* (vt supra expendimus) *Apostoli Christianis feminis tanto plus probibebunt. Quod ex adiunctis verbis manifestè conuincitur. Nam sobrietas, & verecundia, & protestatio pietatis per bona opera, & sancta, siue casta conuersatio, & modestia, & quies spiritus, de quibus Apostoli ante, & post loquuntur, præcepta sunt, & non consilia. Ergo & sententia de ornatu, quæ in horum medio ponitur, præcepti erit, & non consilij; & quia præceptum propriè mortale vetat, & Apostoli, & sancti Doctores non solent ita exaggerare leuia peccata, quia esset animas illaqueare, quæ sine his peccatis viuere nequirent, fit, vt peccatum mortale hic prohibeatur;* nempe quum ornatus notabiliter excedit; etsi ex leuitate excessus contingat esse tantùm venialem; sicut in quolibet alio etiam præcepto habente latitudinem materiæ, ex huius leuitate culpa, alioqui grauis, in venialem degenerat, vt vulgatum est.

XXII. *Idem tradit Salmeron.* Tantundem prorsus sentit quoque Alphonsus Salmeron Theologus Pontificius, collega Lainij in Cōcilio Tridentino, *Tom.* 15. *disp.* 9. *in* 1. *Timot.* 2. vbi ait: *Neque credibile est, propter tam leuia delicta, si grauia non fuissent, Apostolos Petrum, & Paulum tantam verborum efficaciam adhibuisse in funditus extirpando hoc abusu, Neque Deus apud Esaiam cap.* 3. *tantâ verborū acerbitate, et tot ornamentorū peculiari enumeratione hoc vitium persecutus esset, neque adeo graues pœnas tum feminis, tum viris interminatus esset. Nam eorum pulcherrimos viros gladio interituros, & fortes suos in prælio conterendos denuntiat.*

Disp. 1. *cap.* 7. §. 7 *pag.* 159. *nu.* 78. *vers. vltimo* post illa: *aut percipio*: addo:

XXIII. *Vanus ornatus ab Apostolis vetitus quo-* Quin addo etiam, vt præclarè philosophatur Lainius, *non solùm feminis illis primitiuæ Ecclesiæ* ornatum immodicum fuisse *prohibitum*, etsi cultu *ob feruorem spiritus minùs abutebantur;*

& for-

que succedenti Ecclesiæ. *& fortassis ob coniunctionem infidelium illis licebat eo vti, ne se, vel suos periculo ante tempus exponerent, vt de Esther vxore infidelis Assueri vidimus* (constatque ex *cap.* 14. Esther) *sed multo magis prohiberi feminis Christianis succedentis Ecclesiæ, quæ illo magis abutuntur, & absque caussa, quum non sint sub Principibus, vel maritis infidelibus.* Idem planè & Alphonsus Salmeron *Tom. 15. disp. 9. in 1. Timot. 2.* affirmat, præceptum Apostoli interdicens superfluo ornatu non fuisse tantùm pro primitiua Ecclesia.

Disp. 1. cap. 7. §. 11. num. 144. col. 1. pag. 186. vers. 10. post illa: *euadit mortalis:* addo:

XXIV. *Ornatus nimius Inferno mulctandus.* Pari quoque spiritu Thomas Morus, supremus Britanniæ Cancellarius, morte pro tuendâ Catholicâ veritate strenuè obitâ inclytus, cuidam puellæ, vt narrat Cornelius a Lapide *in 1. Timot. 2. vers. 10. num.* 84. quæ multo cum labore, & dolore crines complicabat, vt frons latior esset, pectusque, & tunicâ constringebat, vt gracili esse videretur, dixit, *Nisi Deus pro hoc tuo tanto labore Infernum reddat, magnam tibi profectò faciet iniuriam.* Idem affirmabat seriò, persuasissimum sibi esse, quàm plurimos in hac vitâ eo labore Infernum mercari, cuius vel dimidio Cælum lucrati fuissent.

Ibidem eadem pag. & colum. vers. 28. post illa: *non represserunt:* addo:

XXV. *Maximis lacrymis expiat.* Hinc diuina illa Heroina, sancta Paula luxum hunc vestium, etsi leuem etiam dumtaxat, tantâ pœnitentiâ, totque lacrymis, vt S. Hieronymus in eius Epitaphio testatur, in se expiauit: quumque a nobis, inquit, moneretur, vt parceret oculis, respondit: *Turpanda est facies, quam contra Dei præceptum purpurisso, & cerussa, & stibium sæpe depinxit; affligendum est corpus, quod multis vacauit delicijs; longus risus perpeti compensandus est fletu; mollia linteamina, & serica, et pretiosa asperitate cilicij commutanda: quæ viro, & sæculo placui, nunc Christo placere contende.*

Sed lubet nunc alia quoque exitiorum exempla, quæ in feminas ob nimium ornatum edita sunt, hîc recensere, etiamsi culpa, quæ in ijs plectitur, non in ipsam prouocationem libidinis conferatur; quo deinde colligatur, quanto seueriùs talis prouocatio diuinitus puniretur. XXVI.

Memorabile in primis est, quod idem S. Hieronymus *in Epist. ad Lætam* hisce verbis commemorat. *Prætextata nobilissima quondam femina, iubente viro Hymetio, qui patruus Eustochij virginis fuit, habitum eius, cultumque mutauit, & neglectum crinem mundano more pexuit, vincere cupiens & virginis propositum, & matris desiderium: & ecce tibi eâdem nocte cernit in somnis venisse ad se Angelum terribili voce minitantem pœnas, & hæc verba frangentem: Tune ausa es viri imperium præferre Christo? Tu caput virginis Dei tuis sacrilegis attrectare manibus, quæ nunc arescent, vt sentias excruciata quid feceris: & finito mense quinto ad Inferna duceris; sin autem perseueraueris in scelere, & marito simul orbaberis, & filijs. Omnia per ordinem expleta sunt, & seram miseræ pœnitentiam velox signauit interitus. Sic vlciscitur Christus violatores templi sui, sic gemmas, & pretiosissima ornamenta defendit.* XXVII. *Prætextata diuinitus punita ob cultũ Virgini additum.*

Ianus Nicius Erithræus *in exemplis virtutum, & vitiorum* Coloniæ excusis, exemplo XCIII. *Festis,* inquit, *Bacchanalibus, Romæ, in quadam vicinia ludi* XXVIII. *Puella ob fucũ, & periurium exusta.*

com-

conuiuales quidem celebrandi erant, quibus virgo nubilis, psallere, & cantare docta, se ornauerat; nimirum vt ibi esset cum adolescentulis, suis æqualibus; neque solùm dederat operam, vt bene vestita, & aurata conspiceretur, verùm etiam multâ malas cerussâ candefecerat, ac purpurisso depinxerat; quam quum mater ita pictam, fictamque esset intuita, expostulare cum ea cœpit, quòd nondum nupta, ausa esset pigmentum vllũ attingere atq; ori admouere. illa negare, a se tactum esse, neq; cerussam, neq; purpurissũ, neq; vllam aliã offuciam; ac nitorem illum, a natura sibi datum esse, dicere, non aliunde petitum. mater instare, factum: virgo negare, ac D. Antonium precari, vt, si mentiretur, igne correpta deperiret. Sed nescio quo casu, eâ nocte non est celebratum illud conuiuium. Sed dilatum in crastinum. virgo eius rei certior facta, omni ornatu deposito quiescendum in præsentia duxit; & quum esset tempestas perfrigida, ignẽ in patellam indidit, cum eaque in superiorem ædium suarum partem ascendit; vbi quum sedisset, diuaricatis cruribus, eum sibi ignem supposuit; quo iuuante, sopori se tradidit. interim ita eam arctè complexus est somnus, vt antea totis ignẽ membris conceperit, atque adeps eliquatus in terram defluxerat, quàm sopore soluta, clamores tollere, opemque implorare potuerit. verùm quum ad vocem clamantis, vicinorum concursus fieret, hærentẽq; virginis membris ignem aspicerent; ne ille longiùs serperet, rectè curarunt: Sed quia iam intra viscera penetrauerat, nulla eam vis potuit morti surripere. Itaque meritas periurij sui pœnas D. Antonio dependit, quem mendacij sui testem simul, & vltorem inuocauerat.

XXIX. *Alia ob ornatũ a Dæmone asportata.*

Idem Ianus Nicius ibidem, Exemplo CVII. *Mulier erat quædam, quæ propriũ, & naturalem oris sui nitorem contemneret, eidemque aduentitium, fuco quæsitum induceret; ac totos dies purpurisso, cerussâ aliisque id genus pigmentis sibi malas inficere: itaque, quum esset honestis orta parentibus, in morem meretricis, fictam pictamque in hominũ conspectum prodire non erubescebat; quæ res magnum propinquis, ac parenti in primis, dolorem inurebat, qui non cessabant eam hortari, atque admonere, vt nimiam illam cultus sui curam diligentiãque remitteret. Sed nihil proficiebant; nulla enim cuiusquam neque auctoritate, neque ratione adduci potuit, vt quidquam de inani illo studio deponeret: verùm quum illi parens, deterrendæ eius gratiã, atque ab inani illa sollicitudine abripienda, Deo esse inuisas diceret, quæ sibi formam fingerent, & nouam quasi faciem imponerent, easque procul a diuino conspectu repelli; contempsit illa, atque arrogantibus sanè verbis, si me, inquit, nolit Deus ad se recipere, abigat quò velit, nihil eius conspectum moror; nam certũ est mihi, suum corpori cultum non eripere. mortua est mulier, & Christianæ sepulturæ mandata, sed tellus, tanquam dedignaretur eam amplecti, quæ Deum a se repudiasset, suo e gremio foras exclusit. quod quum patri renuntiatum esset, elatam e templo ad litus maris deportari iussit, atque in arena sepeliri; quæ item retinere apud se eam noluit, cui propè fuerat Dei conspectus inuisus; itaque paulò post foras euomuit. tum pater cõmotus, euocasse dicitur Dæmonem, & clarè, omnibus audientibus dixisse, vt eius quoque sibi corpus haberet, secumq; ad Inferos traheret, cuius iam animam esset potitus. atque eius imperijs præsto fuisse Diabolus creditur. nam infelix illud cadauer ab oculis sublatum, nusquã postea est visum.*

Idem Auctor exemplo CVIII. eodem loco. *Mulier quædã Venetijs fuisse traditur, quæ ita nitida corpus suũ curaret, ita molliter, delicatèque haberet, vt dedignaretur eius sordes communibus, atq;* XXX.

vsitatis

Alia ƒ deliciis extabescit. *vsitatis aquis abstergere, sed rosaceis tantùm, aut aliis eiusmodi odoratis aquis vteretur; verùm hæ tam putidæ, ambitiosæque deliciæ magnum illi, apud Deũ, odium pepererunt; qui grauiter offensus, tam fœdum illi morbum immisit, vt eius fœditatem odoris ne bestiæ quidem ferre possent; ancillæ autem, quòd non auderent ad eam accedere, ne eius corporis afflatu exanimarentur, procul stantes, cibum ægræ porrigerent, ac statim deinde recederent.*

XXXI. *Alia ornatus studiosior, quàm pudoris, miserè perit.* Idem Ianus eodem loco, exemplo CLXXII. *Quandã, inquit, viduã ex honesta familia, Romæ nuper formæ quouis modo augẽdæ tantus ardor, vel furor potiùs incesserat, vt senas cotidie horas eidẽ excolendæ traderet, ac se lauãdi, fricãdi, tergendi, expoliendi, fingendiq; nullũ finem, modumque statueret; cumque esset, vt diximus, vidua, nunquam domi (nam foris haud licebat) collum baccatis monilibus vacuum gerebat, versicolori semper veste induta, beneque aurata ingrediebatur; formosorum, quorũ circa se multos habebat, consuetudine delectabatur; nullum sermonis genus a se alienum existimabat, siue modestum, siue molle, siue facetum, siue hilare, siue procax. quamobrem sermo erat omni populo, aperiebatque maledicis hominibus, quorum plena sunt omnia, diuulgandi locum, quòd parum honestè pudicitiam haberet. Sed non est passus Deus exquisitam illam, atque inutilem, in tuenda, augendaque forma, mulieris sedulitatem, cum tanta diuinæ ipsius maiestatis contumelia, atque hominum offensione coniunctam, inultam abire; neque diem supplicio distulit; sed repente indidem, vbi illa peccabat, graues ab ea pœnas, ac iustas expetiit. nam primùm caput illi præter modum intumuit, cuius capillis, Cosmianis, vt veteres loquebantur, medicamentis, aureum fulgorem conabatur inducere, quosque tanta disponebat arte, vt partim, sicut nunc mos est, ad genas fluere sineret, partim eleganti nodo deuinctos, vertici daret, vt inde inextricabiles incautis spectantium oculis laqueos intexeret; tum malæ, quas cerussa, purpurissóque non infecerat, sed incrustauerat, tã fœdum, tam atrum nigrorem contraxerant, vt horrorem iis, qui aderant, incuteret; oculi ita extabant, prominebantq; vt penè e suis sedibus discederent; linguam, foras eiectam, crebris sibi morsibus dilacerabat; & in hoc oris habitu animam edidit, singulare mulieribus illis exemplum, quibus carior est forma corporis, quàm animi, pulchritudinis fama, quàm pudicitiæ.*

Disp. 1. *cap.* 7. §. 12. *num.* 145. *pag.* 188. *col.* 1. *vers.* 13. post illa: *coma est.* addo:

Et Iacobus Lainius in sua lucubratione *de ornatu, & fuco mulierum. quæst. 5. casu 12. Ratione 2.* in eadem sententiam scribit nimium ornatum, & fucum corpori quoque noxium esse, *quia cerussa, vt fertur, maxillis applicata valde dentibus obest, crebra etiam humectatio capillorum, & crebra exiccatio valde capiti nocet. Et, si Clementi Alexandrino credimus, ex capitis siccitate deficiente humore, quo capilli nutriuntur, ipsi velut arescentes, albescunt, & cani citò fiunt.* XXXII. *Fucus noxius capillis, & capiti.*

Disp. 1. *cap.* 7. §. 12. *num.* 145. *pag.* 187. *col.* 1. *vers.* 11. post illa: *in lasciuiam degenerat.* addo:

Nam, vt rectè Lainius *loc. cit.* quæ ornata est mulier, *vagatur, & occasiones immunditiæ habens polluitur. Ideo consulit Clemens Alexandrinus maritis, vt abstrahant ab eis ornamenta, ne vagentur,* XXXIII. *Ornatus detrahendus uxori, ne vagetur.*

gentur, sicut auibus extrahi solent pennæ, ne fugiant. Vxor enim, quæ iuxta Dauid sententiam, vt vitis abundans manere debet in lateribus domus, Psal. 127. & non extra vagari; vt id faciat, est putanda, ablatis superfluis ornamentis.

Disp. 1. cap. 7. §. 12. num. 148. pag. 187. vers. vlt. post illa: *moles ponderum?* addo:

XXXIV. *Curiositas ornat' peior gula, et ebrietate.* Quid dicam porrò de immanibus impensis, & sumptibus, qui in superfluum ornatum comparandum temerè fiunt, vt propterea meritò dixerit Clemens Alexandrinus, apud Lainium in opusculo *de ornatu & fuco mulierum. quæst. 5. casu 12. Ratione 2.* curiositatem ornatus peiorem esse gulâ, & ebrietate, quòd huic sufficiant, quæ in vna mensa apponuntur, illi non sufficiat totus Orbis.

Disp. 1. cap. 7. §. 12. pag. 189. col. 1. num. 151. vers. 3. post illa: *insidijs?* addo:

XXXV. *Incommoda ex nimio feminarũ cultu.* Verùm operæ pretium quoque est, audire Iacobum Lainium in suo opusculo *de ornatu, & fuco mulierum, quæst. 5. casu 12. Ratione 3.* fusè recensentem incommoda, & damna, quæ ex nimio feminarum cultu proficiscuntur, quanquam horum nonnulla iam supra satis perstricta sunt. *Ladunt,* inquit, *in primis parentes, quia, quum filiæ nimis in pompis expendunt, vexantur parentes, dum cogitant, & anguſtiantur pro dote quærenda, siue per vsuras, & fraudes; siue per rapinas, & bella, & malas artes. Vexantur etiam fratres, quibus sæpe incumbit onus maritandi sorores, & eadẽ faciendi, quæ de parentibus diximus. Vel si parentes eas maritarũt, quia ipsis nibil relinquitur, coguntur vel vacare iniustis negotijs, vel ire ad bella, & omnia militum peccata discere; vel quia non audent ita pomposas ducere vxores ob graues expensas, manent interdum cum concubinis, vel bis fædiora peccata committunt. Vexantur parentes, quia vnâ, vel alterâ dotatâ, reliquæ manent sine dote, & vel coguntur inuitæ intrare monasteria, vel præ inuidia sororum, & desperatione inhonesta committunt. Vexantur & serui, qui vel in victu, vel in verbis, vel in verberibus, vel in mercede læduntur occasione harum pomparum. Vexatur maritus fictis suspirijs, & lacrymis, vnde cogitur malè lucrari, vt vxor eius expẽdat, quem quandoque mulier prodit, vt habeat, vnde ornetur, vt Eriphyle meretrix facta,* auri quæ pretium sumpsit pro coniuge caro. *Vexantur consanguinei, et alij similis nobilitatis, dignitatis, et gradus, sed pauperes, qui non possunt ita dotare filias suas, quæ vel remanent innuptæ, vel nubunt vilioribus, vnde nobilitas perditur, & iam dicta mala sequuntur.*

Læduntur etiam artifices, qui in bis faciendis, vel vendendis occupantur, & horum operarij. Sicut probibita piscatione, non solùm piscantes, sed etiam retia illis dantes, incidunt in pænam: ita etiam isti artifices, qui non vtuntur superfluo ornatu, peccant iuuando, se abutentes. Alij etiam pauperes læduntur, quia superflua diuitum pauperibus erogari debent: in boc enim eis data sunt. Alij etiam proximi læduntur, quia buiusmodi ornatum vident. Prabetur enim eis occasio contentionis, inuidiæ, æmulationis, murmurationis, irrisionis, & frequentis lasciuiæ, præsertim ex fuco. XXXVI. *Artifices iuuantes abusum ornatus peccant.*

Læduntur etiam honestæ, & modestæ personæ non parum, quæ inter buiusmodi ambi- *Alia damna indidẽ*

emergẽtia. *ambitiosas viuunt, dum irridetur eorũ iustitia, & simplicitas, quòd modestè, & sobriè se ornent: interdum quoque, quia infirmæ sunt, timore huius opprobrij excessiuè se ornant. Absentibus etiam obsunt, & quia huiusmodi pompose vanitates de gente in gentem facilè transcũt; & quia subdoli, & iniusti negotiatores, & crudeles milites alienas regiones diripiunt, & mare, & terras inquietant, quò valdè conquirant aurum, gemmas, & ornamenta, quibus natale solum inficiunt. Nocent etiam futuris hominibus, qui malam huiusmodi inuenientes consuetudinem, vel seruant, vel in peius augent, in quo frequenter peccare solent matres, filias docendo huiusmodi fucum, & ornatum.*

Disp. 1. cap. 7. §. 13. pag. 194. num. 162. col. 1. vers. 38.

post illa: *uxorem voles*: addo:

XXXVII. Etsi naturalis pulchritudo extra culpam est, non tamen adsciti ornatus superflui. Id etiam exemplum a pulchritudine sumptum reijcit optimè Iacobus Lainius in opusculo *de ornatu, & fuco mulierum, quæst. 5. casu 12. in solutione octaua rationis*: quia, vt quis alterum scandalizet, sat est, quòd per aliquem actum vel malum, vel mali speciem habentem det ei occasionem peccati; quam planè dat, quæ excessiuè se fucat, vel ornat, quia hoc ipso ostendit, se curiosam, & leuem, & carnalia amantem, & sui copiam facilè facturam. Vnde & concupiscentiam in infirmis excitat, & spem sui potiendi, & animum se solicitandi: quæ omnia non reperiuntur in non fucata pulchritudine.

Disp. 1. cap. 7. §. 17. pag. 206. num. 202. col. 2. vers. 1.

post illa: *Theologus sapientissimè*, addo:

XXXVIII. Vanus ornatus frustra consuetudine excusatur. In eandem quoque sententiam Iacobus Lainius in opusculo *de ornatu, & fuco mulierum, quæst. 5. casu 12. in solutione septima rationis*; rotundissimè: *Consuetudo quoque*, inquit, *non excusat in his, quæ per se mala sunt, vel mali occasio, alioqui liceret blasphemare, & fornicari, quòd similia peccata nimis crebrò fiant: superfluus autem ornatus & malus est de se, & mali occasio, & contra ius naturæ, & caritatis, cui consuetudo non potest derogare; vltra hoc, quòd est prohibitus præceptis Apostolicis.*

Disp. 1. cap. 7. §. 18. pag. 215. num. 218. col. 1. vers. 17.

post illa: *oculis appareret*, addo:

XXXIX. Ornat° moderatus nobilibus psonis, nõ alijs. Dices, a Scripturis hîc paulò ante allatis, nec non ab alijs *cap. 1.* productis ostendi, non solùm moderatum ornatum esse licitum, sed etiam inmoderatum, & superfluum, siquidem ornatus in illis descriptus planè nimius, ac superfluus videtur. Respondeo eiusmodi ornatum illis personis, quæ eo vtebantur, fuisse moderatum, atq; honestum. Addit verò Iacobus Lainius in opuscu'o *de ornatu, & fuco mulierum, quæst. 5. casu 12. in obiect. 1.* in veteri Testamento licitum fuisse *vti auro, & gemmis, & veste pretiosa, quia Mundus erat paruulus, & condonandum erat eius pueritiæ: Nunc autẽ post Christi exemplum, & doctrinam, & Apostolorum, & Patrum prohibitiones, id non licere, dicente Paulo*; non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut

Auri, gẽmarum, vestisq; pretiosa vsus olĩ licitus, post Chri stũ autẽ minimè, nisi Pricipibus.

aut veste pretiosa. Deinde animaduertendum monet, *quòd personæ, quæ in illis sententiis ornatæ inducuntur, magnæ erant. Nam Ecclesia a Dauide, & Salamone, & Synagoga ab Ezechiele, vt Regina introducitur. Dauid enim ait:* Astitit Regina a dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate. *Salomon:* sexaginta sunt Reginæ, & vna est columba mea, *vbi etiam Reginis eam præfert. Ezechiel etiam de Regina loquitur: ait enim:* & profecisti in regnum. *Esther quoque Regina erat, & nondum Regnum adepta, quum introducenda esset ad Assuerum, non curauit, vt aliæ iuuenculæ, muliebrem cultum, sed quæcunque voluit Egeus Eunuchus custos virginum, hæc ei dedit; erat enim formosa valde, & incredibili pulchritudine omnium oculis gratiosa, & amabilis videbatur. Mulier quoque fortis Salomonis, quasi Senatoris, & Principis vxor describitur: dicitur enim* nobilis, & in portis vir eius, quando sederit cum Senatoribus terræ. *Iudith etiam, & Susanna primariæ feminæ erant, quibus etiam tunc cultiori habitu vti licuit. Idcirco Isaias non Reginas sed alias communes filias Sion reprehendit. Paulus quoque non de Reginis, & magnis Principibus est intelligēdus quia in signū magistratus, & principatus, et vt a plebe in eius bonum debitè honorentur, licebit eis auro, & veste pretiosa vti, nec illis erit excessiuus ornatus.*

XL. *Imò & nobilibus. Quanq. Lainius renuere videtur.* Idem porrò ego censeo de nobilibus quoq; feminis, vt a plebe secernantur, & honorentur, quibus fas esse adhibere aurum, vestemque pretiosam cum moderatione, existimo. Fateor tamen eundem Lainium *ibidem in solutione 5. obiectionis,* tradere distinctionem membrorum Reipub. diuitum, nobilium, ac digniorum, ne confundantur, *seruari posse, & debere, sed ita ne Apostolorum præcepta transgrediantur. Posse autem haberi hanc distinctionem, non vtendo auro, vel veste pretiosa. Semper enim apud maiores nostros hæc distinctio seruata est, qui tamen his superfluis non vtebantur. Ferunt enim fide digni, ante centum annos, principes, & nobiles in Hispania burello panno indui solitos. Rex etiam Ioannes abauus Caroli Cæsaris, relegauit a Curia sua duos filios cuiusdam Principis, quòd in lusu arundinum integris manicis sericis vsi fuerint, quum ipse Rex medias tantùm manicas, & collare sericum ferret. Hodie quoque Rex Lusitaniæ, & totum Regnum non fert integram vestem sericā.*

XLI. *Qui tamen nō obstat.* Ita Lainius de cultu suorū temporū, qui tamen minimè dictis obluctatur. Nam, quum exploratum sit, aliquem ornatum, qui alicubi immoderatus aliquādo communiter reputabatur, mutatis alio tempore circumstantiis, euadere posse ibidem, dummodo ad malū non prouocet, moderatum, si per legitimam consuetudinem introducatur: vnde, si qua in regione præ inopia sericis vestibus, vel auro nulla etiam matronarum vtebatur, contingatque deinde, vt ea regio auro, ac sericis abūdet, passimque nobiles auro, & sericis induantur; non ausim ego ex hoc præciso capite ita incedentes alicuius culpæ damnare, quum intra limites moderati ornatus, honestique cultus ab Apostolo permissi se se contineant. Nomine quippe auri, margaritarum, vestisue pretiosæ &c. ab Apostolis designatur dumtaxat, ac vetatur immodicus ornatus, qui describitur per aurum, gemmas, pretiosas vestes, tortos crines &c. vt facilè colligitur ex textu, & Cornelius, ac Iustinianus; cæterique communiter interpretantur: etsi aliquid auri, gemmæ, pretiosæ vestis, torti crinis moderato quoque cultui inesse possit, nec quicquam prohibeat.

hibeat. In quo sensu ne ipse quidem Lainius dissentit, nec vllus iure discrepare potest. Certum enim est, ieiunium Quadragesimale institutum fuisse ab Apostolis, vt Doctores apud Fagundez *de Tracep. prac. 4. lib. 1. cap. 5. num. 4* notant, & tamen consuetudine in plerisque locis introductum est, vt oua, & lacticinia in tali ieiunio edantur; & vbique ferè nocturnum ientaculum, seu collatiuncula sine scrupulo sumatur. Ergo ornatus ex auro, licèt ab Apostolis pro immoderato habitus fuisset, & prohibitus; vbi tamen per legitimam consuetudinem iam est introductus, nec alioqui prouocatiuus libidinis est, euadit licitus.

Disp. 1. cap. 17. §. 17. pag. 207. col. 2. num. 203. vers. 3. post illa: *quinta ratione*, addo:

XLII. *Irrisio subeunda ob moderatum ornatū nō arcet culpam immoderati.* Hanc ipsam doctrinam, & responsionem confirmat quoque sapientissimus, & grauissimus Theologus Iacobus Lainius in suo opusculo *de ornatu & fuco mulierum, quest. 15. casu 12. in solutione sexta rationis*, vbi excusationem immodici cultus ab irrisione apud alios subeundā petitam ita luculenter refellit. *Tales scire debent, in primis non se posse simul placere Deo, & Mundo: ideo si saluare se volunt, opus est, vt parati sint non solùm verba, sed etiam verbera potiùs pati, quam Deum offendere. Deinde, videant; qui ita irrident, tales sunt, vt potiùs sapienti decus sit illis displicere, qui non placent Deo. Demum videant, quòd non solùm apud Deum, sed apud homines prudentes, quorum iudicium pluris faciendum est, honor verus potiùs ex modestia, & timore Dei, quàm ex ornatu comparatur. Rectè enim dixit Salomon,* Vanus decor, & vana est pulchritudo, mulier timens Deū ipsa laudabitur, Prou. 31. *Alibi quoq; ait:* circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra, & fatua: Prou. 11. *Vt enim porcus auream armillam fœdaret: ita vana mulier corporis pulchritudinem peccato fœdat. Idcirco Aristoteles ait, vxorem debere ornare se minùs etiam, quàm leges permittant, sciens se plus ex honestate, quàm ex forma, & veste laudari: quia animi ornatus perstat vsque ad mortem, quin etiam post mortem ornat filios: ille verò corporis nec transit ad filios, nec vsque ad mortem comitatur, quum vel senectute, vel ægritudine deficiat. Idcirco curare debet iuxta Tertullianum, vt pro candore simplicitatem sumat, pro rubore pudicitiam, pro stibio verecundiam, pro inauribus verbum Dei, pro torque iugum Christi, pro capitis ornamento obedientiam mariti, pro chirothecis lanam, & opus manuum, pro sandalijs mansionem in domo. Sic ornata etiam garrulas, & vanas confundit, & saltem ad Dominum conuersæ laudabunt Deum. Sic enim mater non curat iudicium filiæ phreneticæ, dum phrenesis durat, sed sana. Probè ergo ait Tertullianus:* ipse habitus sonat: sic denique audit Philosophus, dum videtur: de occursu meo vitia suffundo. *Ideo iuxta eundem, Vitium quidem est ob superstitionem, vel lasciuiam, vel pompam, vel leuitatem mutare vestes, & rectè in Alexandrum Saraballa vtentem dictum est:* vicerat non modicam gentem, & victus est modica veste. *Rectùs tamen mutatur vestis ob simplicitatem, & expeditiorem vsum, vt Christiani Carthaginēses relicta toga, quam in gratiam Romanorum sumpserant, redierunt ad antiquum pallium. Rectiùs autem Tertullianus ait:* Gaude pallium, & exulta: melior iam te Philosophia dignata est, ex quo Christianū vestire cœpisti.

Disp.

Disp. 1. cap. 7. §. 19. pag. 220. num. 228. col. 1. vers. 24.
post illa: *casus ratio est.*
addo:

XLIII. *Vera deuotio cum vano ornatu non cōsistit.*

Obijces IX. nonnullas feminas, etsi operosè se exornant, nihilominùs deuotas esse, & gustare spiritus dulcedinem, quod non fieret, si esset peccatum mortale. Respondeo vnà cum Lainio in opusculo de ornatu, & fuco mulierum, quæst. 5. casu 12. in solutione nonæ rationis, *talem deuotionem posse quandoque esse naturalem, quandoque a Dæmone immissam, quandoque a Deo imperatam, sed eo fine, vt homo a peccato exeat, vt propriam voluntatem mortificet, pompis, & lasciuijs renuntiando. Vera enim deuotio quasi ientaculum debet esse, quod dat operarijs mercedem, vt magis laborent. Altare enim incensi vicinum debet esse illi holocaustorum, idest, deuotio spiritus sensuum mortificationi. Ideo rectè ait sponsa*, Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris. *vt enim collis via est, qua ascendimus montem, ita deuotione debet mortificatio curari. Idcirco eâ abutitur, qui eâ contentus, concupiscentias suas, & pompas tuetur.*

XLIV. *Ornatꝰ nimius non fit licitꝰ ob sublenādos inopes artifices.*

Obijces X. Multos pauperes artifices ex confectione vani ornatus ali, dum ea, quæ ad hunc concinnandum pertinent, fabricant, atque adeo ferè esse eleemosynam, quę ipsis tribuitur. Respondet egregiè Lainius *loc. cit.* in solutione decimæ rationis, *iniquitatē sibi mentiri. Nec enim eleemosynam facere intendunt, nec reuera est eleemosyna, sed merces laborum, frequenter etiā parca: nec si maximè esset eleemosyna, liceret excessiuis pompis vti, idest, peccare, vt ea fieret. Sed tunc tandem videretur amore pauperum artificum sincerè moueri, si eis gratis darent, quod loco mercedis erat eis dandum; in quo dātes etiam lucrarentur, quia non facerent iacturam pretiosæ materiæ, quam tradunt artificibus, eam insuper, & operis pretium perdentes: possent enim artifices alij honesta opera facientes, vt olim alebantur.*

XLV. *Femina sui contemptū ornatu solùm moderato, non autem vano adhibere potest.*

Obijces XI. Mulieres habent ius, ne contemnantur a viris tanquam turpes, adeoque possunt adhibere ornatum, vt pulchræ videantur, atque ita minimè spernantur. Ergo ad tuendum hoc ius possunt licitè vsurpare quemcunque ornatum, vtcunq; etiam excessiuum. Respondeo ex vero antecedenti elici manifestè falsam, & fatuam consequentiam. Nam cuilibet ius sanè est ad tuendum honorem, & existimationem: at licitis dumtaxat, honestisque artibus, vt constat. Immodicus autem ornatus ad lasciuiam valde alliciens iure naturali, & diuino prohibitus, illicitus omnino est, ad quem nullum ius femina habet, neque habere potest, vt indubitatum est, sed moderato tantùm cultu, honestoque habitu potest conciliare sibi pulchritudinem, vel naturalem formam iuuare, non autem superfluo, & prouocatiuo ad malum.

Disp. 1. cap. 7. §. 19. pag. 222. num. 235. col. 2. vers. 11.
post illa: *grauiter periclitaturum*, addo:

XLVI. *Gerens ornatū valde prouocatiuū libidinis, peccat mortiferè.*

Ergo sicut pingens lasciuam imaginem, vel componens lasciuum librum, eo ipso, quòd hunc, vel illam exponit oculis intuentium, & nescit cessare periculum graue alieni peccati, &c. peccat mortaliter in sententia Doctorum omnium, quia cēsetur hoc ipso

ipso temerè exponere proximum periculo probabili delinquendi lethiferè: ita mulier eo ipso, quòd ornatum immodicum, quem scit esse valdè prouocatiuum libidinis, exponit oculis spectantium, & ignorat esse sine graui periculo peccati alterius, peccat lethiferè in sententia cunctorum Doctorum; quia hoc ipso existimatur præbere hîc, & nunc occasionem, seu creare proximũ periculum alijs delinquẽdi lethiferè. Et hoc expresśè docet etiam maximus, & grauissimus Theologus Pontificius Iacobus Lainius in suo opusculo de ornatu,& fuco mulierum, quæst. 5. casu 12. in solutione nonæ rationis: vbi ita egregiè ratiocinatur: *Licèt quis expresśè non intendat inducere aliquem ad peccatum, tamen, quum ita excedit, vt det occasionem sui illicitæ concupiscentiæ, perinde est, ac si intendisset; quia actus redit in suam formam ob damnum notabile, quod irrogat, & vitare tenebatur. Licèt enim quis non intendat aliquem singulariter percutere, non tamen excusatur a peccato, si tormẽtum aliquod bellicum in multitudinem aliquam exoneret; quod illæ faciunt, quæ se quasi prostituunt toti populo; dum se fucant, & ornant; ideo non est admittenda protestatio, quod non intendant quenquam lædere, quia est contraria facto, sicut intentio placendi marito excusat quidem eas, si honestè se ornarent, non autem, si excessiuè.*

XLVII. *Vt amplius renicitur.* Confirmatur tota hæc ratio ex S. Bernardino supra §. 4. *pag.* 144. *num.* 46. relato, vbi egregiè vrget, vt vidimus, eum, qui temerè iacto lapide necauit hominem, vel fodiens cisternã, non cauit, ne vlla bestia in eam incidat, minimè excusari, quin reus sit secuti homicidij, aut damni alterius, licèt non intendat tale homicidium, aut damnum: neque secus feminam vanè ornatam, etsi ruinam alterius non intendit, ream tamen esse culpæ alterius ipsam concupiscentis, quia vanũ ornatum, tanquam lapidem iecit, quo alterius anima icta perijt, & velut cisternam fodit, obiecitque, in quam illa miserè cecidit: atque ita periculũ, & occasionem proximam hic, & nunc peccandi lethiferè alteri præbuit.

Disp. 1. *cap.* 9. *nu.* 7. *pag.* 236. *col.* 1. *fine* post illa: *eos absoluunt*, addo:

XLVIII. *Confessarij temerè absoluentes vanè ornatas, carpuntur.* Neque secus Alphonsus Salmeron Tom. 15. disp. 9. in 1. Timot. 2. de nimij ornatus corruptelis, & vitijs nominatim differens, *Siquidem*, inquit, *in his non minùs viri hæc tolerantes, quàm feminæ ipsæ peccant, & Sacerdotes, qui a confessionibus earum sunt. ac de facili eas absoluunt, non commonefacientes eas de tanto periculo, in quo versantur, nec eas graui sermone ad viuum tangentes reprehendunt; imò quòd plus est, Episcopi negligentiùs agentes: quia his immoderatis, & superfluis ornamentis, & libidinis fomentis non se opponunt, & quoad possunt, omnibus rationibus coercent.*

Disp. 1. *cap.* 11. *pag.* 245. *num.* 4. *col.* 2. *vers.* 4. post illa: *minus est alienus*: addo:

XLIX. *Ornatus vetitus etiam viris.* Vnde Iacobus Lainius in suo opusculo *de ornatu, & fuco mulierum, quæst.* 5. *casu* 12. sapienter promũtiat. *Quod si prohibetur* immodicus ornatus *feminis, quæ minùs pollent rationis iudicio, vt ait Clemens Alexandrinus, multo magis prohibetur viris, qui magis pollent ratione, & natura sunt robustiores.*

Ideo

Ideo deplorandum nostrum seculum, in quo & viri, & feminæ communiter aquis odoriferis, & chirothecis abutentes, & auro, & gemmis, & sericis, & purpureis, & mollibus vestibus, Christũ denuo purpurâ induentes, & diuitem Epulonem & meretricem illam a Ioanne visam imitantes; ideo, quod supra dictum est de mulierum fuco, & ornatu, multo magis est in hos intorquendum.

Atque hæc cuncta de propositis tribus disputationibus, ac Paradoxis ad Dei Opt. Max. gloriam, animarumque salutem enucleatis dicta ad id locorum sufficiant, quæ ego Sanctæ Matris Ecclesiæ Catholicæ Romanæ iudicio lubens, ac venerabundus subijcio.

FINIS.

IN-

INDEX
RERVM, ET VERBORVM.

Prior numerus disputationem, alter disputationis caput, tertius capitis paragraphen, quartus sectionem capitis, vel paragraphen, postremus paginam designat.

Non

Nam

F

Facies.

Factum.

Ecc

Mulier.

Nico-

Manens

Opinio

Ornatus

Nullus

Immo-

Occultus

Quia

D. 1.

FINIS.

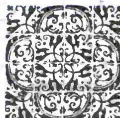
Typographi menda sic emendantor: cætera, si qua sint, omnino leuiuscula, Lectoris facili animaduersione corriguntor.

Litera P. paginam, n. numerum in margine situm, V. eiusdem paginæ, ac numeri versum; C. paginæ columnam priorem, vel posteriorem, M. marginem ipsam refert.

	Errata.	ita tolluntor.
P. 2. n. 3. C. 2. V. 34.	optimæ, notæ.	Optimæ notæ.
P. 3. in superiore titulo	Patruum.	Patrum.
P. Ibid. C. 2. n 6. M.	peruertiq;	peruertitq;
P. 7. n. 5. V. 10.	augeq;	augetq;
P. 10. n. 12. C. 1. M.	Petre.	Petro.
P. Ibid. n. 14. V. 2.	accerrime	acerrimè.
P. 12. C. 2. n. 23.	XVIII.	XXIII.
P. 13. n. 3. V. 2.	impendunt.	impendant.
P. 15. n. 11. C. 2. V. 39.	non est mortale.	non est peccatum mortale.
P. 16. n. 11. C. 1. V. 5.	virturem.	virtutem.
P. 19. C. 2. n. 12. M.	quam.	quando
P. 20. n. 14. V. 5.	dicit.	dici.
P. 24. n. 22. V. 20.	necessitam	necessitatem
P. 25. n. 23. C. 1. M.	furi &c.	furi &c. scalam
P. 27. n. 28. V. 6.	spiritualr	spirituali
P. 29. n. 32. V. 12.	penit.	pœnit.
P. 33. n 42. V. 19.	ttact	tract.
P. 35. n. 44. n 19. M.	oogitatio.	cogitatio
P. 52. n. 83. V. 3.	cassa	caussa.
P. 64. n. 111. M. C. 1.	omiirenda est; ne ab alio	omittenda est, ne ab alio
P. Ibidem.	omittenda.	omittatur.
P. 73. n. 130. M.	alicni	alieni.
P. 75. C. 2. M.	CXXVVI.	CXXXVI.
P. 84. n. 152. C. 1. M.	ccato	peccato
P. Ibidem.	raui	graui.
P. 85. n. 153. V. 4. C. 1.	ouis	quis.
P. Ibid. C. 2. V. 20.	geminus	genuinus.
P. Ibidem. V. 31.	malitiam.	militiam.
P. 95. n. 173. C. 1. M.	eu.	seu.
P. 103. n. 188. C. 2. V. 13.	estimanda.	æstimanda.
P. 124. n. 9. C. 1. V. 7.	morrali	mortali.
P. 125. n. 11. C. 1. M.	cui	leui.
P. 125. n. 12. C. 2. V. 44.	incomodum.	incommodum.
P. 127. n. 15. C. 2. M.	cradir	tradit.
P. 140. n. 35. C. 2. V. 1.	totidem, verbis	totidem verbis.
P. 143. n. 43. C. 2. V. 21.	Nouarrum	Nauarrum.
P. 162. n. 85. V. 24.	libidem.	libidinem
P. 166. n. 97. C. 1. M.	reprehensu	reprehensus
P. 167. n. 99. C. 2. V. 2.	quin.	quia.
P. 181. n. 228. C. 1. M.	querunt	queunt
P. 183. n 135. C. 1. M.	addici	addicit.
P. 183. n. 152. C. 1. M.	sexitiosa	exitiosa
P. 193. n. 160. C. 1. V. 34.	morrali	mortali
P. 198. n. 175. V. 39.	anctiuum	actiuum;

P. 223.

P. 223. n. 1. V. 25.	ſupra	& ſupra.
P. 226. n. 6. V. 26.	Vnde	delendum eſt.
P. 233. n. 3. C. 2. V. penult.	quauis	quamuis.
P. 236. n. 7. C. 1. V. 27.	fluium.	fluuium.
P. Ibidem. C. 2. V. 43.	axtranei	extranei.
P. 239. n. 12. C. 2. M.	ornata	ornatu
P. 259. n. 33. C. 1. M.	nudita	nuditas
P. 269. n. 52. C. 1. V. 40.	obteſtamur	proteſtamur.
P. 270. n. 54. C. 1. V. 7.	permiſio:	permiſſio.
P. 272. n. 64. C. 2. V. 28.	introduci.	ſi introduci.
P. 289. n. 28 M.	Caſtillioneo.	a Caſtillioneo.
P. 292. n. 45. M.	mo.	mos.
P. 297. n. 10. C. 2. V. 4.	tamen.	talem.
P. 308. n. 3. C. 1. V. 6.	prӕcandoq;	precandoqꝫ
P. 315. n. 9. C. 1. M.	viles.	vtiles.
P. 316. n. 12. C. 1. V. 17.	retrahunt.	retrahit.
P. 318. n. 22. C. 2. V. 34.	ſalutine.	ſalutiue.
P. 324. n. 13. C. 2. V. 30.	ſuperadita.	ſuperaddita.
P. 368. n. 102. M.	feminia.	a femina.
P. 378. n. 12. C. 1. V. 11.	pimà.	prima.
P. 384. n. 28. V. 32.	defluxerat.	defluxerit.

M E D I O L A N I,

Ex Typographia Ludouici Montiæ
ad Plateam Mercatorum.
M DC XXXXX.

DE CONSENSV SVPERIORVM.

